فەرهەنگی

شارا

(عەربی - کوردی)

عەبدوڵڵا جەبار

فەرهەنگی شارا

نوسینی: عەبدوڵڵا جەبار

چاپی یەکەم

کوردستان ٢٧٠٧

لەبڵاوکراوەکانی خانەی چاپ و پەخشی ڕێنما

زنجیرە: (١١٠)

ناسنامەی کتێب

ناوی کتێب: فەرهەنگی شارا

بابەت: فەرهەنگ

نوسینی: عەبدوڵڵا جەبار

بڵاوگە: سلێمانی ـ خانەی چاپ و پەخشی ڕێنما

رازێنەر: سنە ـ ناسێح رەحمانی ٠٩١٨٣٧٣٨٠٢٨

رووبەرگ: ناسێح رەحمانی

ئەژمار: ٢٠٠٠ دانە

ساڵ و جاری چاپ: ٢٧٠٧ - یەکەم

فەرهەنگی شارا

●●●

زیندان ... خەڵوەت

لەگەڵ دانانی ئەم فەرهەنگەدا, گەلێ سەیروسەمەرە بەسەرمداهاتن. یەکێك لەچیرۆك و بەسەرهاتانەش ئەوەبوو کەمن زۆری هەرمزۆری تەمەنم لەوکاتەوە کەدەستم بەئامادەکردنی فەرهەنگەکە کرد, تاکو کۆتایم بەکارمکەم هێنا, لەماڵەوە بەسەردەبرد, بەدەگمەن نەبێ نەدەچومە دەرەوە. تەنانەت زیادەڕەوی ناکەم ئەگەر بلێم جاری واهەبووە بەدرێژایی وەرزێکی تەواو نەهاتومەتە دەرەوە, بەتایبەت نەمدەتوانی بچمە بازاڕ..ئەم بارودۆخە بەسەرهات و نوکتەی خۆشی لەژیانمدا دروستکرد. یەکێك لەوبەسەرهاتانەی کەزۆر جار دووبارە دەبویەوە, ئەوەبوو هەرجارێ ئەهاتمە بازاڕ,برادەرانی ئاسایشی سیدصادق, زۆر بەسەرسامیەوە, داوای ناسنامەیان دەکرد, ئەیان پرسی ئەگەر دانیشتوی ئێرەی بۆچی لەبازاڕنات بینین؟

گۆشەگیری لە پێناوی ئامادەکردنی ئەم فەرهەنگەدا, گەشتە ڕادەیەك کاریگەری لەسەر پێوەندیە کۆمەلایەتیەکانیشم دروستکرد, لەماوەی ئەم چەندساڵەی ڕابردودا زۆر بەدەگمەن توانیومە ئەرکەکۆمەلایەتیەکانم لەگەڵ نزیکترین وئازیزترین هاوڕێ وخزم وکەس وکاردا ڕاپەڕێنم...بۆیە لێرەوە هەق ئەدەم بەوبرادەرانەی پۆلیس وئاسایشی (سیدصادق) کەهەرکات ئەچومەبازاڕ, دەست بەجێ داوای ناسنامەیان ئەکردو گومانی خۆیان دەرئەبڕی لەوەی خەڵکی شارمکەیان بم,ناهەقیان ناگرم چونکە ساڵەکانی سەرەتای نوسینی ئەم فەرهەنگە (سیدصادق) شارۆچکەیەکی بچوکتربوو لەئێستا وخەڵکەکەی بەزۆری یەکتریان دەناسی,بۆیە پەیدابوونی چروچاوی منیان لەبازاڕدا پێ نامۆبوو؟ چروچاوێ کەهەر لەڕوخساری زیندانیەکان دەچوو...لەڕاستیدا هەربەیەکەم سەیرکردن، بەرانبەرەکانم هەستیان دەکرد زیندانی بم! ئەوان ئەوحاڵەتەیان پێ سەیربوو, لای خۆیشم خەڵوەتێك بوو بۆدروستکردنی بوارێك بۆگەیاندنی دوو زمان و دووکەلتوری جیاواز. خەڵوەتێك مەگەر هەرئەوانە تاموچێژەکەی بزانن کەتیایدا ژیاون...ڕەنگە گێڕانەوەی بەسەرهاتەکانم لەماوەی ئامادەکردن وڕێکخستنی ئەم فەرهەنگەدا زۆرتری بوێت وەك لەوەی تەنها لەپێشەکیەکی بەرتەسکی ئاوهادا بتوانم باسیان بکەم.بەلام ڕوداوێك کەڕۆژانە دووبارە دەبویەوە وزۆرجاریش خەریك بوو دەبویە ناکۆکی لەنێوانی من و هاوسەرەکەمدا, ئەوەبوو هەموو ڕۆژێ سەرلەبەیانی کەدەچومە

ژورەتاییەتیەکەم، درگاکەم کلۆم ئەدا، پێم خۆش نەبوو کەسێك بێت وکاتم بگرێت، یان بەقسەوباسی لابەلایی بەرنامەی ڕۆژانەم پێ بگۆڕێت..هاوسەرەکەیشم هەرچەندە زۆر هاوکاری دەکردم کەچی هەندێ جاریش بێتاقەت ئەبوو، گەلێ جار ئەیگوت: تۆلەهەمان کاتدا لەماڵەوەیت ولەماڵەوەش نیت،ئێمە مەگەر شەوانە یان لەژەمەکاندا بت بینین!!.
هەقی خۆی بوو ئەو گلەییە بکات، تەنانەت جارێکیان لەسەر درگای ژوورەکەی نوسیبوو (الدخول ممنوع) بەوەدا تێگەیشتم کەبەتەواوی ژیانی من بەوشێوەیە ئەوی هەراسان کردووە وگەشتۆتە تینی.
ئاخەر ئەم فەرهەنگە بوارێکی بۆ ژیانی هاوسەرایەتی من وئەو نەهێشتبویەوە!.ئێستاش کەخەریکی نوسینی ئەم چەند دێڕەم بۆپێشەکی ئەم فەرهەنگە، لەوگرفتە قوتار نەبووم وهەست دەکەم زیاتر حەزم لەتەنهایی وگۆشەگیریە. ئێستاش هەرناچارم بۆنوسینی لێکۆڵینەوە وبابەتە ڕۆژنامەوانیەکان درگاکەم دابخەم(نازانم تاکو کەی ماڵەوەمان ئەم حاڵەتەی من بەئاسایی وەردەگرن ودەتوانن لەگەڵیدا بژین؟ چ وەختێ نزای منداڵە بچوکەکەمان گیرا دەبێت کەداوای دەکرد بەڵکو جارێك شت نەنوسم و یاری منداڵانە لەگەڵ ئەودا بکەم!!. لێرەوە داوای لێبوردن لەوان وهەموونەوکەسانەش دەکەم کەنەمتوانی وەك پێویست مامەڵەی خزمایەتی و دۆستایەتیان لەگەڵدا بکەم...

●●●

شێلەیی ترلەجاران...

لەکۆتاییەکانی ساڵی (٢٠٠٢)دا، پەتەکە لەسەر ڕژێمی سەدام توند کرایەوە، فشارەکان تادەهات بەرەو قورستر دەچون.ئاماژەکان سەرجەمیان پەیامبەخشی ئەوە بوون کەئەمریکیەکان عەزمیان جەزمکردوە بۆ لەناوبردنی سەدام حسێن وڕژێمە خوێناویەکەی...بەندەش بەحوکمی ئەوەی لەبواری ڕۆژنامەنوسیدا ئەوەندەی توانام بەسەریدا شکابێت خۆم سەرقاڵی شیکردنەوە ولێکۆڵینەوەی کاروبارەسیاسیەکان کردووە، پێم باش بوو لەگەڵ ڕوداوە گەرم وگوڕەکاندابم وبیرۆکەی ئەوەم لاگەڵاڵە بوو کەلەکۆی ڕوداوەکان شتێك دروست بکەم، زیاتر مەبەستم ئەوەبوو وەك دیکۆمێنت ڕوداوەکان لەلای خۆم بپارێزم، بۆئەوەی ئەگەر بتوانم لەداهاتودا کەڵکیان لێ وەربگرم، دواجار ڕام هاتە سەر ئەوەی کەئەوەندەی دەستم پێ دەگات وتوانام بەسەریدا دەشکێ لەڕێی

چیرۆکی ئەم فەرهەنگە

چۆن دەستم پێکرد؛

ئەوکات هێشتا بەم بەربڵاویەی ئێستا بڵاوکراوە و چاپخانەکان لەبەردەستدا نەبوون, وڵات لەژێرباری قورسی دوو گەمارۆی ئابوریدا دەیناڵاندو لەتاو خەمی پەیداکردنی ژەمێ خواردن, کەسانێکی زۆر کەم توانیبویان قوربانی بەقووت وبژێوی رۆژانەیان بدەن وخۆیان سەرقاڵ بکەن بەبواری رۆشنبیری ونوسینەوە. ئاخەر قەدەری ئەهلی قەڵەم لەوڵاتی ئێمەدا, تاڵە ژیاندان پەژمودەیی وهەژاری ونەداریە, بەڵام کەدەمرن وسەرزەمین بۆ بیکارەکانی دونیای مەعریفە بەجێ دێڵن, ئەوجا هەریەکەو لەشاری خۆیدا پەیکەرێکی بۆدەتاشن ولەبەر قرچەی گەرمای هاوین وکرێوەی سەرماوسۆڵەی زستاندا رەق وتەق ڕایان دەوەستێنن, بەکورتی دەبێت هەرکەس لەم وڵاتەدا خۆی تەرخانکرد بۆ کارکردن لەبواری رۆشنبیریدا. زۆر باش ئەوچارەنوسەی لەبەرچاوبێت, چارەنوسی ژیانی بێ نان و مردنیکیش کەتاکو پەیکەرەکەی وردوخاش دەبێت , لەبەرقرچەی گەرماو کرێوەی سەرمادا رەق وتەق وچەق ڕابوەستێت...لەم وڵاتەدا ئەگەرچی بابای رۆشنبیر خۆی وەکو تەڕاح وقورمساخێ تەماشا دەکرێ, کاڵافیکریەکەیشی هیچی لەخۆی زیاترنیە. ئەو هەرچەند شەونخونی و بگرەوبەردە بۆنوسینی بەرهەمێك دەکات, کەچی ئەگەرچی بتوانێ چواردەهەزار بەیتی شانامەیەکیش بنوسێت, کەسێك ڕاناچەنێت، بەیتی ئەك بەلیرەیەك, بەڵکو هەموو پەڕاوەکەیشی بەپولێکی سور لێ بکرێت...لێرەشدا بەناچاری پەنادەباتە بەر قەرزو قۆڵەو فرۆشتنی کەلوپەلەکانی ناوماڵ بۆ ئەوەی بتوانێ دەست نوسەکەی لەمەرگی حەتمی رزگاربکات...مەدهۆشی شاعیر لەداشۆرینی قانعی شاعیردا دەڵێت؛

گڕی تێ بەردەی بۆسۆی لێ نایە

زۆر پەیشمانم خۆزگە نەمدیایە

ئەدی بەویژدانتان! ئەگەر کەسێك هێندە ڕوت و ڕەجاڵ بێت ئاوری پێوە بنێیت لەبری بۆسۆی سوتانی جلەکانی, بۆنی چزوهوڕی گۆشتی برژاوی لەشی بکەیت, قەت چاوەڕوان دەکەین بتوانێ, بەرهەمەکەی خۆی چاپ وبڵاو بکاتەوە؟...

بەهەرحاڵ ئەوە کورتەیەك بوو لەوەسفی ئەو بارودۆخەی کەنوسەرو ڕۆشنبیری کورد تێی دەکەوێت وتیایدا دەژی کاتێ بڕیار ئەدات لەبواری مەعریفەو ڕۆشنبیریدا کاربکات... کەچی هێشتر کەسانێك هەبوون گۆڕەپانەکەیان چۆڵ نەکردوو هەرکەس بەگوێرەی تواناو تاقەتی خۆی خزمەتی ڕۆشنبیری کوردی کردووە...

بەندەش, یەکێك بووم لەوکەسانەی کەهەمیشە پێم وابووە, خزمەتێ کەتەمەن درێژبێت وزۆرترین کەسیش سودی لێ وەربگرێت بواری نوسین و خزمەتە بەفەرهەنگی نەتەوەیی.بۆیە ئەوەندەی لەتوانای کەسێکی کزۆڵەی وەکو مندا هەبووە, درێغیم نەکردووە وبەتەمای ئەوەش نیم بۆ لەمەودوا درێغی بکەم..بەڵام لەو خۆماندوکردنەدا بەچ ئاستێ گەشتوم وئایا توانیومە کارەکانم بگەیەنمە ئاستی ئەوەی ناویان بنرێت (خزمەت بەکەلتوری کوردی)؟ نازانم, دەکرێ کەسانی دیکە بەبەڵێ یان بەنەخێر وەڵامی ئەو جۆرە دڵەڕاوکێ و پرسیارانە بدەنەوە. ئەوەندە هەیە من کاتێ کارم کردووە ئەو پەندەکوردیەم لەبەرچاو گرتوە کەدەڵێ (مشکێ لەگوێ درەوانیکیشدابێت هەرباشە).یانی ئەگەر شارای ڕۆشنبیری کوردی ڕۆژبەڕۆژ مەلۆی زیاتری بخرێتە سەرو پیاوان وژنانی خاوەن بیرو بەزمینی مەزن مەزن کار بۆگەورەترکردنی شاراکە بکەن ودواتر بیکەنە جوانترین خەرمان, ئەوا من ئەوەم پێ قبوڵە کەلەو بگرەوبەردەیەدا بەمشکێکی بچکۆلانە لەقەڵەم بدرێم, بەڵام ئەو مشکەی کەلەگوێ درەوانەکەوە دەڕوات وجاربەجارێ گوڵە گەنمێ کێش دەکات بۆسەرشاراکە!!.

●●●

چاپەمەنی برایان...

لەناوەڕاستی ساڵی (١٩٩٩) دا,سەرقاڵی هەندێ پرۆژەی نوسین و وەرگێڕان بووم, لەڕۆژنامەو گۆڤارەکانیشدا پەیتا پەیتا نوسین ولێکۆڵینەوەم بڵاودەکردەوە. لەلایەکی دیکەشەوە هەندێ کتێبی بەنرخم لەبەردەستدا بوو تاکو بیکەمە کوردی ولەلایەن ئەو برابەڕێزانەوە چاپ بکرێت کەبۆخۆیان شێوە دەزگایەکی چاپکردنیان دروستکردبوو بەناوی (برایان)...ئێوارەیەك هاتن بۆلام وهەندێ قسەوباسمان کرد, لەویاس وخواسەوە بیرۆکەی ئامادەکردنی فەرهەنگێکی (عەرەبی-کوردی) مان گەڵاڵە کرد. پەوان, شانیەێن دایەبەر دەستەبەرکردنی سەرچاوە پێویستەکانی دانانی فەرهەنگێکی تۆکمەو تەواو.

بەندەش زوو بەزوو دەستم کردە جێبەجێ کردنی پرۆژەکە...ڕۆژان دەهاتن وتێ دەپەڕین..من هەرسەرقاڵی نوسینی فەرهەنگەکەم بووم.

کەچەشتنی تامی سەرکەوتن لەم کارمدا تادێ نیزیکتر دەبێتەوە, مژدەی ئەوەی ئەدا کەلەودیوی ملەکەوە, زەنویرێکی دڵرفێن هەیە, دەکرێ لەنێو مێر گوزاری ئەوێدا پشتێنێ لێ بکەمەوە وهەناسەی ئۆخەی هەڵمژم...

هەندێ جار لەناوقەدی بەرەوژورکەکاندا هەناسەم لەبەر دەبڕا, بەلام کەتەماشای خواری ڕێگەکەم دەکرد تێ دەگەشتم بەشێکی زۆری کەژەکەم بڕیوە, بۆیە بڕیارم ئەدا هەرئەبێ بگەمە لوتکەی چیاکەو لەوێوە شۆڕبمەوە بەرەو ئەو زەویە کەسك وتەڕو پاراوەی کە پێی دەڵێن دڵنیابوون لەڕاستی و دروستی کار...بەشی یەکەمی کارمکەم تەواو کرد, وام پێ چاك بوو بەرلەوەی چاپ بکرێت وبڵاو بکرێتەوە, چەند بەڕێزێکی شارەزاوکارامە, بەوردی تەماشای بکەن و هەڵی بسەنگێنن.

لەوبارەیەوە لەگەڵ هاوڕێی ڕۆژنامەنوس (بەڕێزکاك سلام عبدالکریم) گفتوگۆم کرد, هەردوکمان پێمان باش بوو, داوا لەبەڕێز کاك (د.شێخ صباح بەرزنجی) مامۆستای زانکۆی سلێمانی بکەین, تاکو بەچاوی ڕەخنەگرانەوە سەیرێکی فەرهەنگەکە بکات. دیارە لەبریتی من کاك سلام عبدالکریم چوبویە خزمەتی (کاك د.صباح) وئەویش زۆر بەسوپاسەوە داواکەی ڕەت نەکردینەوە وتەماشای فەرهەنگەکەی کردبوو.

ماوەیەك تێ پەڕی ئەوجا (کاك سلام عبدالکریم) فەرهەنگەکەی هێنایەوە و, ئەنجامی هەڵسەنگاندنەکەیشی تێدابوو, بینیم ئیمزای مامۆستایەکی بەڕێزی بەسەرەوەیە بەناوی (مامۆستا بێستون) کەپرۆفیسۆری یاریدەرەلە زانکۆی سلێمانی...لێرەوە زۆر سوپاسی هەردوو مامۆستایانی بەڕێز (د.صباح بەرزنجی ومامۆستا بێستون پرۆفیسۆری یاریدەر لەزانکۆی سلێمانی)دەکەم, کە زۆر بەلێبڕاویەوە داواکەیان جێ بەجێکردم وهیمەتی ئەو بەڕێزانە وهەڵسەنگاندنی باشیان بۆ پرۆژەکەم وگەواهی دانیان لەسەر سەرکەوتویی کارەکە, متمانەیەکی زۆر مەزنی پێ بەخشیم.

بەڕێز (د.صباح بەرزنجی) وەك خۆی لە(بنکەی گۆڤاری ڕوناکبیر) بۆی باسکردم, کاتێ فەرهەنگەکەی دیبوو, لەلای خۆیەوە بڕیاریدابوو بیخاتە بەرچاوی بەڕێز (مامۆستا بێستون) یش...لەگەڵ ئەوەشدا کەتائێستا بەخزمەتی (بەڕێزمامۆستا بێستون)نەگەشتوم, بەلام ئەوپەڕی بەختەوەرم وبەشانازیەوە دەقی گەواهی دانەکەی لەپاشکۆی ئەم پێشەکیەدا بەدەست خەتی خۆی دادەنێمەوە.وەك پاڵپشتی یەکی زانستی گرنگ بۆ ئەم فەرهەنگە.

●●●

بۆهەڵە بڕی چیم کردووه؟...

هەڵەی چاپ، یەکێکە لەو ژمەرە کوشندانەی کەدەچێتە نێو جەستەی پەرتوکەکەوە وهەموو بەهاکانی تێدا دەکوژێت، لەکتێبەکوردیەکاندا هەڵەی چاپ نەخۆشیەکی زۆر بەر فراوانەو بەدەگمەن پەڕاوێ دەبینرێ هەڵەی چاپی تێدا نەبێت.بۆیە لەیەکەم ساتەکانی تایپ کردنەوە هەوڵم داوە، رێگەبگرم لەوەی هەڵەی چاپی تیایدا روبدات، چونکە ئەگەر لەهەر کتێبێکی تردا هەڵەی چاپ زۆر کوشندە نەبێت، ئەوا لەفەرهەنگدا وانیە، لەبەر ئەوەی فەرهەنگ پەڕاوێکی (فێرکاریە) ئەوا هەرهەڵەیەکی چاپ دەبێتە هۆی ئەوەی کەسی بەکار هێنەر دووچاری هەڵەیەکی گەورە لەفێربوندا ببێت.

بەدەرك کردن بەم ڕاستیە، کۆمەڵێ رێ وشوێنم گرتەبەر بۆ ئەوەی هەڵەی چاپ رونەدا بەجۆرێ دەتوانم بڵێم فەرهەنگەکە بەچەند خول وناستێکی جیاجیای هەڵەبڕیدا گوزەری کردووە و زیاترلە(٦ کەس)ی خوێندەوار بەشداری بە پەرۆشانەیان کردووە لەهەڵەبڕیدا.

هیوادارم بەهەمووومان توانیبێتمان بەکەمترین هەڵەی چاپەوە فەرهەنگەکەمان بەچاپ گەیاندبێ ..لێرەوە بە پێویستی دەزانم بەخوێنەری بەرێز بڵێم: هەر هەڵەیەکی چاپت بەرچاوکەوت، تاوانی لەئەستۆی مندایە، چونکە ئەو هاوکارە بەرێزانەم لەگەڵ ئەوەشدا کەزۆر ماندوو دەبوون، بەڵام دواجار خۆم بەسەر هەموو ئەو لاپەڕانەدا دەچومەوە کەئەوان هەڵەبڕییان کردبوو، بەحوکمی ئەوەی هەڵەکانی رونوسی کۆمپیوتەر لەلایەن خۆمەوە ڕاست کراونەتەوە...دەمەوێت بڵێم: هەوڵماندوە توانا و سەلیقەی (٦کەس) بۆ هەڵەگیری بەکار بێنین.بۆیە ئەگەر هەڵەتان بینی داوای لێبوردن دەکەین...بائەوەش بزانین کەئەمە چاپی یەکەمە و بە پشتیوانی خودا فەرهەنگەکەتان لەچاپی ئایندەداتۆکمەتر وبێ کەمو کوڕی تردەبێت.

●●●

شێوازی سود وەرگرتن لەم فەرهەنگە

لەبەرئەوەی ئەم فەرهەنگە لەسەر بنەمای (ئەبجەدی) پیتەکان دارێژراوە، پێویست ناکات لەوەرگرتنی مانای وشەیەکدا بگەرێیتەوە بۆسەر چاوگ و رەگی وشەکە،وەك لە فەرهەنگەکانی تردا دەبینرێت. بەڵکو ئەم شێوە دارشتنە (ئەبجەدیی) ەی کەئێمە پێرەومان کردوە یەکێك لەکەڵکە هەرەئاشکراکانی ئەوەیە کەهەموو کەسێکی فێرخواز

کەناڵەجیهانیەکانەوە ڕوداوەکان وەرگرم ولەسەر کاسێتی (vhs) تۆماریان بکەم ولەلای خۆشمەوە پرۆژەکەم بە (کتێبخانەی وێنەیی) ناوزەد کرد.

ئەوە بوو لەمانگی (٢٠٠٢/٩)ەوە، کەوەك چاودێرێکی سیاسی ئەو بڕوایەم بۆ دروست بوو کەبەڕاستی ئەمریکیەکان دەیانەوێت لەعێراق بدەن ، ژمارەیەك کاسێتی ڤیدیۆیم پەیداکرد ویەکەم وتاری سەرۆك بۆشم تۆمار کرد کەلەمانگی(٢٠٠٢/٩)دا لەبەردەم کۆمەڵەی گشتی نەتەوەیەکگرتوەکاندا پێشکەشی کرد، ئەو وتارە بەهەموو پێوەرەکان سەرەتای فەرمی جەنگی ئەمریکا بوو دژبە ڕژێمەکەی سەدام.. ئیتر لەو بەروارەوە، هەر ڕوداوێك بەلامەوە بایەخدار بوو، لای خۆم بەزنجیرەو بەگوێرەی ڕۆژەکان تۆمارم دەکرد، لەو ڕۆژانەی جەنگەکانی عێراقەوە، تاکو لەکۆتاییدا دیمەنە دوو خولەکیەکەی لەسێدارەدانی دیکتاتۆریشم خستە سەریان، بەوەش کۆتاییم بەپرۆژەی (کتێبخانە وێنەییە)کەم هێنا.

لەدوای ڕوخانی سەدامیش، بەهۆی ئەوەی وەك فەرمانبەر لەکتێبخانەی گشتی هەڵەبجەی شەهید دامەزرام، ڕۆژانە دەبوا لەسیدصادقەوە بچمە هەڵەبجە. ئەو هەموو ڕۆشتن وهاتنەوەیە کاتیان زۆر بەفیڕۆداوم، تەنانەت خەڵوەتە مەعریفیەکەشیان لێ تێکدام. ئەوەندەی پێ نەچو لە(٢٠٠٤/٨/٣١) لەسیدصادقیش دوو ژووری بچوك بەناوی کتێبخانەی گشتیەوە کرایەوە.

خۆشی بەحاڵم! دەست بەجێ ڕاژەم گواستەوە وهاتوچوەکەشم کەم بویەوە وگەڕامەوە ئامێزە جوانەکەی خەڵوەت. ئەم خۆشحاڵیەم درێژەی نەکێشا، چونکە لەبەڕێوەبەرێتی کتێبخانەی گشتی سلێمانیەوە ئەرکی بەڕێوەبردنی کتێبخانەی گشتی سیدصادقم پێ سپێردرا، دووبارە سەرقاڵ بومەوە وئیش وکارە ئیداریەکان ڕێگر بوون لەوەی بتوانم وەك جاران لەخەڵوەتدا بمێنمەوە...

هەموو ئەو هۆکارانە وایان کرد کەمێك شێنەیی تر لەجاران کارلەسەر ئەم فەرهەنگە بکەم، بەڵام نەبوونە هۆی ئەوەی بەتەواوەتی دابڕێن لەخەڵوەتی ئامادەکردنی ئەم فەرهەنگە.

●●●

سەرێشەی تایپ وچاپخانە....

لەگەڵ چاپ وتایپدا دەردەدڵی زۆرم لەلایە، لەو سۆنگەیەوە کەهەرکات پیتێکم تەواو دەکرد، ئەمناردەوە بۆ برادەرانی چاپخانە بۆ ئەوەی بەزوویی تایپ بکرێت و، قۆناغی

یەکەم دەستنوسەکان لەفەوتان دەربازبکەم. وەلێ ئەوەی من لێی دەترسام لای تایپیستەکان یەخەی گرتم...

ئەوان (١٠) پیتی دەست خەت و چاپکراویان ون کرد!! بەکورتی ئەوی من ڕستم کردیانەوە بەخوری. من چاوەڕوانی خەنەبەندانی چاپکردن وبڵاوکردنەوەی فەرهەنگەکەم بووم، کەچی هەواڵی مەرگی ناوەختی فەرهەنگەکەم پێدرا. هەواڵێك کەوەك ئەرد هەژێن تەواوی قەوارەی ڕۆح وجەستەمی داگیر کردو دوچاری شۆکی کردم.ئەبێ جگەلەخۆم کێ باجی ئەو هەواڵە بدات؟کێ قەرەبوی پیتە بزربوەکان بکاتەوە؟...

هەرلەو ماوەیەدا برادەرانی چاپخانە لێك جیابونەوە وفەرهەنگەکەش بویە ناوکۆیی هەر دوولایان, یانی ئەو فەرهەنگەی کەمن بە پرۆژەی تەمەنم دەزانی.خەریك بوو بەدیار چاوی خۆمەوە دەفەوتا, کەسیش متەقی لێوە نەدەهات, ئاخەر دەبوو برادەرانی چاپخانە، لایەکیان فەرهەنگەکەیان بکڕیایەتەوە ئەوجا دەیتوانی چاپی بکات...

●●●

دووبارە گەڕانەوە بۆخەڵومت...

دوای ئەوەی (کاك فواد)و برادەرانی چاپخانەی گەنج, توانیان بەشی چاپخانەی (چوارچرا) بکڕنەوە, ئیتر زیاتر دڵنیابومەوە لەوەی کەئەگەر هیمەتێ بکەم بۆ زیندوکردنەوەی فەرهەنگەکە, دەتوانرێت چاپ بکرێت.بۆیە لەگەڵ کاك (فواد) ڕێکەوتم لەسەر ئەوەی شان بدەمەوە بەر ئەرکی سەرلەنوێ زیندو کردنەوەی پرۆژەکە, بەمەرجێ کاك فوادیش کەمتەرخەمی نەکات لەچاپکردنیدا...ساڵێکی تەواو بەرلەنوسینی ئەم پێشەکیە, بەئەخشەیەکی تەواوەوە دەستم بەکارکردو لەماوەی (١١) مانگدا توانیم ناتەواویەکانی پڕبکەمەوە. هەرلا پەڕەیەکیشم تەواو دەکرد، ڕاستەوخۆ هاوسەرەکەم هەرلەخەڵوەتگاکەمدا بۆمی تایپ دەکرد. واتە لەقۆناغی دووەمی ئامادەکردنی ئەم فەرهەنگەدا قورسایی تایپ لەسەر خێزانم بوو, ئەویشم وەك خۆم دووچاری گۆشەگیری وخەمی تایپ کردنی فەرهەنگ کرد. بۆیە جێی خۆیەتی دەرهەق بەماندوبونی زۆری لەگەڵمدا سوپاسی بکەم.

●●●

لای مامۆستا بەڕێزەکانی زانکۆ...

لەگەڵ ئەوەشدا هەڵەموت و کۆسپەکانی ڕێ زۆر وزەوەند بوون ونوچیان بەمرۆڤ نەدا .بەلام تروسکەی ئومێدێ زۆرجار لەئاسۆوە سەرەتاتکێی دەکرد وبەزمانی حاڵ تێی دەگەیاندین

تەنها واتای وشەبنەڕەتیەکەمان نوسیوە, نەك مانای ئەو وشەیەش کەلەگەڵیدا بەکارهێنراوە: بۆ نمونە لە(هاعَ ١/ الشيءُ) دا تەنها مانای (هاعَ) مان نوسیوە, لەبری ئەوەی بنوسین (شتەکە ڕاخرابە سەرزەویدا) بەومندە کومسایمان داوە کەبنوسین (ڕاخرا بەسەر زەویدا) یان (هاعَ ٢/ الرصاصُ) نوسیومانە (توایەوە) ئەمەش مانای وشەبنەڕەتیەکەیە کە (هاعَ) یە, نەك وشەی (رصاص) یش مانابکەین, کەوشەی یاریدەدەرە بۆ گۆڕانی مانای (هاعَ) چونکە لەشوێنی خۆیدا مانای وشەی (رصاص) یشمان نوسیوە...
هیوادارم لەمیانەی ئەم چەند نمونەیەوە شێوازی سود وەرگرتن لەم فەرهەنگەم ڕونکردبێتەوە، کە هەمان شێوازی سود وەرگرتنە لە فەرهەنگی (المنجد).
یەکێکی ترلەسودەکانی پێڕەو کردنی ئەم شێوازی کارە، ئەوەیە فەرهەنگەکە شکلی بناغەیەك وەردەگرێت بۆ کارێکی گەورەتر، بەجۆرێ ئەگەر من توانیبێتم لە کۆی پێنج مانا بۆ یەك وشە، سێ واتا بنوسم، ئەوا با کەسێکی تر بێتە پێشەوە و مانای چوارەم و پێنجەمیشی بۆ دابنێت، با ئەم کارەی من بناغەیەك بێت و پەیتا پەیتا پێکەوە تەواوی بکەین، ئەگەر کەسێك بڵێت: فڵان وشە مانایەکی تریشی هەیە، ئەوا سروشتی ژمارەیی دانانی مانای وشەکان لەم فەرهەنگەدا ئەو بوارە دەڕەخسێنێت کەلە داهاتوودا ئەو واتایانەشی بۆزیاد بکرێت، من لەم قۆناغەدا ئەوەندەم پێکرا واتای ژمارە(١،٢،٣)بۆ وشەیەکی دیاریکراو بنوسم، هەربەڕێزێکی تر لەخۆی ڕادەبینێت با واتاکانی(٤،٥،٦،....هتد)ی بۆ دابنێت و بەهەمومان کارەکە تەواو بکەین، چونکە پرۆژە ڕۆشنبیریەکان موڵکی کەلتوری کوردن و هەقە بەهەمومان لەخەمی دەوڵەمەندتر کردنی ئەو پرۆژانەدا بین.

●●●

سوپاس و پێزانین

زۆر سوپاسی ئەم بەڕێزانە دەکەم کەهاوکارییان کردم لە بەرهەم هێنانی ئەم پرۆژەیەدا:
●بەڕێزان (کاك سەلام عەبدولکەریم)کە زۆر هاوکاری کردم، هەروەها(مامۆستا دکتۆر سەباح بەرزنجی، مامۆستا بێستون عەلی کەریم پرۆفیسۆری یاریدەدەر لەزمانی عەرەبی)لەزانکۆی سلێمانی کە ماندوو بوون لە پێداچونەوەی کارەکەم لەڕوی زمانناسیەوە، نمونەیان زۆرتر بێت.

• بەرێزان (کاك هەژارکەوڵۆسی، ژوان ئاوارەی شاعیر، ئەیمەن شێخ محەمەد، جەمال لەتیف، عەلی عەبدول، بەهادین حەسەن شارەزووری) کە زۆر هیلاك بوون لە هەڵەبڕیدا.
• سوپاسی زۆرم بۆ هاوسەری بەڕێزم(ژیان خان) کە لەگەڵ تایپکردنی ئەم کارەی مندا تەمەنێکی زۆری لە خەڵوەتدا بەسەر برد، تەنانەت هیممەتی ئەو فەرهەنگەکەی لە نێو قوڕگی لەناوچوون دەرهێنایەوە و لەمردنی حەتمی دەربازی کرد.

●●●

دواوتە

ئەوە ماجەرای دانان و هێنانە بەرهەمی ئەو فەرهەنگە بوو کە هەنوکە لەبەرچاوی ئێوەی بەڕێزدایە، ئەگەر نیشیکی چاکم کردووە، هیوادارم وەك دیاریەکی شیاو بە کتێبخانەی کوردی لێم وەربگرن، ئەگەر واش نەبێت جگە لە من، لۆمەی کەسی تر مەکەن!!.
لەکۆتایی ئەم پێشەکیەدا ئەو گوتە بەنرخەی مامۆستا(دکتۆر عەلی وەردی) دەڵێمەوە کە لە پێشەکی یەکێك لە پەڕاوە قەشەنگەکانیدا دەڵێت:(ئەگەر کتێبەکەم زۆر خراپیش بێت، قەیدی نیە، خوێنەر پارەی بلیتێکی سینەمای پێ ئەدات) !!.
دیارە ئەو لۆژیکەی مامۆستا وەردی پێی دەدوێت لەبارەی قەرزاری خۆی بەرانبەر ئەو کەسانەی کتێبەکەی دەکڕن، لۆژیکی هەموو ئەو نوسەرانەیە کەلەقوڵاییەکانی ناخیانەوە هەست دەکەن ئەوەندە خۆیان هیلاك کردووە کە دواجار ویژدانیان ئاسودەبێت لەبەرانبەر ئەو بەڕێزانەدا کە بەئومێدی وەرگرتنی زانیاری زیاترەوە کتێبەکە دەکڕن. هیوادارم ئەم فەرهەنگەی ئێمەش لەڕیزی ئەو کتێبانەدا بێت کە دواجار خوێنەران لەکڕینیان پەژیوان نابن.

عەبدوڵلا جەبار شەمسەدین
مەشخەڵ کەوڵۆسی
سەیدسادق ٢٠-٢١/٣/٢٠٠٧
شەوی نەورۆزی ساڵی٢٧٠٧ی کوردی

بەتایبەت ئەوانەی کە تەواو قالْ نەبوون لەزمانی عەرەبیدا، دەتوانن بەئاسانی سودی لێ وەربگرن، بە پێڕەوکردنی ئەم هەنگاوانە:

- ئەو وشەیەی کەماناکەی نازانیت دەستنیشان بکەو ڕێنوسەکەی وەك خۆی وەرگرە (بێ ئەوەی پێویست بکات ڕەگی وشەکە بدۆزیتەوە).
- بەگوێرەی پیتی یەکەمی وشەکە یەکێك لەپیتەکانی ئەم فەرهەنگە بکەرەوە.بۆنمونە: واتای وشەی (ینادی) نازانیت، بۆ ئەوەی بتوانیت لەم فەرهەنگەدا بەئاسانی ماناکەی بدۆزیتەوە، لەبەر ئەوەی وشەکەبە(ی) دەست پێ دەکات وەرە پیتی (ی) لەفەرهەنگەکەدا بکەرەوە. ئەمە لەکاتێکدا لەهەندێ فەرهەنگی تردا پێویستە بچیتەوە سەر ڕەگی ئەو وشەیە.
- هەنگاوی سێ یەم ئەوەیە ڕێنوسی (ینادی) (ی+ن+أ+د+ی) وەردەگریت ویەوجۆرە ڕاستەو خۆ بەشی کۆتایی پیتی (ی) هەڵدەدەیتەوە وماناکە دەدۆزیتەوە.
- ئاسانکاریەکی دیکەی ئەم فەرهەنگە بریتیە لەدانانی (سەرو ژێر) بۆ وشەعەرەبیەکان، ئەمەش یارمەتی فێرخوازانی سەرەتایی ئەدات تاکو بەشێوەیەکی ڕێکوپێك وشەکان بخوێنێتەوە.

بەلاّم زۆرجار کۆمپیوتەر (سەرو ژێر) ەکانی لەگەڵ پیتەکاندا تێکەڵ کردوە بەتایبەت ئەو پیتانەی کەخاڵیان هەیە بۆ نمونە (ق) واتە ئەگەر بتەوێت نیشانەی (زەممە) بخەیتە سەر ئەو پیتە نیشانەکە تێکەڵ بەخاڵەکانی سەر(ق)ە کەدەبێت.ئەمەش ناتەواویەکی سیستەمی بەعەرەبی کردنە لەکۆمپیتەردا. هەرچەندە هیچ کاریگەریەکی لەسەر ئیشەکەی ئێمە دروست نەکردوە، بەلاّم لەناخی دڵەوە هیوادارم ئەو ئاستەنگە تەکنیکیەی کۆمپیوتەر چارەسەربکرێت.بەتایبەت ئەم حاڵەتە لەگەڵ (خەتەکانی عەلی) دا دروست ئەبێت.

●ئاشکرایە لەزمانی عەرەبیدا بەشی زۆری وشەکان (بەتایبەت فیعلەکان) زیاد لەواتایەکیان هەیە، ئێمەش لەم کارەماندا ئەو ڕاستیەمان فەرامۆش نەکردووە، بەڵکو هاتوین مامەڵەیەکی تایبەتمان لەگەڵدا کردون بەم جۆرەی لای خوارەوە:

١) لەسەرەتاوە ئەم نیشانە (●) یەمان لە پێشی وشەکەوە داناوە.

٢) لەهەنگاوی دووەمدا ماناکانمان وەرگرتوە بەپێی ژمارە, بۆ نمونە:ئەگەر وشەیەك بەگوێرەی ئیزافە کردنی بۆ لای (پێنج) پاشگر, ماناکەی بەپێنج شێوە بگۆڕێت, ئەوا ئێمە لانی کەم سێ پاشگرمان بۆ داناوە وئەوگۆڕانەش کەبەسەر واتای وشەبنەڕەتیەکەدا هاتوە بەهۆی ئیزافە کردنیەوە بۆ لای ئەو سێ پاشکرە دامان ناوەتەوە, وەك ئەم چەندنمونەیەی خوارەوە:

●**شـابَ** ١/ پیربوو, موەکانی سپی بوو.٢/**الشيء**: تێکەڵاوی کرد.٣/ **الرجل**: ناپاکی لەبەرانبەر کرد.

●**کادَ** ١/خەریك بوو ڕوبدات, نزیك بوو ئیشێك بکات بەڵام نەیکرد دەگوترێت: (**کاد یضربه**-خەریك بوو لێی بدا).٢/**له** فێڵی لێکرد, چاوبەستی لێکرد, فێری فرو فێڵی کرد, جەنگی لەگەڵدا کرد.٣/**الشيء**: چارەسەری کرد, چارەی بۆ دۆزیەوە.٤/**الزند**: ئاگری دەرکرد.٥/**الرجل**: ڕشایەوە.

●**جاءَ** ١/هات.٢/**به**: هێنای, هاوردی.

●**هاعَ** ١/**الشيء**: ڕاخرا بەسەر زەویدا.٢/**الرصاص**: توایەوە. ٣/**هيوعا وهيعانا**: ترساو سڵەمایەوە. ٤/**الرجل**: برسیی بوو.

سەرنج بدەلەچۆنێتی گۆڕانی واتای ئەو وشانەی لەو نمونەی سەرەوەدا هاتوون, واتە ئەگەر وشەی (جاء) بەتەنها مانای (هات) بگەیەنێت, ئەوا ئەگەر هەمان وشە لەگەڵ وشەی (به) بەکار هێنرا ئەوا مانای (جاءَ) دەگۆڕێت ودەبێتە (هێنای)...یاخود ئەگەر (کادَ) بەتەنها مانای (خەریك بوو ڕویدات) بدات بەدەستەوە, ئەوا گەر هەمان وشە لەگەڵ وشەی (الشيءَ) بەکار بهێنرێت ئەوا واتای (کادَ) دەگۆڕێت ومانای (چارەسەری کرد) دەدات بەدەستەوە.

ئەگەر (هاعَ) لەگەڵ وشەی (الشيءُ) دا مانای (ڕاخرا بەسەر زەویدا) بگەیەنێت, ئەوا ئەگەر گوترا (هاعَ الرصاصُ) مانای (هاعَ) دەگۆڕێت و دەبێتە (توایەوە) یان بەوجۆرەش مانای هەردوو وشەکە پێکەوە دەبێتە (قوڕقوشمەکە توایەوە) ...ئەگەر گوترا (هاعَ الرجُلُ) مانای (هاعَ) دەگۆڕێت ولەم بارەیاندا واتای (برسی بوو) دەگەیەنێت...هتد.

تێبینی یەکی گرنگ: وەك لەو چەند نمونەیەوە دەبینری,ئێمە لەسەرجەم ئەو گۆڕانکاریانەدا کەبەگوێرەی بەکارهێنانە جیاجیاکانی وشەبنەڕەتیەکان دروست بوون،

آب مانگی هەشتەمی ساڵی زاینی.

●**آبَ** ١/الى الله: تۆبەی کرد، گەڕایەوە بۆ لای خوا، پەشیمان بویەوە.

آبِق بەندەی هەڵاتوو، بەندەی ڕاکردوو.

آتی بەخشی.

آتي ئاینده، پاشان، لەمەودووا.

●**آثَرَ** ١/ه: هەڵی بژارد، بەچاکی دانا.
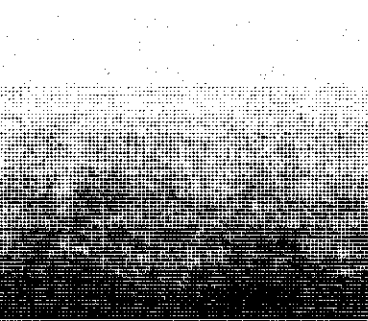
آثِم گوناهبار، تاوانبار.

آجَرَ بەکرێی دا.

آجَرَ پاداشتی دایەوە.

آجُر خشتی سورەوە کراوەی قوڕ.

آجِل دێر، دژی (عاجل)، ماوەیەکی دیاری کراوی درێژ خایەن.

آحـــاد یەکانـــە، یـــەك لایـــی و یـــەك جەمسەری.

آخَذَ لۆمەی کرد.

آخِر کۆتا، کۆتایی.

آخَر تر، وەك: کەسێکی تر.

أُخرى دووبارە.

آخِرة پاشە ڕۆژ، قیامەت.

آداب داب و نەریت، ڕەوشت، ئاکار.

آدَم باوکی مرۆڤـان، بـابی مرۆڤـانی سـەر زەوی.

آدَمِيّ مرۆڤ ئادەمیزاد.

آدَى ئامادەبوو.

آذَنَ بە ئاگا بوون.

آذَى ئازار گەیاندن.

آرَبَ فێڵی کرد، سەرکەوت لە قسە زانیدا.

آرَخَ مێژووی نوسی.

آرِق شەوبێدار، خەون زڕاو.

آسِيَ خەفەتی خوارد، ناڕەحەت بوو.

آسِف پەژموردە.

آفَة بەڵا و ناڕەحەتی.

آكَـــف کورتـــانی بەســـت (لـــە گـــوێ درێژەکە).

آكَلَ خواردی.

آكِل بخۆر.

آكِلَة نەخۆشی خۆرە، خوران، ئاڵۆش.

إِلّ پەیمان، دوژمنایەتی و قین.

أَلْتة سوێندی درۆ.

آلة ئامێر.

آلَفَ هاوڕێ ودۆستی گرت، دۆستایەتی کرد.

آلَمَ ئازاری بەخشی.

أَلَة ئامێر، ئامراز، دەستگا.

أَلى سوێندی خوارد.

آمَنَ بڕوای هێنا.

آمِن دڵنیا، بێ دڵە ڕاوکێ.

آمین وشەیەکە لە دوای نزا کردنەوە دەگوترێت مەبەست پێی بە هانا هاتنی نزاکەیە.
آنَ کاتی هات.
آناء ساتەکان، ساتەکانی شەو.
آنَسَ میهرەبانی نیشاندا.
آنِسَة کچی ئازەب، گەورە کیژی شوو نەکردوو.
آنِفاً ڕابردوویەکی نزیك، سەرەتای هەر شتێك.
آنَقَ سەری سوڕما.
آوَی پەنایدا، جێ ی کردەوە.
آه ئەفسوس، حەسرەت.
آهِل پیاوێك ژن ومندالی هەبێت، پیاوێك خێزاندار بێت.
آیِس نائومێد.
آیَة نیشانە، پەند.
أیِنَ ئاین.
ائتَلَغَ تێکەلاو بوو (دەگوترێت: **ائتلغ الامرُ**).
● **ائتَشَبَ** ١/تێکەلاو. ٢/**القوم**: تێکەڵ بوون.
ائتَکَل داخورا، هەندێکی هەندێکی دیکەیی خوارد.
ائتلاف پەیوەست بوون.
ائتَمَّ پەیڕەوی کرد.
ائتَمَرَ ڕاوێژی کرد.
ائتَمَنَ بویە ئەمانەت دار.
أب باوك، هۆی دروست بوون.
ابا بویە باوك.
أباحَ ئاشکرای کرد.
ابادَة لە نێو بردن، فڕکردن.
ابار لە کەدارکردن، نابوت کردن.
أبّار دەرزی ساز، سوزن دروست کەر.
اباسَة نارەحمتی و تەنگ و چەڵەمە.
أباشَة خەلکی تێکەڵ و پێکەڵ.
ابالَة کۆمەڵ، چاك هەستان بە بەڕێوەبردنی ماڵ و سیاسەت.
ابّالَة دەستەیەك گیا، دەستەیەك تەختە و دار.
اَبانَ ڕون و ئاشکرا بوو.
ابّان سات، کات.
● **ابانَ** ١/**الشيءَ**: ڕون بویەوە، ئاشکرا بوو.
● **أبا** ١/**ه**: پەروەردەی کرد، گرنگی پێدا وەك چۆن باوك گرنگی دەدات بە کوڕی خۆی.
أباءُ قامیش.
أُباب ئاوێکی زۆر.

آبابــة حالــەتێکی دەروونیــە توشــی کەسێکی دورکەوتە دەبێت، بریتیـیە لـە بێتاقەتی زۆر بۆ نیشتمانەکەی.

آبِتَ گەرمیەکەی زۆر بوو.

آبِتْ ڕۆژی زۆر گەرم.

ابْتاعَ کڕین.

ابتدَأَ دەستی پێکرد.

ابتدائي سەرەتایی.

ابتداع داهێنان، ئافراندن.

ابتَـدَرَ خێـرا کـردن، پەلـە کـردن، پـێش پێشێن.

إبتدعَ داهێنانی کرد، شتی نوێی داهێنا.

ابتدال بێ ئەرزش، بێ نرخ.

ابتَرَ کەنار گیری کرد.

أبتَر وەجاخ کوێر، بڕاو.

● **ابتزلَ ٨/الجَسَدَ** خوێنی لێ تکا.

ابتَسَرَ بە دەستی هێنا.

ابتَسَمَ زەردەخەنەی کرد.

● **ابتَعدَ ٨/عَنهُ** لێی دورکەوتەوە.

ابتغاء داوا کردن.

ابْتَغی داوای کرد، خواستی.

ابتكار داهێنان، ئافراندن.

● **ابتَلا ٨/هُ** تاقی کردەوە.

ابتلاء تاقی کردنەوە، توش بون بە بـەلا بۆ تاقی بونەوە.

ابْتَلَعَ قوتیدا.

ابتَلَی توشی بەلا هات بۆتاقی بونەوە.

ابتَنی خانوی دروست کرد.

ابتَهجَ شادومان بوو، خۆشحاڵ بوو.

ابتَهَر زیادە ڕەوی کرد.

ابتَهَلَ پاڕایەوە، نەفرەتی کرد.

ا بجَد پیتە ئەبجەدیەکان.

ابَحَّ دەنگ گرمن، دەنگ ڕەق.

ا بحَرَ کەشتی دەریای کرد.

ا بخَـر دەم بۆگـەن، کەسـێك بـۆنی دەمـی ناخۆش بێت.

ا بخَلَ ڕژدی نواند.

ابَدَ مایەوە، نیشتەجێ بوو.

ابِدَ تورەبوو.

ابَّــدَ دورکەوتــەوە لەخــەڵکی، دوور لەخەڵك ژیا، ژیانی جاویدانی هەڵبژارد.

ابَدْ هەرگیز، هەمیشە، بەدرێژی ڕۆژگار.

ابَــدَأَ دەســتی پێکــرد، شــتی ســەیرو سەمەرەی هێنا، منداڵ دەستی بەڕۆشتن کرد.

ابْدال گۆڕینەوە.

ابداء دەربڕین، ئاشکرا کردن.

ابــدَعَ داهێنــانی کــرد، بــە ڕێکـوپێکی کارەکانی ئەنجامدا.

ابَدَي هەمیشەیی و بێ کۆتایی، هەتا هەتایی.

ابْدَی دەری بڕی، ئاشکرای کرد.

ابَدِیّة هەمیشەیی.

ابَرَ دەرزی خوارد کردن، دەرزی کردنە نێو ئالّقی ئاژەڵەوە بۆ وەی ئاژەڵەکە بمرێت.

ابَرَ کەشتی وشکانی کرد.

ابراز دەرکەوتن، ئاشکرا کردن.

ابَرِدَ چوە نێو سەرماوە.

ابْرَزَ ئاشکرا، دیار، دەرخستن.

ابْرَص بەڵەك.

● **ابَرَّ ١/علیه،** بە سەریدا زاڵ بوو، سەرکەوت بە سەریدا.

ابَرَقَ هەڕەشەی کرد.

ابْرَقَ زەویەکی سەخت کە بەرد لەگەڵ خاکەکەیدا تێکەڵاو بێت، زەویەکی ڕەقەڵان.

ابْرَكَ هەڵپەی کرد بەرەو دوژمنەکەی، وشتری پەخدا.

ابْرَمَ توندو تۆڵ بەستی، ڕێکوپێکی کرد.

إبرة دەرزی.

إبريز زێڕی پاڵفتە.

ابريسم ئاوریشم.

ابريق دەفرێکە سەرو دەسك ولولەی هەیە، وەك قۆری.

ابزام، ابزيم حەڵقەی کەمەر بەند.

● **ابسَلَ ١/**قەدەغەی کرد. **٢/فلاناً،** گرەوی لەگەڵدا کرد. **٣/** خۆی دا بە دەست مردنەوە.

ابشَرَ مژدەیدا.

ابهَرَ بینی.

إبط بن باڵ.

ابطأَ خاوەخاوی کرد.

ابطال پوچەڵ کردنەوە.

ابطأ درەنگی کرد، دوای خست.

ابطَرَ سەرسامی کرد، سەری لێ سوڕماند.

ابطَلَ شتی پڕو پوچی گوت، درۆی کرد.

ابطَنَ شاردیەوە.

إبعاد دورکەوتنەوە، جیابونەوە.

ابعَدَ دورکەوتەوە.

ابعَد دورتر، دورترین.

ابغَضَ ڕقە بەرایەتی کرد، دوشمنایەتی کرد.

إبقاء مانەوە.

ابقَلَ دەرکەوت.

ابقى بەزەیی هاتەوە.

ابْقَى بەردەوام مایەوە، هەر شتێك زیاتر بمێنێتـەوە خـوا دەفـەرمێت: **(والآخـرة خير و ابقى)**.

ابْكَار سەرەتای بەرە بەیان تاكو گزنگ.

ابكَرَ پەلەی كرد، شەوی بە دەمەوە گرت لە پەلە پەلەیدا، ڕۆژی كردەوە.

ابكَم لاڵ، كەڕو لاڵ.

ابكَى ئامادەی گریان بوو، گریاندی.

ابِل وشتر.

آبَلَ زۆر ڕاست، زۆر بە كەڵك و گونجاو دەگوترێت: **(لاشئ ابلُ للجسم من كذا)**.

ابلاغ پەیام گەیاندن.

ابلَج ڕون و ئاشكرا.

ابلَد بێ هۆش، كەم فام.

ابلَسَ كەم خێر بوو.

ابلَس نائومێد.

ابلَطَ ئیفلاس بوو، ئیفلاسی پێ كرد، ڕوتێنرایەوە.

ابلـط هـەژار كـەوتوو، بـە كەسـێك دەگوترێـت لــە خۆیــدا هەژارونــەدار نەبوبێت بەڵكو بە هۆی دزی لێكران یان هەر كارێكی ترەوە هەژار كەوتبێت.

اَبْلَغْ شتێك زیادەڕەوی تێدا كرابێت.

ابْلَغَ گەیاندی، بڵاوی كردەوە.

ابلَقَ شتی ڕەش و سپی.

ابَلَه كەم هۆش، نافامیدە.

ابلـه بـە كـەم هۆشـی زانـی و بـێ عـەقڵ هاتە پێش چاوی.

ابلَ خراپەكار.

اُبَلّة هۆز، تایفە، خێڵ.

ابلـى كـۆنی كـرد (بـۆ پۆشـاك)، تـاقی كردەوە **(ابلى اللهُ عبادهُ)**.

اَبَنَ گریە و زاری كـرد، شـین و واوەیـلای كرد.

● **اِبـــن** ١/كـــوڕ، فـــرزەن. ٢/**الحـــرب**: جەنگاوەر. ٣/**السبيل**: ڕێبوار.

● **ابنـــاء** ١/ كـوڕان، ڕۆڵـەكان. ٢/ **الامـة**: تاكـــەكانی میللـــەت. ٣/**الـــدنيا**: دنیـــا پەرستان. ٤/**العلـم**: شـاگردانی زانـست، قوتابی.

● **ابـى** ١/**عليـه**: دوركەوتـەوەو تـوخنی نەكەوت. ٢/لێی یاخی بوو.

اُبنَـة گـرێ لـە لقـە داردا، ناتـەواوی و لەكە.

ابنَـة كـچ (بـۆ بـاوك و دایـك)، ڕۆڵـەی مێینە.

ابنى كوڕەكەم، كوڕەكەی من، كوڕی من.

● **ابُوا** ١/**الاستقلال**: بنیادنـەری سـەر بە خۆیی. ٢/**جابر**: نان.

ابَوان دایك و باوك.

ابُوّة باوكايەت.

ابهام پەنجە گەورەی دەست.

ابهَجَ خۆشحاڵ بوو، خۆشحاڵی کر.

ابهَرَ شتی سەرنج ڕاکێشی هێنا.

ابهَر پشت.

ابهَـمَ ئاشکرا نەبوو شاردرایەوەبە جۆرێك سەر بشێوێنێت لە یەکێك بیەوێت بیناسێتەوە.

ابهَـم بێ گیان، جەستەیەك هیچ جوڵەیەکی تێدا نەبێت.

ابَى قەدەغەی کرد.

ابِى قەدەغەکرد.

ابْيَضّ سپی بویەوە.

ابيلـىّ ڕاهیبی مەسیحی، قەشەی دیانەکان.

اتـاحَ پێدان، ئامادەکردن، ڕەخساندن (بوار پێدان، بوار بۆ ڕەخساندن).

اتـاوة بەرتیل، سەرانە، باج.

●**اتـاهَ ١/هُ** گومڕای کرد، لە خشتەی برد.

إتبَعَ پەیڕەوی کرد.

اتَّبَعَ پەیڕەوی لێکرد، شوێنی کەوت.

اتبَلَ یەکی خست، هۆشی برد.

●**اتّجـاه ١/**ڕووگە، ڕەوت، ئاراستە. **٢/الواحد:** یەك ڕەوتی، یەك ئاراستەیی، هەماهەنگی.

اتَّجَرَ بازرگانی کرد.

●**اتّجَهَ ١/اليه:** ڕوی تێکرد.

إتحـاد ڕێکەوتن، یەکگرتن، کۆبونەوە، یەکرابوون، یەکێتی.

●**اتَّحَدَ ١/الهيئان:** دوشت یەکیان گرت.

اَتحَفَ هەدیەی کرد، کردیە دیاری.

اتَّخَذَ ١/وەری گرت. **٢/هُ صَديقا:** کردیە هاوڕێ، بەهاوڕێی خۆی وەری گرت.

اثَّرَ دووری خستەوە، دوری خست، بڕی، قرتاندی.

اُتـرُج دارێکە بەرز دەبێتەوە، پەل و گەڵاکانی نەرمن، بەرەکەی وەك لیمۆیەکی گەورە وایە، ڕەنگەکەی زەردێکی ئاڵتونیە، و تامی ترشە، فارس پێی دەڵێن باڵنك.

اترسَ دایخست.

اترعَ پڕی کرد.

اتْـرَفَ پێداگری کرد لەسەر لەسنور دەرچوون، پێداگری کرد لەسەر ملهۆڕی.

اتـرَف کەسێکە کەلیەك لەناوڕاستی لچی سەرەوەیدا هەبێت.

اتَّزَرَ پەشتەماڵی دا بە خۆیدا، شەرواڵی لە پێ کرد.

اتَّـزَنَ بـەویقار بـوو، هـەڵس و کـەوتی پیاوانە و میانەڕەوانەی وەرگرت.

اتَّسَعَ فراوان بوو.

اتَّسَقَ ڕێك و پێك بوو.

اتَّسَمَ ناوی بە خۆیەوەنا، ناوی بۆ خۆی بڕیاردا، نازناوێکی بە خۆیدا تاکو پێی بناسرێتەوە.

اتَّشَقَ بڕی و پارەپارەی کرد.

إتَّصَفَ توانی وەسفی بکات.

إتَّصَلَ پەیوەست بوو، پەیوەندی کرد.

أتَّضَحَ ڕون بویەوە، ئاشکرا بوو.

أتَّضَعَ خشوعی برد.

أتعَبَ هیلاك بوو، شەکەت بوو.

إتَّعَـدَ ئەمەکـدار بـوو، بەرانبـەر بـە پەیمان، متمانەی پێ بوو.

إتَّعَظَ پەندی وەرگرت.

إتفاق ڕێکەوتن.

إتفاقيّة ڕێکەوتننامە، پرۆتۆکۆل.

إتَّفَقَ ڕێکەوت.

إتقان وردبینی وڕێکوپێك کاری.

إتَّقاهُ پارێزگاری لێکرد.

إتَّقَدَ دایگیرساند، ڕۆشنی کردەوە.

إتَّقَنَ ڕێکوپێکی کرد.

إتَّقى پارێزگاری کرد.

أتقا پارێزکارتر، پارێزکارترین.

اتَّكَأَ پاڵی دایەوە، بەڕێکوپێکی دانیشت.

إتكاء پشت پێ بەستن.

اتَّكَلَ پشتی پێ بەست.

آتلَجَ چوەناویەوە، کردیەناویەوە.

أتْلَعَ ملی درێژ کردەوە.

اتلَفَ خراپی کرد.

أتَمَّ تەواوی کرد، کامڵی کرد.

اتمام تەواوکردن.

اتهام تۆمەتبار کردن.

اتَهَمَ تۆمەتباری کرد، گوناهباری کرد.

آتىَ هات، ئامادە بوو.

آتىَ بێگانە، نامۆ.

أتَى، أتْياً هات وئامادەبوو.

● **أتـىَ ١/بـهِ** هێنـای، هـاوردی، ئامـادەی کرد.

آثَّ (گیـا یـان مـوو) زیـادی کردوبەیەکـدا هەڵچون.

أثـابَ پاداشتی دایەوە، حەوزی پڕ کرد.

آثـاث کەل وپەل.

أثـارَ تۆڵەی کردەوە.

اثـارة ڕێزمەندی دەست بە دەست هاتوو، کـردەوەی چـاکە پـشتاو پـشت مابێتـەوە، پاشماوەی هەر شتێك.

أثْبَاتٌ سەقامگیرکرد.

أَثْبَتَ سەقامگیری کرد، نوسی (**أثبت اسمه في الديوان**).

أَثَّثَ کەل و پەلی تێکرد (بۆ ماڵ)، نەرم وئامادەی کرد.

●**أَثْخَنَ** ٨ زیادەڕەوی کرد. ٢/ه لاوازی کردو بە سەریدا زاڵ بوو.

أُثْر ئاسەواری زام، جێگەی برین.

أَثْــر بریکەی شمشێر، هاتن بە دوای یەکدا بە بێ ئەوەی ماوەیەکی بە نێو دابێت.

أَثَر خود پەسەند.

أَثَــر ئاسەوار، سوننەت (سوننەتی پێغەمبەری مەزن).

أَثْرَدَ ئامادەی کرد، تریتی ئامادەکرد.

أَثْرَد کەسێك هەردوو لچی کە لایی تێدا بێت.

●**أَثَرَ** ٨/علیه، کاری لێکرد، کاریگەری لە سەر دانا. ٢/ه ڕێزی لێگرت.

أَثْرَمَ کەسێك ددانی لە بنەوە شکابێت، کەلەفیچ.

أُثْرَة پاشماوەی زانست.

أَثَرِيٌّ شوێنەوار ناس.

أَثْرَى دەوڵەمەند بوو.

أَثْغَــر ددانە شیریەکانی کەوتن (بۆ منداڵ) دەگوترێت (**أثغرَ الصبيُّ**).

أَثْقَلَ کۆرپەی نێوسکی قورس بوو (بۆ ژنی سك پڕ)، باری قورس بوو، قورسی کرد.

أَثْل داری گزیچار.

أَثْلَجَ هاتە نێو بەفرەوە.

أَثْلَة ڕیشەو ڕەچەڵەك.

أَثِمَ گوناهی کرد.

أَثِم گوناه، کاری خراپ.

أَثْمَرَ بەری گرت.

●**أَثْمَــلَ** ٨/ه سەرخۆشی کرد، مەستی کرد.

أَثْمَن بە نرخ تر.

اثنا عَشَر دوازدە.

اثنان دووان.

أَثْناء لە کاتێکدا، لەمیانەی.

●**أَثْنَى** ٨/علیه، پیایدا هەڵدا.

اثْنَين دووشەممە.

أَثِيل پلە بەرز.

أَثِيم گوناهبار، تاوانکار.

أَجَّ هەڵگیرسا، تاوی سەند، شوعلەوەر بوو.

●**اجــاءَ** ٨/ه ئەوی هێنا، ناچاری کرد بێت.

●**اجـــابَ** ١/وەڵامـــی دایـــەوە. ٢/ه **الی حاجتـــــه**: خۆشـــــحاڵ بـــــوو بەدەســـتەبەرکردنی پێداویـــستیەکانی، بـــەدەم پێویـــستیەکەوە چـــوو، وەڵامـــی پێویـــستیەکانی دایـــەوە، پێویـــستیەکانی ئەوی دەستە بەر کرد.

أجاج هەرچی شتێك دەم بسوڵێنێتەوە بە هۆی تاڵیەوە یان سوێریەوە.

اجَـــاج هەڵگیرســا(بـــۆ ئـــاگر)، تـــاڵ یـــان سوێر(بۆ ئاو یان خواردەمەنی).

أجـــادَ چـــاکی کـــرد، شـــتی باشـــی هێنـــا، کوشـــتی دەگوترێـــت (**اجـــاد الرجـــل**) پیاوەکەی کوشت.

●**أجـــارَ** ١/ه: بەلایـــدا بـــرد، ســـەری لێ شێواند، لاری کردەوە.

إجارَة کرێی کار، پاداشت.

أجازَ رێگەی دا، مۆڵەتیدا.

اجازة مۆڵەت، برینی ماوە رێیەك.

اجاص هەڵوژە.

أجـــاعَ برســـی کـــرد، ناچـــاری کـــرد بـــە برسێتی بمێنێتەوە.

أجـــال لاری کـــردەوە، دەگوترێـــت (**اجـال السیف**) یانی بەمەلاو لادا خواری کردەوە و رایوەشاند.

اجَانَة تەشت، دەفری جلك شۆردن.

اجباریّ زۆرە ملێ.

أجْبَرَ ناچاری کرد.

أجْبَلَ نائومێد بوو، شکستی هێنا.

●**أجبَنَ** ١/**الرجل**: ترسی دایە پاڵی، بە ترساو هاتە پێش چاوی.

اجتابَ گەشتی کرد، سەفەری کرد.

اجتـــاحَ لـــە بـــنج و بنـــەوان دەری هێنـــا، لەناوی برد.

اجتاز گوزەری کرد.

اجتـاسَ بە پێداگریـەوە داوای کـرد، بـە لێبڕاویەوە داوای کرد.

اجتافَ بۆگەنی کـرد(بـۆ لـەش)، چوەوە نێو لانەکەی (بۆ درندەو گیاندار).

اجتبی هەڵی بژارد.

إجتَـــثّ لـــە بنجـــەوە هـــەڵی کەنـــد، ریشەکێشی کرد.

اجتَحَرَ پەناگەیەکی بـۆ خـۆی هەڵبـژارد، بویە پەناهێندە.

أجْحَمَ کڵپەی سەند دەگوترێت (**احجمت النار**).

اجتَحَـفَ دای دڕی دەگوترێـت (**اجتحف السیل الوادی**). لـە بنجـەوە هـەڵی کەنـد دەگوترێت (**اجتحفه**).

●**اجْتَرَّ ١/البعيرُ** ئەوەی لە گەدەی دابوو هێنایەوە دەمی و دووبارە جویەوە، کاوێژی کرد.

اِجتراف لە بێخ دەرهێنان.

●**اجتَرَش ١**/دزیی، دەگوترێت **(اجترش الشئ)** یانی فلان شتی دزی. ٢/ بە دەستی هێناو پەیدای کرد دەگوترێت **(اجترش لعياله)** فلان شتی بەدەست هێنا بۆ منداڵەکانی.

اجتَرَمَ گوناهی کرد، تاوانی ئەنجامدا.

اجتَرءَ بوێری نواند.

اجتَزَرَ سەری بڕی (بۆ ئاژەڵ) دەگوترێت **(اجتزرَ الشاة)**. ئامادەی کرد بۆ سەربڕین.

اجتَسَّ دەستی لێدا بۆ وەی بیناسێتەوە.

اجْتَلَّ زۆربەیی برد دەگوترێت **(اجتلَّ الشيء)** یانی زۆربەی فلان شتی برد بۆخۆی (کوردە واتەنی نێرەکەر بەشی کرد).

اجتَلَبَ بە دەستی هێنا، هێنای.

اجتماع کۆبونەوە.

اجتَنَّ شاردیەوە، حەشاریدا.

اِجْتَنَحَ بەلایەکیدا لاربوو، بەلایەکی دا کەوت، بەلایەکیدا راکشا.

اجتَنَبَ خۆی لێ پاراست، خۆی لێ دور خستەوە.

اِجتهاد کۆشش کردن.

●**اِجتَهَرَ ١/القوم،** کە لێی نواڕین ژمارەیانی بەزۆرهاتە پێش چاو. **٢/الرجل،** بەئاشکرا بۆی ڕوانی بەگەورە نیشانیدا، گەورەی کرد.

أَجَّجَ هەڵی گیرساند (بۆئاگر) تاڵی کرد یان سوێری کرد (بۆئاو).

اجحاف بێ دادی، بێ ویژدانی، لایەنگری کردن.

أجحَفَ توند بوو لەزیان پێ گەیاندنی.

اجحَم پیاوی چاوسور.

●**أجَدَّ ١/في الأمر:** لێبراوکۆششی کرد. **٢/الشيء:** نوێی کردەوە.

أجداف سوپاس نەکردنی نیعمەت، بەسوك سەیرکردنی نیعمەت.

أجَدَان شەو ورۆژ.

اجدَب وشکەوە بوو، وشك هەڵات.

اجدَرَ سەری دەرهێنا لەزەوی (بۆ ڕوەك وگیا).

أجدَعَ لوت بڕاو، بەکەسێك دەگوترێت لوتی بڕابێت.

أجدَف کورتە باڵا.

اجــدَل تونـد وتـۆڵ وبەیەكـدا پێـچراو، هەڵۆ.
أجْدى بەخشی، بەخشندەیی نواند.
أجَذّ شكێنراو.
أجذَر لەبێخ هەڵكەندن.
اجذَفَ تیژڕەوتی كرد، بەخێرایی ڕۆشت، بە تیژی ڕۆشت.
● **اجــــذَلَ** ١/شـــادوومان بـــوو. ٢/**ه**: شادومانی كرد.
● **اجذَمَ** ١/ بەخێرایی ڕۆشت. ٢/ توشی نەخۆشی گولی بوو. ٣/**بُلخ**: بڕیەوە.
اجــذَم پیــاوی گــول، دەســت بــڕاو، دەگوترێـت (**هـو اجـذم الحُجـة**) یـانی ئەومندە بێ دەم و داوانە ناتوانێت بەڵگە بێنێتەوە یاخود وەك ئەوە وایە زمانی نەبێ قسەی پێ بكات.
أجْر كرێی كار، پاداشت، مارەیی.
إجراس فرەی باڵی مریشك، چریەی پێ.
أجراس زەنگ (وشەكە جەمعە).
إجراف گیا بەسەوزی وبەوشكی.
إجراء جێبەجێ كردن.
اجــرَب پیــاوی گــەڕ، پیاوێــك توشــی نەخۆشی گەڕی بوبێت.
أجرَس زەنگی كاروان.

● **أجرَفَ** ١/**المكان**: لافاو لێی دا. ٢/**الراعيُ ابلهُ**: گیای دایە دەرخواردی وشترەكەی.
اجرَمَ تاوانی كرد.
أجْــرَة ١/كــرێ. ٢/**التعلـيم**: مانگانــەی فێركردن، كـرێی فێـر كـردن. ٣/**السفر**: كرێی سەفەر. ٤/**النقل**: كرێـی هـەڵگرتن وگواستنەوە.
● **أجرى** ١/جێبەجێی كرد، ڕەوانـی كـرد. ٢/**عليه الـرزق**: ڕشتی بەسـەریدا، ڕۆزی ڕشــت بەســـەریدا. ٣/**الحســاب**: تۆمــاری كردو ڕێك وپێكی كرد. ٤/**الماء**: ئاوەكـەی ڕۆكـرد، وای كـرد لەئاوەكـە تالـە بـەری بڕوات.
أجـزَرَ بـەرخی سـەربڕی، بـەرخی پێـدا سەری بڕێت.
أجزَلَ بەخشینی زۆر كـرد، بەخـشندەیی بەرفراوان كرد.
أجزى هەر شتێك زیـاتر كومـسایی بـدات (دەگوترێـت: **اللحـم السمين اجـزى مـن المهزول** - گۆشتی قەڵەو زیاتر كومـسایی دەدات وەك لــە گۆشــتی لــەڕ)، كۆمـسایی بەخش تر.
أجـسَم كەتـەو لـەش ولار بـەخۆوە بـوو، كەتەتر، قەڵەو تر.

●أجَشَّ الشيءَ: لێداوشكاندی. ٢/المكانُ: ڕوەك وگیاكەی درێژ بوون وبەیەكدا هاتن.

أجَشّ دەنگ ڕەق، كەسێكی دەنگ گرمن.

أجعَب ورگ زل وبێ كار، زلی بێ هونەر.

أجفَلَ بەخێرایی ڕۆشت.

أجفى دوری خستەوە لەخۆی، دوری خستەوە.

أجِلَ دواكەوت، ملی هاتە ئێش گەردنی ئازاری تێدا پەیدابوو.

أجَل كۆتایی تەمەن، كاتی هەر شتێك.

أجَلْ بەڵێ، ئەرێ.

أجَلّ گەورەترین، بزورگ ترین.

اجلَبَ رۆزی بەدەست هێنا.

اجلَح كەسێك لەهەردو لاسەریەوە قژی ڕوتابێتەوە، كەچەڵ.

●أجْلَدَ ١/المكانُ: ئاونگی پێوە نیشت وبەستی.

إجلَخَّ لاواز و سست بوو.

اجلَسَ دانیشت.

إجلس دابنیشە!.

أجلَع بێ ئەدەب، پەرومردە لاواز، ئەدەب سز، كەسێك شەرم وشۆی نەبێت، كەسێك لەدوای قسە كردن لێوەكانی بەچاكی نەكەونەوە سەر یەك وددانی بەدەرەوەبێت.

أجلى دەرچوو لەوڵاتی خۆی، جوان ڕوخسار.

●أجَمَّ ١/الفرسُ: وازی لێ هێناو سواری نەبوو.

أجَمّ كەسێكی بێنێزەو شیر لەجەنگدا، كەسێك لەشەڕدا چەكی پێ نەبێت، بەرانی بێ قۆچ.

إجماع كۆدەنگی.

إجمال پوختە، كورتە.

اجماء ئەسپی ناو چاوان سپی.

أجمَدَ ڕژدبوو، خێر لەوەوە دەرنەكەوت، چاكەی لێ نەوەشایەوە.

●أجمَرَ ١/القومُ علی امرٍ: كۆبونەوە لەسەری. ٢/الأمرَ القومَ: كۆی كردنەوە. ٣/تِ المرأةُ: قژی بەست و لە دواوە شاردیەوە وبەری نەدایەوە.

●أجمَعَ ١/القومُ علی كذا: كۆبونەوە و یەكدەنگ بوون و ڕێكەوتن لە سەری.

أجمَع هەموو، هەمووان، گشت.

●أجمَلَ ١/كۆی كردەوە، بە كورتی باسی كرد. ٢/الشيءَ: جوانی كرد. ٣/الشحمَ: بەزی تواوەی خوارد، بەزی تواندەوە.

أجْمَل جوانترین.

أجمَـة سـەر زەمینێـك پـڕی بێـت لـە درەخت، جەنگەڵ، بێشە.

أجميّة مەلاریا، لەرزوتا.

أجَنّ شێت بوو.

أجنَب بێگانە، بیانی، غەوارە، نافرمان.

●**اجنَـب** ١/ه دوری خـستەوە، کردیـە بێگانە.

أجنَبي نامۆ، بێگانە، بیانی.

أجَخ کەچی کرد، لاری کردەوە.

أجنحَة باڵ، دەست، قۆڵ، بازوو، بن باڵ.

أجنَـف پـشت چـەماوە، کەسـێك پـشتی چەمابێتەوە، کەسێك لە ئامۆژگاری لایـدا بێت.

أجُوح ڕۆشن و درەوشاوە.

اجْوَدَ چاکی کرد، باشی کرد.

أجْـــوَد چـاکتر، باشـتر، بەخـشندەتر، دڵفراوان تر.

أجـوَف سك زل (بـۆ مـرۆڤ)، نـاو فـراوان (بۆ خانوو).

أجَـة تونـدو تیـژی گـەرما، تاوسـەندنی گەرما.

إجهاد داخوازی کردن لە سەروی تواناوە، ماندووکردن.

أجهَدَ کۆششی کرد.

أجهَرَ دەنگی هەڵبڕی، ئاشکرای کـرد، ڕای گەیاند.

أجهَر کەسێك لە خۆرەتاودا نەبینێت.

أجهَشَ ئامـادەبوو بـۆی، خـۆی ئامـادەکرد بۆی (بەتایبەت بۆ گریان).

●**اجهَضَ** ١/ت **المرأة** منـداڵی لەبارچـوو. ٢/ه دوری خستەوە.

اجیج کڵپەی ئاگر.

أجیَـد مـل بـەرزو جـوان، کەسـێك ملـی بەرزو جوان بێت.

أجیر بە کرێ گیراو، خزمەتکار بـە کـرێ، کرێکار.

أحّ کۆکی، قۆزەی کرد.

أحاح قین، تینوێتی.

أحاد یەك یەك.

أحاسِن چاکترین، کۆی ووشەی **(احسن)**ە، ئەمیش تەفزیلی وشەی (**حسَن**)ە.

أحاطَ چواردەوریدا.

أحَبّ خۆشی ویست، دۆستی گرت.

أحبَرَ شادومان بوو.

أحبَسَ ڕای وەستاند، بەستیەوە.

أحبَطَ پوچەڵی کردەوە.

أحبَـكَ تەنـدو تـۆڵی کـرد و بـە ڕێـك و پێکی کردی.

أحبُل داوی ڕاوکەر.

● **أحتاجَ** ١/**اليه**: پێویستی پێی بوو.

احتاطَ وشیاری بە کاربرد، ئیحتیاتی کرد.

احتالَ ساڵی بە سەردا هاتەوە، ساڵێکی تەواو کرد.

● **اِحْتالَ** ١/**بِالدَّين**: قەرزەکەی خستە سەر شانی خۆی.

احتِباس میز هێشتنەوە لە ناو میزڵداندا، بۆ ماوەیەك میز نەکردن.

احتَبَلَ بەداو نێچیری گرت (لە ڕاودا).

احتبی بە چیچکەوە دانیشت، ڕان ولاقەکانی بەهۆی باڵەکانیەوە نابەسکیەوە.

● **إحتجَّ** ١/بەڵگەی هێنایەوە. ٢/**البیتَ**: زیارەتی حەجی کرد.

احتِجاج بەڵگە هێنانەوە، نارەزایی دەربڕین.

● **احتَجی** ١/**الشیءَ**: شاردیەوە، پەنهانی کرد.

احتَجَبَ خۆی شاردەوە.

احتَجَزَ سەردانی حیجازی کرد، هات بۆ وڵاتی حیجاز، کۆبویەوە.

احقَدَّ توند بوو، قینی هەستا.

إحتَدَمَ گەرم بوو (بۆ ڕۆژ)، زۆر سوور بوو (بۆ خوێن)، زۆر کوڵا (بۆ مەنجەڵ)، گەرم بو و لە ناو تورە بوون (بۆ پیاو).

إحتَذی پەیرەوی کرد، پێڵاوی لە پێ کرد.

إحتِراف پیشەوەری، هەڵبژاردنی پیشە، دەست ڕەنگینی.

إحتِرام ڕێز گرتن.

إحتَرَثَ بە دەستی هێنا (بۆ ماڵ و سامان)، هیلاکی کرد (بۆ وڵاخ).

إحتَرَزَ سڵەمایەوە، خۆی لێ پەنادا.

● **إحتَرَسَ** ١/پاسەوانی کرد، ڕووبەڕووی مەترسی بویەوە. ٢/**مِنهُ**: پاسەوانی لێکرد.

● **احتَرَشَ** ١/**الرَجُلُ**: فێڵی کرد. ٢/**الشیءَ**: کۆی کردەوە.

احتَرَقَ سوتا، ئاگر سوتاندی.

احتَزَّ بڕی، پارچەپارچەی کرد.

احتَزَمَ پشتێنی بەست، کەمەر بەندی بەست.

احتَسَّ دەستی لێدا، گرتی.

● **احتَسَبَ** ١/کومسایی هات، ژماردی. ٢/**ولداً لهُ**: بە گەورەیی منداڵێکی مرد.

احتَشی پڕی کرد.

إحتَصَدَ درەوی کرد، درویەوە، دروێنەی کرد.

إحتضار سەرە مەرگ، حاڵەتی سەرە مەرگی مرۆڤ.

احتَضَرَ ئاشکرا بوو، ئامادەی کرد.

أحتُضِر چوە حاڵەتی سەرە مەرگەوە.

احتَضَنَ لە باوەشی گرت، پەروەردەی کرد.

● **احتَفَّ ١/الشيءَ،** لەتی کرد، دەوریدا.

إحتفال ئاهەنگ، کۆبونەوە، ئاپۆرەدان.

احتَضَر زەوی هەڵکەند.

● **إحتَفَظَ ١/ئاراستی،** هەڵیگرت، پارێزگاری لێکرد. **٢/لنفسه،** بۆ خۆیی دانا، بۆ خۆیی هەڵگرت.

● **إحتَفَلَ ١/الوادي بالسيلِ،** لێوان لێوی ئاوی پێدا هات. **٢/القومُ،** کۆبونەوە، ئاهەنگیان گێڕا. **٣/المجلسُ بالناسِ،** پڕ بوو. **٤/الطريقُ،** ڕون بویەوە.

إحتفی پێی پەتی کرد.

● **احتَقَّ ١/القومُ،** هەر یەکێکیان گوتی: حەق لای منە. **٢/ت الطعنةُ بە،** دەست بە جێ کوشتی. **٣/ه الی كذا،** دوای خست.

● **إحتَقَبَ ١/فلانا علی ناقتە،** لەپاش خۆیەوە سواری کرد. **٢/الإثمَ،** کۆی کردەوە وەك ئەوەی لە پاش خۆیەوە هەڵیگرتبێت.

إحتقار بە سوك سەیرکردن، بەچاوی کەم ڕوانین.

إحتَقَر بە سوك سەیری کرد، بەچاوی سوکایەتیەوە نواڕی.

● **إحتَكَّ ١/ه رأسَهُ،** وای لێکرد بی خورێنێت، سەری هاتە خوران. **٢/بالشيءِ،** لێی خشا. **٣/بفلانٍ،** پەی برد بەڕاو بۆچونەکانی.

إحتكار پاوانکردن.

إحتكاك لێکخشان.

● **احتَكَمَ ١/علی فلانٍ،** ئەوەی دەی ویست داوای لێکرد. **٢/في الشيءِ،** بە ئارەزووی خۆی تەسەڕووفی تێدا کرد. **٣/الأمرُ،** توندو تۆڵ کرا.

● **احتَكی ١/ الأمرُ،** توند بوو.

● **احتَلَّ ١/**داگیری کرد. **٢/المكانَ وبالمكانِ،** تیایدا دابەزی، پێینایە ناویەوە.

احتلال داگیر کردن.

احتَلَقَ سەری چاك کرد، سەری تاشی.

احتَلَمَ شەیتانی ببوو، چوە ڕیزی پیاوانەوە.

احتَمْ ڕەش.

إحتمـــال ئەگـــەر، لەوانەيـــە (ئەگـــەری روداني هەر ڕووداوێك).

احتَمَسَ هەڵچوو.

●**إحتَنَكَ** ١/**الدهرُالرجلَ**: ئەزمونـەكانی ژیان كردیانە كەسێكی دانا. ٢/**ه**: دەستی بە سەردا گرت. ٣/**الجرادُ الارضَ**: ئـەوەی تیایدا بوو خواردی.

احتوی بە دەستی هێنا، دەستی كەوت.

●**أحتاطَ** ١/**الرجلُ**: كاروبارەكانی خـۆی پـێ كـەلێن كـردو بـە لامـسەرلایی وەری نـــەگرتن. ٢/**علـى الـشيء**: پارێزگـاری لێكرد. ٣/**به**: لـە هـەموو لایەكیـەوە لێـی نواڕی و پارێزی لێ وەرگرت.

احتیـاطی هەرچی شـتێك یـەدەگ كـرا بێت.

●**أحجَـــمَ** ١/**عـــن الـــشيء**: دەســـتی لێ هەڵگرت. ٢/**ت المرأةُ للمولود**: گۆشی كرد، یەكەم شیری پێدا. ٣/**الثدیُ**: بناغەی دانا، كاتێـــك ئـــەو دەســـتەواژەیە بـــەكار دەهێنرێت كـە ئـافرەت تـازە مەمكـەكانی بناغــە دادەنــێن و بــەرز دەبنــەوە لــە سنگیەوە.

أَحْجَنْ لارو خێچ.

●**أَحَدَّ** ١/**السكینَ**: تیژی كرد. ٢/**ت المرأةُ**: لــە دوای مردنـــی مێردەكـــەی وازی لـــە جوانكاری هێنا. ٣/**الیه النظرَ**: زۆری بـۆ ڕوانی، بـە تیـژی چاوی تێبڕی. ٤/**ه**: بـە یەكتایی ڕایگرت.

أحَد یەكەم، بێ هاوتا.

أحْدَب پشت چەماو، پشت كۆم.

أحْدَثَ هێنایە ئاراوە، دۆزیەوە.

●**أحدَدَ** ١/**ه**: ناردیـە خـوارەوە. ٢/**القراءةَ والنهيَ**: پەلەی تێدا كردن.

أحْذَر ئەسپی پڕ گۆشت، بەخۆوە بوو.

●**أحـدَقَ** ١/چواردەوری دا. ٢/**القوم به**: دەوریان دا. ٣/**ت الروضةُ**: بویە باخچە.

احدوثة هەر شتێك قسەی پێ بكرێـت، هەرچی قسەی لە سەر بكرێت.

احْـــدَودَبَ پـــشتی چـــەمایەوە، پـــشتی كۆمایەوە.

أحَدیّة یەكتایی.

أحَذّ خێرا.

●**أحذی** ١/**ه**: بەشێك لە دەستكەوتەكەی پێدا. ٢/**ه طعنةً**: تیغی لێدا.

أحَرّ گەرمی كرد، گەرم بوو.

احــراز تونـدو تـۆڵ كـردن، بـە دەسـت هێنان.

●**أحْرَبَ** ١/**فلاناً**: ڕێگـەی نیشاندا چۆن دەستكەوت لە دوژمن دەگرێت. ٢/**الحربَ**:

دنـــەی دا (هەڵیگرســـاند). ٣/ الشغـــلَ: سەری دەرهێنا (دەرهات).

●أخْـــــرَجَ ١/هـ: خـــستیە گوناهـــەوە، تەنگـەتاوی کـرد، خـستیە تەنگەڵانـەوە.

٢/عليه الأمرَ: یاساغی کرد لە سەری.

●أخْـــرَدَ ١/هـ: بـە تـەنهای دانـا، تـاکی کردەوە. ٢/في المشي: پەلەی کرد.

اخْـــرَزَ بـــە دەســـتی هێنـــا و ناوبـــانگی دەرکرد.

اخْرَشَ زبر.

●احـــرَضَ ١/هـــانی دا. ٢/ه الحـــزن او المرض: لەشی تێکدا.

اخْرَقَ سوتاندی.

اخْرَمَ پێی نایە مانگە یاساغەکانەوە.

●احـــزَنَ ١/الرجـــلَ: خەفـەتی پێـــدا، خەفـەتی خـوارد یـاخود بـە دڵتەنگیـەوە گەڕا.

●احزَى ١/بالشيء: پێـی زانـی. ٢/الشيئ: بەرزو بڵند بویەوە.

أحَسَّ هەستی کرد.

احساس هەست، سۆز.

أحسَدَ ڕژدی برد.

أحسَمَ پیاوی کار یەکلاکەرەوە.

أحسَنَ چاکەی کرد.

●أحسَنُ ١/چاکتر، باشـتر. ٢/ك: ئافـەرین بۆ تۆ، ئافەرینت کەم.

●أحَشَّ ١/پەلەی کرد. ٢/ت اليدُ: وشکە وە بـوو لـە ئـێش کـەوت. ٣/ت الناقةُ او المرأةُ: کۆرپە لە سکیدا وشکەوەبوو.

●أحـشَدَ ١/القومُ: بـۆ یـەك مەبەسـت کۆبونەوە و ئاپۆڕەیان بەست.

أحشُوش کۆرپەی وشـەکەوە بـوو لـە نێـو سکی دایکدا.

●أحَصَّ ١/هـ: بەشی خۆی پێدا. ٢/المكانَ: تیایدا دابەزی.

أحَـصَّ پیـاوێ مـوی سـەری کـەم بێـت، پیاوێك مـوو لـە سـەر سنگی نـەڕوابێت، ڕۆژێـــك زۆر ســـارد بێـــت و هەوریـــشی نەبێت.

●احـــصاء ٢/ئامـــار. ٢/النفـــوس: ســـەر ژمارکردنی هاوڵاتیان.

●أحصَبَ ١/عنه: پـشتی تێکـردو وازی لێ هێنا.

أحصَدَ ڕومکێك گەیبێت و وشـکە وەبـوو بێت و کاتی دروەی هاتبێت.

●أحصَرَ ١/ه عن السفر: قەدەغـەی کـرد لێی.

احصَنَ قایمی کرد.

أحصى ژماردی، ئاماری کرد.

أحضَرَ ئامادەی کرد.

● **احطَبَ ١**/داری کۆکردەوە بۆ سوتاندن. **٢/المكان**: داری سوتاندنی تێدا زۆر بوو.

احَظَّ بەهرەمەند بوو، بەخت یار بوو.

أحظَرَ چوە پەناوە، پەنای گرت.

احضى فەزلێدا بە سەریدا.

احَفَّ بە خراپ باسی کرد.

احفَدَ خێرای کرد.

أحفَرَ ١/هُ یارمەتی دا لە هەڵکەندندا.

أحَقَّ ڕاست و دروستی گوت.

● **أحْقَبَ ١/هُ**: لە پاشکۆی خۆیدا سواری کرد. **٢/الأمرُ**: گەندەڵ بوو. **٣/العام**: ساڵ بێ باران بوو.

أحقَب کەری وەحشی، گوێ درێژی کێوی.

أحقَدَ کردیە مرۆڤێکی قین لە دڵ ورقاوی.

احقَرَ سوکی کرد، بەسوك سەری کرد.

أحقَنَ شیری کۆکردەوە.

● **أحَكَّ ١**/خوراندی. **٢/الكلام في صدره**: چوە دڵیەوەو کاری لێکرد.

أحَكَ بێ ددان، کەسێك ددانی لەدەمدا نەبێت.

● **أحكَمَ ١/ تهُ التجاربُ**: ئەزمون ژیری کرد(کردیە دانا). **٢/الشيءَ**: ڕێك وپێکی کرد. **٣/هُ**: گێرایەوە وبەری پێگرت وقەدەغەی کرد لێی.

● **أحَلَّ ١/الشيءَ**: حەڵاڵی کرد، لە پە یمان وبەڵێن دەرچوو، پێی نایە مانگە حەڵاڵەکانەوە.

● **احلا ١/هُ**: شیرینی کرد.

أحلَبَ شیری دۆشی، هاوکاری کرد بۆ دۆشینی شیر.

أحْلَس سوری تۆخ، سوری ڕەش باو.

احلَفَ سوێندی دا، سوێندی پێ خوارد.

اُحلُوفَة سوێند.

إ حلَولى شیرین بوو.

إحليل ڕێڕەوی هاتنە دەرەوەی شیر لە مەمکدا، ڕێڕەوی میز لە مرۆڤ دا (لە نێرینەی مرۆڤ) دا.

● **أحَمَّ ١/الشيءُ**: نزیك بویەوە. **٢/الشيءَ**: ڕەشی کرد.

أحَمّ چاکترین، ڕەش و سپی، تایبەترین و نزیکتر.

احمارّ کەم کەم ڕەنگی سوربوو، سور هەڵگەڕا.

احماض گۆڕرانی مرۆڤ لە جدیەتەوە بۆ شۆخی کردن، زۆر سوعبەت کردن.

أحمَدَ کارێکی سوپاس ئاوەری کرد، کارێکی کرد شایستەی سوپاس بوو.

أحمَرَّ رەنگی سور بوو لە شەرمەزاریدا.

أحمَر سور.

احمــران تــەلاو زەعفــەران، گۆشــت و نارەق.

احمَرِيّ زۆر سور.

احمَسَ تورەی کرد، هەڵیچاند.

احمَس پیاوی ئازاو چاو نـەترس، پیاوی خـوێن گـەرم و بـە غـیرەت لـە دیـن و جەنگدا.

احمَش لاق باریك.

احمَضَ ترشی کرد، ترشاندی.

● **احمَقَ ١/ه**: بـە بـێ عـەقڵ ناسی. **٢/ت المرأة**: منداڵێکی بێ عەقڵی بوو.

احمَق گەمژۆکە، بێ عەقڵ.

● **احمَلَ ١/ه**: یارمـەتی دا لـە هـەڵگرتنی باردا.

احمُوقَة کەرۆکەیی، زۆر بێ عەقڵ.

احمــی هێنـدەی گـەرم کـرد تـا سـور بویەوە، داخی کرد.

أحَنَّ هەڵەی کرد.

● **أحــنَطَ ١/الــزرع**: کـاتی درەو کردنــی هات. **٢/الميت**: مۆمیای کرد.

احنَف کەسێك قاچەکانی بەرەو نـاوەوە لاربن.

أحنَفَ تورەی کرد.

أحوَبَ بە لای گونـاهکردن دا دەشکایەوە، بەرەو گوناهکردن سەری دەخورا.

● **أحوَجَ ١/اليه**: پێویستی پێی بوو. **٢/ه**: نەداری کرد.

أحوَج هەژار، نەدار، زۆر بێ دەستەڵات.

إحوَرَّ سپی بوو.

أحوَرِيّ سپی نـەرم و نۆڵ.

احوَس گورگ.

احوَص کەسێك قنگی چاوی تەسك بێت وەك ئەوەی دوورابێتەوە.

أحوَط کەسێك زۆر ئیحتیات بکات.

● **أحــوَلَ ١/الــصبيُّ** سـاڵی تــەواو کــرد، چاوی لار بوو.

احــوَلْ زۆر فێڵبـاز، کەسـێك چاوی خێـل بێت.

أحــوى رەش، گـزوگیای رەنـگ سـەوزی رەش باو.

● **أحيـا١/ه**: زینـدووی کـردەوە. **٢/النارَ**: هێنـدەی فـوو پێـدا کـرد تـاکو هەڵگیرسـا. **٣/الليلَ**: تیایـدا هەسـتاو نەخـەوت، شـەو بێدار بوو.

أحيَــف زەمینـی بـێ بـاران، جێگەیـەك بارانی لێ نەباریبێت.

أحيَل زۆر فێڵ باز.

●**أخْيَنَ** ١/كاتى بە سەردا هات. ٢/**بالمكان**: بۆ ماوەیەك تیایدا مایەوە.

أخ برا.

أخاب نائومێدى کرد.

اخافَ ترساندى.

أخوَق پیاوى یەك چاو.

أخناب ڕەگ و بنجى درەخت لە زەویدا.

أخبارِيّ ئەوەى هەواڵ دەنوسێتەوە و بڵاوى دەکاتەوە (وەك نوسینگەى ڕۆژنامە وایە لە ئیستەدا).

●**أخبَثَ** ١/هاوڕێیەتى هاوەڵى پیس و بەدنەفسالى کرد. ٢/**ه**: فێرى خراپەى کردو خراپى کرد.

أخْبَرَ هەواڵى دا

أخبُوط گیاندارێکى دەریاییە.

أخْت خوشك.

اختارَ هەڵى بژارد.

اختالَ شانازى کرد، گەورەیى نواند.

●**اختانَ** ١/ ناپاکى لێوە دەرکەوت. ٢/**ه**: خیانەتى لێکرد. ٢/**المالَ**: دزى.

إختِبار تاقى کردنەوە، ئەزمون.

●**إختَبأ** ١/خۆى شاردەوە. ٢/**منه**: خۆى لێ شاردەوە.

●**إختَبَرَ** ١/تاقى کردەوە. ٢/**لأهله**: شتى بۆ کرین، وەك نان و خۆراك.

●**اختَبطَ** ١/**ه**: بە توندى لێیدا. ٢/**ت البلادُ**: ئاشوبى تێدا دروست بوو.

اختَتَمَ کۆتایى پێ هێنا، تەواوى کرد.

اختَدَرَ خۆى شاردەوە.

اختراع داهێنان، ئەفوانەن، هێنایە کایەى شتى نوێ.

●**اختَرَصَ** ١/**علیه**: درۆى بۆ هەڵبەست.

●**اختَرَعَ** ١/**فلاناً**: خیانەتى لێکرد. ٢/**الشيء**: داى هێنا.

●**اختَرَفَ** ١/**في المكان**: لەو جێگەدا وەرزى پایز مایەوە، وەرزى پایز تیایدا نیشتەجێ بوو.

●**اختَرَمَ** ١/**ه**: لە ناوى بردو لە بێخى هێنا. ٢/**ه المرضُ**: لاوازى کرد.

●**اختَزَّ** ١/**ه بالرمح**: لێى داو برینداری کرد.

●**اختَزَلَ** ١/**ه عن قومه**: دایبڕى و تاکى کردەوە لە هۆزەکەى.

●**اختَزَنَ** ١/**المالَ**: مۆڵى دا. ٢/**الطریقَ**: نزیکترینیانى هەڵبژارد. ٣/**السرَّ**: شاردیەوە. ٤/ **اللسانَ**: گرتیەوە لە قسە کردن.

●**اختَصَّ** ١/**بالشيء**: تیادا تایبەتمەند بوو، تاکڕەوى تێدا کرد. ٢/**ه بالشيء**: تایبەتى کرد پێیەوە، بەتایبەت کردیە هى ئەو.

إختصار كورت كردنەوە.

● **اختصرَ ١/الكلام:** قسەی كورت كردەوە.

اختَصَفَ خێرای كرد، پەلەی كرد.

اختَصَمَ دوژمنايەتی كرد، لەگەڵ يەكێكی تردا، ڕقە بەرايەتی و دوژمنايەتی كرد.

● **إختَضَعَ ١/في سيره:** پەلەی كرد، خێرای كرد.

● **اختَطَّ ١/الوجه اوغيره:** خەتی تێكەوت، لۆچی تێكەوت. **٢/الارض:** سنوری بۆ دانا تاكو ئەوەی ملكی خۆيەتی بيناسێتەوە.

اختطب وتاری دا، خوتبەی خوێندەوە.

اختَطَفَ ڕفاندی، دوری خستەوە.

● **اختَطى ١/اليه:** يەكجار بۆ لای چوو، بە خێرايی بە لايدا تێ‌پەڕی.

اختفى بزر بوو، ديار نەما.

اختَلَّ هۆشی تێك چوو.

● **اختَلَجَ ١/الشيء:** ڕايكێشاو بۆ خۆيی بچڕی.

اختلاس دزينی سامان بە فرت و فێڵ.

اختلاف ناكۆك بوون، ناهاودەنگ بون، ناسازكاری.

● **اختَتَلَ ١/الرجل:** فێڵی لێكرد. **٢/أسرار القوم:** كوێی بۆ نهێنيەكانيان هەڵخست.

● **اختَلَبَ ١/ه:** بە قسەی خۆش هەڵی خەڵەتاند، بە زمانی شيرين فێڵی لێكرد.

اخْتَلَسَ بە فرت و فێڵ دزی كرد.

● **اختَلَطَ ١/**تێكەڵاو بوو، تێكەڵی كرد. **٢/الرجل:** عەقڵی تێك چوو.

● **إختلعَ ١/الشيء:** دايماڵی. **٢/ القوم الرحل:** سامانەكەيان برد.

اختَلَفَ ناكۆك بوو.

اختلى تەنها مايەوە لە خەڵوەتدا.

● **اختَمَرَ ١/العصير:** بويە شەراب.

إختناق خنكان.

اختَنَقَ خنكا.

اختياری خۆويست، شتێ بە پێی ويستی مرۆ بێت و زۆركاری و تۆپزی تێدا نەبێت.

أخجَلَ شەرمەندە بوو.

● **اخدَرَ ١/بالمكان:** تيايدا مايەوە.

اخدَرْ شەوێكی زۆر تاريك، شەوێكی ئەنگوستە چاو.

● **اخدَعَ ١/الشيء:** شارديەوەو پەنهانی كرد.

● **اخْدَعَ ١/ه:** خستيە سەر باری فێڵ كردن، ناچاری كرد فێڵ بكات.

اخدعان دوو ڕەگی لا مل، دوو ڕەگی لاملی مرۆڤ.

●اخدَمَ ١/ﻫ: خزمەتکاری پێدا.

أُخدُود چاڵی لاکێشەیی لە زەمیندا.

●اَخَذَ ١/ﻫ بِذَنبِه: سزای دا لە سەر تاوانەکانی.

أُخُر پاش، دوا.

اَخرَبَ تێکیدا.

أخرَجُ رەنگی ڕەش و سپی بوو، ڕەنگی ماش وبرنج بوو.

أخْرَجَ دەری هێنا، دەری خست.

●اَخرَدَ ١/الغلام: شەرمی کردو بێدەنگ بوو لە شەرمەزاری دا نەك لەبە حەیایدا.

اَخرَس لاڵ.

●اَخرَفَ ١/الثَمَرُ: کاتی ڕنینی هات. ٢/ت الشاة: لە پایزدا لە زا. ٢/الرجلُ: پێی نایە پایزەوە.

اَخْرَق بێ عەقڵ.

اُخرَوِی پاشە ڕۆژی، شتێك بدرێتە پاڵ قیامەت و پاشە ڕۆژ.

●اَخَّرَ ١/ﻫ: دوای خست.

أُخرى قیامەت.

اَخزَر چاو بچوك.

أخـزَی سەر شۆڕی کرد، شەرمەندەی کرد.

اَخسّ کارێکی خراپ و بێ نرخی کرد.

●اَخسَرَ ١/الميزانَ: ناتەواوی کرد، زیانی کرد. ٢/الرجلُ نفسَهُ: خۆی خستە زیانەوە.

●اَخشَعَ ١/مل کەچ بوو. ٢/ﻫ: مل کەچی کرد.

اَخشَم لوت پان، کەسێك کەپۆی پان بێت.

أخشَنْ زبر، زبرتر.

اَخَصّ چاکتر، باشتر.

اَخصَف هەرچی شتێك ڕەنگی ڕەش و سپی تێدا بێت.

إخضاع گوێ ڕایەڵی، مل پێکەچ کردن.

اَخضَر سەوز، میوەی کاڵ و نەگەیوو.

اَخضَران درەخت و گیا.

اَخضَع خۆی دا بە دەستەوە.

اَخضَح قایل بە سەر شۆڕی.

اَخطَأ هەڵەی کرد.

اَخطَبْ هەڵۆ.

أُخطَبُوط هەشت پێ.

●اَخطَر ١/ﻫ: وەك ئەوی لێ هات لە مەترسی و ڕێزدا.

●اَخْطَرَ ١/المريضُ: کەوتە حاڵەتی مەترسییەوە. ٢/المالَ: خستیە مەترسیەوە لە نێو گرەو کەراندا.

اَخطَلْ مەڕی گوێ پان، نادان.

●أَخَفَّ ١/كەم سود بوو. ٢/الرجلُ: لە كەداری کردو ناتەواویەکانی باس کرد.

●أَخفَقَ ١/داوای شتێکی کردو دەستی نەکەوت، نائومێد بوو. ٢/القومُ: توێشویان خاڵی بویەوە.

أَخفَى بزر بوو، شاردیەوە.

أَخَلَّ هەژار بوو

إِخلاص گوتنی وشەی (لا الە الا اللە) بە بێ ڕو پایی.

اخلاط هەمەچەشن.

اخلاق ڕەوشت، ئاکار، خەسڵەت.

أَخلَجْ حەبل، گوریس.

●أَخلَدَ ١/بالمكانِ: تیایدا مایەوە.

●أَخلَسَ ١/الرأسُ: هەندێك لە مووەکانی سپی بوو.

أَخلَصَ دڵسۆز بوو، دڵسۆزی نواند.

●أَخْلَعَ ١/الشجرُ: گەڵای تازەی دەرکرد. ٢/السنبلُ: دەنکی تێ هات (بۆ گوڵە گەنم و هاوشێوەی).

●اخلَفَ ١/بە چەپلەری کاری کرد، یەك چاو بوو، کەم عەقڵ بوو. ٢/بوَعدِهِ: بەڵێنەکەی نە بردە سەر.

●أَخلَقَ ١/الثوبُ: کۆنی کرد.

أَخلَق شایستەتر، هەژار.

●اخلَولَقَ ١/الثوبُ: کۆن بوو.

●اخلى ١/بەر کەناری کرد. ٢/المكانَ: چۆڵی کرد.

أَخمَدَ کوژاندیەوە، بێدەنگی کرد.

أَخمَر شاردیەوە.

●أَخمَسَ ١/القومُ: بونە پێنج کەس.

●أَخمَصُ ١/البدنِ: نێوەڕاستی لەش. ٢/القدمِ: چاڵی پێ (ئەو جێگەیەی نادات لە زەوی).

أَخَنّ یەکێکە دەنگ بە لوت دەربکات، مینگن.

●أَخنَبَ ١/هُ: لاوازی کرد.

أَخنَس شێر.

أَخُو برا.

إِخوان دۆست، هاوەڵ، برایان.

أُخوَت دێوانە.

أَخوُر تەویلە، ئاخوڕ.

●أَخوَصَ ١/النخلُ: گەڵای دەرکرد.

أَخوَلّ کەسێك خاڵۆ (برای دایك) ی هەبێت.

اخوة برا.

أُخوَةُ برایەتی.

اخیاف برای دایکی، زڕبرا.

أَخیَذ گرفتار، دیل.

أَخیر کۆتایی.

اخیراً لە دوایدا.

اَخیَل بالدارێکی شومە هیچ کەس گومانی باشی پێ نابات، بایە قوش.

أدابَ هیلاك بوو، ڕەنجی دا.

●**اَداخ** ١/ه: سەر شۆڕی کرد.

ادارَ سوڕاندیەوە، چەرخاندی.

إدارة بەڕێوەبردن.

ادالَ بلاوی کردەوە.

ادالَة زاڵ بوون، سەرکەوتن.

ادامَ درێژەی پێدا، بەردەوامی پێدا.

●**ادانَ** ١/قەرزی وەرگرت. ٢/ه: قەرزی پێدا.

ادان شتی بە قەرز کڕی.

إدانَة ڕیسوا کردن، پرۆتستۆکردن.

اداة ئامراز.

اداء جێبەجێ کردن.

اَدَبَ سفرەی سازدا.

اَدُبَ ئەدەبی هەبوو.

●**اَدَّب** ١/ه: پەروەردەی داداو لە ڕەوشتی ڕازی بوو، سزای دا لە سەر خراپەیەك.

اَدَبْ وێژە، پەروەردە، بە گشتی بە هەموو زانست و زانیاریەك دەگوترێت.

اَدبار کۆتایی.

اَدْبَرَ پشتی هەڵکرد، مرد.

اَدَبی بنەمای ڕەوشتی، کەسێکی وا بەستە بوو بە ڕەوشت و خوی خوانەوە.

اَدَثَر بێ ئاگ.

اَدْجَنْ هەرچی شتێك تاریکی هەبێت.

اُدحُوَّة، اُدجی هێلکەی وشترمر لە زەویدا.

●**ادخَرَ**١/ه: سەر شۆڕی کرد.

اَدْخَلَ کردیە ژوورەوە.

اَدخَنَ ڕەنگ ڕەش هەڵگەڕاو (وەك ڕەنگی دووکەڵ).

أدَرّ بزواندی، جولاندی.

ادراك هۆش، هێزی پەی پێ بردن.

●**اَدرَجَ** ١/**الشيءَ**: خستیە ناویەوە و پێکیەوە گرێ دان.

اَدرَدَ ددانەکانی کەوتن.

●**اَدرَسَ** ١/**الكتاب**: موتالای کرد، خوێندیەوە.

اَدرَعَ زرێی پۆشی (جەنگاوەر لە کاتی جەنگدا)، نیوەیی تێ پەڕاند (بۆ مانگ). (دەگوترێت: **ادرع الشهر**- نیوەی مانگ تێپەڕی).

اَدرَع ئەسپ و مەڕی گەردن سپی و ڕان ڕەش.

اَدرَكَ پەیی پێ برد، پێی زانی.

اَدرَم بێ ددان، بە منداڵێك دەگوترێت دانی کەوتبێت بۆ وەی ددانی هەمیشەیی لێ دەربێت.

ادّعاء پروپاگەندە.

ادْعَمَ پاڵی دا بە کۆڵەکەی ناو ماڵەوە، پشتی پێ بەست.

اَدعَم ئەسپێکە لە سنگی دا ڕەنگی سپی هەبێت.

● **ادَّعَى ١/الشيءَ:** وای پروپاگەندە کرد کە هی خۆی بێت.

اَدغَلَ لە جێگەیەکی پڕ لە دارو دەوەندا وون بوو.

ادغَم بە ئەسپێك دەگوترێت دەم و چاوی لە بەشەکانی تری زیاتر ڕەش بێت.

اَدْغَم کەسێك بە لوت قسە بکات.

● **اَدْفَأ ١/القوم:** کۆی کردنەوە.

● **ادَقَّ ١/الرجلَ:** بەرخی پێدا. ٢/ه: و وردی کردەوە، باریکی کردەوە.

ادقَعَ نەدارو هەژاری کرد.

اَدْقَعْ خۆڵ.

اَدكَنْ ڕەنگی بۆری ڕەش باو.

● **اَدَلَّ ١/عليه:** متمانەی بوو بە خۆشەویستیەکەی و زیادەڕۆیی تێدا کرد. ٢/بالطريق: ڕێگەی ناسیەوە، شارەزابوو.

ادلاس ڕوەکێك لە کۆتایی هاویندا گەڵا دەربکات، یاخود دوای ئەوەی دەخورێت دووبارە گەڵا بکاتەوە.

● **اَدْلَقَ ١/السيف:** شمشێرەکەی لە کێلان دەر هێنا.

اَدْلَم ڕەش ماری درێژ.

● **ادلى** ١/ لێدوانی دا. ٢/ادلاءً: دۆڵچەی شۆڕکردەوە بۆ ناو بیر.

اَدَمْ قسەی قۆڕ و ناڕێك و پێکی کرد.

● **اَدمَقَ ١/الشيء في الشيء:** خستیە ناویەوە.

اَدمَة ناوەڕۆکی زەمین، پێستی سەر.

● **اَدَنَّ ١/بالمكان:** تیایدا مایەوە.

ادنى نزیك بویەوە، بە کولە مەرگی ژیا.

اَدْهَس زەوی نەرمەڵان.

● **اَدْهَقَ ١/الكأسَ:** پڕی کرد.

اَدهَمَ خراپی کرد.

اَدْهَمْ ڕەش، کۆت.

● **اَدهَنَ ١/ه:** فێڵی لێکرد، چەوری کرد بە ڕۆن. ٢/عليه: لە سەری مایەوە.

ادهى زۆر زیرەك.

اَدّى گەیاندی، جێبەجێ ی کرد.

اَديب ئەدیب، نوسەری وێژەوان.

اَديم پێستەی خۆشەکراو.

إذْ لەبەر ئەوە، چونکە.

إذا ئەگەر.

اَذأَبَ ترسا له گورگ.
اَذادَ هاوکاری کرد له بەرگری کردن دا.
اَذاعَ پەخشی کرد.
● **اذاعة** ١/بلاوکردنەوە و پەخشکردن٢/ ئێستگەی ڕادیۆ. ٣/**الاخبار**؛ پەخش کردنی هەواڵ.
أذاقَ چەشتی.
● **اذالَ** ١/**ه**؛ سوکایەتی پێکرد.
اَذان بانگ، بانگ بۆ نوێژ کردن.
اَذاة زیانێکی کەم.
إدخار شت پاشەکەوت کردن و هەڵگرتنی بۆ کاتی پێویستی.
أذخَرَ هەڵی گرت بۆ کاتی پێویستی.
● **اَذرَقَ** ١/**الطائر**؛ ڕیقنەی کرد.
● **اذرَءَ** ١/**ه**؛ تورەی کرد.
● **اذعَرَ** ١/**ه**؛ ترساندی.
اَذعَنَ ملی کەچ کرد.
اذْكَرَ یادی کردەوە.
● **أذكَرَ** ١/**ت المرأة**؛ کوڕی بوو.
● **اَذلَقَ** ١/**ه**؛ دوو کەڵی کرد.
أذلَق زبان تیز.
● **اَذلّ** ١/**ه**؛ سەر شۆڕی کرد.
أُذن گوێچکەی دایە ئێش.
● **اَذِنَ** ١/**له في الشيء**؛ ڕێگەی پێدا.
اذّنَ بانگی دا بۆ نوێژ کردن.
اِذنْ لەبەر ئەوەی لەم کاتەدا، کەواتە ئیتر. . . هتد.
اَذنَبَ گوناهی کرد.
● **اَذهَبَ** ١/**ه**؛ له جێگەی خۆی لایبرد.
اذیَ زیان، ئازار.
أذیَ زۆر ئازار بەخش.
اَذین بانگ دەر، پێشەوا.
اَذیّة ڕەنج و ناڕەحەتی.
أراثَ هەرچی ئاگری پێ هەڵبگیرسێنرێت.
أراجیف هەواڵی درۆو هەڵبەستراو.
أراجیل ڕاوکەران.
أراحَ حەسایەوە، بە حەسانەوە گەشت.
أرادَ ویستی، ئارەزووی لێ بوو.
إرادة خواست، ویست.
إرادي خۆویست.
اَرأس سەر زل، کەللە زل.
● **أراعَ** ١/ **ه**؛ سەری سوڕماند، ترساندی.
● **أراغَ** ١/ **الرجل**؛ فێڵی لێکرد، خەڵەتاندی.
اَراق ڕژاندی.
اراك درەختی سیواك.
إرَب ئەندام.

أربَد رەنگ خاکی.

أربَعَ پێی نایە ساڵی چوارەمەوە.

أربُعاء کۆڵەکەی ناوماڵ.

أربِعاء رۆژی چوارشەممە.

أربَعون چل.

أربَعة چوار.

اربَة فێڵ وفرِ.

أربی زیاد لەوەی بەخشی کەوەری گرت.

أربیان ماسی.

اربیان جۆرێکی ماسییە.

أربِیّة بنەماڵەی پیاو وئامۆزاکانی.

ارتابَ گومانی برد.

ارتاحَ شادومان بوو.

ارتاشَ خێرێکی دەست کەوت وحاڵی باش بوو ئاسەواری حاڵ باش بونەکەی پێوە دەرکەوت.

أرتَبَ هەستایە سەرپێ، بەپێوە ڕاوەستا.

ارتباط پەیوەستی.

ارتِجال لامسەر لایی، سەرپێیی.

ارتجَفَ بەتوندی ئالۆزا، بەتوندی لەرزی.

● **ارتَجَلَ ١/الشالَ** بەقاچ هەڵیواسی.

● **ارتجی ١/الشیءَ** هیوای پێ خواست.

ارتحال کۆچ کردن.

ارتَحَلَ کۆچی کرد.

ارتداد هەڵگەڕانەوە لەبیرو باوەڕ وئاین.

● **ارتَدَّ ١/عن دینه**، لەئاینی خۆی هەڵگەڕایەوە.

ارتَدَفَ لەدوایەوە سوار بوو.

ارتدی پۆشی، جلکی لەبەرکرد.

ارتَشَی بەرتیلی وەرگرت.

ارتَعَشَ لەرزی.

ارتفاع بڵندی، بەرزی، بەرز بوونەوە، بڵند بونەوە.

● **ارتَفَعَ ١/**بەرز بویەوە. **٢/السعرُ** نرخ بەرز بوویەوە، گران بوو. **٣/النهارُ** درێژ بوو.

ارتَقَبَ چاوەڕوانی کێشا.

ارتقی بەرز بویەوە و ترۆقی کرد.

● **ارتَکَبَ ١/الذنبَ** گوناهی کرد.

أرتَمَ (رتمة) ی بەست لە پەنجەی، **(رتمة)** بە ئێکە دەی بەستنە پەنجە بۆ یادکەوتنەوەی پێویستی یەك.

أرتَمَسَ خۆی نوقم کرد لە ئاودا، نقوم بوو لە ئاودا.

أرتَمی پەرت بوو.

إرتَوَی تێر ئاوی خواردەوە.

إرتَهَنَ ١/بالأمرِ: پێیەوە پەیگیر بوو.

إرتیاب گومان، دوودڵی کردن.

إرتیاح شادومانی، دڵخۆشی.

ارتیاء بیرکرنەوە.
اراث میراتی، پاشماوەی مردوو.
ارِجَ بۆنێکی خۆشی لێوە بلاّوبویەوە.
إرجانِ ڕیخۆڵە.
ارجَعَ گەڕانیەوە.
أرَجلَ ١/ە مۆڵەتی پێدا.
ارجوان سور.
اُرجُـونَ گازێکـە بـە ڕێژەیـەکی کـەم لـە هەوادا هەیە.
● **ارْحَلَ ١/**ئاژەڵی بارهەڵگری زیادی کرد. **٢/ە** ئاژەڵی بار کێشی پێدا.
اَرخَصَ بە هەرزان کڕی.
اَرخَم ئەسپی سەر سپی ولەش ڕەش.
ارخیَ شلی کردەوە.
اَرَدّ سودمەند تر، سودبەخش تر.
ارَدأَ کاری بێ سودی کرد.
اردَم دەریـــازانی لێهـــاتوو، دەریـــاوانی کارامە.
اَرذَلَ کارێکی خراپی کرد.
ارذَل ناچیزە.
ارز و اُرز درەختی عەر عەر.
اَرُزّ و اُرُزّ برنج.
ارزَیز تەرزە.
● **اَرسَعَ ١/ت عینە:** پێڵووەکانی هەڵاوسا.
اَرسَلَ ناردی.
ارشاد ڕێنمونی، ڕێنیشاندان.
ارشَدَ ڕێنمونی کرد.
ارشَق بالاّ ڕێك.
اَرشَم سەگی گەردن و مل ڕەش.
اَرصـــاد جـادو کـەمین و بۆتـە گـری سـە ڕێ.
اَرْصَدَ بۆتەگر، بۆتەی گری کرد.
اَرَضّ بەسەر زەویدا ڕۆشت.
اَرْض زەوی، گۆی زەمین.
اَرْضَعَ شیری دا.
اَرضَنَ سەقامگیرو توندو تۆڵ بوو.
اُرضَة کرمێکـی تەختـە خـۆرە، لـە وڵاتـە گەرمەکاندا دەژی.
● **أرضَى ١/الرجلَ:** قایلی کرد.
ارعاب ترساندن، تۆقاندن.
● **اَرعَـــدَ ١/الرجـلُ:** هــەورە تریــشقەی بەرکەوت.
اُرعید لەرزی.
اَرعَـن لـوت دریـژ، بـێ عـەقڵی قـسە زۆر کەر.
اَرغَدَ بژێوی فراوان و زۆری بۆ بوو.
اَرغَل ١/من العیش: هێمن و خۆش.
اَرغَمَ ١/ە سەر شۆڕی کرد، ناچاری کـرد کارێك بکات کە پێی خۆش نیە.

ارفَتّ شكاو پارچه پارچه بوو.

اَرفَش گویَ پان.

● **اَرفَقَ** ١/ بەزمیی هاتەوە. ٢/ﻫ سودی پێ گەیاند.

اَرفَهَ پشوی دا.

اَرِق كەسێك شەو خەوی لێ زڕابێت.

ارقـان نەخۆشینێكە لە كشت و كاڵدا دەردەكەوێت.

اَرقَب مل زل، شێری بێشە.

● **اَرقَـدَ** ١/ كـەوت لەنەخۆشـخانەدا، خەوت. ٢/ﻫ خەواندی. ٣/بالمكان تیایدا مایەوە.

اَرقَط پڵنگ.

اَرقَع بێ عەقڵی كەم شەرم.

اَرقَـم مـاری ئەرقـەم، خـراپ تـرین و كوشـندەترین مـارە، ڕەنگەكـەی ڕەش و سپیە، لەداستانە كوردیەكانـدا بـەزۆری باس لەم جۆرە مـارە كوشـندەیە كـراوە و پاڵەوانەكان لێكچوێنراون بەو مارە.

اَركَب پیاوی ئەژنۆ زل.

اَركَع ركوعی برد.

اُركُون سەرۆك، پێشڕەو.

اَرمَدَ هەژار بوو، كەمدەست كەوت.

اَرمَد چاو ئاوساو، ڕەنگی خۆڵە مێشی.

اَرمَش ڕەوشت جوان، هەمەڕەنگ.

اَرمَص چاو ڕیپۆقاوی.

اَرمَـل بێـوە پیـاو، پیاوێـك ژنەكـەی مردبێت و بە بێ ژن مابێتەوە.

اَرْمَلَـة بێـوە ژن، ژنێـك مێردەكـەی مردبێت و بە بێ پیاو مابێتەوە.

اَرْنَب كەروێشك.

اَرنَبَه پەڕەكەی لوت.

ارواح گیانەكان.

اروام كۆمەڵێكن لە گاورەكان.

اَروَح گەڵ پان.

اروَد ئاهستەكار.

اَروَعـى كەسـێك سـەر سـامت بكـات بـە جوانیەكەی یاخود بە ئازایەتیەكەی.

ارُومَة بێخ، ڕیشە، بنج.

اَروَنان ڕۆژی سەخت، ناڕەحمەت.

إرهاب تۆقاندن، ڕژێمی تۆقێنەر، تیرۆر.

إرهابی كەسێكە پـەیڕەوی توندو تیژی و تۆقاندن بكات، تیرۆریست.

● **اَرهَـصَ** ١/الشیءَ دایمەزراندو قـایم و قۆڵی كرد.

اَرهَبَ ترساندی.

● **اَرهَـجَ** ١/بـین القوم هەنـدێكیانی لـە دژی هەندێكی تریان هاندا.

اَرهَفَ باریكی كردەوە.

●اَرمَقَ ١/الصلاة: نوێژەکەی دوا خست بۆ کۆتایی کاتی نوێژ.
اَرْهَمَ بە پیت.
اَرهَنَ بە بەردەوامی خواردن و خواردنەوەی دا بە میوانەکەی.
ارَیَ نیشانی دا.
اَری هەنگوین.
اَرِیب زیرەك، هۆشمەند.
اَریج بۆنی خۆش.
اَرِیَح فراوان.
اریحِیَ کەسێکی چالاك بۆ کردنی کاری چاکە.
اریحیَّة شادومانی.
اَریش کەسێك گوێچکەی موی زۆری پێوە بێت.
اَریض جێگەیەکی زۆر سەوزەلان.
اَریکَة تەختی ڕازاوە.
●اَزاحَ ١/هـ دوری خستەوە.
اَزادَ توێشوی پێ بەخشی.
إزار پۆشاك.
ازاغَ لایدا، بە لاڕێیدا برد، بردی بە لاڕێدا.
اَزالَ دوری خستەوە.
اَزاء بەرانبەر.

●اَزبَدَ ١/الشیء: سپێتیەکەی زۆر زاڵ بوو.
اَزبَد پڕ خرۆش.
اَزحَفَ کەشت بەوەی کە داوای دەکرد.
●ازحَلَ ١/هـ دوری خستەوە.
ازداد زیادی کرد، زیاد بوو.
●ازدَجَرَ/هـ قەدەغەی کرد لێی، دەری کردو فێراندی بە سەریا.
●ازدَحَمَ ١/القوم: ناڕەحەت بوون، قەرەباڵغییان دروستکرد.
ازدَرَعَ کشت و کاڵی کرد، زەوی چاند.
ازدَقَمَ قوتی دا.
●ازدَوَجَ ١/القوم: ژن و ژن خوازی یان پێکەوە بەست.
ازدَهَرَ ڕۆشنی کردەوە، درەخشایەوە.
اَزَرَ چوار دەوری دا.
اَزْر پشت، توانا.
اَزَرَفَ پێشکەوت.
ازرَق شین.
اَزْعَجَ ناڕەحەتی کرد، قەڵسی کرد.
اَزعَر بێ شەرم، لۆتی.
ازعَقَ ترساندی.
ازعَمَ ئومێدی خواست.
إزعیل شادومان.

ازغَب هەرچی گیانـدارو ڕوەکێك گەنـدە موو گەندە پەڕی پێوە بێت.

●**اَزِفَ ٨/الرحِلُ**: پەلەی کرد.

اَزَفٌ نارەحەتی و تەنگ و چەڵەمە.

اَزفَر ئەسپی پاڵو گەورە.

اَزِقَّة کوچە، ڕێگە، کوڵان، گەرەك.

ازکَمَ توشی هەڵامەت بوو.

●**ازکَنَ ٨/هُ**: ئاگاداری کردو تێی گەیاند.

●**ازکی٨/الزرعَ**: گەشەی کرد.

●**أزَلَّ ٨/هُ** هەڵی خلیسکاند.

اَزَلَّ خێرا.

اَزلَفَ نزیکی کردەوە.

اَزلَقَ هەڵ خلیسکا.

اَزَلي هەر بوو.

اَزم دورکەوتنەوە لە هەرچی شتێك زبان دەگەیەنێت.

ازمارّ تورەبوو چاوەکانی سور هەڵگەڕان.

اَزمَت بە ویقار.

اَزمَع کاری خراپ و نەشیاو.

ازمَلَة دەنگی کەوان، زرەی کەوان.

اَزمَة قەیران.

ازمیل چەکوشی ئاسنگەران، لاواز، پیـاوی تونلو تیژ.

اَزوت گازی نایترۆژین.

●**اَزوَجَ ٨/بینهما**، مارەی بڕین لە یەکدی.

اَزهَر ڕۆشن و درەخشان، شێری بێشە.

ازهران خۆرو مانگ.

ازهَیَ فیزو نازی کرد.

اَزْیَد زۆر تر.

ازیز دەنگی هەورە تریشقە.

اُسّ بنەڕەتی بینا.

اسائة بێ حورمەتی.

اَساحِل جۆگەی ئاو.

اساریر هێڵەکانی ناو لەپی دەست.

اساس بنەڕەت، بناغە.

اسالَ ئاوی ڕۆکرد.

●**اَسـامَ ٨/الماشـیة**: دەری کـردن بـۆ لەوەڕگە.

اُسامة شێری بێشە.

اُساوَة چارەکردن.

اساءَ خراپی کرد.

●**اسـاءَ ٨**/کاری خراپـەی کـرد. ٢/**الیه**: بەد ڕەفتاری کرد بەرانبەری.

اَسباب هۆکارەکان.

اَسباد موویەکی کەم.

اَسبَقَ پێشی دایەوە.

اَسبَقِیة لە بەر تری، پێشینەیی.

اسبوع هەفتە.

اسبوعی هەفتەیی، هەفتانە.
إستئذان مۆڵەت خواستن.
إستئصال لەرەگ وریشە دەرهێنان.
إستئناف پێدا چونەوە.
إستاجَرَ بە کرێی گرت.
إستاخَرَ دواکەوت.
استاد دەمڕاستی هۆز.
اُستاد زانا.
اُستاذ مامۆستا، فێرکار.
استاذَن مۆڵەتی خواست.
اُستاذیة مامۆستایەتی، پلەی مامۆستایەتی.
استار چوار دانە، چوار مسقاڵ.
استارة پەردە.
استامّها کردیە دایکی خۆی.
استامَنَ ئەمانی خواست.
استأنَی درەنگی کرد.
استباح ڕێگەی پێدا.
استبانَ ئاشکرا بوو، ئاشکراو ڕوونی کردەوە.
استَبَدّ تاکڕەوی کرد.
استبدادی تاکڕەوی، دیکتاتۆری.
استَبدَعَ بە جوان دایە ژماردن، بە سەرنج ڕاکێشی هاتە بەرچاو، بەجوانی زانی.
استبدال ئاڵو گۆڕ کردن.
استَبْدَلَ گۆڕیەوە.
استَبْرَق ئاوریشم.
استَبشَرَ مژدەی دا.
استبصار داوای بینایی کردن.
استَبطَنَ پەیی برد.
● **استَبعَدَ ١/هنه**: دورکەوتەوە لێی.
● **إستَبَقَ ١/القوم**: پێشبڕکێ یان کرد.
استتاب پەشیمانی خواست.
استَتَرَ پۆشی، خۆی شاردەوە.
استَتَمّ تەواوی کرد.
استثارَ هانای برد بۆ تۆڵە کردنەوە.
استثمار سود وەرگرتن، بە بەرهەم هێنان.
استثناء ڕیز پەڕ کردن، هەڵاواردن.
استجابَ وەڵامی دایەوە، قبوڵی کرد.
استجارَ پەناهندە بوو.
استجازَ مۆڵەتی خواست.
إستجلاب بە دەست هاوردن.
إستجلاء ئاشکراو ڕۆشن کردنەوە.
إستَجلَسَ داوای دانیشتنی لێکرد.
إستَجْلَی ئاشکرای کرد، کەشفی کرد.
● **إستَجمَرَ ١/القوم علی الأمر**: کۆبونەوە لە سەری.

استجواب ڕون کردنەوەو لێپرسینەوە.

استجوبَ وەڵامی دایەوە.

●**استَجهَلَ ١/ت الريح الغصن**: لە رانديەوە، جولاّنديەوە.

●**إستَحَبَّ ١/ه**: خۆشی ویست.

إستَحجَرَ وەکو بەرد ڕەق و سەخت بوو.

إستَحَدَّ شیفرەکانی تیژ کرد.

●**استحذى ١/ه**: داوای فۆندەرەی لێکرد.

استَحرَزَ چویە نێو مەتەریزەوە، چویە نێو سەنگەرەوە.

●**إستحرَمَ ١/الشئ**: بە یاساغی دانا.

استحسان بە چاك دانان، بە چاك سەیر کردن.

●**استَحسَنَ ١/ه** بە چاکی دانا.

استحصَدَ کاتی دروێنەی هات.

استحضار ئامادەکردن.

استَحضَرَ ئامادەی کرد.

إستحفا هەواڵی پرسی.

استحقاق شایستەیی.

●**إستحقَبَ ١/الشيء** پاشەکەوتی کرد.

إستحقَرَ سوك وبچوك سەیری کرد.

استحکام ڕێك وپێکی و توندوتۆڵی وپایە داری و سەقامگیری.

إستَحَلَّ خوازیاربوو بۆی حەڵاڵ بکرێت.

●**إستحلَبَ ١/القوم**: کۆبونەوە بۆ سەرخستنی یەکدی.

●**إستحلفَ ١/ه**: سوێندی دا.

إستحم بەناوخۆی شۆری، حەمامی کرد.

إستحمق کەمژەو بێ خێربوو.

استحيا شەرمی کرد، کەم ڕویی کرد.

●**إستحيا ١/ه** بەزیندوی وازی لێ هێنا.

إستحيى شەرمی کرد.

استخارَ خێرو میهرەبانی خواست.

●**استخانَ ١/ه**: هەوڵی دا ناپاکی بەرانبەر بکات.

إستخدمَ بەکاری هێنا، کردیە خزمەتگوزار.

إستخراج دەرهێنان، ئامادەکردنی زەوی بۆ سوود لێ وەرگرتن وکانزا لێ دەرهێنان.

إستخرَجَ دەری هێنا، هەڵی گۆست.

إستخزَنَ سامانی کۆکردەوە.

●**إستخفَّ ١/ه** بەسوك سەیری کرد.

إستخفاف بەسوك سەیرکردن.

إستخلاص لێ هەڵگۆزین وپاکژ کردنەوە.

إستخلَصَ هەڵی بژارد.

إستَدَّ بەسترا، پێوەدرا.

إستَدار خولایەوە.

إستدارة خولاندنەوە.

إستدانَ بەقەرز کڕی.
إستدبَرَ بەدوایدا چوو.
استدرج پلە بەندی کرد، فریوی دا.
● **استدرَكَ ١/الشيءَ بالشيء،** هەوڵی دا پەیی پێ ببات.
● **إستدعى ١/ﻫ:** داوای کرد.
استدفاع داوای بەرگری کرد.
استدلال بەڵگە هێنانەوە، سەلماندنی قسە بە بەڵگە.
إستَدمَعَ ئەشکی ڕشت.
استذرَعَ پەنهانی کرد.
إستذكار یادکردنەوە، بەیاد هێنانەوە.
استذكَرَ یادی کردەوە.
● **إستذلَّ/ﻫ** بەزەلیل هاتە بەرچاوی.
استراتيجي ئیستراتیژی، نەخشەی درێژخایەن.
إستراحَ پشوی دا، حەسایەوە، حەوایەوە.
استرا حَة پشوودان، پشوو.
● **استرادَ ١/الرجلَ،** داوای ڕۆزی کرد بەڵام شەرمی دەکرد ودودڵ بوو لەداواکردنەکەی دا.
● **استراقُ ١/السمعِ،** گوێ هەڵخستن، قسەدزین.
استَربَحَ سودی خواست، سودی داواکرد.

إسترجع ١/من الشيء، داوای گەڕاندنەوەی لێکرد.
إسترحام بەزەیی هاتنەوە.
إسترخى حاڵ شڕبوو، لاوازو بێ توانابوو.
إستَرَدَّ داوای کرد، گەڕاندیەوە.
استرزَقَ داوای ڕۆزی کرد.
إسترشَدَ داوای سەقامگیری کرد.
استرشى داوای بەرتیلی کرد.
● **استرضا١/ﻫ** داوای ڕەزامەندی لێکرد، هەوڵی ڕازی کردنی دا.
● **استرعا١/ﻫ** داوای لێکرد بیپارێزێت.
إسترقَ دزی.
إسترقَدَ خەو بەسەریدا زاڵ بوو.
● **إستروَحَ ١/الغصنُ** بە(با) لەریەوە.
● **استرهَبَ ١/ﻫ** هەوڵیدا بیترسێنێت، ترساندی.
إسترى هەڵی بژارد.
● **أسترَلَّ ١/ﻫ** هەڵی خلیسکاند.
إستسعاد خۆش بەخت بوون.
إستسقاء داواکردنی ئاو وباران لەخوا.
استسقى داوای ئاوی کرد بۆ خواردنەوە.
استسلَمَ خۆی دابەدەستەوە.
استَسمَكَ ماسی خوارد.

إستسهَلَ بەئاسان دایە ژماردن.
●أستشارَ ١/جلكێكی باشی لەبەركرد.
٢/ە: داوای راوێژوپرسی لێكرد.
إستشارة پرس وراوێژ كردن.
إستشاطَ تورەبوو.
إستشأمَ رەش بین بوو.
استشراق رۆژ هەلأت ناسی، ئۆرەنتالیزم.
استشفا داوای شیفاو چاك بونەوەی كرد.
استشفَعَ داوای شەفاعەتی كرد.
●استشفی/١المریضُ من علته: چاك بویەوە.
استشَمَ داوای كرد بۆنی بكات.
●إستَشهَدَ ١/ە: داوای گەواهی دانی لێكرد.
استصبی كردەوەی منداڵانەی كرد.
استصرَخَ ناچاری كرد بقیرێنێت، پەنای بۆ برد.
إستصعَبَ نارەحەت بوو، بەنارەحەت بینی.
إستَصغَرَ بەبچوك دایە قەڵەم.
●إستصفی ١/المالَ: هەموویی برد.
إستصلَحَ چاكسازی خواست.
استصوَبَ بەچاكی بینی.

●إستضافَ ١/ە: داوای میوانداری لێكرد.
٢/بە: هانای بۆ برد. ٣/من فلانٍ الی فلان: پەنای بۆبرد.
●إستَضاءَ ١/راوێژی پێكرد. ٢/بە: رۆشنایی وەرگرت، رۆشنایی لێوەرگرت.
●إستضَرَّ ١/بە: زیانی لێدا.
●إستضعفَ ١/ە: بەلاواز دایە ئەژمار.
إستضَلَّ داوایی گومرابوونی كرد، گومرایی خواست.
●إستطارَ ١/هەڵی فراند. ٢/السیف: بەپەلە چەند جارێك بەدوای یەكدا وەشاندی.
إستطاعَ توانی، توانا بەسەردا هەبوو.
إستطالَ درێژبویەوە.
إستَطَبَّ داوای دەرمانی كرد، تیماری خواست.
●إستطرَدَ ١/لە: بەفێڵ شكستی وشكانی خۆی بۆدەرخست. ٢/الیە الأمرُ: گەشت
إستطرفَ هەڵی بژارد.
إستطعَمَ تامی كرد.
●إستطلَعَ ١/ە: داوای حەقیقەتی مەسەلەكەیی لێكرد.
●إستظرَفَ ١/ە: بەزیرەكی دایە قەڵەم.

●استَظلّ ١/بالظل: چویه ژێری ودانیشت لەسایەی دا. ٢/ت الشمس: بەهەور داپۆشرا.

●إستظهَرَ ١/الدرس: لەبەری کرد وبەبێ پەرتوك خوێندیەوە.

●إستعادَ ١/ه: داوای لێکرد بگەڕێتەوە. ٢/الشيء: کردیە خوونەریت بۆخۆی. ٣/الشيء فلاناً: داوای لێکرد بیگەڕێنێتەوە.

إستعاذة پەنا بردن بۆخوا لەخراپەی شەیتان.

إستعارَ خواستی.

إستعانَ هاوکاری وکۆمەکی داواکرد.

إستِعْباد بەبەندەکردن، بونە کۆیلە.

●استعبَرَ١/ت العين: فرمێسکی ڕژاند. ٢/ه الرؤيا: داوای لێکرد خەونەکەی بۆ خەو پەرژێن بکات.

●إستعجَبَ ١/منه: سەری لێی سوڕما.

إستعجَلَ پەلەی کرد.

استَعَدَّ ئامادە بوو.

استعداد ئامادەیی، ئامادە بوون.

●استَعربَ ١/هاتە ناو عەرەبەوە، بویە دەخیل لە ناو عەرەبان دا. ٢/قسەی قۆڕی کرد.

●استعرضَ ١/الشيء: داوای کرد نیشانی بدرێت. ٢/القوم: هەموویانی کوشت و پرسیاری نەکرد لە حاڵی هیچ کامیان.

استعرفَ ناسیی، ناسیەوە.

استعسَرَ بەدژواری بینی.

استعصَمَ دەستی پێوە گرت.

استعصى یاخی بوو، گوناهی کرد.

استعفاء داوای لێبوردن کردن.

استَعفَرَ ڕەنگی وەك ڕەنگی خۆڵی لێ هات.

استعفى داوای لێبوردنی کرد.

استعلام هەواڵگیری.

●إستعلا/ه: بەسەریدا زاڵ بوو ونشوستی پێ هێنا.

●استعلى ١/النهار: بەرز بویەوە.

إستعمار ئیمپریالیزم.

●استَعمَلَ ١/بە کاری هێنا. ٢/ه: کردیە کرێکار، خستیەکارەوە.

استَعهَدَ بەڵێنی لە سەر نوسی.

●استغاثَ ١/به: پەنای بۆ برد.

استغرَدَ خستیە ئاواز چڕینەوە.

●استغرَقَ ١/في النوم: خەو قورس بوو.

استَغفَرَ داوای لێبوردنی کرد.

استغفَلَ بە ئانقەست خۆی بێ ئاگا کرد.

إستغلال فۆستنەوە و سود وەرگرتن.

استغلظ توندو نەستور بوو.

●**استغلى ١/الشئ:** بە گرانی بینی.

●**استغنى** ١/دەوڵەمەند بوو. ٢/**الله:** داوای کرد خوا دەوڵەمەندی بکات.

استفادَ سودی وەرگرت.

إستفادة سودوەرگرتن.

إستفتاح سەرەتا، دەست پێکردن.

إستفتاء ڕیفراندۆم، ڕاپرسی.

استفتَحَ کردیەوە.

●**استفرَدَ** ١/تەنها بویەوە. ٢/**ه:** تەنهای کردەوە.

استفرَعَ دەستی پێکرد.

●**استفزَّ**١/**ه:** هەڵسی کرد.

استفسَرَ پرسی، پرسیاری کرد.

●**استفَكَ** ١/**ه:** داوایی کرد ڕەها بکرێت.

●**استفَلَّ** ١/**الشئ:** بەشی خوارەوەیی برد.

استفلَحَ ١/ ڕزگاری بوو. ٢/**به:** سەرکەوت و پێی گەشت.

إستفهام پرسیار، پرسیارکردن.

استقادَ سەری شۆڕ کرد.

استقالَ دەستی لە کار کێشایەوە.

إستقامَ سەقامگیرو ڕاست بوو.

إستقبال پێشوازی.

استقْبَحَ بە قێزەونی بینی.

استقبَلَ پێشوازی کرد.

●**إستقدَمَ** ١/**الرجل:** داوای هاتنی کرد. ٢/**القوم:** پێشیان کەوت.

إستقرَّ سەقامگیر بوو.

إستقرار سەقامگیری، سەقامگیر بوون.

استقربَ نزیکی خستەوە.

استقرضَ داوای قەرزی کرد.

●**استقرى** ١/**البلاد:** پیایدا گەڕا. ٢/**الامر:** شوێنی کەوت و بە دوایدا چوو.

●**استقصَرَ** ١/**ه:** بە کەمتەرخەم دایە قەڵەم.

استقطَعَ داوای کرد بۆی ببڕێت.

استقَلَّ بە کەم و سوك دایە قەڵەم.

إستقلال سەربەخۆیی.

إستكبَرَ لوت بەرزی نواند.

إستكتبَ داوای کرد بینوسێت.

●**إستكثَرَ** ١/**الشئ:** بە زۆری بینی، بە زۆری هاتە پێش چاو، زۆرتری داواکرد.

إستكرَمَ شتە باشەکانی هەڵبژارد.

استكرَهَ بە ناپەسەندی بینی.

استكسبَ وای لێکرد کە سابەت بکات.

●**استكشَفَ** ١/**عن الشئ:** بە دوایدا گەڕا، خوازیاری ئاشکرا کردنی بوو.

●**استكلَبَ ١/الرجلُ**: خۆی وەك سەگ لێکرد، وەکو سەگ وەڕی.

●**استكمَلَ ١/الشئ**: تەواوی کرد.

استكَنّ خۆی شاردەوە.

●**استلاقَ ١/ه بە**: پێیەوە چەسپاند.

استلاَمَ دەستی لێدا.

استلانَ بەنەرم و نۆڵ هاتە پێش چاوی.

استلبَنَ ئارەزوو مەندی شیر بوو، داوای شیری کرد.

●**استلحَقَ ١/ه**: پڕوپاگەندەی کردو دایە پاڵ خۆی.

●**استَلَذّ ١/الشئ**: بە بەتامی زانی.

استلزَمَ بە پێویستی زانی.

استلقى پاڵ کەوت، هەلاژیا، بە پشتا ڕاکشا.

استَليَثَ وەك شێری لێهات.

استَماتَ خۆزگەی بە مردن خواست، داوای مردنی بۆ خۆی کرد.

استمارة لیست.

إستِماع گوێ گرتن.

استمالَ خواربویەوە.

إستمالة دڵ ڕاکێشان.

استَمتَعَ چێژی وەرگرت.

استَمَرّ بەردەوام بوو.

●**استمزَجَ ١/ه**: تێکەڵاوی بوو بۆ وەی ئارەزوو خواستەکانی بزانێت.

●**استمسَكَ ١/بە**: پێوەی هەڵواسرا، دەستی پێوە گرت. **٢/عن كذا**: دورکەوتەوە. **٣/ بولە**: میزی بەخۆی ڕاگرت.

إستَمطَرَ داوای بارانی کرد.

إستمعَ گوێی گرت.

إستَمْعَزَ جدی بوو لە مەسەلەکەدا، لە کاردا کۆششی کردو خۆی ماندو کرد.

إستملَحَ بە زێباو جوانی هاتە پێش چاو.

إستملكَ بویە خاوەن شت.

إستمهَلَ داوای مۆڵەتی کرد.

إستنابَ داوای جێگر (نێردراو) یێکی لێوە کرد.

●**استناحَ ١/الرجلُ**: گریا تاکو خەڵکی تریشی گریاند. **٢/الذئب**: لوراندی.

إستنارَ ڕۆشن بوو، ڕوناکی دەست کەوت.

إستنالَ داوای بەخششی کرد.

إستَنبأَ بەدوی هەواڵ دا گەڕا.

●**إستَنبطَ ١/البئرَ**: ئاوەکەی لێ دەرهێنا. **٢/الشئ**: لە دوای شاردنەوە دەری خست. **٣/ه**: دای هێنا.

إستنتَجَ داوای بەرهەمی کرد.

إستَنجَدَ بویە کەسێکی دلێرو چاو نەترس.

●**إستنجَعَ ١/القوم الكلأ:** بەدوای گژو گیادا گەڕان.

إستنجی ڕزگاری بوو.

إستنحَسَ گوێی هەڵخست بۆ هەواڵ وەرگرتن.

إستَنَدَ پشتی بەست.

إستنزَلَ داوای کرد دابەزێت بۆ لای، دای بەزاند.

●**إستنزَهَ ١/عن كذا:** لێی دورکەوتەوە.

●**إستنسبَ ١/**ڕەچەڵەکی خۆی یادکردەوە. **٢/الشيءَ:** بە گونجاو لە باری بینی.

●**إستنسخَ ١/الشيءَ:** لە بەری گرتەوە، وێنەی گرتەوە.

●**إستنشا/١فلانا قصيدة:** داوای لێکرد دای بڕێژێت. ٢/**الطلمَ:** بەرزی کردەوە.

●**استنشَدَ ١/الشعرَ:** داوای لێکرد بیهۆنێتەوە.

●**استنشَقَ ١/الماءَ:** ئاوی لە لوتی ڕادا. ٢/**الريحَ:** بۆنی کرد.

●**استنَصَحَ ١/ه:** بە ئامۆژگاری کەری دایە قەڵەم.

●**استنصَرَ ١/ه:** داوای سەرکەوتنی بۆ کرد.

إستنصَفَ ئینسافی داواکرد.

●**إستنصَلَ ١/ه:** دەری هێنایە دەرێ. **٢/ت الريح اليهمَ:** لە ڕەگەوە هەڵی کەند.

إستنظفَ پاکژی داواکرد.

إستنفَجَ دەری هێناو بە دەری خست و وروژاندی.

●**إستنفَرَ ١/القومَ:** ڕای کردن بۆ دەرچوون بۆ شەڕ.

●**استنفضَ ١/الشيءَ:** دەری هێنا.

استنفَعَ سودی برد.

●**استنفَقَ ١/المالَ:** بەر بادی کرد.

استنقَصَ بە بچوك و کەمی ژمارد، لەنرخ و ڕێزی کەم کردەوە.

استنكَحَ مارەی کرد.

●**استنكَرَ ١/الأمرَ:** ملە جەرێی لێکرد، بێ ئاگابوو لێی.

استنكَفَ لوت بەرزی نواند، خۆی بە زل زانی.

●**استنهَجَ ١/الطريقَ:** ڕۆشن بویەوە ئاشکرا بوو.

●**استنهَضَ ١/ه لكذا:** فەرمانی دایە پێی هەستێت.

استَوا ڕاست و ڕێك بوو، ئۆقرەی گرت.

استوائي گەرمە سێری، هەرشتێکی تایبەت بەگەرمەسێر یاخود هێڵی ئیستیوای زەمین.

● **استوثَقَ ١/منه:** بڕوانامەی لێوەرگرت. **٢/من الأحوال:** زۆر پێدا گری کرد لە سەر پاراستنی.

استوجَبَ بە واجب و ئەرکی سەر شانی دانا.

● **استوحا ١/ه:** پرسی پێکرد.

استوحش دڵتەنگ بوو.

استوخى هەواڵی خواست.

استودَعَ بە ئامانەتی سپارد.

استوديو جێگەی وێنە گرتن و ڕێك و پێك تۆمار کردنی دەنگ.

استورَدَ ئاوەردی.

استورَطَ تیاچوو، لە ناو چوو.

استوزَرَ هەوڵی دا تا ببیە وەزیر.

استوسَخَ چڵکن بوو، پیس بوو.

استوسَعَ فراوان بوو.

استوسَقَ کۆبوبیەوە، ڕێك و پێك بوو.

استوسَنَ خەو دایگرت، خەواڵوو بوو.

استوشَرَ ئارەزوومەند بوو ددانەکانی تیژ ببێت.

● **استوصَفَ ١/فلانا الشئ:** داوای لێکرد بۆی وەصف بکات. **٢/الطبيب:** داوای لێکرد دەرمانی بۆدابنێت.

استوصَلَ داوای پەیوەستی کرد.

استوصى ئامۆژگاری قبوڵ کرد.

استوضَحَ ١/الأمر: داوای لێکرد ڕونی بکاتەوە بۆی. **٢/عن الأمر:** بە دوایدا گەڕا.

استوضَمَ ستەمی کرد.

استوطاءَ بە نرم هاتە پێش چاوی.

● **استوطَنَ ١/البلد:** کردیە نیشتمانی خۆی.

استوعَبَ هەمووبی وەرگرت، لە بنجی دەرهێنا.

● **استوعَدَ ١/ه:** داوای لێکرد بەڵێنی پێ بدات.

استوفَزَ دانیشت بە شێوەیەکی کە لە هەر ساتێکدا بیەوێت بڕوات، چیچکەی کرد.

استوفَضَ پەلەی کرد، خێرای کرد.

● **استوفَقَ ١/الله:** داوای کۆمەکی لە خودا کرد.

● **استوفى ١/حقه:** بە تەواوی و بێ کەم و کوڕی وەری گرت.

استوقَدَ هەڵگیرسا.

● **استوقَعَ ١/الأمرَ:** چوەڕوانی ڕوودانی کرد، لێی سڵەمیەوە.

● **استوقَفَ ١/هُ:** داوای وەستانی لێکرد، ڕای وەستاندو شتی لێبار کرد.

● **استولی ١/علیه:** بە سەریدا زاڵ بوو، دەستی بە سەردا گرت.

استوی ڕاست بوو، بەرامبەر بوو، سەقامگیربوو، لەنگەری گرت.

● **استهرَجَ ١/لهُ الرایَ:** بە هێزو فراوان بوو.

استهجَنَ بە قێزەونی دایە قەڵەم.

استهَدَجَ بە خۆلەرزاندنەوە ڕۆشت.

● **استهَدفَ ١/الشیَ:** بەرزبویەوە.

استهدی داوای ڕێنمایی کرد.

استهرَمَ بە پیر لە قەڵەمی دا، لە ڕیزی پیراندا ژماردی.

● **استهزَمَ ١/الجیوشَ:** تێکی شکاندن، داوای تێك شکاندنی کردن.

● **استهزَءَ ١/**گاڵتەی کرد. ٢/**بِهِ:** گاڵتەی پێکرد.

● **استَهَلَّ ١/**دەستی پێکرد. ٢/**تِ السماءُ:** نمە بارانی سەرەتای باران بارینی داکرد.

٢/ **تِ العینُ:** فرمێسکی ڕژاند.

● **أُستُهِلَ ١/الهلالُ:** بە دەر کەوت.

إستهلاك بە کار بردن.

إستِهلال داواکردنی بینینی مانگ، کردنەوە.

إستَهْلَكَ بە کاری برد.

استیأسَ ئومێدی بڕا، بێ ئومێد بوو.

استیراد ئاوەردەنی کاڵا.

استیسَرَ ١/لهُ الأمرُ: ئامادە بوو. ٢/**الأمرُ:** ئاسان بوو.

استیقظَ بێدار بوو، ووشیار بویەوە.

استیلاء دەست بە سەردا گرتن.

اسجَدَ کڕنوشی برد، سەری خوار کردەوە.

أسجَد کەسێك قاچی تلۆقی کردبێت و هەلاوسا بێت.

● **أسجفَ ١/اللیلُ:** تاریکی یەکی نوتەك ودرێژ بویەوە.

● **اسجَلَ ١/هُ:** بەخشینی بۆ زیادکرد. ٢/**الحوضَ:** پڕی کرد. ٢/**الناسَ:** وازی لێ هێنان.

أُسجُوعَة گوتەی قافیە دار.

● **اسحَتَ ١/هُ:** خراپی کرد. ٢/**تَ تجارتهُ:** دەست بڕین ومالّی حەرامی تێکەڵ بوو.

أُسحِتَ ماڵی لە دەست چوو، سامانی لە دەست چوو.

اسحَرَ بەرەبەیانی کردەوە، لەبەرەبەیاندا دەرچوو(ڕۆشت).

●اسحَفَ ١/تِ الريحُ السحابَ: با هەورەکەی هێناو بردی.
اسحَقَ کۆن بوو، وشك بویەوە.
اسحَم ڕەش.
●اسخَطَ ١/هُ: ڕقی هەستاند، تورەی کرد.
اسخَم ڕەش، زەوی نەرمەڵان.
أسخَنَ گەرمی کرد، داغی کرد.
أسدَ وەك شێری لێهات.
أسَد شێر.
●أسدَفَ/عن كذا: خۆی لێ دارنی و وازی لێ هێناولێی دورکەوتەوە.
اسدَف تاریك، ڕەش.
اسَرَ دیلی کرد، بەخسیری کرد، لەشەڕدا گرتی.
آسَرّ شادومانی کرد.
أسْر نەخۆشی میز گیران.
آسْر دیلێتی.
إسراف زیادەڕەوی لەخەرجکردن و سەرفکردندا.
آسرَفَ ڕۆ بوو.
●اسرَجَ ١/دای گیرساند. ٢/الفرسَ: زینی کرد.
اسرَدَ کونی کرد.
اسرَعَ خێرای کرد، پەلەپەلی کرد.
اسرَفَ زیادەڕەوی کرد لە خەرج کردندا.

أسروجَة درۆ.
أسرة خێزان.
أسْرَی شەوڕەوی کرد.
آسّسَ دایمەزراند، بنیاتی نا.
إسطبل ئاخوڕ، تەویلە.
أسطَع مل درێژ.
أسطُم ناوەڕاستی هەمو شتێك.
أسطُمة دەمڕاستی قەوم.
اسطُورة ئەفسانە، داستان.
أسطُول کەشتیگەلی جەنگی، فڕۆکە گەلی جەنگی.
إسعاف فریاکەوتن.
●أسعَدَ ١/خۆشحاڵی کرد. ٢/هُ على الأمر: یارمەتی دا.
●أسعَرَ ١/النارَ: هەڵی گیرساند.
اسعَرْ ڕەنگی بۆر (ڕەشباو).
●أسعَفَ ١/هُ على الأمر: هاوکاری کردویارمەتی دا.
اسعَف ئەسپی بەرۆك سپی.
●أسفّ ١/وجهه: ڕەنگی ڕوخساری گۆڕا وەك ئەوەی خۆڵە مێشی پێدا کرابێت.
أسَفْ ئەفسوس.
اسفَدَ ڕووی هەڵماڵی، ڕوخساری خۆی ئاشکرا کرد.
اسفَع گاکێوی، هەڵۆ.

أسفَل خواروتر، ژێر.
إسفَنج ئاژەڵێکی دەریاییە، ئیسفەنج.
إسفند خەردەلی سپی.
اسفی ئەسپی تیژڕەو، خێرا.
● **أسْفى ۱/الزرع**: توێکڵی گوڵەکانی زبربوو.
اسقالة داربەست کردن بۆگەشتن بەشوێنی بەرز.
إسقَطَ خستی.
اسقَع باڵندەیەکە لەچۆلەکەدەچێت ولەنزیك ئاوەوەدەژی، پەڕەکانی لەشی سەوزو پەڕەکانی سەری سپین.
أسقُف قەشە.
آسقَفْ پیاوی بالآبەرز.
● **اسقَمَ ۱/ه**: نەخۆشی خەست.
اسقُمریّ جۆرێکە لەماسی.
إسقنقور مارمێلك.
اسقی ئاوی دا.
آسْك گوێچکە بچوك.
اسكاف پینەچی، کەوش چن.
اسكَتَ بێدەنگ بوو.
● **أسكَتَ ۱/عنه**: لێی بێدەنگ بوو.
● **أسكَرَ ۱/ه الشراب**: مەی مەستی کرد، سەرخۆش بوو.
اسكَفَ بویە کەوش چن، بویە پینەچی.

إسكَلَة لەنگەرگای کەشتی.
● **أسكَنَ ۱/الفقرفلاناً**: هەژاری لەپەل وپۆی خست.
● **أُشكوب ۱/من الورق**: ئەوچەخماخەیەی دەگاتە سەرزەوی، هەورە، بروسکەیەك بەر زەوی بکەوێت.
إسكيم جل وبەرگی قەشە.
أسَلّ دز.
أسَلَّ بەپەنهانی دزی کرد.
● **أسلاك ۱/**تەل، سیم. **۲/الشائكة**: تەلی دڕکاوی.
إسلام خۆدان بەدەست خواوەگەردن گیری بۆ فەرمان ونەهیەکانی، ئاینی ئیسلام.
اسلَتْ لوت بڕاو، کەسێك لوتی بڕابێت.
اسلَخْ زۆرسور، کەسێك موی پێشە سەری ڕوتابێتەوە.
آسلَعَ لەشی قڵیشاوی‌ورووشاوی پێوەبوو.
آسلَع کەسێك ئاگر سوتاندبێتی وپێستەکەی ئاسەواری سوتانەکەی پێوە دیاربێت، کەسێك قاچی قڵیشابێت.
أُسلم مارگەستی، مار پێوەیدا.
أسلَمَ موسڵمان بوو، ئاینی ئیسلامی وەرگرت.

أُسلوب شێوەوتەرزی گوفتاروکردار، مل وگەردنی شێر.
آسَلَة نوکی زبان، سەری زبان.
إسم ناو ونیشانی هەرشتێك.
إسمارّ ڕەنگی لە نێوان ڕەش وسپیدا بوو، ماش وبرنج بوو.
آسمَر گەنم ڕەنگ، ساڵی بێ باران.
اسمران گەنم وئاو.
آسمَطَ بێدەنگ بوو.
آسمَعَ گوێی ڕادێرا، گوێی گرت.
اسمَنَ قەڵە بوو.
إسمنت چیمەنتۆ.
آسِنْ بۆگەن کردو، هەرشتێك تام وبۆن ورەنگی گۆرابێت.
أَسَنّ بەتەمەن تر.
اسنَدَ پشتی بەست، پاڵی پێوەدا.
إسوادّ ڕەش بویەوە.
أسوار کەسێکی لێهاتوو لەتیرەندازیدا.
إسواء خراپ، ئاگرو ئازار.
اسوَد ڕەش مار.
أسْوَد ڕەش.
إسوَدّ ڕەنگی ڕەش هەڵگەڕا.
اسودان خورماو ئاو، مارودوپشك.

أسـوَعَ سـەعاتێك دواكـەوت، لەكاتژمێرێکـەوە گواسـتیەوە بـۆ كاتژمێرێکی تر.
●**أَسوَغ ٨/الصبيّ اخاه** لەگەڵیدا یان دوابەدوای براكەی لەدایك بوو، یانی منداڵێك لەدوای برایەكی لەدایك بێت ومنداڵی تریان لە نێویاندا نەبێت یاخود پێكەوە بە دوانەیی لە دایك بن.
اسوَق لاق درێژ.
اسوَل ورگن.
أُسوة پێشەوا، ئارام.
إسوة نمونە، سەرمەشق، پەند.
●**أَسْوَى ٨/ه بـه،** ڕێکی کرد، تەخت ویەکسانی کرد.
إسهال سك چون، زەحیری.
أُسهِبَ مەدهۆش بوو، ژیری بەهۆی عەشقەوە لەدەست دا.
اسهَرَ بێدار بوو.
اسهران هەردوو کونە لوت.
أسهَلَ لەزەویەکی بڵندەوە بۆدەشتاییەکی نەرم هات.
أسهَل سادەتر، سادەترین، ئاسانتر، ئاسانترین.
أسهَمَ بەشداری کرد.
أسِيَ دلگران وخەمگین بوو.

أسيان خەمگين.

أسير ديل.

أسيف خەمگين.

إسيَد نەرم وساف.

أشابَة خەڵكى تێكەڵ وپێكەڵ.

أشاجِع بنى پەنجە لەو جێگەدا دەلكێت بە لەپى دەستەوە.

●**اشاحَ** ١/پارێزى كرد، سڵەميەوە. ٢/**في امرِهِ** جديەتى تێدا بەكار هێنا.

●**اشادَ** ١/**عليهِ** خراپەيەكى لەسەر بڵاوكردەوە. ٢/**المغني** دەنگى بۆ گۆررانى گوتن بەرز كردەوە. ٢/**بهِ** لەناوى برد.

اشارَ رێنمايى بەچاكە كرد، رێى نيشان دا، ئامازەى پێدا.

إشارة ئامازە، نيشانە.

●**اشاعَ** ١/بڵاوى كردەوە. ٢/**بالإبلِ** بانگى وشترەكانى كرد ودەنگى بۆ هەڵبرين لەكاتێكدا هەندێكيان دواكەوتبن.

إشاعَة پروپاگەندە، مقۆمقۆ وشتى بڵاوكراوەى ناوخەڵك.

●**أشأَمَ** ١/سەفەرى شامى كرد. ٢/ بەرێدا دەرۆشت وسەرى بەرزكردبويەوە، بەمل فيتى دەرۆشت بەرێدا.

اشأَم شوم.

●**أشَبَّ** ١/**الغلامُ** لەمنداڵيەوە چويە قۆناغى هەرزەكارێتيەوە. ٢/**الثورُ** چوە ساڵەوە وددانەكانى كەوتن.

●**أشبَرَ** ١/**فلاناً** بەچاكى دانا. ٢/**هُ مالاً** پێى بەخشى.

●**أشبَعَ** ١/**هُ** تێرى كرد. ٢/**الشيءَ** دەستەبەرى كرد وكرديە لێشاو.

أُشبُور جۆرە ماسيەكە.

إشبِين ئەوكەسەى خزمەتى زاوادەكات، برازاوا.

●**أشَتَّ** ١/**الأشياءَ** پەرت وبڵاوى كردەوە.

إشتابَ تێكەڵ بوو.

إشتاق ئامەزرۆ بوو.

إشتبكَ تێكەڵ بوو، تێكچوو.

●**إشتَبَهَ** ١/**في الأمرِ** گومانى لەراستى مەسەلەكە دەربڕى. ٢/**الأمرَ عليهِ** پەنها بوو لاى وسەرى لێ دەرنەدەكرد.

●**إشتَجَرَ/ القومُ** ناكۆك بوون.

●**إشتَدَّ** ١/توندو تيژ بوو. ٢/**في السيرِ** پەلەى كرد، بەگورجى وخێرايى بەرێدا رۆشت.

إشتراك بەشدارى كردن، هاوبەشايەتى كردن.

إشتراكى سۆسياليستى.

إشترطَ مەرجى دانا.

إشترى کڕی.

اشتَعَلَ شوعلەوەربوو، هەڵگیرسا.

●**اشتَغَلَ** ١/سەرقاڵ بوو. ٢/**بە:** سەرقاڵ بوو پێیەوە.

اشتفى بەئاواتی خۆی گەیی.

●**إشتَقَّ** ١/**الشيءَ:** هەندێکی برد. ٢/**الكلمة من الكلمة:** لێی دەرهێنا، لێی هەڵێنجا.

اشتكى شکایەتی کرد، سکاڵای کرد.

إشتَمَّ بۆنی کرد.

إشتَمَلَ گرتیە خۆ، لەخۆی گرت.

اشتوى برژاندیی.

إشتَهَرَ ناوبانگی دەرکرد.

اشتهى ئارەزووی کرد.

اشتياق ئارەزوومەندی دڵ، تامەزرۆیی.

●**إشجَرَ** ١/**المكان:** درەختی لێ ڕوا.

اشجَعَ ئازابوو.

●**أشجَنَ** ١/**ه:** دڵگرانی کرد، بێتاقەتی کرد.

●**أشحَمَ** ١/بەزی زۆر بوو. ٢/**القوم:** بەزی دەرخوارد دان.

●**أشخص** ١/**به:** غەیبەتی کرد، لەپاشملە باسی کرد.

أشَدّ ولاخێکی توندوتۆڵی پێ بوو، گەشتە تەمەنی کامڵ بوونی عەقڵ.

أشَدّ توندوتیژتر.

اشدَق ڕەوان بێژو قسەزان.

●**أشدَهَ** ١/**الرجل:** سەرسامی کرد.

أشَرَ لوت بەرزی نواند.

أشَرّ دایە پاڵ شەڕانگێزی، بەشەڕەنگێزی دایە قەڵەم.

أشراط نیشانە، سەرەتای هەر شتێك.

أشراف پیاوی ماقوڵو پلەوپایە بەرز.

إشراف سەرپەرشتی.

●**أشرَبَ** ١/**ه:** وای لێکرد بیخواتەوە، ئاوی دا. ٢/**به:** درۆی بەدەمەوە کرد، درۆی بۆهەڵبەست.

●**أشرَحَ** ١/**صدره:** کردیەوە، ئاوەڵای کرد.

أشرَس بەدخوو، بەد ڕەوشت.

●**أشرَطَ** ١/**الناس:** گەجەروگوجەر (لەناوخەڵکدا).

أشرَع لوتێك نوکەکەی درێژ بێت.

●**أشرَفَ** ١/**الشيء:** بڵندوبەرزبویەوە. ٢/**عليه:** لەبەرزیەوە چاودێری کرد، بەزەیی پێدا هاتەوە.

اشرَف شەمشەمەکوێرە، بۆیە وای پێدەڵێن چونکە گوێچکەکانی قەبارەیەکی دیاریان هەیە.

أشرَقَ نورانی بوو، دەرەوشایەوە وهەڵهات.

أشرَكَ هاوەڵی بڕیاردا بۆخوا.

أشرَم کەسێك پەڕەکەی لوتی بڕابێت، لوت بڕاو.

أشَطَّ لەرێی دادگەری دور کەوتەوە، لەحوکمداندا ستەمی کرد.

● **أشعَّ ١/الماءَ:** پرژوبلاوی کردەوە، پرژاندی. **٢/ت الشمسُ:** تیشکی پەخش کرد.

● **أشعَّ ١/السنبلُ:** دنکی تێچوو، دنکۆڵەی گرتە خۆ.

إشعارَ ئاگاداریی، ئاگادارکردن.

إشعاع تیشکاوەری، تیشکدانەوە.

أشعَر گۆشتێك لەژێر نینۆکەوە دەربکەوێت.

● **أشعَرَ ١/الجنينُ:** موی دەرکرد، قژی دەرهات. **٢/ه بکذا:** پێوەی لکاند. **٣/ه الأمرَ:** ئاگاداری کرد لێی. **٤/القومُ:** دروشمیان بۆ خۆیان دانا.

● **اشعَلَ ١/**دای گیرساند. **٢/ت العينُ:** فرمێسکی زۆر بوو.

أشعَل کەسێك چاوی سور بێت.

● **أشغَلَ ١/ه بکذا:** سەرقاڵی کرد.

أشغولَة کاروبار، سەرگەرمی، سەرقاڵی، هەرچی شتێك مرۆڤ سەرقاڵ بکات.

أشفَقَ بەزەیی هاتەوە.

اشفی تەندروستی خواست.

أشقَر سوروسپی، ئەسپی رەنگ سور.

أشقیَ بەدبەختی کرد.

أشکَلَ تێك ئاڵا، تەم ومژی لەسەر دروست بوو.

أشکَلْ سپی یەکی سور باو.

أشَلّ کۆج، ئیفلیج، زەمین گیر.

أشلاء ئەندام.

أشَمّ بۆنی کرد.

أشَمّ بەخشندە.

اشمازَّ ترسا.

إشماطَّ مووەکانی سەری رەنگی سپی ورەش تێکەڵ بوو.

● **أشمَسَ ١/اليومُ:** خۆرە تاو بوو.

أشمَط کەسێك سەری ماش و برنج بێت.

● **أشمَطَ ١/ه:** تێکەڵاوی کرد.

● **أشمَلَ ١/القومُ:** بای باکور لێی هەڵکردن. **٢/ت الريحُ:** بەرەو باکور چوو.

● **أشمَلَ ١/ه:** عەبای پێدا، پەشتەماڵی پێدا.

أشنَب پیاوێك ددانی سپی بێت.

أشنَق ئەسپی سەر درێژ.

اشوَس کەسێك بۆ لوت بەرزی نواندن سەری بەرز کردبێتەوە.

اشوَك زبر وتیژ.

أشوَه چاوپیس، مل درێژ.
أشهاد گەواهی دەر.
إشهار ئاگاداری، ئاگادارکردن.
أشهَب شێر، کاری نارەحەت وقورس.
أشهَدَ ١/ە ئامادەی کرد. **٢/فلاناً على كذا**: کردیە گەواهی دەر بەسەریەوە.
● **أشهَرَ ١/ە** ناوبانگی بۆ دروست کرد. **٢**/مانگی بەسەرداهات.
أشهَر بەناوبانگ تر، ناودارتر.
أشْهَلْ پیاوێك رەشایی چاوی رەنگی شینی تێکەڵ بێت (ئەگەر ژنیش بێت پێی دەگوترێت **شهلاء**).
أشيَم پیاوێك خاڵی پێوە بێت(بە ژنی خاڵداریش دەگوترێت **شيماء**).
أصابَ پێکای، ئامانجەکەی پێکا.
اصابَة دوچار بوون.
● **اصاتَ ١**/بانگی کرد. **٢/بفلانٍ**: بەجۆری باسی کرد کە خۆی حەزی پێ ناکات.
● **اصادَ ١/البعيرُ**: ئازاری دا.
أصبَحَ ڕۆژی کردەوە، پێی نایە بەیانیەوە.
اصبَحَ شێری جەنگەڵ، مویەك لە بنەڕەتدا سور بێت ولە پاشدا سپی تێکەڵ بێت.

● **أصبَرَ ١/ە** داوای لێکرد ئارام بگرێت. **٢/القاضيُ فلاناً**: تۆڵەی بۆ کردەوە لە دوژمنەکەی.
إصبع ئەنگوست، پەنجەی دەست وقاچ.
اصبَغ لافاوی گەورەوگران.
اصبُوحَةَ بەیانی، بەرەبەیانی.
● **أصحَبَ ١/ە عن كذا**: بەری لێگرت، قەدەغەی کرد لێی.
أصحَرَ بەرەو بیابان چوو.
أصحَر سورو سپی تێکەڵاو.
● **أصَحَّ ١/ە** بێداری کردەوە.
● **أصَحَّ ١/ە** بەراستی هاتی بەرچاو، بەڕاستی زانی، بڕوای پێکرد.
إصدار بڵاوکردنەوەو چاپ کردنی (کتێب و گۆڤار و. . . هتد).
أصداء زەنگ کردو.
أصدَر سنگ گەورە.
● **أصدَرَ ١/الامرَ**: ئاشکرای کرد.
أصدَق راستگۆ تر، مارەیی ژن.
أصدَى مرد، یانی چیتر نابینێت ونابیسێت.
أصَرَّ جەختی کردەوە، پێداگربوو، سوربو لەسەری.
أصرَحَ ڕونی کردەوە و ئاشکرای کرد.

●**أصرَفَ** ١/ **ه عن كذا**: هەدەغەی کرد لێی، بەربەستی کرد لێی.

أصرَم پیاوی گوێچکە بڕاو، پیاوی هەژاری خێزان زۆر.

أصرَفان شەووڕۆژ، بۆیە وانـاونراون چونکە هەریەکیان لێك جودا دەبنەوە.

إصطادَ ڕاوی کرد.

إصطَبَرَ ئارامی گرت.

إصطَبل ئاخوڕوگەوڕی وڵاخ.

إصْطفى هەڵی بژارد.

●**إصطَكَّ** ١/ **ت ركبتاه**: لەکاتی ڕۆشتن دا ئەژنۆکانی بەیەکیان دادا.

إصطِلاح زاراوە، ڕێکەوتنی کۆمەڵێکی تایبەت لەسەر دانانی شتێك یان وشەیەك.

●**إصطَلَحَ** ١/ **ه**: لە بنج وبێخ هەڵی کەند.

●**أصعَبَ** ١/ **الأمرُ**: نارەحەت بوو. ٢/ **الشيءَ**: نارەحەتی کرد.

●**أصعَدَ** ١/ **ه**: سەری خست (بەسەردیوار یان پەیژەدا). ٢/ **الأمرُ**: نارەحەت بو لەسەری.

أصعَر لەنگ.

●**أصغَرَ**١/ **ه**: بچوکی کردەوە. ٢/ **ت الأرضُ**: ڕووەکانی بچوك بون.

أصغَر بچوکتر، وردتر.

أصغَران دڵ وزبان.

أصغى گوێی گرت.

إصفارَّ زەرد بوو، زەرد هەڵگەڕا، زەردبویەوە.

أصفَرَ هەژار بوو.

أصفَر زەرد.

إصْفَرَّ زەرد هەڵگەڕا.

أصفَران زەعفەران و ئاڵتون.

●**أصفَقَ** ١/ **الحوضَ**: ئاوی تێدا کۆکردەوە. ٢/ **القومَ**: ئەوەندەی خواردن بۆ هێنان تێریان بکات.

●**أصَلَّ** ١/ **اللحمُ**: بۆگەنی کرد. ٢/ **القدمُ الماءَ**: کۆن بوون ئاوەکەی گۆڕیی.

أصْل بنەڕەت، باوك، نەژاد، بنکی هەرشتێك.

إصلاح چاك کردن، ڕیفۆرم، چاکسازی.

●**إصلاحُ** ١/ **الخطأ**: هەڵە گیری، چاککردنی هەڵە.

إصلاحيَّة دامەزراوەیەکی حکومیە، ئەوگەنج وهەرزەکارەکانی تێدا بەند دەکرێ کەتاوان ئەنجام دەدەن بەمەبەستی چاککردنی ڕەوشتیان هەندێك پیشەشیان فێردەکرێت کە لەدوای بەربونیان ڕۆزی خۆیانی پێ دەستەبەر بکەن.

● **أصلَحَ ١/الشيءَ:** چاکی کرد. ٢/ **اليه:** چاکەی بەرانبەر کرد.

أصلَعْ کەسێك مـوی پێشەوەی سەری ڕوتابێتەوە.

أصلَف زەوی ڕەقەڵان کە هیچ جۆرە ڕوەکێکی لێ نەڕوێت.

أصلَم پیاوێك گوێچکەکانی بەزگماکی بڕرا بێت، واتە گوێچکەکانی بڕابێت یان گوێچکەی بۆ دروست نەکرابێت.

أصليّ بنەڕەتیی، خودی، ڕەسەن.

أصَمَّ کەڕ بوو.

أصَم کەڕ، کەسێك هەستی بیستنی نەبێت.

أصمَتَ بێدەنگ وخامۆش بوو.

أصمَعان دڵی هۆشمەند و زیرەك و ڕای توندوپتەو.

اصمَع دڵی هۆشمەند، شمشێری بڕندە، گوێچکەی بچوك، پەڕی نەرم ونۆڵ.

أصمُوخ کونی گوێ.

● **أصَنَّ ١/الماءُ:** تێکچو. ٢/**اللحمُ:** بۆگەنی کرد.

أصَنّ بێ ئاگا، بێ خێر، کەسێك خۆی بێ ئاگابکات.

أصناع دروست کراو، بەرگ درو، پۆشاك، شاشك، حەوز، قەلا.

أصنَعَ فێربوو، کاری ڕێك وپێکی کرد، شتێکی دروستکرد.

أصوَر چەماوەیی، کەچی.

أصهَب ڕۆژی سارد، شێر، وشتر سوروسپی.

أصيَد شێر، پیاوێك بۆ لوت بەرزی سەری بەرز بکاتەوە.

أصيل ڕەسەن.

أضاعَ بەفیڕۆی دا، ونی کرد، بزری کرد، لەدەستی دا.

● **أضافَ ١/عليه:** چاودێری کرد. ٢/**الشيءَ الى الشيءِ:** دایە پاڵی و بۆی زیادکرد. ٢/ **الرجلَ:** پەلەی کرد. ٤/**الرجلَ:** پەنای دا.

إضافَة دانە پاڵ.

أضاءَ ڕۆشنی کردەوە، ڕوناکی دا.

أضَبَّ قسەی کرد، بانگی کرد، هاواری کرد.

أضبّ وشترێك سنگی نەخۆش بێت.

إضبارَة کۆمەڵە پەڕەیەك یان دەستەیەك تیر.

● **أضَجَّ ١/القومُ:** هاواریان کرد، غەڵبە غەڵبیان نایەوە.

● **أضجَعَ ١/الشئ:** نزمی کردەوە.

●**أضحَكَ ١/ه**: وای لێ کرد پێ بکەنێت، پێکەنینی پێدا، پێکەنی.
أُضحُوكة هەرچی شتێك یان قسەیەك مرۆڤ پێ بکەنێنێت.
أضحى ئەسپی سپی، جەژنی قوربان.
أُضحِيّة مەڕی قوربانی.
أضخَم قەوی و قۆڵ تر.
●**أضَرَّ١**/ زیانی دا. ٢/ه **علی الأمر**: ناچاری کرد. ٣/**الرجلُ**: دووەم ژنی هێنا سەر بە هەوێ. ٤/ه: زیانی پێ گەیاند.
إضراب مانگرتن.
أضراس ددان.
●**أضرَمَ ١/النارَ**: هەڵی گیرساند.
●**أضرَبَ ١/في المكان**: نیشتەجێ بوو. ٢/**القوم**: بە فریان بە سەر دا کەوت.
أضرَع هاوشێوە، هاوشان.
اضريج ئەسپی تیژڕەو و باش.
إضطَرَّ ناچار بوو.
إضطِرابَ ئاشوب، تێك چوون، شڵەژان.
إضطرار ناچاری.
إضطَرَب سەرا سیمە بوو، شڵەژا.
اضطلع بە هێز بوو.
اضطَهَد ستەمی کرد، ئازارو ئەشکەنجەی بەخشی.
أضعَفَ لاوازی کرد.

●**اضغاثُ ١/الأحلام**: خەوێك لەبەر تێکەڵ و پێکەڵی نەتوانرێت خەو پەرژێن بکرێت.
●**اضغا ١/ه**: هاواری لێ بەرزکردەوە.
اضغَطَ فشاری خستە سەر، پەستانی بۆ هێنا، گوشی.
●**أخَلَّ ١/الشيءَ**: لە ناوی برد، شاردیەوە.
اَضْلَع پیاوی تورەو توانا دار.
أضلُولَة سەر گەردانی، گومڕایی.
أضَلَّ سەرگەردانی کرد، گومڕای کرد.
●**أضمَرَ ١/الأمرَ**: شاردیەوە. ٢/**في نفسه شيئاً**: پێی لە سەر داگرت. ٣/**الفرسَ**: بۆماوەیەك لەسەر ئاو و ئالیك دایبەست بۆئەوەی قەڵەو بێت.
●**أضوى ١/الرجلَ**: لاوازی کرد. ٢/ه **حقه**: لێی کەم کردەوە.
●**أضهَدَ ١/ه**: ئازارو ئەشکەنجەی داو ستەمی لێکرد.
أضيَق تەنگ تر.
●**أطاحَ ١/ه**: لە ناوی برد، سەر نگونی کرد. ٢/**الشعرَ**: خستیە خوارێ
أطارَ هەڵی فڕاند، تەراندی.
إطار چوارچێوە.
أطاعَ گوێ ڕایەڵ بوو، فەرمان بەر دار بوو.

أطافَ به دەوریدا سوڕایەوە.

أطالَ دێژی کرد.

أطـبَخَ خـۆراکی دروسـت کـرد، چێـشتی لێنا.

أطبَقَ ١/الرحى: چینی سـەرەوەی خـستە سەر خوارەوە. **٢/الشيءَ**: داپۆشی، سەری قـەپات کـرد. **٣/الليـلُ**: تاریـك بـوو. **٤/ت النجـومُ**: زۆربـــوون و بـــە دەرکـــەوتن، ئاسمانیان تەنی. **٥/الراكِعُ**: دەستی خستە نێو رانی لە رکوع دا. **٦/ت الحمى عليه**: شەوو ڕۆژ بەردەوام بوو لە سەری.

أطـــرَاف چـــاو، کۆتـــایی هـــەر شـــتێك، تەنیشت، ڕوکار، کۆمەڵێك لە هەر شتێك، پەلەکانی مرۆڤ باوك و دایك.

أطراهُ هـەڵی نـاو زۆر ڕۆچـوو لـە مـەدح کردنیدا.

أطرَبَ١/هُ: گۆرانی پێ گوت.

● **أطرَحَ ١/هُ**: توڕی دا، دوری خستەوە.

أطرُش کەڕ.

أطرُفَة قسەی نەستەق و دانسقە.

أطرَقَ بێدەنگ بوو.

أطروحَـة هـەر مەسـەلەیەك پێـشکەش بکرێت، توێژینەوە لـە سـەر بابـەتێك بـۆ بـە دەسـت هێنـانی بڕوانامـەی بـەرز لـە زانکۆ.

أطُر چاڵایی کەوان، قەوسایی کەوان.

أطِير گوناه، گوناح.

أطرَة گۆشتی چواردەوری نینۆك.

اطرِيَة جۆرێکی شیرینیە.

● **أطعَـمَ ١/الـشيءُ**: تـامی تێکەوت، تـامی گۆڕا. **٢/الشجرُ**: بەروبومی دا، هاتە بەر.

● **أطَفَّ ١/عليه**: چاودێری کرد. **٢/عليه بحجر**: بەرزی کردەوە بۆ وەی بیهاوێژێت

أطفَأَ کوژاندیەوە.

إطفائيـة کۆمـەڵێك سـەربازن ئـەرکیان کوژاندنەوەی ئاگرە.

● **أطَـــلَّ ١/عليـــه**: سەرپەرشـــتی کـــرد. **٢/الزمانُ**: نزیك بویەوە.

اطّلاع ئاگاهی، بەئاگابوون.

إطلاق ڕەها، بە بێ بەربەست، تەقانـدن و هاویـــشتنی ڕۆکێـــت و موشـــەك و. . . هتد.

أطلَس نەخشەی جوگرافی، قوماشی لـە ئاوریـــشم دروســـت کـــراو، گورگێـــك توکەکەی هەڵوەری بێـت و ڕەنگی بـۆری مەیلەو ڕەش بێت.

أطلَـعَ ١/الرامـيُ: تیرەکـەی سـەری کـرد. **٢/الكوكبُ**: دەرکەوت.

● **اِطّلَعَ ١/الأمـرَ**: پێـی زانـی، بـە ئاگـابوو لێی.

● أطلَقَ ١/المرأة: تەڵاقی دا. ٢/الأسيرَ: بەرەڵای کرد. ٣/في كلامه: بە ڕەهایی قسەی کردو ڕەچاوی سنوری نەکرد.

اطمَأنَّ دڵنیا بوو.

أطمَعَ چاوی تێ بڕی.

اطمِئنان ئاسایشی خەیاڵ، ئاسودەگی، دڵنیایی، ئارامی.

اطنابَة زێی کەوان.

أطَّوَقَ تەوقی کردە بەر (تەوق ملوانکەیەکی تایبەتە).

أطوَلَ درێژی کرد.

أطوَل درێژتر.

أطوُم گیاندارێکی ئاویە بەشی دواوەی لە کلکی ماسی دەچێت، درێژیەکەی هەشت پێیە، گۆشتی دەخورێت.

أطوى برسی بوو.

اطَّوى پێچایەوە.

اطَّهَرَ پاکژی کردەوە.

أطهى زیرەك ولێهاتوو بوو لەپیشەکەیدا.

أطيَب چاکتر، پاك.

أظرَفَ منداڵی زیرەکی بوو.

أظفار نینۆك، ناخون.

● أظفَرَ ١/فلانا: بە نینۆك ڕوخساری ڕنی.

● أظَلَّ ١/اليوم: سێبەری بوو، هەوری بوو، کەوە ڕۆژ بوو.

أظلَمَ تاریك بوو.

● أظَلَّ ١/ه: سێبەری خۆی بەسەردا دا.

أظماء تینوێتی.

● أظمَأَ ١/تینوی بوو. ٢/ه: تینوی کرد.

أظهَرَ ئاشکرای کرد، ڕونی کردەوە.

أعادَ دووبارەی کردەوە.

أعادي دوژمن.

● أعارَ ١/خواستی. ٢/الفرس: قەڵەوی کرد، بەریدا. ٣/عين الماء: کانیەکەی کوێرو پڕ کردەوە.

أعاشَ گوزەرانی کرد.

● أعالَ ١/الرجل: هەژار کەوت.

أعامَ بێ شیر مایەوە.

أعانَ یارمەتی دا.

إعانَة کۆمەکی دارایی، هاریکاری، هاوکاری.

● أعبَدَ ١/الغلام: کردیە بەندەو خزمەتکاری خۆی. ٢/القوم: کۆبونەوە.

● أعبَسَ ١/الرجل: پیس بوو. ٢/الثوب: پیسی و چڵکنی پێوە وشکەوە بوو.

أعبَطَ جوانە مەرگ بوو.

● أعْتَدَ ١/الشيء: ئامادەی کرد.

اِعْتاصَ توند بوو لە سەری و سەری لێ شێواند.

●اِعْتافَ ١/الطعامَ: حەزی لێی نەبوو لێی دورکەوتەوە.

●اِعْتاقَ ١/هـ: دوای خست، سەر قاڵی کرد.

اِعْتِبار ئەرزش، پەند و عیبرەت.

اِعْتِباط درۆکردنی بە بێ هۆ.

●اِعْتَبَرَ ١/الشئ: تاقی کردەوە. ٢/منه: سەری سوڕما. ٣/به: پەندی لێ وەرگرت.

●اِعْتَبَدَ ١/هـ: کردیە بەندەی خۆی.

اِعْتِدال میان ڕەوی.

اِعْتِداء دەست درێژی کردن.

اِعْتَدى دەست درێژی کرد.

اِعْتَذَرَ پۆزشی هێنایەوە، داوای لێبوردنی کرد.

اِعْتَذَلَ لۆمەی خۆیی کرد، لۆمەی قبوڵ کرد.

اِعْتِراف دان پێدانان.

●اِعْتَرَضَ ١/الرجلُ: بازی هەڵدا. ٢/هـ ڕێی لێ بەستەوە.

●اِعْتَرَسَ ١/الفلامُ: یاری کردو خۆشحاڵ بوو.

اِعْتَرَفَ دانی پێدانا.

اِعْتَرَكَ شەڕی کرد.

●اِعْتَزَّ ١/بەرێز بوو. ٢/بـه: پێیەوە سەربەرز بوو، شانازی پێوە کرد.

اِعْتِزاء بە درۆ یاخود بە ڕاست خۆی دایە پاڵی.

اِعْتَزَلَ کەنار گیریی کرد، بەرکەناربوو.

●اِعْتَسَ ١/شەو گەڕی کرد. ٢/الشيءَ: بە شەودا ویستی.

اِعْتَشَّ هێلانەی دروست کرد.

●اِعْتَشى١/النارَ: بە شەودا ئاگری بینی و بەرەو ڕوی چوو، بە کاتی ئێوارەدا ڕۆشت.

●اِعْتَصَبَ ١/بالشيء: کومسایی پێی هات. ٢/القومُ: بونە کۆمەڵێك. ٣/الملكُ: تاجی لە سەرنا.

●اِعْتَصَرَ ١/العنب او الثوبَ: گوشی. ٢/عليه: ڕژدی پێ برد. ٣/بفلانٍ: پەنای بۆ برد، پەنای بردە بەری.

●إعْتَصَمَ ١/به: بەدەست گرتی. ٢/بالله: بەلوتفی ئەو لەسەرپێچی دورکەوتەوە. ٣/ من الشر: دورکەوتەوە.

●إعْتَصى ١/عليه: خۆی دابەسەریدا. ٢/بالسيف: وەك چۆن گاڵۆك دەوەشێت شمشێری وەشاند. ٣/الشيءَ: کردیە گاڵۆك.

●**إعتضَدَ ١/ه:** لەباوەشی گرت، کردیە باوەش، لەئامێزی گرت. **٢/بە:** داوای یارمەتی لێکرد.

●**إعتَطَبَ ١/**لەناوچوو، لەکار کەوت و خراپ بوو. **٢/علیە:** زۆر زۆر لێی تورە بوو، بەهۆی لۆکەوە ئاگری کردەوە.

●**إعتَفَرَ ١/الشیءُ:** بویە خۆڵ. **٢/الثوبُ فی التراب:** خۆڵاوی کرد، هەڵی ژەند لەخۆڵ، خۆڵی تێوەدا.

أعتَقَ ئازادی کرد، بەرەڵای کرد لەکۆیلەیەتی.

إعتقال دەستگیرکردن.

●**إعتَقَدَ ١/الأمرَ:** باوەڕی پێ هێنا، دڵی پێوە پەیوەست کرد. **٢/الأخاءُ بینهما:** توندوتۆڵ بووچەسپا.

●**إعتَقَلَ ١/ه:** دەستگیری کرد. **٢/مِن دم فلان:** بەهای خوێنی وەرگرت.

إعتكاف گۆشەنشینی، مانەوەلەمزگەوتدا بۆ پەرستش.

إعتَكَسَ هەلگەرایەوە، پێچەوانەبویەوە.

●**إعتَلَّ ١/**نەخۆش کەوت. **٢/الرجلُ:** چەندجارلەسەریەك خواردنەوەی خواردەوە. **٣/ت الریح:** نەرم بوو، هێمن بوو.

●**إعتَلَقَ ١/بە:** خۆشی ویست، پێیەوە ئالودەبوو، پێیەوە پەیوەست بوو.

●**إعتَلی ١/الشیءَ:** بەرزبویەوە، بڵند بویەوە.

إعتَمَّ شاشکی پۆشی، عەمامەی پێچا بەسەریەوە.

إعتماد پشت بەستن.

●**إعتَمَدَ ١/الحائط وعلی الحائط:** پشتی پێ بەستن، پاڵی دایەوە لەسەری. **٢/**قایل بووبە (مەعمودیە) کەبریتیە لە یەکەم نهێنیەکانی ئاینی مەسیحی، بەگوێرەی ئەو مەراسیمە هەڵدەستن بە شۆردنی منداڵ بەناوی باوك وکوڕ و ڕۆحول قدوسەوە.

●**إعتَمَرَ ١/المکانَ:** سەردانی کرد.

إعتَمَلَ مانی گرت لەکارکردن، هەڵچوو، کارێکی تایبەت بەخۆیی کرد.

إعتَهَدَ دوبارەپەیمانی بەست.

إعتیان سیخوڕی ودیدەبانی.

●**إعتَرَّ ١/ه علی السر:** ئاگاداری کرد لە نهێنی یەکان**٢/ه:** دۆزیەوە.

●**إعجاز ١/**دەستەوسان بوون یاخود دەستەوسانکردن. **٢/القرآن:** ئیعجازی قورئان، بریتیە لەو ئایەتانەی کەلە قورئانی پیرۆزدان و باس لە ڕێساو یاسا

کــەنی زانــستی و. . . هتــد، دەکــەن و زانستی نوێش پشتیان دەگرێت، یان ئـەو لایەنــە زانــستیانەی قورئــان کەتیایــدا مــرۆڤ دەستەوسـانە لـەوەی وێنەیـەکی وەك ئەو ئایەتانە بێنێت.

● **أعجَبَ** ١/ه: سەری سورماند، سەرسامی کرد. ٢/**بنفسه**: لوت بەرزی نوانـد، خـود پەسەندی کرد، خۆی بەگەورە دانا.

أعجَـر میـوەی نەگـەیو، مرۆڤـی کەتـەو ورگن وقەبە.

● **أعجَـزَ** ١/دەستەوەسـان بـوو. ٢/**الـشيءَ**: لەدەستی دەرچوو. ٣/**في الكلام**: ماناکەیی دەربڕی بەجوانترین شێوەی ڕەوانبێژی.

أعجَـف لاواز وناتوانـا، مرۆڤێـك پێـشتر قەڵەوبوبێت ودواتر لاواز بوبێت.

أعجَل کەم مەدەت.

● **أعْجَـلَ** ١/پەلـەی کـرد. ٢/ه: پێـشی کـەوت. ٣/**الـشيءَ**: بەپەلـەخواردی. ٤/**ت النـاقـة**: کۆرپەکـەی خـست بـەر لـەژوانی خۆی.

أعجَم نەتەوەی دیکەی جگە عەرەب.

أعجَمِـي هەرکـەس بەنـەژاد عەجـەمی بێت وعەرەب نەبێت.

أعجُوبَـة هەرچـی شـتێك ببێتـە هـۆی سەرسورمان، سەیروسەمەرە.

أعَدَّ ئامادەی کرد.

إعـدام لـەناوبردن، (بـەزۆری بەرانبـەر لەسێدارەدان بەکاردەبرێت).

● **أعـدَمَ** ١/**الرجـلُ**: هەژارکـەوت. ٢/ه: لەناوی برد، لەسێدارەیدا.

إعـذار چێشتێك لێبنرێت بەبۆنەیـەکی خۆشەوە (وەك چێشتی شایی)

أعذَب سازگاروشیرین تر.

● **أعذَرَ** ١/ه: پاساوی بۆهێنایەوە.

أعَرّ بەواتای (**أجرب**) دێت ئـەمیش یـانی هــەر وشــترێك یــان مرۆڤێـك توشـی نەخۆشـی (**جـرب**) بوبێـت، نەخۆشـیەکە پێـست سـور دەکاتـەوە وخـورانێکی زۆری لەگەڵدایە، ولیری پچوکیش دەکات.

إعراب پێناسەی ووشە.

أعــراب وأعـاريــب بیابــان نــشینانی عەرەب، دەشتەکی.

أعرابي دەشتەکی.

أعراف جۆرێکە لـەخورما، دیوارێکە لـە نێـوان بەهەشـت ونـاگردا، سـەرەتای بـاو هەور.

● **أعــرَبَ** ١/**الـشيءَ**: ڕونــی کــردەوە. ٢/**كلامَهُ**: ڕازاندیەوە.

أعرَج شەل، لەنگ.

أعرَسَ شایی کرد، زەماوەندی کرد.

أعرَشَ کەپری دروست کرد.
● **أعرَضَ ١/الشيءَ:** پانی کردەوە. **٢/عنهُ:** ڕوی لێ وەرگێڕا وبەری لێ پێ بڕی.
أعرَف داناتر، ئاگادارتر.
أعـرَقَ سـەفەری عیراقی کـرد، هـات بـۆ عیراق.
أعرَق خاوەن نەژادونەسەب، دێرینتر.
● **أعَزَّ ١/هُ:** خۆشی ویست، بەهێزی کرد.
أعَزّ زۆر بەهێز وسەربڵند.
● **أعـــزَبَ ١/**دورکەوتـــەوە. **٢/هُ:** دوری خستەوە.
أعــــزَب ڕەبــــەن، کــــوڕی بــــێ ژن (کەهەرلەبنەڕەتەوە ژنی نەهێنابێت).
أعزَل پیاوی بێ چەك، هەوری بێ باران.
أعسَرَ هەژارکەوت.
أعـسَر چـەپلەر، ئەوکەسـەی بەدەسـتی چەپی کاردەکات ودەنوسێت.
● **أعَـشَّ ١/الرجلُ:** کەوتەزەویـەکی بـێ دارودرەختەوە.
أعشَبَ گیای تازەی ڕواند.
● **أعـشَرَ ١/العـددَ:** ژمارەکـەی کـردە دە. **٢/القومَ:** بونەدەکەس.
أعـــشي شـــەوکوێر، کەســـێك بەشـــەو کوێربێت.
إعصار ڕەشەبا، گێژەڵۆکە، بای سەخت.
أعصَرَ پێی نایەکاتی عەسرەوە.
أعصَلَ توندوتیژ بوو، چەمایەوە.
أعصَل قاچ گێڕ.
● **أعصَمَ ١/من الشر:** خۆی دورخستەوە وخۆی پەنادا. **٢/بهِ:** دەستی پێوە گرت.
أعضَب گوێ بـڕاو، تاقانـەو بـێ بـرا، بـێ پشت وپەنا.
أعضَد بازوی قەوی وقۆڵ.
● **أعضَلَ ١/الأمرُ:** توندبووهاتەوەیەك.
● **أعطا١/**بەخشی. **٢/هُ:** پێی بەخشی.
● **أعطَـبَ ١/هُ:** لـەناوی بـرد، خراپـی کـر، لەکاری خست.
● **أعطَشَ ١/هُ:** تینوی کرد.
أعظَمَ گەورەی کرد.
أعظَم گەورەتر، مەزنتر.
● **أعفا١/هُ:** لێی بورد، چاو پۆشی لێکـرد، پاکی کردەوە.
أعفَر جۆرێکی ئاسکە.
أعقـــاب پاژنــــە، کۆتــــایی هــــەرکارو مەسەلەیەك.
● **أعقَبَ ١/الرجلُ:** لەشـەڕەوە گەڕایـەوە بـۆ خێـر، مـرد لـەپاش خـۆی کـوڕی لـێ بەجێما، بویە جێنشین.
أعقَـــد کەســـێك زبـــانی گرێوفـــسکی تێدابێت، تور، لاڵ.

●**أعقَرَ** ١/هُ: سەرسامی کرد. ٢/**اللهُ المرأةَ**: نەزۆکی کرد.

●**أعقَلَ** ١/هُ: بەژیری بینی، بە ئاقڵی زانی.

أعْقَطْ ڕژد.

●**أعقَمَ** ١/**اللهُ المرأةَ**: نەزۆکی کرد.

أعكَبْ ناوێکی کۆکراوەی جاڵجاڵۆکەیە(جاڵجاڵۆکەکان).

أعَلّ دوبارە ئاوی خواردەوە.

إعلال گۆڕینی پیت بە هەڵگێڕانەوە ولابردن ودانانی بۆرە.

إعلام ئاگاداری، یادخستنەوە، فێرکردن، ڕاگەیاندن.

إعلان ئاگاداری نامە، پەخشنامە، پەخش کردنی هەواڵ.

●**أعلَقَ** ١/**الصائد**: نێچیری کرد بەداوەکەیەوە. ٢/**الشيءَ بالشيء**: هەڵیواسی.

●**أعلَمَ** ١/هُ: هەواڵی پێداو ئاگاداری کرد. ٢/**على كذا**: نیشانەی لەسەردانا.

أعلَم هەرکەس لێوی سەرەوەی کەلی تێدا بێت، زاناتر.

●**أعلَنَ** هُ/١ **الأمرَ**: بۆی دەرخست، ڕای گەیاند.

أعلُومَة نیشانە، ئاماژە.

أعلى بەرزترین، بڵندترین، بەرزتر.

أعَم کۆمەڵێکی زۆر.

●**أعمَدَ** ١/**الشيءَ**: ستونی خستە ژێری، کۆڵەکەی لەژێردا دانا.

أعمَش کەسێك چاوی لاوازبێت وزۆربەی کات فرمێسکی لێوە بڕژێت.

أعمَقَ قوڵی کرد.

●**أعمَلَ** ١/هُ: کردیە کرێکار. ٢/**الأدلة او الرأي**: کاری پێکرد. ٣/**الرجلَ**: کرێی کارەکەی پێدا.

أعمى کوێر، نەفام، نادان.

أعمَيان ئاگر ولافاو، چونکە وەك کوێر وان لەهەر شوێنێك ڕویاندا بەملاولادا پەل دەهاون وتەڕو وشك لەناوکەبەن.

أعنان پەل وپۆی درەخت.

أعنَش کەسێك شەش پەنجەی هەبێت، مرۆڤی شەش ئەنگوست.

أعنَف زبرو توندوتیژ.

أعنَق مل درێژ، گەردن درێژ.

●**أعنَى** ١/**الرجلَ**: سەرشۆری کرد.

أعوَج خواروخێچ، لارولەوێر.

أعوَد سودمەند تر.

أعوَر کۆر، کوێر یاخود کەسێك یەك چاوی هەبێت، کەسێك برای نەبێت،

أعوَز ڕێگەیەك نیشانەی نەبێت بۆ ڕێنموونی کردنی ڕێبوار.

أعوَز هەژارونەدار.

أعوَص تەم ومژ، دژوار لەهەرشتێکدا.

أعوَلَ دەنگی بۆ گریان وهاوار بەرزکردەوە.

أعوَمَ یەك سالی تێپەڕشاند، سالی بەسەردا هاتەوە.

أعوَهَ بەلا دابەزیە سەر مەڕومالات وکشتوکالەکەی.

أعیان برای دایك وباوکی، دەمڕاستانی هۆز، پیاوماقولان، ناوداران و ڕیش چەرموانی هۆز.

أعیَل خێزاندار.

أعیَن گای کێوی، کەسێك ڕەشایی چاوی فراوانبێت.

● **أغاثَ** ١/ه: یارمەتی داوپالپشتی کرد، فریای کەوت، پەنای دا.

أغارَ پەلەی کرد لەڕێ کردندا، لەناخافلدا هێرشی کرد.

● **أغاظَ** ١/تورەبوو. ٢/ه: تورەی کرد.

أغبَث ڕەنگی خاکی، بۆر.

● **إغبَرَّ** ١/الیوم: تەپوتۆزی زۆربوو.

أغبَر گورگ لەبەر ڕەنگەکەی.

أغبَش ڕەنگی ئاسمان کاتێك ڕەشی وتاریکی کۆتایی شەو تێکەل دەبێت بە سپیایی وسپێدە وڕووناکی سەرەتای بەیانی ودەمەوبەیان.

إغتابَ غەیبەتی کرد.

إغتاظَ تورەبوو.

● **إغتالَ** ١/الرجل: فەلەو وقەبەبوو. ٢/الرجل: کوشتی، لەناخافلدا کوشتی، تیرۆری کرد.

إغتَدی پێی نایە بەیانیەوە، بەیانی هات بەسەردا.

إغتَذی خواردی، خواردنی خوارد.

● **إغتَرَّ**/ه: فریوی دا.

إغتَرَضَ جوانەمەرگ بوو.

إغتَسَلَ خۆی شۆرد.

● **إغتَفَرَ** ١/الله ذنبه: لێی خۆش بوو، بەخشی.

● **إغتَفَلَ** ١/بەئەنقەست خۆی بێ ئاگاکرد. ٢/ه: وای زانی بێ ئاگایە.

● **إغتَلَبَ** ١/الرجل: سەرکوتی کرد.

إغتَمَّ خەم وخەفەتی خوارد.

أغتَم کەسێك قسەی باش بۆ نەیەت، کەسێك نەتوانێت ڕەوان بدوێت.

إغتَمَرَ خۆی لوە نێو ئاودا نقوم کرد.

إغتَمَرَ تەشەری دا.

●**إغتَنَمَ ١/الشيءَ:** بەدەستکەوتی زانی، قۆستیەوە.
●**أغَثَّ ١/**خراپ بوو. ٢/**فِي الكلام:** قسەیەکی کرد خێری تێدا نەبوو.
أغثَر شێر، گورگ.
أغثَم سپێتی موو (یان هەر شتێك کە ڕەشی یەکی زۆری تێکەڵ بێت).
أغثَى شێری بێشە.
أغَدَّ غودەی لێ پەیدا بوو، توشی نەخۆشی غودەداری بوو.
●**أغدَرَ ١/هُ:** خستیە جێگەیەکەوە تل وبەردی زۆری تێدا بێت، غەدری لێکرد. ٢/**اللیلُ:** تاریك ونوتەك بوو.
●**أغدَقَ ١/المطرُ:** لێزمەی کرد. ٢/**العیشُ:** فراوان بوو.
أغَرّبەرێز ونەجیب، کردەوە جوان، سپی لە هەرچی شتێکدا، ڕۆژی زۆر گەرم.
●**أغرَبَ ١/**هات بۆ ڕۆژ ئاوا، سەفەری ڕۆژئاوای کرد، شتێکی نامۆو سەیری هێنا. ٢/**فِي الضحك:** زیادە ڕەوی کرد. ٣/**الحوضَ:** پڕی کرد.
أغرَسَ ڕوومکی چاند.
●**أغرَقَ ١/**نقوم بوو. ٢/**هُ:** نقومی کرد.

●**أغرَمَ ١/هُ الدَّین:** پابەندی کرد بەدانەوەی. ٢/**بِالشيءِ:** پێوەی ئالودەبو، ئاواتی بۆخواست.
●**أغرَى ١/الرجلَ بِكذا:** هانی دا لەسەری. ٢/**العداوةَ بینهم:** دوژمنایەتی خستە نێوانیان.
أغزَل هەرنەخۆشیەك چەندجار لەسەرنەخۆش دوبارە ببێتەوە، کەسێك خوری بڕێسێت.
●**أغزَى ١/فلاناً:** ئامادەی کردونـاردی بۆشەر.
أغشَى هەرچی ئەسپێك سەری سپی و پاشماوەی دیکەی لەشی ڕەنگێکی تربێت، یاخود ڕەنگێکی تر کرابێت.
●**أغَصَّ ١/هُ:** خەفەتی پێدا.
اَغضَبَ تورەی کرد.
أغضَف سەگی گوێ درێژ، شەوی تاریك.
اَغضَى تاریکی، چاوپۆشی.
●**اَغَطَّ ١/الشئَ فِي الماء:** نوقمی کرد.
●**أغفَلَ ١/الشئَ:** پشت گوێی خست. ٢/**هُ:** کاتی سەرقاڵی داوای لێکردو چاوەڕوانی نەکرد دەستی بەتاڵ بێت، بە بێ ئاگا ناوی برد.
اَغلَب زۆرتر، پیاوی ئازاو چەلەنگ، شێری جەنگەڵستان.

أغلَبیَّة زۆرینه.

●**أغلَطَ** ١/هەڵەی کرد. ٢/ه: خستیه هەڵەوە، هەڵەی پێکرد.

●**اَغلَظَ** ١/الشئ: توندوتۆڵی کرد، به توندو تۆڵی زانی.

اَغلَفَ بەرگی تێگرت، خستیه ناو بەرگەوە.

اَغلَف کەسێك خەتەنە نەکرابێت، کەسێك ئاگای له هیچ نەبێت و له شت تێ نەگات.

اَغلَقَ دایخست، بەستی.

اُغلَج نەرم وناسك.

اُغلوطَة هەرچی شتێك یان مەسەلەیەك هەڵەی تێدا بکرێت، یاخود هەڵەی زۆری تێدا بکرێت.

●**أغَلّ** ١/الخطیب: له قسەدا نەی پێکا. ٢/الرجل: ناپاکی و خیانەتی کرد. ٢/ه: به ناپاك و خائینی دانا.

اَغلی بەهادار، گرانتر.

●**أغلَی** ١/السعر: نرخ بەرزبویەوە.

اَغَم کەسێك موی سەرو پشتی تێکەڵ بێت.

اَغماد کێلانی شمشێر.

اِغماد بێ هۆشی، لەهۆش خۆچوون، ئاگا لەخۆنەمان.

اَغمَضَ چاوی داخست.

●**اَغَمّ** ١/ه: دلگرانی کرد، خەفەتی پێدا، خەمگینی کرد.

●**أغمِی** ١/لەهۆش خۆی چوو، بورایەوە. ٢/علی المریض: شتێکی پێدرا له هۆشی برد.

اَغَن مینگن، گوندێك ئاوەدان و قەرەباڵغ بێت، ئاوایی.

اَغنام مەڕەکان.

اُغنوجَة هەرچیەك مەکرو نازی پێوە بکرێت.

●**اَغنَی** ١/الرجل: دەوڵەمەندی کرد. ٢/عنه: کۆمسایی پێ هات.

اُغنیَّة گۆرانی، ستران.

اَغوی گومڕای کرد.

اُغویَة تیا بەر، سەختی و بەلا، جێگەیەك یاخود هەر شتێك هۆی تیا بردن بێت (واته مرۆڤ تیا بەرێت).

●**اَغیا** ١/الرجل: به ئامانج گەشت، گەشته مەبەستی خۆی.

اَغیَد ڕوەك و گیای ناسك و نۆڵ.

●**اَغیَمَ** ١/ت السماء: هەوردار بوو، هەوری کرد. ٢/الیهوم: تینوی بوو. ٢/القوم: توشی تینوێتی هاتن.

●**اَغــيَنَ** ١/هەرچــی شــتێك درێــژبێت. ٢/**من الشجر**؛ درەختی درێژو سەوز.

أُف ئۆف، وشەیەکە بۆ دەربڕینی بێـزاری و قەڵسی و دڕدۆنگی بە کار دەبرێت.

اَفَّ ڕوی گـرژ کـرد، ئـۆفی کـرد، قەڵـسی دەربڕی.

●**اَفادَ** ١/**الرجلَ**؛ مرانـدنی، لە ناوی برد، بەنوێنەری ناردی. ٢/**فلانٌ المالَ**؛ سودی پـێ گەیانـد، پارەیـەکی پێـدا. ٢/**الرجلَ**؛ ئیفادەی دا.

اِفادَة سود گەیاندن، پەیام بەری، ئیفـادە دان.

اَفازَ سـەرکەوت بـە سـەریدا، بـە دەسـتی هێنا.

اَفّــاف کەسـێك زۆر ئـۆف و ئەفـسوس دەربڕێت.

●**اَفــاقَ** ١/تەنـدروسـت بویـەوە، چـاك بویـەوە. ٢/**الـسکرانُ مـن سکرهِ**؛ هۆشـی پێدا هاتـەوە. ٢/**الـسهمَ**؛ سـەری تیرەکـەی خـستە نێـو ژێـی کەوانەکـە بـۆ ئـەوەی بیهاوێژێت.

اَفاك درۆزن، درۆ هەڵبەست بۆ کەسێکی تر.

اِفتَأتَ لە ناکاودا مرد، کتوپڕ مرد.

●**اِفتاتَ** ١/**برایه**؛ پێداگری و تـاك ڕەوی لە سەری. ٢/**علی الباطلِ**؛ دروستی کـردو خوڵقاندی.

اِفتَألَ گەشبین بوو.

اِفتِتاح کردنەوە، دەست پێکردن.

اِفتَتَنَ کەوتە ئاشوب و فیتنەوە.

●**اِفـــتَحَصَ** ١/**عنـــهُ**؛ لێکۆڵینـــەوە و پشکنینی کرد، بە دوایدا گەڕا.

اِفتَخَرَ شانازیی کرد.

●**اِفتَرَ** ١/**ه الناءُ**؛ لاوازی کرد.

اِفتِراس فیراسەت داری، شکار.

اِفتَرَسَ ڕاوی کرد.

●**اِفتَــرَشَ** ١/ڕای خــست. ٢/**الطریــقَ**؛ گرتیە بەر.

●**اِفتَرَضَ** ١/**القومُ**؛ فرپان تێکەوت. ٢/**اللهُ الأحکامَ**؛ کردنیە ئەرك.

اِفتَــرَقَ پــەرت بــوو، جیابویــەوە، شــپرز بوو.

اِفتَری درۆو بوختان دروست کـردن، درۆ هەڵبەستن.

اِفتَــضَحَ ڕیــسوا بــوو، بویــە بنێــشتە خۆشەی سەرزاران.

●**اِفتَعَــلَ** ١/**الـشیءَ**؛ دای هێنـا. ٢/**الـعـهدَ** ساختەی کرد.

اِفتَقَدَ لە دەستی دا، لە دەستی دەرچوو.

اِفتَقَرَ هەژار کەوت، نەدار بوو.

اِفتَكَرَ بیری کردەوە.

اِفتَلَقَ شتێکی سەیری هێنا، سەیرو سەمەرەی هێنا.

اَفتَى فەتوای دا.

اَفجَرَ کافر بوو، درۆی کرد، زینای کرد، گوناهی کرد.

اَفحَجُ کەسێك لە ڕۆشتن دا نوکی پێی لە نزیکی یەکەوە دابنێت و پاژنەکانی لە یەکدی دوور بخاتەوە.

اَفحَشَ قسەی قۆڕی کرد، کردەوەی ناشیرینی کرد.

●**اَفحَمَ ١/ه،** بە بەلگەی بەهێز دەمی بەست و بێدەنگی کرد، کردیە خەڵوز.

اَفخَم زۆر قەشەنگ، کەشخەتر، ڕازاوەتر.

اَفدَى فیدیەی دا، کردیە قوربانی.

●**اَضفَرَّ ١/ه،** ڕای پێکرد. **٢/رَاسَهُ بِالسَيفِ،** قڵیشاندی.

اِفرَاز دەردان، دەرهاویشتە.

اِفرَاغ خاڵی کردنەوە، بەتاڵ کردنەوە.

اَفرَجَ ئازادی کرد، بەرەڵای کرد.

●**اَفرَحَ ١/ه،** شادومانی کرد، خۆشحاڵی کرد.

●**اَفرَخَ ١/تِ البَيضَةُ،** جوجکی لێ هاتە دەر. **٢/الأمرُ،** چارەنووسی ڕون بویەوە لە دوای گومان و دوو دڵی.

●**اَفرَدَ ١/الشيءَ،** تەنیای خست، جیای کردەوە. **٢/تِ الانثى،** یەك کۆرپەی بوو، تاك بویەوە.

●**اَفرَزَ ١/الشيءَ،** جیای کردەوە لە شتی تر. **٢/فلاناً بشيءٍ،** تەنها بەویدا، بەتەنها بەوی بەخشی. **٢/ الصائدُ،** توانی لە نزیکەوە لە نێچیرەکەی بدات.

●**اَفرَشَ ١/ه،** ڕای خست. **٢/الشاةَ للذبحِ،** دای بە زەویدا بۆ سەربڕین. **٢/الشجرُ،** پەل و پۆکانی بلاوبونەوە. **٤/الرجلُ،** فەرشی بۆ بوو.

●**اَفرَضَ ١/**سەپاندی، فەرزی کرد. **٢/تِ الماشيةُ،** هێند زۆر بوو زەکاتی کەوت.

اَفرَض کەسێك لە زانستی فەرزەکاندا داناترین کەس بێت.

●**اَفرَطَ ١/**لە سنور دەرچوو، پەلەی کرد لە هەر شتێك دا. **٢/رسولاً،** ناردی ڕەوانەی کرد. **٣/فلانٌ ولداً،** کوڕێکی بچوکی مرد بەر لەوەی باڵغ بێت.

اَفرَعَ بڵندو درێژبوو.

اَفرَع مووواوی، کەسێك زۆر مودار بێت.

●**اَفرَغَ ١/**خاڵی کردەوە. **٢/الماءَ،** ڕژاندی.

اَفرَغ خالّی، بەتاڵ، بۆش.

اَفـــرَق ددان شـــاش، بزنـــە کێویـــەك شاخەکانی دووربن لە یەکدی.

اَفرَم کەسێك ددانـی شکابێت، دان شکاو، کەلەفیچ.

اِفرِند دنکی هەنار، گوڵی سور.

● **اَفرى ١/الشيء:** بڕی و شکاندی، چاکی کردەوە.

اِفريز لێواری دیوار.

● **اَفزَ ١/هُ:** ترساندی، قەڵسی کرد.

اَفزَر سنگ کوور، کەسێك سنگی بـەرەو دمر بـەرز بووبێتـەوە و چـەمابێتەوە، پـشت کـوور، کەسـێك پـشتی بـەرەو دمر بەرز بوبێتەوەو چەمابێتەوە، پشت کۆم.

● **اَفزَعَ ١/هُ:** ترساندی. **٢/القوم:** فریایـان کەوت. **٣/هُ من النوم:** وە ئاگای هێنایەوە.

افساد خراپە کاری.

اَفسَدَ خراپی کرد.

اَفشى ئاشکرای کرد، بڵاوی کردەوە.

اَفـصَحَ بـە زمـانێکی پـاراو دووا، زمـانی پاراو بوو.

● **اَفــضَلَ ١/مــن الــشيء:** پاشمــاوەی لێ هێشتەوە. **٢/عليه:** زیادی کرد.

اَفضَل چاکتر، خـاس تـر، باشـتر، لـەبارتر، گونجاوتـر، ڕەخساو تـر، پەسەندتر.

اَفضَلِيَّة چاکێتی، لەبارێتی، ئیمتیاز.

● **اَفضى ١/المكان:** فراوان بوو. **٢/الرجل:** هـەژار کـەوت. **٣/المكان:** فراوانـی کـرد، نهێنی خۆیی ئاشکراکرد.

اَفطَرَ بەربانگی کردەوە، ڕۆژووی شکاند.

اَفعَمَ پڕی کرد.

اَفعوان ماری نێر، نێرە مار.

اَفعى ماری ژەهراوی.

اَفغَمَ پڕی کرد.

اَفَقَ لە ئاسۆکانی جیهانـدا گەشـتی کـردو گەڕا.

اُفُق ئاسۆ.

اَفقَرَ هەژاری کرد.

اَفقَـعَ زۆر سپی، هەرچـی شـتێك ڕەنگـی زۆر سپی بێت

اَفقَهَ تێگەشت و فێر بوو.

اَفَــكَ درۆی کـــرد، درۆی تاشـــی، درۆی هەڵبەست.

اِفك درۆ، بوختانی هەڵبەستراو.

اَفكَـرَ بـیری کـردەوە، ئەندێـشەی بـەکار بـرد.

اُفكُوهَة سەیرو سەمەرە.

اَفَلَ نادیار بوو.

● **أفلاذ** ١/پارچەکانی جگەر یان گۆشت یان ئالتون. . . هتد. ٢/**افلاذ الارض:** کانزاکانی ناخی زەوی.
افلاس بێ پارە و پول کەوتن، کەسێك هیچ پارەو پولێکی بە دەستەوە نەمێنێت.
اَفلاك خولگەی ئەستێرەکان، گردۆلکەیەکی لین چواردەوری پانتایی بێت.
افلاء بیابانی بەر فراوان.
اَفلَحَ ڕزگاری بوو، سەرکەوت لە هەوڵەکانی دا.
اَفلَح کەسێکە لچی خوارەوەی کەلیی تێدا بێت.
اَفلَسَ پارەی بە دەستەوە نەما، هێندە حاڵی شڕ بوو تەنانەت فلسێکی پێ نەما، ئیفلاسی کرد.
● **اَفنَدَ** ١/عەقڵی لاواز بوو، ئاوازی سست بوو. ٢/**في الراي:** هەڵەی کرد، درۆی کرد.
أفَندی بەڕێز.
اُفنون ژنی پیر، پیرەژن، سەختی ونارەحەتی وبەلا.
أفنَى لەناوی برد.
أفواه دەم.
أفُوك درۆزن.

● **أفهَمَ** ١/فامیی، تێگەیشت. ٢/**ه الأمر:** تێی گەیاند.
أفيك درۆزن، نادان وئاوەزلاواز.
أفيُون تریاك، تلیاك.
أقاسَ ئەندازەگیری کرد، پێوانەی کرد.
● **أقالَ** ١/**الابل:** لەنیوەڕۆژدا ئاوی پێدا.
إقالَة لەکارلادان، هەڵوەشاندنەوەی بەڵێن نامە.
● **أقامَ** ١/هەڵیساندەوە. ٢/**العوج:** ڕاستی کردەوە. ٣/**الشيء:** بەردەوامی پێدا. ٤/**بالمكان:** تێیدا مایەوە. ٥/**الحق:** دەری خست، هەقی بەرقەرارکرد. ٦/**للصلاة:** بانگی بۆ دا. ٧/**الصلاة:** تەواوی کرد، نوێژی کرد.
إقامَة مانەوە لەجێگەیەکداوکردنی بە نیشتمان.
أقبَحَ کاری بەدی کرد، بەدڕەفتاری کرد.
● **أقبَرَ** ١/**ه:** گۆڕی بۆ هەڵکەند، گۆڕی هەڵکەند، خستیە گۆڕەوە. ٢/**القوم:** فەرمانی دا کوژراوەکان لەگۆڕ نێن.
● **أقبَلَ** ١/ڕوی تێکرد. ٢/**اليوم:** هاتە پێشەوە. ٣/**على الشيء:** گرتی.
أقبَل چاولار، خێل.
إقتَادَ ڕێنمایی کرد.
إقتَأسَ ئەندازە گیری کرد.

إقتاضَ لەبێخ وبن هەڵی کەند.

إقتَبَصَ گرتی.

● **إقتَبَلَ** ١/**الأمرَ:** بەردەوامی پێدا. ٢/**الرجلُ:** ژیرو زیرەك بوودوای ئەوەی ماوەیەك گەمژە بوو.

● **إقتَحَمَ** ١/**المنزلَ:** هەڵی کوتایە سەری. ٢/**فلاناً:** بەکەم وسوك سەیری کرد.

إقتدار توانایی، تواناداری.

● **إقتَدَرَ** ١/**علیه:** تواناى شكا بەسەری دا. ٢/**الرجلُ:** لەمقابلەمەدا شتی کوڵاند.

● **إقتَدَى** ١/پەیرەوی کرد، بویە شوێنکەوتە. ٢/**الطائرُ:** پیسی لە چاوی خۆی دور خستەوە لەکاتێکدا سەری دەخوراند.

● **إقتَرَ**١/**الرجلُ:** بەئاوی سارد خۆی شت، بەئاوی سارد مەلەی کرد. ٢/**تَ البلُ:** زۆر قەڵەوبوو.

أقتَر کەسێك دەست گوشراو بێت لە بەڕێوەبردنی خێزانەکەیدا وکەمیان بۆخەرج بکات.

إقتراح پێشنیار، پێشنیاز.

إقتراع دەنگ دان وهەڵبژاردن، قورعە کەشی.

إقتران پەیوەستی، بەشانی یەکەوە دانان.

إقتراء خوێندنەوە.

إقتَرَبَ نزیك بویەوە.

إقتَرَحَ پێشنیاری کرد.

● **إقتَرَعَ** ١/هەڵی بژارد، دەنگیدا. ٢/**القومُ علی کذا:** قورعە کەشییان کرد. ٣/ **الدلوَ:** هەڵی گیرساند.

إقتَرَفَ گوناهی کرد، تاوانی ئەنجام دا.

● **إقتَرَنَ** ١/**الشيءُ بغیرهِ:** پەیوەست بوو، پێیەوە لچکا.

إقتَرى داوای میوانداری کرد، میوانداری کرد لەمیوان.

إقتَسَطَ بەش بەشی کرد.

إقتَسَمَ بەشی کرد.

إقتصاديّ ئابوری ناس، پسپۆڕی بواری ئابوری.

● **إقتَصَدَ** ١/**في امرهِ:** ڕاست وڕێك وبەردەوام بوو، میانڕەوی کرد.

إقتَصَرَ کومسایی پێ هات، کورتی کردەوە.

إقتضاء پێویستی، ئاتاج.

إقتطاف گوڵ چنین، لێکردنەوەی گوڵ و بەروبوم.

● **إقتَطَفَ** ١/**الثمرَ:** لێی کردەوە، بەروبومەکەی ڕنی. ٢/**الشيءَ:** بەخێرایی

بردی ودایشارد. ٣/الكلام: برگە جوانو بەسودەکان و پوختەکەیی وەرگرت.

●إقْتَفَا ١/هُ: شوێنی کەوت.

●إقْتَفَلَ/١الباب: داخرا.

إقْتَلَعَ لەبێخ وبن دەری هێنا، لە ڕیشەوە هەڵی کێشا.

●إقْتَحَمَ ١/الشيءَ: چارسەری کرد. ٢/ماعلى المائدة: خواردی.

●إقْتَمَعَ ١/الشيءَ: هەڵی بژارد. ٢/مافي الأناء: هەموویی خواردەوە.

إقْتَنَعَ قەناعەتی کرد، بڕوای کرد.

إقْتَوَرَ لە ناوەڕاستەوە گردەبڕی کرد.

●إقْتَوى ١/الرجلُ: توندوبەهێز بوو. ٢/المتاع: لەدوای مەزاد کڕی. ٣/الشيءَ: تایبەتی کرد بەخۆیەوە.

●أقْثَأَ ١/المكان: ترۆزی تێدا زۆر بوو، ڕوەکی ترۆزی زۆری لێڕوا.

إقْحَال لەڕولاوازو وشکەوەبوون.

إقْحَطَ وشکە ساڵ بوو، بێ باران بوو.

أقْحَلَ وشکەوەبوو.

●أقْدَرَ ١/اللهُ فلاناً: توانای پێدا.

أقْدَر پیاوی کوڵ، کورتە باڵا، پیاوێك ملی کورت بێت.

●أقْدَمَ ١/يميناً: سوێندی خوارد. ٢/فلاناً: پێشکەشی کرد.

أقْدَم کۆنتر، دێرینتر، لەمێژینەتر، لەبەرتر، شێر.

●أقْذَرَ ١/فلاناً: دڵی شکاند، تۆراندی.

●أقْرَعَ ١/فلاناً: جنێوی پێدا.

أقَرَّ ١/دانی پێدا نا. ٢/العاملَ على العمل: جێگیری کرد. ٢/القدرَ: بنکرەکەی لێکردەوە.

●أقْرَأَ ١/هُ السلام: سڵاوی لێکرد.

إقْرار دان پێدانان.

أقْرَبَ نزیکی کردەوە.

أقْرَب نزیکتر.

أقْرِباء خزم وکەس وکار.

●أقْرَحَ ١/هُ اللهُ: پەڵەی لێ دەرهێنا.

أقْرَح بەیانی، دەمەوبەیان.

أقْرَدَ چەسپا بەزەویەوە.

●أقْرَشَ ١/بِهِ: هەواڵی ناتەواویەکانی پێدا.

●أقْرَضَ ١/قەرزی دا. ٢/منهُ: قەرزی لێکرد.

●أقْرَعَ ١/بين القوم: قورعە کەشی لە نێوانیا کردن.

أقْرَع کەچەڵ، ماری بێ موو، شاخێك دارو درەختی پێوە نەبێت، مەڕێك شاخی پێوە نەبێت، شمشێرێك ئاسنەکەی باش بێت.

أقرَفَ بەخراپ باسی کرد.

أقرَمْ وشترێك گوریسی بەرنەکەوتبێت.

● **أقــرَنَ ١/بـين الأمـرين:** کۆی کـردەوە. **٢/الرجـلُ:** دووتـیری تەقانـد، بەیـەك گوریس دوو دیلی هێنا. **٣/للأمر:** توانای بەسەریدا شکا.

أقــرَن برۆپەیوەسـت، کەسـێك هـەردوو برۆی تێکەڵ وپەیوەست بێت.

أقرى داوای میوانداری کرد.

أقزَل لەنگ، شەل، مار، گورگ.

● **أقسَطَ ١/الوالي:** دادگەر بوو.

● **أقسَمَ ١/بالله:** سوێندی پێ خوارد.

أقشَر پیاوی زۆر سور، بەڵەك.

● **أقشَعَ ١/القوم:** پەرتەوازەبوون.

● **إقشَعَرَّ ١/جلده:** ڕەنگی گۆڕا، زبربوو.

● **أقــصَّ ١/المـوت:** نزیـك کەوتـەوە لـە مەرگ.

● **أقصَرَ ١/ـه:** کورتی کـردەوە. **٢/الكلام:** بەکورتی دوا. **٣/من الصلاة:** شتێکی لـێ تەرك کرد.

أقــصَر کـورت تـر، کەسـێك ڕەگـی ملـی وشکەوە بوبێت.

أقصى دورتر، ئەوپەڕ، وشـترێك کـەمێك لەگوێـچکەی بڕابێـت، نـاوی مزگـەوتی قودس کە یەکـەمین ڕوگـەی موسـوڵمانان بووە.

أَقطاع بەشێك لە شەو.

● **أقطَـــرَ ١/الماءَ:** دڵۆپانـــدی، زمنگـــۆڵ زمنگۆڵ چکاندی.

أقطَع کـۆتری سـك سـپی، دەسـت بـڕراو، دەست قرتاو.

● **أَقطَـــعَ ١/تِ الدجاجـــةُ:** لەهێلکـــە چویەوە.

● **إقطَوْطَـــعَ ١/تِ الطـــيرُ:** گـــەرمیان وکوێـستانی کـرد، لـەوڵاتێکی سـاردەوە کۆچی کرد بۆ گەرمەسێر.

● **أقعَرَ ١/ـه:** داینیشاند. **٢/بالمكان:** تیایدا مایەوە وسەقامگیربوو.

● **أقعَرَ١/البئرَ:** قوڵی کرد، چاڵەکەی قوڵ کرد.

أقعَسَ دەوڵەمەند بوو.

أقعَــس کەسـێك سـنگی بـۆ دەرەوە دەرپـەڕیبێت وپـشتی بـەرەو نـاوەوە خواربێت.

● **أقعَـصَ ١/ـه:** هـەڵی کوتایـە سـەری ولەجێگە دا کوشتی.

أقعَن لوت کورت، لوت بەرز.

● **أقعى ١/الكلب:** قونتسی هەڵدا.

أقفـاء کۆتایی مل.

أقفَد کەسێك بە نوکی پێ(پەنجە پێ) بڕوات بە ڕێداو پاژنەکەی نەخاتە سەر زەوی.

● **أقفَرَ ١/الرجلُ:** برسی بوو. ٢/**الرجلُ من اهلە:** لێیان دورکەوتەوە وتاك بویەوە.

أقفَلَ قوفڵی دا، دایخست، بەستی.

أقَلَّ کەمی کردەوە.

أقَل کەمتر، کەمترین.

أقلَبَ ١/الشیءَ: هەڵی گێڕایەوە، لەڕویەکەوە هەڵی گێڕایەوە سەر ڕویەکی تر.

أقلَب کەسێك لچی هەڵگەڕابێتەوە.

أقلَح ددان زەرد، کەسێك ددانەکانی لەبەر نەشۆردن وپاکژنەکردنەوەیان زەردبوبێت.

● **أقلَقَ ١/ه:** خستیە دودڵیەوە، گومانی بۆ دروستکر.

إقلیر کلیل.

إقلیم هەرێم، پارچەیەك لەزەوی ناوێکی تایبەتی هەیە وتایبەتمەندی واشی هەیەکە لە هەرێمەکانی دیکەی جیادەکاتەوە(وەك هەرێمی کوردستان).

أقَلیَّة کەمایەتی، ڕێژەی کەمینە.

● **أقمَحَ ١/الرجلُ:** سەری بەرزکردەوە وچاوی داخست.

● **أقمَرَ ١/اللیلُ:** بەتیشکی مانگ ڕوناك بویەوە، بویە مانگە شەو.

أقمَر سپی، ڕەنگی چەرموو.

● **أقمَعَ ١/ه:** دایپڵۆسی، سەرکوتی کرد.

أقنَتَ لەنوێژدا زۆر ڕاوەستا، ڕاوەستانی لەنوێژدا درێژکردەوە.

● **أقنَعَ ١/**سەری بەرزکردەوە. ٢/ **بیدیە فی الصلاة:** باڵی درێژکردەوەوبەرزی کردەوە بەرەو ئاسمان وداوای بەزەیی لە خواکرد.

أقنَف کەسێك گوێچکەکانی بچوك بن وبەسەریەوەنوسابن، ئەسپی گەردن وملی سپی.

أقنَم بۆگەن، گۆشتێك یان خواردنێك یان هەرشتێك بۆگەنی کردبێت.

أقنوم بنەڕەت وبنچینەی هەرشتێك.

أقوَد شاخی درێژ، ڕژد (بۆیە وای پێ دەڵێن چونکە مرۆڤی ڕژد لەکاتی نان خواردندا چاو دادەخات بۆ ئەوەی کەس نەبینێت تا ناچار نەبێت بانگی بکات بۆنان خواردن لەگەڵ خۆیدا).

أقوَر پان، فراوان.

أقوَس پشت چەماوە، پشت کووڕ.

● أقــوى ١/القـوم: توێـشویان لـێ بـڕا. ٢/الرجلُ: هات وهیچی پێ نەبوو.

● أقهَبَ ١/عن الطعام: لەخواردن خۆی گرتەوەوئارەزوی خواردنی نەکرد.

● أقهَـلَ ١/الرجلُ: خـۆی پیس وچـڵکن کـرد، خـۆی هەڵقورتانـد لەشـتێك کـە پەیوەندی بەوەوە نیە.

أقهـــى لەســـەرخواردنەوەی (قـــاوە) بەردەوام بوو.

أقیـــاط توندوتیـــژی گـەرمای هـاوین، تاوسەندنی گەرما.

أكابِر ١/القوم: دەمڕاست و پیاو ماقوڵ و گەورەی ناو هۆز.

أكّار جوتیار، وەرزێر.

أُكاف كورتان.

أكّـــاف كورتـــان دروســـت کـەر، كورتـــان فرۆش.

أكّال زۆر خۆر، فرە خۆر، ورگ دڕاو.

● أكَبَّ ١/الرجلُ: بـە سـەر دەمـدا كـەوت. ٢/علـى العلـم: ڕوی كـــردە زانـــست و زانیاری، باوەشی کرد بە زانیاری و زانین دا.

أكبَد كەسێك جگـەری زل بێـت، كەسـێك لە ڕۆشتندا خاوو هێواش بێت.

أكبَـــر گـەورەتر، زل تـــر، مـــەزن تـــر، قەبەتر.

اِكتـــابَ لـە گـۆزەی بـێ دەسـكدا ئـاوی خواردەوە.

أكتادَ چاو بەستی لێكرا، فریـوی خـوارد، هەڵخەڵەتا.

● اِكتَتفَ ١/البندقیة: مـشتی پـێ گـرت، پاشەوەی تفەنگەكەی نا بـە شـانیەوە بـۆ ئەوەی بە چاكی ئامانجەكەی بپێكێت.

● أكتَبَ ١/ه: فێری نوسینی كرد.

● اِكتَتبَ ١/الرجلُ: ناوی خۆیی لە لیست دا تۆمار كرد.

● اِكتَحَلَ ١/چاوی بە كل ڕشـت. ٢/فلانٌ: كەوتـــە نێـــو تەنگانـــەو نارەحـــەتی و دەستكورتیەوە لە دوای خۆشگوزەرانی.

● اِكتَـدَّ ١/ه: داوای لێكـرد تونـدو تـۆڵ و گورج و گۆڵ بێت لە كارو فرماندا، ڕژدی برد.

اِكتَـرَبَ زۆر دڵگـران بـوو، زۆر پەسـت و دڕدۆنگ بوو، دڵتەنگیەكەی زۆر بوو.

اِكترى بە كرێی گرت.

اِكتَـــسَبَ بـە دەسـتی هێنـا، هـەوڵی داو چنگی كەوت.

اِكتَسَحَ ڕای ماڵی.

●**اكتَسَى** ١/پۆشاكی لە بەر كرد. ٢/**ت الارضُ بالنباتِ**؛ زەوی بە گژوگیاو ڕوەك خۆی داپۆشی.

●**اكتَشَفَ** ١/**الشيءَ**؛ دۆزیەوە، ئاشكرای كردو هێنایە ڕوو، پەردەی لە ڕوی لادا.

●**اكتَظَّ** ١/**من الطعام**؛ هێندەی خوارد نەیدەتوانی هەناسە بدات. ٢/**المحلُّ**؛ پڕ بوو لە خەڵك. ٣/**من الغيظ**؛ سنگی پڕ كرد لە خەشم و قین.

اَكتَعٌ مرۆڤێك پەنجەكانی گۆج بن و نوسابنەوە بە لەپی دەستیەوە.

اَكتَفُ پیاوێك شانی پان بێت.

اِكتفاء كومسایی.

●**اكتَفَى** ١/**به**؛ كومسایی پێ هات.

اكتَفَرَ لە گوندا نیشتەجێ بوو، لە لادێ دا دانیشت.

●**اكتَفَى** ١/**بكذا**؛ پێی قایل بوو، قەناعەتی بەوشتە كرد، پێی قانع بوو، كومسایی پێ هات.

●**اَكتَلَّ** ١/**الغمام بالبرقِ**؛ درەوشایەوە، بریسكایەوە، بریكایەوە.

●**اكتَلأَ** ١/**ت عينهُ**؛ خەوی لێ زڕا، خەوی لێ كەوت. ٢/**من فلانٍ**؛ پاسەوانی كرد، خۆیی لێ پاراست.

اكتَلَى گورچیلەی هاتە ئێش. گورچیلەی ژانی كرد.

اكتَمَلَ تەواو بوو، ناتەواوی تێدا نەما.

اكتَمَنَ خۆی پەنها كرد، خۆی شاردەوە، خۆی خستە كەمینەوە.

اكتَمَى پۆشی، لە بەری كرد.

●**اكتَنَفَ** ١/**القومُ فلاناً**؛ دەوریان دا، چوار دەوریانگرت، ئاپۆڕەیان دا لە دەوری.

اكتَنَى نازناوی لە خۆی نا، بە ناز ناو بە ناوبانگ بوو.

●**اكتَوَى** ١/**الرجلُ**؛ مەدح و ستایشی خۆیی كرد لە سەر شتێك كە تیایدا نیە، شانازی كرد بە شتێكەوە كە تیایدا نیە.

اكتَهَلَ ١/تەمەنی چوە نێوان (٣٠ ـ ٥٠) ساڵەوە چوە تەمەنی كامڵ بوونی زیریەوە. ٢/ **النباتُ**؛ درێژیەكەی تەواو بوو.

●**اَكثَبَ** ١/كەمێكی ناو پێدا. ٢/**الرجلُ**؛ لێی نزیك كەوتەوە.

●**اَكثَرَ** ١/**الرجلُ**؛ ماڵ و سامانی زۆر بوو. ٢/**الشيءَ**؛ زۆری كرد، لە كەمەوە زۆری كرد.

اَكثَفَ نزیك كەوتەوە.

اَكحَل پیاوێك بەزگماك برژانگەكانی ڕەش بێت وەك ئەوەی بە (كل) ئارایشتی كردبێت، چاوڕەش.

●**اَكَدَّ ١/الشئ:** بڕیاری لە سەر دا، دووپاتی كردەوە.

●**اكدَرَ ١/الشئ:** تەڵخ بوو، لێل بوو.

اَكدَر لێڵ، تەڵخ، لافاوێكی بەهێز.

اَكدَی لە بەخشین دا ڕژدی نواند.

●**اَكذَبَ ١/هُ:** ناچاری كرد درۆ بكات، درۆی پێكرد، بە درۆزنی بینی. ٢/**نفسهُ:** خۆی خستەوە بە درۆدا، دانی نا بە درۆزنی خۆیدا.

اُكذوبَة درۆ، قسەی ناڕاست.

اَكَرَ چاڵی كرد، هەڵی كەند، كێڵای.

اِكراه وادار كردن، ناچار كردن، بە تۆبزی كار پێ كردن.

اِكرَأَبَ دلگرانیەكەی زیادی كرد، غەمگینیەكەی زیادی كرد، زۆر دلگران و غەمگین بوو.

●**اَكرَبَ ١/الاناءَ:** خەریك بوو پڕبێت. ٢/**القربةَ:** پڕی كرد. ٣/**في السیر:** پەلەی كرد.

اَكرَش سك زل، ورگ زل، ورگن، دەشلێن بە مانای (دەوڵەمەند) دێت.

اَكرَع لاق باریك.

اَكرَم بەڕێزتر، شكۆدارتر، بەخشندەتر.

●**أكرَمَ ١/فلاناً:** ڕێزی لێنا. ٢/**نفسهُ عن المعاصي:** خۆیی دورگرت لە تاوان و گوناه.

اُكرومَة جوانمەردی، پیاوەتی و چاكەكار.

اُكرة چاڵ.

●**اَكرى ١/فلانٌ:** لە بەر گوێڕایەڵی خوا شەو نەخەوت، بە كرێی دا. ٢/ **الأمرَ:** دوای خست. ٣/**الحدیثَ:** درێژەی پێدا.

●**اَكزَمَ ١/عن الطعام:** هێندەی خوارد ئیتر ئارەزووی بۆی نەدەچوو.

اَكزَم لوت كورت.

اَكسَح شەل، لەنگ.

اَكسَد نارەواج، بێ ڕەواج.

اُكسَدَة یەك گرتنی تەنێك لەگەڵ گازی ئۆكسجین دا وەك لە كرداری سوتاندا.

اُكسید ئۆكسید، ئاوێتەیەكی سادەیە لە یەككگرتنی تەنێكی تر لەگەڵ ئۆكسجین دا دروست دەبێت.

اِكسیر كیمیا، بە پێی ئەفسانەی یۆنانیەكان مادەیەكە دەكرێت بە سەر زیودا و دەیگۆڕێت بۆ ئاڵتونی بێ خەوش.

اَكــشَف پیاوێــك مــوی پێــشه ســەری ڕوتابێتەوە، پیاوێك قەڵغانی نەبێت لە شەڕا.

اَكشَم جۆرە گیانداڕێكە لە نێوان سەگ و پڵنگ دایــە لاقــەكانی لــە لاقــی پڵـنگ درێژترن و لەشی پەڵەی ڕەشی لە سەرە، بە گیانـداڕێكی خـەواڵوو دێتـە ناساندن، لوتێك لە بندا بڕرا بێت.

اَكعَبَ پەلەی كرد، خێرای كرد.

● **اَكفأَ ١/ت الإبل:** بەروبومی زیادی كرد. **٢/الإناء:** هـەڵی گێڕایـەوە بـۆ وەی چـی تێدایە بڕژێت.

اَكفَح ڕەش.

● **اَكفَـرَ ١/**پێـی داگـرت لـە سـەر كـوفرو یـاخی بـوون لـە دوای گوێڕایـەڵی خـواو باوەڕ هێنان. **٢/الرجل:** بـە كـافری دایـە قەڵەم.

● **اَكفَلَ ٢/ه:** بیمەی پێدا.

اَكَلَ خواردی.

اَكَــل بــەروبوم، خــواردن، ڕۆژی زۆر، هەرچی شتێك بخورێت.

اَكلَسْ هەرچی شتێك ڕەنگـی بـۆری ڕەش باو بێت.

اَكلَفَ نارەزوومەند بوو.

اَكلَة نەخۆشی خۆرە.

اِكليل تاج، نەوگۆشتەی بە دەوری نینۆك دایە.

● **اَكمَـلَ ١/الـشئ:** تـەواوی كـرد، ڕێـك و پێكی كرد.

اَكمَة كردۆلكە، نابینا.

اَكمَّة دەمبێنی ئەسپ.

● **اَكمَـخَ ١/الرجـل:** لـوت بـەرزی نوانـد، كەش و فشی كرد.

● **اَكمـى ١/شهادته:** شـاردیەوە، حەشـاری دا. **٢/الرجـلُ منزلـه:** شـاردیەوە لـە بـەر چاوی خەڵك.

اَكنَع مرۆڤی دەست بڕاو، مرۆڤـی دەست گۆج، كاروباری ناتەواو.

● **اَكنَهَ ١/الشئ:** گەشتە بنج و بنەوانی.

● **اَكنى ١/ زيداً ابا فلان:** نازناوی (باوكی فلان) ی لێنا، نازناوی لێنا.

اَكوُل فرە خۆر، زۆر خۆر.

اَكوَم بەرز، بڵند.

اكهابٌ ڕەنگی گۆڕا.

اَكهَب ڕەنگی سپی مەیلەوبۆر، سپی بـۆر باو.

اَكهَمَ لاواز بوو، سست بوو، بێ هێز بوو.

اَكيد سەقامگیر، نەجولاو.

اَكيَس زیرەك تر، بیرژیر تر.

آلا ئـــامرازى ئاگاداركردنەوەيـــە لـــە سـەرەتاى ڕسـتە دا دێـت بـۆ وەى گـوێگر باشتر گوێ ڕادێرێت لەو قسانەى بە دواى وشەكەدا دێت **(الا ياصاح قم)**.

إلاّ مەگەر، بێجگە، واژەيەكە بەمەبەستى **(استثناء)** بەكاردێت.

● **ألاحَ ١/البَـــرقُ:** درەخـــــشايەوە، بريـــسكايەوە، بريكايـــەوە. **٢/الـــنجمُ:** دەركەوتن هەلاّت.

آلاحَ ئاشكرا بوو.

الإحسان چاكە، چاكەكارى.

الأذى ئازار، ڕەنج، زيان.

الأُسُـــس بنـــەرەتى بينـــا، بناغـــەى بينا(وشەكە جەمعە).

ألاصَ سوڕاندى، چەرخاندى.

ألاطَ چەسپاندى، لكاندى.

● **ألاعَ ١/الـــشىء:** ڕەش هەلگـــەڕا، ڕەش بويەوە و ڕەنگى گۆڕا.

● **ألاقَ ١/فلانا:** لكاندى بەخۆيەوە.

ألامَ سەرزەنشتى كرد، لۆمەى كرد.

ألانَ نەرمى كرد، نەرمى كردەوە.

ألآنَ ئێستا، ئێستاكە، هەنوكە، ئێساكێ، ئەلعان.

● **ألالَ ١/القـــوم:** پێيـــان نايەشـــەوەوە، شەويان بەسەردا هات.

● **ألأمَ ١/الشىء:** چاكى كرد، كۆى كردەوە بەستى بەيەكەوە.

● **ألَـبَ ١/بالمكان:** تيايـدا مايـەوە، تيايـدا نيشتەجێ بوو.

ألبَدَ چەسپا بەزەويەوە.

● **ألـبَسَ ١/ه:** دايپۆشـى. **٢/الثـوبه:** واى لێكـرد لەبـەرى بكـات، پێـى لەبـەركرد، جلى پێ كردەبەر.

● **ألبَنَ ١/القوم:** شيريان زۆر بوو.

إلتاحَ ئاشكرابوو، درەخشايەوە.

● **إلتأمَ ١/القوم:** كۆبونـەوە. **٢/الشيئان:** پێكەوە گونجان. **٣/الفريقان:** ڕێككەوتن. **٤/الجرح:** سارێژبوو، پەترۆى بەست.

إلتباس تێكەڵ و پێكەڵ بوون.

● **إلتَبَطَ ١/ في الأمر:** كۆششى كرد، ڕەنجى تێدا كێشا.

● **إلتَبَكَ ١/الأمر:** تێكەڵ وپێكەڵ بوو.

إلتَبَنَ شيرى مژى.

● **إلتَجَّ ١/البحرُ:** شەپۆلى دا. **٢/ت الارضُ:** گـزوگياكانى چـڕوپڕبوون ودرێـژبوون. **٣/الأمـرُ:** تێكـەڵ وپێكـەڵ بـوو. **٤/ت الأصوات:** تێكەلاّو بـوون، دەنگـەكان بونـە غەڵبە غەڵب.

إلتَجأَ پەناى برد.

●**إلتَحَدَ** ۸/لـەئاين پاشـگەزبووەوە. ۲/**الى كذا**: لاربويـەوە. ۲/**الى فلان**: پـەناى بـۆ برد.

●**إلتَحقَ** ۸/**بـە**: پەيوەسـت بـوو پێيـەوە، خۆى پێوەپەيوەست كرد.

●**إلـتَحَمَ** ۸/**الـشيءُ**: چەسـپا بەيەكـەوە، پێكەوە گونجا.

إلتَحى ريشى دەركرد، ريشى دەرهات.

إلتَدَّ لاربويەوە.

إلتَذَّ خۆشمەزەبوو، بەتام بوو.

●**إلتَـزَّ** ۸/**بـە**: پێيـەوە چەسـپا، پێـوەى چەسپ بوو.

إلتِزام پەيگيرى، پابەندبوون، پەيوەست بوون بەهەرشتێكەوە.

إلتَصَقَ چەسپا، چەسپ بوو.

●**إلتَطَّ** ۸/**الشيءَ**: شارديەوە، حەشارى دا، پەنهانى كرد.

●**إلـتَطَمَ** ۸/**ت الأمـواج**: هەنـدێك لـە شـەپۆلەكان دايـان بەسـەر هەنـدێكى تريانـدا.

إلتَعَجَ ئـارامى لێبـڕا لەبـەر خـەمێك يـان نارەحەتيەك كەتوشى هات.

إلتَعَنَ نەفرەتى لـەخۆى كـرد، لەحنـەتى لەخۆى كرد.

●**إلتَـفَّ** ۸/**عليـه القـوم**: كۆبونـەوە لەسەرى، ئاپۆرەياندا لەسـەرى. ۲/**الشيءُ**: چـڕبويەوە وگرمۆڵـەبوو. ۲/**النبـاتُ**: هەندێكى تێكەلاوى هەندێكى تر بوو.

إلتَفَـتَ ئـاورى دايـەوە، لاى كـردەوە بـە لايدا.

●**إلـتَفَمَ** ۸/**ت المرأةُ**: ڕوبەنـدى بەسـت، دەمامكى پۆشى.

●**إلتَقَصَ** ۸/**الشيءَ**: بردى.

●**إلـتَقَطَ** ۸/**الـشيءَ**: لێرەولـەوێ كـۆى كردەوە، بەبێ بەدواداگەران دۆزيەوە.

●**إلتَقَمَ** ۸/**الطعامَ**: خواردى، قوتيدا.

إلتَقـى چـاوپێكەوتنى سـازدا، ديـدارى كرد.

إلتَكَّ هەڵەى كرد لەقسەكانيدا.

●**إلتَكَدَ** ۸/**فلاناً**: بوبە هاوڕێى ولێى جيا بويەوە.

●**إلتَمَّ** ۸/**فلاناً**: سەردانى كرد.

●**اُلتمـىءَ** ۸/**لـونُ الرجلِ**: گۆڕا، ڕەنگـى گۆڕا.

●**إلتَمَضَ** ۸ لێوەكانى خستە سـەريەك. ۲/**الطعامَ**: خواردى.

إلـتَمَسَ داواى كـرد، دەسـتى كـەوت وەك ئەوەى بەدەست گرتبێتى.

إلتَمَعَ رِوناك بويەوە، درەخشايەوە، بريسكايەوە.

إلتِهاب هەوكردن وسورهەلگەڕانی لەش لەگەڵ تالێهاتن و ئازار دا.

● **إلتَهَبَ ۱/تِ النارُ:** كڵپەی سەند، هەلگیرسا.

● **إلتَهَمَ ۱/الشيءَ:** بە یەكجار قوتیدا.

● **إلتَهَثَ ۱/الكلبُ:** هەناسەبڕكێی پێ كەوت، زمانی دەرهێنا لەبەرهەناسەی زۆر لەتینواندا یان لە هیلاكیدا.

● **إلتَهَفَ ۱/فلانٌ:** هەڵقرچا لە تاو ناڕەحەتیەك كە دووچاری بوو. ۲/تِ **النارُ:** هەلگیرسا، كڵپەی سەند.

إلتَهى یاری كرد، وازی كرد، گەمەی كرد.

● **إلتَوى ۱/**لاربویەوە، پێچاوپێچ بوو. ۲/**عليه الأمرُ:** لێی یاخی ودژواربوو.

اَلّتي ئامرازی ئاماژە بۆكردنە بۆتاكی مێینە لە بەرانبەر **(الذى)** بۆنێرینە.

● **ألَثَّ ۱/بالمكانِ:** تیایدا مایەوە، تیایدا نیشتەجێ بوو. ۲/**المطرُ:** چەند ڕۆژێك بەردەوام باری.

ألثَغْ كەسێك زمانی لە دەربڕیندا ڕەوان نەبێت، كەسیك قورسایی لە زمانیدا بێت لەكاتی دەربڕیندا.

ألجَأهُ پەنای دا.

ألجَمَ لغاوی كرد.

ألَحَّ پێداگری كرد.

إلحاد خوانەناسی، بێ ئاینی، هەڵگەڕانەوە یان بڕوانەبوون بە خوداو ئاین.

ألحاق جێگەیەكە لەناو دۆڵدا ئاوی لێ دادەكشێت وتۆوی تێ دەكرێت.

● **ألحَجَ ۱/هُ:** ناچاری كرد، زۆری لێكرد.

● **ألحَدَ ۱/عن الدينِ:** هەڵگەڕایەوە لەئاین.

● **ألحَفَ ۱/بِهِ:** زیانی لێدا، زەرەری لێدا.

● **ألحَمَ ۱/الرجلُ:** گۆشت لەماڵیدا زۆر بوو، گۆشت لەماڵیدا زیادی كرد. ۲/**الصقرَ:** ڕێكی خست، هۆندیەوە. ۳/**الشيءَ بالشيءِ:** لكاندنی پێكەوە.

أُلحِمَ مرد، كۆچی دوایی كرد.

● **ألحَنَ ۱/فلانا القولَ:** تێی گەیاند، حاڵی كرد.

اَلحَن زۆر بە ئاگا، زۆر تێگەیشتوو، زۆر دانا.

اَلحى ڕیش درێژ، ڕیش زل.

اِلَخ وشەی كورت كردنەوەیە لە ڕستەدا (. . . **الخ**) بە واتای (. . . هتد) لە كوردیدا دێت.

اَلخَص چاو ئاوساو، کەسێك دەوروپشتی چاوی هەڵاوساوبێت.
اَلخَن پیاوێك قسەی قوڕ بکات، پیاوێك خەتەنە نەکرابێت.
اَلخَی وشترێك ئەژنۆیەکیانی گەورەتر بێت لە ئەژنۆکەی تری.
اَلَدَّ ١/الرجلَ: دوژمنایەتیەکی زۆر دلڕەقانەی لەگەڵدا کرد.
اَلَدّ دوژمنی زۆر دلڕەق.
اَلَذّ بە چێژتر، بە تامتر.
اَلَّذي ئامرازی ئاماژەپێدانە بە (نێرینە) لە بەرانبەر **(التي)** بۆ مێینەدا دێت.
●**اَلَزَ ١/الشيءَ:** بەستی و چەسپاندی.
اِلزامي پێویستی، زۆرە ملێیی، بێ چەندوچوونی.
اَلزَمَ سەقامگیری کردو یەکبینەیی پێدا.
اَلسَعَ ئاشوبی نایەوە، فیتنەی نایەوە، گەستی، پێومیدا.
اَلسَن ڕەوانبێژ و زمان پاراو.
●**اَلصَقَ ١/الشيءَ بالشيء:** چەسپاندی پێیەوە، لکاندی پێیەوە.
●**اَلَظَّ ١/فلاناً:** هاوکاری کرد، یارمەتیدا، هاریکاری کرد.
اَلَط کەسێك ددانەکانی کەوتبن یاخود ددانەکانی داخورابن‌وبنجی ددانەکانی مابێتەوە.
اَلطاف دیاری، کردەوەی چاکە (وشەکەجەمعە).
اَلطَفَ بە نەرم و نیانی و بە شێوەیەکی جوان پرسیاری کرد.
اَلعَبَ یاری کرد، وازی کرد، گەمەی کرد، سوعبەتی کرد، شۆخی کرد.
اُلعُبان کەسێك زۆر یاری بکات، یاری کەر، سوعبەت چی.
●**اَلعَقَ ١/العَسَل:** هەنگوینی لێسایەوە، هەنگوینی لستەوە.
اُلعوبَة ژنە یاری کەر، بوکەڵەی یاری پێکردن.
اَلغاز ڕێگەی خوارو خێچ و پێچ و پەنا، مەبەستی شاردراوە، مەتەڵ.
اَلغَمَ تێکەڵاوی کرد.
اَلغی هەڵی وەشاندەوە، پوچەڵی کردەوە.
●**اَلَّفَ ١/الطائرُ رأسَهُ:** سەری خستە ژێر باڵی خۆیەوە.
اَلَفّ کەسێك ڕانەکانی زۆر قەوی و گۆشتن بن.
اَلف یەکەم پیتە لە پیتە (هیجائیەکان)، ئەلیف (أ).

اَلف، اُلوف هەزار، دەجاران سەد، ژمارە (١٠٠٠).

●**اَلِفَ** ١/خوى گرت. ٢/ه: خوى پێوە گرت و خۆشى ویست.

اُلفة دۆستی، خوو پێوە گرتن.

اَلفِيّة هەزار بەیتە هۆنراوەکەی (ابن مالك) لە (نەحو) دا.

اَلقــاط تــوڕدراو، فــڕێ دراو، هەرچــی شــتێك توڕدرابێــت و نــرخ و بــەهای نەبێت.

●**اِلقــاء** ١/**الکلمـة**: وتـاردان، قـسەکردن، وتارخوێندنەوە.

●**اَلقَنَ** ١/**الکلام**: خێـرا لـە بـەری کـرد، دەست بەجێ ڕەوانی کرد.

●**اَلقی** ١/ وتاری دا. ٢/**عنه الشیء**: دوری خستەوە لێی. ٣/**فیه الشیء**: تێـی خـست، تێیـدا دانـا. ٤/**الیـه الـسمع**: گـوێی دایـە، گوێی بۆ گرت، گوێی بۆ ڕادێرا، گوێی بـۆ شـنەوت. ٥/**الیـه المودة**: خۆشەویـستی و دۆســتی بــۆ دەرخــست، خۆشەویــستی خۆیی نیشانی ئەودا. ٦/**محاضرة**: وتـاری دا، وتاری خوێندەوە، کۆوتاری گوتەوە.

اُلقِیّة سەختی و تەنگانە.

اَلکَع ئەسپی ددان نەماو، ناپیاو، سپڵە.

اَلکَن پیاوی زمانگر، پیاوی زمـان قـورس لە کاتی قسەکردندا.

اَلَّحَس چوزەلی ڕوەکی تـازە دەرهـاتو کـە لە زەوی پەوە بەدەر دەکەوێت.

اَللّه خــودا، نــاوی زاتــی پــاکی خــودای گەورەیە.

اَللهُمَّ ئەی خودایە، خودای من، یا ئـەڵڵا، پەروەردگارا.

●**اَلَمَّ** ١/**الغلام**: لە تەمـەنی پێگەیـشتن و بڵـوغ نزیــك بویــەوە، دەســتی کــردە ئەنجامدانی وردە گوناه. ٢/ه: ئـازاری پـێ گەیاند.

اَلَم ئازاری زۆر، ژانی زۆر.

اَلِم دەردەدار، نەخۆشی، ئازاردار، بیمار.

اَلْمَأ بە دزیەوە بردی، بە پـەنهانی بـردی، بە پەنامەکی بردی.

●**اَلمَسَ** ١/**فلانا**: پارمەتیـدا لە سەر ئەوەی داوای دەکرد.

●**اَلمَظَ** ١/ه: ئاوی خـستە سـەر لێوەکـانی. ٢/**فلانا**: بە سستی زامداری کرد.

اَلمَظ ئەسپێك لـە لچی خوارەوەیـدا پەڵـە هەبێت.

اَلمَع هۆشیار، زیرەك، درەخشان.

اَلمَعِیّة زیرەکی وهۆشیاری.

اَلمی لچ ڕەش، پیاوی لێو ڕەش.

●**اَلَمی ١/اللصُّ بكذا:** به دزیەوە بردی، به پەنامەکی بردی، به پەنهانی بردی.
اَلـوَثْ ئـاوەز لاواز، کـەم ئـەقڵ، هێـواش، زمان قورس.
اللّوْذ لاتەنیشتی شاخ، تەنیشتی چیا.
اَلوُف زۆر ئولفەت دار.
اَلوَق بێ عەقڵ، گەمژە.
●**اَلْوَی ١/برأسه:** سـەری خـورا کـردەوە.
٢/ت الناقة: کلکی لەراندەوە.
اَلـوی پیـاوی گۆشەنـشین، شـاخی لارو لـەوێری ئـاژەڵ، ڕێگـەی دوور ودرێـژ و نادیار.
اَلَهَ پەرستی، کردیە خودا، بردیە ڕیـزی خوداوەند.
اِلهَ پەرستراو بە ڕەهایی.
●**اِلهـاجَ ١/الـهیج:** هەنـدێکی تێکـەڵ بـە هەندێکی تری بوو، تێکەڵ و پێکەڵ بـوو بە سەر یەکتردا.
اِلهـام نیگـا، ئەوەیـە خواوەنـد شـتێك بخاتـە دڵـی مرۆڤـەوە وهـانی بـدات بـۆ کردن یان نەکردنی کارێك.
●**اَلْهَبَ ١/النار:** ئاگرەکەی خۆش کـرد تـا بڵێسەی سەند.
●**اُلْهِـجَ ١/بالـشئ:** پێـی سـەر سـام بـوو، پێداگری کرد لە سەری.
اَلْهَدَ ستـەمی کـرد، زۆر و زەبـری بـەکار هێنا.
●**اَلْهَنَ ١/ه:** دیاریەکی بـۆ هێنـا لـە کـاتی گەڕانەوەیدا لە گەشت و سەفەر.
اُلْهُـوَّة و اُلْهِنّیَـة هـەر چیـەك یـاری پـێ بکرێت.
اِلهَــة پەرسـتراو بــە ڕەهـایی (وشـەکە جەمعە).
اَلیَس پیاوی ئازا، شێری جەنگەڵ، پیاوی خانــە نــشین، پیاوێــك لــە مــاڵ دورنەکەوێتەوە، پیاوی ڕەوشت جوان.
اَلیَــف دۆســـت، هـــاوەڵ، هـــاوڕێ، خۆشەویست.
اَلیم دەردناك، ئازار بەخش.
اَلیَنَ نەرمی کرد.
اَلیَن نەرمتر، ناسکتر، زۆر نەرم.
اَلِیّة سوێند، سوێن.
اُم دایك، بنەڕەتی هەر شتێك.
اَماتَ مراندی.
اِمات بێ هێـزی، لاوازی، سستی، گومـان، هـەر جێگەیـەکی بـەرزو بڵنـد (وشـەکە جەمعە).
اَماثِل شکۆمەند تر.
اَمّار زۆر فەرمانـدەر، کەسێك هـانی شـەڕ بدات.

أمارَة نيشانه، ئاماژه.

إمـارة ئەميرايـەتى، پلـەى ئەميرايـەتى، دەوڵەتێكى بچكۆلەى سەربەخۆيە ميرێك حوكمى دەكات، ميرنشين.

أماطَ ستەمى كـرد، زەبـرو زەنگـى بـەكار هێنا.

● **أمالَ** ١/كەچى كرد، خـوارى كـرد، لارى كرد. ٢/**ت المرأة**: دەمامكى لـە ڕوى خـۆى لادا.

امالَة خواركردنـەوەى (فەتحـە - سـەرە) بــە (كەســـرە - ژێــرە) لـــە كـــاتى خوێندنـــەوەدا، يـــان خواركردنـــەوەى (اليف) بە (يا) لە خوێندنەوەدا.

أمام پێش، پێشەوە.

امام پێشەوا، پێشڕەو، سەر مەشق.

امامَة پێشەوايەتى، پێش نوێژى كردن.

أمان دڵنيايى، پـەيمان و بـەڵێن، پاراسـتن و پارێزگارى.

أمانَـة ئـەوەى خـوا لـە سـەر بەنـدەكانى فـەرز كـردوە، سـپاردە، دژى (ناپـاكى و خيانەت).

أماهَ ئاوى خواردەوە.

أمَّتْ بويـە دايـك، ژن كـە منـداڵى دەبێـت دەبێتە دايك.

أمتار مەتر، ١. . سم(وشەكە جەمعە).

● **إمتازَ** ١/لە غەيرى خۆى جيابويـەوە و لێيان تاك بويـەوە. ٢/**القوم**: هەنـدێكيان لە هەندێكى تريان جيابونەوە.

● **امتَثَل** ١/ڕونى كردەوە، ئاشكراى كـرد. ٢/**الطريقة**: شوێنى كـەوت و مـل كەچـى بوو. ٣/**من القاتل**: تۆڵەى لێكردەوە.

امتَحان تاقى كردنەوە، ئەزمون.

● **امـتَحَشَ** ١/سـوتا. ٢/**ـه النـار**: ئـاگر سوتاندى.

● **امتَحَقَ** ١/**النبات**: وشكەوە بوو بە هـۆى گـەرماوە سـوتا. ٢/ **الرجـل**: لـە مـەرگ نزيك بويەوە. ٣/**الشئ**: خێرو بەرەكەتى تێدا نەما.

● **امتَحَنَ** ١/**الشئ**: تاقى كردەوە. ٢/**القول**: سەرنجى لێداو بيرى لێكردەوە.

● **امتَحى** ١/**الشئ**: ئاسەوارى نەما.

● **امتَخَّ** ١/**العظم**: مۆخەكەيى دەرهێنا.

امتَخَطَ چڵمى داكرد.

● **امتَـدَّ** ١/درێژبويـەوە. ٢/ **في مـشيته**: كـەش و فـشى كـرد لـە ڕۆشـتندا. ٣/**الى الشئ**: سەرنجى داو لێى ورد بويەوە.

● **امتَدَحَ** ١/پان و پـۆڕ بويـەوە. ٢/**فلانـاً**: مەدح و ستايشى كرد.

امتَذَقَ تێكەڵاوى ئاو بوو.

● **امتَرَسَ** ١/**بالشئ**: لێى خشا.

امتَرَقَ به خێرایی باوی نەما و گوزەری کرد.

● **امتَزَجَ ١/بە:** تێکەڵ بوو لەگەڵیدا، ئاوێتەی بوو.

● **امتَسَكَ ١/بە:** چنگی لێگیر کردو پەنای پێ برد.

● **امتَشَطَ** ١/شانەی کرد. ٢/**ت المرأة:** پرچی شانە کرد.

● **امتَشَقَ ١/في الشيء:** چوە ناویەوە. ٢/**ما في يد الرجل:** هەموویی برد.

امتَشى بێچوی ئاژەڵەکانی زۆر بون.

● **امتَصَّ ١/الشئ:** مژی، هەڵی مژی.

امتِصاص مژین، هەڵمژین.

أمتَعَ چێژی وەرگرت، تامی کرد.

امتَكَّ مژی، هەڵیمژی.

● **امتَعَظَ ١/الشعر:** بەهۆی نەخۆشیەکەوە قژی هەڵوەری و ڕوتایەوە.

إمتَلأ سکی پرکرد لەخواردن وخواردنەوە.

إمتِلاء ورگ پڕکردن لە خواردن وخواردنەوە.

امتَلَجَ درۆ وڕاستی تێکەڵ کرد.

● **إمتَلَخَ ١/الشيء:** لەبێخ دەری کێشا.

● **إمتَلَسَ ١/الشيء:** فڕاندی، بە خێرایی بردی.

● **إمتَلَقَ ١/الشيء:** دەری هێنا، بردیە دەرەوە.

● **إمتَنَّ ١/عليه:** منەت وشاباژی بەسەرداکرد. ٢/**عليه بكذا:** نیعمەتی بەسەردا ڕشت.

● **إمتَنَعَ ١/عن الشيء:** دورکەوتەوە لێی. ٢/**بقومه:** خۆیی پێ پاراستن.

● **إمتَهَدَ ١/الشيء:** فراوان بوو، پان وپۆڕ بوو. ٢/**الرجل:** کاروکەسابەتی کرد.

إمتِياز تایبەتمەندی، خەسڵەت و هۆکارێک کە شتێ یان کەسێک لە بەرانبەرەکانیان جیادەکاتەوە.

أمثَل باشتر، چاکتر، نمونەیی تر، شکۆدار تر.

● **أمثَلَ ١/الحاكم فلاناً:** لەتۆڵەی کوشتندا حاکم کوشتیەوە.

أمثَن کەسێک میزە چرکێی هەبێت، کەسێك میز بەخۆی ڕاگیر نەکات ودڵۆپ دڵۆپ وزەنگۆڵ زەنگوڵ بێتەخوارەوە.

● **أمجَدَ ١/فلاناً:** گەورەی کرد، زلی کرد. ٢/**العطاء:** بەخشینی زۆر کرد.

أمجَد گەورەومەزن تر.

أمحَس پێستە خۆشکەری زۆر زیرەك چاوتیژو شارەزا.

● **أمحَقَ ١/المال:** بەربابوو، بێ فەڕبوو.

أمحَــق ئەوكەمــە سـامانە نابوتــەی کـە بەرەکەت وفەڕو پیزی تێدانەماوە.
أمحوضَـة ئامۆژگـاری بـێ لەکـەو پەڵـەو دڵسۆزانە.
● **اَمحَلَــی ۱/القـوم:** دووچـاری تەنگانــە بـوون، توشـی برسـێتیەکی زۆرو قـات و قڕی بوون.
إمخاض ماست لە ناو مەشکەدا.
● **اَمَـــــدَّ ۱/النهــــار:** بەرزبویـــــەوە و رووناکیەکـەی پـەخش بـوو. ۲/الرجُلَ: کۆمــەك و هاوکـاری کـرد، یاریـدەی دا. ۳/الجُند: بە هێزێکی تر سەری خستن و کۆمەکیکردن.
اَمَد سنور، ماوە.
إمــداد کۆمــەك، دەسـتگیرۆیی، یاریــدەو هاوکاری.
امدَان ئاوی زۆر سوێر، سوێراو.
اَمدَر ورگ زل، رەنگ خۆڵەمێشی، بۆر.
اُمدُوحَة ستایش.
اُمدُود خوو، نەریت.
امــذَح بۆگــەن، بـۆن و بــەرام نــاخۆش، کەسـێك ڕانـەکانی ئارەقیـان کردبێـت و ناوگەڵی و ڕانەکانی سووتابنەوە.
اَمذَر کەسێك زۆر بچێتە سەر ئاو دەست.
● **أمذَلَ ۱/هُ:** دلگرانی کرد، دوودڵی کرد.

● **اَمَــرَ ۱/** فەرمانیــدا، فـەرمانی دەرکـرد. ۲/هُ: فەرمانی پێدا شتێك بکات.
اَمَرّ تاڵی کرد.
اَمَرّ زۆر تاڵ، تاڵتر.
اَمَرّان هەژاری و پیری.
اَمرَد گەنجی بێ موو، لاوی لوسکەلە.
اَمــرَش شــەڕانگێز، قــنگ بــە گێــچەڵ، گێچەڵاوی.
امرَضَ نەخۆش کەوت.
اَمــرَط کەسـێك مـووی سـەرو ڕیـشی و بڕۆی کەم و تەنك بێت.
● **أمـرَعَ ۱/المکان:** بـە پیت و پـڕ گژوگیا بوو.
اَمرَغ خـەوت و لیك لـە لادەمیـەوە هاتـە خوارێ، نوست و لیك لە دەمیەوە ڕژا.
اَمـرَغ کەسـێك زۆر ئـالودەی خوڕەوشـتی ناپەسـەندو نادروسـت و بـێ ئـەزرش و قێزەون بوو بێت.
امرِء مـرۆڤ (بـۆ پیـاو) بـۆ ژن دەگوترێـت (إمرأة).
اَمَــزّ نارەحــەت، سـەخت، دژوار، چـاك، چاکترین.
اَمْـس دوێنـێ، ڕۆژی بـەر لـە ئـەمڕۆ کـە ئێستا تیایداین.

امساك ڕژدی، لای ڕوهبانەکان بریتیە لە خۆگرتنەوە لە هەندێك خواردن بە مەبەستی پەرستش، قەبزی، گرتن.
اَمسَح درۆزن.
●**أمسَخَ ١**/زۆر لاواز و سست بوو.
٢/الورم؛ نیشتەوە، تلیسایەوە.
اَمسَكَ چنگی لێ گیر کرد، گرتی.
اَمسی پێی نایە کاتی ئێوارەوە.
اَمشاج ئەو پیسیانەیە کە لە ناو ناوکی مرۆڤدا کۆدەبنەوە، چڵکی ناو کونی ناوکی مرۆڤ.
اَمشَی شادومانی، خۆشحاڵی.
اَمصَح سێبەری کورت.
●**اَمصَلَ ١/مالَهُ**؛ لە شتێکدا ماڵ و سامانی خۆی سەرف کرد کە هیچ خێری تێدا نەبوو.
امضاء ئەنجامدان، جێبەجێ کردن، ئیمزا، واژۆ.
اَمْضَی جێبەجێی کرد، ئەنجامی دا.
●**اَمطا ١/هُ** سواری کرد.
●**اَمطَرَ ١/تِ السماءُ**؛ بارانی باراند. **٢/ الرجلُ**؛ ئارەق بە ڕوخساریدا هاتە خوارەوە.
●**امطَلَّ ١/الشیءُ** درێژبویەوە:

امعان سەرنجدانی زۆر، بیر کردنەوە، تێڕامان.
اَمعَرَ هەژار کەوت.
اَمعَر قژکەم، بێ موو، جێگەیەك گژوگیاو ڕوەکی کەم بێت.
●**اَمعَزَ ١/الرجلُ**؛ بزنی زۆر بوو، بزنەکانی زۆر بوون.
اَمعَز جێگەی ڕەقەڵان کە چەوو بەردی زۆری تێدا بێت.
اَمعَط کورگی کەڕ، گورگێك موەکانی هەڵوەریبێت.
●**اَمعَنَ ١/بالحقِ**؛ دانی پێدا ناو ملکەچی بوو لەدوای مل پێ نەدانی.
اُمعُوز بزن، ڕانێك ئاسك ژمارەیان خۆی بدات لە (٣٠ تا ٤٠) سەر.
اَمغَر ڕەنگی خورمایی، پیاوی موو سور.
امکان توانایی، تاواناداری، باسك هەڵچەرخان بۆ کردنی کارێك.
●**اَمکَرَ ١**/فێڵی کرد. **٢/هُ** فێڵی لێکرد، خەڵەتاندی.
اَمَلَ هیوای خواست، ئارەزوومەند بوو.
●**اَمَلَّ ١/علیهِ السفرُ**؛ درێژبویەوە. **٢/هُ الامرُ**؛ قورس کەوت و گەورە بوو لە سەری و خستیە ناڕەحەتیەوە.

اَمَـل ئومێـد، ئـارەزوو، هیـوا، خواسـت، خۆزگە.

امـلاق بــێ نــەوایی، برســێتی و بــێ رۆزێتیی.

●**اَمَلاَ** ١/ه: توشی هەلامەتی کرد.

أمـلاء دەمڕاسـت و پیـاو مـاقولانی هـۆز، چاوتێبڕین، گومـان، ڕاوێـژکردن (وشـەکە جەمعە).

اَملَح بیابانی بێ ئـاوو ئـالف، بیابـانی بـێ ڕوەك و گژوگیا و ئاو.

اَملَحَ سوێر بوو.

اَملَح ئەو ئاونگەی بە شەو دەبارێتە سەر ڕوەك، ڕەنگـی سـپی تێکـەڵ بـە ڕەش، سوێرتر، خوێدارتر.

اَمَلَـد پـەل و پـۆی ناسـك و نـەرمی درەخت.

اَملَس ناسك و نەرم و نۆڵ.

●**اَملَصَ** ١/ت **الحامل**: کۆرپەیەکی خست. ٢/**الشئ**: خزاندی.

اَملَص پیاوێك موو بە سەریەوە نـەبێت، تەڕو نەرم.

اَملَط کەسێك مـوو بـە لەشیەوە نـەبێت، کۆسە.

●**اَمَلَكَ** ١/ه: بویـە خـاوەنی، بویـە ملکـی ئەو.

اَمْلُوحَة قسەی جوان و ڕێك و پێك.

اَمَّمَ خۆماڵیی کرد، کردیە ملکی نەتەوە.

●**اَقَمَّ** ١/ه: بەرەو ڕوی ڕۆشت.

●**اَمَّنَ** ١/ه: متمانـەی پێکـردو پـشتی پـێ بەست.

أَمن ئاسایش، ئاسودەیی، هێمنایەتی.

اُمَنَة بڕوا پێکراو، متمانە پێکراو.

اَمَنَــة خـۆش بـاوەڕ، کەسـێك بـڕوا بـە هـەموو کـەس بکات، ئـەو کەسـەی هـەر کەس قسەی بۆ کرد بڕوای پێ بکات (کـە ئەمەش جۆرێکە لە گێـژێتی)، دڵنیـایی و سوکنایی دڵ.

اُمنِيّة درۆ، ئـارەزوو، هیـوا، خواسـتەکانی دەروون.

●**اَموَهَ** ١/**الرجل**: ئاوی پێـدا. ٢/**الحوض**: ئاوی تێدا کۆکردەوە.

اَموَهَ پڕ ئاو، تێراو، ئاژاو.

اَمَة کەنیز، خزمەتگوزار، کارەکەر.

اُمَّهات دایکان.

●**أمهرَ** ١/**المرأة**: مارەیی پێـدا، مـارەیی بـۆ دانا.

●**اَمهَلَ** ١/مۆڵەتیدا. ٢/**في الأمر**: شـتەکەی گـەورە کــردو زیــاد پیایــدا ڕۆچــوو. ٣/ **الرجل**: بەزەیی پێیدا هاتەوە.

●أمهَنَ ١/ه: به كارى هێنا، لاوازى كرد، سستى كرد.
●أمهى ١/اللبن: ئاوى زۆر تێكرد، شیرەكەى زۆر ڕوونكردەوە.
أُمَّة نەتەوە، كۆمەڵ، نیشتمان، نەوە، وەچە، كۆمەڵێك كە پێغەمبەرێكیان بۆ ڕەوانە كرابێت یان خاوەنى یەك زمان بن، شەریعەت، ڕێچكە، ڕێباز.
أُمّي نەخوێندەوار، بێ سەواد، كەسێك خوێندن و نوسین نەزانێت.
أمير ١/فەرماندە، ڕاوێژكار. ٢/البحر: دەریا سالار، فەرماندەى كەشتى گەلى دەریایى. ٣/ المؤمنين: گەورەى موسڵمانان، فەرماندەى موسڵمانان، نازناوى خەلیفەكانى سەردەمى فەرمانڕەوایى ئیسلامى بووە. ٤/النحل: شاهەنگ.
أمِيل كەچ، خوار، ترسنۆك.
أمِين دەست پاك، بە ئەمەك.
أنَاء هاتنى كات، پێگەشتن.
أنَا من، ئەز (ڕاناوى كەسى یەكەمى تاكە).
أنَابَ گەڕایەوە دواوە، پەشیمان بویەوە.
انابَة پەشیمانى، پاشگەز بونەوە، جێگەدارى، جێگریى، نوماینەدەیى و نوێنەرایەتى.
●أنَارَ ١/الشئ: ڕوناك بویەوە و جوان بوو پرشنگیدا. ٢/البيت: ڕوناكى كردەوە. ٣/المسألة: ڕونى كردەوە و تەمومژى لە سەر لادا.
أنَاصِيب نیشانەكانى ڕێ.
أنَاقَة و اناقَة جوانیەكى سەرنج ڕاكێش و سەر سامكەر، قەشەنگى.
أنَالَ بەخشى، سوێندى خوارد.
●أنَامَ ١/ه: خەواندى، كوشتى.
أنَاني خود پەسەند، كەسێك لە ڕادە بەدەر خۆیی خۆش بوێت.
أنَانِيَّة خود پەسەندى، من گەرایى، خۆ هەڵنانى مرۆڤ بەشتێكەوە كە تیایدا نیە، سەرسوڕمانى مرۆڤ لەخۆى.
أنَاة چاوەڕوانى و ویقار، ئارامگرى و دامەزراوى.
أنَاء هەموو ڕۆژ، یان بەشێك لە ڕۆژ.
إنَاء دەفر، قاپ.
●أنَّبَ ١/ه: سەر زەنشتى كرد، لۆمەى كرد.

●**اَنبَأَ** ١/**فلانا**: له زەویەکەوه دەری کرد بۆ زەویەکی تر. ٢/**الخبر**: هەواڵیدا، دەنگوباسی راگەیاند.

اَنباقَ ستەمی کرد، زوڵمی کرد.

اَنباء هەواڵدان، ئاگاداری بەخشین، پێغەمبەر چونکە هەواڵ دەربارەی خواو بابەتەکانی تردەدات بە مرۆڤ (وشەکە جەمعە).

اُنبُب بۆری، هەرچی شتێك لولەکی و قلۆر بێت.

●**اَنبَتَ** ١/**الغلام**: گەشتە ئاستی پیاو. ٢/**المكان**: روەکی لێ ڕوا. ٣/**البقل**: ڕوا. ٤/**الله البقل**: خودا ڕوەکی ڕواند.

انبَتَّ بڕا، لەت بوو.

انبَتَرَ بڕا، لەت بوو، وەجاخ کوێر بوو.

انبَثَّ بلاوبویەوه، پەرتەوازە بوو.

اَنبَجَ قسەی تێکەڵ کرد، قسەی تێکەڵ و پێکەڵ کرد.

اَنبَجَ درەختێکە لەجێگە گەرمەکاندا گەشە دەکات بۆنێکی خۆش و بەرێکی بەتامی هەیە، جۆرە شلەیەکی ترشی لێ دەردەهێنرێت و لەچارەسەرکردنی سك چوونە درێژخایەنەکاندا بە کاردەهێنرێت.

●**انبَجَسَ** ١/**الماء**: تەقیەوە، فوارەی کرد.

●**اَنبَحَ** ١/**ه**: وەڕاندی، وای کرد لە سەگەکە تاکو بوەڕێت.

اَنبَخ ڕەنگی بۆر، خولێکی زۆر.

اَنبَخان هەویری هەڵهاتوو، هەویرێك خومرەی تێکرابێت و کفەڵەی کردبێت.

اَنْبَسَ پەلەی کرد، خێرای کرد، لە بەر شەرمەندەیی بێدەنگ بوو.

انبَسَطَ ڕاکشا، هەلاژیا، درێژبویەوه، بلاوبویەوه، بوێری نواندو شەرمی لاومنا، گەشت و گەڕانی کرد.

●**اَنبَطَ** ١/**الشيء**: شتێکی دەرخست لە دوای بزربوون و دیارنەمانی. ٢/**الحكم**: بە کۆشش وزانستی خۆی حوکمەکەی ئاشکرا کرد. ٣/**فيه**: کاری لێکرد.

اَنبَط ئەسپێك بن باڵی یان ژێر سکی سپی بێت.

●**انبَعَثَ** ١/**في السير**: پەلەیکرد، خێرای کرد.

اَنبَغى ئاسان و ساکار بوو.

●**اَنبَلَ** ١/**ه**: تیری پێدا.

اُنبَل کەسێك زۆر شارەزابێت لە تیرەندازی و تیرهاویشتندا.

اُنبُوبَة بۆری، لوله.

انبَهَرَ هەناسەی لە بەر بڕا بە هۆی هەوڵی زۆرەوە، هەناسەبڕکێی پێ کەوت لە بەر خۆ ماندوکردن.

انتاج بەرهەم، بەروبوم.

انتباه ئاگادار بوون، ئاگاداری، زیرەکی، هۆشیاری، بەئاگابوون، وردە کاری.

انتَبَثَ دەری هێنا، خستیە ڕوو، ئاشکرای کرد.

● **انتَبَذَ ١/المنبه** بویە شەربەت. ٢/**عن القوم** دورکەوتەوە لێیان. ٣/**فلان** گۆشەنشین بوو ولەخەڵك دورکەوتەوە.

انتَبَشَ دەری هێنا، دەری کێشا.

● **انتَبَلَ ١**/مرد. ٢/**فلاناً** کوشتی. ٣/**الشيء** بە یەکجار هەڵیگرت. ٤/**للأمر** ئامادە بوو بۆی.

انتَبَهَ ١/لەخەو هەستا، لەخەو ڕاچەنی، لە خەو بێدار بویەوە، لە خەو ڕابوو. ٢/ **للأمر** سەرنجیداو لێی بە ئاگابوو.

● **انتَتَرَ ١/الشيء** ڕای کێشا یان بە توندی هاویشتی و توڕیدا.

● **انتَتَفَ ١/الريش** هەڵی کەند، هەڵی کێشا.

انتَثَلَ پێشکەوت.

● **أنتَجَ ١**/بەرهەمی هێنا. ٢/**الله** حوج وشتری ئاوسیان هەبوو یان وشتروچوارپێ کانیان زان.

انتَجَبَ هەڵی بژارد.

● **انتَجَعَ ١/القوم** ڕۆشتن بۆ بە دەست هێنانی گژوگیا چ بە تەڕی یان بە وشکی.

● **انتَجَلَ ١/الأمر** ڕۆشن بویەوە.

انتحار خۆکوشتن، ئەوەیە کەسێك بە دەستی خۆی کۆتایی بە ژیانی خۆی بێنێت و خۆی بکوژێت.

انتَحَبَ بە کوڵ گریا، زۆر گریا.

● **انتَحَرَ ١/الرجل** خۆی کوشت. ٢/**القوم** دژایەتی یەکیانکرد. ٣/ **السحابة** بارانێکی زۆری لێباری.

● **انتَحَلَ ١/مذهب كذا او قبيلة كذا** خۆی دایە پاڵ فلان ڕێباز یاخود فلان هۆز. ٢/ **الشعر** هۆنراوەکەی کرد بەمڵکی خۆی لە کاتێکدا یەکێکی ترخاوەنیەتی.

● **انتَحى ١/له** پشتی پێبەست و خۆی خوار کردەوە بە لایدا.

إنتخاب هەڵبژاردن.

انتخابي هەر شتێك بە هەڵبژاردن بەڕێوە بربێت، هەر مەسەلەیەك بدرێتە پاڵ هەڵبژاردن.

• اِنتَخی ١/علینا: کەشوفشی کرد بە سەرماندا، شانازی کرد بەسەرماندا، لوت بەرزی نواند لەبەرانبەرماندا.
• اِنتَخَبَ ١/الشئ: هەڵی بژارد.
اِنتِداب ئینتیداب، سیاسەتێکی ئیمپریالیستی ڕۆژئاواییەکان بوو بۆ بەڕێوەبردنی ناوچەداگیرکراوەکانی ژێردەستەڵاتیان.
• اِنتَزَعَ ١/الشئ: بچڕی، هەڵی کەند، لێی دورکەوتەوەو دەستی لێ هەڵگرت.
اِنتَزَیَ هەڵپەی کرد بۆ خراپەو شەڕ، پەلەی کرد بۆ شەڕ.
• اِنتَسَأَ ١/عنه: دواکەوت. ٢/ت الإبل في المرعی: دورکەوتنەوە لە یەکتر.
اِنتِساب نیسبەت دانە پاڵ، پەیوەستەگی وسەرپێبون.
• اِنتَسَبَ ١/الرجل: ڕەچەڵەکی خۆی دەرخست.
• اِنتَسَجَ ١/الثوب: چنی. ٢/الکلام: کورتی کردەوە، هەڵی بەست.
• اِنتَسَخَ ١/الشئ: لای برد، سڕیەوە. ٢/الکتاب: گواستیەوە. ٢/الشئ الشئ: شوێنی گرتەوە.
• اِنتَسَفَ ١/الشئ: لە بێخو بنج و بنەوە هەڵی کەند.

اِنتَشَرَ بڵاو بویەوە، پەرِاکەندە بوو.
• اِنتَشَطَ ١/الشئ: توندو تۆڵی کرد. ٢/ت الحیّة فلاناً: گەستی، پێوەیدا.
إِنتَشَفَ توێژی شیرەکەی خوارد، ئەوچەوراییەی خوارد کە دەکەوێتە سەر شیر.
اِنتَشی سەر خۆش بوو، مەست بوو.
• اِنتَصَّ ١/الشئ: بەرزبویەوە، بڵند بویەوە. ٢/ت العروس: لە سەر کورسی دانیشت.
اِنتِصار سەرکەوتن، سەرکەفتن، بە کام گەیشتن لە دۆزومەبەستا.
اِنتَصَبَ هەستایەوە و ڕاست بویەوە، بە پێوە ڕاوەستا.
اِنتَصَرَ ١/سەرکەفت، سەرکەوت، ڕزگاری بوو لەدەست ستەمکار. ٢/من عدوه: تۆڵەی لێ کردەوە.
• اِنتَصَفَ ١/ڕۆژ گەشتە نیوە، بویە نیوەڕۆ. ٢/الشئ: نیوەیی برد، کردیە دووبەش.
اِنتَضَدَ لەجێگەیەکدا مایەوە وسەقامگیربوو.
اِنتَطَقَ قسەی کرد، دووا.
اِنتَظَرَ چاوەڕوانی کرد.
اِنتَظَمَ ڕێك و پێك بوو.

اِنْتَعَ زۆر ئارەقی کردەوە.
اِنْتَعَشَ بوژایەوە، چالاك بویەوە لە دوای مت بوون، سەری بەرزکردەوە، ژیایەوە.
اِنْتَعَلَ کەوشی لە پێ کرد، نەعلی لە پێ کرد.
●**اِنْتَفَشَ ١/الشئ:** جموجـوڵی کـردو پێکداهات.
●**اِنْتَفَجَ ١/**بەرزبویـەوە، بڵندبویـەوە. **٢/الرجل:** شـانازی بەشـتێکەوە کـرد کەتیایدا نیە.
●**اِنْتَفَخَ ١/**هەڵاوسـا، ئاوسـا، هـەلکفی. **٢/الشئ:** بەرزبویەوە. **٢/الرجل:** شانازی کردو لوت بەرزی نواند.
●**إنْتَفَضَ ١/** راپـەڕی. **٢/الفصيلُ ما في الضرع:** بـە مـژین گوانەکـەی خـاڵی کردەوە.
●**اِنْتَفَحَ ١/الى:** ڕۆشت بەرەو ئەوجێگەیە، بایدایەوە وگەڕایەوە بەرەو ئەوجێگەیە.
اِنْتَقَدَ ڕەخنـەی گـرت و ناتەواویـەکانی دەرخست.
●**اِنْتَفَدَ ١/الشئ:** لە نـاوی بـرد، بـەربادی کرد.
اِنْتَفَعَ سودی وەرگرت، سودمەندبوو.
اِنْتَفَقَ چویە نێو تونێلەوە، بـە ڕێگـەی تونێلدارادا ڕۆشت.

اِنْتَفَلَ سوێندی خوارد.
●**اِنْتَفَى ١/عنه:** دورکەوتەوە. **٢/الشعرُ:** هـەڵومری، ڕوتایـەوە. **٣/من ولـده:** بـێ بەری کرد لەوەی کوڕی بێت.
اِنْتَقَ ژنێکی منداڵداری مارەکرد، ژنێکـی هێنا کەمنداڵی زۆربوو.
اِنْتِقَاد ڕەخنە گرتن.
اِنْتِقَـال جـێ گۆڕکـێ، ئـاڵ وگـۆڕکردن لەجێگەیەکەوە بۆجێگەیەکی تر.
اِنْتِقَالي ڕەفتەنی، ناجێگیر.
اِنْتِقَـام سـزادان، تۆڵـە کردنـەوە، تۆڵەسەندنەوە.
اِنْتَقَـدَ ڕەخنـەی گـرت، ناتەواویـەکانی دەرخست.
●**اِنْتَقَـرَ ١/ه:** هـەڵی بـژارد. **٢/الشئ:** نوسی، بە دوایدا گەڕا. **٣/ت السولُ نقراً:** چاڵێکی هەڵکەند ئاوی تێدا وەستایەوە. **٤/القوم:** هەنـدێکیانی بانگهێـشت کـردو هەندێکیانی بانگهێشت نەکرد.
●**اِنْتَقَصَ ١/الشئ:** ناتـەواو بـوو، کـەمی هێنـا. **٢/الرجل:** لـە شـان و شـکۆی کـەم کردەوەو لەکەداری کرد.
●**اِنْتَقَلَ ١/من مكان الى آخر:** جێگۆڕکێی کرد، لەملا ڕۆشتە ئەولا، گواستیەوە. **٢/ فلان الى رحمة الله:** مـرد، کۆچـی دوایـی

کـرد. ٣/الفـرسُ: قاچـی خـسته شـوێن دەستەکانی لە کاتی ڕۆشتنندا.

●انـتَقَمَ ١/منـه: سـزای دا، تۆڵـەی لێ کردەوە.

●انتقی ١/ه: هەڵی بژارد.

●انتَكَتَ ١/فلانا: بە سەردا خستی.

●انـتَكَسَ ١/سـەرنگون بـوو، کـەوت بـە سـەر سـەردا. ٢/المـريضُ: سـەر لـەنوێ نەخۆش کەوتەوە.

●انتَكَشَ ١/البئرَ: هەرچی فورێکی تێدا بـوو هێنایـە دەرێ، بیرەکـەی پـاککردەوە.

●انتَكَفَ ١/اليه: خـوار بویـەوە بەلایـدا. ٢/القوم: لە سەرزەمینێکەوە دەرچون بۆ سەرزەمینێکی تر.

أنتم ئێوە، هێوە (ڕاناوی سەربەخۆیە بۆ دواندنی کۆمەڵێك).

أنتمـــا ئێـــوە هــەردوکتان (ڕانـــاوی سەربەخۆیە بۆ دواندنی دووکەس).

انتمـــــاء پەیوەســـــتی، دڵبەنــــدی، سەرپێبوون.

●انتَمـــی ١/الی ابیـــه: نیـــسبەتی خـــۆی پەیوەست کرد بەباوکیەوە. ٢/البازي: لە جێگــەی خۆیـــەوە بەرزبویـــەوە بـــۆ جێگەیەکی تر.

أَنتَ تۆ، ڕاناوی سەربەخۆیە بۆ دوانـدنی کەسی دووەمی تاکی نێر.

أَنتِ تۆ، ڕاناوی سەربەخۆیە بۆ دواندنی کەسی دووەمی تاکی مێینە.

انتَوَرَ نورەی لە خـۆی هەڵساوی(نـورەش بریتیـە لـە بـەردی کلـس وهەنـدێك تێکەڵەی تری وەك زێڕ بۆ لابردنـی مـوو باشە).

●انتَـوی ١/القوم بموضع کذا: تیایـدا نیشتەجێ بوون. ٢/القوم: لـە وڵاتێکـەوە گواستیانەوە بۆ وڵاتێکی تر.

انتِهازِیّ هەلپەرست، فۆزمرەوەی هـەل و دەرفەتەکان.

●انتَهَبَ ١/النهبَ: بردی، تاڵانی کرد.

انتَهَجَ ڕێکەی ڕۆشـن وراستی گرتەبـەر، بەرێگەی ڕون ورەواندا ڕۆشت.

●انتَهَـــزَ١/الفرصـــةَ: قۆسـتیەوە. ٢/في الـضحك: زیـــادەڕەوی کـــردو ناشـــرین پێکەنی.

انـــتَهَضَ هەســـتا، هەســـتایە ســـەرپێ، ڕاچەنی.

●انتَهَكَ ١/الحرمةَ: پێشێلی کـرد، ڕێـزی لێنەگرت.

●اِنتَهى ١/كۆتایی هات، تەواوبوو. ٢/مِن الشیء: دەستی هەلگرت، دەستبەرداری بوو.

●اَنَّثَ ١/ه: بە مێینەی لە قەلەمدا، کردیە مێینە.

●اَنْثَرَ ١/چلمی داکرد. ٢/الکلام: کردیە پەخشان.

●انثَلَمَ ١/الحائط: کەلێن وناتەواوی تێکرد، درزی تێدا دروستکرد.

●أنثَى ١/فلانا: لە پاشملە باسی کرد، غەیبەتی کرد.

اُنثَى مێ ومێینە.

اِنجاز بە دەست هێنان، ئەنجامدان، تەواوکردن، ئەمەك کردن بە پەیمان و بەلێنەوە.

اَنجاس نوشتە یان هەر شتێکی تر، چاومزار یان هەرشتێکی تر کەبۆپاراستن هەلبواسرێت، شتەپیسەکان(وشەکە جەمعە).

اِنجاث سوپەر، قەلغان، پەردەی دەرەوەی دل (وشەکە جەمعە).

●اَنجَبَ ١/الرجل: مندالێکی بە شەرم وشکۆی بوو.

اِنجَبَرَ لە دوای شکان چاك بویەوە.

●اَنجَدَ ١/الرجل: نزیك کەوتەوە لەخاوخێزانی خۆی. ٢/ه: یارمەتیدا، هاوکاری کرد، کۆمەکی پێکرد.

اِنجَدَمَ بڕا، پارمپارە بوو.

اِنجَدَّ شکا، پارمپارە بوو.

اِنجَذَبَ پەلەی کرد لە ڕۆشتندا.

اِنجَذَرَ هەلکەنرا، لە بێخەوە دەرکێشرا.

اِنجَرَّ ڕاکێشرا.

اَنجر، اَنجَرة لەنگەری کەشتی.

●اَنْجَرَ ١/فلانا: چێشتی (نَجیرة) ی پێشکەش کرد (نَجیرة)ش چێشتێکەلە شیرو ئارد ورۆن دروست دەکرێت.

●اِنجَرَدَ ١/الثوب: پوارتکاو کۆن بوو، پورتوکا.

●اَنجَزَ ١/الوعد: بەئەمەك بوو بەرانبەر بەلێنەکە، پەیمانی خۆی بردە سەر.

●اِنجَزَمَ ١/العظم: شکا.

●اَنجَسَ ١/ه: پیسی کرد، پلۆخیکرد، چەپەلی کرد، گەماری کرد، چلکنی کرد.

اِنجَعَفَ هەلکێشرا، لە بێخەوە هەلکێشرا.

●اِنجَفَلَ ١/القوم: بە هەلەداوان ڕایان کرد، بە پەلە ڕایان کرد.

اَنجَل، نَجلاء پان وپۆڕ ودرێژ لەهەر شتێك، پیاوی چاوپان، ژنی چاوپان.

اِنجلی ئاشكرا بوو، له تاریكیەوه هاته دەرەوه بۆ ڕۆشنایی.

●**أنْجَمَ ١/الرجلُ عن الأمر،** وازی لێ هێنا، دەست بەرداری بوو. **٢/تـ الحربُ،** كۆتایی هات.

اِنجیل، اَناجیل پەرتوكی ئاسمانی مەسیح (علیه السلام) كه لەدوای خۆی شێوێندراو كرایه پێنج ئینجیل.

اَنجازَ گەڕایه دواوه، كۆچی كرد.

اِنحَتَّ هەڵوەری، كەوته خوارەوه، داخورا.

اِنحَدَرَ دابەزی و هاتەخوارەوه، لەبەرزاییەوه شۆڕبویەوه.

اِنحَرَدَ تاك بویەوه.

اِنحَرَفَ كەچ بوو، خوار بویەوه، لایدا.

●**اِنحَسَرَ ١/الشيءُ،** دەركەوت، ئاشكرا بوو.

●**اِنحَصَّ ١/الشعرُ،** هەڵوەری، كەوته خوارەوه، ڕوتایەوه.

اِنحصار سنوردارێتی.

اِنحَصَرَ هاتەوه یەك و گەمارۆدرا.

●**اِنحَطَّ ١/السعرُ،** هەرزان بوو، هاته خوارێ.

اِنحطاط داڕوخان، هەرەس.

اِنحَطَمَ تێك شكا.

●**اَنحَفَ ١/ه،** سستی كرد، لاوازی كرد.

اِنحَلَّ هەڵوەشایەوه، شی بویەوه.

●**اِنحَلَ ١/فلاناً المالَ،** ئاوی پێدا.

اِنحَلَمَ خەوی بینی.

●**اِنحَمَقَ ١/**بێ ئەقڵ بوو، كاری بێ ئەقڵانەی كرد. **٢/الثوبُ،** كۆن بوو. **٣/السوقُ،** بێ ڕەواج بوو.

اِنحَنَی كووڕ وخواربویەوه، چەمایەوه.

●**اَنحی ١/علیه،** پشتی پێ بەست.

●**اِنحازَ ١/القومُ،** جێگەكانی خۆیان چۆڵكرد.

●**اِنخَدَعَ ١/**هەڵخەڵەتا، فریوی خوارد. **٢/تـ السوقُ،** بێ ڕەواج بوو.

اِنخَذَلَ شكستی خوارد، سەری شۆڕبوو.

اِنخَرَقَ دڕا، شیتاڵ شیتاڵ بوو.

●**اِنخَرَمَ ١/الثقبُ،** دڕا، هەڵدڕا.

اَنخَع سەر شۆڕتر، سەركوت كراوتر، چەوساوەتر.

●**اِنخَفَضَ ١/**دابەزی، نزم بویەوه. **٢/الصوتُ،** نزم بویەوه، كز بوو.

اِنخَلَعَ له جێگەی خۆیدا نەما، لەجێگەی خۆی دوركەوتەوه.

اِنخلی گیای تازەی بڕی، گیای تازەی دەستەڕن كرد.

●**اَنخَنَثَ ١/الرجلُ،** نەرم و نیان و مەكرباز بوو، بەشێوه پیاو بوو

لەسروشت و هەڵس و کەوتیدا لە ژنان دەچوو، ژن ڕەفتاربوو.

اِندَثَرَ مەحووبویەوە، پوکایەوە.

اِندَخَلَ چوە ناوەوە.

اَندَرَ کردەوەو گوفتاری نامۆو دەگمەنی لێوە شایەوە.

● **اِندَرَجَ ١/فِي الشيء** چوە ناوئەوشتەوە، خۆی ئاخینە ناویەوە.

اِنرَسَ لە خاکدا شاردیەوە.

اِنــــدَعَى وەڵامـــی دایـــەوە، بـــەدەم داواکاریەوە چوو.

● **اَندَفَ ١/الكلب** ئاوی پێدا.

● **اِندَفَعَ ١/الفرسُ** غاری کرد.

● **اِنْدَفَقَ ١/الماءُ** ڕژا، بەتەکان لەبەری ڕۆشت.

● **اِندَقَّ ١/ت عنقه** ملی شکا.

● **اِندَكَّ ١/الحائط** ڕوخاندی تاکو لەگەڵ زەوی دا کردنیە یەك.

● **اِنذَلَّ ١/الى الشيء** ڕێی نیشاندا.

● **اَندَمَ ١/ه** پەشیمانی کردەوە، پاشگەزی کردەوە.

إنـــــدِماج ناوێتـــەو تێکـــەڵاوبون، پەیوستەگی.

● **إنـــدَمَجَ ١/فِي الـــشيء** چـــوە ناویـــەوە وناوێتەی بوو.

● **اِندَمَلَ ١/الجرحُ** چاك بویەوە.

اَندَى تەڕو نمناك بوو.

اِنذار ئاگادار کردنەوەی پێش وەخت.

● **اَنذَرَ ١/ه بالأمر** ئاگاداری کـردەوە لـە سەرەنجامەکانی.

اِنزَرَقَ کەوت بە سەر پشتدا.

اَنزَعَ کەسێك مومکانی لاتەنیشتی سـەری ڕوتابێتەوە.

● **أنــــزَلَ ١/الـــشيء** دای بەزانـــد. ٢/الله الكلام ناردیە خوارەوە.

انـــزِلاق داخزانـــی بڕبڕەکـــانی پـــشت، داخزان و هەڵخلیسکان.

انزَلَقَ خزا، داخزا، هەڵخلیسکا.

انزَوى دورکەوتەوە.

● **اَنـسَ ١/بـه** خـوی پێـوە گـرت و دڵـی سوکنایی پێ هات.

انس مرۆ، مرۆڤ، ئادەمیزاد، بنیادەم.

اَنَسَ کۆمەڵێکی زۆر.

إنساعَ توایەوە، تاوایەوە.

● **إنْساقَ ١/ت الإبل** یەك بـەدوای یەکـدا چوون.

● **إنسان ١/**مـرۆڤ ئـادەمیزاد. ٢/**العَـين** ڕۆشنایی چاو.

إنسانيّة مرۆڤايەتی، مرۆیی، هەرچی خەسڵەتێك كە تایبەتە بەمرۆڤەوە، ڕێچكەیەكی فەلسەفیە، هیومانیزم.

إنستَّرَ داپۆشرا، شاردرایەوە.

إنسِجام ڕۆبوونی ئاو، لەبەر ڕۆشتن ورەوان بوونی ئاو، لای زمانەوانان بەوە لێك دەدرێتەوە كە قسە خاڵی بێت لە گرێ وگۆڵ وجێگەی خۆی لە دڵدا بكاتەوە وكار لەمرۆڤ بكات وپێكهاتەیەكی سادەو ساكاری هەبێت، گونجان.

إنسِحاب كەنارگیری، پاشە كشە، گەڕانەدواوە.

إنسَحَبَ ڕاكێشرا بەسەر ڕوی زەویدا، گەڕایەوەدواوە، پاشەكشەی كرد.

● **إنسَحَقَ ١/** هاڕدرا، سەركوتكرا. **٢/الشيءُ:** دوركەوتەوە، فراوان بوو.

إنسَدَّ داخرا.

● **إنسَرَبَ ١/الماءُ:** ڕژا، لەدەفرەكەوە ڕژا.

● **إنسَرَقَ ١/ت مفاصِلهُ:** جومگەكانی لاوازبوون.

إنسَطَلَ مەست بوو، سەرخۆش بوو.

آنسَغَ ڕوا وسەوزبوو.

إنسَفَكَ ڕژا، داچۆڕا.

إنسِكاب ڕژان، لەبەر ڕۆشتنی ئاو.

إنسَلَی بێ خەم وپەژارە بوو، خەمی ڕەویەوە.

أنسُولِين دەرمانێكە بۆچارەسەركردنی نەخۆشی شەكرە بەكاردەهێنرێت.

● **أنْسَى ١/الرجلَ الشيءَ:** لەبیری بردەوە، وایلێكرد لەبیری بچێتەوە.

إنشَأَبَ تێكەڵاوبوو، ئاوێتەبوو.

أنشاط، إنشاط بیرێك هێندە قوڵاییەكەی كەم بێت بە یەك تەكان دڵۆچەكەی بەپڕلە ئاوی بێتەدەر.

● **أنشَأَ ١/هُ:** پەروەردەی كرد، پێی گەیاند، دایمەزراند.

إنشاء هونەری نوسین وداڕشتن.

● **أنشَبَ ١/هُ:** هەڵی واسی.

● **إنشَخَبَ ١/اللبنُ:** دۆشی، شیری دۆشی. **٢/اللبنُ:** ڕژا، لەگوان هاتەخوارێ.

أنشَدَ هۆنراوەی خوێند، هەڵبەستی خوێندەوە، سرودی گوت.

● **أنشَرَ ١/اللهُ الميتَ:** زیندوی كردەوە، گیانی كردەوە بەبەریدا. **٢/الأرضَ:** بەناو زیندوی كردەوە.

إنشِراح گوشاد بوون، كرانەوەی دڵ ودەرون وخۆشحاڵی، وشادبوونی سینگ.

إنشَرَجَ شكا و بووبە دووكەرتەوە.

● إنشَرَمَ ١/هەڵاهەڵابوو. ٢/الصيدُ: بەزامداری دەربازبوو.

● أنشطَ ١/هُ: چالاکی کرد.

● إنشَعَبَ ١/عنهُ: لێی دورکەوتەوە. ٢/ت اغصانُ الشجرة: لەبنەڕەتی دارەکەوە پەل وپۆی لێ جیابویەوە. ٣/الطريقُ: چەند لق و ڕێیەکی لێبویەوە.

إنشَغَفَ بویە دیلی خۆشەویستی و ئەڤینداری.

● أنشَفَ ١/هُ: بەرکولی چێشتی بەگەرمی پێدا، بەگەرمی لەقابلەمە خواردنی بۆدەرهێنا وپێیدا.

أنشَقَ بۆنی کرد.

إنشَقَّ پەرتەوازە بوو، پارچە پارچە بوو، لەت بوو.

● إنشَلَّ ١/السيلُ: لافاوەکە بەلاوازی دەستی بەهاتن کرد. ٢/اللصُّ: کەوتە ناو ڕانەمەڕەوە.

● إنشَمَرَ ١/بەخێرایی یان بەفیزەوە ڕۆشت. ٢/للأمرِ: خۆی بۆئامادەکرد.

إنشَمَلَ پەلەی کرد، خێرای کرد.

أُنشُودَة ئەو هۆنراوەیەکە کۆمەڵێك لەستایشدا یان لەسەرکۆنەکردندا دەیخوێننەوە.

● إنْصاتَ ١/گوێی گرت، گوێی شنەوت. ٢/الرجلُ: لەدوای چەمانەوە باڵای ڕێك وڕاست وەستایەوە. ٣/بە الزمانُ: ناوبانگی پەیداکرد، ناودار بوو.

إنصاف ویژدان وپیاوەتی ودادگەری.

أنصَب ئاژەڵێك قۆچ (شاخ) ە کانی ڕاست وڕێك بن.

إنصَبَّ ڕژا، لەبەری ڕۆشت، داچۆڕا.

● أنصَتَ ١/هُ: بێدەنگی کرد، دەمی پێ داخست.

● إنصَدَعَ ١/دڕا، لەت و پەت بوو. ٢/ت رحلە: هەڵخزاو جومگەکانی لەجێ‌چوون.

إنصَرَفَ پشتی هەڵکرد، پشتی تێکرد.

إنصَرَمَ بڕا، تێپەڕی، ڕابورد.

● أنصَفَ ١/الشيءَ: گەشتە نیوە، نیواونیوبوو. ٢/الشيءَ: نیوەیی برد، کردیە نیوە، دووکەرتی کرد. ٣/الرجلُ: دادگەر بوو. ٤/الخصمين: بەدادگەرانە چارەسەری ناکۆکی و دوژمنایەتیەکەی بۆکردن. ٥/فلاناً: خزمەتی کرد.

إنصَهَرَ توایەوە، تاوایەوە.

أنْضاد وشتری قڵەو(وشەکە جەمعە).

● إنضافَ ١/اليهِ: پەیوەست بوو پێیەوە.

إنـــضِباط پـــەیڕەوی تـــەواو لەیاســـاو دەســـتور، بـــەگوێرەی دەســـتور ویاســـا هەڵـــسوکەوت کـــردن، هێـــزی تایبـــەتی پاراستنی یاسا.

أنضَجَ پێ گەیی، هاتە بەرهەم.

إنضَمَّ یەکی گرت، کۆبویەوە.

أنَطَّ گەشتی دوور ودرێژ، سەفەری دوور.

انطَبَقَ داخراو هاتە وەیەك.

● **أنطَفَ** ١/**هـ**: لەکەداری کرد.

إنطَفَأَ کوژایەوە، خامۆش بوو.

● **أنطَـــقَ** ١/**هـ**: هێنایـــە قـــسە، دوانـــدی، هێنایەگۆ.

إنطَلَقَ ڕۆشت، ڕۆیی، دەرفرتا.

● **إنطَـــوى** ١/**علیـــه القـــوم**: کۆبونـــەوە، ئاپۆڕەیاندا.

إنعامة بەخشیش.

● **أنعَـــجَ** ١/**القـــوم**: وشـــترەکانیان قەڵـــەو بوون، وشترەکانیان گۆشتیان گرت.

إنعِراج کووڕبوو، خوار بوو.

● **إنعَزَلَ** ١/**عنهُ**: دورکەوتەوە لێی.

إنعَطَفَ پێچرایەوە.

● **إنعَقَّ** ١/لەت بوو، شکا. ٢/**الوادي**: قـوڵ بوو.

● **إنعَقَـــدَ** ١/بەســـترا، گرێـــدرا. ٢/**الزهـــرُ**: بەرەکانی هاتنەوە یەك وبونە (بەر).

إنعِكـــاس وێنەدانـــەوە، تیـــشك دانـــەوە، ڕەنگدانەوە.

أنعَـلَ نـەعلی لـەپێ کـرد، کەوشـی کـردە پێ.

● **أنعَمَ** ١/**الشيءَ**: ناسك ونەرمی کـردەوە. ٢/**فلاناً**: خستیە خۆشگوزەرانیەوە.

أنعى قسەیەکی قۆڕونالەباری کرد.

● **أنغَضَ** ١/**الشيءَ**: جوڵەی کـرد وشـپرز بـــوو. ٢/**رأســـهُ**: ســـەری جوڵانـــدوەك سەرســـوڕماو یـــاخود کەســـێك بۆگاڵتـــە کـــردن بەشـــتێك ســـەربجوڵێنێت. ٣/**الله علیه العیشَ**: ژینـی تـاڵ کـرد، ژینـی لـێ نارەحەت ونالەبارکرد.

● **أنغَلَ** ١/**الجلدَ**: لـەکاتی خۆشـە کردنـدا پێسەکەی خراپ کرد.

إنغَمَّ دڵتەنگ بوو، خەفەتبار بوو.

إنغَوى خوار بویەوە.

أنغى قسەیەکی ئاسان وساکاری کرد.

● **أُنف** ١/لوت، کەپۆ، بێڤڵ، کەپ، دەم. ٢/ باخێـــك کـــەس دەســـتکاری نـــەکردبێت، جەنگـــەڵێك دەســـتی بـــۆ نـــەبرابێت. ٣/**العجل**: ڕوەکێکە بۆجوانی وڕازاندنەوە دەنێـــژرێت لـــەگروپی (**خنازیریـــات**)ە گوڵەکـــەی لەســـەری هەنـــدێك ئـــاژەڵ دەچێت، ڕەنگەکەشی جۆراوجۆرە.

إنفــاق مــالْ بەخــشين لەڕێگــەی خێروچاکەدا، تەنگ دەستی، هەژاری.

إنفَتَحَ کرایەوە.

إنفِجار تەقینەوە، سووتان.

● **إنفَجَــــرَ ١/علــــيهم العــدو:** لەهەمووڵایەکــەوە هاشــاوڵی بــۆ هێنــان. **٢/الماء:** لەبەری ڕۆشت، فوارەی کرد.

● **إنفَخَ ١/ت السقف:** کون بوو، کونی تێ بوو.

● **أنفَـدَ ١/القـوم:** پارەیـان نـەما یـاخود توێـشویان لێبڕا. **٢/ت البئر:** ئاوی تێـدا نەما، وشکی کرد. **٣/الشيء:** لـەناوی بـرد، بەربادی کرد.

إنفِراد تـەنهایی، تـاك بونـەوە، تـاکڕەوی، گۆشەنشینی.

● **إنفَـرَجَ ١/الغـم:** ڕەویـەوە. **٢/الرجـل:** ڕزگاری بوو لە ناڕەحەتیەکەی.

إنفَرَطَ هەڵوەشایەوە، کرایەوە.

● **أنفَسَ ١/**گرانبەهابوو. **٢/الـشيء فلانـا:** سەرسامی کرد.

إنفَسَحَ گوشاد بوو، فراوان بوو.

إنفِصام دابڕان، ترازان.

● **إنفَـصَلَ ١/**جیابویـەوە، تـرازا. **٢/عنـه:** لێی جیابویەوە.

إنفَضَ پەرتەوازە بوو.

● **انفَطَـرَ ١/** شـکا، پـەراش پـەراش بـوو، لەت بوو. **٢/القضيب:** گەڵاکانی دستیان بە سەوز بون کرد.

انفَطَمَ لە شیر بڕایەوە، لـە شـیر خـواردن دابڕێنرا.

اَنفَـعَ بازرگـانی گـاڵۆکی کـرد، کـڕین و فرۆشتنی گۆچانی کرد.

انفِعــــال هەڵــچون، کەوتنــــە ژێـــر کاریگەریەوە، شەرمەندەیی.

● **انفَعَلَ ١/بكذا:** هەڵچوو.

● **اَنفَـقَ ١/**هـەژار کـەوت، توێـشوی لێـبڕا. **٢/المال:** خەرجی کرد.

● **انفَـكَ ١/**هەڵوەشـایەوە و لێـك بـچڕا. **٢/العبد:** ڕزگارو ئازاد کرا.

اَنفَلَ سوێندی خوارد.

انفلات بریتیە لەدابەزینی فشاری گاز لە ماوەیــەکی کەمــدا وەك لــە ئــامێرە هەڵمیەکانـدا ڕوودەدات، جڵـەو لەدەسـت دەرچوون، پاشاگەردانی ئەمنی.

اَنفَةَ دەرون بەرزی، سەر بەرزی دەرون.

اَنِقَ شادومان و خۆشحاڵ بوو.

● **اَنِقَ ١/ه:** سەر سامی کرد.

● **انقادَ ١/لفلان:** گوێ ڕایەڵی بوو، سەری بۆ شۆڕ کرد.

انقَبَضَ هاتەوە یەك، تەسك بویەوە.

● **اِنقاضَ ١/البناءُ:** رووخا، ڕما.

● **اِنقَبَضَ ١/في حاجته:** هەڵپەی کرد، پەلەی کرد. **٢/القوم:** پەلە پەلیان کرد.

● **اَنقَحَ ١/الكلام:** قسەی پاك کردەوە لە ڕەخنەو ناتەواوی، قسەی لە بێژنگدا و پاڵفتەی کرد. **٢/** پاکی کردەوە، پاڵفتەی کرد.

● **اَنقَدَ ١/الشجر:** گەڵای کرد.

اَنْقَدْ کیسەڵ، ڕەقە.

● **أنقَذَ ١/هُ:** ڕزگاری کرد، دەربازی کرد.

● **انقَرَ ١/عنهُ:** دەستی لێ هەڵگرت، دەست بەرداری بوو، دەستی لێ کۆتا کرد.

انقرض ڕیشەکەن بوو، قڕ بوو.

انْقسام بەش بەش بوون، دابەش بوون، پارچە پارچە بوون.

انْقَسَم پارچە پارچە بوو، دابەش بوو.

● **اَنقَصَ ١/الشئ:** کەمی کردەوە، ناتەواوی کرد.

● **اَنقَضَ ١/اصابعهُ:** پەنجەکانی دابە یەکدا بۆ وەی دەنگیان لێوە بێت، چەقەنەی لێدا.

انقَطَعَ بڕا، بچڕا.

● **اَنقَعَ ١/الماءُ:** ڕەنگی زەرد بوو بۆگەنی کرد. **٢/الصارخ بصوته:** هاوارکەر یەك بە دوای یەکدا هاوارو قیژەی کرد.

٣/الميت: ئەسپەردەی کرد. **٤/ت الحية السَمَ:** مار ژەهری کۆکردەوە.

● **اَنْقَلَ ١/النعلَ:** چاکی کرد، ڕێك و پێکی کرد.

انقِلاب کودەتا، شۆڕش، سەرنگونی حکومەت.

انْقَلَبَ هەڵگەڕایەوە، سەرەو ژێر بوو.

اُنْقُوعَة ڕێڕەوی ئاو، جۆگە، جۆگەلە.

● **أنقى ١/هُ:** پاکی کردەوەو هەڵی بژارد.

انكار ملە جەڕێ، نکولی کردن، بەدرۆ خستنەوە، باوەڕ نەهێنان.

انكِبى کەوت بە سەرڕوودا، بە دەمدا کەوت.

● **اَنكَحَ ١/هُ:** مارەی کرد، مارەی بڕی.

● **اَنكَرَ ١/هُ:** ملە جەڕێی لێکرد، نکولی لێکرد، نەزان بوو بەرانبەری.

أنكَــر ناخۆشترین، ناحەزترین، قەڵسترین.

انكِسار شکانەوە، گۆڕرانی ڕێڕەوی تیشك لە کاتێکدا لە ناوەندێکی ناسك و تەنکەوە بەرەو ناوەندێکی ناسکی تر دەچێت وەك لە ناوەندی هەواییەوە بچێتە ناوەندێکی ئاوی.

● **انكَسَفَ ١/ت الشمسُ:** خۆرگیرا.

انكَشَفَ ١/ڕیسواو بەدناو بوو. **٢/الشئ:** دەركەوت، ئاشكرا بوو.

●**اَنكَفَ ١/ه:** پاك ڕایگرت لە نەنگی و لە كەلەو پەڵەوبە پیرۆزی دانا.

●**اَنكَلَّ ١/من المكان:** وازی لێ هێنا، لێی دوركەوتەوە.

●**انكَمَشَ ١/**كورت بویەوە، بەرەو دواوە چوو. **٢/الثوب بعد الغسل:** پۆشاكەكە لە دوای شۆردن كورت بویەوەو چوە ئاو.

اَنَّما تەنها، بە تەنها.

انمارَ هەڵكەندرا، هەڵكێشرا (بۆ موو).

اَنمَر بەهەورێك دەوترێت پەڵەیەكی سپی بێت و پەڵەیەكی تری ڕەش بێت یان هەر ڕەنگێكی تر بێت بەڵام بە زۆری بە هەورێك دەگوترێت كە پەڵەیەكی سپی بێت و پەڵەكەی تری ڕەش. ئەسپێك لە شێوەی پڵنگدا پەڵەی ڕەشی تێدا بێت.

●**اَنمَسَ ١/في الشئ:** چوە ناویەوە.

اَنمَقَ خورما بێ ناوك بوو.

انمَلَقَ نەرم بوو، ناسك و نۆڵ بوو.

اَنمُلَة سەری پەنجە.

اَنموذَج نمونە.

اِنَّ و أنَّ بە ڕاستی، ئەم دوو وشەیە لە وشەكانی (توكید)ن.

اَنوَر ئاشكرا و جوان، تیشكاوەرتر.

●**اَنوَرَ ١/**ڕوناك بویەوە. **٢/الشئ:** ئاشكرا بوو.

اَنوُف گرانقەدر، بەرێز، كەسێك زۆر دەرون بەرز بێت.

اَنْوَك گەمژە، گێل، نادان.

اَنوى گەشتی دورو درێژی كرد.

انهار ڕشتنی خوێن و ئاو.

انهار وێران بوو، ڕووخا، ڕما.

●**انهاضَ ١/العظم:** ئێسقان لە دوای گرتنەوەیەوە شكایەوە.

●**انهالَ ١/القوم على فلان:** یەك لەدوای یەك هاتنە سەری و بەرۆكیان گرت بە جنێو یاخود لێدان.

●**اَنهَجَ ١/الطريق:** ڕۆشن و ڕوناك بویەوە. **٢/الطريق:** ڕۆشنی كردەوە.

●**اَنهَدَ ١/الصلية:** دیاریەكەی بە گەورەی زانی، دیاریەكە زۆرلای بەرێزو گەورەبوو. **٢/الحوض:** پڕی كرد تاكو لێی ڕژا.

اِنْهَدَمَ ڕووخا، وێران بوو، ڕما.

اِنهَدَنَ پشت سارد بویەوە لەمەبەستی خۆی.

● **اَنهَـرَ ١/النهـرَ:** فراوانـی كـرد. **٢/الـدمَ:** ڕژا. **٣/الـمـائر:** گەشـتـە ئـاو. **٤/الرجـلُ:** كەوتە ڕۆژەوە، ڕۆژی كردەوە.

● **اَنهَزَ ١/ه:** ڕاپەڕاندو وشیاری كردەوە.

انهَزَع شكا.

● **انْهَزَمَ ١/الجيشُ:** شـكا لەجەنگدا. **٢/تو العصا:** شـكاوقرپەی كـرد، شـكاو كرتـەی كرد.

● **اَنهَـــضَ ١/ه:** ڕاپوەشــاند بــۆ بێــدار كردنەوەی و هەڵی ساندەوە.

● **نَهَـــكَ ١/ه:** زيـــادەڕەوی كـــرد لـــە سزادانيدا.

● **اَنهی ١/الشئ:** تەواوی كرد، كۆتايی پـێ هێنا.

انهيار داڕوخان، داڕمان، هەرەس هێنان.

● **اَنَـــیَ ١/**نزيــك كەوتــەوەو ئامــادەبوو. **٢/النهات:** كاتی هات، كاتی نزيك بووەوە.

اَنّی ئاوەڵفرمانی شوێنە بە مانـای (هـەر كـــۆی، هـــەر جێگەيـــەك، لـــە كـــوێ) دەگوترێـت(**انـی تجلـس اجلـس)** يـاخود **(انی لك هذا ؟).**

أنيس باڵندەيەكی ئاوبە دەنگی لە دەنگی مانگا دەچێت، هاودەم، خەمخۆر، هـاوڕێی پێكەوە دانيشتن.

أنيق كەشخە، جوان و ڕێك وپێك، جوان پۆش.

اَنين ناڵە، هاواری نەخۆشان و بيماران.

أنی و اَنـی هەموو ڕۆژ يـان بەشێك لـە ڕۆژ.

أوْ يـــا، يـــان، بـــۆ چـــەند مەبەســـتێك لەڕستەدا بەكار دەهێنرێت وەك**(عطفـه لجام، اباحة، تخيير، تقسيم).**

اَوابِد سەختی و ناڕەحەتی، تەنگانەكانی دنيا.

اَواسِ پايە، ستون دەگوترێت **(ملكٌ ثابت الاواسي).**

اَوان كات، وەخت (وشەكەجەمعە).

● **اَوَبَ ١/صدة:** پاشگەز بوەوە لێی.

أوْب نياز، مەبەست، خوو، نەريت، ڕێگە.

● **اَوبَدَ ١/ه** تاكی كردەوە، جيای كردەوە.

● **اَوبَقَ ١/ه** لە ناوی برد.

● **اَوتـاد ١/**مێخ، بزمـار. **٢/ الارض:** شاخ، چيا. **٣/البلاد:** پيـاو مـاقوڵ وسـەرۆكانی وڵات. **٤/الفم:** ددانەكان.

● **اَوثَدَ ١/**سەقامگيری كرد، قايم و قوڵی كرد. **٢/**مێخی داكوتا.

● **أوثَجَ ١/ه:** زۆری كرد، زۆری ئەنجامدا.

● **اَوثَـــقَ ١/ه:** بـــە گـــوريس تونـــدو تـــۆڵ بەستی.

أَوج بەرزی، بڵندی، بەرزترین خاڵ.

●**أَوجَبَ ١/لفلانٍ حقه**: ڕەچاوی کرد. ٢/**الشئ**: کردیە واجب. ٣/**الرجلُ**: کارێکی کرد پێی بکەوێتە بەهەشت یان دۆزەخەوە.

●**أَوجَدَ ١/فلاناً**: بە هێزی کرد، دەوڵەمەندی کرد. ٢/**الله الشئ**: هێنایە بونەوە، دروستی کرد.

أَوْجَرْ کەسێك لە شتێك بترسێت.

●**أَوجَعَ ١/ه**: ئازاری پێگەیاند، ئێشی پێگەیاند.

●**أَوجَفَ ١/الباب**: دایخست، پێوەیدا.

أَوجَعْ بە ئازارتر، بە ئێش تر، زۆر بە ئازار.

أَوحَدَ بە تەنهایی وازی لێ هێنا، تاکی کردەوە.

●**أَوحَرَ ١/ه**: تورەی کرد، شتێکی پێ گوت کە پێی تورە ببێت، قسەیەکی دا بە گوێیدا کەنەو ڕقی لێی بێت.

●**أَوحَشَ ١/المكان**: خەڵکی چۆڵیان کرد. ٢/**الرجلُ**: برسی بوو، توێشوی لێبڕا.

أَوحَفَ پەلەی کرد، پەلەپەل کرد.

●**أوحى ١/**ئاماژەیدا، بە جۆرێك قسەی کرد تەنها بەرانبەرەکەی تێبگات و کەسی تر لێی حاڵی نەبێت، بە ئیشارەت قسەیکرد. ٢/**العملَ**: پەلەی تێدا کرد. ٣/**الرجلُ**: لە دوای هەژاری دەوڵەمەند بوو.

●**أَورَثَ ١/ه**: میراتی بۆ دانا، کردیە میرات گر.

●**أَورَدَ ١/الشئ**: یادی کردەوە.

●**أَورَقَ ١/الشجر**: گەڵای کرد.

أَورَه نادان، گەمژە، گێل، گەلحۆ.

اوِزّ قاز، باڵدارێکی سپی زەلامە گۆشتی دەخورێ.

●**أوزَرَ ١/الشئ**: شاردیەوە، حەشاری دا.

●**أَوزَى ١/الى فلانٍ**: پەنای بردە بەری.

●**أَوسَطَ ١/القوم**: چوە ناوە ڕاستیانەوە، چوە نێوانیانەوە.

●**أَوسى ١/الشئ**: بڕی، لەتی کرد.

أَوشَكَ پەلەی لە ڕۆشتندا کردو نزیك بویەوە.

●**أَوشى ١/الرجلُ**: ئاژەڵەکانی زۆر بون و زاوزێ یان کرد. ٢/**الشئ**: دەری هێنا.

●**أَوصَدَ ١/الباب**: دایخست، قایمی کرد. ٢/**على فلانٍ**: بە هیلاکیدا برد.

أَوصَر بەڵێن نامە، چەکی کڕین و فرۆشتن.

●**أَوصَفَ ١/الغلامُ**: گەشتە تەمەنی خزمەتکردن.

اَوصَلَ گەیاندی.

أوصى ئامۆژگاری کرد، فەرمانی کرد.

● **أوْضَحَ** ١/**الأمرُ**: ڕۆشن بویەوە. ٢/**الأمرَ**: رونی کردەوە.

● **أوضَخَ** ١/**ت البئرُ**: ئاوی کەم بوەوە.

● **أوضَمَ** ١/**الشجرَ**: درەختی بڕی و لە سەر یەکتر هەڵیچنین.

● **أوطَنَ** ١/**بالمكانِ**: تیایدا مایەوە، کردیە زێد ونیشتمانی خۆی.

● **أوعَبَ** ١/**الشيءَ**: کۆی کردەوە. ٢/**الأمرَ**: دەستی لێی خاڵی بوو.

● **أوعَثَ** ١/**المتكلمُ**: لەقسە دەستەوەستان بوو. ٢/**الرجلُ**: تێکەڵوپێکەڵی کرد. ٣/**الأمرَ**: خراپی کرد. ٥/**في مالهِ**: ئیسرافی کرد، هەڵەخەرجی کرد.

● **أوعَدَ** ١/**ه**: پەیمانی پێدا، بەڵێنی پێدا. ٢/ هەڕەشەی لێکرد، ترساندی.

● **أوعَسَ** ١/**ت الإبلُ**: لەڕۆشتندا ملی بەرز کردەوە وهەنگاوی گەورەی نا.

● **أوغَرَ** ١/**ه**: تورەی کرد.

● **أوغَفَ** ١/**الرجلُ**: چاوی کز بوو. ٢/**الكلبُ**: هەناسەبڕکێی پێ کەوت.

● **أوفَدَ** ١/بەرزبویەوە. ٢/ نوماینەدو نێردراوی نارد. ٣/**عليهِ**: چاودێری وسەرپەرشتی کرد.

أوفى ئەمەگداربوو بەرانبەر بە پەیمان وبەڵێن.

أوقاب کەل وپەلی ناو ماڵ، شمەکی ناوماڵ.

أوقَدَ ئاگری هەڵگیرساند.

أوقَصْ کەسێك بەزگماکی ملی کورت بێت.

● **أوقَفَ** ١/**ه**: وەستاندی، ڕای وەستاند. ٢/**ه عن الأمرِ**: ئەوی لەوکارە پاشگەز کردەوە ودەستی پێ لێ هەڵگرت.

● **أوكَبَ** ١/**ه**: تورەی کرد. ٢/**الطائرُ**: خۆی ئامادەکرد بۆفڕین.

أوكَدَ پەیمان وبەڵێنی توندوتۆڵ کردەوە.

● **أوكَرَ** ١/**الإناءَ**: پڕی کرد.

● **أوكَفَ** ١/**ه**: خستیە ناو گوناهەوە، گوناهی پێکرد.

● **أوكَلَ** ١/**بالله**: خۆی دایەدەست خودا، پشتی بەخوابەست وکارەکانی بەوسپارد.

● **أوَّلَ** ١/**الرؤيا**: خەوپەرژێنی کرد، خەونی ڕاڤە کرد، خەونی لێك دایەوە.

أوّل یەکەم، یەکەمین، سەرەتای هەرشتێك.

● **أولَجَ** ١/**ه**: خستیە ناوەوە.

● **أوْلَعَ** ١/**الصّبيُّ**: درێژوگەورە بوو.

●أولاهُ ٨/الثقة: متمانــەی خــۆی پــێ بەخشی، پشتی پێ بەست.

أولو خاوەنان.

أولوية لەبەرتری، بەرتری.

أولَقَ شێت بوو، توشی شێتی بوو.

أولَمَ دەعوەتی سازکرد، سفرەی سازکرد.

أوقأ ئاماژەی دا، نیشارەتی کرد.

●أومَقَ ٨/ت المرأة: بەد رەوشتیەکانی بەئاشکرا ئەنجامدا.

●أومَضَ ٨/الرجلُ: ئاماژەیەکی سوکی دا.

أوهَفَ نزیك کەوتەوە.

●أوهَنَ ٨/هُ: لاوازی کرد.

●أهــــابَ ٨/الراعــــيُ: هـــاواری لەپــەزەکانیکرد تــاکو بوەســتن یــاخود بگەڕێنەوە.

●أهانَ ٨/هُ: بەسوك سەیری کرد، گاڵتەی پێکرد، سوکایەتی پێکرد.

إهانــة بەسوك سەیرکردن، سوکایەتی پێکردن، گاڵتە پێکردن.

●أهَبَّ ٨/السيفَ: ڕای وەشاند.

أهبة ئامادەگی.

●إهتَبَرَ ٨/البعيرُ: لاواز بوو، گۆشتی پێوە نەما.

●إهتَبَــــلَ ٨/فــلانٌ: درۆی زۆرکـــرد وفروفێڵی بەکارهێنا.

●إهتَجَ ٨/في الامر: بەگوێی خۆی کرد بە کارەکەدا و گوێی بۆ ڕاوێژی کەسی تر نەگرت.

●أهتَجِمَ ٨/الرجلُ: لاواز بوو، سست بوو.

●إهتَدى ٨/الرجلُ: داوای ڕێنمایی کرد.

إهتَدَّ بەخێرایی بڕی.

●إهتَزَّ ٨/لەرزا، جولا، بزوا. ٢/النباتُ: جولایەوەودرێژ بوو.

إهتزاز لەرزین، جولان.

إهتَزَعَ پەلەی کرد، پەلەپەلی کرد.

●إهــتَشَّ ٨/لكذا: پێی خۆشحاڵ بوو. ٢/فلانٌ بي: بەمن شادومان بوو.

إهتَشَلَ سـواری ئەسـپێك بـوو بـەبێ مۆڵەت وەرگرتن لە خاوەنەکەی.

إهتَضَمَ ستەمی کرد.

●إهتَلَّ ٨/الوَجهُ: درەخشایەوە.

إهتَمَّ گرنگیدا، بایەخیدا.

●إهتَنَأ ٨/مالهُ: چاکسازی تێدا کرد.

●أهجَلَ ٨/الشيءَ: پانی کرد. ٢/المالَ: ونی کرد، بەفیڕۆیدا.

أهجَمَ خەوت، نوست، ڕاژا.

●أهَــدَأَ ٨/هُ: ئـارامی کـردەوە، هێمنـی کردەوە.

●أهدَرَ ۱/دم فلان: بەفیڕۆ خوێنی فلان کەسی ڕشت، خوێنی فلان کەسی حەڵاڵ کرد.

●أهدَفَ ۱/منه: نزیك کەوتەوە لێی. ۲/الیه: پەنای بردە بەری.

●أهدَنَ ۱/الطفل: لاوازی کرد.

أهرَت دەم پان، کەسێك دەمی پان بێت.

أهرَقَ ماڵوسامانی گەشەی کرد.

أهرَم پیربوو، پەکی کەوت.

أهزَقَ زۆرپێکەنی.

أهشَلَ وشتری دزراوی بەخشی.

●أهِلَ ۱/به: خوی پێوەگرت.

أهْل کەس وکار، خزم ودۆست.

●أهَلَّ ۱/الشهرُ: مانگەکەی دەرکەوت.

أهلاً وسهلاً واژەیەکە بۆ بەخێرهێنان وچاك وچۆنی کردن بەکاردەبرێت.

أهلَب کەسێك زۆری موو پێوەبێت، مووداوی، کەسێك توکی زۆر بە لەشیەوە بێت.

●أهلَكَ ۱/ه: لەناوی برد. ۲/المالَ: فرۆشتی.

أهلِيّ ئاژەڵی ماڵی کراو، ئەهلی.

أهلِيّة شایستەگی، شایستەیەتی.

أهلِيّة گونجاوی، شایستەگی.

●أهَمَّ ۱/الامرُ فلاناً: ناڕەحەت ودڵ تەنگی کرد.

إهمال فەراموش کردن، سستی، پشت گوێ خستن.

●أهمَعَ ۱/الدمع: ڕژا. ۲/الطلّ: کەوتە سەردرەختەوە.

●أهْمَلَ ۱/ه: پشت گوێی خست، وازی لێهێناو بەکاری نە هێنا. ۲/الأمرَ: ڕێك وپێك وتوند وتۆڵی نەکرد.

أهنَفَ پێکەنی، پێکەنی بەشێوەیەك وەك گاڵتە بکات بەشتێك.

أهوَج نادان، گەمژە، ئازاو چاو نەترسێك بەبێ باکانە خۆی بکات بەنێو جەرگەی شەڕدا.

أهوَن ئاسانتر، ئاسان.

●أهْوَى ۱/الشيءَ: کەوت.

أُهوِيّة چاڵی قوڵ.

أهيَق مل درێژ.

أَي واتە.

اِي بەڵێ، بەرێ، ئەرێ (وشەی وەڵامدانەوەیە).

أَيّ چ، چ شتێك (أيّ شيءٍ = چ شتێك؟).

أيَا وشەی بانگ کردنە بۆ دوور.

أياب گەڕایەوە.

إياب گەڕانەوە.

●**اَيأسَ ١/هـ** بێ ئومێدی کرد، خستیه ناو بێ ئومێدیەوە.

اِيـاكَ تۆ، هەر تۆ، بە تەنها تۆ (**اياك نعبد**).

أيَّانَ کەی، چ وەختێك، چ کاتێك؟.

اِيتاء بەخشین.

اِيتَسَرَ گۆشتی قوماری دابەش کرد.

●**اَيـتَمَ ١/هـ** هەتیوی خست، کردیە هەتیوو.

اِيثار ڕێز گرتن لە کەسانی تر.

اِيجار بە کرێ گرتن.

اِيجـاز ڕوونکردنـەوەی مەبەست بـە کورتترین دەستەواژە، کورت کردنەوە.

اِيحاء نیگا ناردن.

اَيِّد بەهێز، بە توانا.

●**أيَّدَ ١/هـ** سەقامگیری، بەهێزی کرد.

اِيذاء زیانگەیاندن.

اِيراد هێنانی کاڵای بازرگانی.

اَيِسَ ئومێد بڕاو بوو، بێ هیوا بوو.

●**اَيسَرَ ١/ت المرأة** منداڵ بوونی لە سەر ئاسان بوو.

اَيْـسَر ئاسـانتر، سـوکتر، چـەپ، دژی لای ڕاست.

اِيضاح ڕونکردنەوە، ڕۆشن کردنەوە.

اِيفَعَ کەشتە تەمەنی بلوغی.

اِيقاع هەماهەنگی دەنگ.

أَيقَـاظ بێـدار، چاوکراوە و ئاگـادار لـە مەسەلەکان.

●**أيقَـظَ ١/فلانـا،** وەئاگـای هێنـایـەوە، بێداری کردەوە.

اَيقَن بێ گومان.

اَيقَنَ دڵنیایی و یەقینی دەستکەوت.

اَيك دار و درەختی زۆرو پێکدا هەڵچوو.

اِيلاف پەیمان، بەڵێنی شێوە مۆڵەت.

أَيِّـم کەسـێك هاوسـەرەکەی لـە دەست دابێت، بێوە ژن یان بێوە پیاو.

اَيم مار، نێرەی مار.

اِيمان باوەڕ، بڕوا.

أَيمَـنَ بـەرەو لای ڕاسـت چـوو، هـات بـۆ وڵاتی یەمەن.

أَيمَن لای ڕاست، پێچەوانەی لای چەپ.

أيْنَ وشەیەکە پرسیاری پـێ دەکرێـت لـە شوێن، کوێ، لە کوێ؟.

اَينَعَ میوە خۆش بـوو پێگەیشت و کـاتی لێکردنەوەی هات.

أيْنَمـا هەر کوێ، دەگوترێـت (**اينما تكونوا**).

اَيوان کۆشك، هەیوان لە ماڵدا.

أَيْن کات، هیلاکی و ناڕەحەتی.

ب

●باءَ ١/بالحق: دانی پێدا نا. ٢/الیه: گەڕایەوە. ٣/ه: گەڕاندیەوە. ٤/فلان بفلان: کوژرایەوە لەبریتی فلانی تردا، لەبری خوێن کوژرایەوە.

بِئر بیر، چاڵێکی قوڵە لەزەویدا دروست دەکرێت بۆ ئاو لێدەرهێنان.

بائت شیرێ یان ئاوێ شەوی بەسەردا بێتەوەو سارد بێتەوە.

بائِخ بێ مەزە، بێ تام.

●بادَ ١/ لەناو چوو. ٢/ت الشمس: دیارنەما.

●بارَ ١/العمل: هەڵوەشایەوەو پوچ بویەوە.

بائِس بەدبەخت، هەژارو نەدار.

بائِع فرۆشیار، کڕیار.

بائِقَة سەختی وتەنگانە.

بائِن ئاشکرا، ڕوناك، ڕۆشن، بێ تەمومژ.

بائِنَة ئەو شتومەك وبوخچەو پێداویستییانەی لەگەڵ بوکدا دەنێردرێن بۆماڵی زاوا.

باب درگا، دەروازە.

بابِلی ئەفسونگەر.

●باتَ ١/ شەوی گوزەراند لەجێگەیەکدا، شەو مایەوە. ٢/الرجلُ: ژنی هێنا. ٣/الرجلُ: ژنی بۆ هێنا.

باتِر شمشێری بڕندە.

باثِر ڕژد، حەسود.

باج باج، سەرانە.

باحَثَ گفتوگۆی کرد، بەڵگەی هێنایەوە.

باحِث لێکۆڵیار، توێژەر، کەسێك لێکۆڵینەوە بکات لەهەر بوارێکدا.

باحَة ناوەڕاستی ڕێگە.

●باخَ ١/اللحم: بۆگەنی کرد.

باخِرَة کەشتی زەبەلاحی هەڵمی.

●بَخعَ ١/بالحق: دانی پێداناو مل کەچ بو بۆی.

●بادَّ ١/ه: لەناکاوا دای بەسەریدا.

بادَرَ پێش دەستی کرد، پەلەی کرد.

بادِر دەست پێشخەر، پەلەکەر.

●بادَلَ ١/ ه: گۆڕیەوە، شتێکی لەگەڵدا ئاڵوگۆڕکرد.

بادِه غافڵگیر، کەسێك لەناکاودا هێرش بکات.

●بادَی ١/ه: نیشانیدا، دەری خست، ئاشکرای کرد. ٢/بالعداوة: دوژمنایەتی کرد، دوژمنایەتی ئاشکرا کرد.

بادِیء دەشت پێکەری هەرکاریَ، دەست پێشخەر، کەسێك بەر لەکەسانی تردەست بەکردنی کارێك بکات.

بادِیَة بیابان.

باذِخ خۆبەزلزان، کەشخە.

بارَ تاقی کردەوە.

بارَّ چاکەی کرد، میهرەبانی نواند.

بارّ چاکەکار، دروستکار، ڕاستگۆ.

بارِجَة کەشتی زەبەلاحی جەنگی.

●**بارِحَة** ١/ دوێنێ، دوێکە، ڕۆژی بەر لە ئەمڕۆ. ٢/**الأولی** پێریَ، پێرەکە.

بارِد سارد.

بارِع کەسێك لە جوانیدا یان لە زانیاریدا یاخود لەچاکەکاریدا دیار بێت لەناو مەردومدا.

بارِقَة هەوری پزیسکەدار، شمشێر.

●**بارَكَ** ١/**الرَجلَ** نزای بەرەکەتی بۆ کرد.

بارُود باروت، سوتەمەنی نێو تەقەمەنیەکان.

بارَیَ چاودێری کرد، سانسۆری کرد.

بارِیء وەدیهێنەر، ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە.

بَاز هەڵۆ، بازی ڕاوکردن.

بازِل پیاوی وەناگا و کارشوناس.

بَاس ئازایەتی، هێز.

بَأساء نارەحەتی، هەژاری، ڕەنج و دژواری ژیان، ئەشکەنجە.

باسِط ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە و بەمانای فراوانکەرو گوشادکاری ڕۆزی دێت.

باسِق دارخورمایەك پەلوپۆکانی بەرز وبڵند بوبێتەوە.

باسِل ئازا، چەلەنگ، دلێر، چاونەترس، قارەمان.

باسِم دەم بەخەندە.

●**باشَرَ**/ دەستی پێکرد. ٢/**المرأة** لەگەڵیدا جووت بوو.

●**باضَ** ١/**بالمکان** تیایدامایەوە. ٢/**الطائر** هێلکەی کرد. ٣/**فلاناً** سپێتی بەسەریدا زاڵ بوو، زۆر سپی بوو. ٤/**السّحابة** بارانی باراند.

باطِل بێهودە، پوچ.

باطِن ناواخنی هەرشتێك، دیوی ناوەوە.

●**باطَنَ** ١/**ه** پرسی پێکرد.

باطِنيّ دەرونی، ناوەوەیی.

باع باڵ، ئەندازەی درێژی نێوان کرانەوەو والاکردنی هەردوو دەست.

●**باعَ** ١/ فرۆشتی. ٢/**الضَبلَ**: بەباڵ گوریسەکەی پێوانەکرد. ٣/**العَرَق**: ڕژا. ٤/**الشعاع من الصفو**: دەرکەوت لەڕیزەکەدا.

باعِث هۆکار.

●**باعَدَ** ١/ ە: دوری خستەوە.

باغ زاڵ بوو، لەنێو چوو.

باغي ستەمکار، یاخی.

●**باقَ** ١/ت **السَفینة**: نقوم بوو. ٢/**الشيء**: خراپ بوو، بۆگەنی کرد.

باقَة چەپك، چەپکە گوڵ یان هەرشتێکی تر.

باقِعَة ئەو پەلەوەرەی لەترسی ئەوەی کەنەبادا ڕاوبکرێت هەر ئەملاولایەتی، پیاوی زۆر زیرەك.

باقِي بەرقەرار، نەمر، هەرشتێك بمێنێتەوە، ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە.

باقِيات کاری چاکە وپیاوەتی کەدەمێنێتەوە.

●**باكَ** ١/**المتاع**: فرۆشتی.

باكّ کەمزە.

باكِر بەیانی، سەرلەبەیانی، کیژی شوونەکردوو.

بَال ئەندێشە، خەیاڵ، بیر.

بالِد کەسێك لە جێگەیەکدا بمێنێتەوە و بیکاتە وڵاتی خۆی.

بالِع قوت دەر.

بالِغ کەسێك گەشتبێتە تەمەنی باڵق بوون.

بالَغَ زیادەڕەوی کرد، کۆششی کرد لەکاردا.

بالوعَة لولەی چوونە دەرەوەی ئاوی پیس لەماڵدا.

بالُون میزەڵان، میزەڵدان، تۆپی یاری، باڵۆنی هەوایی.

بانَ جیابویەوە، ڕۆش بویەوە.

باني بیناکار، دروستکەر.

●**باهَتَ** ١/ە: سەرسامی کرد.

باهِرَة ڕوەکێکە لەگروپی نەرگسیەکان بۆ جوانی دەنێژرێت ولەتەمەنیشیدا یەك جار گوڵ دەکات.

باهِضَة هەرچی شتێك یان مەسەلەیەك قورس بێت لەسەر شان و ببێتەهۆی ئەشکەنجە و ناڕەحەتی بۆ مرۆڤ.

●**باهَلَ** ١/**بعضهم بعضاً**: نەفرەتیان لەیەکتری کرد.

بايَضَ زیادە ڕەوی کرد لەسپێتیدا، زۆرسپی کردەوە.

بايَعَ پەیمانی بەست وبەڵێنیدا.

بَبغــاء تــوتی، باڵندەیــەکی زیرەکــەو دەتوانێت هەندێك قسەبكات.

بَتَّ بڕی، لەتی کرد.

بَتات شمەکی ناومال، توێشوو.

بَتّار شمشێری بڕندە.

بترول نەوت، نەوتی خاو، پترۆڵ.

●**بَتَّـلَ ١/الشيءَ** بـڕی وجیـای کـردەوە لەشتی تر.

بَتول پاکدامێن.

بُتولَة پاکدامێنی.

بَثَّ پەخشی کرد، بلاوی کردەوە.

بَــثّ پــەخش، بلاوکردنــەوە، نارەحــەت ترین دلگرانی ودلتەنگی.

●**بَــثَّ ١/الــسرَّ** نهێنــی بــلاو کــردەوە. **٢/الغبـارَ** بــەبای کــرد، تــەپ وتــۆزی کردبەبادا.

●**بَثَّثَ ١/الشيءَ** پەرتەوازەی کرد.

●**بَثَرَ ١/وجهه** پەلەی لێ دەرکەوت.

● **بَثَقَ ١/النهرَ** بەربەستەکەیی شـکاند، لافاوەکەی لێ دەرهات.

●**بَــجَّ ١/ه** لــەتی کــرد. **٢/ه بـالرمح** بەنێزە لێیدا.

بُجرَة ناتەواوی، عار.

●**بَجَّسَ ١/الماءَ** تەقاندی، فوارەی پێکرد.

بَجِلَ شادومان بوو، خۆشحاڵ بوو.

●**بَجَّلَ ١/ه** بەمـەزنی دانـا، گـەورەی کرد.

بَجَل وشـەیەکی وەلامدانەوەیە بـەمانای بەڵێ.

بَحّـاث لێکۆڵیـار، توێـژەر، کەسـێك زۆر لێکۆڵینەوە بکات.

بَحّار کەشتیەوان، دەریاوا.

بَحت پاڵفتە، بێ خەوش وخاڵ.

●**بَحَثَ ١/** لێکۆڵینەوەی کرد. **٢/ه** داوای کردو بەدویدا گەڕا.

بَحـث لێکۆڵینــەوە، توێژینــەوە، گــەڕان بەدوی شتێکدا لەژێر خۆڵدا.

بَحثَرَ پرژوبلاوی کردەوە.

بَحِرَ سەرسام بوو، شلەژا لەترسا.

بَحر دەریا.

بُحــران ئــەو گۆڕانــەی لەنەخۆشــیە توندوتیژەکاندا دەردەکەون.

بَحرِيَّة هێزی دەریایی.

بُحَيرَة دەریاچە.

بَخ بَخ بەه بەه.

بَخت بەخت، بەهرە.

بَخْتَـرَ بــەنازو لـوت بەرزیــەوە ڕێگــەی کرد.

●**بَخَرَ ١/ ت الفمُ** هەڵمی لێ هەستا.

● **بَخَسَ ١/ه** لێی کەم کردەوە، ستەمی لێکرد.
بَخس کەم، ناتەواو.
● **بَخَصَ ١/الرجلُ** بەرچاوی ئاوسا، بەرچاوی هەڵاوسا، بەرچاوی هەوی کرد.
● **بَخَعَ ١/نفسه** خۆی هیلاك کرد بەرادەیەك خەریك بوو خۆی لەناو بەرێت.
بَخَقَ کوێری کرد.
بَخِلَ ڕژدی برد، چاوپیسی کرد.
بُخل ڕژدی، چاوپیسی.
بَخیل ڕژد، چاوپیس.
● **بَدَّ ١/رجليه** قاچەکانی بلاوکردەوە.
٢/الرجلَ عن الشيء دوری خستەوە.
بُدّ چارە، ڕێگەچارە.
بَدء سەرەتا، دەست پێکردن.
بِدّ هاوشان، هاو وێنە.
بَداءة دەست کردن بەگشت وسەفەر تائەو جێگەیەی مەبەستە.
بُداد بەش، بەرکەوتە، پشك.
بَدال وردەواڵە فرۆش، وەك سەوزەو میوەو خواردەمەنی تر.
بَداوَة ژیانی بیابان نشینان.
بِداوَة بیابان نشینی.

بَداهَة سەرەتای هەموو شتێك، هەرشتێکی ئاسایی.
بِداية سەرەتا، دەست پێك.
● **بَدَّدَ ١** پرژو بلاوی کردەوە.
٢/الرجلُ هیلاك بوو.
بَذَرَ پەلەی کرد.
بَدر مانگی چواردە، مانگ لەچواردەیەمین شەوی هەڵاتنیدا.
بَدَرِيّ بارانی پێش زستان.
● **بَدَعَ ١/الشيء** دای هێناو دروستی کرد، ئەفراندی.
بِدع نوێ، تازە.
بِدعَة بیروباوەڕی تازە لە ئایندا، هەڵسوکەوتی تازە لە بیروباوەڕو پەرستشە ئیسلامیەکاندا.
● **بَدَلَ ١** ئازاری جومگەو دەستەکان یاخود ئازاری ئێسك. **٢/جێ** نشین، جێگە گرەوەی هەرشتێك.
بَدَن پەیکەری مرۆڤ وئاژەڵ.
بَدو بیابان نشینانی عەرەب کەدابەش دەبن بەسەر چەند هۆزو تیەیەکدا.
بَدَوِيّ کەسێکی بیابان نشین.
بَديئة سەرەتای هەرحاڵێك، دروست بوون.
بَديد هاوتا، هاوشان.

بَديع بەدی هێنەر، جوان، داهێنەر، ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە، فەڵەو.

بَديل جێگەگرەوە، ئەلتەرناتیڤ.

بَديلة پێداویستی یەدەگ.

بَدين کەسێك لەشی بەخۆوە بێت، قەڵەو.

بَديهي ئاسایی، ئاشکراو سەلمێنراو بەگوێرەی نەریتە عەقڵییەکان.

●**بَذأَ ۱/الشيء:** ڕقی لێی بوو.

بَذأَ، بَذؤَ دەم پیس و جنێو فرۆش بوو.

بَذاءة بەدزمانی، جنێوفرۆشتن، شتی پڕوپوچ گوتن.

بَذّاخ لوت بەرز، خۆبەزلزان.

بَذّال زۆربەخشندە.

●**بَذَرَ ۱/الحَبّ:** تۆوی چاند. **۲/ت الأرض:** ڕوەکی لێ دەرهات، ڕوەکی لێ سەوزبوو.

بَذر تۆو.

بَذِر کەسێك ماڵی خۆ شپرزبکات، دەست بڵاو.

●**بَذّرَ ۱/المال:** بەدەست بڵاوی ماڵی سەرف کرد، ماڵی خۆیی شپرز کرد.

بَذرَقَ دیدەبانی کرد، ئێشکی گرت.

بَذل بەخشین.

●**بَذَّلَ ۱/الثوب:** لەبەری کرد، پۆشی.

بَرّ چاکەکار، ڕاستگۆ، میهرەبان، ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە، فەرمانبەردار، بیابان، زەوی وشکەڵان.

بِرّ چاکە، دیاری، سیلەی ڕەحم و بەزەیی، گوێڕایەڵی.

بُرّ گەنم.

بَرّاد، بَرّادَة فێنك کەرەوەی ئاو، ئامێرێکی کارەباییە ئاو فێنك دەکاتەوە بەڵام نایکاتە سەهۆڵ.

بُرادَة وردەئاسنی هەڵوەریو لەئەنجامی لەبڕیەن داندا.

براز جەنگ.

بَراعة تایبەت مەندێتی وەرگرتن، زمان پاراوی.

بَرافين پارافین.

بَرّاقة هەرچی شتێك درەخشاوەبێت، هەرچ شتێك بریسکێتەوە.

بُرام دەزوو.

بَرائة بێ گوناهی، بێ لەکەیی، دوری.

بَرّاة چەقۆ، بڕەر، بڕندە.

بَراء دورلە لەکەو پەڵەو ناتەواوی.

بَربَرَ قسەی زۆری بێ سودی کردو لەتوڕەیدا هاواریکرد.

●**بَرّ ۱/بِرّاً:** گوێڕایەڵی کرد.

بُرتُقال پرتەقاڵ.

بُرثُن چنگاڵی شێر.

بُرج قەڵا، بورج، کۆشك.

بُرجاس کورتان، پۆشاکێکە دەخرێتە سەر پشتی گوێدرێژ.

بِرجِيس ئەستێرەی موشتەری.

بَرِحَ سڕایەوە، لەناو چوو.

●**بَرَّحَ ١/بِهِ الأمرُ:** هیلاك وشەکەتی کردو ئازاری زۆری پێگەیاند.

بَرح سەختی و دژواری.

بُرحاء تەنگانە، ئازار، خراپە.

بَرَدَ سارد بویەوە.

●**بَرَّدَ ١/هُ:** ساردی کردەوە.

بَرد سەرما، ساردیی، خەوتن، نوستن.

●**بَرَدَ ١/فلان:** خەوت، نوست.

بَرَد تەرزە، دڵۆپە بارانی بە سەهۆڵ بووگ.

بُرِدَ سارد کرایەوە.

بَردَج دیل، بەخسیر، ئەسیر.

بَرَزَ ئاشکرابوو، دەرکەوت.

بَرزَخ ماوەی نێوان دنیاو قیامەت، ژیانی ناو گۆڕ.

بُرس لۆکە.

بَرسَمَ توشی هەوکردنی پەردەی نێوان جگەر ودڵ هات.

بَرِشَ لەسەر پێستی لەشیدا پەڵە و نیتکەی سپی بەدەرکەوت.

●**بَرشَمَ ١/الرَجلُ:** دڵتەنگی خۆی ئاشکرا کرد.

بَرِصَ توشی بەڵەکی بوو.

بَرَص بەڵەکی، پیسی.

بَرطَلَ بەرتیلیدا.

بَرِعَ لە زانستدا یان لەجوانی یاخود لە ڕێزداریدا دەرکەوت.

بَرعَمَ خونچەی کرد.

بُرعُم خونچە، گوڵ بەر لە پشکوتنی.

●**بَرغَثَ ١/المكان:** مێشولەی تێدا زۆر بوو.

بَرغَش مێشولە، پێشکە.

بُرغوث مێشولە، پێشکە.

بِرفير ڕەنگی ئەرخەوانی، ڕەنگی تێکەڵ کراوی شین و سور.

بَرَقَ درەخشایەوە، بریسکایەوە، بریکەیدا، بروسکەی نارد، سەفەرێکی دووری کرد.

بَرق ڕوناکی هەورەتریشقە، تەلەگراف.

●**بَرقَحَ ١/الثوبُ:** چڵکن بوو، پیس بوو.

●**بَرقَشَ ١/هُ:** بەڕەنگی ئاڵ وواڵا ڕازاندیەوە. ٢/**في الكلام:** قسەی تێکەڵاو کرد، قسەی تێکەڵ وپێکەڵ کرد.

بَرقَعَ پەچەی پۆشی، دەمامکی لەڕونا.
بُرقَع پەچە، دەمامك، ڕوبەند، نیقاب.
بُرقوق جۆرە هەڵوژمیەکی بچوکە.
بَرقِیّة بروسکە، پەیامی تەلەگراف.
بَرك سینە، سنگ.
بَرَكَ نیشتەجیبوو، سەقامگیر بوو.
بِركال پرگاڵ، ئامێرێکی دووقاچەدارە بۆ دروستکردنی شێوە ئەندازەییەکان بەکاردێت بەتایبەتی بۆ دروستکردنی هێڵی بازنەیی.
بِركَة گۆمی ئاو، گۆلاو، چاڵاو، حەوز.
بُركان گڕکان، بورکان.
بُركُع پیاوی کورتە باڵا.
بَركَة فەڕ، پیرۆزی، بەرەکەت.
بَرِمَ دڵگران بوو.
بُرمَة قابلەمە، دەفری تایبەت بە ئاشکردن.
بِرميل بەرمیل، بوشکە، یەکەی پێوانەکردنی پترۆڵ.
بَرنامَج بەرنامە، پرۆگرام، فەهرست، پێڕستی هەرکارێك.
بُرنُس هەرپۆشاکێك سەرپۆشەکەیشی پێوەلکابێت.
بَرنِی چاکترین جۆری خورما.

بُرهان بەڵگەی ڕون وئاشکرا وحاشا هەڵنەگر.
بَرهَنَ بەڵگەی هێنایەوە.
بُرهَة بەشێك لەکات.
بَرّي زەمینی، بیابانی.
بَريء پاك، بێگوناه، بێ تاوان.
بَريد پۆستەچی، پەیك، نامەبەر، فەرمانگەی پۆستە.
بَرِیّة وەدی هێنراوان، خەڵك.
●**بَرِیءَ** ١/**من المَرَض**: چاك بووەوە. ٢/**من العَیب**: لێی ڕزگار بوو.
●**بَزَّ** ١/**الشَيء منهُ**: بەتوبزی لێی سەند.
بَزّاز کوتاڵفرۆش، قوماش فرۆش.
بُزاق ئاوی دەم، لیك، تف.
بَزَجَ کەش وفشی کرد، شانازی کرد.
●**بَزَرَ** ١/**الإناء**: پڕی کرد. ٢/**الحبوبَ**: چاندی.
بُزاع منداڵێك بێشەرمانە قسان بکات.
●**بَزَغَ** ١/**ت الشمسُ**: درەخشایەوە، هەڵهات.
بَزَقَ تفی کرد، تفی داکرد.
●**بَزَلَ** ١/**الشيء**: کونی کرد، لەتی کرد.
بَزَل ناڕەحەتی، توندو تیژی، تەنگ وچەڵەمە.

بَزَمَ به ددانەکانی پێشەوەی گرتی، بە ددانەکانی پێشەوەی گەستی.

بَزَمَخَ لوت بەرزی نواند، کەش وفشی کرد.

بَـزِيّ شیرخۆر، خوشك یاخود برای شیری، کەسێك بەهۆی شیر خواردنەوە بو بێتە مەحرەم.

● **بَـسَّ ١/المالَ**: پرژوبلاوی کردەوە. **٢/السويقَ**: تێکەڵی ڕۆنی کرد.

بَس بەس، تەواو.

بِساط زەوی فراوان، زەوی پان وبەرین.

بَساطَة سادەیی، خاکێتی.

بَسَّام زۆر زەردەخەنە کەر، کەسێك زۆر ڕوخۆش بێت، دەم بەخەندە.

● **بَسبَسَ ١/بهِ**: پێی گوت: بەس.

بُستان باخ، بێستان.

بَسر خورمای کاڵ، هەرشتێکی تازەو نوێ، ئاوی سارد.

● **بَسَطَ ١/اليدَ**: دەستی درێژکرد، دەستی ڕاکێشا، دەستی بلاوکردەوە. **٢/العُذرَ**: پاساوی هێنایەوە یان بەعوزر قایل بوو.

● **بُسِط ١/من الأيدي**: دەستی کراوە، دەستی ئاوەلا.

● **بَسَّطَ ١/الثوبَ**: ڕایخست، پانی کردەوە.

بَسيط ئاسان، سادە، ساکار.

بَسطَة فراوانی لەزانستدا.

بَسَلَ ڕوی گرژ بوو لەئازایەتی یان لەتوڕەیدا.

بَسُلَ ئازاو چاونەترس بوو.

● **بَسَّلَ ١/هُ**: ڕقی لێی بوو. **٢/نفسهُ للموتِ**: خۆی دایە دەست مەرگ.

بَسل حەرام، حەلاڵ.

بَسَمَ زەردەخەنەی کرد.

بَسمَلَ دەستە واژەی "بسم الله الرحمن الرحيم"ی گوت.

● **بَشَّ ١/للضيفِ**: ڕوی تێکردو دڵخۆش بوو پێی.

بَشّ ڕوخۆش.

بَشارَة جوان ڕوخساریی.

بَشاشَة خۆش ڕوییی، شادومانی.

بَشاعَة بەدخوییی، خراپەکاری.

● **بَشَرَ ١/بهِ**: پێی دڵخۆش بوو. **٢/الأمرَ**: گرنگی پێداو لەئەستۆی گرت.

بَشَّرَ هەواڵی خۆشیدا، مژدەیدا، هەواڵی خۆشی گەیاند.

بَشَر مرۆ، مرۆڤ ئادەمیزاد.

● **بَشَرَ ١/الجلدَ**: موی پێستی ڕوتاندەوە.

بِشر شادی، شادومانی.

بَشَرَة پێستی لەش.

بُشرى مزده، موزده، هەواڵێکە شادومانی ببەخشێت.

بَشِعَ دەمی بۆگەن بوو بەهۆی نەشۆردنی دەم وسیواك نەکردنەوە، قێزەون وترسێنەر بوو.

بَشِع خۆراکی تام ناخۆش، روگرژ.

●بَشَقَ ١/ە بالعصا: لێیدا.

بَشِمَ بێزار بوو، نەفرەتی کرد.

بَشیر مزدەدەر، هەواڵی خۆش هێنەر، مزدە.

بَشیع پیاوی ناشیرین.

بَصَّ درەخشایەوە، بریسکایەوە.

بُصاق ئاوی دەم، تف.

●بَصُرَ ١/ە: بینی، چاوی پێی کەوت. ٢/بە: پێی زانی.

●بَصَرَ ١/الشیء: بڕی.

●بَصَّرَ ١/الجرو: چاوی کردەوە.

بَصَر بینایی، دانایی، زانست، هەست کردن، دەرکی بینین.

●بَصَعَ ١/ە: کۆی کردەوە.

بَصَقَ تفی کردەوە.

بَصَل پیاز.

بَصَلَة سەلکی پیاز.

●بَصَمَ ١/القماش: وێنەی لەسەر دروست کرد.

بَصمَة نیشانە، ئاماژە، نیشانەی سەرە پەنجەکان.

بَصیر بینەر، خاوەن، یەکێکە لەناوە جوانەکانی خوای گەورە.

●بَضَّ ١/ت العین: فرمێسکی رژاند، ئەسرینی داباراند. ٢/الماء: کەم کەم رژا. ٣/لە: پێی بەخشی.

بِضاعَة کالا، شمەك، ئەو سامانەی بۆ بازرگانی ئامادە دەکرێت.

بَضَّضَ لەنێو نازو نیعمەتدا ژیا.

●بَضَعَ ١/الکلام: لێی تێگەشت، لێی حاڵی بوو. ٢/الکلام: رون بویەوە.

بَضْع پارچە گۆشت.

بُضْع مارەیی ژن، جوت بون، تەلاق، ئەندامی زاو زێی ئافرەت.

●بَضَّعَ ١/الشیء: پارچە پارچە بڕی.

بِضْع هەندێك، لەنێوان سێ تاکو نۆ دانە، بەش.

بُضم دەرون.

بَضَّة ژنی پێست ناسك، ژنی ناسك ونازدار.

بَطَّ لەتی کرد.

بَطّ سۆنە، مراوی.

بَطاطا پەتاتە.

بِطاقَة کارت، بلیت.

بَطّال قارەمان، دلاوەر.
بَطالَة ئازایەتی، دلێری، چاونەترسی.
بِطالَة بێ کاری، ڕۆژی بێ کاری.
●**بَطَأَ ١/عليه الأمرُ:** دوای خست، پاشی خست.
●**بَطَحَ ١/هـ:** خستی بەدەمدا، ڕایخست.
بَطحاء ناوی سەرزەمینی مەککەیە.
●**بَطَخَ ١/هـ:** لێسایەوە.
●**بَطِرَ ١/النعمة:** سوکایەتی پێکردو سوپاسی گوزاری نەبوو.
بَطِر سوپاس نەکەری نیعمەت.
بِطر ناڕەواو بێ سود.
بَطریق پەنگوین، باڵدارێکە پتر لەنێو ئاوو جێگە ساردەکاندا دەژی.
بَطشَة هەڵمەتی نائاگایی.
بَطش توندوتیژی، دڵ ڕەقی.
بَطَشَ لەناکاودا هەڵمەتی برد، هێرشی نائاگایی برد.
بُطلان پوچەڵ بونەوە.
بَطَلَ بەفیڕۆ چوو، لاوەنرا، بێکار بوو.
●**بَطَّلَ ١/هـ:** لەکاری خست، پوچەڵی کردەوە.
بَطَل قارەمان، دلاوەر.
●**بَطُلَ ١/بطولة:** قارەمان بوو، ئازا بوو.
بَطَنَ پەنهان بوو، سکی زل بوو، دڕێی ڕەویەوە، ورگن بوو.
بَطِن سك زل، ورگن.
بَطن سك، زگ.
بِطنَة زۆر خۆری، زیادەڕەوی کردن لەخواردندا.
بَطَّة مراوی، سۆنە.
بَطّیخ، بِطّیخ گندۆرە، کاڵەك.
بَطیش سەخت گیر، توندوتیژ.
بَطیط درۆ، بەڵا، قسەی ناڕاست.
بَطین سك زل، ورگن، پڕ، لێوان لێو.
بَطِیء هێواش، هێدی، هێور، لەسەرخۆ.
بُطء هێواشی، لەسەرخۆیی، هێواش ڕێکردن وجوڵانەوە.
بَظّ قەڵەوێکی پێست ناسك، کەسێك بەهۆی قەڵەویەوە پێستی تەنك وناسك بێت.
بَظر قیتکە، ئەو بەشەی ئەندامی زاوزێ کە مێینە دەگەیەنێتە ئۆرگازم.
●**بَعَّ ١/الماء:** ئاوێکی زۆری ڕژاند.
بُعاق لافاوی زۆر گەورە، زریانی مەزن.
بَعبَعة توربوون، قسە تێکەڵ کردن بەهۆی پەلەکردن لەقسەدا.

● **بَعَثَ ١/هُ**: بەتەنها ناردی، بەتەنها ڕەوانەی کرد، وروژاندنی، ژیاندیەوە. **٢/الميت**: زیندوی کردەوە.

بَعث شەو بێدار، کەسێك شەو نەنوێت.

بَعث زیندوبونەوە، ژیانەوە، قیامەت.

● **بَعثَرَ ١/الشيء**: پرژوبلاوی کردەوە. **٢/المتاع**: هەڵی گێڕانەوە بەسەریەکتریدا.

بِعثة دەستەی نێردراو، شاند.

بَعَجَ بڕیی، هەڵی دڕی.

بَعُدَ دورکەوتەوەو مرد.

● **بَعَّدَ ١/هُ**: دوری خستەوە.

بَعد دوا، ماوەی دوری، مەرگ.

بُعد دووریی.

بُعَد خێر، سود.

● **بَعزَقَ ١/هُ**: پرژوبلاوی کردەوە.

● **بُعِضَ ١/الرجلُ**: مێشولە گەستی، مێشولە پێوەیدا.

بَعض هەندێ، هەندێك.

● **بَعطَ ١/الحيوانَ**: سەری بڕی.

بَعط زیادڕەوی لەکاری خراپدا.

● **بَعَقَ ١/الجملَ**: سەری بڕی. **٢/البئرَ**: هەڵی کەند.

● **بَعكَ ١/الجسمُ**: قەڵەو بوو.

● **بَعَلَ ١/الرجلُ للمرأة**: بویە سەرپەرشتیاری، بویە هاوسەری.

بَعل زەویەك بەئاوی باران ئاوبدرێت، دێم.

بَعو گوناه، هەڵە، خەتا.

بَعوض مێشولە، پێشکە.

بَعيد دوور، پێچەوانەی نزیك.

بَعير وشتری ٩ یان ٤ ساڵە.

بَغّ هەڵچوو، وروژا.

بُغا پێداویستی.

● **بَغا ١/عليه**: دەست درێژی کردە سەری.

● **بَغَتَ ١/هُ**: لەکتوپڕدا هات بۆلای.

بَغت کتوپڕ، ناکاو، ناگەهان.

بَغتة ناگەهانی، کتوپڕی.

بَغثَ ڕەنگی بویە سپیەکی سەوز باو.

بَغثاء خەڵکی تێکەڵ و پێکەڵ.

بُغثة ڕەنگی پێستی پەز.

● **بَغَرَ ١/ت السماءُ**: بارانی باراند.

بَغر ڕەهێڵە بارانێکی بەهێز.

● **بَغَزَ ١/هُ**: بەگۆچان لێیدا.

بَغز خێرایی جموجوڵ وچالاکی.

● **بَغَشَ ١/ت السماءُ**: بارانێکی کەمی باراند، سوکە بارانێکی باراند، نەمبارانێکی باراند.

بَغشَة بارانی هێواش ونەرم.

بَغِضَ ڕقاوی بوو، بویە کەسێکی ڕق لەدڵ.

بَغیض زۆر ڕقاوی، زۆر کینە لەدڵ.

بُغض ڕق وکینەو دوژمنی.

بَغضاء دژایەتی توندوتیژ، ڕقێکی زۆر.

●**بَغَلَ ١/في المشي:** لاوازو سست بوو.

بَغل هێسر، ئێستر.

●**بَغَمَ ١/ت الظبیة:** بۆ ڕاندی.

بُغوم بۆڕەی گاو بزنەکێوی.

بَغوَة میوە بەرلە پێگەشتنی.

بَغی یاخی بوو، ستەمی کرد، دەست درێژی کرد.

بَغي ستەم، یاخی بوون.

بِغیة،بُغیة پێداویستی، هەرچی شتێك داوابکرێت.

● **بَقَّ ١/النبت:** دەرهات، ڕوا. **٢/لنا العطاء:** فراوان وزۆری کرد. **٣/ماله:** شپرزی کرد.

بَقّار گاوان.

بَقاق شمەك وپێداویستیەك كە نالەبار وخراپ بێت لەماڵدا، خاشاك.

بَقّال سەوزە فرۆش، میوە فرۆش.

●**بَقّا ١/ه:** سەقامگیریکرد، هێشتیەوە، نەیهێلا لەناوبچێت.

بَقاء مانەوە، پایەداری، نەمریی، هەمیشەیی.

بَقَرَ هەڵی دڕی ولەتی کرد، کردیەوە، فراوانی کرد.

بُقَر بەلا، درۆی ئاشكرا.

بَقَر گا، نێرەی چێڵ.

بَقَرَة مانگا، چێڵ.

●**بَقَطَ ١/متاعه:** کۆی کردەوە بۆ سەفەر.

●**بَقَّطَ ١/الشيء:** شپرزی کرد، پرزوبلاوی کردەوە. **٢/في الجبل:** سەرکەوت.

بَقَط کۆمەڵێکی پەرتەوازە، ئەو خورمایەی لەکاتی ڕنیندا دەکەوێتە سەرزەوی.

بُقطَة بەشێك یان پارچەیەك لەزەوی، وشەکە هاوشانی وشەی (**بقعة**) یە.

●**بَقِعَ ١/فلان بالشيء:** کومسایی پێ هات. **٢/الطیر:** ڕەنگی جۆراو جۆر بوو.

بَقَع جۆراو جۆری ڕەنگ لەمریشك وسەگدا.

بُقعَة لەکە، پەڵە، شوێن، جێگە، بەشێك کەلەچوار دەوری خۆی جیاوازبێت.

●**بَقَلَ ١/** دەرکەوت. **٢/وجه الغلام:** توکی لێ دەرهات.

بَقلاَوي جۆره شیرینیه‌كی ناسراوه.

بُقّم داری بادام، دره‌ختی بادان.

بَقِيَ مایه‌وه، به‌جێما، به‌رقه‌رار بوو.

بَقِيَّة پاشماوه‌ی شت.

●**بَكَّ** ١/**الرجلَ**، هه‌زاركه‌وت. ٢/**الناقةَ**، له‌ڕێ كردندا هیلاك وشه‌كه‌تی كرد.

بُكابِك شادومان، فیزكه‌ر، كه‌ش وفش كه‌ر.

بَكـارَة ئه‌ومیه ئافره‌ت به‌داوێن پاكی مابێته‌وه‌و په‌رده‌ی كچێنی نه‌دڕابێت وله‌ده‌ستی نه‌دابێت.

بَكامَة كه‌ڕی زگماكی.

بُكاء گریان، فرمێسك ڕشتن.

●**بَكَأَ** ١/**ت البئرُ**، ئاوی كه‌م بووه‌وه. ٢/**ت الناقةُ**، شیری كه‌م بووه‌وه.

●**بَكَتَ** ١/**ه**، به‌شمشێر یان گۆچان لێیدا، به‌به‌لگه به‌سه‌ریدا زاڵ بوو.

بَكّتَ سه‌رزه‌نشتی كرد.

بُكرَة كۆمه‌ڵ، تاقم، ده‌گوترێت: (**جاؤا على بَكرَة ابيهم**) له‌كاتێكدا ئه‌م قسه‌یه ده‌گوترێت كه كۆمه‌ڵێك بۆ شتێك ئاماده ببن وهیچ كه‌سێكیان لێ دوانه‌كه‌وتبێت.

●**بَكَرَ** ١/**عليه**، زوو هات بۆ لای.

بِكر كچی شونه‌كردوو، ده‌ست پێكردنی هه‌رشتێ، نوێ، تازه، نفت، نۆبه‌ره‌ی منداڵ بۆ باوك ودایكی ئیدی كوڕبێت یان كچ.

بَكَر، بُكرَة به‌یانی سه‌رمتای ڕۆژ.

●**بَكَسَ** ١/**ه**، سه‌ركوتی كرد.

●**بَكَعَ** ١/**ه**، لێدانێكی توندی لێداو هات به‌وێزه‌یدا له‌چه‌ندجێگه‌یه‌كی جیاجیای له‌شیدا.

●**بَكَلَ** ١/**الشيءَ**، تێكه‌ڵی كرد، تێكه‌ڵاوی كرد.

بِكلَة شێوازو جلوبه‌رگ، سروشت.

بَكِمَ لاڵ بوو.

بَكُمَ به‌ده‌ست ئه‌نقه‌ست خۆی لاڵ كردو بێده‌نگ بوو.

بَكّة مه‌ككه‌ی پیرۆز.

بَـكى گریا، فرمێسكی ڕژاند.

بَكيء كه‌م، له‌هه‌رشتێك.

بَلأَ ژنی بێ حه‌یا، ژنی بێ ئابڕوو.

●**بَلا، بَلوا** ١/**الرجلَ**، تاقی كردمووه.

بِلاتين پلاتین، ئاڵتونی سپی.

بَلاغ گه‌یاندنی په‌یام وفه‌رمان، ئاگادار بوون، ئاگاداری.

بَلاغـة ڕه‌وان بێژی، شێوازی جوان وپاراوی ده‌ربڕین.

بِلاهَة لاوازی هۆش.

بَلاء بەلا، دوچاربوون بەناڕەحەتی وسەختی غەم هێنەر، تاقی کردنەوە، گرفتاری، سەختی، ئەزمون.

بَلّ تەڕی کرد، ڕزگاری بوو.

بِلّ چاك بونەوە لەنەخۆشی، شفیٰ، شیفا.

بَل بەڵکو.

بَلَسْ ئەوەی خێری بەنێوچەوانەوە نەبێت.

بَلْص وەرگرتنی ماڵ لەژێر دەستان بەستەم یاخود بیٰ ئەوەی ڕویەکی دروستی ورەوای هەبێت.

●**بَلبَلَ ٨/القوم**: هانی دان، خستنیە نێو خەم وپەژارەوە.

بُلبُل بولبول، باڵندەیەکی دەنگ خۆشە.

بَلبَلَة ناسەقامگیری وپشێوی.

بَلَتَ بڕیی وجیای کردەوە.

بَلِتَ بڕا، قرتا.

بَلِیت کەسێکی ڕەوان بێژ کەقسەبکات خەڵکی بێدەنگ بن وگوێی بۆ بگرن.

●**بَلَجَ ٨/الصبح**: ڕۆشن بویەوە.

●**بَلِجَ ٨/الرجل**: ڕوخۆش بوو، بویە مرۆڤێکی خۆشڕو.

بَلجَة سەرەتای دەمەو بەیان.

بَلَحَ وشك بویەوە، وشك بوو، ئیفلاسی کرد.

بَلَح بەری خورما بەرلەوەی بەتەواوی پیٰ بگات.

بَلِخَ لوت بەرزی نواند، کەش وفشی کرد.

●**بَلَدَ ٨/بالمكان**: سەقامگیربوو تیایدا، نیشتەجیٰ بووتیایدا.

بَلُدَ گێژو وێژ بوو، تەمبەڵ بوو.

●**بَلَّدَ ٨/السحابة**: بارانی پێوە نەبوو، هەورێکی بیٰ باران بوو.

بَلَد مەککەی پیرۆز، خاك وگۆڕو گۆڕستان، سەرزەمین، وڵات.

بَلدَة شارۆچکە، شارەدیٰ، هەربەشە زەویەك ئاوەدان بێت یان خاڵی، سینگ، سینە.

●**بَلِدَ ٨/بلداء**: بڕۆی پەیوەست نەبوو.

بُلْسْ نیسك.

بَلَس نائومێد.

بَلسَمَ لەترساندا خامۆش بوو، لەترساندا بێدەنگ بوو.

بَلسَم هەتوان، مەرهەم.

●**بَلَّصَ ٨/ فلانا من ماله**: لێی برد، لێی وەرگرت.

●**بَلَصَ ١/ه:** مالّ وسامانی لێسەندو هیچی لەلای دانەنا لەبریتیدا.
●**بَلَطَ ١/الدار:** چەوریزی کرد.
بَلطَة جۆرە تەورێکە.
بَلع قوت دان.
بُلَعة پیاوی زۆر خۆر.
بَلَعَ موی سپی لەسەریدا دەرکەوت.
●**بَلَعَ ١/الشيء:** قوتی دا.
●**بَلعَمَ ١/اللقمة:** قوتی دا، پارووەکەی قوتدا.
بُلعُم ئەو بۆریەی خۆراکی پێدا تێ دەپەڕێت لەقورگدا، بۆری قورگ.
بَلَغَ گەشتە سنوری کامڵ بوون، پێگەشت.
بَلَّغَ گەیاندنی، ڕای گەیاند.
بَلغ، بِلغ پیاوی ڕەوان بێژ.
بَلَقَ پەلەی کرد، خێرای کرد.
بَلِقَ سەرسام بوو، سەری سوڕما، ڕەنگی سپی ورەشی تێدا تێکەڵ ببوو.
بَلَم ماسیەکی دەریایی بچوکە.
بَلَّلَ تەڕی کرد.
بَلَل تەڕی، نمناکی.
●**بَلَّمَ ١/الرجل:** پیاو خراپی کرد، ناشیرینی کرد.

بَلُور جۆرە شوشەیەکە، گەوهەرێکی سپی ناسکە، بلور.
بُلُوغ گەشتن بەسالّی تەکلیف، گەشتن بەسنوری کامڵ بوون لەتەمەندا.
بَلوی نارەحەتی، بەلا، سەختی، تاقی کردنەوە.
بَلَهَ ئاوەزی لاواز بوو، گێژو وێژبوو.
بَلَه نادانی، گێژو وێژی.
بِلَّة ڕۆزی وخێر.
بَلِیَ کۆن بوو.
●**بُلِیَ ١/الرجل:** پەرێشان بوو، گرفتار بوو، تاقی کرایەوە.
بَلی بەڵێ، ئەرێ.
بَلید بیرکۆڵ، تەمبەڵ.
بَلیغ ڕەوان بێژ.
بَلِیَّة سەختی، بەلا، گرفتاری، ئەو وشترەی لەسەردەمی نەفامیدا لای گۆڕی خاوەنەکەی دەبەسترایەوەو ئالف وئاوی نەدەدرایە تاکو دەمرد.
●**بَنَّ ١/** سەقامگیر بوو. **٢/بالمکان:** تیایدا نیشتەجێ بوو.
بِنّ هەرجێگەیەك بۆگەن بێت، هەرچی شوێنێك بۆنی ناخۆش بێت.
بُنّ ئەو دنکۆلانەی(قاوە) یان لێ دروست دەکرێت.

بن كوڕ.
●**بَنـاتُ ١/الـدّهر:** ڕوداوەكـانی ڕۆژگـار.
٢/الأرض: ڕوبارە بچوكەكان.
بَنانَة سەری پەنجە.
بِنايَة شەرەف، ڕێز، ئەپارتمان، خـانوی
زلی فرەنهۆم وفرە زوور.
بِناء دروست كردن، بنیاتنان.
بَنّاء وەستا، هەركـەس دروسـت كردنـی
ئەپارتمان پیشەی بێت.
●**بِنْتُ ١/** كچ، كیژ. **٢/الشفة:** وشە، واژە،
قـسە. **٣/العـين:** فرمێـسك، ڕۆنـدك،
ئەشك، ئەسرین.
بَنَجَ گەڕاپەوە سەربنەڕەتی خۆی.
●**بَندَقَ ١/اليه:** تیژ بۆی ڕوانی، بەتیژی
سەرنجیدا.
بُنـدُق: درەختێكـە لـەو ناوچـانەدا
دەنێـژرێت كەلـەڕوی گەرمیـە مـام
ناوەندین بەرەكەی بچوك وبەتامە.
بُندُقی پارچەی كەتان.
بُنْدُقية تفەنگ.
بَنَفْسَج ڕەنگی مۆر، گوڵێكی بەتەمەنـە
ناسـراوە بـەوەی گوڵەكانی بەتەمـەنن و
سـپی، زەرد، مۆریـان هەیـە و، لـەبواری
پزیشكیشدا بەكار دەهێنرێت.
بَنَق گەشت، گەیشت.

●**بَنَّقَ ١/بالمكان:** تیایدا نیشتەجێ بـوو.
٢/الكـتب: دروسـتی كـردو دڕۆی
هۆنیەوە. **٣/الكلام:** كۆی كردەوە.
بُنك بنەڕەتی وبنكی هەرشتێك.
بَنك بانـك، بـەنق، دامـەزراوەی تایبـەت
بـەكاروباری دراو و بـەڕێكردنی پرسـە
داراییەكان لە وولاتدا.
بَنكريـاس پـەنكریاس، ڕژێنێكـی
گەورەیـە لەپـشتی گـەدەوە مادەیـەكی
زینـدەیی گـرنگ دەردەدات پێـی
دەگوترێت ئەنسۆلین.
بُنُوَّة كوڕایەتی.
بَنَی دروستی كرد، بنیاتی نا.
بَوّاب دەرگاوان، دەرگەوان.
بَوّابَة دەرگای گەورە، دەروازە.
بَوّاق جوزەلە لێدەر، زوڕناژەن.
بُـوال نەخۆشـیەكە بەهۆیـەوە بابـای
توشبوو زۆر میز دەكات، میزنی.
بُـواء جـۆرە مـارێكی فرەگـەورەو
ژەهراویە.
● **بَـوَّبَ ١/الكتاب:** پەرتوكەكەی كـردە
بەش بەش.
●**بَـوَثَ ١/عـن الـشیء:** بەدویـدا گـەڕا.
٢/التراب: پـرژوبلاوی كـردەوە، خۆڵـە

پۆتانــەی کــرد. ۲/**المكـان**: چـاڵی تێـدا هەڵکەند.

●**بَوجَ ۱/البرق**: درەخشایەوە. ۲/**البعيرُ** هاواری کرد.

بَوج، بَوَجان بانگ کردن.

بَوحَ دەرکەوت، ئاشکرابوو.

بُـوح بنـەڕەتی، دەرون، دارخورمایـەکی زۆر.

بَواحْ دیارو ئاشکرا.

●**بَؤوخَ ۱/اللحمُ** بۆگەنی کرد.

بَوذ هەزارکەوت.

بُوذا بـودا، کەسایەتیەکە لـەلای زۆرێـك لەدانیــشتوانی هنـدســتان بەتایبــەت و باشــوری ئاســیا بەگــشتی بــە چــاوی پێغەمبەرێتی لێی دەڕوانن.

●**بَورَ ۱/العملُ**: پوچەڵ بویەوە.

●**بَـــوَّرَ ۱/الأرضَ**: وازی لێ هێنــاو نــەی چاند.

بُـورَ خـراپ بـوو، هەرچـیەك خێرایـی تێدانەبێت.

●**بُـوارْ ۱/** لەناوچـوون. ۲/**دار البـوار**: دۆزەخ، جەحانم.

بَـوري جـۆرە ماسـیەکە زیـاتر لـەنێو ڕوبارەکاندایە.

بُـــوز بەســـتەنی، جـــۆرە شـــیرینیەکە لەشەکرو شیردروست دەکرێت وبەهۆی سارد کردنەوەوە دەبەستێنرێت.

●**بَـــوَّشَ ۱/القـــومُ**: تێکـــەڵاوبوون و ئاپۆڕەیاندا.

بَوش کۆمەڵە خەڵکێکی تێکەڵ وپێکەڵ.

بَوشـيَ هـەژارێك منـداڵ وخێزانـی زۆر بێت.

●**بَوَّصَ ۱/الشيءُ**: ڕەنگی ڕۆشن بووە وە.

بَوص دووریی.

بَوصاء یاری ئاگرینی منداڵان.

بُوصَلَة قیبلە نما.

بَوطَ لەدوای دەوڵەمەندی هەژارکـەوت، لەدوای سەربەرزی سەرشۆڕ بوو.

بُوط جـۆرە قۆندەرەیـەکی تایبـەتی مـل درێژە، پوت.

●**بَوَعَ ۱/الحبلُ**: بـە بـاڵ پێـوای، دەسـتی درێژ کرد بۆ بەخشین.

بُـوع قـامکی گـەورەی دەسـت یـان قـاچ، پەنجە گەورە.

●**بَوَغَ ۱/ه** بەسەریدا زاڵ بوو.

بَوغاء خاك وزەمینی نەرم، تەپ وتۆز.

بَوَّقَ فوی کرد بەکەڕەنادا، زوڕنای لێدا.

بُوق شەیپور، کەڕەنا.

●بَوكَ ١/المتاع: كڕی یان فرۆشتی.
٢/الأمرُ: تێكەڵ وپێكەڵ بوو.
بَوَلَ میزی كرد.
بَوَل میز.
بَولِصَةٌ حەواڵەی پارە.
بُوم كوندە بوو، كونەپەپوو.
●بَوَنَ ١/هُ: لەبەرێزی وتایبەتمەندێتیدا بەسەریدا سەركەوت.
بَون بەرێزی وتایبەتمەندی.
بَوە نەفرەت كردن.
بُوهَةٌ پیاوی گەمژە، پەلەوەرێكە لەكوندە پەپو دەچێت، كوندەپەپو.
بَوَی چاولێكەری ودەمەلاسكێ، ئازار.
بَهٌ بویە خاوەنی پلە.
بَهاء مەزنێتی، كەماڵ وتەواوێتی.
●بَهَأَ ١/البیتَ: خاڵی كردەوە لەپێداویستی وكەلوپەل.
بَهار جوانی، ڕوەكێكی بۆن وبەرام خۆشە.
بُهار بت، پەموی هەلاجی كراو.
بَه بَه وشەیەكە لەكاتی مەدح یان شانازیدا دەگوترێت.
●بَهَتَ ١/هُ: درۆی بۆ هەڵبەست.
بُهت درۆ، تۆمەت.
بُهتان درۆهەڵبەستن، بوختان.

بَهُتَ، بَهِتَ سەرسام ودەستەسان مایەوە، سەری سوڕما.
●بَهَجَ ١/بِهِ: شادومان بوو پێی، خۆشحاڵ بوو پێی. ٢/هُ: خۆشحاڵی كرد، دڵخۆشی كرد.
●بَهَّجَ ١/هُ: چاكی كرد، باشیی كرد.
بَهِج شادومان، خۆشحاڵ.
بَهُجَ، بَهاجَةٌ جوان بوو، چاك بوو.
بَهجَة شادومانی كرد، خۆشحاڵی كرد، دەرەخشاوەیی، كامەرانی.
●بَهَرَ ١/ڕوناك بوو، ڕۆشن بویەوە. ٢/هُ: درۆی بۆ هەڵبەست، بوختانی بۆكرد.
بَهر تۆمەت، دووریی.
بُهْر بڕست لێ بڕان بەهۆی هیلاكیەوە.
بُهْرَة ناوەڕاست.
●بَهرَجَ ١/بهم اللیلُ: تاریكی شەو بویەهۆی ئەوەی ڕێ وون كەن و بەلاڕێدا بڕۆن.
بَهْرَج شتی پوچ، درۆ.
●بَهرَمَ ١/شعرَهُ: پرچی گرتە خەنە.
بَهرَم خەنە.
بَهرَمة پەرستشی هندۆسەكان.
●بَهَزَ ١/هُ: بەتوندی پاڵی پێوەناو دووری خستەوە، بەرەقی پاڵی پێوەنا.

●**بَهَشَ** ١/ شادومان ودڵخۆش بوو. ٢/**للبكاء**: خۆی ئامادەكرد بۆ گریان. ٣/**هنئة**: بەدویدا گەڕا.

بَهِش ڕوخۆش، شادومان.

بَهْصَلَ جلەكانی خۆی داكەندو قوماری پێكرد.

بَهْصَلَة ژنی بێ شەرم و پرسەر وسەودا، ژنی بێ شەرم وچاو بەدەرەوە بوو.

بُهِقَ توشی نەخۆشی (**بَهَق**) بوو، توشی نەخۆشی پێست بوو.

بَهَق پەڵەی سپیە لەسەر لەش وجیاوازە لەنەخۆشی بەڵەكی.

بَهلَة نەفرەت، لەحنەت.

بَهَلَ نەفرەتی كرد.

بُهل شوانێك بەبێ گۆچان بڕوات.

بَهلَق سەختی وبەلا.

بَهلوان پاڵەوان، ئەو كەسەی بەسەر گوریسدا دەڕوات.

بَهلوانيَة گوریس بازی، یاری گوریس ڕاكێشان.

●**بَهَمَ** ١/**بالمكان**: تیایدا نیشتەجێ بوو، شوێنەكەی بەجێی نەهێلا.

بُهمَة ئازایەك هاوشێوەی نەبێت، بەردی مەزن، تاوێر.

بَهِنَ شادومان بوو.

بَهُوَ چاك بوو، ڕێك وپێك بوو، جوان بوو.

بَهو ماڵێك جاران دروست دەكرا لەبەردەم ماڵ وخێوەتەكاندا تایبەت بوو بەبێگانەو میوان، دیوەخان.

بَهْيرة ژنێكی قەڵەوی واكەلەكاتی ڕۆشتندا برستی لێ ببڕێت وهەناسەبڕكێی پێ بكەوێت لە ماندوێتیدا.

بَهيم ڕەش.

بَهيمَة چوارپێ، وڵاخی چوارپێ.

بيئة ژینگە، حاڵەت.

بَياض شیر، سپیایی.

بَيان ئاشكرا كردن وڕۆشن كردنەوە، بەڵگە.

●**بَيت** ١/خانوو، ماڵ، كۆشك، تەلار. ٢/**الحرام**: كەعبە، كابە. ٣/**الرجل**: خێزان وماڵی پیاو.

بَيدَ لەناوچوو، تیاچوو.

بَيْداء بیابان، زەوی وشكی بێ ئاو وئالف.

بَيرَق ئالا، بەیداخ، پەرچەم.

بَيص، بِيص سەختی وتەنگانە.

بَيض سپی.

بَيض هێلكە، هێك، هێگ، خا، هێ.

● **بَيَّضَ** ١/هـ سپی کردەوە.

بَيْطـار کەسێك چارەسەری ئـاژەڵان بکات، نۆژداری ئاژەڵ.

بَيَّـغ هـەنگاوی دوور هاوێـژ، ئەسـپێك لەڕۆشتندا هەنگاوی درێژ هەڵێنێت.

بَيْع فرۆشتن، کڕین وفرۆشتن.

بَيعَة بەڵێن، پەیمان.

بَيعَة کڵێسای گاوران.

● **بَـيَّنَ** ١/ ئاشـکرای کـرد. ٢/البنـت، خواستی وکردیە هاوسەری خۆی.

بَيْن نێوان، نێوەڕاست.

بَيِّنَة بەڵگە، گەواهی.

●**تَأجَّ** ١/النار: هەلگیرسا.

تَآزُر هاوكاری یەكتر كردن.

تائب تۆبەكار، پەشیمان، پەشیمانۆبەر.

تابَ، تَوْبَةً پەشیمان بویەوە، پەشیمانی دەربڕی.

تابِع شوێنكەوتە، كەسێك صەحابەكانی پێغەمبەری دیتبێ.

●**تابَعَ** ١/العمل: ڕێكوپێكی كرد، دوبارە كەڕایەوەسەری، بەردەوام بوو لەسەری. ٢/الحديث: دەیگێڕایەوە وبەجوانی دادەڕشت.

تابوت سندوقێكی تەختەیە مردوی تێ دا دەگوازنەوە بۆ گۆڕستان.

تاجِر بازرگان.

تارَةً هەنگام، جار، كات.

تاسِع نۆیەم، نۆهەم.

تاسوعا نۆی مانگی موحەرەم، ڕۆژی نۆیەمی هەرمانگێك.

● **تاعَ** ١/القيء: دەرپەڕی. ٢/الماء: ڕژاوبەسەر زەویدا ڕۆشت. ٣/الطريق: بڕی. ٤/السمن: بەپارچەنانێك بڕی وبەرزی كردەوە پێی. ٥/اليه: پەلەی كرد.

● **تاقَ** ١/ تامەزرۆ بوو. ٢/الى الغاية: پەلەی كرد.

●**تالَی** ١/هـ: شوێنی كەوت، هاوڕا بوو لەگەڵیدا.

تامَّ تەواو بوو، ئەنجام درا.

تَأمَّلَ بیری كردەوە وسەرنجیدا.

تانَّ ئەندازەی گرت.

●**تاهَ** ١/تيهاً: ڕێی ونكرد.

●**تَأتأَ** ١/ چەند جارێك لەقسەكردندا پیتی(ت) ی دووبارە كردەوە. ٢/الطفل: ڕۆشت. ٣/المحاربة: لەجەنگدا لەبەر ئازایی كەش وفشی كرد.

تَأثَّرَ كاریگەری لەسەردەركەوت، كەوتە ژێر كاریگەریەوە.

تأثير كاریگەری.

تأثيم گوناهكردن.

تأجيل پاش خستن، دواخستن.

تاخا برایەتی كرد.

تَأخَّرَ دواكەوت.

● **تَآخَى** ١/هـ: كردیەبرای خۆی.

تَأدَّبَ فێری ئەدەب بوو.

تأديب تەمێ كردن، تەمبێ كردن.

تَأذَّى ئازار كاری لێكرد.

تاريخ مێژوو، دێرۆك، تۆماركردنی ڕوداومێژوویەكان.

تَأسَّفَ ئەفسوسی خوارد، نیگەرانی دەربڕی.

تَأسيس دامەزراندن.

تَئِق پیاوی تورە.

تَأَلَّمَ ئازاری چەشت، دەردی ئاوقە بوو.

تأليف دانان "بەتایبەت دانانی پەرتوك".

تَأمين بیمە.

تَأنيث بە "مێ" کردن، زیادکردنی نیشانەی مێ بۆ نێر.

تَأويل ڕاڤە کردن، ڕون کردنەوەی مانا.

● **تَأهَّلَ** ١/للأمر: شایستە بوو بۆی.

● **تَبَّ** ١/الشيءَ: بڕی. ٢/فلاناً: لەناوی برد.

● **تَبَاحَثَ** ١/القوم: وتووێژیان کرد، باس وخواسیان کرد.

تَبادُل ئاڵوگۆڕکردنی کاڵا.

تَبار لەناوچون.

تَبارَكَ اللهُ خوای گەورە پاك وگەورەوبێ گەردە.

تَباعُد دوورکەوتنەوە.

تَباعَدَ دورکەوتەوە.

تَبّال بەهارات فرۆش.

تَبّان کافرۆش.

تَباهوا لوت بەرزییان نواند.

تَبَخَّرَ بویە هەڵم.

تَبَدَّلَ گۆڕرا.

تَبديد لەناوبردن.

تَبذير ئیسراف، زیادە ڕەویکردن لەخەرجیدا، شپرزکردن.

● **تَبَّرَ** ١/ه: لەناوی بردو وێرانی کرد.

تِبر هەرچی یەك ئاڵتون بێت بەڵام دارشتە نەبێت، خاکی کانزایی.

● **تَبَرَّأ** ١/منه: خۆی لێ داڕنی.

تَبْريد فێنك کردنەوە، ساردکردنەوە.

تَبَسَّمَ زەردەخەنەی کرد.

● **تَبَصَّرَ** ١/في الشيء: سەرنجیداو بیری لێکردەوە.

● **تَبِعَ** ١/ه: لەدوایەوە ڕۆشت، لەگەڵیدا ڕۆی.

تَبَع شوێنکەوتە.

تَبِعات بەرئەنجامی کار ئیدی چ بەچاك یاخود خراپ.

تَبَعْثَرَ پرژوبڵاوبویەوە.

تَبَعِيَّة لاسایی کردنەوە، شوێن کەوتەیی.

تِبغ توتن.

● **تَبَّلَ** ١/الطعام: بەهاراتی تێکرد.

تَبل ڕق ودوژمنایەتی.

● **تَبَلَّدَ** ١/الرجل: دەستەکانی دابەیەکدا لەبەر ئازاروخەفەت.

تَبَلْوَرَ فۆرمەلە بوو.

تَبَلَهُ ئەقڵی برد.

تَبْليغ گەیاندنی پەیام.

● **تَبَنَ ٨/الدابة**، کای پێدا.

تَبِن زیرەك وچاوتیژ بوو.

● **تَبَوأَ ٨/المكان**، جێگیر بوو تیایدا، سەقامگیر بوتیایدا.

تِبْلَة حاڵەتی سەخت.

تِبْيان ڕون کردنەوە.

تَبِيّ، تِبِيّ جۆرێکی خورمایە.

تَبَيَّنَ ڕون بویەوە، ئاشکرا بوو

تَتِمّة تەواو کردن، پاشماوە.

تُتُن توتن.

● **تَثَبَّتَ ٨/ في الأمر**، بیری کردەوە و سەرنجی لێدا.

تَثْبِيت سەلماندن، سەقامگیرکردن، نهێنی یەکەلە حەوت نهێنی یەکەی گاوران.

تَثَقَّفَ پەروەردە بوو، ڕۆشنبیری وەرگرت وبویە ڕۆشنبیر.

● **تجادَلَ ٨/الرجلان**، دژایەتی یەکتریان کرد.

تجارَة بازرگانی.

● **تَجانَبَ ٨/هُ**، دورکەوتەوە لێی.

تَجاوُز سنوربەزاندن، زێدەڕەوی.

● **تَجاوَزَ ٨/عَنهُ**، چاوپۆشی لێکرد، پێی لێخشاند، بازی بەسەردا دا.

تَجاهَلَ خۆی بێ ئاگاکرد، خۆی بە[illegible] نیشاندا.

تَجْدِيد تازەکردنەوە، نوێ کردنەوە.

تَجَرَ بازرگانی کرد.

تَجْرِبَة ئەزمون، تاقی کردنەوە.

تَجَرُّد تاك کردن، تاك وتەنها بونەوە.

تَجَرَّدَ خۆی دارنی.

تَجْرِيد ڕوتکردنەوە.

تَجْزِئَة دابەش کردن.

تَجَسَّسَ سیخوڕی کرد.

تَجْفِيف وشك کردن.

تَجَلَّى ڕۆشن بویەوە، دەرکەوت.

● **تَجَنَّبَ ٨/هُ**، دورکەوتەوە لێی.

تَجْنِيد بەسەربازکردن، سەربازگیری.

تَجْوِيد خوێندنەوەی قورئان بەلەبەر چاوگرتنی ڕێسای پیت و وشەکان، جوان خوێندنەوەی قورئان.

● **تَجَهَّزَ ٨/للسفر**، ئامادە بوو بۆی وپێداویستیەکانی سەفەرەکەی دەست خۆخست.

تَجْهِيز ئامادەگی، ئامادەسازی، ئامادە کردن.

● **تَحارَبَ ٨/القوم**، ئاگری جەنگیان هەڵگیرساند.

تَحالَفَ پەیمانی بەست.

● تَحَبَّبَ ١/اليه: خۆشەویستی ودۆستی بۆ دەربڕی. ٢/من الشراب: هێندەی خواردەوە تاکو کەللەی هەڵاوسا.

تحت ژێر، ژێرەوە.

تحتانيِ ژێرین، هەرشتێك لەژێرەوە بێت.

● تَحَدَّثَ ١/ قسەی کرد. ٢/اليه: قسەی بۆ کرد، بۆی دووا.

● تَحَدّى ١/الرجلَ: ململانێی کردو بەسەریدا زاڵ بوو.

تحديد دەست نیشان کردن، سنوردانان.

تَحَرَّرَ ئازاد بوو.

تَحَرَّك جموجوڵی کرد، بزاوت.

تحرير رزگار کردن، ئازاد کردن، ڕەهاکردن.

تَحريض هان دان، دنە دان.

تَحريف هەڵگەڕاندنەوەی شت لەسەر حاڵەتی بنەڕەتی خۆی بۆحاڵەتێکی تر.

تَحريم حەرام کردن، یاساغ کردن، قەدەغەکردن.

تَحَسَّنَ باش بوو، جوان بوو.

تَحشِية پەراوێز نوسی.

تَحصيل بەدەست هاوردن، دەست کەوتن.

تَحَطَّمَ شکا، تێك وپێك شکا.

تُحفَة، تحفَة دیاری، شتی بەهادار وگران نرخ.

● تَحَقَّدَ ١/عليه: کینەو بوغزی لەدڵ گرت بەجۆرێك چاوەڕوان بکات هەلێکی بۆ هەڵ بکەوێت وداخی دڵی خۆی پێی برێژێت.

تَحقيق سەلماندن بەبەڵگەو گەواهی، لێکۆڵینەوە، بەدواداچوون.

تَحكيم داوەری، بەحەکەم کردن.

تحليل حەلاڵ کردن، شیکردنەوە.

● تَحَوَّلَ ١/لەبارێکەوە گۆڕرا بۆ بارێکی تر. ٢/الرجلُ: لەجێگەیەکەوە چوبۆ جێگەیەکی تر.

تَحُول گۆڕان لەبارێکەوە بۆ بارێکی تر.

● تَحَيَّرَ ١/الماءُ: گەرم بوو. ٢/المكانُ بالماء: پڕبوو لەئاو.

تَحِيَّة سلاوکردن.

● تَخَّ ١/العجينُ: ترشی تێدا دەرکەوت، ترشا.

تَخّ هەویری ترشاو، هەویری هەڵاتوو.

● تَخاصَمَ ١/القومُ: ناکۆك بوون ودژایەتی یەکتریان کرد.

تَخاطبَا ووتوێژیان کرد.

تَخت کورسی پادشایان، نوێن، جێگەی دانیشتن.

تخريب تێکدان، وێران کردن.

تخريج دەرهێنان، تەواوکردنی خولێکی خوێندنی زانکۆ.

تَخَصُص پسپۆڕی وەرگرتن لەبوارێکی زانستیدا.

تَخطيط بەرنامە ڕێژی، نەخشەکێشی، پلان دانان.

تخفيض داشکاندن، سوك کردن، داشکاندنی نرخی کاڵا.

تَخَلَصَ قوتار بوو، ڕزگار بوو، ڕەها بوو.

تَخَلُص گواستنەوە لەبابەتێکەوە بۆ بابەتێکی تر.

تَخَلُف دواکەوتن، پاشکەوتن.

● **تَخَلَّقَ** ١/**بغير خلقه**: یانی زۆری لەخۆی کرد بۆ بەخۆوە نانی ڕەوشت و ئاکارێك کەلەخۆیدا نەبێت.

● **تَخَلَّلَ** ١/**القوم**: چوەناویانەوە. ٢/**المطر**: شوێنێکی تایبەتی گرتەوە وگشتی نەبوو.

تخليط ئاوێتە کردن.

تَخلِية خاڵی کردنەوە.

تَخَمَ سنوری بۆدانا.

تُخمَة تێکچونی هەرس.

تخمين مەزەندەکردن.

تَخَيَّبَ بێ ئومێد بوو، ئومێد بڕاو بوو، ئومێدی بڕا.

تَخَيَّرَ بەباشی دانا، هەڵی بژارد.

● **تَخَيَّلَ** ١/خەیاڵی کرد. ٢/**عليه**: هەڵی بژارد. ٣/**ت السحابة**: دەرکەوت وچاوەڕوانی بارانیشی لێدەکرا. ٤/**فيه الخير**: ئومێدی خێری لێدەکرد.

● **تَخَيَّرَ** ١/**ه**: هەڵی بژارد، پاشەکەوتی کرد.

● **تَدَبَّرَ** ١/**الأمر**: سەرنجی لە سەرەنجامەکانیدا وبیری لێکردەوە.

تَدبير چارەدۆزینەوە.

تَدَخرَجَ هەڵگەڕایەوە.

تَدَخَّل خۆتێ قورتان، دەست تێوەردان.

تَدخين جگەرەکێشان، دوکەڵ کردن.

تَدَرَّبَ مەشقی کرد، ڕاهێنانی ئەنجامدا.

تَدَرُّب مەشق کردن.

تدريب ڕاهێنان، مەشق.

تَدريج پلەبەندی، قۆناغبەندی.

تدريس وانەگوتنەوە، وانە دادان.

تَدفِئة گەرمکردنەوە، بەدەست هێنانی گەرمی، سیستەمی تایبەتی گەرم کردنەوە.

● **تَدَفَّقَ** ١/**الماء**: ڕژا. ٢/**ت الدابة**: خێرای کرد، تیژڕەوی کرد.

تَدقيق ووردبینی کردن.

●**تَدَلّی** ١/شۆڕ بویەوە. ٢/**من العمل**؛ دابەزی، هاتەخوارێ.

تَدليس فریودان، ئاوەژوکردن.

تَدمير وێرانکردن، کاولکردن.

تَدَنَّسَ پیس بوو، چڵکن بوو.

تَدَنّی هێدی هێدی نزیك بویەوە.

تَدوين نوسینەوە.

تَذَبذُب پرتە پرت، لەرەلەر، لەرزین.

تَذكار یادگاری.

تَذَكَّرَ بەیادی هێنایەوە، بیری کەوتەوە.

تَذَكُّر بەیاد هێنانەوە.

تَذكِرَة کەواهی نامە، ڤیزای ڕێبوار وگەشتیار.

●**تَذَلَّلَ** ١/**لە**، سەری بۆ شۆڕ کرد.

تَذَوَّقَ چەشتی، کەم کەم خواردی.

●**تَرَّ** ١/ قەڵەو بوو ورەویەوە. ٢/**عن قومه**؛ لێیان دورکەوتەوە.

تُرّ بنەڕەت، تەنافی وەستای بیناساز.

تُراب خۆڵ، خاك.

تُرابَة چیمەنتۆ.

تُراث کەلەپور.

تَراجَعَ گەڕایەوە، گەڕایەوە دواوە.

تَراجُع گەڕانەوە، بەرەودوا پاشەکشە کردن.

تَرّاس سوپەرساز، قەڵغان دروست کەر.

●**تَراخی** ١/**القوم الشيء**؛ هەریەکەیان پێی قایل بون.

تَرّاع لافاوێك شیو پڕبکات.

تَرافَقَ هاوڕێیەتی کرد.

تَراكَمَ کۆبویەوە بەشێوەیەکی فەرمبالغ وچڕ.

●**تَرِبَ** ١/**المكان**؛ خۆڵی لێ زیاد بوو.

تَرِب هەژار، نەدار، دەست کورت.

تُربَة خۆڵ، ئارامگەوگۆڕ.

تَربِيَة پەروەردە.

تَرتيبي بەتەرتیب، ڕێکوپێك.

تَرَجَ وون بوو، دەارنەما.

●**تَرَجّی** ١/**الشيء**؛ هیوای پێ خواست.

تَرِح هەژار.

تَرَحَّلَ گوێزایەوە، کۆچی کرد.

تَرَحَّمَ داوای بەزەیی وڕەحمەتی کرد.

●**تَرَزَ** ١/وشکەوە بوو، ڕەق بوو. ٢/**الماء**؛ بەستی.

تُرس سوپەر، قەڵغان.

تَرَّسَ بۆجەنگ خۆی چەکدار کرد، خۆی بەست بەزرێ، زرێی کردەبەر.

تَرَسُّب نیشتن، لافاوخۆڵ ومادەی دیکەی زەمینی دێنێت ولەجێگەیەکدا دەی نیشێنێت.

تِرسَـــانة جبەخانـــە، جێگـــەی کۆکردنەوەی کەلوپەلی شەر.

تَرِشَ خوو ڕەوشتی تێك چوو.

تَرِعَ هەڵپەو پەلەی کرد بۆ خراپە کاری.

● **تَرَّعَ ١/الباب** دایخست.

تُرعَـة ڕوبارێکی قوڵی دەستکردە، دوو ڕوبـــار یـــاخود دوودەریـــا پێکـــەوە کۆدەکاتەوە وتێکەڵیان دەکات.

تَرِف خۆشگوزەران.

تَرَف خۆشگوزەرانی.

تُرفَة کەلیەکە لەسەر لێوی سەرەوە.

تَرفیـــــع پلــــە بەرزکردنـــــەوە، بەرزکردنەوەی هەرشتێ.

تَرَكَ وازی هێنا، دەست بەردار بوو.

تَرِیکَة قەیرە کچ، ئەو ئافرەتەی لـەماڵی باوکیـــدا دەمێنێتـــەوە وکـــەس ناچـــێتە خوازبێنی.

تَـرك چاوپۆشـی، بـەدوادا نەچـون، وازلێ هێنان، پشت گوێ خستن.

● **تتارکوا ١/الأمر** وازیان لێ هێنا.

تَرِمَسَ ئامادەنەبوو لەجەنگدا.

تِـرمُس تـەرمۆز، دەفرێکـی تایبەتـە بـۆ پاراستنی گەرمی وساردی شلەمەنیەکان.

تِرمُومِتر گەرمی پێو، پێوەری ڕادەوپلەی گەرما.

تُرَنجان ڕوەکێکە بەزۆری لەڕۆژهـەڵاتی ناوەڕاست وئەورووپای باشوردەڕوێت بۆنی خۆشـەو لـە دروسـتکردنی خواردنـەوە ڕۆحیەکانـــدا بـــەکاردەهێنرێت ســـودی پزیشکی هەیە.

تُـــرُنج میومیـەکی تایبەتـە لـەگروپی لیمۆیی یەکان.

تَرَنَّم سرودی گوت، ئاوازی چڕی.

تَرنیم سرودگوتن، ئاوازچڕین.

تُرَّة هیچ و پوچ.

تَریاق تریاك، تلیاك.

● **تَـــزاوَرَ ١/القوم** سـەردانی یـەکتریان کرد.

تَزایَدَ زۆربوو، زیادی کرد.

تَزَحلَقَ خزا، هەڵگەڕایەوە.

● **تَزَکَّی ١/الشیء** گەشەو نەشونمای کرد وزیادبوو. **٢/فلان** خێری کرد، زەکاتیدا، زیرەك بوو.

تَزکیة پاککردنەوەی دەرون، زەکات.

● **تَـــزَلَّجَ ١/** خـــزا، خلیـــسکا. **٢/الـشیء** هەڵخرا.

تَزَلُّج خلیسکا.

تَزَلزَلَ لـەرزی، دەسـتی کـردە لـەرزین و لەرینەوە.

تَزَوَّجَ ژنی هێنا، هاوسەری گرت.

تَزَوَّدَ توێشوی هەلگرت.

تَزوير ساختە کردن.

تَزَهَّدَ پەرستشی کرد.

تَزَيَّنَ خۆی ڕازاندەوە، خۆی جوان کرد.

● **تَسَابَقَ ١/القوم:** پێشبڕکێیان کرد.

تَسَارَعَ پەلەی کرد.

تَسَاقَطَ چەندجارێك بەدوای یەکدا کەوت.

● **تَساوَمَا ١/** سازشیان بۆ یەکتر کرد. **٢/السلعة:** لەفرۆشتندا جۆرێك لەبەڵێن دەرایەتییان پەیڕەوکرد.

تَساوِي بەرانبەری، یەکسانی، وەك یەك بوون.

تَسجيع قافیەدارکردنی گوفتار.

تَسجيل تۆمارکردن، زەفتکردن.

تَسخير ڕامکردن، هێنانە ژێربار.

تَسرُّع پەلەکردن، جرت وفرت کردن.

● **تَسَعَ ١/القوم:** نۆیەمینیان بوو، بویە نۆیەمین کەسیان، بەخۆیەوە کردنیە نۆکەس، نۆیەکی سامانەکەیانی برد. **٢/المال:** نۆیەکی ماڵ وسامانەکەی برد.

تُسع نۆیەك، لەنۆبەش یەك بەش.

● **تَسَعَّرَ ١/ت النارُ:** هەلگیرسا. **٢/الحطبُ:** گڕی گرت.

تِسعُ نۆ (بۆ ژماردنی مێینە).

تِسعُون نەوەد.

تِسعَةٌ نۆ(بۆ ژماردنی نێرینە).

تَسَلْسُل یەك لەدوای یەك هاتن، بەزنجیرەیی کارکردن.

تَسَلَّقَ بەرز ڕۆشت، بڵندبویەوە.

● **تَسَلَّمَ ١/**موسوڵمان بوو. **٢/منه:** خۆی لێ دارنی. **٢/الشيءَ:** گرتیە دەست بەدەستیەوەگرت، وەریگرت.

● **تَسلَّطَ ١/عليه:** زاڵ بوو بەسەریدا.

تَسليم گوێ ڕایەڵی، خۆدان بەدەستەوە.

تَسلِيَة کاڵتەو گەپکردن بۆ خۆشحاڵ کردنی دڵ ودەروون، سەرگەرمی.

تَسمِيَة ناونان، ناونانی هەرکەسێك.

تَسَوُّس کرمە ڕێزبوون، قلۆربوونی ددان، کلۆربوون.

تَسوِية تەختکردنی بەرزونزمی، سافکردنی حساب.

● **تَسَهَّلَ ١/الأمرُ:** ئاسان بوو.

تَشابُه لێکچون، هاوشێوەیی دووکەس یان دوشت.

● **تَشاجَرَ ١/الشيءُ:** هەندێکی چوو بەناوهەندێکی تریدا. **٢/القوم:** پێکدا هەڵپژان، ناکۆك بوون وپێکیاندا دا.

تَشَاءَم ڕەش بین بوو.

تَشبيه لێکچواندن.

تَشَتَّتَ پرژوبلاوبویەوە، لێکترازا.
تَشَجَّعَ ئازایەتی ودلێری نواند، چاونەترس بوو، بوێری پەیداکرد، غیرەتی پەیداکرد.
تَشخیص دەست نیشانکردن (ی بەتایبەت نەخۆشی).
تَشدید سەختگیری، توندکردنەوە.
●**تَشَذَّبَ ١/القوم** پەرتەوازە بوون.
تَشَرَّد ئاوارە بوون، لەسەرماڵوحاڵی خۆ هەڵکەنران.
تَشَرَّفَ خاوەن ڕێزوپلە وحورمەت بوو، بویەخاوەن ڕێز.
تَشریح لەت وپەتکردنی تەرمی مردوو لەتاقیگەدا بۆ لێکۆڵینەوەی زانستی.
تَشریع یاسادانان، زاکونسازی.
تَشریعیّ پەیوەست بەیاسا گوزاری.
تَشریفات بەڕێوەبەرایەتی تایبەت بەپێشوازی وڕێزلەمیوان گرتن.
تَشَفّی شیفای وەرگرت، شیفای بۆ هات.
تَشَکَّلَ دامەزرا، قاڵبی خۆی وەرگرت.
●**تَشَکّی ١/** نەخۆش کەوت. **٢/من الجرح:** ئازاری چەشت.
تَشَنُّج جەمام، گرژبونەوەی دەمارو ماسولکەکان بەهۆی گەرمی یاخود سارديەوە، کۆڵنج.

تَشْویق هەڵنان وئارەزوکردن.
تَشویه ئاوەژوکردن، لەکەدارکردن.
●**تَشَهَّدَ ١/**داوای شەهادەتی کرد. **٢/المسلم:** لەنوێژدا تەحیاتی خوێند.
تَشَهُّد گوتنی هەردوو دەستەواژەی لاالە الاالله و، محمد رسول الله.
تَشَیُّع بەشیعەکردن، کردن بەشیعە.
تَصادُم بەریەك کەوتن، پێکدادان.
● **تَصارَعَ ١/الرجلان:** ململانێی یەکتریانکرد وهەوڵی کوشتنی یەکتریاندا.
تَصاریفُ الدهرِ: پێشهاتەکانی ڕۆژگار.
تَصاعُد بەرزبونەوە، بڵندبونەوە.
●**تَصالَحَ ١/القوم:** ئاشتەوايیان کرد لەنێو یەکتریدا.
تَصَبَّرَ زۆری لەخۆی کرد بۆوەی ئارامبگرێت.
تَصحیح ڕاستکردنەوە، هەڵەگیری کردن.
تَصَدَّقَ خێری کرد.
تَصَدّی ڕوبەڕوبویەوە.
تَصدیر هەناردنی کاڵا.
تَصدیق وەڕاست گێڕان.
●**تَصَرَّفَ ١/في الأمر:** تەسەڕوفی تێداکرد. **٢/ت به الأحوال:** هەڵگەڕایەوە بەسەریدا.

تَصريح لێدوان، راگەیاندنی بەخشنامە ورونکردنەوە.

تَصعُّد گۆڕرانی تەنی رەق لەباری رەقیەوە بۆگازی.

تَصعَّرَ روی خوار کرد لەبەر لوتبەرزی، لوتبەرزی نواند.

تَصغیر بچوك کردنەوە، بەکەم وسوك سەیرکردن.

●**تَصفَّحَ ١/الشيء:** سەرنجیداو بیری زۆرلێکردەوە، تاوتوێی کرد. **٢/القوم:** لەماڵیانی روانی.

تَصَفُّح لاپەرە هەڵدانەوە، خوێندنەوەو موتالاکردن.

تصفیق چەپڵەلێدان.

تَصفیة پاککردنەوە، پاڵفتەکردن.

تَصلُّب رەق هەلاتن، وشك بوون، توند بوون.

تصلیح چاککردنەوە.

تَصنیف پۆلێن کردن، رێککردن.

●**تَصَوَّر ١/** کەوت یان خەریك بوو بکەوێت "لاربویەوە بۆ کەوتن".

٢/الشيء: هێنایە پێش چاوی خۆی.

تَصَوُّف رێبازی سۆفیگەری، لەبەرکردنی خوری.

تَصویت دەنگدان.

تَصویر وێنە گرتن.

تَضاد دژ یەك بوون.

تَضامُن بەرپرسیارێتی هاوبەش، دوکەس یان زیاتر هاوبەش بن لەبەرپرسیارێتی مەسەلەیەکدا.

تَضحیَة بەخت کردن، قوربانی دان.

تَضَخُّم هەڵاوسانی دراو.

●**تَضَرَّعَ ١/الطفل:** کورت بویەوە، زەلیل بوو.

تَضلیل گومرا کردن، سەرلێ شێواندن.

تَضمید برین پێچان.

تَضمین بریتیە لەوەی هۆزانڤانێك دێرە هۆنراوەی هۆزانڤانێکی تر بەدەقاودەق وەربگرێت وبیخاتە نێو هۆنراوەی خۆیەوە.

تَطبیق چەسپاندن، جێبەجێ کردن، پراکتیزە کردن.

تَطعیم خۆراك پێدان، موتروبە کردنی دارودرەخت.

تَطَوَّر پێشکەوت، پەرەی سەند.

تَطَوُّر پێشکەوتن، بەرەو پێشەوە چون بەجۆرێکی پلەبەند.

●**تَطَوَّعَ ١/**بەبێ زۆرلێکردن گوێڕایەڵی نیشاندا. **٢/ في الجندیة:** بەخۆبەخش بویە سەرباز.

تَطهیر پاککردنەوە، خاوێن کردنەوە، پاکژکردنەوە.

● **تَظَلَّمَ ١/الرجلُ:** ئارامی گرت لەسەرستەم. ٢/**منه:** سکاڵای کرد لەدەستی ستەم.

تَعادُل هاوسەنگی، کێشی وەك یەك، وەك یەك بوونی دوو گروپ.

تَعارَضَ موعارەزەی کرد، دژایەتی کرد، بویە ئۆپۆزسیۆن.

تَعارَفَ یەکتری ناسین، ئاشنابون بەیەك.

تَعالَ وەرە، بێ.

تَعالی بڵندبویەوە، بەرزبویەوە.

تَعامُل مامەڵە کردن، هەڵسوکەوت کردن، کڕین وفرۆشتن.

تَعاوَنَ هاوکاری کرد، هاریکاری کرد.

تَعاوُن یارمەتی، هاریکاری، هاوکاری.

تَعایُش پێکەوە ژیان.

تَعِبَ ماندوبوو، هیلاك بوو، ڕەنجی کێشا، کاری کرد، شەکەت بوو.

تَعِب کەنەفت، شەکەت، هیلاك.

تَعبِئَة ئامادەکردنی لەشکرو سوپاگەل بۆجەنگ، ئامادەسازی.

تَعَبَّدَ بەندایەتی کرد، کاری پەرستشی ئەنجامدا.

تَعَبُّد بەندایەتی کردن، پەرستش.

تَعبیر دەربڕین، دەربڕینی ئەوەی لەناخدا پەنگ دەخواتەوە.

تَعَجُّب سەرسوڕمان، سەرسام بون.

تَعَدّی زیادەڕەوی کرد، لەسنور دەرچوو.

تَعدیل ڕاستکردنەوە، بەرانبەری یەکتر کردن، وەك یەك لێکردن.

تَعذیب سزادان، ئەشکەنجەدان، ئازاردان.

تَعَرُّض توخن کەوتن، دەست درێژی کردنەسەرمافی کەسانی تر.

● **تعارفَ ١/القوم:** یەکتریان ناسی.

● **تَعَرَّفَ ١/ الأمرَ:** ئاشنا بوو پێی. ٢/**تعرف الیه:** وای لێکرد بیناسێت.

● **تَعَرّی ١/من ثیابه:** خۆی ڕوت کردەوە.

تَعریب کردنە عەرەبی، بەعەرەبی کردن، وەرگێڕان لەهەرزمانێکەوە بۆ سەرزمانی عەرەبی.

● **تَعَرَّسَ ١/بالمکان:** تیایدا مایەوە وسەقامگیر بوو.

تَعریف پێناسە، ناساندنی هەر ناوێك.

تَعزیز سزاو پاداشتدان کەمتر لەسنوری شەرعی.

تَعزیة پرسە، تەعزێ، ماتەمینی.

تَعَسَ تیاچوو، بەد بەخت بوو.

تَعِسَ بەسەردەمدا کەوت.

تَعْس بەد بەختی، داڕوخان.

تَعِس، تَعِيس بێنەوا، هەژار، بەدبەخت.

تَعَصُّب دەمارگیری.

تَعَفَّفَ دورکەوتەوە لەهەرشتێك دروست نەبێت یاخود جوان نەبێت، خۆی پاکڕاگرت.

تَعَفَّنَ بۆگەن بوو، بۆنی ناخۆش وقێزەون بوو.

●**تَعَقَّبَ** ١/**عن الخبر**: گومانی لێدەربڕی وچەندجارێك پرسیاری بۆ کردەوە، بەدوایداچوو. ٢/**من أمره**: پەشیمان بویەوە. ٣/**ه**: سزایدا.

●**تعاقَبَ** ١/**الرجلان**: یەك بەدوی یەکدا هاتن.

●**تَعَقَّدَ** ١/**الأمرُ**: مەسەلەکە ئاڵۆز بوو، مەسەلەکە پرگرێ کوێرە بوو.

●**تَعَقَّلَ** ١/**ه**: ڕایگرت وقەدەغەی کردلێی. ٢/**الغلامُ**: ژیر بوو، ژیری پەیداکرد.

●**تَعَلَّقَ** ١/**الشيءَ**: هەڵیواسی. ٢/ **الشوكُ بالثوب اوالصيدُ بالحبالةِ**: هەڵواسرا. ٣/**به**: خۆشی ویست وئارەزوی کردو دڵی پێیەوە هەڵواسراو پەیوەست بوو.

تَعلُّق دڵ پەیوەست بوون بەشتێکەوە یاخود بەکەسێکەوە.

تَعَلَّمَ چاك فێر بوو.

تَعَلُّم فێربوون.

تَعِلَّة بیانوو، پاساو، هەرچی یەك بیانوی پێ بهێنرێتەوە.

تَعليقة پەراوێزی دامێنی لاپەڕە.

تَعليل ڕونکردنەوە، بەلگەهێنانەوە، پاساودان.

●**تَعليم** ١/ فێرکردن. ٢/**الخاص**: فێرکردنی تایبەتی. ٣/**الرسمي**: فێرکردنی فەرمی واتەحکومی.

تَعليمي فێرکاری.

تَعَمَّدَ نیازی کرد، مەبەستی بوو.

تَعَمُّد نیاز، مەبەست.

تَعَمَّقَ قوڵ بویەوە.

تَعَمَّى کوێر بوو، بینایی لەدەستدا، نابینابو.

تَعمير ئاوەدان کردنەوە، سەرلەنوێ دروستکردنەوەو دەست پێداهێنان.

تَعميم گشتگیرکردن.

تَعَنُّت سەرسەختی، کەللەڕەقی، تورەیی ودەمارگیری.

تَعَوَّجَ لاربویەوە، خواربویەوە.

●**تَعَوَّدَ** ١/ کردیە نەریت وخوو بۆخۆی. ٢/**المريضَ**: سەردانی کرد، سەری لێدا.

تَعَوَّذَ پەنای برد، پەنای گرت.

تَعَوَّقَ دواكەوت، دوایخست، لەمپەری بۆ دروست کرد.

تَعويض بژاردنەوە، قەرەبوو کردنەوە.

تَعَهَّدَ پەیمانی تازەکردەوە.

تَعَهُّد پەیمان بەستن، بەڵێندان.

تَعيين دەست نیشان کردن.

تَغاضي چاوپۆشی کردن، چاوداخستن، خۆبێ ئاگاکردن، خۆگێلکردن.

تَغافَلَ وای نیشاندا بێ ئاگابێت.

تَغذية خۆراك وخواردەمەنی دان.

تَغَرَّبَ لەنیشتمانی خۆی دورکەوتەوە، بویە بێگانە لەناوخەڵکدا.

● **تَغَرَّدَ ١/الطائرُ:** باڵندەکە خوێندی، مەلەکە ئاوازی چڕی.

تَغَطّى خۆی حەشاردا، لەبەری کرد.

● **تَغَلَّبَ ١/على البلد:** بەزۆر دەستی بەسەردا گرت، داگیریکرد.

● **تَغَمَّدَ ١/الإناءَ:** پڕی کرد. ٢/ه الله برحمته: ڕەحمی پێکردونقومی نێوبەزەیی خۆیی کرد.

تَغَيَّرَ گۆڕا، گۆڕانکاری بەسەرداهات.

تَغَيُّر گۆڕانکاری، گۆڕان لەبارێکەوە بۆ بارێکی تر.

تَغيير گۆڕانکاری کردن، دروست کردنی گۆڕانکاری.

تُفّ پیسی نینۆك.

تَفَّ تفی کردەوە.

تُفّاح سێو.

تُفّاحَة یەك سێو، داری سێو.

تَفاخُر شانازی کردن، لوت بەرزی نواندن.

● **تَفاصَلَ ١/ت الأشياء:** هەندێکیان لەهەندێکی تریان جیابویەوە.

● **تَفاضَلَ ١/الرجلان:** هەریەك پڕوپاگەندەی کردکەفەزڵی هەیە بەسەرئەوی تردا.

تَفاعُل کارلێك کردن، کارلێکی دوومادە لەگەڵیەکدا.

● **تَفاوَتَ ١/الشيئان:** جیاوازبوون ونێوانیان دووربوو لەیەك.

تَفاهُم لێك حاڵی بوون، پێکهاتن، لێکگەیشتن.

تَفاءَلَ گەشبینی دەربڕی، گەشبین بوو.

تَفاؤُل گەشبینی.

تَفَتُّح کرانەوە، ئاوەڵابوون.

تَفتيش پشکنین.

تَفَثَ چڵکی بەسەرەوە دەرکەوت.

● **تَفَجَّرَ ١/الماءُ:** تەقی ولەبەری ڕۆشت.

تَفَجُّع ئازارگەیاندن، ئازار پێ بەخشین.

تَفَحَّصَ بەدویداچوو، بەدویدا گەڕا، لێکۆڵینەوەی لەسەر کرد.

تَفَخَّلَ چاکترینی پۆشاکی لەبەرکرد، کام پۆشاکی زۆر باش بوو لەبەری کرد.

● **تَفَرَّجَ ١/الغمّ:** ڕەویەوە.

● **تَفَرَّعَ ١/ت للسائل:** پەلوپۆی لێ بویەوە ولەبنەڕەت دەرچوو، لکی لێبویەوە. **٢/الأغصان:** زۆرو چڕبوون.

● **تَفَرَّغَ ١/**لەسەرقاڵی ڕزگاری بوو، دەستی بەتاڵ بوو لەسەرقاڵی. **٢/للأمر:** یەکلایی بویەوە بۆی وتوانای خۆی تێدا سەرف کرد.

تَفَرَّقَ پەرتەوازەبوو، جیاجیا بوو.

تَفرِقَة پەرتەوازەکردن.

تَفرِیق جودایی، جودابونەوە.

تَفسِیر ڕاڤەکردن، ڕونکردنەوەی مانا.

تَفصِیل درێژەدان بەشیکردنەوە وڕاڤەکردن.

تَفَضَّلْ فەرموو.

● **تَفاقَمَ ١/القوم:** پشتیان نابەپشتی یەکتریەوە. **٢/الأمر:** ئاڵۆسکا وچارەسەری نارەحەتبوو.

تَفَقَّهَ تێکەشت، حاڵی بوو.

تَفَقُّه تێکەشتن، حاڵی بوون.

تَفَکَّرَ بیری کردەوە.

تَفکِیر بیرکردنەوە، بەکاربردنی بیرو ئەندێشە.

تَفکِیك لێکجودا کردنەوە، لێك هەڵوەشاندنەوە.

تَفَلَ تفی کرد.

تَفِلَ بۆگەنی کرد، بۆنی ناخۆش بوو لەبەروازهێنان لەبۆنی خۆش.

تُفل تفکەر.

تَفَلَّقَ دڕا.

● **تَفَوَّقَ ١/علی قومه:** بەرزتربویەوە لەوان. **٢/الشراب:** کەم کەم خواردیەوە.

تَفِه خۆراکێ بێ تام بێت، بێ خوێ، ناشایستە.

تُفه بێ نرخی.

تَقاتَلَ جەنگا، کوشتاری کرد، شەڕی کرد.

تَقاطَعَ لێك بچڕان.

● **تَقاعَدَ ١/هلان:** خانەنشین کرا. **٢/الرجل:** خانەنشین بوو.

تَقاعُد خانەنشینی.

تَقَبَّلَ وەری گرت.

تَقَدَّمَ پێشکەوت.

تَقَدُّم پێشکەوتن.

تَقدِیر هەرشتێك لەلایەن خوداوە بڕیار درابێت، مەزەندەکردن.

● تَقادرَ ١/الرجلان: هەریەك داوای كرد وەك ئەوی لێبێت.
تَقْديم پێشخستن، پێشكەشكردن.
● تَقَرَّب ١/اليه: لێی نزیك بویەوە.
تَقَرَّرَ جێگیربوو، سەقامگیر بوو.
تَقريب نزیككردنەوە.
تَقرير راپۆرت، ڕونكردنەوەی مانا، گوزارش.
تَقْسيم دابەشكردن.
تَقْطير دڵۆپاندن، تكەتك دڵۆپاندنی ئاو.
● تَقَعَّدَ ١/مـن الامـر: وازی هێنا لەبەدواداچوونی، چیدی بەدویدا نەگەڕاوپاڵی لێدایەوە.
تَقَلَّبَ هەڵگەڕایەوە.
تَقَلُّص هاتنەوەیەك، گرژبونەوە.
تَقليد پەیڕەویكردن، لاسایی كردنەوە.
تَقَنَّنَ تەواوی كرد، چاكی كرد، ڕێك وپێكی كرد.
تَقْنين یاسادانان، ڕێكوپێككردن.
تَقْنِيَّة تەكنیك.
تَقْويم ساڵنامە، رۆژژمێر، ڕێككردنەوە.
تَقَهْقَرَ پاشەكشەی كرد، گەڕایەوە بۆ دواوە.
تَقِيّ پارێزكار، لەخواترس.

● تَـكَّ ١/ ژێرپێی نا، خستیە ژێرپێ.
٢/الرجل: گەمژە بوو.
تَكاثُر زۆر بوون.
تَكاسَلَ تەمبەڵی كرد، تەوەزەلی نواند.
● تَكافَلَ ١/القوم: هەندێكیان بەسەر هەندێكی تریاندا ڕاهاتن.
تَكافُؤ بەرانبەری، هاوشانی، یەكسانی.
تَكامُل تەواوبوون، كامڵ بوون.
● تَكَأَةَ ١/الامـرُ فلانـا: قورس بوو لەسەری.
تَكَبَّرَ لوت بەرزی نواند، خۆی بەزلزانی.
تَكَبُّر لوت بەرزی، خۆبەزلزانین.
تَكبير گەورە كردن، وتنی وشەی الله اكبر.
تَكَدّى سواڵی كرد.
تَكرار دوبارە كردنەوە، چەندجارێك كردنەوەی یەك كار.
تَكَرَّمَ بەخشندەیی نیشاندا.
● تَكَرَّمَ ١/عليه: بەخشندەیی بەرانبەر نواند، چاكەی لەگەڵ كرد، ڕێزی لێنا.
تَكريم ڕێزلێنان.
تَكَسَّرَ شكا، وردوخاش بوو.
● تَكَفَّلَ ١/له بكذا: بۆی زامن كرد، بیمەی پێدا.
تَكَلَّفَ: زۆری لەخۆی كرد.

تَكَلَّمَ دووا، قسەی کرد، هاتەگۆ.

تَكْليف شان دانە ژێرباری قورس.

تَكَوَّنَ پێکهات.

تَكوين دروستکردن، لەنەبونەوە هێنانە بوون، پێکهێنان.

تَكَّهُ پێی پێدانا.

تَكَيُّف هەلکردن لەتەك دەورو بەردا.

● **تَلَّ ١/ه:** خستی بەدەمدا. **٢/الشيءَاليه:** بۆی توردا، بۆی هاویشت. **٣/الحبلَ في البئر:** شۆڕی کردەوە بەناویدا.

تَلّ گردۆلکە، تەپە، گرد.

● **تَلَـــــألأ ١/الـــــنجمُ:** ئەســـتێرەکە درەخشایەوە.

تَلا، تَلاوَة خوێندیەوە.

تَلاعَبَ یاری کرد، وازی کرد، گەمەی کرد.

تَلافِي تۆڵەکردنەوە، تۆڵە ئەستاندن.

تَلاقِي چاوپێکەوتن، دیدار.

تَلَب زیان وتیاچوون.

● **تَلَبَسَ ١/علىٰ الأمر:** تێکچوو، سەری لێ تێکدام. **٢/بالأمر اوبالثوب:** تێکەڵ بوو لەگەڵیدا. **٣/الطعام باليد:** پیوەی لکا، چوولەدەستەوە.

تَلَدَ کۆن بوو.

تَلَّدَ ماڵ وسامانی کۆکردەوە.

● **تَلَدَ ١/بالمكان:** تیایدامایەوە.

تَلد، تالد، تِلاد سامان وماڵی بۆ ماوەیی.

تَلَطُّفَ میهرەبانی وسۆزی دەربڕی.

تَلَطُّف ڕەفتاری نەرم ونیانانەوجوان.

● **تَلَعَ ١/النهارُ:** دەرکەوت. **٢/الرجلُ اوالظبيُ:** سەری دەرهێنا لەو شتەی تێیدا بوو. **٣/الإناءُ:** پڕبوو.

تَلعَة بەرزایی یان نزمایی لەزەویدا.

تِلغْراف تەلەگراف، پەیام.

تَلَــفَ خــراپ بــوو، تیاچــوو، زیــانی بەرکەوت، خراپتر بوو.

تَلَف تیاچوون، زیان، خراپ بوون.

تِلِفُون تەلەفۆن، ئامێری وتوێژکردن لەدورەوە.

تَلَفِزْيُـــون تەلـــەفزیۆن، ئـــامێری گواستنەوەی وێنەو دەنگ.

تِلقـائيّ هەرلـەخۆوە، خۆبـەخۆیی، بـێ ویستی.

تِلقاء بەرانبەر، بەرەوڕو، ڕووبەڕو.

تَلقيح کوتان، موتروبەکردن.

● **تَلَقَّنَ ١/ الكلام من فلان:** بەزارەکی لێی وەرگرت ولێی تێگەشت.

تِلْكَ ئەوە وشەی ئامازەدانە بۆ مێینە دوور.

ثَلَــمْ ئەوهێلانــەی گاســنی جوتیــار لەزەویدا دروستی دەكات.

ثِلم جوتیار، زەرعنگەر، مندالّ.

ثِلم هاروهاج، بێ ئابڕو.

ثَلمود پەرتوكی شەریعەتی جولەكە.

ثَلميذ شاگرد، قوتابی.

●**ثَلمَذَ ۱/الولد:** كردیـە شـاگرد، كردیـە قوتابی.

ثَلَوَّث پیس بوو، چلكن بوو.

ثَلوُّث پیس بوون.

●**ثَلَوَّنَ ۱/الشيءُ:** ڕەنگی گرت.

ثَلّةَ حالّەت، بار.

●**ثَلهَ ۱/عنهُ:** لەبیری كرد.

ثَلهِيَة بێ هودەیی.

ثَمَّ تەواو بوو، كامڵ بوو، گەشتە ئەنجام.

ثَمّ تەور.

ثَمّار خورما فرۆش.

ثَمــارَضَ خــۆی نــەخۆش كــرد، خــۆی بەنەخۆش نیشاندا.

ثَمــاس پەیوەســتی، نزیكــی، بەریــەك كەوتن.

ثَمام تەواو، بێ كەلێن، دروست.

ثَماميّ هەموو.

●**ثَمايَزَ ۱/القوم:** پەرتەوازە بوون، بونـە پێرپێر، ڕكابەری یەكدی یان كرد.

●**ثَمَتَّــعَ ۱/بمالـه:** بـەنارامی پێـی ژیـا. ۲/**بكذا:** سودی لێ وەرگرت.

ثَمْثال پەیكەر.

ثَمثِيل نمایش كردن، نواندن.

ثَمَدَّدَ درێژبویەوە.

ثَمَدُّد درێژبونەوە.

ثَمَدُّن شارنشینی، دانیشتن لەشاردا.

●**ثَمَرَ ۱/ه:** خورمای پێدا بیخوات.

ثَمْر خورما.

ثَمَــرَّدَ یــاخی بــوو، لەســنوری خــۆی دەرچوو.

ثَمَــرُّد سەركەشــی، یــاخی بــوون، نەچونەژێربار.

ثَمرِين ڕاهێنان، مەشق.

●**ثَمَسَّكَ ۱/به:** دەستی پێوە گرت.

ثَمَلَّقَ چاپلوسی كرد، مەرامی كرد.

●**ثَمَلَّكَ ۱/الشيءَ:** بویە خـاوەنی. ۲/**على القوم:** بویە ملك بەسەریانەوە.

ثَمليك كردنەملك، تاپۆكردن.

ثَمَنّيَ ئارەزو، ئاوات، خۆزگە.

ثَمهيد ڕێ خۆش كردن، ئامادەكردن.

ثَمهيديّ ئامادەسازی، ئامادەگی.

ثَمييز جودا كردنەوە، پاكتاوكردن.

●**ثَنــازَعَ ۱/القوم:** نـاكۆك وناتـەبابوون، دوژمنایەتی یەكتریان كرد.

تَنازُل دابەزین، پلەی نزم قبولکردن بۆ خۆ، خۆخستنە نێو باری نزمیەوە.

تَناسُخ بەبڕوای هەندێك گوازرانەوەی ڕۆحە لەجەستەیەکەوە بۆ نێو جەستەیەکی تر، بەسەریەکداهاتنی سەردەم و ڕۆژگار.

●**تَنافَرَ ٨/القوم** تەنەفوریان لەیەکتر کرد.

●**تَنافَسَ ٨/القوم في الأمر** زیاد پیایدا ڕۆچون، وەك ئەوەی هەریەکێك لەوان هێزی خۆی دەربخات.

تَنافي جیاوازی وناکۆکی.

تَناقُض هاودژبونی یەکتر.

●**تَناوَلَ ٨/الشيء** وەری گرت، بردی، سودی لێ بینی.

تَناهي تەواوکردنی شت، بەئەنجام گەیاندنی هەرکارێك.

تَنَبَّهَ وریابویەوە، ئاگادار بویەوە.

تَنْبِيه ئاگادارکردنەوە.

تَنْجِيم ئەستێرەناسی.

●**تَنَزَّلَ ٨** لەسەر خۆدابەزی. ٢/**عن حقه** وازی لێ هێنا. ٣/**فلانا** دای بەزاند.

●**تَنَزَّهَ ٨/له** لەکەو ناتەواوی دورکەوتەوە. ٢/**عن کذا** لێی دورکەوتەوە.

تَنْزِيل دابەزاندن لەبەرزییەوە بۆ نزمایی.

تَنْزِيه پاك ڕاگرتن، دورکەوتنەوە لەناتەواوی.

تَنَسَّكَ بەندایەتی کرد.

تَنَظَّفَ پاك بویەو، خاوێن بوەوە، پاکژ بوەوە.

تَنْظِيم ڕێکخستن، ڕیکوپێك کردن.

●**تَنَعَّتَ ٨/الشيء** وەسفی کرد.

تَنَفَّسَ هەناسەیدا.

تَنَفُّس هەناسەدان.

تَنْفِيز جێبەجێ کردن، ڕاپەڕاندن، پراکتیزەکردن.

تَنْفِيذيّ ئیجرایی، نیسبەت دان بەلای جێبەجێ کردندا.

تَنَقُّل جولاوڕوشت، لەجێگەیەکەوە گواستیەوە بۆجێگەیەکی تر.

تَنْقِيح پالافتن، پالاوتن.

تَنْقِيَة پاککردنەوە، پاکژکردنەوە.

●**تَنَكَّرَ ٨/فلان** خوو ڕەوشی تێك چوو وخراپ بوو. ٢/**لفلان** نامۆ بوو لەلای.

تَنْمِيَة نەشونما، گەشە.

تَنُّور تەنور، تەنوری نان برژاندن.

تَنَوُّع جۆراوجۆری، هەمەڕەنگی.

تَنــوير ڕۆشــنگەرایی، ڕونــاك كــردن، پاككردنەوە.

تَنـوين تـەنوین، نیشانەی "حركات"ی پیتەكان لەزمانی عەرەبیدا.

تَنين ئەژدیها، نمونەی شت.

تَوّاب زۆر پەشیمان.

تَـــوارُث بــۆ مانـــەوەو گوازرانـــەوەی خەسڵەت لەدایك وباوكەوە بۆ كۆرپە.

● **تَوارَدَ ١/القوم الى المكان:** یەك لەدوای یەك ئامادە بوون.

تَـوارَى پـەنهان بـوو، خـۆی لەبەرچـاو ونكرد.

تَـوازُن هاوسـەنگی، بەرانبـەری كـەلێش وفورسایدا.

تَوازي هاوتەریبی.

تَواصي ئامۆژگاری كردنی یەكتر.

تَواضَعَ خۆی بەكەمزانی، خاكی بوو.

تَواضُع خۆبەكەمزانین، خاكێتی.

تَوافق پێكەوە هەڵكردن، سازگاری.

● **تَوالَدَ ١/القوم:** زۆر بوون.

تَوالي دوابەدوای یەكدا هاتن.

تَوأمان دووانە، دوومنـداڵ لەسـكی یـەك دایك وپێكەوە لەدایك ببن.

● **تَوامَــقَ ١/الــرجلان:** یــەكیان خــۆش ویست.

تَــوبَ گەڕایـــەوە لـــەگوناه، لـــە گـونـاه پاشەگەزبویەوە.

تَوبَـــة پەشـــیمان بونـــەوە، دانـنـــان بەگوناهدا.

تَـوبيخ سەرزەنـشت كـردن، سـەركۆنە كردن.

تُوث الشاميّ شاتوو.

تَوج تاجی كردە سەر، تاجی پۆشی.

● **تَــوَّجَ ١/هُ:** تــاجی لەســەرنا، تــاجی كردەسەر.

● **تَوَحَّــدَ ١** تــاك بویــەوە، بەتــەنهایی ژیانی بردەسەر. **٢/القوم:** ڕێككەوتن.

● **تَوَحَّشَ ١** بویە دڕندە، سكی لەبرسانا خـاڵی بویـەوە. **٢/المكـان:** خـەڵكی لێـی ڕۆشتن.

تَوحيــد یــەكتا پەرســتی، باوەڕهێنــان بەتەنهایی ویەكتایی خوای گەورە.

تَوَدَّدَ دۆستایەتی وخۆشەویستی نیشاندا.

● **تَورَ ١/الله:** ڕێی كرد.

تَور قاپێكی بچكۆلە، دەفری بچوك.

تَوراة پێنج ئەسفارەكەی موسا، تەورات.

تَوَرَّمَ ئاوسا، هەڵاوسا.

● **تَـــوَزَّرَ ١/لــه:** بویــە شــالیاری، بویــە وەزیری.

تَوزيع دابەش كردن.

●**تَوسَّطَ ١/بينهم**: ناوەند گیری کرد.

تَوسَّعَ فراوان بوو، پان بوو.

●**تَوسَّل ١/الى الله**: کارێکی کرد پێی نزیك کەوتەوە لەخودا.

●**توسَّنَ ١/ه**: لەکاتی خەوتندا هات بۆلای.

●**تَوَشَّنَ ١/الماءَ**: کەم بویەوە.

●**تَوصَّل ١/الى**: گەیشت بە.

تَوصِيَة ئامۆژگاری کردن.

تَوَضَّحَ ڕۆشن بویەوە.

تَوطِئَة زەمینە سازی.

تَوَضَّأَ دەست نوێژی گرت.

●**تَوَفَّرَ ١/**دابین بوو، دەستەبەر بوو. **٢/على صاحبه**: چاودێری قەدەغەکراوەکانی کرد.

تَوَفُّق هەوڵەکانی سەرکەوتن.

تَوَفَّى مرد، کۆچی دوایی کرد.

●**تَوَفَّى ١/ه الله**: خودا ئەوی مراند، مراندی. **٢/عدد القوم**: هەموویانی ژمارد.

●**تَوَفَّى ١/حقَّه**: مافی خۆی بەدەست هێنا.

تَوفِير دەستەبەرکردن، دابینکردن.

تَوق ئارەزومەندی بوو.

تَوق ئارەزوو.

ثُوق لارایی گۆچان.

تَوَقَّفَ وەستا، ڕاوەستا.

تَوقِيت دەست نیشان کردنی کات.

تَوقِيع ئیمزاکردن، واژوکردن.

●**تَوكَّل ١/على الله**: پشتی بەخوابەست.

ثُوَلَة فێڵ، جادو، ئەفسون، جاوبەست.

تَولَة، ثُلَة بەلاوناڕەحەتی، سەختی.

●**تَوَلَّى ١/الامرَ**: پێی هەستا.

تَومَة دانەی مرواری.

●**تَوَّه ١/ه**: لەناوی برد.

تَوه، تُوه لەناوبردن.

تَوِيَ لەنێو چوو.

تهاته شتی پڕوپوچ.

تَهَتَّهَ سەرقاڵ بوو بەشتی پڕو پوچەوە.

تَهجِير ڕاگواستن، کۆچ پێکردن.

تَهَدَّمَ وێران بوو، کاول بوو، پەختەسار بوو.

●**تَهِمَ ١/اللحم**: بۆگەنی کرد.

تَهِيم کەسێك تۆمەتی بکەوێتە سەر.

تُهمَة درۆهەڵبەستن، تۆمەت.

تَهَنَ خەوت، نوست.

تَهَوَ بێ ئاگا بوو.

تَهَوُّر بێ باکی، بێ پەروایی، بێ ترس.

تَهَيَّأَ ئامادەبوو، ئامادەکاری کرد.

تَهَيَّجَ هەڵگیرسا، ئاڵۆزا، خرۆشا.

تَیار تەوژمی دەریا، ڕەوت.

تَیاز پیاوی کورتە باڵا.

تَیان هەنجیر فرۆش، وشککەرەوەی هەنجیر.

●**تیحَ ۱/لە:** ئامادە بوو بۆی.

تَیحان، تَیّحان کەسێك خۆ هەڵقورتێنێت لەشتێك کەپەیوەندی پێیەوە نەبێت.

●**تَیخَ ۱/ە:** بەگۆچان لێیدا.

تِید نەرم ونیانی، بەزەیی.

تِیر خۆبەزل زانین.

●**تَیزَ ۱/ە:** بەسەریدا زاڵ بوو.

تَیس بزنەکێوی، بزنی نێر.

●**تَیَسَّرَ ۱/ت الأمرُ:** ئاسان بوو. **۲/النهارُ:** سارد بوو. **۳/للقتالِ:** ئامادە بوو.

●**تَیعَ ۱/القيءُ:** هاتەدەر.

تَیْع بردی.

تَیعَة چل سەر مەڕ.

تَیَقَّظَ بێدار بویەوە، بەئاگاهاتەوە، وشیاربویەوە.

تَیل ڕوەکێکە گوڵی گەورەی سور یان سپی هەیە بەزۆری لەوڵاتەگەرمەکاندا دەڕوێنرێت.

●**تَیَّمَ ۱/ە الحبُّ:** کردیە بەندە و سەرشۆڕی کرد، خۆشەویستی کردیە کۆیلە.

تَیم دیل، یەخسیر، بەندە، کۆیلە.

تِین هەنجیر.

تِینَة دار هەنجیر.

●**تَیَّهَ ۱/ە:** گومڕایی کرد، سەری لێ شێواند.

تَیه سەرگەردانی، دەربەدەری.

ثابَ باوێشكیدا.

●**ثأدَ ١/الرجلُ** سەرمای بوو.

●**ثأرَ ١/القتیلَ** داوای خۆێنەكەی كرد.

ثار كینە، تۆڵە.

●**ثأطَ ١/اللحمُ** بۆگەنی كرد.

●**ثأیَ ١/ه** لاوازی كرد.

ثأی شوێنەواری برین، خراپە وگەندەڵی.

ثائر تۆڵە ئەستێن، تۆڵەكەرەوە، شۆڕشگێڕ، قین.

ثابِت سەقامگیر، بێ جموجوڵ، بەرقەرار، بێ باك، نەترس لەشەڕدا، خۆگر، نەگۆڕاو، ژمارەیەك كە ناگۆڕێت وەك (٥، ٤، ٣،. .) پێچەوانەی (س، ص) كەبڕی ئاڵوگۆڕپێكراون.

ثارَ، ثَوْراً شالآوی هێنا، هەڵچوو.

ثاقِب ئەستێرەی پرشنگدار، ژیریەكی تیژ، وەچەیەكی بەناو بانگ.

ثالث سێ یەم، سێ یەمی، سێ هەمین.

ثامِن هەشتەم، هەشتەمین.

ثانَوِیّ لاوەكی، هەرچی شتێك یان بابەت وەمسەلەیەك لاوەكی بێت لەشتێكی ترلەگرنگیدا، پلەی خوێندنی دوای سەرەتایی.

ثانی دووهەم، دووهەمین، دووەم.

ثأجَ باڕاندی (بۆمەڕ).

ثبات سەقامگیریی، نەلەخشان، نەگۆڕان، پایەداریی.

ثَبُتَ سەقامگیربوو، بەرقەراربوو.

●**ثبّتَ ١/الحقَ** هەقی سەقامگیر كرد، سەلماندی بەبەڵگەوە.

●**ثَبَتَ ١/الأمرُ عندهُ** بەرجەستەبوو، بەدەست هات، سەقامگیر بوو. **٢/على الأمر** بەردەوام بوو لەسەری. **٣/في المكان** نیشتەجێ بوو.

ثَبَجَ لەسەر لێواری پێ كانی دانیشت.

ثَبَج ناوەڕاست، ناوەند، بەشی سەرەوەی هەرشتێك.

●**ثَبَرَ ١/ه** نەفرەتی لێكرد، دەری كرد، نومێد بڕاوی كرد، لەناوی برد.

ثَبَرَة زەوی نەرمەڵان، چاڵ لەزەویدا یان لەشاخدا.

●**ثَبَرَ ١/اللهُ فلاناً** لەناوی برد، نغرۆی كرد.

●**ثَبَطَ ١/ه على الأمر**: ڕای وەستاند لەسەری.

ثَبِطَ لاوازبوو، سست بوو.

ثَبِط لاواز، گەمژە، گێل.

● **ثَبَّطَ ۱/هُ عن الأمر:** دڵی ساردکردەوە لێی، سەرقاڵی کرد تاکونەی پەرژێتە سەری.

● **ثَبَقَ ۱/النهرُ:** ئاوی زیاد بوو، ڕێ کردنی پەلە بوو، بەگوزم بوو. ۲/تِ العینُ: فرمێسکەکانی بەپەلە هاتنە خوارێ.

ثُبُور تیاچون ودڵ تەنگی، مردن.

ثُبَة کۆمەڵ، دەستە، تاقم، گروپ، پێڕ، ناوەڕاستی حەوز چونکە ئاوی تێدا کۆدەبێتەوە، سوارچاك.

ثَتَمَ خراپی کرد، بودەڵی کرد، کەمدەڵی کرد.

ثَتّی تۆێکڵی خورما، خورمای خراپ.

● **ثَجَّ ۱/الماءُ:** ڕەوان بوو، لەبەری ڕۆشت.

ثَجّ ڕشتنی خوێنی قوربانی، قوربانی کردن.

● **ثَجِرَ ۱/الشيءُ:** پان وپۆڕ وقەبە بوو.

ثَجر، ثَجِر پان وپۆڕ وقەبە.

ثَجرَة ناوەڕاستی هەرشتێك.

ثَجلاء ژنی گەورە وەمەزن، مەزاتی پان وبەرین.

ثَجِلَ ورگی زل بوو، سکی شۆڕبووەوە.

ثَجلَة، ثُجلَة ورگ زلی، ورگنی.

● **ثَجَمَ ۱/تِ السماءُ:** بارانەکەی خێراو بەلێزمەبوو.

ثَجّة چاڵێك ئاوی باران هەڵی بکەنێت، باخچەیەك حەوزی تێدابێت بۆگل دانەوەی ئاو.

ثَخُنَ ڕەق بوو.

ثَخَن هیلاکی، خەوقورسی، نەخۆشی.

ثَخین ڕەق، توندوتۆڵ، سەخت، ئەستوور.

● **ثَدَقَ ۱/المطرُ:** بەپەلە باری، بەلێزمە باری.

● **ثَدِنَ ۱/اللحمُ:** بۆنی گۆڕرا، بۆگەنی کرد.

ثُدِّنَ قەڵەو بوو، گۆشتی زیادی کرد، پڕگۆشت بوو.

ثَدی مەمك، دوو ڕژێنن لەسنگی ئافرەتدا دەردێن گۆیەکی کونداریان لەسەرە ولێیەوە شیر دەدرێت بەمنداڵ.

ثَدیي مەمکدار، هەرگیانداریك مەمکی هەبێت.

ثَراء دەوڵەمەندی، زۆربوونی سامان و توانادای.

● **ثَرَبَ ۱/هُ:** سەرزەنشتی کرد، لۆمەی کرد، کارەکەی لادزێو کرد.

ثــرب پــەردەی ناســکی ڕوپۆشــی ریخۆلەکان.

ثرثار زۆربلێ، قسە زۆر کەر، فرەبلێ، کەسێك زیاد لەسنور قسەبکات.

●**ثرثرَ** ١/قسەی زۆرکرد، خواردنی زۆر خوارد. ٢/**الشیء**: پرژوبلاوی کردەوە.

●**ثــرَدَ** ١/تریتــی کــرد، تریتــی دروســت کرد. ٢/**الثوب**: هەڵی کێشا لەڕەنگ.

ثرد بارانی نەرم، بارانێکی لەسەرخۆ.

ثــــرَد قڵیــــشانی لێوەکــــان، کــــەلایی لەلێوەکاندا.

●**ثــرَّ** ١/**المکان**: تــەڕی کــرد، ئــاوپرژێنی کرد.

ثروة دارایی، سامان، ماڵ، توانااداری.

ثرة چاوی پڕ لەئاو، برینی پڕ خوێن.

●**ثرِیَ** ١/**الترابُ**: تــەڕبوو، لــەدوای وشــکی نــــەرم و تــەڕبوویــــەوە. ٢/**الرجــــل**: دەوڵەمەند بوو.

ثریَ زەوی تەڕ، خاکێکی تەڕ.

ثرَیــــا ئەســــتێرەی کــــۆ، کۆمەڵــــە ئەستێرەیەکی پرشنگدارە لەنێو گەردنی کۆمەڵە ئەستێرەی گادا بۆیە واناونراون چــــونکە لەڕووبــــەرێکی زۆر کەمــــدا ئەســــــتێرەیەکی زۆر کۆبونەتــــــەوە، جۆرەگڵــــۆپێکی ئەلــــەکتریکی تایبــــەت وڕازاوەیــە بۆجــوانی لــە مــاڵ و شــوێنە گشتیەکاندا دادەنرێت.

ثریاء زەوی تەڕونمناك.

ثرید تریت، نان دەوڵرێتە نــاو دەفرێك وبەشلەیەك تەڕونەرم دەکرێتــەوەو پێــی دەڵێن تریت.

ثعال مێینەی ڕێوی.

●**ثعَبَ** ١/**الماءَ**: بەری بەردا، ڕەوانی کرد.

ثعَــب (ئــاو یــان خــوێن)ی ڕژاو وڕەوان کراو.

ثعبان مار چ نێربێت یان مێ.

ثغر، ثعــر، ثعَــر مادەیــەکی ژەهراویــە وەك کەتیرە لــە داری (سمــر) دەچۆڕێت، مادەیــەکی کوشــندەیە ئەگــەر دڵــۆپێکی بکەوێتــــە نێــــو چــــاوەوە مرۆڤەکــــە بەئازارەوە دەکوژێت.

●**ثعِـــلَ** ١/ت **اســـنانه**: بەســـەریەکدا دەرهاتن.

ثعل گۆی زیــادە لــەگوانی وشــتر ومــەڕو هتد.. . دا.

ثعــل ســپلە، ددانــی زیــادە لەپــشتی ددانەکانی ترەوە.

ثعلَــب ڕێــوی، گیانــدارێکی ناســراوە بــە فێڵبازی وتەڵەکەنانەوە بۆ گیاندارانی تر هەموســاڵێك موەکــانی لەشــی دەوەرێت،

ئـەو جێگەیـەی ئـاوی لێـوە دێتـەدەر لەحەوزدا.

ثغـام ڕومکێکـە گـوڵ وبەرەکـەی سـپین ولەشاخ دەڕوێت بەوشـك بونیـشی زیـاتر سپی دەبێتەوە.

● **ثَغَبَ ١/الشاة**: سەری بری. ٢/ه **بالرمح**: بریندار کرد.

ثغـب گۆلاوێك یـاخود ڕوبارێك لەکـەنار شـاخدا سـێبەری شـاخەکە نـەهێڵێت تیـشکی خـۆری لـێ بـدات بـەو شـێوەیە ئاوەکەی سارد ببێت.

● **ثَغَـرَ ١/الجـدار**: ڕوخانـدی، ڕمانـدی، کەلێنی تێکرد.

● **ثُغِـر ١/الـصبيُ**: ددانـە شـیرەکانی کەوتن.

ثغـــر ددانـــەکانی پێـــشەوە، دەم، ئەوجێگەیەی ترسی لێ دەکرێت دوژمـن لێیەوە هێرش وشاڵاو بێنێت.

ثغـرة کـەلێن، ڕێگـە، ئـەو جێگەیـەی وشتری لێوە سەردەبڕدرێت.

ثغيم سەگی ڕاو، سەگێك بگەزێت، سەگی هار.

ثفر زێی شێر وئاژەڵی دڕندە.

● **ثَفَلَ ١/الشيء**: بەیـەکجار پەرتـەوازەی کرد.

ثفـل، ثفالـة نیـشتەنی، ئەوبەشـەی شلەمەنی کەلەبەرلێڵی دەنیشێتە بەشی ژێرەوەی دەفر، تلَپ.

● **ثَفَنَ ١/ه** پاڵی پێوەنا ولێیدا.

ثفَـوَ پـەیڕەوی کـرد، شـوێنی کـەوت، بەدوایدا چوو، شوێن پێی هەڵگرت.

ثقاب شقارتە.

ثقافة یاری کردن بەشمشێر، ڕۆشنبیری، فەرهـەنگ، ڕونـاکبیری، کولتـور، کـەلتور، بەدەست هێنان وشارەزا بوون لە زانیاری وهونەرو وێژەدا.

● **ثقَبَ ١/الشيء**: کونی کرد. ٢/ت **النار**: هەڵگیرسـا. ٣/ت **الرائحـة**: بڵاوبویـەوە. ٤/**النجم**: درەخـشایەوە. ٥/**الطـائر**: زۆر بەرزبویەوە.

ثقُبَ وەك کلَپـەی ئـاگر سـوور بـوو، زۆر سور بوو.

ثقُـفَ بـیر تیـژ وڕۆشـنبیر بـوو، بویـە کەسێکی ڕۆشنبیر.

● **ثقَـفَ ١/ه**: لـە ڕۆشـنبیری وبیرتیژیـدا بەســـەریدا زاڵ بـــوو. ٢/ه **بـــالرمح**: بریـنداری کرد.

● **ثقَّــفَ ١/الــرمح**: ڕاســتی کــردەوە. ٢/**الولد**: کردیە ڕۆشنبیر.

ثقيف زۆر زیرەك وبیرتیژ.

●**ثَقُلَ ١/**قورس بوو، گران بوو. **٢/ت المرأة** دووگیانیەکەی ئاشکرا بوو.
●**ثَقَّلَ ١/ه:** قورسی کرد، گرانی کرد.
●**ثَقَّلَ ١/ه:** بەدەست بەرزی کردەوە بۆ وەی بزانێت (قورسی وسوکی) ی چەندە.
ثِقْل قورسی، سەنگینی، باری گران.
ثَقَل کۆڵ، کەل وپەلی کەسێك سەفەربکات، هەرچی شتێکی بەنرخ.
ثِقَة متمانە، بڕواپێکردن.
ثَقِيل هۆکاری نارەحەتی، سەنگین، گران، قورس.
ثَكَلَ دۆست ورۆڵەی ون کردو لەدەستیدا.
ثَكلى دایکی کوڕ مردوو، دایکێك ڕۆڵەی مردبێت.
ثَكنة کەمردن بەند، نیشانە، سەربازگە.
ثلاث سێ (بۆژماردنی نێرینە).
ثلاثاء سێ شەممە، سێ شەمبە، سێ شەنبە.
ثلاثون سی، سێ جاران دە.
ثلاثة سێ (بۆ ژماردنی مێینە).
ثلاثي سێ یی، پێك هاتوە لە سێ شت یان سێ جەمسەر.
ثلاجة بەفر گرە.

●**ثَلَّ ١/البيت:** ڕوخاندی. **٢/القوم:** لەناوی بردن، سەرنگومی کردن.
ثَلَبَ دەری کرد، غەیبەتی کرد، لەپاشملە باسیکرد، لەکەداری کرد.
●**ثَلَّبَ ١/الرجل:** لەپیریدا ددانەکانی کەوتن.
●**ثَلَثَ ١/الشيء:** سێ یەکی برد.
●**ثَلَّثَ ١/الإثنين:** کردنیە سیان، ژمارەیانی کردە سێ.
ثُلث سێ یەك، لەسێ بەش یەك بەشی، ٢/١.
ثَلَجَ بەفرباری، تەڕبوو.
ثَلَجَ بەستی، بویە بەفر.
●**ثَلَمَ ١/الإناء:** لەدامێنەوە شکاندی.
ثَلمَة درز لەدیواردا.
ثُلّة کۆمەڵێك لە خەڵك.
ثَلّة لەناوچون، تیاچوون.
ثَلّة کۆمەڵە مەڕێکی زۆر، ڕانە مەڕێکی زۆر، خوری.
ثمار میوە وبەروبوم.
ثَمّار میوە وبەروبوم فرۆش.
ثمال ژەهر، زەهر.
ثِمال فریاد ڕەس، پەنا.
ثمانون هەشتا، هەشت جاران دە.
ثمانية هەشت.

●**ثمَدَ** ١/**الماءَ** حەوزی بۆکرد تاکو تیایدا کۆ ببێتەوە.
ثَمَــد چــاڵێك ئــاوی بــارانی تێــدا کۆببێتەوە.
●**ثَمَرَ** ١/میوەی گرت، بەروبومی هەبوو. ٢/**الرجلُ** ماڵ وسامانی زۆر بوو.
ثَمَر بەروبوم، میوە، سود، دەست کەوت.
●**ثَمَــرة** ١/پێـستی سـەر، کـوڕو وەچـە، سـود. ٢/ **القضيب** دەسـت ڕەنـج، بـەری هیلاکی.
●**ثَمَــلَ** ١/**ـه** بەفریایــەوە چــوو، فریــای کەوت.
ثَمَلَــة ئــەو ئــاوەی لــەدەفردا یــاخود لەحەوزدا دەمێنێتەوە وبەجێ دەمێنێت.
●**ثَمَّلَ** ١/**الشيءَ** هێشتیەوە.
●**ثَمَــنَ** ١/**الرجــلُ** هەشــت یــەکی سامانەکەیی برد.
●**ثَمَّنَ** ١/**الشيءَ** کردیە هەشت.
ثَمَن نرخ، بەها.
ثمن هەشت یەك، لەهەشت بەشی یـەك بەشی، ١/٨.
ثمين گرانبەها، بەنرخ، گران.
ثنـائي دوتایی، دولا، دوانی، دووقۆڵی.
ثنـاء ستایش، پیا هەڵدان.

ثَنَــويّ کەسـێك بـڕوای بـە بیروبـاوەڕی (**ثنوية**) هەبێت.
ثَنَوِيَّـة بـاوەڕبوون بـەدووخودا یـەکیان خودای چاکە وئەویان خودای خراپە.
●**ثَنَّــى** ١/**الـشيءَ** پێـچایەوە، هەنـدێکی خست بەسەر هەندێکی تریدا.
●**ثَنَّى** ١/**الشيءَ** کردیە دووان. ٢/**الحرفَ** دوو خاڵی لەسەر دانا. ٣/**بالأمرِ** کارێکی کرد ودواتر کارێکی تری پێوە لکاند.
ثَنِــيّ ئەوکەسـەی ددانـەکانی پێـشەوەی ناودەمی کەوتبن.
ثِنى کاری دووبارە، هەرئیشێك دووبـارە بکرێتەوە.
ثَــوّاب پۆشــاك فــرۆش، جـل وبــەرگ فرۆش.
ثَــواب پاداشـت، کرێـی هـەرکارێکی بـاش وچاکە.
●**ثَــوَّبَ** ١/**ـه عن كذا** پاداشـتی دایـەوە. ٢/**المصلي** لـەدوای نوێـژی فـەرز نوێـژی سوننەتیشی کرد.
ثَــوب پۆشـاك، ڕواڵـەت، شـێوازی جـل وبەرگ.
ثَوَرَ هێرشی هێنا، شاڵاوی هێنا.
●**ثَــور** ١/کەمــزە، گــا، نێـرەی چـێڵ. ٢/**الشفقُ** سوریی دەم ئاسۆ.

●**ثـــوَّرَ** ١/الامـر: باسـی کـرد. ٢/الکتـاب: لەماناکانی کۆڵیەوە.

ثـــوُرة ڕق، کینـــە، شـــۆڕش، زۆری مـــاڵ وپیاو.

ثـوِلَ سەری لێ شێوا، بویە دێوانە.

ثول کۆمەڵێ هەنگ، پورەیەك هەنگ.

ثوَل سستی جومگەکانی مەڕ.

ثوم ســـیر.

ثوَة کەل وپەلی ناو ماڵ.

●**ثـــوَی** ١/المکـان: وفیـه، وبـه: تیایـــدا نیشتەجێ بوو، تیایدا سەقامگیر بوو.

ثوِیّ دیل، میـوان، دیوەخـان، ئەوجێگـەی تایبەت وتەرخان دەکرێت بەمیوانەوە.

ثوّی مـرد، کۆچی دوایی کرد.

ثیّـب ژنێـك بـەهۆی مردنـی مێردەکـەی یـان تـەڵاق درانیـەوە لەمێردەکـەی جیـا بوبێتەوە، بێوەژن.

● **جاءَ** ١/هات. ٢/**به**: هێنای، هاوردی.
جاء ئاینده.
جَاش پشێوی، پەرێشانی بیر، دڵ، سنگ.
جَأَفَ ترسا، سڵەمیەوە.
● **جَأَرَ** ١/**الی الله**: دەنگی بۆ پاڕانەوە بۆلای خوا بەرز کردەوە.
جَاب شێر.
● **جَأَفَ** ١/**الشجرة**: لە بنج وبێخ هەڵی کێشا.
جَئِلَ شەل بوو، لەنگ بوو.
جِئْوَةَ تەنگی.
جائِر ستەمکار، زۆردار، خۆسەپێن.
جائِز دروست، ڕەوا، ڕێگە پێ دراو.
جائِزة خەڵات، پاداشت.
جائِش لەکوڵ، داغ، پشێو.
جائِشَة دەرون.
جائِع برسی.
● **جابَ** ١/**الثوب**: بڕی، گیرفانی بۆ دروست کرد.
جابَرَ میهرەبانی نواند.
جَاثِي دانیشتوو.
جاد شتی پروپوچ.
جادّ کوشندە.
● **جادَلَ** ١/**ه**: دوژمنایەتی کرد.
جادّة شارێگە، ڕێگەی گەورە.
جاذِبِيّة هێزی ڕاکێشەر، هێزی کێشندە.
جاذِل شادومان، خۆشحاڵ.
جارة ژن بۆ پیاوەکەی، هاوسەری پیاو.
● **جارَ** ١/لایدا لەڕێ. ٢/**علیه**: ستەمی لێکرد.
جَارَی هاوڕێ بەتی کرد لەڕێگەدا.
جاري سەرچاوەیەك لەبەری بڕوات.
جارِيَة کەنیزەك، ژنی بە کۆیلەکراو.
جار دراوسێ، هاوسێ، ئاوسێ.
جازِم بڕاوە، هەرچی شتێك بڕابێتەوە ومشتومڕی زیاتر هەڵنەگرێت.
جَازَی پاداشتی دایەوە.
● **جازَ** ١/**الأمر**: ڕێگە پێدراو بوو، یاساغ نەبوو.
جاسوس سیخوڕ.
● **جَاشَ** ١/**قلبه**: لەترساندا یاخود لە غەمگینیدا دڵی داخورپا وتێکچوو، شڵەژا.
جَاصَ ئاوی خواردەوە.
جاعَ برسی بوو.
جاعِل دانەر، دروست کەر.
جافّ وشك.
جافَ خراپ بوو.
جالَ گەشتی کرد، گەڕا.

● **جَالَدَ** ١/جەنگا، شەڕی كرد. ٢/ه **بالسيف** لێیدا.

● **جَالَسَ** ١/ه لەگەڵیدا دانیشت.

جالِس دانیشتوو.

جالِع ئافرەتی كەم شەرم و جنێودەر وقسەی قۆڕكەر.

جام جام، دەفرۆڵكە، قاپ.

جامِد دەق بەستوو، بێ گیان، وشك، سەخت وسفت، وەستاو، دۆگما.

جامِس گیایەك بۆژۆبوبێت، گیای بۆژۆ وسیس.

جامِع ناوێكە لەناوەجوانەكانی خوای گەورە، كۆكەرەوە، كۆمكار.

جامِعَة زانكۆ، مزگەوت.

جامَلَ بەچاكی هەڵس كەوتی لەگەڵدا كرد.

جاموس گامێش.

جَانّ جنۆكە، پەری.

جانِب لاتەنیشت.

● **جانَبَ** ١/ه بەتەنیشتیەوە ڕۆشت.

● **جانَسَ** ١/ه لەو دەچوو یاخود ڕەنگی ئەوی گرت.

جانی تاوانبار، خەتاكار، میوەچن.

جاوَرَ بویە دراوسێی.

جاوَزَ لەسنوور دەرچوو، زیادەڕەوی كرد.

جاه گەورەیی، پلەوپایە، شەرافەت وبەرێزی.

جاهَدَ كۆششی كرد، هەوڵیدا، جەنگا.

جاهِز ئامادە، حازر.

جاهِض پیاوی دڵ ودەرون ڕەق.

جاهِل نادان، نەفام، هیچ نەزان، گەمژە، گێل.

جاهِلیّ نەفامی، هەرچی شتێك بدرێتە پاڵ نەفامی.

جاهِلِیَّة سەردەمی پێش هاتنی ئیسلام، نادانی، گەمژەیی.

جَبَّ، جِباب بڕین، لەت كردن.

جُبّ چاڵی ڕەش، غار، زیندانی ژێرزەمینی.

جُباب، جَباب پوچ، ساڵی بێ باران.

جَبّار ناوێكە لەناوەجوانەكانی خوای گەورە.

جَبّاسَة كوورەی گەچ دروستكردن.

جِبال شاخەكان، چیاكان، كۆهەكان، كێوەكان، كۆی وشەی(**جَبَل**) ە.

جَبان ترسنۆك.

جَبّان ئارامگا، بیابان، پەنیرفرۆش.

جَبّاء ژنی مەمكە قوت.

جُبّاء ترسنۆك.

● جَبَأَ ۱/البصرُ: لاوازبوو. ۲/الرجلُ: سڵەمیەوە، ترسا. ۳/ت علیهالحیةُ: لەکونەکەی هاتەدەرێ وچوەوە ناوەوە و ئەوی ترساند.

جِبايَة سەرانە کۆکردنەوە، باجگریی.

● جَبَرَ ۱/اللهُ مصیبتَهُ: خودا قەرەبوی بۆکردەوە.

جَبْر زانستێکە لە بیرکاریدا، پیاوی ئازا.

جَبَرُوت توانایی، گەورەیی.

جَبْرِيَ زۆرە ملێ، حەتمی.

جَبْرِيَة ئەوکۆمەڵەی بڕوایان بە جەبریەتی قەدەری خوا هەیە، بڕوابوون بەتۆبزی بوونی قەدەر.

● جَبُزَ ۱/الخبزُ: وشك بویەوە.

جِبس گەچ، مادەیەکە لەبیناسازیدا بەکاردەهێنرێت، ترسنۆك.

● جَبَلَ ۱/ه اللهُ: دروستی کرد، وەدی هێنا.

جَبَل ۱/شاخ، کێو، چیا، کۆ، کۆه. ۲/ بەهێز، پیاوی ڕژد.

● جَبَّلَ ۱/ه: پارچە پارچەی کرد.

جَبْل درەختی وشك، کۆمەڵێك خەڵك.

جُبْلَة کرۆە، پێڕ، سروشت، زۆر لە هەرشتێك.

جَبُنَ ترساولەگۆڕەپانی جەنگ هەڵات.

جُبْن پەنیر، پەنێر، پێخۆری برای ماست.

جُبُن ترسنۆکی.

جُبَّة ۱/ئیسقانی دەوروپشتی چاو، ئێسکی کاسەی چاو. ۲/ ئەو زرێی لەشەڕدا دەیانکردە بەر. ۳/ جبە، پۆشاکێکە بەسەرپۆشاکەکانی تردا دەکرێتەبەر.

جَبهَة گەورەی قەوم، سەرشۆڕی و سەرخواری، بەرە.

● جَبَى ۱/الخراجَ: کۆی کردەوە، باجگریی کرد.

جَبّي دەستی خستەسەر ئەژنۆکانی یاخودخستیە سەر زەوی لەکاتی کڕنووش بردنی نوێژدا.

جَبِين ناوچاو.

● جَثَّ ۱/ترسا. ۲/ه: لەبنەوە هەڵی کێشا.

جُثالَة ئەوگەڵایانەی لەدار بەردەبنەوە.

جُثّ، جَثّ کوللە یان هەنگ بەمردویی.

● جَثَلَ ۱/الشعرُ والشجرُ: زۆربوو پێکدا هەلگزا و ڕەش بوو.

جَثْل دایك یان ژنی پیاو.

جَثْلَة مێروله، مێلورە.

جَثَمَ شەو نیوە بوو.

جُثمان تەرم، پەیکەر، لەش.

جُثُو خواری، لاری، چەماوەیی.

جُثوَة کۆمەڵە بەرد، گۆڕ.

جثة بەلا.

جُثّة تەرم، لەش.

جَثیث ئەودارخورمایەی بەقەڵەم دەنرێت نەك بەناووك.

جحادی قەبەوكەتە لەهەرچ شتێك.

جَحد بێ باوەڕی، هەق نەناسی، بێ بڕوایی، سوپاس نەگوزاری كەم خێر.

جَحرَة ساڵی بێ باران، وشكەساڵ.

جَحَرَ چوەنێو كونەوە.

جحر ئەشكەوت.

جُحر كونی مارو مێروو.

● **جَحَسَ ٨/الجلد** ڕنیی.

جَحْش جاشولكە، بەچكەی كەر، بێچوی گوێ درێژ.

جَحْشَة خوریەك بئاڵێنرێت بە دەستدا بۆڕستن.

● **جَحَفَ ٨/ه** لەتی كرد.

جَحفَة، جُحفَة پاشماوەی ئاو لە حەوزدا.

● **جَحَلَ ٨/ه** دای بەزەویدا، خستی بەئەرزدا.

جَحل شاهەنگ.

جَحَمَ چاوی كردەوە.

● **جَحّمَ ٨/ه بعینیه**: بەتیژی چاوی تێ بڕی، بەتیژی سەیری كرد.

جُحَم پیاوی چاوسور، پیاوی چاوئاوساو.

جُحمَة چاو.

جُحُود سوپاس نەكردنی نیعمەت، یاخی بوون، كوفركردن.

جَخَّ ڕاكشا، هەڵاژیا، لە جێگەیەكەوە چو بۆجێگەیەكی تر.

جَخَّ كەمزە، گێژ، گێل.

جَخّاف كەسێك شانازی وكەش وفش بكات بەزیاترلەوەی هەیەتی.

جَخَرَ فراوانی كرد، پانی كرد.

جَخِر زۆرخۆر، ترسنۆك.

جَدَّ كۆششی كرد، هەوڵیدا، زەحمەتی كێشا، نوێ وتازەبوو، پەلەی كرد، بڕی، لەتی كرد.

جِدّ ڕێكوپێكی لەكاردا، دروست كاركردن.

جَدّ باوكی باوك، باوكی دایك، بەخت، شەنس بەهرە، ڕۆزی.

جُدّ بەخت، شەنس، بیری پڕئاو، بیری كەم ئاو.

جُدَّ بەختی بوو، شانسی بوو.

جِدار دیوار.

جُراع مەرگ، مردن.

جَدّال زەنبیل فرۆش.

جِدال دوشمنی ورقابەری، مشتومڕ، دەمبازی.

جَذُبَ وشك بويەوە، ووشك بوو.
جَدب وشکە سالْی، بێ فەڕی لەزەویدا، لەکەوناتەواوی.
جِدّة ڕۆخی ڕوبار، شارێکە لەشانشینی سعودیە.
جَدّة دایکی دایك، دایکی باوك، داپیرە.
جَدّة سامان، دارایی.
جَدَث گۆڕ، ئارامگە.
● جَدّدَ ۱/تازەی کردەوە، زیندوی کردەوە. ۲/البناءَ: لەنوێ دروستی کردەوە. ۳/الثوبَ: پۆشاکی نوێی لەبەرکرد.
● جَدَرَ ۱/النبتُ: سەری لەخاك دەرهێنا لەسەرەتای بەهاردا.
● جَدِرَ ۱/یدُهُ: لەئیش کردندا تلۆقی کرد.
● جَدُرَ ۱/بکذا: شیاو بوو پێی.
● جَدَّرَ ۱/البناءَ: دروستی کرد.
جَدر، جِدر سێوی زەمینی، سێوی بن عەرز.
جُدَرِیّ ئەخۆشی ئاولە.
● جَدَعَ ۱/هُ: لوتی بڕی، لوتی قرتاند.
جَدْع بڕینی گوێ یان لوت یان دەست.
جَدِع کەسێك بەدخۆراك بێت.

● جَدَفَ ۱/الشیءَ: بڕی. ۲/الطیرُ: هەڵفڕی لەکاتێکدا پەڕی باڵەکانی قرتێنرابوو.
جَدَّفَ کوفری کرد، بەرانبەر پیرۆزیەکان بێ ئەدەبی کرد.
جَدَف گۆڕ، شەراوی سەردانەپۆشراو.
جَدَفَة قرمقڕ وهات وهاوار.
● جَدَلَ ۱/الشیءُ: ڕەق بوو. ۲/الغلامُ: بەهێز بوو شوێن دایکی کەوت.
جَدل قەبر، گۆڕ، ئارامگە.
جَدِل ڕەق وبەهێز.
جَدَل ئەوپەڕی دوشمنی، ڕکابەری، بەلگە، مشتومڕ.
● جَدَمَ ۱/هُ: بڕی. ۲/ت النخلةُ: بەری گرت ووشك بوو.
جَدَم جۆرێکی خورمایە.
جَدَمة پیاوی کورتە باڵا وژنی کورتەباڵا.
جَدْوَل ڕوبار، فەهرستی نرخەکان، خشتە.
جَدوی بەهرە، سود، ئەنجام، پێشکەش، دیاری.
جَدْی ئەستێرەی کۆتایی گەلەستێرەی (بنات النعش)، ناوی جۆرە ماسیەکە، بزنی نێر، خرت، سابرین، کارژەلە.
جَدیب زەویەك بارانی لێ بڕابێت ولە بەربێ بارانی وشك بوبێتەوە.

جَدِيَّة خوێنی وشکەوە بوو بە پێستەوە.

جَدِيد نوێ، تازە، نفت، بەبەخت.

جَدِير جێگەیەك دیواری بەدەوردا کرابێت.

جَدِير شیاو، شایستە.

جَذَّ بڕی وپارچە پارچەی کرد.

جَذَّاب مەرگ، ڕاکێشەر، سەرنج ڕاکێش.

جَذَاذ زیادەی هەرشتێك.

جُذَاذ بەردی ئالتون.

جُذَام نەخۆشی بەڵەکی.

● **جَذَبَ** ۱/ڕای کێشا. ۲/**تـ الناقة**: شیری کەم بویەوە.

جَذْب ڕاکێشان، کێش کردن.

جَذْب، جاذِبِيَّة هێزی ڕاکێشان، کێشندە.

جَذَبَة ڕێگەی دوور، ماوەی دوور، غەیبوبە لە تصوفدا.

جَذَّرَ بڕی ولەڕەگەوە هەڵی کەند.

جَذْر ڕەگ، ڕیشە، بێخ، بنج، ڕەچەڵەك.

جِذْر ڕیشە، ڕەگ.

● **جَذَّرَ** ۱/**هـ**: لەڕەگ و ڕیشەوە هەڵی کەند، ڕیشەکێشی کرد.

● **جَذَعَ** ۱/**الدابة**: بەبێ ئالف بەستیەوە.

جَذَع گا ومەڕ لەساڵی دووەمدا، ئەسپ لەساڵی سێیەمدا، وشتر لەساڵی پێنجەمدا.

جِذْع ساقی دارخورما، لق.

جَذَفَ بڕی، پەلەی کرد.

جَذِلَ شادومان بوو.

جَذَل خۆشی وشادومانی.

جِذْل بێخ وبنی درەخت.

جَذَمَ بەخێرایی بڕی، بەپەلە لەتی کرد.

جُذِمَ توشی نەخۆشی (خۆرە) بوو.

جَذِمَ دەستی قرتا.

جِذْمَة پارچەیە لەشتێك دەبڕدرێت بەمەرجێك بنەڕەتەکەی بمێنێتەوە.

● **جَذَوَ** ۱/**الرجل**: لەسەر ئەژنۆکانی دانیشت.

جَذْوَة پشکۆ، بڵێسە.

● **جَذَى** ۱/**عنه**: قەدەغەی لێکرد، یاساغی کردلێی.

جِذَى بێخ وبنەڕەتی هەرشتێك.

جَرَّ ڕای کێشا، درێژی کردەوە.

جَرَّة کوپە، کوپەڵە.

جِراب ناوبیر.

جُراب کەشتی خاڵی.

جِراحَة تاوان، گوناه، نەشتەرگەری.

جَرادَة کوللە.

جُرأة بوێری، لێهاتویی، گوستاخی، پڕکێشی.

جُراء دلێری.

جَرِبَ توشی نەخۆشی گەڕی بوو.

جَرَب نەخۆشی گەڕی.

جَرِب کەسێك توشی نەخۆشی گەڕی بوبێت، گەڕ.

جَرَحَ زامداری کرد، لەکەداری کرد.

جَرِحَ زامداربوو.

جُرْح زام، برین.

جَرَد بیابانی بێ گیا، پشت.

جِرداب ناوەڕاستی دەریا.

● **جَرِدَبَ ١/الطعامَ** هەمووی خوارد.

● **جَرَّدَ ١/ه** جلەکانی لەبەرداکەند، ڕوتی کردەوە.

جُرْدَة جلی کۆنە، پۆشاکی کۆن.

● **جَرَزَ ١/الجُرحَ** ئاوسا، هەوی کرد.

جَرَذ هەرچی هەوێك یان هەڵاوساویەك لەلاق وپای چوار پێدا دروست بێت.

جُرَذ جورج، جرج، جۆرە مشکێکی زلەیە.

● **جَرَزَ ١/**بەپەلە خۆراکی خوارد. **٢/ه** بڕی، ڕیشەکێشی کرد، کوشتی.

جَرز کوشتن، بڕین.

جُرز ئەستونی ئاسن یان ئەستونی زیو.

جِرز فەروەی ژنانە.

جَرَز تەنگە ساڵی، کوڕوز ساڵی، ساڵی بڕتەنگ وچەڵەمە، سنگی مرۆڤ، ناوقەدی مرۆڤ.

جَرَزَة لەناوچوون.

جَرَسَ قسەی کرد.

● **جَرَّسَ ١/ه الدهرُ** ڕیسوای کرد.

جَرس پارچەیەك لە هەرشتێك، کۆمەڵ وبەشێك لە هەرشتێك.

جَرَس زەنگ.

جِرس بنەڕەتی هەرشتێك.

جَرس دەنگ وئاواز.

● **جَرَشَ ١/ه** خوراندی.

جَرْش خرمە، کرتە، دەنگێکە لەکاتی خواردنی شتی ڕەقدا لەدەمدا دروست دەبێت.

جَرش، جِرش بەشێك لەشەو.

● **جَرَضَ ١/ه** خنکاندی، لەقوڕگی گیرا.

● **جَرِضَ ١/ريقه** قوتیدا بەجارێك.

جَرَض ئاوی دەم.

جَرَعَ یەکەم قوم ئاوی خواردەوە.

جَرِعَ نۆشی، خواردیەوە.

جَرَع قوم قوم ئاو خواردنەوە.

جَرعَة، جُرعَة، جِرعَة قوم، پڕێکی ناودەم ئاو، ژەم.

● **جَــرَفَ ۸/الـشيءَ،** هـەمووبی بــرد یــان زۆربەبی برد، ڕایماڵی.

جَـرف مـاڵێکی زۆر لەبێـدەنگ ودەنگـدار (واتە چ ئاژەڵ بێت یان ئاڵتون و زیو).

جُـــرف ئـــەو ڕۆخـــەی ڕوبـــار کـــەناو دایدەڕنێت.

جَرَمَ گوناهی کرد، تاوانی کرد.

● **جَرَّمَ ۸/ه؛** بڕی.

جَـرِمَ دەسـتی کـرد بـەخواردنی خورمـای وەریوی سەر زەوی.

جَرم زەوی زۆر گەرم.

جُرم گوناه، تاوان، خەتا.

جِرم دەنگ یان ئاوازی بەرز وبڵند، لەش، جەستە.

جَرم بڕین، لەت کردن.

● **جَرَنَ ۸/على الأمر؛** خـووی پێـوە گـرت، ڕاهات لەسـەری. **۲/الحَبُ؛** هـاڕیی، کـردی بەئارد.

جُرن ئەوجێگایـەی خورمـای تێـدا وشـك دەكرێتەوە.

● **جَرَّنَ ۸/السوط؛** نەرمی کردەوە.

جِـــرّة ئەوئاڵفـــەی ئاژەڵـــەکان کاوێـــژی پێدەکەن.

● **جَرّ ۸/الجبل؛** بنکی شاخ، دامێنی چیا.

جِـرّة هۆزێك نیشتەجێ بـبن وکۆچیش بکەن.

جُرّة دەفرێکـە بنکەکـەی کـون کونـە بـۆ تۆو پێدا کردنی زەوی بەکاردەهێنرێت.

● **جَــرَىَ ۸/المــاءُ؛** لەبــەری ڕۆشــت، ڕژا. **۲/الأمرُ؛** ڕوی دا، سەری هەڵدا. **۲/الفرسُ؛** ڕای کرد، غاریدا، هەڵی تیزاند.

جَرى ڕۆشت.

● **جَـرّى ۸/فلاناً؛** لـەبری خـۆی نـاردی، کردیە نێردراوی خۆی.

جَري لەبەر ڕۆشتن (ی ئاو).

جَرِيّ بریکار، نێردراو.

جَريح برینـدار، زامدار، زامار.

جَريدة ڕۆژنامە، قەزاتە.

جَريرة گوناه، تاوان.

جَـــريش هەرشـــتیك بهاڕرێـــت بـــەلام هاڕینەکەی نەگاتـە پلـەی بـەئارد بـوون، وەك لەتکەی نۆك ونیسك، لەتکە.

جَريض غەمبار.

جَريمــة خراپــە کــاری، تــاوان، گونــاه، کەتن.

جَرين جێگەی وشـك کردنـەوەی خورمـا، شوێنی خەرمان.

جِريّة جیقڵدانی باڵندە.

● **جَرُءَ ۸/عليه؛** بوێری نواند.

● **جَزْ** ١/ بڕی. ٢/**التمرُ** وشك بویەوە.
جَزْ بەشێك لەشەو.
جَزّار قەساب، گۆشت فرۆش.
جِزارة دوكانی قەسابی، دوكانی گۆشت فرۆشتن، پیشەی قەسابی.
جِزاز دروێنە.
جَزّاف ڕاوكەر، ماسی گر.
جَزاكَ اللّه خيراً خودا پاداشتی چاكت بداتەوە.
جَزاء پاداشت، ئاگاداركردنەوە.
جَزَّأَ بەشی كرد، دابەشی كرد، لێ دابڕی.
جَزَحَ دیاریەكی گەورەی بەخشی بەبێ ئەوەی ڕاوێژ بە كەسێك بكات.
جَزْح بەخشندەیی، بەخشش.
● **جَزَرَ** ١/**الشاة** سەری بڕی.
جَزْر سەربڕین.
جَزَر هەرئاژەڵێك بۆسەربڕین دەست بدات، زەویەك هەڵكشانی دەریای لێ بكشێتەوە، گێزەر.
جَزْر سەربڕین، داكشانی ئاوی دەریا.
جَزِعَ ئارامی نەگرت، ئۆقرەی نەگرت.
● **جَزَّعَ** ١/ه بێ تاقەتی وغەم وپەژارەكەیی ڕەواندەوە.
جَزَع بێ ئارامی، بێ تاقەتی، بێ ئۆقرەیی، پەرێشانی، هەستەكان، نارەحەتی بیروخەیاڵ.
جِزْع شانەی هەنگ، پەڵەی چاو.
جُزْعَة پاشماوە لەهەرشتێك، ئاوێكی كەم، دەسكی چەقۆ.
جَزَفَ بەگۆترە كڕی یان فرۆشتی، بەبێ ڕەچاوكردنی كێش و پێوانە كڕی یان فرۆشتی.
جَزَلَ بڕی.
جَزُلَ گەورە بوو، مەزن بوو، قەبەبوو.
جَزْل زۆر، فرە، زەوەند.
جَزل، جَزيل گەورە، مەزن، زۆر، بڕێكی زۆر لەهەرشتێك.
جَزَمَ بڕی، پڕی كرد، لەشەو و ڕۆژێكدا یەكجار نانی خوارد.
جَزْم مەبەست، نیاز، پشت بەستوی.
● **جَزَمَ** ١/**على الأمر** پێداگری كرد لەسەر جێبەجێ كردنی.
جَزْمَة پۆتین، جزمە، جۆرە پێڵاوێكی مل درێژە تاكو ناوەڕاستی لاق دادەپۆشێت.
جَزُور ئەو وشترەی دەست دەدات بۆ سەربڕین.

جِزيَة سەرانە، ئەوبرە پارەیەی لە زیمیەکان وەردەگیرێت.
جُزء بەش.
●**جَزَّءَ ١/بِالشيء** کومسایی پێهات، بەشی کرد، دابەشی کرد.
●**جَسَّ ١/هُ** دەستی لێدا بۆوەی بیناسێتەوە.
جِساد زەعفەران.
جُساد سك یەشە، ژانە سك، ئازاری ناوسك.
جَسّار دلێر وئازا وچاو نەترس.
جَسارَة دڵ، دلێری، بێ باکی، بێ شەرمی.
جَسّاس زۆرسیخوڕی کەر، هەرکەس زۆر سیخوڕی بکات، شێر.
●**جَسَدَ ١/الدم بِهِ** خوێنی پێوە لکاو ووشك بوویەوە.
جَسَد بەدەن، لەش، لاشە، زەعفەران، خوێنی وشکەوەبوو.
جَسَرَ پردی دروست کرد.
●**جَسَّرَ ١/هُ** هانیدا، دنەیدا.
جَسر، جِسر پرد، ڕێڕەوێکە بەسەر ڕوبارەکاندا دروست دەکرێت بۆ پەڕینەوە.

●**جِسْرُ ١/الجَوي** پردی هەوایی کە فڕۆکەکان لەهەندێك کاتی تایبەتدا دروستی دەکەن. **٢/العائم** پردی کاتی. **٢/المتحرك** پردی بزواو، پردی جوڵاو.
جَسَمَ کەتە وگەورە بوو.
●**جَسَّمَ ١/هُ** کەتە وقەڵەوی کرد.
جِسم بەدەن، لەش، ئەندامەکانی لەش، هەرچی شتێك قەبارەی هەبێت، تەن.
جُسْمان بەدەن، لاشە.
جَسُور بێ باك، چاونەترس، بوێر، زاتدار.
جَسِيمْ کەتە، قەبە، زڵ.
●**جَشَّ ١/هُ** لێیدا وشکاندی. **٢/القوم** کۆبونەوە. **٣/المكان** گسکیداو پاکی کردەوە.
جَشّ هەرجێگەیەك ڕەقەڵان بێت.
جُشَّة دەنگی گڕ، دەنگی گرمن.
جُشّ بەشێك لەشەو.
جُشار ئاژەڵ لەجێگەیەکدا ئالفی پێ دەدرێت و دەڵەوەڕێنرێت وشەو نابرێتەوە بۆماڵی خاوەنی، شەواژۆی ئاژەڵ.
جَشّاء کەمانی دەنگ ڕەق، زەوی نەرمی پڕ لەبەرد.
جَشَأ قورقێنەیدا، قورگێنەیدا.

جُشَاة قورقێنه، قورگێنه.

● **جَشَبَ ١/رەق** بوو. ٢/**العَسَبا**: هاڕی وكردیه لەتكه نەك ئارد.

جُشب توێكلی هەنار.

جُشر توشی كۆكەیەكی وشك بوو.

● **جَشَرَ ١/الإناء**: خاڵی كردەوە.

جَشَرَ لەناوكەس وكاری دابڕا.

جَشْر بەردێكی زبرە لەدەریادا دروست دەبێت لە صەدەف وچەو پێكدێت.

جَشَر بێوە پیاو، پیاوی بێ ژن، ڕەبەن، سەوزەی بەهار.

جَشَع پێداگری، چاو تێ بڕین.

جَشِع چاوتێ بڕ، تەماكار، پێداگر، شێر.

جَشَمَ ڕەنجیدا، ڕەنجی كێشا.

جَشَم باری قورس، كۆڵی سەنگین.

جُشم سك، زگ، سینگ.

جُشوب ژنی كورتە باڵا، ژنی باڵا كورت.

جَشّة خزم وكەس وكار وبرادەران.

جَشیر تیردانی چەرم، پیاوی بێ ژن.

جَشیم قەوی وقۆڵ، قورس.

جَصّاص گەچ فرۆش، خاوەنی گەچ، گەچ دروست كەر.

جَصّاصَة كارگەی گەچ.

جِصاصة گەچكاری.

جَص، جِص گەچ.

جصیص هاوار وناڵە.

● **جَضَّ ١/فلاناً**: بەشێوەیەك ڕۆشت فیزكردنی پێوە دیاربوو.

جِعابة تیردان دروست كردن، تیردان سازی.

جِعار گوریسێكە هەركەس بچێتە ناوبیردەی بەستێت بەناو قەدی خۆیەوە سەرەكەی تری بەدەستی پیاوێكی ترەومیە یان بە مێخێكەومیە بۆ ئەوەی پیاوەكە نەكەوێتە ناو بیرەكە.

جِعال كرێی كرێكار، ئەو پێداویستیانەی دەدرێنە شەڕكەر بۆ شەڕكردن.

جَعَبَ تیردانی دروست كرد.

● **جَعَبَ ١/ه**: هەڵی گەڕاندەوە.

● **جَعَبَ ١/الشیء**: كۆی كردەوە.

جَعبة تیردان، ئەوهەگبەیەی تیری تێ دەخرێت.

جَعجاع شوێنی تەنگەڵان وڕەقن.

● **جَعُدَ ١/الشعر**: لول وبژبوو.

● **جَعَّدَ ١/الشعر**: لول وبژی كردەوە.

جَعدَة ڕوەكێكی بۆن خۆشە لە بەهاردا دەڕوێت و بەخێرایش وشك دەبێت.

جَعْد ڕژد وبێ خێر، قژی لول وكورت وبژ.

● **جَفَرَ ١/السبع:** پیسایی کرد، پاشە ڕۆی لە کۆمیەوە کردەدەرەوە.

جَفْر پیسایی دڕندە، پاشە ڕۆی دڕندە.

جَعراء پاشەڵ، پاشەوە، بەشی پاشەوەی گیانلەبەران.

● **جَعَفَ ١/الشجرة:** هەڵی کێشا.

جَعف بژێوی ڕۆژانە، قوتی کەم کەتەنها بەشی بژێوی ڕۆژێکی خێزان بکات.

جَعْفَر ڕوبار، وشتری پڕشیر.

جَعْفَرِیَّة ڕێچکەی شیعەی دوانزە ئیمامی.

● **جَعَلَ ١/هُ:** دروستی کرد، بەدی هێنا، داینا. **٢/الحَسَن قبیحاً:** جوانی ناشیرین کرد، ناشیرینی کرد. **٢/الحق باطلاً:** هەقی کردە ناهەق، هەقی پوچەڵکردەوە.

جَعْلَة دارخورمای کورت.

جُعل پاداشت، کرێی کرێکار، چاودێر.

جُعَل پیاوی ڕەش پێست.

جُعل، جِعالة هەقی کار، پاداشت، کرێ، کرێی هەوڵ وهیلاکی.

● **جَعِمَ ١/إلى الشيء:** چاوی تێ بڕی. **٢/**دڵی بۆخواردن نەچوو، ئارەزوی خواردنی نەکرد. **٣/** دڵی بۆخواردن چوو.

جَعَم زۆر ئارەزوکردنی خواردنی گۆشت، زۆرحەزکردن لەگۆشت خواردن.

جَعْم، جعم برسێتی.

جَعماء ژنێك لەبەر پیری ژیری لەدەست دابێت، پیرەژنی خەڵەفاو.

● **جَفَّ ١/**وشکەوەبوو. **٢/الرجل:** بێدەنگ بوو قسەی نەکرد.

جُفّ پیری کۆنە ساڵ، پیری زۆربەساڵاچوو، ژمارەیەکی زۆر، کۆمەڵێك خەڵك، چاکە کار، چاکساز.

● **جَفا ١/فلان:** ڕەوشت وئاکاری خراپ بوو. **٢/الشيء:** دووری خستەوە.

جِفار ناوەڕاستی هەرشتێك.

جُفال کەفی شیر، خوری زۆر، ئاوبردەڵە(هەرچی شتێك لافاو بیهێنێت وبیخاتە لاتەنیشتی ڕوبارەوە) ئاوماڵك.

جِفت جۆرە چەکێکی دوو لولەیە.

● **جَفَرَ ١/الشيء:** فراوان وپان بوو. **٢/ماكان فيه:** وازی لێ هێنا. **٣/من المرض:** ڕزگاری بوو.

جَفْر بیری ئاو لێ دەرهێنان لە کاتێکدا هێشتر پان وپۆڕەو بەبەرد هەڵنەچنراوە وتەسك نەکراوەتەوە.

جُفرَة ناوەڕاستی هەرشتێك.

جَفَّفَ وشکی کردەوە، وشکی کرد.

● **جَفَلَ ١/تـ الـريح:** بـەخێرایی هـەڵی کـرد. **٢/المتاع:** هەندێکی خست بەسەر هەندێکی تردا.

جَفْلَق پیری زۆر گۆشتن، پیرێک قەڵەوبێت.

جَفُول ژنی پیری کۆنە ساڵ.

جَفْلَة درەختێک گەڵای زۆرو زەوەندی پێوە بێت.

جَفْن کێلانی شمشێر، پێستی سەرچاو، پێڵوی چاو.

جَفَوَ ستەمی کرد، زەبرو زەنگی بەکارهێنا.

جَفْل هەورێک ئەو ئاو وبارانەی پێی بوە باراندبێتی وپاشتر برەوێتەوە.

● **جَفَّلَ ١/هُ** ترساندی.

● **جَقَّ ١/الطائرُ:** ریقنەی کرد.

● **جَلا ١/الأمرَ:** ئاشکرای کرد، پەردەی لە روولادا. **٢/الشيءُ:** بەرزبویەوە. **٣/العروسُ:** خۆی رازاندەوە (بۆ بوک). **٤/الشيءَ:** بەچاوی رێزەوە سەیری کرد. **٥/جلاءً:** ئاشکرابوو، دەرکەوت ورۆشن بویەوە.

جَلا کل، سورمەی چاورشتن.

جُلاح لافاوێک هەمووشتێک لەگەڵ خۆیدا ببات وڕایماڵێت.

جَلّاد پێستە فرۆش، ئەوکەسەی ئەشکەنجەی خەڵکانی تردەدات، داروەشێن، مل پەڕێن.

جَلال گەورەیی و دەستەبالآیی.

جُلال پلە بەرزوبلند، گەورەوقەبە لەهەرشتێک.

جَلاء لەجێی خۆهەڵکەنران، ئاوارەیی، وازهێنان لەنیشتمان.

جَلّ یاسەمین.

جَلَّ لەقەبارەدا گەورە بوو، دنیادیدە وکارزان بوو، چوەساڵەوە، پیر بوو.

جُلّ زۆربەی هەرشتێک، هەموو.

جَلَبَ گوناهی کرد، ئامادەی کرد، هێنای، هاوردی.

جَلْب گوناه، تاوان، بەدەست هێنان.

جَلَب، جَلَبَة قیڕەوهوڕ وهاتوهاوار.

جِلباب پۆشاکی پان وپۆڕ، چارشێو.

جُلْب هەورێک بارانی پێوە نەبێت، ڕەشایی شەو.

● **جَلَّ ١/عن كذا:** خۆی بەرز ڕاگرت لەئاستی ئەو شتە.

جُلْجُل زەنگی بچوک، ڕۆح سوک، چالاک لەکاردا.

جَلِحَ سەری لە هەردوو لاسەریەوە توکی پێوە نەماو ڕوتایەوە.

جُلْح كەسێك پێشە سەری قژی پێوە نەمابێت و ڕوتابێتەوە(وشەکە جەمعە).

● **جَلَخَ ۱/السيلُ الوادي:** پڕی کرد. **۲/الشيءَ:** درێژی کردەوە.

● **جَلَدَ ۱/ه:** بەقامچی لێیدا. **۲/ه على الأمرِ:** ناچاری کرد لەسەری.

● **جَلَّدَ ۱/الكتابَ:** بەرگی تێکرت. **۲/الجزورَ:** بەرگەکەی دامالی، قەڵخی کرد.

جَلَدَ سەهۆڵی کرد، سەهۆڵی دروستکرد.

جَلَد هێز، توندوتیژی، ڕەقی، ئارامگری.

جَلد شەلاق لێدان.

جِلد، جَلَد پێست، پۆست.

● **جَلَزَ ۱/الرجلُ:** بەپەلە ڕۆشت.

جَلَسَ دانیشت.

جَلسَة کۆبونەوە، دانیشتنی ئەنجومەن.

جِلسَة شێوازی دانیشتن.

جُلَسَة کەسێك زۆر دابنیشێت.

● **جَلَطَ ۱/**سوێندی خوارد ودرۆی کرد. **۲/الرأسَ:** سەری تاشی.

جُلَطة خوێنی لێل.

● **جَلَعَ ۱/**بێ شەرم و بێ ئەدەب بوو. **۱/المرأة:** خۆی ڕوت کردەوە.

● **جَلَفَ ۱/الشيءَ:** بڕی، لەتی کرد.

جِلفْ مەڕی سەربڕاوی قەڵخ کراوی ورگ دڕاوی چوارپەل بڕاو، نادان، بێ ئەدەب.

جُلاَف قوڕ.

جِلفَـة پارچەیەك نانی وشکی ڕەقەوەبوو.

● **جَلَّلَ ۱/الشيءَ:** پەردەپۆشی کرد، دای پۆشی.

جَلَمَ بڕی.

جِلَم بەزی نێو ڕیخۆڵە.

جُلمُود بەرد، تاوێر.

جَلمَة، جُلمَة تەواو، هەموو، گشت (لەهەرشتێك).

جِلْوَز وشتری بەهێز وقەوی وقۆڵ.

جَلُوط ژنی کەم شەرم، ژنی کەم ئابڕو.

جِلَّة کەسانێك چوبنە ساڵەوە (وشەکە جەمعە).

جِلّ کەورە.

جَلهَة لێواری شیو، لێواری دۆڵ.

● **جَلَهَ ۱/العمامةَ:** شاشکی لەسەر خۆی لادا.

جَلِيّ ئاشکرا، ڕۆشن، ڕوناك، بێ تەمومژ.

جَليد بەستەڵەك، سەهۆڵ، شەختە.

جَليس هاونشین، کەسێك لەگەڵ یەکێکدا دانیشتبێت.

جَليف پیاوی گێل وگەمژە، سا ڵی کرِوزو وشك وبێ باران.

جَليل شکۆدار، مەزن، بەقەدر.

جَمّ زۆر لەهەر شتێك کۆ کرابێتەوە.

● **جَمَحَ ١/الرجل**: سواری هەوەس وئارەزوی خۆی بوو، بەهەوەسبازی کاری کرد.

جُمّاح کەسانێك لەشەرِ شکست دەخۆن، لەشەرِ هەڵاتوان.

جَماد تەنی کانزایی بێ گیان.

● **جُمادي ١/الأولى والآخرة**: هەردوو مانگی پێنجەم وشەشەمی نێو مانگەکانی ساڵی مانگی کۆچی.

جِمار بەقەومێك دەگوترێت یەك دەست ویەك دڵ بن لە ناوخۆیانداو هاوپەیمانی لەگەڵ هیچ قەومێکی تردا نەکەن.

جَمار کۆمەڵێك خەڵك.

جَمّاز ئاژەڵی تیژ رِەو.

جَماعَة گروپ، گرۆە، کۆمەڵ، تاقم، پێرِ.

جَمال جوانی، جوان رِوخساری.

جَمّال خاوەنی وشتر، وشترەوان.

جُمام پرِی دەفر، پرِاوپرِی قاپ.

جَمام حەسانەوە وخۆش رِابواردن.

جُمْباز ژومناستیك.

● **جَمْجَمَ ١/الكلام**: رِونی نەکردەوە، تەمومژی لەسەر قسەکە لانەدا.

جُمجُمَة کاسەسەر، ئێسکی کاسەسەر.

جَمَح سەرکەش بوو، کەللە رِەق بوو.

● **جَمَدَ ١/**بەستی وبویەسەهۆڵ. **٢/ت عينه**: فرمێسکی لێ برِا، لەفرمێسك رِژاندن راوەستا.

● **جَمَّدَ ١/ه**: کردیە سەهۆڵ، کردیە بەفر.

جَمَد بەفر، سەهۆڵ.

● **جَمَرَ ١/القوم على امر**: کۆی کردنەوە وکردنیە یەکدەنگ.

جَمر پشکۆ، سکڵ.

● **جَمَّرَ ١/ت المرأة شعرها**: قژی لەدواوە کۆکردەوە وبەستی وشۆرِی نەکردەوە، قژی لەدواوە بەست.

جَمْرَة ئەو بەردەی حاجیەکان لە هەرسێ رِێ و رِەسمەکانی حەجدا لە(منى) دەیتەقێنن.

● **جَمَزَ ١/ه**: گاڵتەی پێکرد.

● **جَمَسَ ١/السمن**: رِۆنەکە بەستی، رِۆنەکە مەیی.

جَمسَة ئاگر.

● **جَمَشَ ١/الرامن**: تاشی.

● **جَمَّشَ ١/المرأة**: دواندی ویاری لەگەڵدا کرد.

جَمَعَ كۆی كردەوە.

● **جَمَّعَ ٨/المسلم**: هەینی بینی، پێی نایە ڕۆژی هەینیەوە.

جَمْعِيَّة كۆمەڵە، گروپ.

جَمُلَ جوان بوو، ڕەوشت جوان بوو.

● **جَمَّلَ ٨/الشيء**: كۆی كردەوە.

● **جَمَّلَ ٨/الشحم**: بەزی تواندەوە، بەزی تاواندەوە.

جَمَل وشتری نێر، درەختی خورما، ماسیەك سێ باڵ درێژبێت.

جُملَة ڕستە، دەستەواژە، ئەندازە.

جُمُود ڕاوەستاوی وبێ جموجوڵی.

جَمِيْش هەرجێگەیەك ڕووەكی لێ نەڕوێت.

● **جَمْهَرَ ٨/الشيء**: كۆی كردەوە، زۆربەیی برد.

جُمْهور دەستەیەكی زۆر لە كۆمەڵێك، زۆربەی هەرشتێك، زۆربەی هەر كۆمەڵێك ودەمڕاستەكانیان، لێی زۆری بەسەر یەكدا كەوتوو.

جَمَّ بەرانێك شاخی نەبێت، جەنگاوەرێك جەكی پێ نەبێت(وشەكە جەممە).

جُمَّة كۆگەی قژی سەر.

جَمَّة زۆربەی شت، بیرێك ئاوی زۆر تێدابێت.

جَماءَة قەبارەی شت.

جَمِّيخ خۆبەزلزان.

جَميل جوان.

● **جَنَّ ٨/الليل**: تاریك بوو، نوتەك بوو.

جُنَّ ئاوەزی نەما، عەقڵی لەدەستدا، شێت بوو.

جِنِّي پەری، جنۆكە، جندۆكە، وەدی هێنراوێكی نابەرچاو ونابەرهەستە.

جَناح باڵ، دەست، بن باڵ، ئەوباڵەی باڵندە پێی دەفڕێت.

جُناح گوناه، كەتن، لاساریی.

جِنازَة مردوو، تەرم.

جَنان دڵ، شتی پەنهان ونادیار.

جُنان قەڵغان.

جِنايَة تاوانكردن، گوناهكردن، كەتن كردن.

● **جَنَّبَ ٨/ه الشيء**: لێی دورخستەوە.

جُنِبَ توشی هەوكردنی پەردەی سیەكان بوو.

جُنُب لەش پیس، لەش گران، دوور، بیانی.

جَنْب تەنیشت، لاكەنار، زۆرلەهەرشتێك.

جَنِب نامۆ، بێگانە، بیانی.

جُنْبُذَة بڵند لەهەرشتێك.

● **جَنَبَ ١/هـ** دوری خستەوەو پالی پێوەنا.

جَنبَة گۆشەنشینی، کەنارنشینی.

● **جَنَحَ ١/تر السفينة:** کەشتە ئاوێکی تەنك و نیشتە سەرزەوی، لە نێو ئاوێکی تەنکدا نیشتە سەرزەوی.

● **جَنَّحَ ١/هـ** باڵی بۆ دروست کرد.

جنح لاڕێ، لاتەنیشتی ڕێگە.

جُنحَة بەدکرداری، خراپە.

جُنْد وڵات، سەرباز(وشەکە جەمعە).

جُنْدُب جۆرە کوللەیەکە.

جُنْدِيّ سەرباز.

جُنديّة سەربازی.

جنزار زنگار.

جَنْزِير زنجیر.

جِنس سێکس، زایەند، ڕەگەز.

● **جَنَّسَ ١/التمر:** هەمووخورماکە پێکەیی وایان لێهات وەك ئەوەی لەیەك ڕەگەز بن.

● **جَنَسَ ١/الماء:** بەستی وبویە سەهۆڵ.

جَنَسْ ئاوی بەستوو، ئاوێك بوبێتە بەفر(سەهۆڵ).

جِنسيّة ڕەگەزنامە، باری نەتەوەیی.

● **جَنَّشَ ١/المكان:** بارانی لێ نەهەباری وخاکەکەی وشکەوەبوو، بێ بارانی چەشت وخاکەکەی وشك هەڵات.

جَنَّصَ لەترساندا ڕایکرد، مرد.

جَنَفَ لەڕێ لایدا.

جَنَف ستەمکردن ولادان لەهەق ودادگەری.

جَنَّنَ شێتی کرد.

جَنَّة بەهەشت، بێستان وباخ.

جُنَّة پەناگا، سوپەر، قەڵغان.

جِنَّة کەرێتی، بێ ئەقڵی، سەرشێتی.

جَنَى گوناهی کرد، درۆی کرد.

● **جنى ١/الثمر:** لەدرەخت میوەی کردەوە، بەروبومی چنی.

جنين کۆرپە لەسکی دایکدا، ئاوەڵمە.

جَوّ نێوان ئاسمان وزەوی، ئاووهەوا، ئاواخنی هەرشتێك، کەش.

جَواب وەڵام، جەواب، جواب.

جَوّاب گەشتیار، جیهانگەڕ.

جَواد سەخی، بەخشندە، دڵگوشاد.

جَوار هاوسێ یەتی، پاراستن.

جوار هاوسێ یەتی.

جَواز پاساپۆرت، ڕەوابوون.

جَوّاز گوێز فرۆش.

جَوّاص پێنج هەستەکە.

جَوّال زۆر گەڕیدە، تەلەفۆنی مۆبایل.

جَوَبَ بەوڵاتدا گەڕا.

جَوب جۆرە پۆشاکێکی ژنانەیە، دۆڵچەی گەورە.

جَوَحَ لەڕێی ڕاست لایدا، لەڕێ لایدا بۆ ڕێگەیەکی تر.

جُوْح فراوان، پان وپۆڕ(وشەکە جەمعە).

● **جَوَخَ ١/السیلُ الوادیَ:** لافاوەکە ئەملاولای شیوەکەی دارنی وڕوخاندی.

جوُخَة چاڵ، چا.

● **جَوَّخَ ١/هُ** لەڕیشە وبێخەوە هەڵی کەند.

● **جَوَدَ ١/**باشی گوت، چاکی هێنا، چاکی کرد. **٢/هُ الهوی:** ئارەزوبەسەریدا زاڵ بوو.

● **جَوَّدَ ١/القارئُ:** ڕەچاوی تەجویدی کرد لە خوێندنەوەی قورئاندا، بەتەجویدەوە قورئانی خوێند.

جَواد دوور.

جُودَة چاکێتی، باشێتی، تایبەتمەندێتی.

جَودَة کوالیتی کالاّ.

جَوَرَ ستەمی کرد.

● **جَوَّرَ ١/البناءَ:** ڕوخاندی، ڕماندی، هەرەسی پێ کرد.

جَور ستەمکاری، بێ عەدالەتی، بێ دادی.

جَوْرَب گۆرەوی، گوێرەوی.

جَواز نەرمی نواندن، دژی توندوتیژی وبەگرنگ گرتنی شت.

● **جَوز ١/**گوێز، گوێز، قۆز، گوز، گرتەکان. **٢/الهند:** گوێزی هندی.

جَوْز ناوەڕاستی شت، زۆربەی شت.

جَوْزَ ڕێگەی پێدا، بەڕەواودروستی دایە قەڵەم.

جَوَس داوای کرد.

جَوّاس شێر.

جَوَسان گەڕان بەشەودا.

جَوِعَ برسی بوو.

جُوع برسێتی.

جَوْعان برسی.

جَوف سك وناخی هەرشتێك، ناوەوەی شت.

● **جَوَّفَ ١/هُ:** ئەوەی لەناخیدا بوو دەری هێنا.

جَوفاء سەتلی فراوان، دۆڵچەی گەورە وفراوان.

● **جَوَلان ١/**هاتن وچون وگەڕان. **٢/الهموم:** سەرەتای خەم وناڕەحەتی. **٢/** بەشە بچکۆلە و وردەڵەکانی ماڵ ودارایی.

● **جَوَلَ ١/في المكان:** تیایدا سوڕایەوە.

جُوْل دیواری گۆڕ، بیر.

جوَل ئەو خۆڵەی ڕەشەبا لەسەر زەویدا دەیکاتە تەپوتۆز.

جوَلَة گەشت وگەڕان.

جوَمَ داوای شتی کرد.

جوَم شوان، شڤان، ئەوکەسەی پاسەوانی لە مەڕومالاَت دەکات لەدەشت ودەردا.

جوَنَ ڕەش بوو، ڕەش بوەوە.

جوَن گیای سەوزی ڕەشباو، ڕەنگی سوری تۆخ.

جوَنَة خەڵوز، خۆر لەکاتی ئاوا بونیدا.

● **جوَّهَ** ١/**ه** کردیە خاوەن شەرەف وڕێز وپلەی بڵند.

جَوهَر ئەوەی بەخۆی دروست بوەو ڕاوەستاوە لەبەرانبەر(**عرض**) دادێت، گەوهەر، هەربەردێك شتێکی لێ دەربهێنرێت کە سود بەخش بێت، کاکڵە، کرۆك، ناوەرۆك.

جَوهَري گەوهەر فرۆش، گەوهەر دروستکەر.

جُوَّة چاڵایی لەشاخدا یان لەهەر جێگەیەکی تردا.

جوِّي هەوایی، هەرشتێك پەیوەست بێت بە (جەو)ە وە.

● **جوِيَ** ١/**الشيءَ**: ڕقی لێ بوو، ڕقی لێ هەستا. ٢/**الماءَ**: بۆگەنی کرد.

جوَى عەشق، ئەڤین، خۆشەویستی.

جوِي عاشق، ئەڤیندار، ئەویندار.

جِهاد جەنگ لەپێناوی خوادا، جەنگ بۆپاراستنی ئاین.

جَهاز بوخچەی بوك، توێشو وپێویستی ڕێبوار، کۆئەندامەکانی لەشی مرۆڤ.

● **جِهاز** ١/ئامێر، دەستگا. ٢/**البَصَر**: کۆئەندامی بینین. ٣/**التصوير**: کامێرا، ئامێری وێنە گرتن. ٤/**التنفس**: کۆئەندامی هەناسەدان. . . هتد.

جَهَدَ کۆششی کرد، تاقی کردنەوەی ئەنجامدا.

جَهْد، جُهْد کۆشش، ڕەنج، توانا، تەقەلا.

جَهْدان هەرکەس ناڕەحەتی وڕەنج وسەختی بەرکەوتبێت.

● **جَهَرَ** ١/ ئاشکرای کرد. ٢/**بالقولِ**: دەنگی بەرز کردەوە بۆ قسەکردن. ٣/**الصوتَ**: دەنگی بەرز کردەوە.

جَهْر ئاشکرایی، بێ پەردەیی.

جُهر دیمەن وشێوەو ڕواڵەتی هەرکەسێك، ئاشکرایی.

● **جَهَزَ** ١/**على الجريح**: خێرا گەشتە سەر بریندارەکە وکوشتی، هەڵی کوتایە سەر زامدارەکە وکوشتی.

● **جَهَّزَ** ١/ه ئامادەی کرد، سازی کرد.
٢/**العروسَ** بوخچەی بۆنابەیەکەوە، بوخچەی بۆ ئامادەو سازکرد.
جَهَشَ گریا، ئامادەی گریان وفرمێسک رشتن بوو.
جَهشَةٌ ئەشك، ئەسرین، فرمێسك، کۆمەڵێ خەڵك.
● **جَهَضَ** ١/**عن كذا** دووری خستەوە لێی، قەدەغەی کرد لێی.
جَهِلَ نادان بوو، نەفام بوو، هەقی ون کرد.
جَهْل نەزانی، نەفامی.
● **جَهَمَ** ١/ه بەرویەکی گرژ وناشیرینەوە پێشوازی کرد و بەرەوڕوی ڕۆشت.
جُهمَةٌ تاریکی کۆتایی شەو.
جَهَنَ نزیك کەوتەوە، نزیك بوویەوە.
جَهْن گرژی دەم وچاو، ترشی ڕوو.
جَهَنَّم دۆزەخ، جەحانم، دۆزەق، دۆژەهـ، جەحەندەم.
جَهوَر پیاوی ئازاو چاو نەترس.
جَهُول زۆر نادان وگەمژە.
جَهُوم دەستەوسان ولاواز.
جَهوَةٌ هەرشوێنێك لەدەوروبەری خۆی بەرز تربێت، گردۆلکە.
جَهمَةٌ مەنجەڵی گەورە، قازان.

● **جَهيَ** ١/**البيتُ** تێکچوو، ڕوخا.
جَيئَةٌ ئەو تەرپیانەی لەبرین (زام) دێنە دەر وەك: خوێن وکیم، زوخاو.
جِيَف تەرمی بۆگەنکردوی مرۆڤ لەشی مردوو لەکاتێکدا بۆگەن دەکات (وشەکە جەمعە).
● **جَيَّبَ** ١/**القميص** گیرفانی بۆ کرد، گیرفانی بۆدروستکرد.
جَيب گیرفان، باخەڵ، کیسێکە لەدیوی ناوەوەی پۆشاکەوە هەڵدەدورێت و دەمەکەی لەدیوی دەرەوە دەکرێتەوە.
● **جَيَخَ** ١/**السيلُ الوادي** لاپاڵی شیوەکەی کەندرکرد.
جِيد گەردن، مل.
جَيِّد زۆر باش، چاك.
جَيِّر کورت ولاربوو.
جِير گەچ.
● **جَيَشَ** ١/**ت الارض** کولا، هاتە کوڵ.
جَيَّشَ لەشکری سازدا، سوپای ئامادە کرد.
جَيْش لەشکر، سوپا، کۆمەڵێکی زۆر لەسەرباز وچەکدار.
جِيَاظ کەسێك لوتبەرزانە بڕوات بەرێگەدا.
● **جَيَّفَ** ١/**ت الجُثَّة** بۆگەنی کرد، تەرمەکە بۆگەنی کرد.

جیفة تەرمی بۆگەنکردوی مردوو.

جیل نەوە، نەژاد، هۆز، عەشیرەت، نەوەیەك لەیەك سەردەمدا بژین.

جیم پێنجەم پیتی هیجایە، جۆرە پۆشاكێكی تایبەتە لە ئاورێشم دروست دەكرێت.

جیولوجیَة زانستی زەوی ناسی، زانستێكە لە پێكهاتەی چینەكانی زەوی و شێوزای قاڵب گرتنیان دەكۆڵێتەوە.

ح

حائِر دوودڵ، سەرسام.

حائِط دیوار.

حائِف لێواری شاخ، ستەم گەر.

حائِك فیزوکەش وفش کەر، کەسێك بەفیزەومبرِوات بەرێدا، تەون کەر، بەرگچن.

●**حابَسَ** ١/ه حەپسی کرد.

حاجَّ بەلگەی هێنایەوە، دەمەقاڵێی کرد، دەمەوەری کرد.

حاجَ سەردان کەر، میوان بەتایبەت میوانی ماڵی خودا، حاجی.

حاجُ ڕوەکێکی دڕکدارە، جۆرەدڕکێکە.

حاجَ هەژارونەداربوو.

حاجِب برۆ، کەناری هەرشتێك، پاساغ کەر.

حاجِبَة چاویلکە، عەینەك.

حاجِز ژیانی نێوان مردن تاکوزیندوبوونەوە(بەرزەخ)، جیاکەرەوە، ستەمکار، پێش گرد، لەمپەر.

حاجِزَة بەربەست کار.

حاجَة پێداویستی، هەرچی شتێك مرۆڤ پێویستی تێی بکەوێت.

●**حادَ** ١/عَنه: لێی لادا.

حادّ سەرپێچی کەر، لادەر لە ڕێبازو بەرنامە.

●**حادَّ** ١/تیژ، بڕندە. ٢/**البَصَر**: تیژبین، چاوتیژ.

حادِث تازە، نوێ، ڕوداو، ڕێکەوتن.

حادَثَ گفتوگۆی کرد.

حادِثَة ڕوداوی ناخۆش.

●**حاذَ** ١/**علی الشيء**: پاراستی، پارێزگاری لێکرد.

حاذِق زیرەك، هەستیار، شیاو، بەسەلیقە.

حاذُورَة پیاوێك زۆرچاوکراوەبێت وحەزەربکات.

حاذَة حاڵەت.

حارّ گەرم.

حارَبَ جەنگا، شەڕی کرد.

●**حارِث** تۆو داچن، تۆو داچێن، کەسێك زەوی بکێڵێت، جوتیار(**ابو الحارث**: نازناوی شێرە).

●**حارَ** ١/**الرجل**: سەری لێ شێواو ڕێی ون کرد.

حارِس پاسەوان، نیگابان.

حارَفَ بە هاوجۆرمامەڵەی کرد.

حارَة هەرگەڕەکێك ماڵەکانی نزمەڵەوناشیرین بن.

حازَه بەدەستی هێنا، بەنەرمی ڕۆشت بەرێدا.

حازُبوا پێرپێرپبوون، پێرگەرابیان کرد.

حازِر شیر یاخود شەرابی ترشەڵۆك.

حازِم وشیار، زیرەك.

●**حاسَبَ** ١/ف موحاسەبەی کرد، حسابی لەسەرکرد.

حاسِب کەسێك شارەزای ژمارە بێت، ژمارگر.

حاسِبَة ژمێریار، دەستگایەکی ئەلکترۆنی تایبەتە کرداره ژمێریاریەکانی پێجێبە جێ دەکرێت.

حاسِر کەسێك شاشك یان کڵاوی نەبێت یان قەڵفانی نەبێت.. . هتد، ئافرەتێك دەمامکی لەڕوی خۆی لادابێت.

حاسِم یەکلاکەرەوە.

●**حاسَنَ** ١/ف لەجوانیدابەسەریدازاڵ بوو، بەرێکوپێکی مامەڵەی لەگەڵدا کرد.

حاسَّة هەست، هێزی هەست پێکردن.

●**حاشَ** ١/ف ترساندی. ٢/مف، لێی ترسا.

حاشِد کەسێك بەخێرایی وچالاکانەوبێ نوچدان شیری وشتربدۆشێ، سازوئامادەباش.

حاشِر کۆکەرەوە.

حاشِيَة پەراوێزی پەرتوك، خزموکەس وکاری پیاو، دەست و پێوەندی پادشا، دامێنی کراس.

●**حاصَ** ١/بینهما، نێوانیانی تەسك کردەوە.

حاصِد کۆکەرەوەی بەروبوم.

حاصَرَ ئابڵوقەیدا.

حاصِل ئەنجام، بەرەنجام، دەرامەت.

●**حاضَرَ** ١/ف وەڵامی دایەوە بەو وەڵامەی ئامادەی کردبوو.

حاضِر ئامادە، شارنشین.

حاضِرة پایتەخت، شاری گەورە.

●**حاطَ** ١/ف پاراستی.

حافِ پێ پەتی، کەسێك پێڵاو یاخود نەعل یان.. . هتدی لەپێدا نەبێت.

حافِر سمی چوار پێ، لەجێی پێیە لەمرۆڤدا.

حافِز هاندەر، بزوێنەر.

حافِظة هێزی وەبیرهێنانەوە، هێزی بیرکەوتنەوە، هێزی لەبەرکردن.

●**حافَظَ** ١/علی، چاودێری کردو وەدوی کەوت.

حافَة لێوار.

حافّة کەنار، لێوار.

حافِي پێی پەتی، پێی پێخاوس.

حاقّــة قیامــەت، ڕۆژی زیندوبونــەوەی مردوان بۆلێپرسینەوە.

حاکّة ددان.

حاکَمَ دادوەری کرد.

حاکم دادوەر.

حاکَی لێکی چواند، کردیەهاوشێوەی.

حال حاڵەت، بار.

حالَة چۆنێتی بوونی ئادەمیزاد.

حالاتُ الدَهر گەردشی زەمان.

حالَفَ پەیمانی بەست، بویە هاوپەیمانی لایەنی تر یان کەسێکی تر.

حالِق شاخی بڵندی بێ درەخت.

حالَة حاڵەت، بار.

حامِض ترش، سرکە.

حامِــضَة ترشــەڵۆك بــونی خــۆراك لەگەدەدا.

حامِل باربەر، بارهەڵگر.

حامِلَة ژنی سك پڕ، ژنــی دووگیــان، ژنــی ئاوس، زەمبیل.

حــــــامِي پارێزگــــــاری کــــــەر، شـێرلەبەرپارێزگاری کردنەکـەی، سـەگ لەبەرپاسەوانیەکەی.

حان مەی فرۆش.

حانُوت دوکان، دوکانی وردەواڵە فرۆشی.

حانَة مەیخانە.

حانِیّ دوکاندار.

حاوَرَ گفت وگۆی کرد.

حاوَلَ هەوڵیدا، دەست پێشخەری کرد، دەست بەکاربوو، کۆششی کرد.

●**حایَدَ ٨/هُ** خستیەلاوە ولایدا لێی.

●**حَبّ ٨/الشيءَ** ئارەزوی لێکرد.

حَبّ دنکە تۆو.

حُبّ دۆستی، خۆشەویستی، عەشق.

حِبّ خۆشەویست.

حَبَّة سەنگی دوودەنك جۆ، دانە.

حُباحِــب کۆنەســتێرە، قاڵۆنــچەیەکی بــچوکە بەشــەو دائــەفرێت کلکــی دەدرەوشــێتەوە وەکــو ئــاگری ســەوزی تێدابێت.

حِبالَة داو.

●**حَبَّــبَ ٨/الــزرعُ** دنکۆڵــەی تێکــەوت کشتەکە.

●**حَبَجَ ٨/هُ بالعصاء** لێیدا.

حَبَجَ، حَبَجاً ورگی ئاوسا.

●**حَبَّــذا** وشــەیەکی لێکدراوەلەهــەردو وشەی(حَبّ) و(ذا) پێکهاتوە، ئەمی دووەم نــاوی ئامازەیــە بۆمــەدح بــەکاردێت، ئافەرین، چاکت کرد.

●**حَبَرَ ٨/الشيءَ** ڕازاندیەوە.

●**حَبِرَ ١/** خۆشحاڵ وشادمان بوو. ٢/**ت الاسنانُ:** زەردهەلگەڕا، زەردبوویەوە..
حَبِر جلی نەرم ونۆڵ ونفت ونویٚ.
حِبر شوێنەوار، پێنوسی نوکدار کەبەمورەکەب دەنوسێت، زەردی ددان بەهۆی پیس بون ونەشۆردنەوە بەددانەوە دەلکێت.
●**حَبَسَ ١/هُ:** زینداني کرد، خستیەبەندی خانەوە.
حَبس بەندی خانە، زیندان، گرتوخانە، جێگەی ڕاگرتنی گیراوەکان.
حَبْس ئەوشتەی بخرێتەناو ڕێڕەوی ئاو تاکوئاوەکەلەبەری نەڕوات وگل بدرێتەوە.
حُبُس هەرچە ماڵێك لە ڕێی خوادا وەقف کرابێت.
حَبَشَ ١/الشيءَ: کۆی کردەوە.
حَبْل گوریس، ڕێسمان.
حُبّة ناوکی تریٚ وسێو.. . هتد.
حَبیب دۆست، خۆشەویست.
حَتف مردن، مەرگ.
حَتمی هەرشتێك ڕودانی مسۆگەر بێت.
حتّی تاوەکو، تاکو، تەنانەت دەگوترێت: (**اکلتُ السمكَ حتی راسِها:** ماسیەکەم خوارد"تاکویان تاوەکو" سەری).

●**حُثال/١/الناس:** گەجەروگوجەر.
حُثالَة توێکلی برنج وجۆو.. . هتد.
●**حَثَّ، حَثّاً ١/الرجلَ:** هانیدا، دنەیدا.
●**حَثَرَ ١/الجلدُ:** ئاوسا ولیری کرد.
حَثَلَ ورگی زل بوو.
حِثل لەڕولاوازئەندام.
●**حَثَمَ ١/الشيءَ:** هەڵی گلۆفت. ٢/**لهُ:** پێی بەخشی.
حَثِم نەرمی کرد.
حَثَمَة پەرەکەی لوت.
حَثي وردەی کا، تۆزی کا.
حَثي مشتێك خۆڵ یان هەرشتێکی تر.
●**حَجَّ ١/عن الامرِ:** دەستی لیٚ هەلگرت، دەستی لیٚ کۆتاکرد.
حَجّ سەردانی خانەی خودا (کەعبە)ی کرد بەنیازی پەرستش.
حَجا پەناگە.
●**حجا ١/السرَّ:** پاراستی، شاردیەوە.
حِجاب ڕوپۆش، دەمامك، پەردەوهەرچی شتێك شارەرەوەبێت.
حِجاب جۆرەنوشتەیەکەشتێکی تێدا دەنوسن وبەبڕوای هەندێك هەلگرەکەی دەپارێزێت لە چاوپیسی وچەکەمەنی، چاوەزار، گوللەبەن.

حِجَابَة پیشەی پەردەداری (لەکۆندا پادشاکان پەردەیان دەگێڕا لەدەرگای ئەو هۆڵەی تێدا دادەنیشتن وکەسێك بەلای پەردەکەوە دەبووبۆ هەڵدانەوەی وبەڕێوەبردنی).

حِجَاج کەناری خۆرلەسەرەتای دەرکەوتنیخۆردا.

حَجَّار سەنگ تاش.

حِجَاز بەشێکە لەنیودورگەی عەرەبستان، کەمەربەند، پشتێن، جۆرەئاوازێکی گۆرانیە.

حِجَال ماڵێکە بۆبوك دەڕازێندرێتەوە.

حَجَّام کەسێك بەکاری کەڵەشاخ گرتنەوسەرقاڵبێت.

حِجَام دەم بەندێکە دەکرێتە دەمی وشتر بۆ ئەوەی نەگەزێت.

حِجَامَة چارەسەرکردن بەکەڵەشاخ گرتن.

● **حَجَبَ ٨/صدره** هاتەوەیەك، سنگی تەنگ بوو.

● **حَجَبَ ٨/ه** شاردیەوە.

حَجَب ڕێڕەوی هەناسەدان.

● **حَجَرَ ٨/عليه القاضي** دادوەریاساغی لێکرد هەڵسوکەوت بەماڵی خۆی بکات.

● **حَجَّرَ٨/ الطين** ڕەق بوو بویە بەرد.

حَجَر بەرد، سەنگ.

حُجْر ئەوگۆشتەی دەوری نینۆك دەدات.

حَجْر کاسەی چاو.

حِجر ژیری، هۆش، ئاوەز، بۆیەواناونراوەچونکە مرۆڤ دەگێڕێتەوە لەهەرکارێك کەشیاوی نەبێت.

حُجْرَة ژوور.

حَجَرِيّ بەردی، بەردین.

● **حَجَزَ ٨/بينهما** جوودای کردنەوەلەیەکتر.

حِجْز پاك داوێنی، پاکژی.

● **حَجِلَ ٨/البعير** بەستیەوە.

● **حَجَّلَ ٨/العروس** کردیەنێوپەردەوە، بوکەکەیکردەپەردەوە.

حَجْل سپێتی لەلاقی ئەسپدا.

حَجَل کەوی نێر.

● **حَجَمَ ٨/المريض** بەکەڵەشاخ گرتن چارەسەری کرد.

● **حَجَمَ ٨/الصبيُّ ثدي امه** مژی، مەمکی دایکی مژی.

حَجْم قەبارە، ئەندازە، بارست.

حَجَنَ خواری کردەوە، لاری کردەوە، چەماندیەوە.

حَجَن خواری، کەچی، لاری.

● **حَجِنَ ١/بالدار** تیایدا سەقامگیربوو، تیایدا نیشتەجێ بوو.

حُجُول کۆت (وشەکە جەمعە).

حَجُون تەمبەڵ، تەوەزەل.

حُجَّة بەڵگە، بەهانە، پەڵپ، بیانوو.

حِجَّة، حَجَّة ساڵ، نەرمایی گوێچکە، ئەوشتەی بەگوێچکەدا هەڵبواسرێت، حەج کردن.

حِجى ئاوەز، زیری، هۆشمەندی، زیرەکی.

حَجِيز بەربەست، رێگر.

● **حَدَّ ١/** رەشی پۆشی بۆ مردویەك. ٢/**السكين** تیژی کرد. ٣/**عليه** تورەبوو. ٤/**الدار** سنوری بۆدانا. ٥/**الشيء عن الشيء** لێکی جوداکردنەوە.

حَدّ کەنار، سنور، کۆتایی، سزا، پێناسە.

حَذَاب ساڵی گرانی ووشکەساڵی ونارەحەتی، ساڵی قات وقڕی.

حَدَاثَة تازەگەری، نوێخوازی، مۆدێرنیزم.

حُدَاد برنده.

حدادة ژن، هاوسەری پیاو.

حَدَّاد ئاسنگەر، ئاسن فرۆش.

حِدَادَة ئاسنگەری، پیشەی ئاسنگەری.

حِدَاس کۆتایی وبەکام گەشتنی هەرشتێك.

● **حَدُّ ١/الأدنى** کەمترین ئاست، نزمترین ئاست. ٢/**الأعلى** بەرزترین ئاست، زۆرترین ئاست. ٣/**الأقصى** ئەوپەڕی سنور، زۆرترین ئاست. ٤/**الآن** تائێستا، تاهەنوکە.

حُدال نەرم ونۆڵ.

حَدَأَة جۆرە تەورێکی دووسەرە.

● **حَدأَ ١/بالمكان** پێوەی چەسپا. ٢/**اليه** پەنای بۆبرد.

حَدأ کۆمەکی کردو رێی لێگرت لەستەم کردن.

حَدَأَ ١/عليه تورەبوو.

حَدِبَ پشتی کووربوو.

حَدَب زەوی رەقەلان وبەرز، شەپۆلی ئاوی دەریا لەکاتێکدا بەسەریەکدادێن، شۆێنەواری هەرشتێك لەسەرپێست.

حَدِب پیاوی پشت کوور، پیاوی پشت چەماوە.

● **حَدَثَ ١/الأمر** روی دا، قەومیا.

● **حَدَّثَ ١/ه كذاوبكذا** هەواڵی پێدا.

حَدَث روداو، پاشەرۆی مرۆڤ.

حَدَث هەموو داهێنراوێکی نوێ لەئاییندا.

● **حَدَثَ١/حداثة** تازەونوێ بوو.

● **حَدَجَ ١/البعير** باری لێ بەست.

● **حَدَجَ ١/ه** لێیدا.

حدج بار.
حَدَّد دیاری کرد، دەست نیشانی کرد.
● **حَدَرَ ١/الجلد:** ئاوسا، هەڵاوسا.
حَدَرَ دابەزی.
● **حَدَرَ ١/الشيء:** لەبەرزاییەوە دایگرت بۆ نزمایی.
● **حَدَسَ ١/في السير:** پەلەی کرد،٢/**الشاة:** دای بەزەویدا بۆسەربڕین، ڕایکێشا بۆ سەربڕین.
● **حَدَقَ ١/القوم به:** چواردەوریاندا.
٢/**اليه:** بەتیژی سەرنجیدا.
حَدَق باینجان.
حَدَقَة ڕەشاییەگەورەکەی چاوکەدەوری گلێنەی داوە.
● **حَدَلَ ١/السطح:** بەبانگردێن تەختی کرد.
حَدَل ناڕاست، نادادگەر.
حَدَل ئازاری مل، ژانی مل.
● **حَدَمَ ١/ه:** زۆرگەرمی کرد.
حَدَمَة ئاگر، دەنگی کڵپەی ئاگر، خشەی مار.
حَدواء بای باکور.
حُدوثة سەرەتای سەرهەڵدانی شت، تەمەنی جوانی.

● **حُدودُ ١/**سنورەکان. ٢/**الله:** سنورەکانی خوا، ئەوفەرمانانەی خوادایناون چ بەفەرمان یاخود نەهی.
حِدَّة تیژی ئاسن، زبری، تیژی، زیرەکی.
حُدَّة پارچەیەك لەهەر شتێك.
● **حَدِيَ ١/بالمكان:** دەستی پێوەگرت وتیایدا مایەوە.
حَديث گوفتار، گفتوگۆ.
حَديثاً تازەکی، تازە بەتازە.
حَديث تازە، نوێ.
حَديد ئاسن، کاردوچەقۆی تیژ.
حَديدَة پارچەیەك ئاسن.
● **حَديقَة١/**باخ، بێستان، باخچە، باغ، دێبەرێ دیواری لەدەورکرابێت. ٢/**العامة:** باخی گشتی، پارکی ناوشار.
● **حَذَّ ١/**لەبێخەوە بڕی، لەبنەوە بڕی.
٢/**ه:** بەپەلە بڕی.
حَذا پەیڕەوی کرد، چاوی لێکرد.
حَذارِ (اسمی فیعله) بەواتای(پارێزبکە) دێت.
حُذافَة ئەوپارچەیەی لەشتێك دەبڕدرێت وتوڕدەدرێت.
حُذالَة بۆیەیەکی سورە، ئەوتوێکڵەی لەچەڵتوك وشتی تردەوەرێت.
حَذام تەمبەڵ وخاو وخلیچك.

حَذّاء کەوش دروست کەر.

حِذاء کەوش، پێڵاو، قۆندەرە.

●حَذَّرَ ١/هُ ترساندی، وەئاگای هێنایەوە، سڵەماندیەوە.

حَـذِر پیاوی پارێزکاروخۆقایم کەر وچاوکراوە بۆهەر پێشهاتێکی ناخۆش.

حَـذَر وەئاگابوون وخۆقایم کردن بۆ هەرپێشهاتێکی ناخۆش.

●حَذَفَ ١/هُ بڕی، لایبرد.

●حَذَفَ ١/الزرعَ کەڵای ڕوەك.

حَذَف جۆرە مراویەکە.

●حَذَّفَ ١/الشیءَ وابەچاکی دروستی کرد وەك ئەوەی هەرچی شتێك پێویست بوبێت توڕی بدات، توڕی داوە بۆ وەی شتەکە ڕێکوپێك بێت.

حُذْفَةژنی کورتە باڵا.

●حَذَقَ ١/زیرەك بوو. ٢/الشیءَ بڕیی. ٣/الخلُّ ترشیەکەی زۆربوو.

حُذاقَة بڕە خواردنێکی کەم.

حِذق زیرەکی.

●حَـذِلَ ١/ت العینُ برژانگەکانی هەڵوەری.

حَذْلاء چاوی برژانگ هەڵوەریو.

حُذل چەماوەیی دامێنی کراس.

حَذَل هەڵوەرینی برژانگەکانی چاو.

●حَذَمَ ١/هُ بڕی، لەتی کرد.

حَذم بەخاوەخاو ڕۆیشتن.

●حَـذَمَ ١/فی مشیتهِ خاوەخاوی کرد لەڕۆیشتندا.

حَذِم شمشێری بڕندە.

حَذْوَ ئەندازەی گرت.

حِذْوَة بەخشش، دیاری.

حِذْوَة پارچەیەك گۆشت.

حَذیر ترسێنەر.

حَذیّة بەشێك لەدەستکەوت وغەنیمەی شەڕ.

●حَرَّ ١/العبدُ بەرەڵاکراوئازادبوو.

حُـرّ ئازاد، سەربەست، پێچەوانەی بەندودیل.

حَرّاث جوتیار.

حِراثَة جوتیاری، پیشەی جوتیاری.

حِراد کەم شیری وشتر.

حِراسَة پاسەوانی.

حَرْش ڕەش ماری پیر.

حُرّاق ئاوی زۆرسوێر.

حُرّاقَة شمشێری زۆر بڕندە.

حَرام ناڕەوا، نایاسایی، یاساغ، قەدەغە.

حَرامِيّ دز.

حُراة دەنگی ڕۆشتنی ئاو، خوڕەی ئاو، دەنگی نێڵەنێڵی ئاگر.

حَراء، حَراة خانەی ئاسك.

● **حَـرَبَ ١/الرجـل:** دەسـتی بەسـەرماڵەکەیدا گـرت وهیـچی بۆنەهێشتەوە.

حَرِبَ ڕقی زۆرهەستا.

● **حَرَّبَ ١/ه:** ڕقی هەستاند، تورەی کرد.

حَرِبَة ئامێری جەنگ کردن، ئامراژی شەڕکردن، نێزە، سونگی، رۆژی هەینی، بێ دینی.

حِربة شێوازوچۆنێتی شەڕ.

حَرَثَ کشتی کرد، جوتی کرد.

حَـرثْ زەویـەك لـەبار بێـت بۆکـشت وکێڵان.

● **حَرِجَ ١/الرجل:** گوناهی کرد.

● **حَـرَّجَ ١/ه:** قەڵـسی کـرد، تەنگـەتاوی کرد.

حَـرَج تەختەیەکـە مـردوی لەسەرهەڵدەگرن، دارەمەیت.

حَـرَج جێگـەی تەسـك وتروسـك وپڕلەدرەخت.

حَـرَدَ دورکەوتـەوە لەخزمـەکانی وتـاك بویەوە و تەرابوولێیان.

● **حَرِدَ ١/علیه:** تورەبوو.

● **حَرَّدَ ١/الشیء:** لاری کردەوە.

حَرَّرَ ئازادی کرد، ڕزگاری کرد.

● **حَرَزَ ١/المالَ:** پاراستی، کۆی کردەوە.

حَرِزَ زۆر پارێزکار بوو.

● **حَرُزَ ١/المکان:** قایم وقۆڵ بوو.

حِـرزْ هەرشـتێك شـتی تێـدا بپارێزرێـت وەك سندوق وبوخچە.

● **حَـرَسَ ١/پاسـەوانی کـرد. ٢/الـشیءَ:** دزیی.

● **حَرَشَ ١/الضبّ:** ڕاوی کرد.

حُرْش زبر.

حَرَصَ پێداگری کرد.

حِـرص سـووربوون، بەتەنگـەوە هـاتن، پێداگری کردن، چاوتێبڕین.

حِرص پێداگری، چاوتێ بڕین.

● **حَرَّضَ ١/ه:** هانیـدا، دنەیـدا. **٢/الـشیءَ:** خراپی کرد، بۆگەنی کرد.

حَـرِضَ کـەوت بـەجۆرێك نـەیتوانی هەستێتەوە.

● **حَرَضُ ١/الثوبَ:** دامێنی کراس.

حُرُض مادەیەکە لەدوای خواردن دەستی پێدەشۆردرێت.

حَرَض تێکچون وناتەواوی لەژێریدا.

● **حَـرَفَ ١/عـن الـشیء:** لایـدا لێـی. **٢/لعیالە:** بژێوی بۆ پەیداکردن.

حَـرف پیـت، خوێنـدنـەوە، کـەنار، تیـژی هەرشتێك.

حُرْفَة بێبەختی، بەدبەختی.

●**حَرَفَ ١/القول**: دەستی تێخست وماناكانی تێكدا.

حِرْفَة پیشە.

حَرَقَ١/ه سوتاندی.

حَرَق ئاگر، ئاور، ئاهر.

حَرْق سوتاوی، جێگەی سوتاوی.

●**حَرَقَ ١/شعرَه** قژی هەڵوەری.

حَرَقَة گەرمایی، گەرمی.

حَرُكَ جموجوڵی كرد، بزوا.

●**حَرَّكَ ١/ه** بزواندی، جوڵاندی.

حَرَكَ ملەجەڕێی كرد لەوەهەقەی كەلەسەریەتی.

حَرْك زیرەك.

حَرَمَ یاساغی كرد.

حِرْم دژی حەڵاڵ، حەرام، یاساغ.

●**حَرَّمَ ١/**پێی نایە مانگە یاساغەكانەوە.

٢/الشيء: یاساغی كرد.

حَرَم ئەوشتەی پیاو بەرگری لێدەكات، هەریاسایەك پێشێل كردنی ئەستەم بێت، مەككەو مەدینە.

حِرْمَان یاساغ كردن، مەحروم كردن، بێبەش كردن.

حَرَمَ، حِرماناً بێبەشی كرد، مەحرومی كرد.

حُرَّة ژنی ئازاد، دژی كۆیلەودیل.

حَرَّة تینوێتی.

حَرَّة ئەشكەنجەی بەئازار وژان.

●**حَرَى ١/الشيء**: كەمی هێنا، ناتەواوبوو.

حَرِيد دوور، تەنها، گۆشەگیر، تەرا (وشەكە جەمعە).

حَرِير ئاوریشم.

حَرِيسَة مەڕێك بەشەودا دزرابێت.

حَرِيش هەزارپێ، جۆرە كرمێكە.

حَرِيص ڕژد، پێداگر، بەپەرۆش

حَرِيصَة ئەوهەورەی بارانەكەی زۆربەخوڕبێت.

حَرِيف هاوڕێ، هاوپیشە، هاوكار.

حَرِيق سوتان، ئاگركەوتنەوە، بەوجێگەیەش دەگوترێت كەئاگری تێدادەكەوێتەوە.

حُرِّيَّة ئازادی، ڕزگاری.

●**حَزَّ ١/ه** بڕی.

حَزَازَة دڵ یەشە، دڵ یەشە بەهۆی قین وتوڕەییەوە.

حَزَاز كرێشی سەر.

حِزَام پشتێن، پشتوێن.

حَزَّاء ئەستێرەناس.

●**حَزَبَ ١/ه الغم**: دوچاری خەم بوو.

●**حَزَّبَ ١/القرآن**: كردیە حیزب حیزب.

حِزب پارت، دەستە، گرۆ، کۆمەڵێك خەڵك، بەشێك لەقورئان.

حَزّة دڵ پەشە.

● **حَزَرَ ١/الشيءَ:** ئەندازەیگرت.

حزراو ماستی زۆر ترش.

● **حَزَقَ ١/الرباطَ** رایکێشاو بەستی.

٢/الحمارُ: تڕی کەند.

حَزْق بەستن، توندوتۆڵکردنی گوریس.

حَزَق ڕژدی.

حُزُق، حُزُقّة کورتە باڵا.

● **حَزَمَ ١/هُ:** بەستی، توندوتۆڵ بەستی.

حَزم هۆشیاری، وشیاگایی، زەوی بڵند، پێداگری وپشت ئەستوری.

حَزَّم نارەحمت هەرسکردنی خۆراك.

حُزْمَة کورت.

حَزَنَ ١/هُ: دلگرانی کرد، دڵتەنگی کرد، پەستی کرد، دڕدۆنگی کرد.

حَزِنَ دڵتەنگ بوو، دلگران بوو.

حُزن دڵتەنگی، دلگرانی، خەم.

● **حَزَّنَ ١/الرجلَ:** دڵتەنگی کرد، خەفەتی پێدا. **٢/القارىءُ:** دەنگی خۆی ناسك کردەوە لەخوێندنەوەدا.

حَزَی هەواڵی غەیبی دا.

حَزِیقَة دەستەوگرۆ، بێستان، پارچەیەك لەهەرشتێك.

حَزِین دڵتەنگ، خەمناك.

● **حَسَّ ١/هُ:** کوشتی وڕیشەکێشی کرد. **٢/الشيءَ:** هەستی پێکرد، سوسەی کرد.

حَسّ فڕوفێڵ وچاوبەست.

حَسّاد کەسێك زۆرحەسادەتی هەبێت.

حَسَاكَة کینە ودوژمنی.

حُسَالَة توێکڵی وردبووی جۆ و... . هتد.

حُسام شمشێری بڕندەوتیژ.

حَسَبَ ژماردی.

حَسْب کومسایی، بەس، تەنها.

حَسَب ژمارە، ئەندازە، بەگوێرە.

حُسبان ئازار، بەلا.

حَسبانَة هەور، هەورە تریشقە.

● **حَسَّبَ ١/هُ:** هێندەی خواردن پێدا تاکو گوتی بەسمە.

حَسّ، حِسّ هەست، تێگەشتن.

حَسَدَ ئاواتی نەمانی نازو نیعمەتی کەسانی تری خواست، هیوای خواست نیعمەتی ئەوان بێت بۆخۆی.

حَسَد چاوبڕینە ماڵ ونیعمەتی کەسانی ترو هیواخواستن بۆئەوەی کەسانی ترنازونیعمەتیان نەمێنێت.

حَسِرَ ئەفسوسی خوارد، هیلاك بوو.

● **حَسَرَ ١/البيتَ:** گسکیدا، ماڵیی.

● **حَسَّرَ ١/هُ:** ئازاریدا، ئەشکەنجەیدا.

● حَسَفَ ١/الزرع: دوریەوە.
حَسفَة هەوری تەنك ونەرم.
حَسَك سیمی دڕكدار، دڕكی ماسی.
● حُسِلَ ١/بە: توشی سەرشۆڕی وسوكایەتی كرد.
حِسل بێچوی مارمێلك.
● حَسَمَ ١/یەكلایی كردەوە. ٢/ە: لە بێخەوە بڕیی. ٣/الداء: بەدەرمان لەناوی برد، بەلایاخست.
حَسُنَ جوان بوو.
● حَسَّنَ ١/ە: جوانی كرد، چاكی كرد، چاكتری كرد، ڕازاندیەوە.
حُسن جوانی، ڕازاوەیی.
حَسَن چاك وجوان.
حَسناء ژنی جوان.
حَسَنَة كردەوەی چاك وچوان.
حَسود كەسێك چاوی لەماڵی خەڵكی بێت وهیوا بخوازێت ماڵی كەسانی تربێت بەماڵی خۆی.
حِسّي بەرهەست، ئەوشتەی بەهەستەكان دەرك بەبونی بكرێت.
حَسيس جوڵە، چپە، دەنگی شاردراوەی ژێر لێو.
حَسيفَة دوژمنایەتی وڕق وكینە.
حَسيك كورت، كورتە باڵا.

● حَشَّ ١/ت الید: وشك بوو، گۆج بوو. ٢/الحرب: هەڵی گیرساند. ٣/النار: دایگیرساند. ٤/المال: زۆری كرد. ٥/العشب: بڕی. ٦/الفرس: گیای بۆدانا، گیای خستە بەردەمی.
حَشّ، حُشّ دێبەر، بێستان، دارخورمای كورت، ئاودەست.
حَشا ڕەبو، نەخۆشیەكە لەسیەكاندا نەخۆش تەنگەنەفەس دەكات.
حَشّاش كۆكەرەوەی تریاك، فرۆشیاری تریاك.
حِشاف قەدی ڕوەك كەلەدوای دورینەوەی ڕوەكەكە بەپێوەلەزەویدا دەمێنێتەوە.
● حَشَدَ ١/الشيء: كۆی كردەوە. ٢/القوم: كۆبونەوە وئاپۆڕەیاندا. ٣/الزرع: هەمووی دەرهات و ڕوا.
● حَشّدَ ١/الشيء: كۆی كردەوە، مۆڵیدا.
حَشْد، حَشَد ئاپۆرە، كۆمەڵ.
● حَشَرَ ١/الناس: كۆی كردنەوە، گردی كردنەوە. ٢/ە عن بلاده: لەوڵاتی خۆی دەری پەڕاند.
حَشْر كۆكردنەوە (یوم الحشر: ڕۆژی قیامەت وزیندوكردنەوەی خەڵك بۆیە

وانــــاونراوه چـــونكه خـــه‌ڵكی تێـــدا كۆدەكرێتەوە بۆلێپرسینەوە).

● **حُـــــشِرَ/تِ الوحـــوشُ**: تیاچـــون وقەلاچۆبوون.

حَـشَرَة گیانـەوەری زیانیـەخش، مـێش ومەگەز.

● **حَشَفَ** ١/شیری دۆشی. ٢/**الضرعُ**: شیری لێ هاتەدەر.

حَشَف خورمای خراپ و وشك هەلاتوو.

حَشَف نانی وشك.

حَشيف پۆشاكی كۆنە.

حَشَفَة پیرەژنی بەسالاچوو، دوورگەیـەك لەدەریادا ئاونەگاتەسەری وخڕبێت.

● **حَشَكَ** ١/**الضرعُ**: پڕبوو لەشیر.

● **حَشَكَ** ١/**الضرعُ**: پڕبوونی گوانی ئاژەڵ لەشیر.

حَشْكَة تاوێك باران.

● **حَـشَلَ** ١/**الـشيءَ**: سوك وبـێ ئەرزشـی كرد.

● **حَـشَمَ** ١/**هُ**: تـوڕەی كـرد، شـەرمەندەی كرد. ٢/**الشيءَ**: داوای كرد.

حَشِمَ توڕەبوو.

حُشْمَة ژن.

● **حَشَّمَ** ١/**هُ**: ریسوای كرد.

حِشْمَة توڕەیی، شەرم وحەیاداری

حَشْوَة ریخۆڵە.

حَشْوُ خەڵكی گەجەروگوجەر.

● **حَشِيَ/الرجلُ**: توشی نەخۆشی ڕەبۆ بوو.

حَشيش گیای وشك، تریاك، گژوگیا.

حَشيم حەیاوشەرم دار.

● **حَصَّ** ١/**الشعرَ**: چاكی كرد، تاشی.

حُص دوڕ، زەعفەران، دانەیەك لیمۆ یـان سیر.. . هتد.

حَـصاد درەوكردنـی دەغـل'ودان، كـاتی درەوكردن.

حِصار ئابلۆقە، گەمارۆ.

حِصان ئەسپ، هەسپ.

حَـــصَانَة پـــارێزراوی لەهەرمەترســـی وتوخن كەوتنێك، ئەومافەی كەلەنـەریت و یاســـا نێودەوڵـــەتی و مرۆییەكانــــدا دەدرێتـــە (دبلۆماســـی، ڕۆژنامـــەفان، بازرگان.. . هتد).

حَـصاء ژنـی شوم، ژنێـك تـوكی سـەری ڕوتابێتەوە، سالی بێ سود.

● **حَصَبَ** ١/**هُ**: پەلەی كردلەهەلاتندا.

حَصْبَة سورێژە.

حَـصِبَة ڕەشـەبایەكی توندوتیـژە ڕیـخ وخۆڵ بەبادەكات.

●**حَصَبَ، حَصَّبَ ١/المكان:** چەو ڕێـزی کرد، چەوی پێداداخست.

حَصَدَ درەوی کرد.

حَصَد ئەوبەروبومەی ڕنراوەتەوە.

●**حَصِرَ ١/ه:** ئابڵۆقەیدا، تەنگی پێ هەڵچنی، گەمارۆیدا.

حَصر ئابڵۆقەدان، تەنگ پێ هەڵچنین، گەمارۆدان.

●**حَصِرَ ١/الرجل:** سنگی تەنگ بوو، سنگی هاتەوە یەك. ٢/**بالسر:** شاردیەوە، پەنهانی کرد.

حَصَر ڕژدی، تەنگ دڵی، زمان گرتن لەقسەکردندا.

●**حَصَفَ ١/ه:** دوری خستەوە.

حَصِفَ توشی نەخۆشی گەڕی وشك بوو.

حَصَف گەڕیی وشك، نەخۆشی گەڕیی وشك.

حَصِف کەسێك ئەقڵی باش بەشت بشکێت وڕاکانی پەسەندبن.

●**حَصَلَ ١/الشيء:** مایەوە، سەقامگیر بوو، جێگیربوو.

حَصَّلَ بەدەستی هێنا، دەستگیری بوو.

حَصُنَ مەحکوم وتوندوتۆڵ وقایم وقۆڵ بوو.

●**حَصَّنَ ١/المكان:** توندوتۆڵی کرد، قایمی کرد.

حِصن چەك، قەڵا، هەرچی شوێنێك قایم بێت.

حَصّة بەش، پشك.

حَصَي چەو.

حُصي بەرد لەمیزەڵدانیدا دروست بوو.

●**حَصَّي ١/ه:** پاراستی.

حَصيد ئەوبەروبومەی دوردراوەتەوە.

حَصير جێگەی تەنگ وتروسك.

حَصين جێگەی قایم و بێکەلێن.

●**حَضَّ ١/ه:** هانیدا.

حضانة پەروەردە، دایەنگا.

حَضَرَ ئامادەبوو.

●**حَضَّرَ ١/الشيء:** هێنای، ئامادەی کرد.

حَضِر مشەخۆر.

حُضِرَ مەرگ هاتەسەری، کەوتەحاڵاتی مردنەوە.

حَضَر شارنشینی.

●**حَضَرَ ١/ه الأمر:** هات بەخەیاڵیدا.

●**حَضَنَ ١/الصبيَ:** لەباوەشی گرت، لەئامێزی گرت، پەروەردەی کرد.

حِضْن باوەش، ئامێز، نێوانی هەردووباڵ.

حِضن لاپاڵی شت.

حُضن باوەش، ئامێز.

حَضْرة ئامادەیی.

● **حَطّ** ١/دابەزی. ٢/**الشيءَ**: داینا، وازی لێ هێنا.

حَطّ کەم کردن، دابەزین، هەرزان بونی نرخ.

حَطّاب دارکۆکەرەوە، دارفرۆش.

حُطام دارو پەردوی کەلاوەی ڕوخاو، پارچەی وردوخاش بونی هەرشتێکی وشك.

● **حَطَأَ** ١/**بالشيء**: هاویشتی، فڕێیدا.

حطأ پاشماوەی ئاو لەدەفردا.

حَطَبَ داری کۆکردەوە.

حَطَب داری تایبەت بەسوتاندن.

حَطِب زۆرسست، خاو.

حَطَمَ شکا.

حُطَم شوانێك بێ بەزەیی وستەم کاربێت لەگەڵ ئاژەڵەکانی بەردەستیداو لێیان بدات.

حُطَم زۆرخۆرێك هەموشت بەسەریەکدا بهاڕێت و بیخوات.

حَطْمَة ساڵی کڕوز وناڕەحەت، ئاگری گەورەی بەکڵپە.

حِطّة گوناه وخەتا، کەمتن، تاوان.

● **حَظَبَ** ١/**الرجلُ**: قەڵەوبوو، ورگی پڕبوولەکاتێکدا خۆی کورتە باڵایە.

حَضِب، حَضِبَة پیاووژنی ورگ زلی کورتەباڵا.

حَظّ بەبەخت بوو.

حَظّ بەخت، شانس.

حظار، حَظار دیوار، بەربەست.

حَظَرَ بەربەستی بۆپارێزگاری خۆی دروست کرد.

حَظَر درکی تەڕ، درکێك هێشتروشك نەبوبێت.

حَظْوَة تیری بچوك.

حَظُو بەخت.

حُظْوَة، حِضوَة پلەودەستەڵات وپایەداری لای خەڵك.

حَظِيرَة پەچەی مێگەل، جێ خەوی مێگەل لەدەشت، گەوڕ.

حَظيظي بەبەخت، بەختیار، بەختەوەر.

● **حَفَّ** ١/**الوجهَ**: موی پێوە نەهێشت، موی لێ لابرد.

حَفّ گرنگی پێدەر.

● **حَفَأَ** ١/**هُ**: لەبێخەوە هەڵی کەندو دای بەزەویدا.

حَفَا ١/**فلاناً**: پێی بەخشی، پێیدا.

حَفّــار گۆڕهه‌ڵكـه‌ن، هه‌ركـه‌س يـاخود هه‌رشتێك چاڵ هه‌ڵبكه‌نێت.

حُفال گروپێكی مه‌زن، شيری كۆبوه‌وه‌ی زۆر.

حَفـاوَة زۆرباش بـه‌خێرهاتن وپێـشوازی كردن له‌ميوان، زۆرخۆشحاڵی.

حَفَـــــاوَة زيـــاد له‌ســـــنوردەربڕينی ڕێزوخۆشحاڵی به‌هه‌رشـتێك يـان هـاتنی كه‌سێك.

حَفَدَ په‌له‌ی كرد له‌كاردا.

حَفَد په‌له‌كردن.

حَفَد، حَفَدَة خزمه‌تكار، شوێنكه‌وته‌.

حَفَدَهُ خزمه‌تی كرد.

● **حَفَــرَ** ١/چـاڵی هه‌ڵكه‌نـد. ٢/**الـصبي:** ددانه شيريه‌كانی كه‌وتن.

حَفَـــر نه‌وخۆڵـه‌ی ده‌رده‌هێنرێـت لـه هه‌ڵكه‌ندنی چاڵدا.

حَفَـر، حَفْـرْ زه‌ردييه‌كه به‌سـه‌رددانه‌وه ده‌نوسێت.

حُفرة گۆڕ، چاڵ.

حَفَزَ هانيدا، ده‌نه‌يدا، بزواندی.

حَفَـــز ماوه‌وكـــاتی هه‌رشــتێك يـــان هه‌ركارێك.

● **حَفَصَ** ١/**الشيء:** كۆی كردەوه‌. ٢/**الشيء من يده:** توريدا، فڕێيدا.

حَفص مـاڵی بـچوك، زه‌مبيلێكـی له‌چه‌رم دروســت كــراوه‌، بێـچوی شـێر، به‌چـكه شێر.

● **حَفَــضَ** ١/**العــود:** چــه‌ماندیه‌وه‌، لاری كردەوه‌.

حَفَــض كه‌لوپــه‌لی نـاومــاڵ له‌كاتێكـــدا ئاماده‌بكرێت بۆگواستنه‌وه‌وباركردن.

● **حَفِـظَ** ١/**الـشيء:** پاراسـتی، پارێزگـاری كردله‌ونبون وتياچون.

حِفــظ پاراســتن، پارێزگــاری كــردن، پێچه‌وانه‌ی له بيركردن.

حِفظَة ڕق وقين، تورەيی.

● **حَفَــلَ** ١/**المـاء:** ئاوبـه‌زۆری كۆبـوه‌وه‌. ٢/**القوم:** ئاپۆڕەياندا.

حَفل ئاپۆڕە، قه‌ره‌باڵغی.

● **حَفَّــلَ** ١/**ه:** كـۆی كـردەوه‌. ٢/**الناقـة:** چـه‌ند ڕۆژێـك نـه‌ی دۆشـی بۆئـه‌وه‌ی شيرله‌گوانيدا كۆ بێته‌وه‌.

حَفْلَة ئاهه‌نگ.

حَفَّة ماسی سپی دڕكدار.

● **حَفِيَ** ١/**عنه:** زۆرپرسياری كرد لـه‌حاڵ وباری.

حَفيرة چاڵ.

حَفِيظَة ڕق وقين، تورەيی.

حَفيــــف وشــپەی گــەڵای درەخـــت لەكاتێكدا(با)دەیجوڵێنێت.

● **حَقَّ ١/الأمرُ** سەقامگیر بوو، چەسپا، دڵنیایی.

حَــقّ ڕاســت ودروســت، دڵنیــایی، هــەق ورەوا، هەرشـــتێك یـــان مەســـەلەیەك هـــەبێت وســـەقامگیرو ســـەلمێنراو وچەسپاوبێت، ناوێكە لەناوە جوانەكانی خوای گەورە، قورئان، ئیسلام.

حُقّ ماڵی جاڵجاڵۆكە.

حِقَــاب ئەوسـپیاییەی لـەبنجی نینۆكـدا دیارە.

● **حَقِبَ ١/الأمـرُ** تێـك چـوو. **٢/العـامُ** بارانی تێدا نەباری.

حِقْبَة ساڵ، چاخ.

حُقُب هەشتاساڵ یان زیاتر، ڕۆژگار، ساڵ، ساڵان.

حُقْبَة نارامی، هێوربوونی با.

حَقَدَ ڕق وكینەی لەدڵ گرت.

حِقد ڕق، كینە، ڕقێكی چەسپاولەدڵدا.

● **حَقَرَ ١/هُ** بەسوك وبێ ئەرزش سەیری كرد.

● **حَقَّرَ/هُ** سوك وبێ ئەرزشی كرد.

● **حَقَّــقَ ١/القــولَ** ســەلماندی، وەڕاســتی گێڕا.

● **حَقِلَ ١/البعيرُ** توشی سك پەشە بوو بەهۆی خواردنی خۆڵەوە.

حِقَــل سـك پەشمیەكە دوچـاری ئەسـپ ووشتر دەبێت بـەهۆی خـواردنی خۆڵـەوە لەگەڵ ئالفدا، كەڕاوە.

● **حَقَــنَ ١/اللـبنَ** كـۆی كـردەوە بـۆوەی كەرێ كەی لێ بگرێت.

حَقْنَة ئازارێكی سكە، زگ ئێشە.

حَقْــوَة ئـازارێكی سـكە بــەهۆی گۆشـت خواردنەوە دروست دەبێت.

حَقُــود زۆر ڕقـن كەسـێك زۆركینەلـەدڵ بێت.

حَقّة ڕاستی وحەقیقەتی شت.

حُقّة، حَقّة بەڵاو سەختی وناڕەحەتی.

حَقِــيَ توشـی بەرموسـڵدان ئێـشە بـوو، توشـــی ئـــازاری بەرموســـڵدان(بەشـــی خوارەوەی سك) بوو.

● **حَقيبــــــة ١/**بوخـــچەی كەســـێك بۆســەفەرێك بــچێت هەرچــی پێویــست بووتـــێ بكـــات، جانتـــا. **٢/الظَّهـــرِ** كۆڵەپشت.

حَقِير سوك، بێ‌نرخ، ناچیزە.

● **حَكَّ ١/الكلامُ في صدرِهِ** كاری لێكرد.

حِكّ گومان.

حُكّ قوتب نما، قیبله نما، ئامێرێکه دەریاوانەکان بەکاری دێنن.
حِکایَة چیرۆك، داستان.
حَکَرَ قۆرخی کرد.
● **حَکَرَ** ۱/ه: ستەمی لێکرد.
حَکَر قۆرخکراو، ئەوشتەی قۆرخ دەکرێت بۆوەی لەبازاڕدا بەنرخی گرانتر بفرۆشرێت.
حَکَر پەرداخی بچوك، بڕێك ئاو یان خواردنی کەم.
حَکَمَ فەرمانیدا، فەرمانداری کرد.
حُکم فەرمان، فەرمانداری، دەستەلات، دەستەبالایی وزاڵدەستی، جڵەوی فەرمانداری ولات گرتنەدەست، سەپاندن.
حَکَم پیاوی پیر، سەرپشك.
● **حَکَمَ** ۱/حوکمی کرد. ۲/البلاد: فەرمانداری ولاتی کرد.
حِکمَة دانایی، کارزانی، فەلسەفە، دادگەری، زانیاری.
حِکّة ئالۆش، خووران، نەخۆشیەکە وەکو گەری خورانی پێوەدەبێت، گومان.
● **حَکی** ۱/الخبرَ: باسی کرد. ۲/عنه الکلامَ: گواستیەوە لێیەوە.

حَکیم دانا، کارزان، ناوێکی خوای گەورەیە، پزیشك، فەیلەسوف.
● **حَلا** ۱/الشیءَ: شیرینی کرد.
حَلّاج هەلاج، ئەوکەسەی ئیشی شیکردنەوەی لۆکەیە، لۆکەکار.
حِلاجَة پیشەی لۆکە کاری.
حَلّاف زۆرسوێندخۆر، کەسێك زۆر سوێند بخوات.
حَلّاق سەرتاش، ئارایشتکار.
حَلال حەلاڵ، هەرشتێك دروست بێت لەڕوانگەی شەرعەوە.
حلاوَة جۆرێکی شیرینیە.
حَلاوة شیرینی.
● **حَلّ** ۱/حەلی کرد. ۲/العقدة: کردیەوە، گرێ کەی کردەوە. ۳/الشیءُ: دروست وحەلاڵ بوو.
حُلّة جلی تازە، جلێك هەموولەشی دابپۆشێت، چەك.
حِلّ ئەوجێگانەی شاری مەککە کەبەدەرن لەناوچەکانی(حرم).
● **حَلأ** ۱/ه: بەشمشێرلێیدا. ۲/الجلدَ: دایمالی.
● **حَلَبَ** ۱/الشاة: دۆشی، هەرچی شیرێك لەگوانیدا بوو دەری هێنا.
حَلِبَ ڕەش بوو، ڕەنگی ڕەش بویەوە.

حَلب دۆشین.

حَلَب شارێکە لەوڵاتی سوریا.

حَلبَـــة کۆمـــەڵێك ئەســـپ کۆبوبێتـــەوە بۆپێشبرکێ.

● **حَلَتَ ١/الرأسَ:** تاشی، چاکی کرد.

● **حَلَجَ ١/الشيءَ:** بەتیرۆك پانی کردەوە.

● **حَلَـــــجَ ١/القطـــــنَ:** شـــــیکردەوە تاکوناوکەکانی لێ دەرهێنا.

حَلج کەم کەم ڕۆشتن.

حُلَج زۆرخۆر، فرەخۆر.

حَلِـسْ هەرشـتێك ڕەنگـی لـەنێوان ڕەش وسوردابێت.

حَلس بڕوانامەو پەیمان.

حَلَطَ توڕەبوو، پەلەی کرد لەکاردا.

حَلَفَ سوێندی خوارد.

حلف سوێند، بەڵێن، پەیمان.

حَلِف سوێند.

● **حَلَـــفَ ١/بِهِ:** ســـوێندیدا، ســـوێندی پێخوارد.

● **حَلَقَ ١/القوم بعضهم بعضاً:** هەندێکیان هەنـدێکی تریانیـان کوشـت. ٢/الحوضَ: پڕی کرد.

● **حَلَقَ ١/الرأسَ:** تاشی. ٢/الإناءُ: پڕبوو.

حَلَقْ ماڵێکی زۆرلەناژەڵ.

حَلْق ڕێڕەوی خۆراك وخواردنەوە.

حَلقَة بازنە، گوریس.

حَلَّلَ حەڵاڵی کرد.

● **حَلُـمَ ١/**خـەوی بینـی، شـەیتانی بـوو، باڵق بوو. ٢/خاوەن (حیلم) بوو.

حُلُـم خـەو، ئەوخـەوەی مـرۆڤ لـەکاتی نوستندا دەیبینێت.

حِلـم ئـارامگری ودان بـەخۆدا گـرتن لـــەکاتی دەســـتەڵاتداریدا، ژیـــری، حەوسەڵەوخۆراگرتن.

حُلو شیرین، جوان.

حَلـواء حـەڵوا، جۆرەخۆراکێکـە، میـوەی شیرین.

حُلُـــول تێخـزان، توانـــەوە، ڕێبـــازێکی فەلسـەفیە ونەوانـەی باوەریـان پێیـەتی پێیـــان وایـــە خوالـــە هـــەموو شـــتێکدا تواوەتـــەوە بـــەجۆرێك دەتوانرێـــت لـــەم بونـەدا بەهەرچـی شـتەبگوترێت ئـەوە خوایـــە، بەمەبەســـتی سەرخـــستنی (لاهوت) بەسەر(ناسوت)دا.

حُلوى شیرین، شیرینی.

حَلوة سورمەی بەرد.

حَلَّة زەمبیلەی گەورە، لاوازی، سستی.

● **حَلَىَ ١/المرأةَ:** رازاندیەوە.

حَليب شیر.

حَليت تەرزە، سەهۆڵ.

حَلیف هاو پەیمان.

حَلیم ناوێکە لەناوە جوانەکانی خوای گەورە، خاوەن (حیلم).

حِلیَة کەلوپەلی ڕازاندنەوە.

● **حَمَّ ١/الشحمة:** تاواندیەوە. ٢/**الماءَ:** گەرمی کرد، هێنایە کوڵ.

● **حُمَّ ١/الشیءُ:** نزیك کەوتەوە. ٢/**الظهیرة:** قرچەی نیوەڕۆ.

حُمَّة ڕەش، ڕەشایی.

حِمار گوێ درێژ، کەر.

حَمّار خاوەن کەر، خاوەنی گوێ درێژ.

حَماسَة خوێن گەرمی، دلاوەری.

حَماقَة گەمژەیی، بێ ئەقڵی، کەرێتی.

حَمّال باربەر، بارهەڵگر.

حِمالَة پیشەی باربەری، حەماڵی.

حَمام کۆتر.

حِمام مەرگ، مردن.

حَمّام گەرماو، جێگەی تایبەت بەخۆشۆردن.

حَمّامي گەرماودار، کەسێك خاوەنی گەرماو بێت.

حَماة خەسوو، دایکی مێرد، دایکی ژن.

حِمایَة پارێزگاری، بەرگری.

حَماءَة گلی ڕەش.

● **حَمأَ ١/البئرَ:** گلی ڕەشی لێ دەرهێنا.

حَمأ خەزوری ژن، باوکی مێردی ژن.

● **حَمِدَ ١/هُ علی الأمر:** پاداشتی دایەوە، سوپاسی کرد.

حَمْد پاداشت، ستایش، سوپاس.

● **حَمَرَ ١/الرأسَ:** تاشی.

● **حَمَّرَ ١/هُ** پێی وت: (ئەی کەر، یاخود: کەرە !). ٢/**الشیءَ:** ڕەنگی سورکرد، ڕەنگی سوری تێوەدا.

● **حَمِرَ ١/الرجلُ:** لەتوڕەییدا ڕەنگی سورهەڵگەڕا.

حُمرَة، حَمرَة سور، ڕەنگی سور.

حَمَس توڕەبوو، ڕقی هەستا.

حَمِسَ توندڕەو ونەلەخشاو بوولە ئایینداری وجەنگدا.

● **حَمَّسَ ١/هُ** توڕەی کرد.

حَمس دەنگی زەنگ.

حُمس جێگەی ڕەق وپتەو.

حَمساء کەعبە، خانەی خودا.

● **حَمَّسَ ١/الدواءَ:** کەمێك خستیە سەرئاگر.

● **حَمَشَ ١/هُ** توڕەی کرد. ٢/**الشیءَ:** کۆی کردەوە.

حَمَشَة توڕەکردن.

● **حَمَصَ ١/الجرحُ:** ناوساویەکەی نیشتەوە.

● **حَمَضَ ١/عنه**: رِقی لێ بوەوە.

حَمُضَ ترش بوو، تامی ترش بوو.

● **حَمَّضَ ١/الجملُ**: ڕوەکی ترش وتاڵی خوارد. ٢/**الشيءَ**: ترشی کرد.

حَمضَة ئارەزوی خواردن، تەرێز کردن لەشت لەسەرەتای بینینیەوە.

● **حَمَطَ ١/الشيءَ**: بچوکی کردەوە.

حَمُقَ بێئەقڵ بوو، کەم ئەقڵ بوو.

● **حَمَّقَ ١/ه**: بەبێئەقڵی دایە قەڵەم، بێئەقڵی کرد.

حُمق بێ ئەقڵی، کەم ئەقڵی، مەی.

حَمِق کۆسە، بێ ڕیش یان کەسێك کەمێك ڕیشی هەبێت، کەم موو.

● **حَمَلَ ١/** هەڵیگرت. ٢/**الغضبَ**: تورەیی ئاشکراکرد. ٣/**لونهُ**: گۆڕا.

● **حَمَّلَ ١/ه الشيءَ**: پێی هەلگرت.

حَمَل ناوی بورجێکە، هەوری پڕئاو، هەوری بەباران.

حَمل، حِمل بار، کۆڵ، ئەوشتەی هەڵدەگیرێت، کۆرپەی ناوسك، بەری درەخت.

حَمْلَة شالاو، هێرش بردنەسەردوژمن، ئەوشتەی بەیەکجار هەڵبگیرێت، هەڵمەت.

حُمَم خۆڵەمێش، هەرچی شتێك بەئاگر سوتابێت.

حَمُو گەرمایی خۆر.

حُمُوضَة ترشی.

حُمَة ژەهر، چزوی دوپشك.

● **حَمِيَ ١/ت النارُ**: گەرمیەکەی بەتین بوو، تینی سەند.

حَمِيَ نەخۆشێك پارێزی بۆ دانرابێت.

حَمِيّ ئەوشتەی پارێزگاری وبەرگری لێدەکرێت، پارێزراو.

● **حَمِيَ ١/عليه**: تورەبوو.

حِمَى ئاگاداری، چاودێری وپاراستن.

حُمَّى تا، نەخۆشی بەرزبونەوەی گەرمی لەش زیاتر لەپلەی ئاسایی.

حَمِيد سوپاسگوزار، سوپاسکراو.

حَمِيرَة سوری.

حَمِيش بەزی تواوەوە، بەزێك بەگەرمی توابێتەوە.

حَمِيَّة پیاوەتی وغیرەت.

● **حَنَّ ١/عليه**: بەزەیی پێداهاتەوە. ٢/**اليه**: ئارەزوومەند وتامەزرۆی بوو.

حِنّ کۆمەڵێکن لەپەری، دەستەیەکن لە جنۆکە.

حَنّ میهرەبانی کردن.

●**حَنا، حَنّا** ١/**الشيءَ**: لاری کردەوە، خواری کردەوە، قەمچاندیەوە.
حناط، حَنُوط بۆنێکی خۆشەدەکرێت بەجەستەی مردوەوە، مادەیەکە دەکرێت بەلەشی مردوەوە تاکوماوەیەکی دورودرێز لەشەکە لەخراپ بوون دەپارێزێت.
حَنان بەزەیی، دڵسۆزی، بەرەکەت، ڕۆزی، میهرەبانی.
حَنّان دڵسۆز، بەبەزەیی.
حَنِثَ لایدایەوە بەلای باتڵدا، پێچەوانەی سوێندی خۆی کاری کرد.
حِنث گوناه، پەیمان شکێنی.
حَنْجَرة قورگ.
●**حَنَشَ** ١/**هُ**: دەری کرد.
حَنَش جۆرە مارێکە، هەرچی گیاندارێك سەری لەسەری ماربچێت.
●**حَنَطَ** ١/**الزرعُ**: کاتی دوروێنەی هات. ٢/**الشعرُ**: بەرەکەی پێ گەیی. ٣/**الجلدُ**: سورهەلگەڕا.
حَنَطَ، حَنَّطَ مردوی مۆمیاکرد، لەشی مردوی بەمادەیەك مۆمیا کرد بۆوەی نەفەوتێت.
حِنطَة گەنم.
●**حَنَفَ** ١/**رِجلَهُ**: قاچی خوارکردەوە.
حَنَف سەقامگیری، خواریی قاچ.
حَنِفَ، حَنُفَ قاچی بەرەوناوەوە خواربووەوە.
●**حَنِقَ** ١/**منهُ وعليه**: تورە بوو.
حَنَق توندوتیژی، تورەبوون.
●**حَنَكَ** ١/**الشيءَ**: لێی تێگەیشت، توندوتۆڵی کرد.
حَنَك ئاسمانەی دەم.
حُنك، حُنكَة کەسێك ئەزمونەکانی رۆژگارکردبێتیانە داناوزانا.
حُنك، حِنك ئەزمون وتاقی کردنەوەی ڕۆژگار.
حُنُو دڵسۆزی، بەزەیی.
حِنو، حَنو هەرئەندامێك لاری تێدا بێت، هەردارێك یان تولێك لاروخواربێت.
حَنُون دڵسۆز، بەبەزەیی، خەم خوار.
حَنَّة دەنگی وشتر، ماڵومنداڵی پیاو.
حَنی ڕەحمی کرد.
حَنين ئارەزومەندی
حِوار گفتوگۆ، هەڤپەیڤین، دیالۆك.
حَواء، حَوائة ئاواز، دەنگ.
حَوِبَ گوناهی کرد.
حَوب گوناه، تاوان.
حُوب بێتاقەتی.

حُوَبَة پیاوی سست ولاواز.
حَوت نەهەنگ، یەکێکە لە بورجەکان.
حُوت ماسی گەورەو زەبەلاح.
حَوَج سەلامەتی، بێ وەیی.
● حَـوَذ ١/الدابة: بەپەلـەوخێرایی لێـی خوڕی.
حَوذ لێخورین.
● حَـــورَ ١/گەڕایـــەوە، سەرسـام بـــوو. ٢/الثوب: شۆردی وسپی کردەوە.
● حَوَّرَ ١/الثوب: سپی کردەوە. ٢/ه اللهُ: خودا بێ ئومێدی کرد.
حَوْر کەم هاوردن (نوقسانی).
حَوَر پێستەی سپی وناسك.
● حَـــوْر قــولی، بیرقــوڵ، بەکەســێك بیرکردنەوەی قوڵ بێت دەگوترێت (بعیدُ الحَوْر).
حُورِیة ژنیچەرمەڵە، ژنی ڕوخسار سپی وسۆڵ، حۆری.
● حَوزَ ١/الشیءَ: کۆی کردەوە.
حَوزَة سروشت.
حَوِسَ ئازا وچاونەترس بوو.
حَوســی وشــترگەلی زۆر، ڕەوە هوشــتری فرە.
● حَـــوشَ ١/الإبـلَ: کـۆی کردنـــەوەولێی خوڕین.
● حَوَّشَ ١/ه: کۆی کردەوە.
حَـــوش حەوشـــەی مـــاڵ، دیـــواری دەوری ماڵ.
● حَـــوصَ ١/بینهمـا: نێوانیـــانی تەسـك کردەوە.
حَـــوَص قنگـەی چـاوی تەسـك وبـچوك بویەوە وەك دوورابێتەوە.
حُـــــوْص چاوبــــچکۆلە، کەســـــێك قنگەچاوەکانی هاتبێتنەوەیەك وچاویان بچکۆلە کردبێتەوە.
حَوصَـــــل، حوصَـــــلَة چـــیقڵدانی باڵندە(لەبری گەدەلەمرۆڤدا).
● حَوصَـــــلَ ١/الطـــائرُ: چـــیقڵدانی پڕکردلەخواردن.
حَوْض حەوز، جێگەی کۆکردنەوەی ئاو.
● حَوَطَ ١/ه: پاراستی.
حَـــوط گوریـــسی دووڕەنـــگ، مـــانگێکی کەوانەییـە لەزیودروسـت کـراوە منـداڵی پێدەرازێننەوە.
حَوفَ لاتەنیشت، تەنیشت، لا.
حَوقَلْ پیاوی پیری بەساڵاچوو.
حَوقَلَ ووشەی(لاحـول ولاقـوە الابالـلە)ی گوت.
● حَوكَ ١/الثوب: چنی.
حَوك ڕێحانەی کێوی.

● **حَولَ ١/الحَولُ**: تەواووكامڵ بوو.

● **حَوّلَ ٢/هـ**: لە جێگەیەکەوە گواستیەوە بۆجێگەیەکی تر. ٢/**الرجلُ**: گواستیەوە.

حَــول ساڵ (بۆیە واناو نراوە چونکە دەگوزەرێت و تێدەپەڕێت).

حِوَل لەناوچوون وگوزەرکردن.

حَوْلَـة توانـاداری وهەڵسوکەوت کـردن، فێڵ وفڕ.

حَولَق بەڵا وتەنگانە وباری سەخت.

● **حَوّلَ ١/الأرضَ**: ساڵێك کێڵایی وچاندی وساڵێك وازی لێ هێنا، بورەی کرد.

حُـوْلَ مێینـەی بـێ بـەر، واتـە مێینـەی نەزۆك.

● **حَومَ ١/حولهُ**: سوڕایەوە بەدەوریدا.

● **حَومَ ١/الرجلُ**: تینوی بوو.

حَومَـة گۆڕەپـانی جـەنگ، ئەوجێگەیـەی مەیـدانی جـەنگ کەزۆرترینی فورسـایی جەنگی لەسەرە.

حَومَلْ هەورێك لەبـەر زۆری ئەوبارانـەی تێدایە ڕەش هەڵگەڕابێت.

● **حَوَى ١/هـ**: گرتی

● **حَوَى ١/الشيءَ**: کۆی کردەوە.

حَويط زیرەك.

حَـيّ زینـدوو، ناوێکـە لەناوەجوانـەکانی خوای گەورە.

حِياد بێلایەنی.

حِيازَة کۆکردنەوەی شت.

حَيَــاكَ اللّــه خـوا بـت ژیـەنێت، خـوا زینـــدوت بکـــات، خـــودا بەزینـــدویی بتهێڵێتەوە، خودا بەرخوردارت بکات.

حَيّاكــة ئافرەتێـــك بـــەفیزەوەبروات بەڕێدا.

حَياة ژیان، بوون.

حياء کەم ڕویی، ئابڕو، شەرم.

حيــثُ ئاوڵفرمـــانی شـــوێنە بـــەمانای: هەرجێیـــەك، هـــەرکوێ، کـــوێ، لـــەوێ، لەوجێگەیـەدا هـەروەها بـۆ(کـات) یـش بەکاردەهێنرێت.

حَيثما هەرکوێ.

● **حَيدَ ١/عن الطريق**: لایدا لە ڕێ کە.

حَيْد هاوشێوە وهاوشان.

حَيْدَة گرێی شاخی بزنەکێوی.

حَيْدر شێری بێشەوجەنگەڵستان.

● **حَيَرَ ١/الرجلُ**: نواڕی بۆشتێك وچاوی داهات، ڕێگەی ونکرد.

● **حَيّــرَ ١/هـ**: سەرسـامی کـرد، خـستیە سەرسامیەوە.

حَيران سەرسام، سەرگەردان.

حَيْر بێستان، دێبەر.

● **حَيصَ ١/عن كذا**: لایدا لێی.

حَيص، حَيصَة هەڵاتن، گورێزدان، لادان.
●**حيضَ ١/تِ المرأة**: کەوتە بێ نوێژیـەوە، کەوتە نێو سوڕی مانگانەوە.
حُـيَّض ئـافرەتی حـەیزدار (وشـەکە جامعە).
حَيض خوێنبەربوونی مانگانەی ئافرەت، حەیز، بێ نوێژی.
حَيفَ ستەمیکرد.
حَيف ستەم وزۆر، تۆبزی.
حُيُف ستەمکار، زۆردار (وشەکە جەمعە وناوی بکەرە).
●**حَيِّـــقَ ١/بهــم العــذاب**: ئـــازار وئەشکەنجەیان هاتە سەر.
حَيق سزای کاری خراپ.
حَيقَـــل نەوشـــتەی هـــیچ خێرێکـــی تێدانەبێت، بێ خێر.
حَيل هێز، توانا، ئاوی کۆبوەوەلەشیودا.
حيلَـة فـێڵ، تـەدبیری شـەڕ، زیرەکـی، کۆمەڵێك مەڕوبزن، ڕانێك مەڕ یان بزن.
حَيْنَ کاتی هات، کاتی نزیك بوەوە.
●**حَيَّنَ ١/ هُ**: کات وزوانی بۆدانا.
حِين کات بەگشتی وزوان وماوە.
حَيْن لەناوچون وناڕەحەتی.
حِينَما کاتێك، لەکاتێکدا.
حَيْوان گیاندار، ئاژەڵ.

حَيَّـــة مـــار، جانـــەوەرێکی خزۆکـــی درێژۆکـــەی بەدرێـــشۆکەیە ژاری هەیـــە وپێوە دەدات.
●**حَيِـــيَ ١/الطريـــق**: ڕۆشـــن بویـــەوە، ئاشکرابوو.
حَيَّ نـاوی فەرمانـە بـە واتـای (ڕوی تـێ بکە، پەلە بکە، خێرا بکە) دێت بۆنمونە: (**حـيَّ علـى الـصلاة**)بـەواتای فرمانـدان دێت.

خ

خائِب نائومێد، هیوابڕاو.
خائِر لاواز.
خائِن ناپاك، خیانەتكار.
خـابَ نومێـدی بـڕا، ئـەوەی دەیویـست وئارەزوی بوو چنگی نەكەوت.
خابِــل خراپــە كــار، شــەیتان، پــەری، جندۆكە.
خاثَم ئەنگوستیلە.
خاتِم كۆتا، ئەنگوستیلە.
خاتِمَة كۆتایی وسەرەنجامی هەرشتێك.
خـــاتون خـــانم، كـــەیبانوو، خـــان، نازناوێكی ڕێزلێنانە بۆ ژن بەكاردێت.
خادِر تەمبەڵ، تەوەزەل.
● **خادَعَ** ٨/هـ: خەڵەتاندی، فێڵی لێكرد.
خادِم خزمەتكار، نۆكەر.
خـــاذِل سەرشـۆڕكار، پــشت بــەردەری هاوەڵان لەكاتی شەڕو تەنگانەدا.
● **خَـــــاذَلَ** ٨/هـ: پــــشتی بــــەردا، سەرشۆڕیكرد.
خارِب دز، تالانكەر.
خارِج ڕواڵەتی هەرشتێك، دەرەوە.
خارِجَة گـروهێكن لەفـەرمانی خەلیفـە دەردەچن.
خـارِجيّ كەسـێك لەفـەرمانی خەلیفـە دەربــچێت، كەســێك بــڕوای بــەبیرو بۆچونی پێڕی خەواریج هەبێت.
خارِجي بێگانە، بیانی، دەرەكی.
خَارِطَة نەخشە.
خارِم كونكەر.
خــــارِق ســـەرەنێزە، نـــوكی ڕم، هـــەر توانایەكی نائاسایی.
خـــازُوق ستونێكی درێــژی نــوك تیـژە دەكرێت بەكۆمی تاوانبارداو دەیكوژێت.
خازِن خەزنەدار.
● **خـــاسَ** ٨/**اللحم**: بۆگـەن بـوو، بـۆنی ناخۆش بوو. 2/**العهد**: پەیمانی شكاند.
خاسِر زیانەومەند.
خاسِف برسی، لاواز.
● **خاشَ** ٨/ **مالِ الوعاء**: دەری هێنا.
خاشِع مـل كـەچ بۆخـودا، كەسـێك مـل كەچی وخشوعی نواندبێت بۆخودا.
خاصّ تایبەت.
خَاصَ كەم بویەوە.
خاصَـــة مـــن النـــاس دەمڕاســـت وپیاوماقولانی ناوخەڵك.
● **خاصَمَ** ٨/هـ: دژایەتی لەگەڵدا كرد.
خاصِيَّة تایبەتمەندێتی.

● **خـــاضَ ١/الــهرابه** تێكــەڵی كــرد. **٢/المعركــة** شــەڕی كــرد، خــۆی گلانــد لەشەڕەوە، چویە ناوشەڕەوە.

خاضِع گوێڕایەڵ، فەرمانبەردار.

● **خَاطَـــبَ ١/ه** قــسەی لەگەڵــداكرد، ووتوێژی لەگەڵدا كرد.

خاطِر ئەندێشە، بیر.

خَـــاطِف ئــەوتیرەی كەدەهاوێـــژرێت دەكەوێتـــــە ســــــەر زەوی پاشـــــان هەڵدەبەزێتـــەوە وبـــەرەو نیـــشانەكەی دەڕوات، گورگ.

خاطِيء هەڵەكەر، خەتاكار، گوناهكار.

خافَ ترسا، سڵەمایەوە.

خاف پیاوی زۆر ترسنۆك.

خافِض ناوێكە لەناوەجوانـەكانی خـوای گەورە، سەرشۆڕكەری زۆرداران.

خَـــافِق جێگــەی چــۆڵەوانی، جێگــەی ناتاوەدان.

خاقَ، خَوَّقَ فراوان بوو.

خَـــالَ بویــە خــاوەنی مــاڵ ومنــداڵ و، لەڕەبەنی دەرچوو.

خال بەیداخی لەشكر، پەرچەمی سوپا، خاڵ، برای دایك، خاوەنی شت.

خَالَـــة پـــوور، خوشــكی دایــك، ژنــی خۆبەزلزان ولوتبەرز.

خالِـد بەكەسـێك دەگوترێـت كـە بـە تەمەن پیر بێت بەڵام لەهێز وڕوخساردا لاوبێـــــت وناســـــەواری پیرێتـــــی بەسەرەوەنەبێت، هەمیشەیی، نەمر. .

● **خـــالَصَ ١/ه الــودّ** بەدڵــسۆزی وبــێ ڕوپامایی ومەرامی برادەری لەگەڵ كـرد وخۆشەویستی بۆدەربڕی.

خالِص پوخت، پاڵفتە، پاك، پاكژ.

خـالَطَ تێكـەڵی كـرد، تێكـەڵ وپێكـەڵی كرد.

خـــــالِع بەكەســـــێك دەگوترێـــــت لەهاوســـەرەكەی جیـــا ببێتـــەوە بـــەپێی یاساكانی خولع.

● **خـــالَفَ ١/ه** پێـچەوانە ونـاكۆك بـوو لەگەڵیدا.

خَالِف كەمژەو بێ عەقڵ، گێل.

خـــــالِق وەدی هێنــــــەر، ناوێكـــــە لەناوەجوانەكانی خوای گەورە.

● **خـــــالَقَ ١/القـــوم** بەڕوخۆشـــی هاوڕێیەتی لەگەڵ كردن. .

خالِي خاڵی، چۆڵ، بەتاڵ.

خَامّ گۆشت یان هەرشتێكی تری بۆگەن كردوو.

خـام مـادەی خـاوی دەسـتكاری نـەكراو وەك نەوتی ژێر زەوی.

خامِد ئاگرێك كڵپەكەی دامركابێتەوە بەڵام پشكۆی نەكوژابێتەوە، ئارام، بێ جموجوڵ.

● **خامَرَ** ١/فێڵی كرد لەفرۆشتندا. ٢/بە: خۆی پێ شاردەوە.

خامِل پیاوی بێ ڕێزوبێ پێز.

خانَ ناپاكی كرد، ناپاكی لێوە دەركەوت، ناپاك بوو.

خـان نازنـاوی سـوڵتان لای توركـەكان، میوانخانە، دوكان.

● **خَانَ** ١/الأمانة: ناپاكی لە سپاردەكرد. ٢ /العهد: پەیمانی شكاند، بێ بەڵێنی كرد. ٣/خیانة: خیانەت وناپاكی كرد. ٤/ه الـدهر: ڕۆژگارحـاڵی گـۆڕی لەخۆشیەوە بۆناخۆشی ونارەحەتی.

خانِق لوتبەرز وخۆبەزلزان، پروكێنەر، خنكێنـەر، تولـە ڕێ، ڕێگـەی تەسـك وتروسك. .

● **خانَقَ** ١/النمر: ناوی جۆرە گیایەكە.

● **خَبَّ** ١/النبات: بەرزبویەوەودرێژبوو. ٢/البحر: شەپۆل هێناو بەیەكدا هات. ٣/ه: فێڵـی لێكـرد وخەڵـە تانـدی، گمندەڵی كرد.

خَبّ پیاوی فێڵباز وخەڵەتێنەر، ئاشوب.

خَـبّ شـاڵاو وشـەپۆل دەریـا وبەیەكـدا هاتنی.

خَباءْ هەرچی شتێك شاردراوەبێت.

خَبائِث هـەركارێكی خـراپ وناپەسـەند، گوناه، ئەوشتانەی عـەرەب بـەقێزەونی زانیون ونەی خواردون وەك مار.

خَبّاز نانەوا، نان دروست كەر.

خِبـــازَة پیـــشەی نانـــەوایی، نـــان دروستكردن.

خَبّاش كەسابەت كار.

خُباط نەخۆشیەكە وەك شێتی وایە.

خُبَـأَة بـەكچ زیـاتر دەگوترێـت چـونكە لـەماڵ خۆپـەنهان دەكـات و زۆر نایەتـە دەرێ.

● **خَبَـأَ** ١/الـشيء: شـاردیەوە، پـەنهانی كرد، حەشاریدا.

● **خَبَّأَ** ١/ه: شاردیەوە.

خَبَب خێرایی.

● **خَبَّـبَ** ١/ه: فێڵـی لێكـردو هـەڵی خەڵەتاند.

خَبَتَ خەفەی كرد، پەنهانی كرد.

خَبـئة، خِبـئة خۆبەكـەم زانـین، دژی لوت بەرزی وخۆ بەزل زل زانین.

خَبُثَ بودەڵ بوو، چەپەڵ پوو، خراپ کار بوو، دژی چاکە کاروخۆشەویست بوو، شەرواڵ پیس بوو.

خُبث زینا، چەڵەیی.

● **خَبّثَ ١/الطعامَ** ناخۆشی کرد، وای لێکرد کەس قیزی نەیەت بیخوات.

خَبَثْ هەر غەشێك لە ئاڵتون وئاسن یاخود لەهەر شتێکی تردابێت.

● **خَبَرَ ١/الأرضَ** کێڵای بۆ مەبەستی کشتوکاڵ. **٢/الشيءَ** تاقی کردەوە.

خَبَر هەواڵ، دەنگ وباس، ڕوداوی تازە ونوێ کەباس دەکرێت.

خَبْر کشتوکاڵ، ئەو جێگەیەی لەشاخدا ئاوی تێدا کۆدەبێتەوە.

خُبْرَة ئەو شت وەکەی بۆماڵەوە دەکرڕدرێت وەك نان وچێشت. . . هتد.

خِبْرَة کارشناسی، تاقیکردنەوە.

● **خَبَزَ** نانی کرد. **١/هُ** لێیدا.

خُبز نـــان.

خَبَزْ جێگەی نزمایی لەزەویدا.

● **خَبَصَ ١/الشيءَبالشيءِ** تێکەڵاوی کرد.

● **خَبَطَ ١/هُ** بەتوندی لێیدا.

خَبْطَة پاشماوەی ئاو لەدەفردا، هەرچی شتێکی کەم.

خَبْطَة بەشێك لە شەو، قومێك ئاو.

● **خَبَلَ ١/هُ** خراپی کرد، گەندەڵی کرد.

خَبِلَ توشی شێتی بوو.

خَبِل شێت، تێك چوو.

خَبَل، خَبْل بەهۆی دڵ تەنگی یاخود ئازارەوە ئەقڵی یاخود ئەندامێکی تێکچوو.

خَبْل، خَبَل خراپ بونی ئەندام، بڕانی دەست یاخود قاچ.

خَبِيث پیس، چەپەڵ، ناچیزە، هەرچی شتێك حەرام بێت.

خَبِير کارزان، کارشناس، ئاگادار، ناوێکە لە ناوەجوانەکانی خوای گەورە.

خَتّال زۆر فرۆفێڵ باز.

خِتام قوڕ، کۆتایی هەرشتێك.

خِتانَة خەتەنە، بڕینی پێستی زیادەی سەری ئەندامی زاوزێی نێرینە، پیشەی خەتەنەکردن.

خَتّت سستی ولاوازی لەلەشدا.

● **خَتَرَ ١/هُ** ناشیرینترین غەدری لێکرد، دزێوترین غەدری لێکرد، سپڵەیی بەرانبەری نواند.

خَتر ناپاکی، فرۆفێڵ، غەدرکردن، سپڵەیی نواندن.

خَتَّر سستی وبێ هۆشیەك لەئەنجامی خواردنەوەی دەرمان یان ژەهەر بەسەرمرۆڤدا بێت.

خُتَع ڕابەرو چاوساغی زۆر شارەزا لە ڕابەرایەتی کردندا.

خُتَعَة پڵنگی مێینە.

● **خَتَلَ** ١/ه خەڵەتاندی، فێڵی لێکرد، چاوبەستی لێکرد.

خَتَل فێڵ وفڕ، ناپاکی، دوو ڕوویی.

خِتْل کولانەی کەروێشك.

● **خَتَمَ** ١/العمل: تەواوی کرد. ٢/الکتاب: هەموی خوێندەوە.

خَتْم هەنگوین.

● **خَتَنَ** ١/الشیء: بڕیی. ٢/الصبي: خەتەنەی کرد، زیادەپێستی سەرئەندامی زاوزێی بڕی.

خَتَنَة خەسوی پیاو واتە دایکی ژنەکەی.

● **خَجَّ** ١/ه پاڵی پێوە نا.

● **خَجَأَ** ١/ه لێیدا، پیایدا کێشا. ٢/الرجل: هەڵگەڕایەوە.

خَجْلان شەرمن، کەسێك زۆر کەم ڕوبێت وشەرم بکات.

● **خَجِلَ** ١/شەرمی کرد. ٢/الثوب: درانی دامێنەکەی زۆربوو.

خَجَل شەرم، کەم ڕویی، سەرسام بوون، دەستەوەسان بوون لەکارێکدا.

● **خَدَّ** ١/الأرض: گۆلی تێدا دروستکرد. ٢/فیه الضربة: ئاسەواری لەسەردانا، کاری لێکرد.

خَدّ چاڵی لاکێشەیی، گۆلی ئاو لەکشتوکاڵ ئاودانددا، کۆمەڵ ودەستەیەك لەخەڵك.

خَدَّاب بەکەسێك دەگوترێت زۆر درۆزن بێت.

خِداع هەڵخەڵەتاندن، چاوبەست، فڕوفێڵ.

خَدَّاع بەکەسێك دەگوترێت زۆر فێڵباز وچاوبەستکەر بێت.

● **خَدَبَ** درۆی کرد. ١/ه بالسیف: لێیدا.

خَدَب درێژیی، گەمژەیی ونادانی.

خَدِب شمشێری بڕندە، کەسێك بالادرێژو نادان وگەمژە بێت.

خَدَجَ بێچوی ناتەواوی خستەوە، بەرلەژوانی کامڵبوونی کۆرپەکەی منداڵی بوو.

● **خَدِرَ** ١/النهار: زۆرگەرم وبێ با بوو.

خَدِر شەوی تاریك ونوتەك.

خِــدر پەردەیەکە لە گۆشەیەکی ماڵدا بۆ کەنیزەك دەگێردرێت.

خَـدَر تاریکی، هەرجێگەیەکی تاریك.

خَـدش رووشاوی، ئاسەواری رِوشاندن.

● **خَـدَعَ ۱/ە** فێڵی لێکرد، چاوبەستی لێکرد.

خُـدعَـة فـرِوفێڵ، کەسێك زۆر فـێڵ بازبێت.

● **خَـدَمَ ۱/ە** خزمـەتی کـرد وکـاری بۆکرد.

خَـدَّة چاڵی لاکێشە.

خَـدیج کۆرپــەی ناکــام، منــداڵێ بەناتەواوی لەدایك بوبێت.

خَـدیعَة فــرِوفێڵ، چاوبەســت، خەڵەتانــدن، هەرچــیەك خــەڵکیێ بخەڵەتێنرێت.

● **خَـذَلَ ۱/فلاناً** پشتی بـەردا ودەستی کۆتـاکرد لـەهاوکاری کردنـی، سەرشـۆرِی کــرد. **۲/ت الظبیــةُ** لــە هاورِێکــانی دواکەوت وتەرابوولەکۆمەڵەکەی خۆی.

خُـذلان وازهێنــان لەیارمەتیــدانی کەسێك وپشت بەردان وسەرشۆرِکردنی.

● **خَـذَّلَ ۱/ە** سەرشـۆرِی کـردو دەستی لەجەنگ پێ کێشایەو.

خَـذِمَ پەلەی کرد لەرِۆشتندا.

● **خَـذِمَ ۱/الـشیءَ** بەپەلـە وخێرایـی بریی.

خَـذِم شمـشێری برِنـدە، پیـاوی دەروون پاك ولێبوردە.

خَـرَّ لەبەرزیەوەکەوتــەخوارەوەبۆ نزمایی. لەجێگەیەکی نادیارەوە هێرشی کرد.

خَـرَّ مەرگ، مردن.

خُرّ ئەوچاڵاییەی لافاولەزەویدا دروستی دەکات، بێخی گوێچکە.

خَـراب وێرانــە.

خَرَابَـة کونی دەرزی.

خَـراج سـەرانە، باج.

خَرّاز پینەچی، پینە دۆز.

خِـرازَة پیشـەی پینەچێتی.

خَـرّاص درۆزن.

خُـراع شێت بوونی وشتر، شێتی وشتر.

خُرافَــــة ئەفـــسانە، هەرچـــی گوتەوهەوالێك رِاست نـەبێت و خـەڵکی برِوایــان پێــی هــەبێت، ئەومیوەیــەی لەدارکراوەتەوە.

خُرافـي ئەفسـانەیی، ئەفسوناوی.

● **خَـرِبَ ۱/البیـتُ** رِوخـا. **۲/الرجلُ** گوێچکەی کەل بوو یان کون بوو.

● **خَـرَّبَ ۱/ە** رِوخاندی، کونی کرد.

خَــرب، خُربَــة گەنــدەڵی لەدینــداری هەرکەسێکدا، دەفر یان تێشوی شوان.

خُــرب، خُرَابَــة کـونی دەرزی، یـاخود هـەرکونێك بازنـەیی بێت و وەك کـونی گوێچکە خرپێت.

●**خَــرَتَ ١/الأذن:** کونی کرد. ٢/**الأرض:** شــارەزایی بـــوو ولەڕێگەوبانـــەکانی نەدەترسا.

خَـرت، خُـرت کـونی دەرزی یـان هـەر کونێك لەوبچێت.

●**خَـــــرَجَ** ١/هاتـــە دەرێ. ٢/**بـــه:** هێنایـەدەرێ. ٣/**لقتالـه:** دەرپـەڕی بـۆ شەڕکردن لەگەڵیدا. ٤/**في العلم:** شارەزاو دەرکـەوتو بـوو، بویـە کەسـێکی لێهـاتو ودەرکـەوتو ولەزانیاریـدا. ٥/**ت الرعيّـة على الملك:** لێی یاخی بـوون، لەفـەرمانی دەرچوون.

خَــرْج هەور لەسەرەتای دروست بونیدا بەئاسمانەوە.

خُـــرج خـورج، خـورجین، هەگبـەی لەبەن، جەوالّی بچوك، چـەنتەی لەبـەن چنراو.

خَرج، خُرج باج، سەرانە.

●**خَـــرِدَ** ١/**الرجـل:** بێدەنگیەکـەی درێژەی کێشا، ماوەیەکی زۆر بـێ دەنـگ بوو.

خُرَدَة کەلوپەلی ووردەی ناو مـاڵ، ووردە واڵە.

خَـــرِسَ لاڵ بوو، زمانگیری کرد لە کاتی قسەکردندا، دەنگی لێوە نەهات.

خُــــرس نەوچێشت وخواردنەی لـەکاتی لـەدایك بـوونی منداڵێکـدا پێـشکەش دەکرێت.

خَــــرَس لالّی، لالێتی.

خَرســـاء هەوری بـێ هـەورە تریشقەو بێ گرمە.

●**خَــــرَشَ** ١/**ه:** روشـــاند.

خِرشــــاء پێستی مـار، تـوێکڵی هێلکە، تەپ وتۆز.

خَرشَـــة مێش، مەش، مەشە، مەشی.

●**خَــــرَصَ** ١/درۆی کــرد. ٢/**في الأمــر:** بەگومانەوە لەمەسەلەکەدا قسەی کـرد. ٣/**الشيء:** چاکی کرد، چاکی کردەوە.

خَـــــرص مەزەنــــــدەکردنی میــــوە بەدرەختەوە.

خَرِصَ توشـی سـەرماو سـۆڵەو برسـێتی بوو.

خِرص نێزەی نوك کورت، زەمبیل.

●**خَــــرَطَ** ١/**الرجـــل:** درۆی کـــرد. ٢/**الشجرة:** گـەڵاکانی بـەڕنین وراکێشان لێکردەوە.

خَرَطَ لاوازى وسستى هەموولەش.

خِراطَـة پيشەى خەڕات.

خَرّاط دارتاش، دارلوس گەر بەئامرازى تايبەتى، خەڕات، دروّزن.

● **خَـرِعَ ١/الرجلُ:** لەشـى لاواز بـوو، لەشى بێ تواناو سست بوو.

خَـرِفَ بـەهۆى پـير بونيـەوە ئـاوەزى لاواز بوو وتێك چوو، خەڵەفا.

● **خُـرِفَ ١/تِ الأرضُ:** بارانى پايز لێيدا، بارانە پايزەى لێ بارى.

● **خَـرَقَ ١/الثوبَ:** دڕانـدى. **٢/الرجلَ:** درۆى كرد. **٣/البناءَ:** پەنجەرەى تێكرد، پەنجەرەى تێدا دروست كرد. **٤/العادةَ:** پێشێلى كرد. **٥/الرجلُ:** يارى منداڵانەى كرد.

خَـرِقٌ زۆر سەخى ودەست گوشاد.

خِرقٌ، خَرُقَ نادان وگێژ ووێژبوو.

خَرْقَـة نـادانى، گەمـژەيى، نـەزانى وهەڵسوكەوت كردن بەناشيرينى.

خَـرقاء ژنـى نـادان وبـێ عـەقڵ وگەمژە، باى سـەخت، ڕەشەبا.

خِـرقَـة جل وپۆشاكى كۆنـە.

● **خَـرَمَ ١/هُ:** كـونى كـرد. **٢/الإبرةَ:** كونى دەرزيەكەى شكاند.

خَـرِمَ پەڕەكەى لوتى كەل بوو.

● **خَـرَمَ ١/عن الطريقِ:** لايـدا. **٢/تـهُ الخوارمُ:** مرد، كۆچى دوايى كرد.

خَـرُور هەرجێگەيەك چاڵى لاكێشەيى وئاوى تێدابێت، دەنگى پشيلە.

خَـروف مـەڕ، پـەز، مێ.

خَـرير دەنگى ئاو، خوڕەى ئاو.

خَـرِيطَة نەخشەى جوگرافى.

خَـرِيعَـة ژنى داوێن پيس.

خَـرِيفِي پايـزى، پاييزە.

خِـرِّيق زۆر سەخى ودەست گوشاد.

● **خَـزَّ ١/الحائطَ:** دڕكى لەسەر چەقاند بـۆ وەى كـەس پيايـدا سـەر نەكـەوێت وئەوديوى ديوارەكە نەبينێت.

خَـزّ ئاوريشم، هەرچى لەئاوريشم وخورى يان هەر لەئاوريشم چنرابێت.

خَـزام ڕوەكێكە لەگروپى (الفصوليات) بـۆنێكى زۆرخۆشـى هەيـە ولـە دروستكردنى گوڵاوبۆنى خۆشدا بەكار دەهێنرێت، گوڵى مێخەك.

خُزامي گوڵە شەوبۆى دەشتى.

خَـزّان زمان، جێگەيەكە ئـاوى تێدا كۆ دەكرێتەوە.

خُزَعْبَل پـوچ، بێ هودە.

خَزَعْبِلَة قسەی بۆ هودەی جێگەی پێکەنین، قسەیەك هێندە بۆ هودەبێت شیاوی پێکەنین بێت، شۆخی.

خَزَعَ، خَزَّعَ بڕیی، لەتی کرد.

خِزعَة لەنگی وناتەواوی لەیەکێك لەدووقاچی مرۆڤدا.

خِزعَة پارچەیەك گۆشت.

● **خَزَفَ ١/الثوبَ**: دڕاندی.

● **خَزَفْ** هەرچی پێداویستیەك لەقوڕ دروست کرابێت وپاشان بەئاگرسور کرابێتەوە.

● **خَزَقَ ١/هُ بالرمح**: لێیدا و زامدارێکی کەمی کرد. ٢/**الثوبَ**: دڕاندی.

خَزَلَ پشتی شکا.

● **خَزَلَ ١/الشيءَ**: بڕیی.

خُزْلَة شکاوی لەپشتدا.

● **خَزَمَ ١/البعيرَ**: ئەڵقەی جڵەوی کردە دەمی.

● **خَزَنَ ١/السرَّ**: شاردیەوە، نهێنی حەشاردا، نهێنی پاراست.

خَزَنَ، خَزَّنَ پاشەکەوتی کرد، عەمباری کرد.

خَزْنَة گەنج، ماڵی پاشەکەوت خراو، گەنجینە.

خَزِيَ سەرشۆڕبوو، ڕیسوابوو.

خِزي ڕیسوایی، سەرشۆڕی.

خَزْيان شەرمەندە (وشەکە مونەنەسە).

خَزِير جۆرە دڕکێکی وشکە.

خَزِينَة گەنجینە.

خَزيَة، خِزيَة هەربەلاوناڕەحەتیەك مرۆڤ تیایدا شەرمەندەو ڕیسوا ببێت، ئابڕوچون.

خَسٌ لەڕێزدا یان لەکێش وقورسایدا کەمی کرد، بێ ئەرزش بوو.

خَسْ کاهو.

خِساس ناچیزە، بێ ئەرزش (وشەکە جەمعە).

خَساسَة ماڵ وداراییەکی کەم، ئاڵفی کەم بۆ ئەسپ.

خَسِرَ زیانەومەند بوو، زیانی کرد.

● **خَسَّرَ ١/هُ** وایلێکرد زیان بکات، زیانی لێدا، گومڕای کرد وسەری لێ شێواند.

خَسران زیانەومەندی، زیانەکاری، کەم هێنان.

خُسْر، خَسارَة زیان، دژی سود.

● **خَسَفَ ١/القمرُ**: مانگ گیرا. ٢/**السقفُ**: ڕوخا. ٣/**الشيءَ**: بڕیی. ٤/**الشيءَ**: کەمی

کرد، کەمی هێنا. ٥/ **فلاناً**: سەرشۆڕی کرد.

خَســــف سەرشۆڕی، ڕێڕەوی ئاو، کەم کردن، کەم هێنان، گوێز، لانەوازی، بەستنەوەی چوار پا بەبێ ئاڵف.

خُسُف هەوری پڕلە ئاو وباران (وشەکە جەمعە).

خُسُوف مانگ گیران.

خَسُوف چاڵی پڕ لەئاو.

خَسِيس بێ نرخ، کەم سەنگ، بێ ئەرزش.

●**خَشَّ** ١/ **فيه**: چوە ناویەوە.

خَشّ بارانێکی کەم، شتی زبر، درز لەهەرشتێکدا.

خُشّ گردۆڵکە.

خُشام لوت زل، مرۆڤی لوت زل، کێوی بڵند.

●**خَشَبَ** ١/**الكلام**: قایم وقۆڵی نەکرد، ڕێکوپێکی نەکرد.

●**خَشَّبَ** ١/**الشيء**: وەك تەختەی لێهات لە ڕەقیدا.

خَشَب تەختە، دەپ، پارچە داری پان تاشراو.

خَشْب تیژ.

خَشَبيّ تەختەیی.

●**خَشَعَ** ١/**له**: ملکەچ بوو بۆی. ٢/**ت الشمس**: لەئاوا بوون نزیك بویەوە.

●**خَشَفَ** ١/**في السير**: پەلەی کرد. ٢/**خشفاناً**: شەورەوی کرد، بەشەودا ڕێگەی بڕی.

خَشفَة دەنگ، خشەی ڕۆشتنی مار.

●**خَشَلَ** ١/**الشراب**: پالاوتی، پاڵفتەی کرد.

خَشْل لاواز، سست، بێ دەستەلات.

●**خَشَمَ** ١/**ه**: بێخی لووتی شکاند.

خَشِمَ لووتی پان بوو.

خَشُنَ زبربوو.

خَشَّنَ زبری کرد.

خَشِن زبر، دژی نەرم ولوس.

خَشوع ملکەچ بوون بۆ خوا.

خَشُوف پیاوی تیژ ڕەوو پەلەکەر لەڕێ ڕۆشتندا.

خُشونَة زبرێتی.

خَشيب بێ ئەرزش، شمشێرێك دروست کرابێت بەڵام تیژ نەکرابێت.

خَشيل خاشاکێ لافاو هێنابێتی.

خَشْيَ وخَشيَة ترساندن.

●**خَصَّ** ١/هەژارکەوت. ٢/**فلاناً بالشيء**: تایبەتی کرد پێیەوە.

خُصّ دوکانی مەی فرۆشتن.

خِصّ ناتەواو، ناکام.
خِصار شەروالّ، شالّوار.
خَصّاف کەوش دروست کەر، کەسێك زۆر درۆزن بێت.
● **خَصِبَ ١/المكان**: بەپیت وفەڕبوو.
خَصَّبَ بەپیت وفەڕی کرد.
خَصب درەختێکی خورما کە بەری زۆر پێوە بێ.
خِصب زۆری گژوگیا و بەپیتی.
خَصر ناوقەدی ئادەمیزاد، کەمەر.
خَصَر ساردیی، سەرما.
● **خَصَّصَ ١/الشيءَ**: تایبەتی کرد، تەرخانی کرد.
خَصف کەوش.
خَصَّفَ خوورەوشت وناکاری تێك چوو.
خَصَفَة ڕەنگێکی لەتێکەڵاوکردنی هەردووڕەنگی ڕەش وسپیەوە پەیدا دەبێت، خۆڵەمێشی.
● **خَصَلَ ١/الشيءَ**: بڕی ولێکی جودا کردەوە.
خَصل ئەوشتەی ژماری لەسەردەکرێت.
خَصلَة خەسلەت، خوو نەریت چ باش بێت یان بەد.
خُصلَة هێشووی تری یان هەرشتێکی تر، دارێك ڕکی پێوەبێت.
خُصلَة موی کۆبوەوە، تۆپەلە موو.
خَصم دوشمن، ڕکابەر.
خُصُوص تایبەتێتی.
خُصُومَة دوژمنایەتی.
خَصي کەسێك گونی بیەشێت.
خَصيب بەپیت، بەفەڕ.
خُصي، خُصيَة گون، ئەندامێکی لەشی پیاوە.
خَصيف خۆڵەمێش.
خَصيم دوژمن، ڕکابەر، ناحەز.
خَضّار سەوزە فرۆش.
خَضار، خُضار سەوزە، سەوزەهات.
خَضب سەوزایی، ڕوەك، ڕوەکی تازە سەوزبوو بەباران.
● **خَضَبَ، خَضَّبَ ١/الشيءَ**: ڕەنگی کرد.
● **خَضَدَ ١/الرجلُ**: شتێکی تەڕەکاڵی وەك گێزەری خوارد.
خَضَد لاوازی لەڕوەکدا.
● **خَضَّدَ ١/هُ** بڕیی.
خَضِرَ سەوز بوو.
● **خَضَّرَ ١/الشيءَ**: سەوزی کرد.
خَضِر ڕەنگی سەوز، پەلوپۆی درەخت، کشتوکاڵ، هەرجێگەیەك سەوزەڵانی تێدا بێت.
خَضْرَوات سەوزە، جێگەی سەوزەڵان.

خَضْرَة رەنگی سەوز.
خَضَعَ ملکەچ بوو.
خَـضعَة دەنگی کـەوتنی شمـشێر، زرەی کەوتنە خوارەوەی شمشێر.
خُـضَعَة کەسـێك ملکـەچ بێـت بـۆ هەمووکەسێك.
خَضِلَ تەڕبوو بەئاو.
● **خَضَّلَ ١/الشيءَ:** تەڕی کرد.
خُـضُلَّة ژنـی ناسـك ونـەرم، خۆشگوزەرانی.
خَضِل، خَضَل مـرواری.
● **خَضَمَ ١/الشيءَ:** بڕیی. **٢/لهُ من مالهِ:** پێی بەخشی.
خَضم شت جوین بە کاکیلەکانی دواوە.
خِـضَم دەریـای گـەورە، سـەرداروگەورە، کۆمەڵێکی زۆر.
خُـضَمَّة ناوەراسـت و ناوەنـد، زۆربـەی شت.
خُضُوع گوێڕایەڵی، ملکەچی.
خَضِيمَة گیای تەڕ وتـازە، زەویـەك گیـاو ڕوەکی زۆربێت.
خُـطّ، خَـط جێگەی مار، کونی مار.
خَطَّ نووسـی.
خَـطّ نووسین، هێڵی درێژەوە بووگ.
خَـطّ دێـڕی نوسـراو، دەست خـەت، هێڵـی ئاسـن وهێڵـەکانی گواسـتنەوە بەگشتی.
خَـطَأَ هەڵەی کـرد.
خِـطاب ووتـار، ڕەوان بێـژی وزمـان پاراوی.
خِـطابَة ووتـاردان، ئامۆژگـاری کردن.
خَـطّاط خۆش نووس.
خَـطّاف شـەیتان.
خَـطّال پیـاوی دەست گوشـراو لـە بژێوی دانی ماڵ وخێزانیدا.
خَـطّالَة ژنی داوێن پیس.
خِـطام گوریسێکە دەکرێت بـەلوتی وشتر وبەملیەوە دەپێچرێت بۆ لێخوڕین وجڵەو گرتنی.
خَـطّاء هەڵـە، خراپـە وتاوانێـك کەبەنەنقەست نەکرابێت.
خَـطّاء زۆر خراپە وهەڵە کار.
خَـطِأَ هەڵەی کرد، بەنەنقەست یـان بەهەڵە بەڕێی ناڕاستدا ڕۆشت.
خَـطَبَ ١/ئامۆژگـاری کـرد، وتـاری دا. **٢/الفتاة** کردیە دەستگیران، داوای لێکرد شوی پێ بکات.
خَـطُبَ بویە وتاربێژ.

خَطب پێشهاتی نارەحەت و پڕتەنگ وچەڵەمە.

خِطب پیاوی دەستگیراندار، ژنی مارە براو.

خَطبَة، خِطابة ووتار، ئامۆژگاری.

● **خَطَرَ ١/لِ مشيته**: لەرۆشتندا دەستی بەرزدەکردەوە ودایدەنەواندەوە. ٢/**الأمرُ ببالـه**: لەدوای لەبیرچونەوە بیری کەوتەوە.

خَطُرَ پلە بەرزو بەرێزبوو، مەترسی دار بوو.

خَطِر کەش وفشی کەر، فیز کەر، مەترسیدار.

خَطَر مەترسی، نزیک بونەوە لەرووداوی خراپ وتیاچون.

خِطْر شیرێك ئاوی زۆر تیابێت، شیری تراو.

خَطِفَ رفاندی، فڕاندی.

● **خَطَلَ ١/لِ رأيـه**: هەڵەی کرد، بەهەڵەدا چوو.

خَطَل خێرایی، درێژیی، گێلی وگەمژەیی، کەم سەنگی، قسەگەلی زۆروپوچ.

● **خَطَمَ ١/الرجلَ**: کێشای بە لووتی دا، دای بە لووتی دا.

خَطم لووتی مرۆڤ، دەنووکی باڵندە، لۆزی ئاژەڵ.

خُطمَة بەرزی شاخ، بڵندی چیا.

خَطَوَ هەنگاوی نا.

خَطُوط کەسێك لە رۆشتندا جێ پێی خۆی بەزەویەوە دیاری بکات.

خَطوَة هەنگاو، هەنگاوێك، یەك هەنگاو، شەقاو، لۆق.

خُطوَة، خَطوَة ئەندازەی شەش پێ، دوو هەنگاو، دووشەقاو.

خُطَّة ئەفامی، کاری گەورە، پلان، نەخشەی کار.

خَطِيئَة گوناهو تاوانی بەئەنقەست.

خَطِيب وتاربێژ.

خَطِير مەترسی دار، گرنگ، بەرێز، چالاکی، تاریکی شەو.

خَفَّ سوك بوو، ماڵ وسامانی کەم بویەوە.

خُفّ خووف، کالایەکە لەپێ دەکرێت، سمی وشتر.

خِفّ کۆمەڵێکی کەم، سوك.

● **خَفَأَ ١/الشيءَ**: هەڵی کەندو دای بەزەویدا.

● **خَفَا ١/الشيءَ**: دای پۆشی.

خِفـــارَة پاسـەوانی، ئێـشککری، بـەڵێن وپەیمان.

خُفَارة کرێی ئێشککر، کرێی پاسەوان.

خُفاش شەمشەمە کوێرە.

خُفاف، خَفف کەم کێش، کـەم سـەنگ، تەنك.

خَفاء پەنهانی، دژی ئاشکرایەتی.

خَفَتَ لەناکاودامرد، لەکتوپڕدا مرد.

خَفَـــدَ لەرێ ڕۆشتندا پەلەی کرد.

● **خَفَرَ ١/ە:** پەنای داو پاسەوانی لێکرد، پەیمانی شکاند، پەیمانی بردەسەر.

خَفَـــــــــــر شـــــــــەرمێکی زۆر، شەرمەندەییەکی زۆر.

خَفَـرَ، خَفَّـرَ پاسـەوانی کـرد، ئێـشکی گرت.

خَفَسَ زیادە ڕەوی کرد لە کردنی قسەی قۆڕدا.

● **خَفَشَ ١/البناءَ:** ڕوخاندی.

خَفِشَ لاواز بـوو، چاوی بـەزگماك لاواز بوو.

خَفِش کەسـێك بەشـەودا ببینێـت و بـە ڕۆژداکوێر بێت.

● **خَفَّشَ ١/الرجلُ:** دای بە زەویدا.

● **خَفَـــضَ ١/ە:** نزمـــی کـــردەوە، دای نەواند. ٢/**الرجلُ:** مـرد.

● **خَفَّضَ ١/الشيءَ:** نـەرمی کـردەوە، دای نەواند.

خَفض دابەزاندن، کەمکردنەوە.

خَفض گوزەران خۆشی، بەهێمنی ژیان.

خَفَعَ لەبرساندا توشی سەرە سوڕێ هات وکەوت بەئەرزدا.

خَفع جوڵەو شەکانەوەی پەردە.

خَفَعان سستی ولاوازی جومگەکان.

● **خَفَّفَ ١/الشيءَ:** سوکی کرد. ٢/**الثوبَ:** تەنکی کرد.

● **خَفَـقَ ١/ت النعلُ:** لـەکاتی ڕۆشـتندا خشەی لێوەهات.

خَفـق خـشەی نـەعل لـە ڕێ ڕۆشـتندا، وشپەی با.

خُفُوق بارێکی ناو قەدی ئەسپ.

خِفَّـــة ســوکێتی، لاوازی کەلەوانەیــە لەلەشـدا یـان لـە ئـاوەز یـان لـەکارو. . . هتد دابێت.

● **خَفَّـة ١/الـرّوحِ:** چـالاکی، ڕۆح سـوکی، بزێوی.

خَفِيَ دەرنەکەوت.

خَفِـيّ کەسـێك خـۆی حەشـار دابنێـت وجێگەی خۆی لەخەڵکی بشارێتەوە.

● **خَفَّيَ ١/الرجلُ:** خۆی حەشاردا.

خَفير پاسەوان، ئێشککر.

خَفيس شەرابی پڕ ئاو.

خَفِيّة بیری ئاودار.

● **خَقّ** ١/ت: **القدرُ** کوڵاو دەنگی لێوە هات.

● **خَلا** ١/**المكانُ** چۆڵ بوو. ٢/**الاناءُ** خاڵی بوو.

● **خَلا** ١/**الرجلُ** لەجێگەیەکدا بەتەنها مایەوە.

خَلائِق وەدی هێنراوان، ئەو شتانەی خودا بەدی هێناون ودروستی کردون.

خَلّاب دلگیر، دڵڕفێن.

خَلاص ئاڵتون یان زیوی پاڵفتە.

خَلاص ڕزگار بوون، قوتاربوون.

خُلاصَة پوختە، کورتە.

خِلاط تێکەڵاو بوونی مرۆڤ وئاژەڵ.

خِلاف ناکۆکی، ناسازگاری، جیاوازی.

خِلافَة جێنشینی، ڕابەری.

خَلاق بەش لەخێردا.

خَلّال سرکە دروستکەر، سرکە فرۆش.

خِلال میانە، ئەوەی شتێکی پێ کون دەکرێت.

خَلاء جێگەی چۆڵ و بێ ئاوەدانی.

● **خَلّ** ١/**الشيءَ** کونی کرد.

خَلّ دڕاوی لە پۆشاکدا، ڕێگەی لەناو لمدا دروستکراو، سرکە.

خِلّ هاوڕێیەتی.

خُلّ دۆستی دڵسۆزو بەئەمەك.

خَلَبَ بەنینۆك ڕوشاندی وبرینداری کرد.

● **خَلَبَ** ١/هـ بەقسەی خۆش خەڵەتاندی.

خِلب پەردەی دڵ، پەردەی جگەر، نینۆك، چنگاڵی شێر.

خُلَّب هەوری بێ باران.

● **خَلَجَ** ١/هـ **الأمرُ** کارەکە سەرقاڵی کرد. ٢/هـ ڕای کێشا.

خُلَجُ کۆمەڵێك لەنەسەبیاندا گومان هەبێت.

خَلَجَ ئێسقانەکانی بەهۆی ڕۆشتن یان هیلاکیەوە دەستیان بە ئێش لێهاتن کرد.

خَلج دوور.

خَلَدَ نەمربوو، سەرەڕای پیربوونی هەمیشە گەنج بوو.

● **خَلَّدَ** ١/هـ بەنەمری ڕای گرت.

خُلد مانەوەو بەردەوامی وەرگرتن، نەمری، بەهەشت.

خَلَد دڵ، دەرون، ئەندێشە، بیر.

خَلَدَ، خُلوداً بەنەمری مایەوە.

خَلَدَة گوارە، خشڵی شۆڕبوەوە بە گوێچکەی ئافرەتاندا.

● **خَنَسَ ١/الشيءَ:** بەفێڵ وتەڵەکە بردی.
خَلسَة فراندن، ئەوشتەی دەفرێندرێت، تێکەڵاو کردنی گیای تەڕو وشك.
خَلَصَ پاکژ بویەوە، پاڵفتە بوو.
● **خَلَّصَ ١/الشيءَ:** پاڵفتەی کرد. **٢/ە:** ڕزگاری کرد.
خَلَطَ تێکەڵاوی کرد.
خَلط تێکەڵاو کردن.
خِلط منداڵی زۆڵ، منداڵێك لەڕێ زیناوە لەدایك بوبێت، گەمژە، گێل وناوەز لاواز، تێکەڵاوکردنی هەموو جۆرەکانی خورما.
● **خَلَّطَ ١/فِي الشيء:** تێکیدا، گەندەڵی کرد.
خُلطَة هاوبەشێتی.
● **خَلَعَ ١/ابنهُ:** لەکوڕی خۆی بێ بەری کرد، ڕای گەیاند کە ئەو کوڕە کوڕی ئەونییە. **٢/الشيءَ:** دایماڵی. **٢/القائد:** پلەکەی لێسەندەوە، لەکاری خست.
● **خَلَعَ، خَلَّعَ ١/ە:** لێکی جودا کردەوە، پارچەپارچەی کرد.
خُلع، خُلعَة تەڵاقدانی ژن لەسەر بنەمای خولع لەسەر بڕێك پارە یان هەرشتێکی تر کە پێویستە ژنەکە بیدات بەپیاوەکەی ئەوسا تەڵاقەکەی دەکەوێت.
خُلعَة لاوازی.
● **خَلَفَ ١/الغلام:** گەمژەو بێ عەقڵ بوو. **٢/ عن خلق ابيه:** لایدا لەئاکارەکانی باوکی. **٢/الطعام:** بۆگەنی کرد.
خَلف دواوە، پێچەوانەی پێشەوە، دەمی تەور، تەوری گەورە، قسەی خراپ وقۆڕ.
خِلف گۆی گوانی وشتر.
● **خَلَّفَ ١/الشيءَ:** لەدوای خۆی بەجێی هێشت. **٢/ە:** کردیە جێنشینی خۆی.
خَلف پشتە سەر، دواوە.
خَلَف کوڕ، جێنشین.
خُلف نەبردنە سەری پەیمان، بەڵێن شکاندن.
خُلفَة کۆتا چێژی چێشت، کۆتایەمین تامی چێشت لەدەمدا، لەکە، ناتەواوی وعەیب، کەم وکووڕی، گەمژەیەتی.
خَلفَة حەز نەکردن لەخۆراك بەهۆی نەخۆشیەوە، ئارەزوونەکردنی خۆراك بەهۆی ناساغی لەشەوە.
● **خَلَقَ ١/ە:** لەنەبونەوە دروستی کرد.

● **خَلُقَ ١/الکلام**، ڕەوشتی جوان بوو. **٢/الثوب**، کۆن بوو.

خُلُق پیاوەتی، نەریت، سروشتی مرۆڤ هەڵس وکەوت، ڕەوشت.

خَلْق خەڵك، سروشت، وەدیهێنان ودروستکردنی بونەوەر.

خلقة سروشت وشێوە، دیمەن وڕواڵەت.

خَلَلْ کەندەڵی، کەم وکووڕی، کەلەبەرونانەواوی.

خِلَلْ پاشماوەی خواردن لەبێخی ددانەکاندا.

خلو خاڵی، چۆڵ، تەنها.

خُلُود مانەوەی هەمیشەیی، نەمری.

خُلُوص دۆشاوی خورما.

خَلْوة تەنهایی.

خُلّة هاوڕێ یەتی، هاوڕێ، ژن، هاوسەری پیاو، خەسڵەت، هەر ڕومکێك تامی شیرنایی بدات.

خِلّة هاوێیی وبرایەتی.

خَلّة کون.

خَلَى گیای تەڕ.

خَلِيّ ئاسودە، ئارام.

خليج ڕوبار، کەشتی بچوك، کەنداو.

خليط تێکەڵاو، خاوەن، هاوسەر، دراوسێ، هاوسێ، قوڕوکای تێکەڵاوکراو.

خليفة جێنشین.

خليق شیاو.

خليل دۆست وهاوڕێی ڕاستگۆ، لاواز.

خَلِيّة خانەی لەشی زیندەوەران کە یەکەی پێکهاتنی هەموو زیندەوەرانە، کەشتی گەورە، پوورەی هەنگ، لانەی شێر.

● **خَمّ ١/البيت**، گسکیدا، ماڵیی. **٢/البئر**، پاکی کردەوە، پاکژی کردەوە. **٣/اللحم**، بۆگەن بوو. **٤/الناقة**، دۆشیی.

خُمّ قەفەزی بەستنەوەی مریشك (بۆیە وا ناونراوە چونکە زۆر بۆگەنە).

خِمّ بێستانی خاڵی، دێبەرێك هیچی تێدا نەبێت.

خَمّ گۆشتی بۆگەن کردوو.

خَمّار مەی فرۆش.

خِمار ڕوبەند، سەرپۆش، دەمامکی ڕوی ژنان.

خُمار پاشماوەی مەستی لەسەردا بەهۆی مەی خواردنەوەوە.

خُماسي پێنج تایی.

خَمّاط گۆشت برژێن.

خُمَال نەخۆشییەکە لە جومگەکاندا دروست دەبێت، دۆست وهاوڕێ پاك.

خُمَامَةٌ خۆلی دەرهێنراوی ناو بیر، ئەو خۆراکەی وورد دەبێت.

● **خَمَدَ ١/تِ النار:** کوژایەوە، بلێسەی دامرکایەوە. **٢/المریضُ:** مرد، کۆچی دوای کرد.

خَمَد کوژاندنەوەی ئاگر، کوژانەوەی ئاگر.

● **خَمَرَ ١/هُ:** شاردیەوە، پەنهانی کرد، حەشاریدا. **٢/فلاناً:** شەرمی لێکرد. **٣/الرجلُ:** مەیی دەرخوارد دا.

● **خَمِرَ ١/الشیءُ:** گۆڕانی بەسەرداهات. **٢/مِنْهُ:** خۆی حەشاردا، خۆی بزرکرد.

خَمْر مەی، ئاوی تری یان هەرچ شتێك کە سەرمەست بکات.

● **خَمَّرَ ١/وجهَهُ:** دایپۆشی، شاردیەوە.

خُمَر حەسیرێکی بچوکە دادەخرێت بەسەرزەویدا، سەریەشە بەهۆی خواردنەوەی مەیەوە(وشەکە جەمعە).

خَمس پێنج.

● **خُمس** پێنج یەك، یەك بەش لە پێنج بەش١/٥.

خَمسون پەنجا، دەجاران پێنج.

● **خَمَطَ ١ /اللحمَ:** برژاندی. **٢/اللبنَ:** کردیە نێو دەفرەوە.

خَمط هەردرەختێك کە درکی پێوە نەبێت، هەرتامێکی تاڵ یان ترش.

خَمطَة، خَمَطَة بۆنی ترشەڵۆکی شیر.

● **خَمَلَ ١/صوتُهُ:** لاواز بوو، بێ رێز بوو.

خَمِلَ توشی شەلین بوو.

خَمَن بۆگەنی، بۆن ناخۆشی.

● **خَمَنَ، خَمَّنَ ١/الشیءَ:** مەزەندەی کرد، بەگومان قسەی تێداکرد.

خُمُود جێگەیەکە تیایدا ئاگر دەشاردرێتەوە بۆ وەی دابمرکێتەوە، ئاگردان.

خُمُول تەمبەڵی، لاوازی، سستی، تەومزەلی.

خَمیس ڕۆژی پێنج شەممە، ڕۆژێکە لە نێوان هەردوو ڕۆژی چوار شەممە وهەینیدا.

خَنْ گریا یاخود قسەی کرد یان پێکەنی ودەنگەکەی لەکونە لوتەکانیەوە هێنایە دەرێ.

خَنّاب پیاوی بالآبەرزی گەمژە، پیاوی لوت زل.

خنادِق مەتەرێز، چاڵ بەتایبەت چاڵ هەڵکەندراو بۆ بەرگریکردن(وشەکە جەمعە).

خَنَازِير بەراز(وشەكە جەمعە)، كۆمەڵە ڕژێنێكی ڕەقن و بەزۆری لەمل دان.

خَنّاس شەیتان.

خُنَاق تەنگە نەفەسی، نەخۆشیەكە تیایدا هەناسە بەناڕەحەتی دەگاتە سیەكان.

خِنَاق گوریس یا هەرشتێكی خنكاندنی پێ ئەنجام بدرێت، مل، گەردن.

خُنَان، خِنَان هەلامەتی وشتر، نەخۆشیەكە توشی لوت دەبێت.

خَنَان خۆشگوزەرانی، ڕەفاهیەت، ئاسودەیی.

خَنِبَ توشی هەلامەت بوو، لاواز بوو، شەل بوو، لەنگ بوو، تیاچوو، لەناوچوو.

خِنَّب درێژی بێ عەقڵ.

خَنبَة كەندەڵی.

●**خَنِثَ ١/الرجلُ:** نەرم ونیان و ژن سیفەت بوو، لەشێوەی پیاو وئەتواری ژناندا بوو.

●**خَنَّثَ ١/ه:** نەرمی كرد، لاری كردەوە، چەماندیەوە.

خَنث كۆمەڵی پەرتەوازە.

خُنث خواری.

خُنثی نێرە موك، شیمیل.

خَنجَر خەنجەر، چەقۆی گەورەو تیز.

خَندَق سەنگەر، مەتەرێز، چاڵی قوڵ و درێژ لە كۆندا بۆ پاراستنی شارەكان بەچواردەوری شاردا هەڵدەكەنرا تاكو دوژمن نەتوانێت بچێتە ناو شارەكەوە.

خنزیر بەراز، خوگ، یەكانە.

●**خَنَسَ ١/عَنهُ:** دواكەوت.

خُنس گا، لانەی ئاسك، ئاسك.

خُنَّس ئەستێرەكان، ئەستێرە گەڕۆكەكان.

●**خَنَعَ ١/بفلانٍ:** ستەم وناپاكی وغەدری لێكرد. ٢/**لفلانٍ:** سەری بۆ شۆڕكرد.

خَنَع سەرشۆڕكردن.

خَنعَة ئەنگی وعەیب وعار.

●**خَنَعَ ١/**ملی كەچ كرد. ٢/**ه:** بەتەور بڕی.

●**خَنَفَ ١/خنوفاً:** تورەبوو. ٢/**الرجلُ:** لوتبەرزی نواند.

خُنُف شوێنەوار.

خُنْف كەسێك لایەكی سنگی یان پشتی ڕێك نەبێت لەگەڵ لاكەی تریدا. (وشەكە جەمعە).

●**خَنَقَ ١/ه:** خنكاندی، دەستی نایە بینە قاقای وتاساندی وهەناسەی لێبڕی تاكو مرد.

خَنق خنكاندن.

● **خَنَّقَ ١/الإناءَ** پڕی كرد.

خَنِق خنكاو.

خَنُوع بەدكار، خراپە كاری لادەر.

خَنىَ جنێویدا، قسەی قۆڕی كرد.

خَنَى قسەی قۆڕ، جنێو.

خنيف شادو مانيەكی زۆر، چالاكی، ڕێگە، وشترێك شیری زۆربێت.

خَوَ هەنگوین، هەنگین.

خَوّات پیاوی بوێرو چاونەترس وئازا.

خَوّار ترسنۆك، لاوازو سست.

خَوّار بۆڕەی مانگا، دەنگی هاواركردنی مەڕو ئاسك وقاژەی تیر.

خَوّاص كەسێك گەلای خورما بفرۆشێت.

خَوّاض كەسێك خۆی نقوم بكات لەئاودا.

خيوان، خُوان سفرەی نان خواردن.

خَواء هەوا، خالّی، نێوانی دووشت.

خَوت پەیمان شكاندن، پێچەوانەی بەڵێن وپەیمان كاركردن.

خَوخ داری قۆخ.

خُوخ قۆخ.

خَوخَة دەرگای بچوك دروست كرابێت لە ناودەرگای گەورەدا، دەلاقەی بچوك، كلاّوڕۆژنە.

خَور كەنداوی بچوك، زەوی نزم.

خَوَرَ لاواز بوو، سست بوو.

خُور ژنی تۆمەت باركراو بەزینا.

خُورِيّ كاهن، قەشە.

خوس فڕوفێلّ وناپاكی.

● **خَوَّصَ ١/العطاءَ** كەمی كردەوە. ٢/**التاجَ** ڕازاندیەوەو ڕوكەشی كرد بەزێڕ.

خَوصاء بای توندو تیژی گەرم، مەڕێك چاوێكی ڕەش بێت وچاوێكی سپی بێت.

خَوْضَة دەنگی مرواری.

● **خَوَّفَ ١/هـ** ترساندی.

خَوف ترس.

خَوَق فراوانی، گەڕی.

● **خَوَّقَ ١/هـ** فراوانی كرد.

خَوَل كۆمەڵێك گاو مەڕ، بەندەو دەست وپێوەند.

خَولَة ئاسكی مێینە، مێینەی ئاسك.

● **خَوَّنَ ١/هـ** بەخایەن وناپاك دایە قەڵەم.

خَون ناپاكی، لاوازی وسستی لەهێزی بینینی چاودا.

● **خَوى ١/الرجلُ:** برسی بوو.

خَوِی برسی بوون، خاڵی بوونەوەی سك لەخواردن.

خوِی کەسێك سکی خاڵی بێت.

خِیار خەیار، تەرمەکاڵێکی ناسراوە وەك سەوزەش دەخورێت ووەك میوەش.

خَیار هەڵبژاردن، رێگە چارە.

خِیاط دەرزی، سوژن.

خِیاطة دورین، درومانکردن.

خَیال خەیاڵ، ئەندێشە.

خَیالَــة شـێوەو وێنەیـەك لەخـەودا دیترابێت.

خَیّال، خَیّالَة ئەسپ سوار.

خَیالِيّ خەیاڵی، ئەندێشەیی، ناواقعی.

خَیّام دروستکەرو دانیشتوی ناوچادر.

خِیانَة ناپاکی.

خَیَبَ نائومێد بوو.

● **خَیَّبَ ١/هُ:** نائومێدی کرد.

خَیبَة ناکامی، بەئامانج نەگەشتن.

خَـیر چاکە، دژی خراپـە، مـاڵ وسـامان بەگشتی.

خَیِّر چاکەکار، چاکەخواز، خێرەوەمەنـد، بەخشندە، پیاوی دیندار.

خَیْرات کاری چاکەو خێر.

خَیَّر، خایَرَ هەڵی بژارد.

خَـیس خـەم، پـەژارە، درۆ، گـومڕایی، خەتا، تاوان.

خَیِسَ درۆی کرد، گەندەڵ بوو.

خَیس بێشەی شێر، جەنگەڵی شێر.

خَیش پیاوی ناچیزە، جۆرە چـژاوێکی زبری کەتانە.

خَیَطَ دوری، بەدەزوو دوریەوە.

● **خَیَّطَ ١/الشیبُ في رأسه:** سەری تـاڵ تـاڵ وەکـو دەزوولــە تـاڵی سـپی تێدادەرکەوت.

خَـیط دەزوو، ڕۆشـتنی مـار بەسـەر زەویدا.

● **خَیطُ ١/الأبیض:** سپیایی بەرە بـەیان. **٢/الأسـود:** ڕەشـایی شـەو، کۆمـەڵێك وشترمرو کوللە. **٣/الرقبة:** درگـە پـەتك لە گەردندا.

خَیْطَل سەگ وپشیلەی نێر.

خَیْعَل گورگ.

خَیِـفَ چاوێکی شین و چاوەکەی تـری ڕەش بوو.

● **خَیَّــفَ ١/القوم:** دابەزینـە جێگـەو هەوارگەو مەنزڵێك.

خَیف پێستەی گوانی وشتر، بڵندی ڕوی شاخ.

خِیفَة ترس و دڵە ڕاوکێ.

خَیفــة چــەقۆ، کــارد، جێگــەی شــێر لەجەنگەڵدا.

خَیَلَ گومانی برد.

● **خَیَّــلَ ١/الــسحابُ** بروســکەی لێــدا وگرمەی لێوە هات وئامادەبووبۆ باران داکردن.

خَیل کۆمەڵێك ئەسپ، ڕەوەیەك ئەسپ.

خَیْلَة خۆبەزلزانین ونەرجسیەت.

خَیَّمَ چادری هەڵدا، لەچادردا مایەوە، لەچادردا نیشتەجێ بوو.

● **خَیَّمَ ١/بالمکان** تیایدا مایەوە.

خِیم خوو، سروشت، جەوهەری شمشێر.

خَیمَة چادر، خێوەت.

● **خُیُــوط ١/الــشمس** پرشــنگی خــۆر، ڕووناکی هەتاو.

د

دئث كينه، ڕق.

دَئل گورگ.

دائِرة بازنه، فەرمانگە.

دائِص دز.

دَائِم هەمیشه.

دَائِن قەرزدەر.

دابَ چوار پێ.

●**دَأَبَ ١/فِي العمل،** ڕەنجی كێشاو هیلاك بوو. **٢/ﮪ،** دەری كرد.

●**دَابَرَ ١/**مرد. **٢/ﮪ،** دژایەتی كرد.

دابِر كۆتایی وبەشی دواوەی هەرشتێك.

دابّة چوار پێ، ئاژەڵ.

دَاثَ نەرم وناسان بوو.

دَاجَ كەمێك ڕۆشت، خزمەتی كرد.

دَاجِ شەوی تاریك و نوتەك.

داجِن ماڵیی، ڕامكراو.

داجِنَة هەوری پڕ باران.

دَاخَ ڕام بوو، بێهۆش بوو، خۆیدا بەدەستەوە.

دَاخِر سەر شۆڕو ملكەچ.

داخِنَة دوكەڵ كێش.

دادَ كرماوی بوو، كرم تێیدا.

دَأدَاءة شەوی زۆر تاریك.

●**دَأدَأ ١/الشيءَ،** دایپۆشی.

●**دارَ ١/**خولایەوە، لەسەر تەوەرێك جولاو هاتەوە شوێنەكەی خۆی. **٢/الدهرُ،** ڕۆژگار ئاڵوگۆڕی بەسەردا هات وسوڕایەوە. **٣/الرأسُ،** سەر گێژبوو، سەرە سوڕێی پێكەوت.

●**دار ١/**خانە، وڵات ماڵ، هۆزو تیرە. **٢/السلام،** بەوسەر زەمینە دەگوترێت كەشەریعەتی ئیسلام تیایدا دەستەڵاتدارە، وڵاتی موسڵمانان، نازناوی شاری بەغدایە. **٣/الآثار،** مۆزەخانە، ئەو شوێنەی ئاسەواری كۆنی تێدا دادەنرێت. **٤/الفناء،** بەدنیا دەگوترێت، ئەم جیهانە كە هەموو كەس تیایدا دەمرێت. **٥/الكتب،** پەڕاوگە، خانەی پەرتوك، كتێبخانە.

دارِج خوڵی بەربار، خۆڵێك ڕەشەبا كردبێتیە تەپوتۆز.

دارَ، دَوراً چەرخا، سوڕایەوە.

دارَى پۆشی، شاردیەوە.

دارِيّ كەسێك خاوەنی مەڕو ماڵات بێت ولەماڵەوە بەلای ماڵاتەكەیەوە ببەسترێتەوە.

●**داسَ ١/السيفَ،** تیژی كرد. **٢/دوساً،** سەرشۆڕی كرد، خستیە ژێر پێیەوە.

داسِر پەروانەی فڕۆكە.

●**داصَ ١/دبصا**، لەشەڕ هەڵات، لەدوای سەربەرزی بێ نرخ بوو.

داع هۆ، فاکتەر.

داعِب سوعبەتچی وگاڵتەکەر.

داعِرە ژنی سۆزانی، لەشفرۆش.

داعِم هاوکاریکەر، یارمەتیدەر.

داعِي بانگخواز، کەسێك خەڵکانی تر بانگ بکات بۆ لای ئاینەکەی خۆی.

●**داغ ١/القوم**، نەخۆشین هەموویانی گرتەوە.

داغِصَةُ گۆشتی هەلگیراو، کلاوەی سەری ئەژنۆ، ئاوی زۆر پاکژ.

دافِع پاڵنەر.

دافَعَ بەرەڤانی کرد، بەرگری کرد، پارێزگاری کرد.

دافِق دەرپەڕیوو بەتەکان، ئاوێك بە تەکان دەرپەڕێت.

دافِيء گەرم.

داقَ بێ تواناو گێژو وێژ بوو.

داقِع کەسێك بەدەستکەوت وبژێوی کەم کومسایی بێت.

داك نەخۆش کەوت.

دال ڕێنما، ڕێبەر.

●**دالَ ١/الزمان**، ئاڵوگۆڕی بەسەردا هات. **٢/الثوب**، کۆن بوو.

دالـي ترێی ڕەش بەڵام ڕەنگی نەگاتە ڕادەی ڕەشی تەواو.

دالِيَةٌ زەویەك بە دۆڵچە ئاو بدرێت.

●**دامى ١/ه**، بەنەرمی مامەڵەی لەگەڵدا کرد.

دامَ سەقامگیربوو، بەردەوام بوو.

دام لەکەو ناتەواوی، عەیب وعار.

دامِج تاریك و نوتەك.

دامَ، دَواماً ئارامی گرت، بەردەوام بوو.

دَوَّمَ سوڕایەوە، چەرخا، خولایەوە.

دامِع تەڕو نمناك، شێدار، فرمێسك ڕژێن.

دامِعَةٌ زامێك خوێنی لێ بتکێ، چاوێ ئەسرین بڕێژێت.

دامِق، دَموق پیاوی گەندەڵ وخراپەکار وبێ خێر.

●**دامَلَ ١/ه**، گوزەرانیکرد لەگەڵیدا بۆ وەی ئەو گرفتەی لەنێوانیاندایە چارەسەر بکات، لەگەڵیدا مودارای کرد.

دامِي خوێناوی، خوێنین.

●**دانَ ١/ه**، کردیە کۆیلەو ناچاری کرد کارێك بکات کەخۆی پێی ناخۆشە، سەر شۆڕی کرد.

دانَ ١/ه، قەرزی پێدا. **٢/الرجل**، قەرزی کرد.

دانِق گەمژە، گێل، دز.

دانَــق شــەش یــەکی درهــەمێك، ٦/١ ی درهەمێك.

●**داوَمَ ١/علیه:** بەردەوام بـوو لەسەری، یەکبینە بوو لەسەری.

●**داهَنَ ١/ە:** فێڵی لێکردوخەڵەتاندی.

داهِي زیرەك، زانا، دانا، کارزان.

داهِیَة بەلا، سەختی، موسیبەتی گەورە، کاری خراپ ونەخوازراو.

داءَ نەخۆش کەوت، بیمار بوو.

داء نەخۆشیی، بیماری.

●**دایَــنَ ١/ە:** مامەڵــەی لەگەڵــدا کــردو یەکێکیان قەرزیاندا بەوی تریان.

●**دَأَبَ ١/فِي العمــــل:** بـــەردەوام بـــوو لەسەری.

دَأْب هیلاکی، شەکەتی.

دَأب، دَأَب نەریت، خوو.

●**دَأَثَ ١/قــورس بــوو، ســەنگین بــوو. ٢/الثوب:** پیسی کرد، چڵکنی کرد.

●**دَأَلَ ١/بــەجۆرێك ڕۆشــت کــەلاوازی وسستی پێوە دەبینرا. ٢/ە:** فێڵی لێکرد، خەڵەتاندی.

دَبَّ وەکو مارخۆی خشان، وەکو منداڵ کاگۆڵکێی کرد.

دُبّ ورچ، حورچ، حش، خرس، حەش.

دَبَّابَــة تانــك، دەبابــە، گالیسکەیەکە لەشــەڕدا بــەکار دەهێنرێــت ولەشــەڕی وشکانیدا زۆر کاریگەرە.

دَبَّــاج دیبا فرۆش، فرۆشیاری پۆشاکی لەئاوریشم دروستکراو.

دَبَّاغ پێستە خۆشکەر.

دُبــــال کــووت، مادەیــەکی کیمیاویــە لەکــشتوکاڵدا بــەکاردەهێنرێت، پــەینی کیمیاوی.

●**دَبَجَ، دَبَّجَ ١/ە:** ڕازاندیەوە، ئارایشتیدا، جوانی کرد.

دَبَّحَ لە ڕکوعدا پشتی درێژ کردەوە.

دَبــدَبَ سمــی ئــاژەڵ دەنگــی لێــوە هــات لەکاتی ڕۆشتندا، منداڵ گاگۆڵکێی کرد.

دَبَب بێچوی مانگا، گوێرەکەی ساوا.

●**دَبَرَ ١/الرجل:** کۆچی دوایی کرد.

●**دَبَّرَ ١/الحدیث:** قسەی لەخەڵکی ترەوە گواســتەوە. **٢/الأمــر:** بــیری لەکارەکــەو بەرەنجامەکەی کردەوەو سەرنجیدا.

دَبــر دواوەی هەرشــتێك، پــشتەوەی هــەر شتێك، مەرگ، مردن.

دُبــر، دُبْــر پاشــەوە، پێچەوانەی پــێش، قنگ، کۆتایی نوێژ یان هەرشتێك.

●**دَبَّسَ ١/الشيء:** شاردیەوە، حەشاریدا.

دَّبس ڕەشی لەهەر شتێكدا، ڕەشایی لەهەر شتێكدا.

دَبَشْ كەلوپەلی ناومالّ، شمەكی ناومالّ.

دَبّشْ بەردی وورد.

●**دَبَلَ ١/الشيءَ** چاكی كرد، ڕێكو پێكی كرد. ١/**الأرضَ** بەپەینی كیمیاوی سازاندی بۆ كشتوكالّ.

دَبل جۆگەلەی ئاو.

دَبِلَ قەلەو بوو، پرگۆشت بوو، گۆشت وبەزی لەشی زیادی كرد.

دَبوُس دەرزی بەخە، دەرزی ڕێكی سەرخڕی شێوە بزماری.

دَبّة دەبە، دەفری شلە تێكردن.

دُبّة ڕێچكە، ڕێباز، مێینەی حورچ.

●**دُبِيَ ١/ت الأرضُ** كوللەی بچوك ڕوەكەكانی زەویەكەیان خوارد.

دَبيب جانەوەری گچكە.

●**دَثَّ ١/هُ** بەردی تێگرت، بەردی بۆ هاویشت، بەردی پێوەنا.

دَثّ نمەبارنی لاواز.

دِثـار لێفە، ڕوپۆش، پەتو، بەتانی

●**دَثَرَ ١/الثوبُ** پیس بوو، چلكن بوو. ٢/**الشعرُ** گەلای كرد.

دَثْر چلك وپیسی، زۆروزەوەند.

دَثْر مالّ وسامانێكی زۆر.

دُثّة هەلامەتی كەم، سوكە هەلامەت.

●**دَجَّ ١/البيتُ** بانی مالّەكە دلۆپەی كرد، سەقفی مالّەكە دلۆپەدلۆپ ئاوی پێدا دەهاتە خوارەوە.

دَجاجَة مریشك، مامر، كەرگی.

دَجّال درۆزن، ناوی ئالّتون، نازناوی ئەو پیاوە جولەكە درۆزنەی لەئاخر زەماندا دەردەكەوێت و پڕو پاگەندەی خوایەتی دەكات وخەلّكی دەخەلّەتێنێت.

دَجِر مەست بوو.

دَجِر مەست، سەرگەردان.

دِجـران كۆلّەكەی دابەستراو بۆ كەپری گەلامێو یان هەر كەپرێكی تر.

●**دَجَلَ ١/**درۆی كرد. ٢/**بالمكانِ** تیایدا مایەوە وڕاوەستا.

●**دَجَّلَ ١/الإناءَ** بە ئاوی ئالّتون ڕوپۆشی كرد. ٢/**الشيءَ** دای پۆشی.

دَجَمَ تاریك بوو.

دَجم بەشێك لەهەر شتێك، پارچەیەك لەهەر شتێك.

دِجَم دۆستان، خۆشەویستان.

●**دَجَنَ ١/اليومُ** هەوروغوباری تێدابوو. ٢/**الليلُ** تاریك بوو.

دَجن بارانی زۆر، بارانی فرە.

دُجُن هەوری تالّ وتاریك.

دُجنَة ڕەنگی ڕەشی دێز باوی ناشیرین.

دَجوَ تاریك بوو.

دَجيّ شەوی تاریك ونوتەك.

دَجِيَّة تاریكی، پەناگاو مەتەرێزێك كەڕاوكەر خۆی تێدا حەشار دەدات بۆ وەی نێچیر نەی بینێت.

دُجَّة زۆرتاریكایی.

●**دَحّ ١/بَطنَهُ**: سكی خۆی پڕكرد لەخواردن تاڕادەی شۆڕبونەوەی ورگی بەرەوخوار.

دحاس بەماڵێك دەگوترێت فەرمبالغ بێت وئەندامانی زۆربن.

دَحداح كورتە باڵا.

●**دَحَرَ ١/هُ**: دوری خستەوە، پاشاكشەی پێكرد، شكستی پێ هێنا، تێكی شكاند.

●**دَحرَجَ ١/هُ**: جار لەدوای جارهەڵی گێڕایەوەو ئەم دیوو ئەو دیوی پێكرد.

●**دَحَسَ ١/الشيءَ**: پڕی كرد، لێوان لێوی كرد. ٢/**بين القوم**: نێوانیانی تێكدا.

●**دَحَضَ ١/الحُجَّة**: پوچەڵی كردەوە.

٢/**عن الأمر**: بەدویدا گەڕا.

●**دَحَقَ ١/هُ**: دوری خستەوە، دەری كرد.

دَحلاء بەبیرێك دەگوترێت دەمەكەی تەسك وقەبرغەكانی فراوان بێت لەناوەوە.

دَحَلَ ڕای كردوخۆی شاردەوە.

دَحلَة بیر، چاڵی هەڵكەنراو بۆ ئاوكۆزتن.

●**دَحَو ١/البَطنُ**: زل بوو داچۆڕا بەرەوخوارەوە

دَحو جۆرە ڕەفتارێكی ئەسپە.

●**دَحَيَ ١/الشيءَ**: ڕایخست، پانی كردەوە.

دَحيق دوور، لەجێی خۆهەڵكەنراو، ئاوارە، پەڕاكەندە بوو.

دَحيَة مەیمونی مێینە.

دحيَة سەرلەشكر، فەرماندراری سەربازان.

دخاس زۆر، زەوەند، ژمارەیەكی زۆر.

دُخان دوكەڵ، توتن.

دَخرَ سەرشۆڕو بچوك وبێ ئەرزش بوو.

●**دَخَسَ ١/الشيءَ في الرماد**: شاردیەوە، تێی خست.

دُخَسٌ ئاژەڵێكی ناویە، گیاندارێكە لە ئاودا دەژی.

دَخس بێچوی مێینەی ورچ.

●**دَخَلَ ١**/چومناوەوە. ٢/**البيتَ**: چومناویەوە.

دَخلَ ئاوەزی تێك چوو.

●**دَخَّلَ ١/هُ**: بردیە ناوەوە، بردیەژورەوە، كردی بەناودا.

دَخل دوودڵی، لەكەوپەڵە، عەیب.

دَخَـل لەکەمو ناتەواوی لەش یاخود ئاوەزی مرۆڤ ناتەواوی لەنەسەبی مرۆڤدا، فروفێڵ.

●**دَخَـل** ١/داهات، ئەو پارە وسامانەی دێتەدەستی مرۆڤ. ٢/**القومي**: داهاتی نەتەوەیی. ٣/**الفرد**: داهاتی تاکەکەسێك لەکۆی داهاتی نەتەوەیی.

●**دَخَـنَ** ١/**ت النار**: دوکەڵی لێ بەرزبویەوە، دوکەڵی کرد.

●**دَخِنَ** ١/**الطعام واللحم**: لەکاتی کوڵان وبرژاندنیاندا دوکەڵیان بەرکەوت وبۆ دوکەڵ بوون.

دَخَّنَ جگەرەی کێشا، دوکەڵی جگەرەی هەڵمژی.

دُخَـن هەرزن، باجیك، دانەوێڵەیەکی سوری زۆر وردە بژێوە دەکرێتە نان، زۆرتر خواردنی مامرو مەلە.

دَخَن، دُخان دووکەڵ.

دَخَـن خراپە، گەندەڵی، گۆڕانی ئاین ونەسەب وئاوەز.

دُخُـول چونە ناوەوە، چونە ژورەوە، پێچەوانەی هاتنە دەرەوە.

دَرَّ زۆر بوو، زیادی کرد.

دَرّ شیر، دەرون.

دُرّ مرواری، جۆرە بەردێکی گرانبەهایە.

دَرّاجة پاسکیل، دووچەرخە، دووتایە.

دَرّاسَـة دەراسە، ئامێرێکی گەورەیە وچەرخەی لەژێردایە بۆ دروێنە کردنی دەغڵودان بەکار دێت.

دِراسة خوێندنەوەو لێکۆڵینەوە.

دِراسِـيَّة نیسبەت دراو بەلای (خوێندنەوەو لێکۆڵینەوە)دا.

دُرّاعه، دُراعَة جامەی پەشمین.

دَرّاق قۆخ، درەختێکی میوەدارە، هشتاڵو، هەڵو، خۆخ.

دَرّامَـة کەروێشك، کەروشك، خەروێ، کەروێ.

دَرّان ڕێوی، ڕۆڤی، ڕێڤی.

دِرايَة دانایی، کاربینی.

●**دَرَأَ** ١/**ه**: بەتوندی پاڵی پێوەنا

●**دَرِبَ** ١/**بالشيء**: خوی پێوە گرت.

دَرْب ڕێگە، دەروازەیەکی گەورە.

دُرْبَـة خوو، بوێری لەشەڕکردن یان لەهەر شتێکی تردا.

دَرَجَ ١/**الصبي**: ڕۆشت. ٢/**القوم**: مردن وفڕیان تێکەوت. ٣/**الكتاب**: پێچایەوە.

دَرَّجَ پلەبەندی کرد.

دَرَج ڕێگە، ڕێچکە، نێردراوی نێوان دووکەس بۆ ئاشتکردنەوەیان، پلیکانە، قادرمە، قالدرمە.

دُرَج کاری قورس وگران کەمرۆڤ دەستەوەسان بکات.

دَرَجَة پلە، نمرە، چین.

دَرْز دەستی گەشت بەخۆشی وچێژەکانی دنیا.

دَرز خۆشی وتام وچێژەکانی دنیا.

●دَرَس ١/الشيءَ: ئاسەواری نەما. ٢/الثوبُ: کۆنی کرد.

●دَرَّس ١/الكتابَ: خوێندیەوە، موتالآی کرد.

دَرس رێگەی پەنامەکی، کلکی وشتر، خوێندنەوە، لێکۆڵینەوە، وانە.

دُرسَة ڕاهاتن لەسەر کارێك و زۆرکردنی.

دَرَعَ ١/الهلالَ: پێستەکەی لێکردەوە، فەڵخی کرد.

دَرَّعَ ١/هُ: زرێی ئاسنی پێ لەبەرکرد، خنکاندی.

دُرع ئەسپێك یان مەڕێك سەری ڕەش بێت وپاشماوەی لەشی سپی بێت(وشەکە جەمعە).

دِرع زرێی ئاسنە جەنگاوەر بۆ پاراستن لەچەکی دوژمن لەبەری دەکات، جۆرە بەرگێکی کە نیزەکە.

●دَرَّقَ ١/هُ: نەرمی کرد، نەرمی کردەوە.

دَرق ڕەق وسەخت لەهەر شتێك.

دَرْكَ ١/الطلْ: باری.

دَرْك ئەو پەڕی خاڵی قوڵی هەر شتێك.

دُرَك هێزێکی سەربازیە پاراستنی ئاسایشی گشتی لەئەستۆدایە.

●دَرِمَ ١/تِ الأسنانُ: کەوتنیان نزیك بویەوە. ٢/العجوزُ: ددانەکانی کەوتن.

دَرِنَ ١/الثوبُ: چڵکی لەسەر نیشت.

دَرَن چڵك، پڵۆخی، پیسی.

دَرويش دەروێش، گەدا، هەژار، تەنگ دەست، لەنەریتی موسوڵماناندا بەپەیڕەوانی تەریقەت دەگوترێت.

●دَرَّة ١/عليهم: هێرشی کردە سەریان.

دُرَّة مرواری، تەتی بچوك.

دَرَّة گوان، جێگەی شیری ئاژەڵی شیردەر.

دِرَّة شیر، خوێن.

●دَرَى ١/الشيءَ: ئاگاداربوو لێی. ٢/الرجلَ: بەشانە خوراندی.

دَرِيئة ئامانج، نیشانە، ئەو شتەی ڕاوکەر خۆی پێ دەشارێتەوە بۆخەڵەتاندنی نێچیر.

دَريم پرگۆ شت.

دُرِينَة گەمژە، گێل، ئاوەز لاواز.

دَرء لاری، کەچی، خواری لەجۆگەلەوشتی وەك ئەودا، دورخستنەوەی خراپە.

دَسّ شاردیەوە، لەژێرخاکدا شتێکی شاردەوە.

دَسّ شاردنەوە، لەژێرخاك نان.

دسار بزمار، مێخی بچوك.

دَسَّاس مارێکی سوری کورتە لەژێر خۆڵدا خۆی ون دەکات.

دَسَّاسَة قارچك، دومەلآن، کرمێکی سوری درێژە.

دُسْتُور دەستور، یاسای بنەڕەتی دەوڵەت.

●**دَسَرَ ١/هُ** بەتیخ بریندارى کرد.

دُسُر کەشتی(بۆیە واناونراوە چونکە بەسینگی پاڵ بەئاوەوە دەنێت. وشکە جەمعە).

●**دَسَعَ ١/**پڕ بەدەم ڕشایەوە. **٢/الإناءَ** پڕی کرد.

●**دَسِمَ ١/الشيءُ** چڵکی لەسەرنیشت.

●**دَسَّمَ ١/المطرُ الأرضَ** تەڕی کرد.

دَسَم چڵك وپیسی، چەوری.

دُسمَة ڕەنگی دێزی مەیلەو ڕەش.

دَسِمَة چەور، چەوری دار.

دَسِيسَة ئاشوب، فیتنەىرق ودوژمنایەتی شاردراوەو پلان بۆدانراو.

دَسِيع بێخی مل.

دَسِيعَة سروشت، هێز، تواناداری.

دَسِيعَة سفرەی گەورەو ڕازاوە، دیاری یەکی زۆر.

دَسِيم چەور، چەوریدار.

دَشّ خۆراکی دەشیشەی دروست کرد.

●**دَشَّنَ ١/الشيءَ** بەخشی.

●**دَشَّنَ ١/الثوبَ** بۆ یەکەمجار لەبەری کرد.

●**دَعَّ ١/هُ** بە توندی وتوڕەییەوە پالی پێوەنا.

●**دَعَا ١/هُ** بانگی کرد.

دَعَّاء کەسێك زۆر نزا بکات، کەسێك زۆر بپاڕێتەوە.

دَعَارَة بەد ڕەوشتی.

دعامَة کۆڵەکەی ناو ماڵ، کۆڵەکەی چەقێنراو بۆ کەپر.

دعايَة پڕوپاگەندە.

دُعَاة بانگخوازان، ئەوەی خەڵکی بانگ دەکات بۆ لای ڕێبازێك (وشەکە جەمعە).

دُعَاء نوێژ، نزا، پاڕانەوە.

●**دَعَبَ ١/هُ** شۆخی لەگەڵدا کرد، سوعبەتی لەگەڵدا کرد، یاری لەگەڵدا کرد.

دَعِب سوعبەتچی.

دَعب، دُعَابَة یاری وسوعبەتکردن.

دَعَثَ بەدەست یان بەپێ خۆڵی کوتیەوە.

دَعِثَ توشی لەرزۆکی بوو.

دَعث سەرەتای نەخۆشی.

دِعث پاشماوەی ئاو، کینە، ڕق.

●**دَعِرَ ١/العودُ:** دوکەڵی کردو دانەگیرسا

دُعر کرمێکە داردەخوات، دارخۆرکە.

دُعَر بەپیاوێك دەگوترێت ناپاك بێت وهاوڕێکانی لەکەدار بکات.

دَعِر، ذاعِر هەرزە، شەهوەتباز.

●**دَعَسَ ١/الشيءَ:** پێی پێدانا، نایەژێر پێ،

دَعس شوێنەوار، ئاسەوار.

دَعَّسَ ١/هُ: بە نێزە لێیدا وبریندار کرد.

دَعَصَ ١/هُ: کوشتی.

دعص، دعصَة کۆمای لم، گردۆڵکەی لم

دُعقَة تاوێك باران

دَعَكَ ١/الثوبَ: زبریەکەی نەماونەرم بوو.

دَعِكَ بێ ئەقڵ بوو، گەمژە بوو.

دُعَك مەل، لاواز.

●**دَعَلَ ١/هُ:** خەڵەتاندی، فێڵی لێکرد.

دَعَل فێڵ.

●**دَعَمَ ١/هُ:** هاوکاری وکۆمەکی کردو هێزی پێدا. **٢/الشيءَ:** پشتی گرت وڕاستی کردەوە بۆ ئەوەی نەکەوێت.

دَعْم کۆمەك، هاوکاری، پارمەتی، پشتگیری.

دُعَم کۆڵەکەی ناوماڵ (وشەکە جەمعە).

دَعَنَ بێ باك بوو.

دعَن بێ باکی.

دَعوَة سوێند، بانگەواز، پاڕانەوە، بانگهێشت بۆ هەرمەبەستێك.

دَعوى دادخوایی، سکاڵا لەدادگا.

دَعَة نەرمی.

●**دَغَرَ ١/عليه:** هێرشی کردە سەری.

●**دَغِرَ ١/الرجلُ:** بەدخوو بوو، ڕەوشتی تێك چوو.

دَغر، دَغرى هێرش، شاڵاو.

دَغرَة دزی کردن.

دَغِصَ پڕ بوو لەخواردن یان لەڕق وتوڕەیی.

دَغصان توڕە.

دَغِلَ دوودڵ بوو لەکاردا.

دَغَل قومار، جێگەی ترسناك.

●**دَغَمَ ١/الاناءَ:** دایپۆشی.

دَغَم زۆر ڕەش بوونی دەموچاوی ئەسپ لەچاو بەشەکانی تری لەشی.

دَغفاء گەمژە، گێل.

●**دَفَّ ١/الطائرُ:** باڵەکانی وەکو کۆتر بزواند.

دَفّ دەف، پارچە تەختەیەو خڕکراوەو بەپێستە دەمێکیانی گیراوەو ئاوازی پێ عەزف دەکەن.
دِفاء توندو تیژی گەرما، دیاری.
دَفاء گەرم بوون.
دَفَأ گەرمی کرد.
دِفاع بەرەڤانی، بەرگری، بەرەوانی.
دَفّاف دەفساز، دەف ژەن.
دِفاء جلوپۆشاکی گەرم وگوڕ.
دَفتَر تیانوس، دەفتەر.
●**دَفَرَ** ١/ه، پاڵی نا بەسنگیەوە.
●**دَفِرَ** ١/الشيءُ، بۆنی ناخۆش بوو.
دَفَر بۆگەن.
●**دَفَعَ** ١/ه، پاڵی پێوەناو دووری خستەوە، بەری پێگرت. ٢/القولَ، بەبەڵگە پوچەڵی کردەوە. ٢/عنه الأذی، پاراستی لێی.
دُفعَة ئەو ئاوەی بەجارێك لەدەفرێك دەرژێت، جار، کەڕەت.
●**دَفَقَ** ١/ ئاو بەتەکان ڕژا. ٢/الماءَ، بەتەکان ئاوی ڕژاند. ٢/النهرُ، پڕ بوو تاڕادەیەك لەملاولاکانیەوە ئاو ڕژا. ٤/الله روحه، خودا ڕۆحی لێ سەندەوە، مراندی.
دَفق ڕژانی ئاو بەتەکان.
دِفق وشتری تیژڕەو.
●**دَفَنَ** ١/الميتَ، خستیە گۆڕەوە، ئەسپەردەی خاکی کرد. ٢/الشيءَ، لەخۆڵدا شاردیەوە.
دَفن شاردنەوە لەخاکدا، ئەسپەردەکردن.
دَفّة لاپاڵی هەر شتێك.
دَفِئَ گەرمی دۆزیەوە، هەستی بەگەرمی کرد.
دَفین پەنهان، ئەسپەردە کراو
دَفینَة زیرەك، ئەو شتەی دەشاردرێتەوە، گەنج وماڵ وکانزای بەنرخ.
●**دَقّ** ١/ باریك وناسك بوو. ٢/الشيءَ، دەریخست، ئاشکرای کرد.
دُقاع خۆڵ، خاك.
دَقّاق ئارد فرۆش.
●**دَقِرَ** ١/پڕ بوو لەخواردن. ٢/النباتُ، زۆر بوو.
دَقَر، دَقرَة، دَقیرَة باخچەیەکی پڕ لەسەوزە وڕازاوە.
دَقِعَ قایل بوو بەبژێویەکی کەم، چەسپا بەخاکەوە لەبەر زەبونی.
●**دَقَلَ** ١/ه، دای لەلوتی یان دەمی، کێشای بەدەمیدا یان بەلوتیدا.
دَقَل بچوك و لاواز.

دَقَــل خــراپترین خورمــا، کۆڵەکەیــەکی درێـــــزە دەبەســـــترێت بەناوەڕاســــتی کەشـــــتیەوەو چــــارۆکەکەی پێـــــدا هەڵدەواسن.

دَقَّة خوّلی نەرم، خوێ.

دِقَّة باریکی، وردی وبچوکی.

دَقیق کەم، ئارد.

دَقیقَــــــة خولـــــەك، دەقـــــە، ١/٦٠ی کاتژمێرێك.

●**دَكَّ ١/الحائطَ** وێرانـی کـرد، خـاپوری کــرد. **٢/الأرضَ** بــەرزی ونزمیـــەکانی یەکسان کرد بە یەك.

دُكّ نەخۆش کەوت.

دَكّ جێگەی تەخت.

دُكّ ئەسپی پشت پانی کورتەڵە (وشـەکە جەمعە).

دُكّان دوکـان، جێگـەی کـڕین وفرۆشـتنی شمەك وکەلوپەلی جۆراو جۆرو وردەواڵە.

●**دَكَلَ ١/الشيءَ** خستیە ژێـر پێـوە، پێـی پێدا نا.

دَكَلَة قوڕی نەرم، ئـەو کۆمەڵە خەڵکـەی لەبەر لوت بەرزی وەڵامـی داواکاریـەکانی سوڵتان نادەنەوە.

دُكمَة ڕەنگێکە بەرەشدا دەڕوانێت.

دُكَن ڕەنگی ڕەشباو، هـەر شتێك ڕەنگـی تێری ڕەشباو بێت (وشەکە جەمعە).

●**دَكَنَ ١/المتاعَ** هەندێکی ڕێکوپێك کـرد لەسەر هەندێکی تری.

دَكَّة سەکۆ، جێگەیەکە دروست دەکرێت وبەشـی سـەرەوەی تـەخت دەکرێـت بـۆ دانیشتن یان کورسی لەسەر دانان.

دَكیل ژێر پێی کەوتوو، ژێر پێ خراو.

دِلالَة پیشەی دەڵاڵ.

دَلالَة بەڵگە، مانای لێفامراوی پەیف.

دَلّال دەڵاڵ، ئەو کەسەی دەڵاڵی بۆ کـڕین وفرۆشتن دەکات.

دَلام ڕەش، ڕەشی.

دَلاة سەتڵی بچوك، دۆڵچەی بچوك.

●**دَلَّ ١/الى الشيءِ** ڕێنمونی کرد.

دَلّ ناز، چاك ڕۆشتن.

دَلَجَ ئاوی لەبیر دەرهێناو لەحەوزدا ڕۆی کرد.

دَلَج کاتژمێرێك لەکۆتایی شەو.

دَلَــحَ بەکۆڵێکــەوە ڕۆشــت بەڕێـــدا وهــەنگاوی بــچوکی نـــا لەبەرقورســـی کۆڵەکەی.

دُلَح ئەسپێك زۆر عارەق بکاتەوە.

●**دَلِـغَ ١/**قەڵەو بـوو. **٢/الإنـاءُ** پـڕ بـوو تاکو لەسەری ڕژا.

دِلـدَال جولانـدنی ئەندامەکان لـە کـاتی ڕۆشتندا.

●**دَلــدَلَ ١/اضـطـرب او راسـه:** لـەکاتی ڕۆشتندا لەرزاندی وجوڵە جوڵی پێکرد.

دَلدَلَة ڕۆشتن.

●**دَلَّـسَ ١/البـائع:** ناتـەواوی ئـەو شـتەی شاردەوەی کەبەکڕیارەکەیی دەفرۆشێت، چاوبەسی کرد.

دَلَسَ فێڵی کرد، چاو بەسی کرد.

دَلس فێڵ و فڕ، چاوبەس.

دَلَس ئەو ڕومکەی لەکۆتایی هاویندا یـان لەدوای خورانی گەڵا دەردەکات، تاریکی

دَلَصَ بریکەی دایەوە، نەرم بوو.

دَلصاء وشتری پیری ددان کەوتوو.

●**دَلَعَ ١/لسانَهُ:** زمانی لـەدەمی دەرهێنا، زمانی هێنایە دەرێ.

●**دَلَفَ ١/الجيشُ:** پێشڕەوی کـرد. ٢/**ت الناقـة بحملـها:** پێیـەوە هەسـتا، بەبارەکەیـەوە هەسـتا، بارەکـەی بەرزکردەوە.

دلف پیاوی ئازاو چاو نەترس.

●**دَلَـقَ ١/**شمشێری لـە کـێلان دەرهێنـا. ٢/**الباب:** درگاکەی زۆر بەتوندی کردەوە.

دَلَق سمۆر، سفۆر، سفۆر، سمۆرە.

●**دَلَكَ ١/الشيءَ:** هەڵی گلۆفت، شێلای. ٢/**ه الـدهرُ:** ڕۆژگـار فێـری کـرد. ٣/**ت الـشمسُ:** بـەرەو ئـاوا بـوون لاربویـەوە، لەئاوا بوون نزیك بویەوە.

دَلَك نەرم ونۆڵیی.

دَلِـمَ زۆر ڕەش داگـەڕا، ڕەنگـی زۆر ڕەش بوو.

دَلَم کۆتری دەشتی.

دُلَم فیل، جانەوەری هەرمزلی لێرەوار.

دُلَمِس، دُلامِس تاریکاییەکی زۆر.

دُلَمِص درەخشان، بریسکەدار.

دَلو دۆڵچە، سـەتڵ، نـاوی بورجێکـە لـە١٢ بورجەکە.

دَلُــوف وشــتری قەڵــەو، دارخورمایــەك بەری زۆر گرتبێت، داڵی تیژڕەو.

دَلُولَك هەتوان، مەرهەم.

دَلَهَ دڵی لەسـەرخۆی نـەما بـەهۆی غـەم وپەژارەیەکەوە.

دَلِــهَ دێوانــەو سەرشـێت بـوو بـەهۆی عەشقەوە.

دلهام پیاوی بوێر.

دَلهَم تاریـك، گـورگ، پیـاوی سەرمەسـت وشەیداو مەدهۆشی عەشق.

دَلَيَ سەتڵی شۆڕ کردەوە بۆ ناو بیر.

دَلِيَ سەرسام بوو.

دَلیص نەرم و درەخشاوەیی ئاوی زێڕ.

دَلیع ڕێگەی فراوان، ڕێگەی ئاسان.

دَلیـل ڕێنمـا، بەڵگـە، ڕابـەر، پەرتوکێکـە ڕێنمایی پێویستی بۆ گەشتیاران تێدایە.

●**دَمّ ١/الرجلَ:** خێرای کرد، پەلەی کرد.

٢/الرجلَ: سەری شکاند، فەلاقەی کرد.

دِمّة مێروله، مێلوره، پیاوی کورته بـاڵای بێ نرخ، گوربە، پشیله.

دَم خوێن، خون، هون، خین.

دَمار وێرانی، کاولکاری.

دَمّار تیاچوون، لەناو چوون.

دُمـاع ئـەو شـلەیەی لـەدرەخت دەتکێـت لەکاتێکدا پەلێکی دەبڕدرێت.

دُمّاع ئاوی ڕژاوی چاو بـەهۆی پیری یـان ئاساغیەوە، ئاوی چاوجیا لەفرمێسك.

دماغ مێشك، کرۆکی ئاوکاسەی سەر.

دمام هەوری بـێ ئـاو، ڕەنـگ دزێـوی ڕوو ناشیرین(وشەکە جەمعە).

دَمِثَ نەرم ونۆڵ بوو.

دَمُـثَ خـۆش ڕەوشـتی ومیهرەبـانی نیشاندا.

دَمْث جێگەی زیخدار.

دَمج هاوتا، هاوشان، ئاوێتەکردن.

دَمجة شێواز، ڕێگە، میتۆد.

دَمجانة کوپەی سرکە، کوپەڵە.

دَمَخَ بڵندبوو، بەرزبویەوە.

●**دَمَـرَ ١/هُ:** لـەناوی بـرد، تێکـی شـکاندو وێرانی کرد.

●**دَمّر ١/هم:** لەناوی بردن.

دَمراء مەڕی کەم شیر.

دَمس کەس، کەسێك.

دُمس کاری گەورە، فرمانی مەزن.

دَمِسَ دەستی بەپیسیەك پۆخڵ بوو.

●**دَمَسَ ١/هُ:** داپۆشی، ئەسپەردەی کـرد، شاردیەوە.

دَمَس، دَمیس ئەو شتەی دەشاردرێتەوە.

دَمَص ١/فِی الشیء: پەلەی کرد تیایدا.

دَمِصَ قژی سەری ڕوتایەوە.

●**دَمَعَ ١/ت العینُ:** فرمێسکی ڕشت.

دَمع فرمێسك، ئەسرین، فـرێش، ڕۆنـدك، فرێشك.

دُمَّـع جێگـەو شـوێنەواری فرمێـسك بەڕوخسارەوە.

دَمعَـة یـەك تنـۆك فرمێـسك، زەنگوڵـێ ئەسرین.

●**دَمَغَ ١/هُ:** سەری شکاند وزامەکە گەشتە مێشکی، سەرکوتی کرد. **٢/الحق الباطلَ:** پوچەڵی کردەوە.

دَمغَة نیشانە، عەیاری ئاڵتون.

●**دَمَقَ ١/عليه:** بەبێ مۆڵەت چوە ژورەوە بۆ لای. ٢/**الشيءَ:** بەدزی بردی. .

دَمَق ڕەشەبای بەهێز بەفری لەگەڵدا بێت.

●**دَمَكَ ١/الشيءَ:** هاڕی.

دَمَلَ چاکی کرد، سازاندی.

دَمل نەرم ونیانی ومودارا‌کردن.

دُمَل زام، برین، جۆرە برنێکی هەڵتۆقیوە، دمەڵ.

●**دَمَلَجَ ١/الشيءَ:** ڕێکوپێك دروستی کردوداپڕشت.

دُملَج، دِملَج بازوبەند.

●**دَمَلَكَ ١/الشيءَ:** درەخشاندیەوە.

دَملوج بازوبەند.

دَمَن ڕەش هەڵگەڕانی درەختی خورما.

●**دَمَّنَ ١/البعيرُ:** پاشەڕۆی کرد.

دِمن، دِمان خۆڵەمێش، بەرتیل.

دِمنة سەلوێنك، شوێنەواری ماڵ، پاشماوەی ئاو لەحەوزدا، تێکەڵاوبونی فوروسەنێری تەڕ بوو لای حەوزدا، ڕق وکینەی کۆنی بنج داکوتاو لەدڵدا.

دُموج چونی شتێك بۆ ناو شتێکی تر، چونە ناوی شتێك بۆناو شتێکی تر.

دُموع فرمێسکەکان(وشەکە جەمعە).

دَموك خێرا لەڕۆشتن و تێپەڕبوندا.

دَمويّ خوێنڕێژ، خوێنین.

دُمَة ڕەوش، ڕێگەو شێواز.

دَمَة پارچەیەك خوێن.

●**دَمِيَ ١/الجرحُ:** خوێنی لێ هات، خوێنی لێ دەرهات.

دَميث جێگەی ڕیخدار.

دَميك بەفر، وەور، بەرف، وەفر.

دُمية بوکە شوشەی یاریی منداڵان، پەیکەری بچوکی لەلاستیك وپلاستیك دروستکراو.

●**دَنَّ ١/النحلة:** گیزەگیزی کرد.

دَنا نزیك کەوتەوە.

دَناوة نزیکی، نزیك کەوتنەوە.

دَنَأ ناچیزەبوو، سەرشۆڕ وبێ نرخ بوو.

دَنَخَ بە فورسی ڕۆشت لەبەر فورسی کۆڵەکەی.

دَنَّخَ ملکەچ وسەر شۆڕ بوو.

دَنْدَنَ مێش گیزە گیزی کرد.

●**دَنَّرَ ١/**سکەی لێدا. ٢/**الوجه:** درەخشایەوە.

دَنِسَ پیس بوو، پلۆخ بوو.

دَنَّسَ پیسی کرد، چلکنی کرد.

دَنس لەکەدار، چلکن، پیس، پلۆخ.

دَنَعَ ڕژدبوو وخێری تێدا نابینرێت.

دَنِع بێ خێروسەرشۆڕ.

دَنِعَ برسی بوو، لۆمەکرا، سەری شۆڕ بوو.
●**دَنِفَ ۱/المریض:** نەخۆشیەکەی قورس بوو ولەمردن نزیك کەوتەوە. **۲/ت الشمس:** بەرەو ئاوا بوون چوو ورەنگی زەرد هەلگەڕا.
●**دَنَّقَ ۱/الرجلُ:** مرد، کۆچی دوایی کرد.
دَنِقَ رەق بویەوە، لەبرساندا مرد.
دَنِيَ لاواز وسست بوو.
دُنيا دنیا، دونیا.
دُنيَوِيّ دنیایی، دونیایی.
دَنِيء ناچیزە، بێ ئەرزش.
دَوِي نەخۆش، لەجێگەدا کەوتوو.
دَوَابّ چوار پێ، ئاژەڵ، گاو مەڕ.
دَوَاح قەبەو گەورە وزۆر بەرزو بڵند.
دُواد پیاوی تیژڕەو، کرمی وورد.
دَوَاس شێر، پیاوی ئازا.
دَوَاسَة پایدەر.
دَوافِع پاڵنەرەکان، هۆکارەکان، فاکتەرەکان (وشەکە جەمعە).
دُوام سەرە سوڕێ، سەرگێژ خواردن.
دُوَامَة یاری مزراح خولاندنەوە.
دَوَاء چارەسەر، دەرمان.
دَواء، دُواء، دِواء دەرمان.

●**دَوَّحَ ۱/المالَ:** شپرزی کرد، پرژوبلاوی کرد.
دَوح خانوی گەورە.
دَوحَة بنکی دار، درەختی گەورە، باخ وبێستان.
●**دَوَّخَ ۱/الوجع رأسَه:** ئازار سەری گێژ کرد، ژان سەرە سوڕەی پێخست.
دَوخَة سەرە سوڕێ، سەر گێژ بوون.
●**دُودَة ۱/**کرم. **۲/الحریر، القز:** کرمی ئاوریشم. **۳/الأرض:** کرمی زەوی.
●**دَوَّرَ ۱/ه:** سوڕاندیەوە.
دَور جولە، ڕۆڵ، جار، کەڕەت گەڕانەوەی شتێك بۆ ئەو بارەی تیایدا بوە.
●**دَوَران ۱/**سوڕانەوە بەدەوری شتێکدا. **۲/الدم:** سوڕی خوێن. **۳/الکواکب:** سوڕانەوەی ئەستێرەکان.
●**دَورة ۱/**خول. **۲/الدمویة:** سوڕی خوێن.
●**دَوِشَ ۱/ت عینه:** چاوی بە هۆی نەخۆشیەکەوە تێك چوو.
دُوع ماسی بچوك.
●**دَوفَ ۱/الدواء:** تێکەڵاوی کرد.
دُوق کەمژیی، بێ ئەقڵی، گێلێتی.

دُوقَــــة شــازاده خــانم، واژەیــەکی لاتینیەوئێــستا تــەنها لەبــەریتانیا بەکاردەهێنرێت بەمانای فەرمانده دێت.
دوكَة، دُوكَة دوژمنایەتی، خراپ و شەڕ.
دَوِلَ ناو بانگی پەیدا کرد.
دُولَة بەشتێك دەگوترێت دەستاودەستی پێ بکرێت جارێك لەدەستی یەکێکدا بێت و جارێکی تر لەدەستی یەکێکی تر وەك پارە.
دَولَـــة بــەرێز، حکومــەت، دەســتەی فەرمانڕەوا لەوڵاتدا، دەوڵەت.
دُوَلِيّ نێودەوڵەتی.
دَوم درەختـی گەورە، هـەر دارێك مـەزن وقەبە بێت.
دُون بێ رێز، لەژێر.
دَوِيَ نەخۆش کەوت.
دَوِي نەخۆش، لەجێگەدا کەوتوو، گەمژە، گێل.
دَوِيّ، دَوِي دەنگی دایەوە، دەنگـی پـەرچ کردەوە.
دَهاس جێگەی نەرم ورەحەت.
دِهان پێستەی سور، جێگەی خز.
دَهّان ڕۆن فرۆش، زەیت فرۆش.
دَهاء زیرەکی، چاو ڕونی، چاو کراوەیی.

●**دَهَــــرَ ١/بــالقوم امــرٌ مکــروه؛** خراپەیەکیان هات بەسەردا، کەوتنـە نـاو ڕوداوێکی خراپ و ناخۆشەوە.
دَهر ڕۆژگاری درێژ، ماوەی دیاری کراو، هەزار ساڵ، نـەریت، خـوو، هـەتا هەتایـە، هەمیشە.
دُهرِيّ بەتەمەن.
دَهَسَ بەتوندی پێی پێدانا.
دَهْس ڕوەکێك ڕەنگـی سـەوزی بەسـەردا زاڵ نـەبوبێت، زەویـەك هـەم ڕەنگـی گیابدات وهەم ڕەنگی خودی زەویەکەش.
دَهِشَ سەری سوڕما، سەرسام بوو.
دُهِشَ سەرسام کرا.
●**دَهَــــشَ ١/**زۆر سەرســام بــوو. ٢/ه سەرسامی کرد.
دَهشَة سەرسامی، سەرسوڕمان.
●**دَهَقَ ١/ه** لێیدا، پیایدا کێشا.
●**دَهَكَ ١/الشیءَ** هاڕی، شکاندی.
دِهلیز دالان، ڕێگەی تەنگی درێژ.
●**دَهَّــمَ ١/ت النــارُ القِــدرَ** ئاگرەکــە دەفرەکەی ڕەش کردەوە.
دَهْــم ژمارەیــەکی زۆر لەهــەر شــتێك، هەڵکوتانە سەر ئاوایی.
دُهم سێ شەوی کۆتایی مانگی قەمەری.
دَهَم تاریکی، پێچەوانەی ڕۆشنایی.

دَهماء شەوی بیست و نۆیەمی مانگی قەمەری، ژمارەیەکی زۆر.
دُهمَة تاریکی، ڕەشایی.
●**دَهَن ١/ه**، خەڵەتاندی، فێڵی لێکرد(کوردەواتەنی سابونیدا لەژێرپێی).
دَهَنَ، دَهُنَ تەڕی کرد، چەوری کرد.
دُهن، دَهن ڕۆن، زەیت، بارانێکی کەم تەنها لەتوانایدا بێت ڕوی زەوی تەڕبکات.
دُهن، دُهنَة کەمێك ڕۆن.
دُهنيّ ڕۆنی، نیسبەت دراو بەلای ڕۆندا.
دُهور ڕۆژگاری درێز وجۆراو جۆر (وشەکە جەمعە).
دَهُوس شێری بێشەوجەنگەڵ.
دَهُوك زۆر شکێنەر، وردکەر.
دَهيّ ئاقڵ، ژیر.
دِياثَة نەرمی.
دَيّاصَة ژنی قەڵەوی پرگۆشتی کورتە باڵا.
دَيّان پاداشت بەخش، حاکم و بەدەستەڵات.
دِيانَة ناوێکە بۆ هەموو ئەو کردەوانەی بە هۆیانەوە خوا دەپەرسترێت، ئاینداری.
●**دِيباجَة ١**/ڕوخسار، دەم وچاو.
٢/الكتاب پێشەکی کتێب.
ديباج دیبا، پارچەی ئاوریشم.
دِيرَ توشی نەخۆشی سەر گێژ خوادرن بوو.
دَير دێر، پەرستشی ڕاهیبەکان.
دِيك کەڵەشێر، کەڵەباب، وەزری بەهار، میهرەبان.
دَين قەرز، وام، مەرگ، هەر شتێکی حازر بەدەست.
دين ئاین، ئیسلام، پاداشت، دەست خۆشانە، خوو، کاری پەرستش وگوێ ڕایەڵی خواوەند.
دِينَة خوو نەریت، گوێ ڕایەڵی.
دَيّوث گەواد، جاکەش، کەسێك بەرانبەر کچ وخوشك و دایکی غیرەتی نەبێت وبەگانیان بدات.
دِيَة خوێن بایی، ئەو سامانەی لەبری خوێن دەدرێت.
ديوان پەڕاوێکە هۆنراوەی هۆزانڤانی تێدا کۆدەکرێتەوە، دیوان.

ذِئب گورگ، گور، شینۆ.

ذِئبان موی ملی وشتر.

ذِئبَة مێینەی گورگ.

●**ذَئِرَ** ۱/تورە بوو. ۲/**منه**: لێی ترسا، لێی سڵەمیەوە.

ذَئِرَة ناپەسەند، سەختی، ناڕەحەتی شەڕ.

ذا بەواتای خاوەن دێت لە پێنج ناوەکەیە لەباری نەصبدا.

ذائِقَة هەستی چەشتن.

ذائِل هەڵقەی زرێ.

●**ذابَ** ۱/ تواوە، توایەوە. ۲/**الرجل**: لەدوای ئەقڵداری بێ ئەقڵ وفام بوو. ۳/ **دمعه**: فرمێسکی هاتە خوارێ.

ذاب لەکە، ناتەواوی، عەیبە.

ذابَ، ذَوبا توایەوە، تاوایەوە.

ذابِل پەژموردە، وشك.

ذات خود، دەروون، ڕاستی، خاوەن.

●**ذاتُ** ۱/ **الكبد**: نەخۆشیەکی جگەرە. ۲/ **الرئة**: نەخۆشیەکی سینگ وسیەکانە. ۳/ **الشيء**: خودی شت، جەوهەری شت. ٤/ **الصدر**: بیر، ئەندێشە، ڕاز، نهێنی. ٥/**القرنين**: دوشاخ دار، ماری شاخ دار. ٦/**اليد**: دارایی. ۷/ **اليمين**: لای ڕاست، لای ڕاستەوە. ۸/**الشفة**: وشە، پەیف بۆیە وانراوە چونکە لە نێوان هەرتکە لێوەوە دێتە دەرێ. ۹/**مرة**: جارێك، جارێکیان. ۱۰/ **اليوم**: ڕۆژێك، ڕۆژێکیان.

ذاتي شەخسی، خودی، ئەسڵی.

ذاتِيَّة کەسێکی بەرجەستە، خۆیەتی.

ذاحَ بەتوندی ڕۆشت.

ذاخِر قەڵەو، گۆشتن، پڕگۆشت.

●**ذادَ** ۱/ه: پاڵی پێوەناو دەری کرد.

ذادَ، ذَوْداً پاسەوانی کرد، پشتیوانی کرد.

●**ذارَعَ** ۱/ه: تێکەلاوی کرد، تێکەڵی کرد.

●**ذاطَ** ۱/ ه: دەستی نایە بینەقاقای تاکو زمانی دەرهات. ۲/**الإناء**: پڕی کرد.

●**ذاعَ** ۱/ **ماله**: شپرزی کردو هیچی نەهێشتەوە لەدەستی خۆیدا.

ذاعِر ترسێنەر، ترسناك.

ذافَ مرد، کۆچی دوایی کرد.

ذافَ بەخێرایی مرد.

ذاقَ چەشتی، تامیکرد.

ذاكَ ئەوە (ڕاناوی ئامازەیە).

ذاكِرَة هۆش، بیر، لەبەرکردن، یادەوەری.

●**ذامَ** ۱/ه: لەکەداریکرد.

ذام لەکە، ناتەواوی، عەیب.

ذامَة قسە، ئاخافتن، پەیڤ.

ذاوٍ پەژموردەو وشك.

ذاهِب ڕۆشتوو.

ذاهِل گێژو سەرگەردان.

●**ذَأَبَ** پەلـەی کـرد. ١/**الـشيء** کـۆی کردەوە. ٢/**ه** ترساندی.

ذَأْب کردەوەی بەد، کاری ناشیرین وقۆڕ.

●**ذَأَطَ** ١/ **ه** سەری بڕی.

ذَأَفَ مرد.

ذَأَلَ بەنـەرمی ڕۆشـت بەڕێدا، بەپیاسـە ڕۆشت بەڕێدا.

●**ذَأَمَ** ١/**ه** لەکـەداری کـرد، دەری کـرد، سوك وبێ ڕێزی کرد.

ذَبَّ وشك بویـەوە بـەهۆی تینـوێتی یـان گەرماوە.

●**ذَبَّ** ١/ **الفـرس** مـێش چـوە کونـە لوتیەوە.

ذَبّ گاکێوی بۆیە واناونراوە چونکە زۆر دەجولێـــت ولەجێگەیەکـــدا ئـــۆقرە ناگرێت.

ذُبَـــاب مـــێش، مەگـــەز، مێـــشولە، میـــشەنگوین، هـــەنگ، شـــەڕوخراپە، تاعون، دێوانەیی وسەرشێتی.

ذَبّاح قەساب، سەربڕ.

ذُبَـاح ئازارێکـە لەگەردنـدا وەك ئـەوە وایە توشبوەکەی سەربڕدرێت.

ذُبَالَة فتیلەی چرا، پڵیتە.

●**ذَبَحَ** ١/**ه** سەری بڕی، خنکاندی، لەتی کرد.

ذِبْح کوژراو، سەربڕاو.

ذَبْذَبَة زمان، زار، خشڵ بۆ ڕازاندنەوەی کەژاوە، لەرەلەری شەپۆل ڕادیۆیی.

●**ذَبَـــرَ** ١/ **الکتـــابَ** نووســـی، چـــاك وخێراوبێ وەستان خوێندیەوە.

ذَبِرَ تورە بوو، ڕقی هەستا.

ذِبْر پەرتوك، کتێب.

●**ذَبَـلَ** ١/ **النبـاتُ** نـاوی کـەم بویـەوە وسیس بوو.

ذَبْل ئێسقانی پشتی کیسەڵ.

ذُبْلَـــة وشـــك بونـــەوەی لێوەکـــان لەتینوێتیدا.

ذَبِي سەرهەنگ.

ذَبِـيح سـەربڕاو، ئـاژەڵێ بـۆ سـەربڕین وقوربانی دەست بدات.

●**ذَجَلَ** ١/**ه** ستەمی لێکرد.

ذَحْل کینەو ڕقی دوژمنایەتی، تۆڵە.

ذَحَّـةُ زللـەی لێـدا، چـەپازلەی لێـدا، بەلەپی دەست لێیدا.

●ذخَـرَ ١/ زەخـیرەی خـست. ٢/ الـشيءَ: هەڵی گرت و شاردیەوە بۆكاتی تەنگانە.
ذُخْــر زەخـیرە خـستن، شـت وەـەك هەلگرتن بۆكاتی پێویستی وتەنگانە.
ذخـیرة شمـەكی هـەلگیراو بۆكـاتی تەنگانەو نارەحەتی.
●ذرّ ١/ پرژوبلاوی كـرد، كـردی بـەبادا. ٢/الحبَّ في الارضِ: چاندی.
ذَرّ گەردیلـەی بـچوكی تـەپ و تـوز، بێچوی مێروله.
ذَرِئَة سەرەتای پیری.
ذَرْء شتێكی كەم.
ذُرَاب ژار، ژەهر، زەهر.
ذِراع لەئەنیشكەوە تاكو سـەری پەنجـەی دەست، بازوو، باڵ.
ذَرَّاف خێرا، بەپەله.
●ذَرِبَ ١/ السیفُ: تیژ بوو، بڕنـده بـوو. ٢/ الجرحُ: بۆگەنی كرد، پەرەی سەند.
ذَرِبٌ تیـژ لەهەرشـتێك، تیـژزبان، زمـان درێژ.
ذِرِبَة لوو لەگۆشـتدا، ژنـی زمـان درێـژی خیانەت كار.
●ذَرَحَ ١/الشيءَ: كردی بەبادا.
●ذَرَّحَ ١/اللبنَ: تێكـەڵی كـرد لەگـەڵ ئاودا.
ذَرَعَ پێوای، پێوانەی كرد بەباڵ.
●ذَرَّعَ ١/الرجـلَ: لـەدواوە بــەباڵ خنكاندی.
ذَرْع كراوەیـی وڕاكێـشاوی دەسـت، هێـز، توانا.
ذَرَع گوێرەكـەی كێـوی، بێـچوی مانگـای كێوی.
ذَرِعْ زمان درێژ بۆ شەڕو خراپـە گـوتن، چەنەباز.
●ذَرَفَ ١/ الدمعُ: ڕژا. ٢/ ذَرْفاً: بەلاوازی وسستی وبێ هێزی ڕۆشت.
●ذَرَقَ ١/الطائرُ: ڕیقنەی كرد.
ذَرْق ڕیقنـەی باڵنـدە، جیقنـە، ڕیتـق، ڕیختە.
●ذِروة ١/بڵنـدی وبـەرزی هەرشـتێك، جێگەی بەرز، لوتكە. ٢/الجبلِ: قوللەی شـاخ، لوتكـەی شـاخ، كۆتاخـاڵی بـەرز لەشاخدا.
ذُرَة گەنمەشامی، هرزن.
●ذَرَى ١/ الحنطةَ: كـردی بـەبادا بـۆوەی دەنكۆڵـەكانی لـەتۆزو كایەكـەی پـاك بكاتەوە، شەنی كرد.
ذَرَي پـەناگاو هەرچـی شـتێك لەپەنایـدا خۆت بشاریتەوە.
ذَرَي چەكی ئەتۆمی، چەكی ناوكی.

ذَرِيـــح تەپۆلكـــە، گـــرۆه، كۆمـــەڵ (وشەكەجەمعە).

ذريع خێرا، تیژڕەو، شفاعەت كار.

ذَرِيعَة دەست پێچكە، بەهانـە، هۆكـار، ئامراز.

ذُرِّيَة وەچە، نەوە.

ذَرَءَ ١/اللهُ الخَلقَ: وەدی هێنـان، دروسـتی كردن.

●**ذَعَرَ ١/ ه:** ترساندی، سڵەماندیەوە.

ذَعِرَ ترسا، سڵەمایەوە.

ذُعْر ترس، سڵەمانەوە.

ذَعِرَ سەرسام بوو.

ذُعـــرَة چـۆلەكە فــنگ هەڵتەكێنـــە، باڵدارێكی بچوكە بەوە ناسراوە بـەزۆری كلكی بەرەسەرو خوار دەجوڵێنێتەوە.

●**ذَغَـــفَ ١/ الطعـام:** ژەهـــری تێكـــرد، ژەهـــــری كـــــردە ناوخواردنەكــــەوە، ژاراویكرد.

ذُعـف ژەهرێكـی كوشـندەیە، ژەهرێـك دەست بەجێ بخۆرەكەی بكوژێت.

ذُعَفان مەرگ، مردن.

●**ذَعِنَ ١/لهُ:** ملكـەچ بوبـۆی، سـەری بـۆ دانەواند.

ذَعْن ملكەچی، گوێ ڕایەڵی.

●**ذَفَّ ١/فِي الأمر:** پەلەی تێداكرد.

ذَفّ دەنگی پێڵاو لەكاتی ڕۆشتندا.

ذُفّ ئاوێكی كەم.

ذُفَاف ژەهری كوشندە، ئاوێكی كەم.

ذِفاف هەرشتێكی كەم.

●**ذَفِرَ ١/الشيء:** بۆنی بڵاو بویەوە.

ذَفَر بۆگەنی توندوتیژ.

ذَفـراء ڕوەكێكـی بەهارەیـەو بـۆنی زۆر ناخۆشە.

ذِفْرة ئاوی پیاو، شەهوەتی پیاو.

●**ذَقَنَ ١/هُ:** كێشای بەچەناكەیدا.

ذَقَن چەناكە، چەناگە، چەنا.

ذَقناء ژنی چەناگە درێژ.

ذَكاء زیرەكی، بیرتیژی.

●**ذَكَــرَ ١/اسـمَ الله:** نـاوی خـوای بـرد. ٢/الشيء: لەبەری كرد، لەمێشكی خۆیدا پاراستی، یادی كردەوە.

●**ذَكَّـرَ ١/هُ:** بـیری خـستەوە، خـستیەوە یادی، وەبیری هێنایەوە.

ذِكر یادكردنـەوەی خـواو لێ پاڕانـەوەی، گەورەیی، بەرزی، بڵندی.

ذَكَر ئەندامی زاو زێی پیـاو، ئاسـنی زۆر ڕەق، پۆڵا، پێچەوانەی مێ.

●**ذَكِــر ١/مِــن القــول:** قـسەی ڕاســت وبەهێزو پێز.

ذکرَة پێچەوانەی لەبیرچون، یادەوەری، ناوبانگ.

ذکری یاد، یادگاری.

ذکورة نێرێتی، پیاوێتی، پێچەوانەی مێیەتی.

ذکَیَ تیژ بیر بوو، بیری تیژ بوو.

ذکیّ پیاوی بیرتیژ، پیاوی زیرەك.

● **ذکّی ١/النار**؛ هەڵی گیرساند. **٢/الذبیحة**؛ سەری بڕی، کردیە قوربانی. **٣/**چوەتە تەمەنەوە، چوە ساڵەوە.

ذکیر باشترین جۆری ئاسن.

ذلاقَة ڕەوان بێژی و زمان پاراوی.

ذلّ سەرشۆڕبوو.

ذلّ خوو، بەزەیی، ڕێگەیەك کوترابێتەوە هێندەی پێ پێدا نرابێت.

ذلّ سەرشۆڕی، ملکەچی.

ذلَغَ لچی قڵیشا، لێوی قڵیشا.

●**ذلَقَ ١/الطائر**؛ ڕیقنەی کرد. **٢/ه** لاوازی کرد.

ذلّقَ تیژی کرد.

ذلق زمان و نوکی تیژ.

ذلَق دودڵی و بێ ئارامی.

ذلكَ ئەوە (ئامرازی ئاماژەدانە بەتاکی دوور).

ذلیل سەرشۆڕ، ژێر دەستە.

●**ذمّ ١/الأنف**؛ چڵمی پێدا هاتە خوارەوە، چڵمی لێهات. **٢/ه**؛ زەمی کرد، لەپاشملە باسیکرد.

ذمّ باسکردنی لەکە وپەڵەی کەسێك، پێچەوانەی مەدح وستایش، لەکە و پەڵەو ناتەواوی.

ذمام جلەو، هەق، ڕێز، شەونم، پەڵەی ڕوخسار(لەم دووبارەدا وشەکە جەمعە).

ذمامة کەفالەت، بیمەدان.

●**ذمَرَ ١/ الأسد**؛ مڕاند، مڕەی کرد، نەڕاندی.

ذمر ئازا، چاونەترس، زیرەك.

ذمرَة بانگ وهاوار.

ذمّة پەنا، پەیمان، بەڵێن، ئاگاداری، خۆراکی میوانی یان شایی.

ذمّی بەناموسوڵمانێك دەگوترێت کەلەسایەی دەوڵەتی ئیسلامدا بژی وسەروماڵ و ناموسی وخوێنی پارێزراوبێت وبیروباوەڕی تایبەتی خۆی دەپارێزێت لەبەرانبەر سەرانەکەیدا کەدەیدات بەدەوڵەتی ئیسلامی، پەنادراو.

ذمیَ جولایەوە، جموجوڵی کرد.

ذمیر ئازا، چاونەترس، پیاوی جوان ڕوخسار.

ذَمِیم لۆمەکراو، تەشەرلێدراو، پەڵەی سەر ڕوخسار.

ذَنَّ چڵم هاتە خوارەوە.

ذَنَان چڵمی شۆڕبوەوە بەلوتدا.

●**ذَنَبَ ١/ه**: شوێنی کەوتوو لێی جیانەدەبوەوە.

ذَنَّبَ گوناهی کرد.

ذَنْب گوناه، تاوان، خەتا، هەرکارێکی نارەواو ناشایستە.

ذَنَن کلکی ئاژەڵ، جزوی دوپشك، خاشاك وشتی فێزەون.

ذُو ناوێکە بەواتای خاوەن دێت.

●**ذُو ١/الأرحام**: خزم ودۆستان وئەو کەسانەی سیلەی ڕەحم پێکەوە دەیان بەستێتەوە. ٢/**الحِجَّة**: دوازدەیەمین مانگی ساڵی (قەمەری- کۆچی)، مانگی حەجکردن. ٣/**القَعْدَة**: یازدەیەمین مانگی ساڵی (قەمەری- کۆچی)، مانگی ناوجەژنان. ٤/**مال**: تونادار، پارەدار، دەوڵەمەند، دارا.

ذَوْب هەنگوینی پاڵفتە.

ذُوَبَة پاشماوەی ماڵ وسامان لەدەستی پیاودا.

●**ذَوَّجَ ١/اللهَ**: خواردیەوە.

ذَوْد پشتیوانی وپارێزگاری.

ذُوصِحَة تەندروست، لەش ساغ.

ذُوعِیل بەمفام، عاقڵ، ئاقڵ، ژیر، ئەقڵمەند.

ذَوق، ذائِقَة هێزی چەشتن، هەستی چەشتن وتام کردن.

ذَوَاق چێژ، تام.

ذَوَلَق نوکی زمان، سەری زمان.

●**ذَوَى ١/النبات**: سیس وپەژموردە بوو.

ذِوَة مەری بچوکی کێوی.

ذَهَاب ڕۆشتن، جموجوڵ کردن.

ذَهَبَ مرد، ڕۆشت، گوزەری کرد، لەجێگەیەکەوە چوو بۆ جێگەیەکی تر.

●**ذَهَّبَ ١/الشيء**: ڕوکەشی ئاڵتونی کرد، ڕوکەشەکەی کردە زێڕ.

ذَهَب ئاڵتون، زێڕ، تەڵا.

ذِهْبَة بارانی کەم یان لێزمەی باران.

ذَهَبِيّ ئاڵتونی.

ذَهِلَ سەراسیمە بوو، هۆشی لەسەر نەما.

ذَهْل، ذُهْل بەشێك لەشەو.

●**ذَهَنَ ١/الأمرَ**: لێی تێگەشت، لێی حاڵی بوو، فاماندی.

ذَهَنَ دەرکی کرد، پەی برد.

ذِهْن تێگەشتن و بەهێزی لەناوەزدا، ئاوەز.

ذهَن زیرەکی، بیرتیژی.

ذهُول گێژی.

● **ذِي** ١/بەواتای خاوەن دێت ناوێکە لەپێنج ناوەکە **(اسماء الخمسة)** لەباری جەڕدا. ٢/**الْقُرْبَى** خزم و خوێشان.

ذِیْخ گورگی بوێروئازا.

●**ذَيَعَ** ١/**الخبرُ** بڵاوبویەوە، پەخش بوو.

ذَيل دامێن، کۆتایی هەرشتێك، کلك.

●**ذَيَمَ** ١/ **ه** لەکەداری کرد.

ذِیْن لەکە، ناتەواوی.

ر

رِئاء ڕياكارى، لەبەرچاوى خەڵك چاكەكردن.

رَئل بێچوى وشترمر، بەچكەى نەعامە.

●**رَئمَ ١/الشيءَ:** خۆشى ويست وخوى پێوە گرت. **٢/الجرحُ:** هاتەوەيەك بۆسارێژ بوون وچاك بونەوە.

رِئم ئاسكى سپى.

رِئة، رِيَة سيەكان، بەشى هەرەگرنگى كۆئەندامى هاناسەدان.

رَئيس سەرۆك، پێشەواى كۆمەڵ وگەل، سەركردە.

رائِب هەرمەسەلەيەك گومان و دودڵى تێدابێت.

رائِح ڕۆشتوو، هاتوچوكەر.

رائحة بۆن وبەرام.

رائِد ڕێنما، سيخوڕ، نێردراوى كۆمەڵێك كەدەينێرن بۆ وەى جێگەيەكيان بۆ بدۆزێتەوە تێيدا بخەن.

رائِدة بەژنێك دەگوترێت بەناوماڵە دراوسێ كانيدا گەڕاڵى بكات.

رائِع دڵپەسەند، جوان وچاك، ئەوەى خەڵكى سەرسام بكات بەجوانى كردەوەكانى يان قسەو ڕوخسارى.

رائِق ساف وڕۆشن، پاڵفتەو بێ گەرد.

●**رائِغ ١/من الطريق:** ڕێگەى خوارو خێچ ولارو لەوێر.

رائِل ددانى زيادە كەلەپشتى كاكيلەكانەوە دەردێن.

رابّة باوەژن، ژنى باوك.

رابّ مێردى دايك، باوەپيارە.

●**رابَ ١/** درۆى كرد. **٢/الرجلُ:** سەرسام بوو، گومانى دروست كرد، گومانى برد.

رابِح سودمەند، سوود كردوو.

رابِد گەنجينەدار، خەزێنەدار، خەزنەدار.

رابِض سەقامگير ونيشتەجێ.

رابِط ڕاهيب، دونيا نەويست، كەسێك دەرونى خۆى پاك كردبێتەوە لەخۆشويستنى دنيا، پەيوەستكار.

رابِطة پەيوەندى، پەيوەستگى.

رابِع چوارەم، چوارەمين.

راتِب موچە، هەميشەيى وسەقامگير.

راتِق چاكەخواز، ناوبژى كەرو موسڵيح.

●**راجَ ١/تِ الريحُ:** تێكەڵ و پێكەڵ بوو بەجۆرێك نەزانرا لەكوێوە هەڵيكردوە.

●**راجِح ١/ من الأقوال:** وتە و ڕاى بەهێزتر وپەسەندتر.

●**راجَعَ ١/الرجلُ:** گەڕايەوە سەرشەرێك يان چاكەيەك كەپێشتر لەسەرى بووە.

راجِف پەتای لەرز.

راجِفَة یەکەمین فوو کەلەڕۆژی قیامەتدا دەکرێت بە (**نفخ الصور**)دا.

راجِل پیادە، کەسێك بەپێ بڕوات.

راجِن کەسێك یان ئاژەڵێك خوی گرتبێت بەشوێنێکەوە.

راجِی ئومێدەوار، ئارەزومەند.

راحَ هات وچوو، هاتوچوی کرد لەکاتی ئێوارانندا.

راحَ، رَواحاً: کۆچی کرد، سەفەری کرد.

راحِل کۆچکەر، سەفەرکەر.

راحِلَة ئامرازی لێسوار بوون، هەرشتێك مرۆڤ لێی سواربێت.

راحِم میهرەبان، کەسێك بەزەیی هەبێت.

راحَة حەسانەوەی بێ قرە ومشە.

●**راحَةُ ١/الید،** لەپی دەست.

●**رادَ ١/الشیء،** داوای کرد. **٢/ت الریح،** کەمێك باهەڵیکرد.

راد، رادَة ژنی جوان.

رادَشَ یەکتریان بەرد باران کرد.

رادِع ڕێگر، سڵەمێنەرەوە.

رادَفَ لەپشتەوە سوار بوو.

رادِن زەعفەران.

رادیکال لایەنگری گۆڕینی سیستەم لە ڕەگ و ڕیشاڵەوە.

●**رازَ ١/الحجر،** بەردەکەی کێشا بۆ ئەوەی بزانێت سەنگی چەندە.

راز سەرۆکی وەستاکانی بیناسازی، ئەندازیاری بیناسازی.

●**رازَیَ ١/ه،** تاقی کردەوە.

رازِیانَج ڕازیانە.

راسَ بەفیزوکەش وفشەوە ڕۆشت بەڕێدا، زۆری خوارد.

راسِب پیاوی دامەزراو وسەقامگیر وبەئارام، قوتابیەك دەرنەچوبێت لە خوێندنی ساڵدا.

راسِخ بنج داکوتاو وڕیشەدار لەزمویدا.

راسَلَ نامەگۆڕکێی کرد.

●**راشَ ١/** زۆری خوارد، زۆر خۆری کرد. **٢/ه المرض،** لاوازی کرد.

راشِد هۆشمەند، هۆشیار، بێدار، ژیر.

راشِن کەسێك بەبێ بانگهێشت کردن بێتە سەر سفرە، مشەخۆر.

راشِی بەرتیل دەر.

راصِد شێریبێشە وجەنگەڵ، چاودێری کەر، کەسێك لەبۆسەدا دابنیشێت.

راصَ لەپاش شێتی عەقڵی کردەوە.

راضٍ خۆشنود، قانع بەبەشی خۆی، قایل.

راضِب بارانی بەلێزمەو خوڕ.

راطَلَ بە (ڕەتڵ) شتی فرۆشت. (یەك ڕەتڵ یەکسانە بە ٢٥٦٤گرام).

●**رَاطَنَ ١/ه:** بەعەجەمی قسەی لەگەڵدا کرد.

●**راعَ ١/** گەڕایەوە. **٢/ه الأمرُ:** سەرسامی کرد، سەری سوڕماند. **٣/منه:** سڵەمایەوە وترسا. **٤/عنه:** گەڕایەوە لێی. **٥/رَيعاً:** زیادی کرد، گەشە ونەشونمای کرد.

راعِب پیاوێك کەدەدوێت قسەی کێش وسەرودار بکات.

راع، راعِي شوان، شڤان.

●**راغَ ١/الرجلُ عن الطريق:** لەڕێگە لایدا. **٢/الصيدُ:** بەملاولادا ڕۆشت.

راغِب ئارەزومەند، خوازیار.

راف مەی.

رافَ، رَيفاً هات بۆ زەوی سەوزەڵان.

رافِضي لای سوننیەکان بەکەسێك دەگوترێت بڕواو متمانەی تەواوی بەڕێبازی شیعە هەبێت.

رافِعةَ ئامێرێکی سادەیە بۆ بەرزکردنەوەی قورسی بەکاردێت.

●**رافَقَ ١/ه:** بویە هاوەڵی، بویە هاوڕێی.

●**راقَ ١/الشيءُ:** بریکایەوە، بریسکەی لێوەهات. **٢/ رَيقاللهُ:** ڕژا.

راقَبَ چاودێری کرد، پاسەوانی کرد.

راقِد نوستوو، خەوتوو.

راقِصَة سەماکەر، ئافرەتی سەماکار.

راقِي جادوگەر.

راكِب سوار، گەشت کەر.

راكِد ڕاوەستاو، ئاوێکی مەنگ.

راكَضَ یاری ڕاکردنیان کرد پێکەوە.

راكِع هەرکەسێك یان هەرشتێك سەری دانەواندبێت.

●**رامَ ١/عنه:** لێی دورکەوتەوە. **٢/بالمكان:** تیایدا مایەوە. **٣/ رَوْماً الشيءَ:** ویستی لێی بوو، داوای کرد. **٤/ رَيماًبالمكان:** تیایدا نیشتەجێ و سەقامگیر بوو.

رامِح خاوەن نێزە.

رامِع کەسێك سەری بلەقێنێت ودواتر بەرزی بکاتەوە.

رامِق هەژار، نەدار.

رامُوز دەریا، بنەڕەتی شت.

رامِي تیرهاوێژ، تیرەنداز.

●**رانَ ١/الأمرُ:** نارەحەت وسەخت و توندوتیژ بوو.

رانَ، رَيناً بەسەریدا زاڵ بوو.

راوَدَ پشت گوێی خست، بەفیڕۆیدا، خەڵەتاندی.

●**راوَضَ ١/هـ** خەڵەتانـدی، سـەری لـێ تێکدا.

راوِی گێـــڕەرەوەی بەســـــەرهات، چیرۆکخوان.

راهِب قەشـەی ئـاینی مەسیحی، شێری بێشەوجەنگەڵ.

●**راهَ، رِیهاً ١/الرجلُ** هات وڕۆشت.

●**راهَقَ ١/الغلامُ** گەشـتە تەمـەنی بـاڵق بوون و شەیتانی بون لەخەودا.

راهِــن ســـەقامگیر، تونـــدوتۆڵ، ئـــەو بارودۆخەی لەهەنوکەدا بەر قەرارە.

رایَة بەیداخ، پەرچەم، ئاڵا.

●**رَأَبَ ١/الشيءَ** کۆی کـردەوەو بەنـەرمی بەستی.

رَأْب شکاوی گەورە.

●**رَأرَأَ ١/بعينيه** چاوی گێڕا بەملاو لادا. **٢/ت الضباءُ** کلکی لەراندەوە.

●**رَأْس ١/**ســـەر، بڵنـــدترین بەشـــی هەرشتێك، دەمڕاست وسـەرۆکی کۆمـەڵ. **٢/الـسَّنَة** یەکـەمین ڕۆژی سـاڵی تـازە، سـەری سـاڵ. **٣/الـشهر** یەکـەمین ڕۆژی مـانگی تـازە، سـەری مـانگ. **٤/البـاب** چوارچێوەی درگا. **٥/السُّكر** کلۆی شەکر. **٦/العمود** سەری ستون. **٧/القوم** سەرۆك وپێـشەوا، ڕابـەر، دەمڕاسـت. **٨/المـال** سەرمایە.

●**رَأَسَ ١/القومَ** سەرۆکایەتی کردن.

رَأساً یەکسەر، دەست بەجێ.

رأسٌ بِـرَأسٍ سـەر بەسـەر، یەکـسان، بەرانبەر.

●**رَأَسَ ١/هـ** کردیە سەرۆك.

●**رَأَفَ ١/ بِهِ** زۆر بەزەیی پێداهاتەوە.

رَأفَة بەزەیی، میهرەبانی.

●**رَأَمَ ١/الجُرحَ** چـاکی کـرد، چاکسازی تێدا کرد.

رَأى بەچـاو ڕوانـی، بەچاوســەرنجیدا، بینی.

رأى دەرکی کرد، گومانی کرد.

●**رَأي ١/**ئەندێـشە، بـیر، بـیرو بـاوەڕ، ڕاو بۆچوون. **٢/العام** ڕای گشتی.

●**رَبَّ ١/بالمكانِ** تیایدا مایەوە. **٢/النعمةَ** زیادی کرد.

رَبّ پەروەردگار، خودا.

رُبّ خورمـا یـان ئـاوی هـەناری کوڵێنراو، ڕوبی هەنار یان. . . هتد.

رُبَّ لەوانەیـە، ڕێـی تـێ ئەچـێ، پێدەچـێ (پیتی جەڕڕە) بۆ کەم کردنەوە یان زیاد کردن لەڕستەدا بەکار دەهێنرێت.

●**رَبا ١/الفرسُ** ئاوسا، هەڵاوسا.

رِبا، رِباء سود خۆری، سوو.

●رِبَا، رَبـاءً ١/المالُ: زیادی کـرد، نـەش ونمای کرد.

●رَبَا ١/الولدُ: گەورەبوو، پەروەردە بـوو، پێگەیی.

رَباب هەوری سپی، هەوری ڕەش.

رِباب پەیمان وبەڵێن.

رَبّاب کۆمەڵ، گروپ.

رَباجَة گێلی وکەم فامی.

رِباط ئەو جێگەیەی سوپا تیایدا کۆمـەڵ دەکات وەك قەڵا.

رُباعی چواری، چوارپیتی.

رَبّانیّ خوایی، خواناس.

رُبّانیّ سەرۆکی کەشتیەوانان.

رُبّـان سـەرۆکی کەشـتیەوانان، سـەرۆکی دەریاوانان، کۆمەڵ.

●رَبَـأَ ١/ بـەرز بـوەوە، بڵنـد بویـەوە. ٢/الشیءَ: بەرزی کردەوە.

رَبْأ چاودێری کردن، پاراستن، پاسـەوانی کردن.

●رَبَّ ١/ الـشیءَ: کـۆی کـردەوە. ٢/الولـدَ: بەخێوی کرد تاکو باڵق بوو، پـەروەردەی کرد تاکو پێگەیی.

●رَبَّـتَ ١/الـصبیَّ: پـەروەردەی کـرد، بەخێوی کرد.

●رَبَـثَ، رَبْـثَ ١/ه عـن کـذا: قەدەغـەی کرد، بەربەستی لێکرد.

رَبُجَ نازیرەك بوو، بیرتیژ نەبوو.

رَبِـحَ قـازانجی کـرد، سـودی وەرگـرت لەبازرگانیەکەی یان لەهەرکارێك.

●رَبَّـحَ ١/ ه: وای لێکـرد قـازانج بکـات، قازانجی پێگەیاند.

رِبح سود، قازانـج، کـەڵك، قـەڕ، بـەهرەی سەودا.

●رَبَـدَ ١/بالمکـان: تیایـدا مایـەوەو سـەقامگیر بـوو. ٢/الإبلَ: وشـترەکەی لـە میربەدا بەستەوە (میربەد)یش لەجێگەی گەورە بۆ وشتر.

رَبِـذَ قاچـی لەڕۆشـتندا یـان دەسـتی لەکارکردندا سوك بوو.

رَبَـذَة سـەختی ونارەحـەتی، لـەڕ وکـەم گۆشت.

رَبِـذَة پیاوی بـێ خێـر، هەرچـی شـتێك قێـزەون وپـیس بێـت، پـەڕۆی ژنـی حەیزدار، سانتی.

رَبُزَ زیرەك بوو.

●رَبَسَ ١/ه بیدِهِ: لێیدا، پیایدا کێشا.

رَبْـس هـەرکارێکی خـراپ ومونکـەر، زۆر لەژمارەدا.

●**رَبَشَ ١/ القريةَ:** پڕی کرد، لێوان لێوی کرد.

رُبشَة هەمەڕەنگی، جۆراو جۆری ڕەنگ.

●**رَبَصَ ١/ بِه:** چاوەڕوانی کرد خێرێك یان شەڕێکی ناوقەبێت، چاوەڕوانی کرد هەلێکی بۆ هەڵبکەوێت تازیانی لێ بدات.

●**رَبَضَ ١/المكانَ:** پەنای بۆ برد.

رَبَض ژن بۆ مێرد، هاوسەری پیاو، دایك، خوشك.

●**رَبَطَ ١/هُ:** بەستیەوە، گرێیدا.

رَبط بەستن، پێچان، پەیوەست کردن.

رَبَعَ ڕاوەستاو چاوەڕوانی کرد.

رَبع پیاوی نەکوڵ و نەدرێژ، خانە، ماڵ، خانوو، کۆمەڵێ خەڵك.

رُبع، رُبُع لەچوار بەشی شتێك یەك بەشی، یەك لەچوار، ٤/١.

رَبعَة بەژن مام ناوەند، بالاّی نەکورت نەدرێژ.

●**رَبِقَ ١/ هُ في الأمرِ:** خستیە ناویەوە، تێوەی گلاند، گلاندی لەمەسەلەکەوە.

رِبق کەمەند، گوریس سەرێکی وەك ئەڵقە بەسترابێت.

●**رَبَكَ ١/ الشيءَ:** تێکەڵاوی کرد، سەرسامی کرد.

رَبِكَ مەسەلەکەی لێ تێك چوو.

رَبَل گیای زۆر سەوز.

رَبِلَة، رَبَلَة قەویایی ڕان، هەرگۆشتێکی ئەستور، دەوروبەری گوان.

رُبَّما لەوانەیە.

رَبـو کۆمەڵ، هەناسەی بەرز، تەپۆڵکە، بەرزایی لەزەویدا.

رَبَّة خانوی گەورە، ماڵی قەبە.

رُبَيّة جۆرە جانەوەرێکە.

رِيبال پیری بێ توانا.

رَبِيبَة دایەن، کچی ژن بۆ پیاوی ژنەکە، ژن بۆ پیاوەکەی ئەگەر ژنەکە منداڵی تری هەبێت و لەپیاوەکەی نەبێت.

رَبِيز زیرەك، دانا.

رَبِيس ئازاو چاونەترس، کاری سەخت و گوماناوی، سەختی وناڕەحەتی.

رَبِيع بەهار، وەرزێکی ساڵە.

رَبِيعي بەهاری، بەهارەیی.

رَبِيـل دزی پیشەوەر، دزێکی کارامە لەدزی کردندا.

رَبِيلَة قەڵەوی، ئازو نیعمەت.

رَتّ سەرۆکی کۆمەڵ.

●**رَتا ١/الدلوَ:** بەلەسەر خۆیی ونەرمی ڕای کێشا. **٢/برأسه:** ئامازەیدا.

رِتــاع کەسێك لەجێگەکەیدا بمێنێتــەوە وبــەئارەزوی خــۆی بخــوات (وشــەکە جەمعە).

●**رَتَأ ١/ه** خنکاندی.

رَتَب نارەحەتی وسەختی، بەردوتاوێری زل بــەنزیك یەکــەوە هەنــدێکیان لــە هەندێکی تریان بەرزترین.

●**رَتَبَ ١/الشيء** سەقامگیربوو ونەجولا.

٢/الشيء ڕێکو پێکی کرد.

رَتَبَة نێوانی پەنجەکان.

رُتبة جێگە، پلە.

●**رَتَــجَ ١/البــاب** دایخــست، قاپیەکــەی پێوەدا.

رَتَــخ درگــای گــەورە، جــۆرە درگایــەکی گەورەیــــە کــــەدادەخرێت درگایــــەکی بچوکتری تێدادروست کراوە بۆ هاتوچۆی تاکەکەس.

رَتَخَة ئاو وقوڕ.

●**رَتَعَ ١/في لحم فلان** لەپاش ملەباسی کرد، غەیبەتی کرد.

رَتعَة فراوانی وهەرزانی.

●**رَتَقَ ١/الشيء** بەستی ودایخست.

●**رَتِــلَ ١/ الــشيء** ڕێکــو پێــك بــوو بەشێوەیەکی جوان.

رَتَل قسەی جوان وباش.

●**رَتَمَ ١/ه** شکاندی یاخود پیایدا کێشا.

رَتَــم قسەی ژێرلێو، قسەی ژێربەژێرو شاردراوە، شەرمی تەواو، ڕێگەی ڕۆشن وئاشکرا.

رُتُوق شەرەف، سەربڵندی.

رَتــوَة هــەنگاو، شــەقاو، جێگــەی بڵنــد لەزەویــدا، کــەمێك لــەکات، ئەنــدازەی ئەوەی چاوبڕبکات.

رَتــيم ڕۆشــتنی خــاو، بــەخاوی وگێــژی بەڕێدا ڕۆشتن.

رَثَّ کۆن بــوو، هێنــدە بــەکار هێنــرا کۆن بوو.

رَثّ کــەلو پــەلی کۆنــەی ناومــاڵ، پۆشــاکی کۆن.

●**رَثَأَ ١/ الشيء بالشيء** تێکەڵاوی کردن، تێکەڵی یەکتری کردن.

رَثَــأ گێلێتــی، کــەم فــامی، لاوازی ژیــری وهۆش.

●**رَثَدَ ١/المتاع** ڕێکی کــردن وهەنــدێکی لەسەر هەندێکی تریان دانا.

رَثَد کەلو پەل وشمەکی ڕێك کراو.

●**رَثَدَ ١/الله** لێڵ بوو، لێخن بوو.

رِثدَة کۆمەڵێ خەڵك.

●**رَثَمَ ١/الأنف** شکاندی تــاکو خــوێنی لێ تکا، لوتی پرژاند.

رَثم سپیایی لەسەر لوتی ئەسپدا.

رَثمَة نمەباران، بارانی نەرم.

رِثة ژنی کاڵ فام و گێل.

●**رَثی ٨ المَیّت**، بەدەم گریانەوە چاکەی مردوەکەی باس کرد، شەپۆری بۆکرد.

رَثی، رِثاء تازێ داری.

رَثیَة لاوازی، کەم فامی، ئازاری جومگە.

●**رَثی ٨/لَه**، دڵی پێی سوتا، بەزەیی پێداهاتەوە.

●**رَجّ ٨/ه**، بزواندی، ڕای تەکاند، ڕای وەشاند.

رُجّ لەرزا، ڕاتەکا.

رَجا ئومێددار بوو، هیوادار بوو.

رَجا لا، تەرەف، تەنیشت ولاپاڵ.

●**رَجَاجُ ٨/الغنم اوالناس**، لاوازو لەڕ.

رَجَا، رَجْواً ورَجاءً ئومێدەوار بوو، ئومێد داربوو.

رِجال پیاوان (وشەکە جەمعە).

رَجاء ئومێد، هیوا، ئارەزوو.

رَجاء، رَجاة ئومێد، ئارەزوو، چاوەڕوانی، بۆچون.

●**رَجَبَ ٨/ الرجلُ**، لەمانگی ڕەجەبدا ئاژەڵی سەربڕی. ٢/**ه**، بەگەورەی گرت.

رَجَب مانگی حەوتەمی ساڵی قەمەریە لەنێوان (جومادی دووەم وشەعبان) دایە و ژمارەی ڕۆژەکانی (٣٠) ڕۆژە.

رَجَبان بەهەردوو مانگی ڕەجەب وشەعبان دەگوترێت.

●**رَجَحَ ٨/الرای**، زاڵ بوو وسەرکەوت بەسەر ڕاکانی تردا. ٢/**ه بیده**، بەدەست سەنگی شتەکەی مەزندەکرد.

●**رَجَّحَ ٨/ه**، بەهێزو قورسی کرد تاکو لاربویەوە.

رِجز، رُجز تاعون، هاوبەش پەرستی، ئازار، بەڵا، بت پەرستی، چڵکنی.

رَجَسَ مەزندەی قووڵی ئاوی کرد، ئاوی ئاوچاڵی مەزندە کرد.

رَجُسَ کاری بەدی کرد، کاری قیزمونی کرد.

رَجس دەنگی هەورە چەخماخە.

رِجس پیسی، گوناه، کوفر، هەرکارێکی خراپ، گومان، سزا، قین، نەفرەت، بێ بەزەیێتی.

رَجَعَ گەڕایەوە بۆ دواوە، پاشگەزبویەوە.

رُجُع قسەی قەڵب کەبدرێتەوە بەسەرخاوەنەکەیدا، ڕومکی بەهار(وشەکە جەمعە).

رَجْع وەڵامی نامە، ڕومکی بەهار، باران لەدوای باران، سود، قازانج، کەڵك، بەشی لای خوارەوەی شان.

●**رَجَعَ، رُجُوعاً ١/الطیرُ،** لەشوێنی گەرمەوە چو بۆ شوێنی سارد، لە گەرمە سێرەوە بەرەو کوێستان چوو، گەرمێن وکوێستانی کرد.

رَجعی کۆنە پەرست، کەسێك نمونەکۆنەکان بەپیرۆز ڕابگرێت.

●**رَجَفَ ١/هـ،** توند ڕای تەکاند. **٢/الأرضُ،** لەرزی.

رَجفَة لەرزین، ڕاتەکان.

رِجْلَة ڕومکێك لەسەر ڕێگەدا بڕوێت وببێت بەژێر پێی خەڵکەوە.

رَجِلَ پیادە ڕەوی کرد، بەپێ ڕۆشت نەك بەسواری.

رِجل پێ، قاچ، پا.

رَجِل کەسێك لەسەر قاچی بڕوات، پیادە.

رَجُل پیاو، مرۆی نێر، پیاگ.

●**رَجَمَ ١/هـ،** بەردی بۆ هاویشت، بەردی پێوەنا، بەرد بارانی کرد.

رَجَّمَ بەگومانەوە قسەی کرد.

رَجم بەگومانەوە قسەکردن، بەردباران کردن.

رُجْمَة کێلی گۆڕ، گۆڕ، گلکۆ.

●**رَجَنَ ١/بالمکان،** تیایدا سەقامگیر بود. **٢/الحیوانُ،** خوی بەماڵەوە گرت، ماڵیی بوو. **٣/ فلاناً،** شەرمی لێکرد.

رُجوع گەڕانەوە.

رُجولِیَّة پیاوەتی، هەڵگرتنی خەسڵەتەکانی پیاو.

رَجِیَ ڕاوەستا لەقسەکردن.

رَجِّیَ ئومێدی بەست، هیوای بەشتێکەوە گرێدا.

رَجیم بەرد باران کراو، نەفرەت لێکراو، شەیتان.

رَجین زەهری کوشندە.

رَحا ئاش، دەستگایەکە بۆ مەبەستی وردکردن وکرمکردنی دانەوێڵە دادەمەزرێت.

رُحاب پان وپۆڕ، فراوان.

رَحَی گەورەی کۆمەڵ.

رُحاض کەسێك بەهۆی (تا)وە ئارەقی لێبێتە خوارەوە.

رُحاضَة ئەو ئاوەی شتێکی پێ دەشۆردرێت.

رَحّال، رَحالَة جیهانگەڕ، زۆر سەفەرکە، کەسێك زۆر گەشت و سەفەر بکات.

●رَحُبَ ١/المكان: فراوان بوو. ٢/ بە: بەخێراتنی کرد، بانگی کرد بۆجێگەیەکی پان وپۆڕ.
رَحْب فراوان، پان.
رُحب پانی، فراوانی.
رَحبَة حەوشەی خانوو.
رَحض تویشودانی کۆنە.
●رَحَلَ ١/عن المكان: ڕۆشت، بەجێی هێلا. ٢/الی المکان: بۆی ڕۆشت. ٣/البعیر: سواری بوو.
رَحْل ئەو کەلو پەلەی کەسێك لەگەڵ خۆیدا دەیبات بۆ سەفەر، پەسەکێکە لەبریتی زین دەخرێتە سەرپشتی وشتر.
رُحلَة هێز، توانا، یەك سەفەر.
رَحْلَة کۆچ وسەفەر، گەشت.
رِحلَة کورسی تایبەت بەدانیشتنی قوتابی لەپۆلدا.
●رَحَّلَ ١/ه: قەڵس وناڕەحەتی کرد تاکو کۆچی پێکرد، ڕای گواست، بەتۆبزی کۆچی پێکرد.
رَحِمَ بەزەیی هاتەوە، ڕەحم وسۆزی جولا.
رُحْم بەزەیی، دڵ پێ سوتان.
رَحمان ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە، بەخشندە.
رِحم، رَحِم منالان، منداڵدان، ئەو ئەندامەی ژن کەمنداڵی تێدا دروست دەبێت ودەمێنێتەوە تاکو کاتی لەدایك بونی، خزمایەتی.
رَحمَة، رَحَمَة میهرەبانی، بەزەیی.
رَحُوم، رَحیم میهرەبان، بەبەزەیی، ناوێکە لەناوە جوانەکانی خوای گەورە.
رَحیب زۆر خۆر، فرەخۆر، فراوان، پان وپۆڕ.
رَحیق جۆرە بۆنێکی خۆشە.
رَحیق، رُحاق ناوی کەوسەر لەبەهەشتدا.
رَحیل کۆچ.
رَخا نەرم بوو.
رَخام بەردی مەڕ مەڕ.
رَخاء نازونیعمەت، فراوانی، خۆش گوزەرانی.
رُخاء بای نەرم، بای شەماڵ.
رَخُصَ هەرزان بوو، نرخی دابەزی، نەرم ونۆڵ بوو.
●رَخَّصَ ١/السعر: هەرزانی کرد. ٢/لە کذا: ڕێگەی پێدا لەدوای قەدەغەکردن.
رَخص نەرم، ناسك.
رُخص هەرزانی.
رُخصَة مۆڵەت، ڕێگەدان.

●رَخُفَ ١/العجين: هەڵاوسا، هەڵهات.

رَخْف هەویری هەڵاتوو.

رَخف، رَخفَة کەرێی نەرم.

●رَخَمَ ١/الصوت: نەرم وناسك بوو. ٢/ تو الدجاجة: کەوت بەسەر هێلکەدا، کڕکەوت.

رَخَم دۆستی وخۆشەویستی.

رَخْو نەرم، ناسك.

●رَخَّیَ ١/الشيءَ بالشيء: تێکەڵاوی کرد.

رَخِیص هەرزان، کەم نرخ، نەرم.

●رَدَّ ١/هُ: گەڕاندیەوە، ڕەتی کردەوە. ٢/الباب: درگاکەی داخست. ٣/الدَّین: قەرزی دایەوە. ٤/علی القول: بەدرۆی خستەوە. ٥/ علیه الشيءَ: قایل نەبوو پێی.

رَدّ گرفت لەزماندا، گەڕاندنەوە، ڕەتکردنەوە.

رِدّ پایەو کۆڵەکەی هەرشتێك.

●رَدُّ ١/الفعل: کاردانەوە، پەرچە کردار.

رداغ، رَدَغ قوڕو چڵپاو.

رداء شمشێر، کەوان، ئاوەز، ژیریی، نەفامی، نەزانی.

رَداءة خراپی، قەڵبی وناسازی.

رَداة بەردی زل.

●رَدَأَ ١/الرجل: هاوکاری کرد، یارمەتیدا.

رَدُأَ گەندەڵ بوو، خراپ بوو.

●رَدَحَ ١/ الشيءَ: ڕای خست بەزەویدا.

رَدَح ماوەیەکی دوورو درێژ.

رَدْح ئازارێکی کەم وسوك، سوکەژان.

●رَدَسَ ١/القوم: بەرد بارانی کردن، بەردی بۆ هاویشتن.

●رَدَعَ ١/ه بالشيء: پیسی کرد پێی. ٢/ ه عن کذا: سەڵەماندیەوەو دووری خستەوەلێی.

رَدْع زەعفەران، گەردن، مل.

رَدغَة قوڕ وقوڕاوێکی خەست.

رَدِفَ لەپشتەوە سوار بوو، بویە پاشگر.

رِدْف شوێنکەوتوو، سوارێك لەپشتی سوارێکی ترەوە.

رَدف، رَدیف سوارێك لەپشتی سوارێکی ترەوە.

●رَدَمَ ١/الباب: دای خست. ٢/تو الشجرة: لەدوای وشك بونی سەوزبویەوە. ٣/الشيءُ: ڕژا.

رَدْم ئەو تل وتاوێرو پەردوانەی لەدیواری ڕوخاو دەکەونە خوارێ، دەنگی کەوان، زڕەی کەوان.

●رَدَنَ ١/ تو المرأة: خوری ڕێسا، پەشمی ڕست.

رَدن دەنگی کەوتنی چەك بەسەر یەکتردا.

رُدن بێخی فەقیانەی کراس جاران عەرەبەکان پارەو پولیان تێدا هەڵدەگرت.

رَدَن ڕستن.

●**رَدَیَ** ١/**الشيءَ**: شکاندی. ٢/ه **بحجر**: بەردی بۆ هاویشت. ٣/ **ت الجارية**: هەنگەشەلەی کرد، قاچێکی بەرز کردەوەو بەهەڵقونە لەسەر قاچێکی تری ڕۆشت بۆ یاری کردن.

رَدِیَ تیاچوو، لەناو چوو.

●**رَدّی** ١/ه **في البئر**: خستیە ناو بیرەوە.

●**رَدِيء** ١/خراپ. ٢/**الرائحة**: بۆگەن، بۆنی ناخۆش.

رَدید هەوری بەباران.

رِدء کۆمەك، یارمەتی.

رَذ بارانی نەرم و ورد باری.

رُذال هەرشتێك بەشەچاکەکەی برابێت وخراپەکەی مابێتەوە.

رَذُلَ شیاوی بەکەم زانین وسوکایەتی پێکردن بوو.

رَذل، رَذیل زەبون، ملکەچ وخوار.

رَذم خەڵکی پەرتەوازە.

رَزَمَ ١/**الإناءُ**: پڕبوو لێی ڕژا.

رَذم، رُذام کەسێکی لاوازی وا کە پیاوەتی لەدەست نەیەت.

رَذِیّ لاواز وبێ توانا لەهەرشتێك.

رَذیلة کردەوەی خراپ وقێزەون.

●**رَزَّ** ١/ **ت الجرادة**: کلکی کرد بەزەویدا بۆ هێلکەکردن.

رُز برنج، دانەوێڵەیەکی سپی و بژیوە ڕوتەوە بوی چەڵتوکە.

رَزّاز برنج فرۆش.

رَزّاق ڕۆزیدەر، ناوێکە لە ناوە جوانەکانی خوای گەورە.

رَزّام شێری بێشە.

رَزّان ژنی بەویقار.

رَزّانة قورسی، سەنگینی.

رَزَأ زیانی کرد.

●**رَزَحَ** ١/**الجَمَلُ**: کەوتە سەرزەوی، چەسپابەئەرزداو لەبەر لاوازی وهیلاکی نەیتوانی هەستێتە سەرپێ.

رَزَغ شێ، تەڕی.

رَزَغة قوڕی شل ونەرم و قوڕاو.

●**رَزَفَ، رَزَّفَ** ١/**اليه**: پێشکەوت، پێشڕەوی کرد. ٢/**الجملُ**: پەلەی کرد، خێرای کرد.

●**رَزَقَ** ١/ه: بژێوی پێدا، ڕۆزی پێدا، ڕۆزی بۆ نارد.

رُزِقَ رۆزیی درا، رۆزیی پێ درا.
رِزق رۆزی، هەرچی سود بەخش بێت، باران.
●**رَزَمَ ١/الشيءَ** کۆی کردەوە، گردی کردەوە. **٢/الرجلُ** مرد، کۆچی دوایی کرد.
رِزمَة گرێ دراو، چەپك.
رَزمَة یەکجار خواردن لەرۆژێکدا، یەك ژەمە خواردن لەرۆژێکدا.
رَزُنَ قورس بوو.
رَزَّة ئەڵقەی درگا کەقوفڵی پێدا دەکرێت.
رُزَّة بەڵا، بەدبەختی.
رَزِيئَة موسیبەت و بەڵای گەورە.
رَزِيح لاواز.
رَزِيم دەنگی بەگرمەی شێر، نەڕەی شێر.
رَزِين بەویقار، سەنگین.
رُزء بەڵا، موسیبەتی گەورە.
رَس بیری کۆن، چاڵە ئاوی کۆن، کانزا، سەرەتای شت، سەرەتای تالێهاتن و پەتاگرتن، نیشانەو ئاماژە، پەنهانی کردن، شاردنەوە.
رَسا سەقامگیر بوو، بنجی داکوتا.
رِسالَة نامە، پەیام، پەیغام، ئەو کاغەزەی دەنوسرێت بۆ ڕەوانە کردن.
رَسّام وێنە کێش، نیگارکێش.

●**رَسَبَ ١/في الماءِ** کەوتە بنی ئاوەکەوە. **٢/ رَسوباً في الامتحانِ** دەرنەچوو، لەتاقی کردنەوەدا کەوت.
رَسَب شمشێر.
رَسَحَ گۆشتی لارانەکانی کەم بویەوە، قولی فیرن بوو، ڕانەکانی لاواز بوون.
رَسَخَ لەجێگەی خۆیدا بنجی داکوتا.
رَسَّعَ پێڵوی چاوەکانی بەیەکتردا چەسپین، لەجێگەی خۆیدا پاڵی لێدایەوە ونەجوڵا.
●**رَسَغَ ١/ البعيرَ** دەست وپێی وشترەکەی بەستەوە.
رُسغ مەچەك لەدەستدا، قولاپێ لەلاقدا.
رَسَفَ وەکو کەسێك ڕۆیشت بەرپێدا کە پێوەندو کۆتی لەپێدابێت، بەجۆرێك ڕۆشت بەرپێدا گوایە کۆتی لەقاچدایە، بەجوتەباز ڕۆشت.
رِسلَة کۆمەڵ، نەرم و نیانی وبەزەیی.
●**رَسِلَ ١/البعيرُ** ئاسان ڕەوت بوو.
رَسل ئاسان، وشتری ئاسان ڕەوت.
رِسل سەر بازوی ئەسپ، نەرمی.
رَسَل پارچەیەك لەهەرشتێك، کۆمەڵ.
●**رَسَمَ ١/**وێنەی کێشا. **٢/ الكتابَ** نوسی.
رَسم نیشانە، وێنە، نەخش.
رَسمي یاسایی، فەرمی.

●**رَسَنَ ١/ الدابَّةَ:** دەمبەندی کردە سەری، وازی لێ هێنا بەئارەزوی خۆی بلەوەڕێت.
رَسَن گوریسی تایبەت بۆ بەستنەوەی ئاژەڵ.
رُسُوخ پایەداریی، بنچ داکوتاوی، بەرقەراری.
رَسْد چمکێك لەقسە.
رَسُول پەیامبەر، پێغەمبەر، نێردارو، نومایندە.
رَسَّة ستونی توندوتۆڵ.
رُسَّة کڵاو، ئارەخچن، پۆشاکی سەر.
رَسِیغ فراوان لەهەرشتێك، زەوەند لەهەرشتێك.
●**رَشَّ ١/ الماءَ:** پرژاندی، پژاندی. ٢/ **ت السماءُ:** بارانێکی کەمی باراند. ٣/ **الشيءَ:** شۆردی.
رَشّ بارانێکی کەم، ئاو پرژاندن، ئاوپرژێن.
●**رَشا ١/هـ:** بەرتیلی پێدا.
رَشَاد تاوێر، بەرد یان بەردێك پربەمشت بێت.
رَشَاد راستی وسەرکەوتن.
رَشَّاش جۆرە چەکێکە، هەرشتێ ئاو بپژێنێ.
●**رَشَأَ ١/ ت الظبيةُ:** بێچوی بوو.

●**رَشَحَ ١/الظبيُ:** بازیدا. ٢/**الجسدُ:** ئارەقی کرد. ٣/**هـ:** پەروەردەی کرد وئامادەی کرد بۆ هەرمەسەلەیەك، کاندیدیکرد، پاڵاوتی.
رَشْح ئارەقی جەستە، تەڕایی لەش کەلەگەرمان یان لەشەرمان یان لەماندوبون. . . هتد دێتەدەرەوە.
رَشَدَ رێنمونی وەرگرت، هیدایەتی وەرگرت.
رَشَد رێی راست، وشیاری.
رُشْد راوەستاوی لەسەر رێگەی هەق وراست، کامڵی ئاوەز وهۆش.
●**رَشَفَ ١/الإناءَ:** چی تێدا بوو خواردیەوە. ٢/**الماءَ:** بەلێوەکانی مژیی.
رَشَف کەمە ئاوی پاشماوە لەبنی حەوزدا.
رَشَقَ بالابەرزو پێکەوتوو هەلکەوت، رۆح سوك وزیتەڵ بوو لەکارەکەیدا.
رِشْق تیرمندازی، تیرهاویشتن.
رَشَق، رِشْق بەردبارانکردن، خشەی قەڵەم لەکاتی نوسیندا.
رَشَمَ بۆنی چێشتی کرد.
رَشْم چوزەلەی روەك لەکاتێکدا سەرلەزەوی دەردێنێت، ئاسەواری باران بەسەر زەویەوە.

رَشَمَ، رَشَّمَ نووسیی.

●**رَشَنَ** ١/ بەبێ بانگ هێشتکران هەڵی کوتایە سەرخواردنی خەڵکی. ٢/**الکلبُ**، سەری خستە ناو دەفرەکەوە.

رَشوَة بەرتیل، خاوە، پارەیەك بۆ کارێك هێنان بدرێ.

رَشید خاوەنی ڕوشدو ڕاوەستاوی لەسەر ڕێگەی ڕاست.

رَشیق باڵاو ئەندام جوان وپێکەوتوو.

●**رَصَّ** ١/**الشیءَ**، هەندێکی لەچکاند بەهەندێکی تریەوە.

●**رَصاص** ١/ قورقوشم، کانزایەکی بەناوبانگە، فیشەك، گوللە. ٢/**اسود**، ئەو بەشەی قەڵەمی دار کەپێی دەنوسرێت، کرۆکی ڕەشی ناو قەڵەمی دار.

رَصاصی هەرچی ڕەنگی لەڕەنگی قورقوشم بکات.

رَصانَة بەخیل، ڕژدو چاوچنۆك، بەردی چەسپاو بەملاولای کانی لەبەرڕۆشتودا.

رَصافَة ناوی یەکێك لەدوو بەشەگەورەکەی شاری بەغدایە.

●**رَصَدَ** ١/**هُ**، چاوەڕوانی کرد، لەبۆسەدا دانیشت بۆی.

رَصدَة یەك تاو باران.

رَصَد ڕێگە، پاسەوانی ڕێ.

رَصْد چاودێری، باران وگیای کەم.

●**رَصَعَ** ١/**هُ بیدهِ**، بەدەست لێیدا. ٢/**الحَبَّ**، لەنێوان دوو بەرداشدا هاڕی. ٣/**بالمکانِ**، تیایدا مایەوە.

●**رَصَّعَ** ١/ **الشیءَ**، مەزندەی کرد، چنی.

●**رَصَفَ** ١/**الحجارةَ**، هەندێکی لکاند بەهەندێکی ترەوە، ڕێکی کردن و کردنیە ڕەسیف.

رَصَف ئاوێك لەشاخەوە بەسەر بەرد دا بێتە خوارەوە، بەربەستی دروستکراو بۆ ئاو، بەردی ڕیز کراوی بەبەربەستکراو لە ڕێگەی ئاودا.

●**رَصَنَ** ١/**الأمرَ**: تەواو وڕێکو پێکی کرد. ٢/**هُ بلسانهِ**، جنێوی پێدا.

رَصُنَ سەقامگیر و ڕێکو پێك بوو.

رَصید چاودێر، پاسەوان، ئەو برە پارەیەی لەدوای هەرحساب و مامەڵەیەك دەمێنێتەوە، پارەی دانراو لە بانکدا.

رَصیف هاوشان لەکاردا، شۆستە، سەکۆ.

رَصین دەردناك، ڕێکو پێك وتوندو تۆڵ.

●**رَضَّ** ١/**هُ**، وردی کردو هاڕی.

رُضاب کلۆبەفر، پارچە سەهۆڵ، کلۆ شەکر، دنکۆڵەی شەونم، ڕینگاڵی هەنگوین.

رُضام کەم لەهەر شتێك.

●**رَضَبَ ١/تِ السماءُ:** بارانی داگرد، بارانی باراند.

●**رَضَحَ ١/الحصی:** شكاندی، ڕێزە ڕێزەی كرد، وردوخاشی كرد.

رُضح شكاوی وردوخاشكراو لەهەر شتێك.

رَضح دیاری و بەخشینی كەم.

رَضح دیاری و بەخشینی كەم.

●**رَضَخَ ١/ الحصی:** شكاندی، ڕێزە ڕێزەی كرد، ووردی كرد. **٢/لَهُ مِن مالِهِ:** كەمێكی پێبەخشی لە ماڵێكی زۆر. **٢/لهُ:** ملكەچ بوو بۆی، سەری بۆ دانەواند.

رَضخ دیاری وبەخشینی كەم.

●**رَضَعَ ١/ الولَدُ امهُ:** كوڕیەكە مەمكی دایكی مژی.

رَضُعَ چاوچنۆك وناچیزە بوو.

رَضع ڕژدی وچاوچنۆكی، مێشەنگوینی بچوك، هەنگی بچكەڵە.

رَضع چاوچنۆك و ناچیزە.

رَضَفَ گەرمی كرد بەبەردی سورەوە كراو، بەبەردی گەرم برژاندی.

●**رَضَّفَ ١/ هُ:** تورەی كرد بەجۆرێك ڕەنگی سورەوە بوو وەك ئەوەی لەسەر بەردی سورەوەكراو برژابێت.

●**رَضَمَ ١/البیتَ:** بەبەردی گەورە خانوی دروستكرد. **٢/الشیءَ:** شكاندی.

رَضم، رَضَم، رِضام بەردی گەورە كەلەخانودروستكردندا بەكاردەهێنرێت.

رِضوان خۆشنودی، لێ ڕازی بوون، باخ.

رَضِيَ قایل بوو، ڕازی بوو.

●**رَضّی ١/الرّجلَ:** قایلی كرد، ڕازی كرد.

رِضی، رِضوَة قایلمەندی، خۆشنودی.

رَضیع شیرەخۆر، منداڵی بەرمەمكانە، برای شیری.

رَضیف شیرێك بەبەردی سورەوەكراو گەرم كرابێت.

رَطَا كەمژەیی وبێ ئەقڵی.

رَطأ جیماع كردن.

رَطُبَ تەڕو تازە بوو، پێچەوانەی وشكەوە بوو.

●**رَطَبَ ١/النخلةُ:** ئاڵفی تەڕو تازەی پێدا.

رَطِبَ تەڕ بوو، ناسك ونەرم بویەوە.

●**رَطَّبَ ١/الثوبَ:** تەڕی كرد.

رُطَب خورمای تەڕ بەرلەوەی بگات وناوی (تمر) ی بەسەردا ببڕدرێت.

رَطب، رَطیب تەڕو تازە، پێچەوانەی وشك، پەل و پەڕی ناسك.

رُطب، رُطُب گیای تازەی تەڕ.

●رَطَلَ ١/الشيءَ: تاقى كردەوە تابزانێت كێشى چەندە.

●رَطَّلَ ١/بە (رِەتڵ) پێوانەى كرد كە هەريەك رِەتڵ=١٢ ئۆقيە ياخود ٢٥٦٤گرام. ٢/الشعرَ: بەڕۆن نەرمى كردو خاوى كردەوەو داى هێنا.

رَطَل گەنجى باريك، منداڵى هەرزە، پياوى بێ ئەقڵ وكەمژە.

رِطل، رَطل ئەسپى چابك وسوك.

●رَطَمَ ١/هُ: خستيە ناو مەسەلەيەكەوە كەلێ دەرچونى نارەحەتە.

رُطَمَة هەركارێك نەزانيت چۆن لێى دەربازبيت، كارى پڕلەتەنگ وچەڵەمە.

رُطوبَة شێ، تەڕى، نەماكى.

رَطِيَ گەمژە، بێ ئەقڵ.

رَعا گەڕايەوە لەنادانى وفامى كردەوە، پەشيمان بويەوە.

رُعاف خوێنێ لەلوتەوە دەربچێت، خوێنى لوت پژان، بارانى زۆر.

رُعارِفيَ پياوى زۆر بەخشندە.

رُعال ئاوى لوت، چڵم، ئاوى خەستى كەپۆ.

رُعالَة نادانى، بێ ئەقڵى وگەمژەيى.

●رَعَبَ ١/ترسا، سڵەمايەوە. ٢/الرجلَ: ترساندى، سڵەمانديەوە.

رُعب ترس وسڵەمينەوە.

●رَعَجَ ١/هُ: دەوڵەمەندى كرد، دوڵەى كرد.

●رَعَدَ ١/السماءُ: گرماندى وپڕيسكەيدا.

رَعْد دەنگى هەور، گرمەى هەور.

رَعدَة جوڵان وتەكان، لەرزين.

●رَعَسَ ١/رأسَهُ: سەرى بەكيبرەوە جوڵاند.

رَعَش لەرزى.

رَعِش پياوى ترسنۆك و لەرزۆ هاتوو، پياوێك بەپەلەبێت بۆ جەنگ وخێركردن.

رَعْشَ لەرزاندى.

رَعش، رَعَش لەرزە، تەكان.

رعشَة پەلە پەل، خێراكردن.

رَعْشَة لەرزە، تەكان.

●رَعَفَ ١/الرجلُ: لوتى پژا، خوێن لەلوتى هات.

رَعف خوێناوڵ بونى سمى چوارپێ بەهۆى بەردە وردەوە.

رِعل نێرينەى هەنگ، مێشەنگوينى نێر.

●رَعَمَ ١/ت الشاةُ: زۆر لات و لاواز بوو، چڵمى داچۆڕا.

رِعم پيو، بەزى ئاژەڵ.

رَعَنَ نادان وكەم فام بوو.

●رَعَنَ ١/تهُ الشمسُ: خۆر دەماغی ئازار دارو لەهۆش خۆیی برد.
رَعْن لوتی کێو، شاخی درێژ.
رَعَن خۆر بردن.
رَعناء ژنی گەمژەو نادان وکەم فام، ژنی شێتۆکە.
رُعوُف بارانی کەم.
رَعُوم مەڕی زۆر لاوازولات کەبەهۆی لاوازیەکەیەوە چڵمی شۆڕ بوبێتەوە.
رُعوُم ژنی باریك ئەندام.
رُعُونَة شێتی، کەم فامی.
●رَعی ١/الماشیة: لەوەڕاندی، بەرەڵای کرد لەناو گژوگیادا. ٢/النجوم: چاودێری کرد. ٣/الامورَعیتهُ: چاودێری کردن وکاروبارەکانی بەڕێوە بردن. ٤/الامرَ: پاراستی، پارێزگاری لێکرد.
رِعی ئاڵف وگژوگیا.
رَعیّة خەڵك، زۆربەی خەڵك کەپێشەوایەکیان بەسەرەوە بێت چاودێری یان بکات، ڕەعیەت.
رَغائب ئارەزوەکان، حەز وخواستەکان.
رَغام خۆڵ، زیخی تێکەڵ لەگەڵ خۆڵدا.
●رِغایَة ١/من اللبن: کەرێ وچەوری نێو شیر.

●رَغِبَ ١/فیه: ئارەزوی کرد، خواستی لێی بوو، حەزی لێکرد. ٢/رَغبَة: خواستی، ئارەزوی لێ بوو. ٣/عنهُ: لێی لاداو پشتی تێکرد.
●رَغَبَ ١/ه: هەڵی نا، ئەوەی پێدا کەئارەزوی دەکرد. ٢/ه فی الشیء: وای لێکرد حەزی لێی بێت.
●رَغُبَ ١/الوادی: ئاوی زۆری هەڵمژی.
●رَغِبْ ڕێگەی فراوان وبەربلاو.
رَغبَة ئارەزوو، خواست، حەز.
●رَغَثَ ١/ شیری مژی، شیری خوارد. ٢/ه: جار لەدوای جارلێدا.
رُغثَ مەمکی نەخۆش کەوت.
رَغَدَ، رَغُدَ ژیانی خۆش بوو، گوزەرانی ئاسودە بوو.
رَغَد ئاسودەگی، خۆش گوزەرانی.
رَغد، رَغید نازونیعمەت، خۆشگوزەرانی.
●رَغَسَ ١/ه اللهُ مالاًوولداً: خودا بەرەکەتی خستە ناومالّ ومنداڵیەوە.
رَغس نیعمەت، بەرەکەت وزیاد کردن، نەش ونماوگەشە.
رَغَلَ شیری مژی، شیری دایکی خۆی خوارد.
رُغل جۆرە ئاڵفێکی تاڵە.

رَغلَة ئـاژەڵ وچوارپێی بـچکەڵەی وەك كارە كۆرپە.

رُغلَة پێستەی سەری كێر، ئـەو پێستەی سـەری كێـر دادەپۆشـێت ولـەكاتی خەتەنەدا دەبڕدرێت.

●رَغَمَ ٨/ ە ناچاری كرد، زۆرو تـۆبزی لێكرد، چەوساندیەوە.

رَغـم ناچـار كـردن، چەوسـاندنەوە، سەرەڕای، سەرباری.

رَغـم، رُغـم، رِغـم ناچاری، زۆرە ملێ، سەرشۆڕی، خۆڵ.

●رَغَـنَ ٨/هيـه: چاوی تێـبڕی، تـەماعی تێكـرد. ٢/اليـه: گوێی بـۆ گـرت، گوێی بۆڕادێرا.

رَغـن گـوێ بـۆ گـرتن، گـوێ ڕایـەڵی، بەقسەكردن.

رَغنَة زەوی نەرم.

رَغُوث هەر مێینەیەكی شیردەر.

رَغوَة بەردی گەورە، توێژی ماست وشیر، توێژراڵی ماست وشیر.

●رَغِـی ٨/ فلانـا: تـوڕەی كـرد، ڕقـی داهێنا.

رَغیف تۆپەڵێ هەویر، گونكێك هـەویر، پارچەیەك نان.

رَفّ زۆری خوارد، زۆرخۆری كرد.

رَفّ ڕەفـە، پارچـە تەختەیـە بـەدیواردا چەسپ دەكرێت و وردە بابـەتی ناومـاڵی دەخرێتـە سـەر، ڕەفـك، كۆمـەڵێك ئـاژەڵ یان باڵندە، پۆشاكی نەرم ونۆڵ.

رِفّ كۆمـەڵێك وشـتر، هـەموو ڕۆژێـك شیرخواردنەوە.

رُفّ كاو سروت.

●رَفَـأ ٨/ە: تـرس و دڵـە ڕاوكێـی دامركایەوە وئارامی بۆ هات.

رُفـات پارچـەو پـەردوی هەرشـتێك وردوخـاش بوبێـت، ئێـسك و پروسـكی ناوگۆڕ.

رَفاء هەماهەنگی، چەسپاندن.

رِفاء پەیوەستگی وڕێكەوتن.

●رَفَأَ ٨/بينهم: ئاشتەوایی وسوڵحی كرد.

●رَفَـتَ ٨/شـكا. ٢/الـشيء: شـكاندی. ٣/الحبل: بچڕا.

رُفَـت كـا، ئـالفێكی ئاژەڵـە، پـازی بـچوكی لاسكە دەخلێ.

رَفَث قسەی قۆڕ، جیماع.

●رَفَـدَ ٨/ە: پێـی بەخـشی، یارمەتیـداو هاوكاری كرد.

رَفد یارمەتی، كۆمەك، هاوكـاری، كاسـەی گەورە.

رِفد دیاری، بەخشش، كاسەی شیردۆشین.

●**رَفَدَ** ١/**هـ**: گەورەی کردو کردیە سەردارو سەروەر.
●**رَفْرَفَ** ١/**الطائرُ**: باڵەکانی درێژکردەوەو ڕای تەکاندن، باڵەکانی دابەیەکدا.
●**رَفَسَ** ١/**هـ**: کێشای بەسینگیدا، دای بەسینگیدا، لەقەی دابەسینگیدا.
رَفْسَة لەقەکێشان بەسینگدا.
●**رَفَشَ** ١/**الشيءَ**: وردو خاشی کرد.
رَفْش، رُفْش بێڵ، خاکەناز، ئامرازێکی سادەیە بۆ خۆڵ هەڵگێڕانەوە.
●**رَفَضَ** ١/**الشيءَ**: ڕەتی کردەوەو وازی لێ هێنا.
رَفَض ئاوی کەم یان هەرشتێکی کەم.
رَفْض ڕەت کردنەوە، وەرنەگرتن.
●**رَفَعَ** ١/ بەرزی کردەوە، بڵندی کرد. ٢/**الكلمة**: نیشانەی (ڕەفع) ی خستەسەر. ٣/**الحديثَ**: بەرزی کردەوەو بەزنجیرە گەیاندیە بێژەری یەکەمینی.
رَفْع بەرزکردنەوە، بڵندکردن، مەرفوع کردنی وشەلەڕستەدا.
رِفْعَة پلەو پایە بڵندی، پلەبەرزی.
●**رَفَقَ** ١/**هـ**: سودی پێ گەیاندو هاوکاری کردو یارمەتیدا. ٢/**بهِ ولَهُ وعليهِ**: بەنەرمی مامەڵەی لەگەڵدا کرد.
رِفْق نەرم ونیانی.
رَفَق ساکارو ئاسان.
رَفَلَ کەش وفشی کرد.
رَفْل دامێن، داوێن.
رَفِل نادان وگەمژە.
رِفَلّ ئەسپی کلك درێژ.
رَفَهَ گوزەرانی خۆش بوو، ژیانی ڕەحەت بوو.
رِفَـه دارخورمای بچوك، دارخورمای بچکەڵە.
رُفَه کا، پاژی بچوکی لاسکە دەخڵ.
رَفِيع بەرز، بڵند پایە.
رَفِيق هاوڕێ، ئاوڕێ، هەڤاڵ، نەرم ونیان.
●**رَقَّ** ١/سست ولاواز بوو، پێچەوانەی قەوی وقوڵ بوو. ٢/**العبدُ**: بەکۆیلەیی مایەوە. ٣/**الرجلُ**: حاڵی خراپ بوو سامانی کەم بویەوە. ٤/ **وجهُهُ**: شەرمەندە بوو.
رَقّ پێستێکی ناسکە لەسەری دەنوسرێت.
رِقّ بەندایەتی، کۆیلەیەتی.
رِقَابَة چاودێریی، سانسۆر.
رَقَابَة ئەو خزمەتکارەی کەچاودێری کەلوپەلی گەورەکانی دەکات لەکاتێکدا ئەوان نادیارن ولەو جێگەیەنین کەشتومەکەکەیانی لێیە.
رَقَّاز زۆر سەماکەر.

رقاش مار.

رَقّاص زۆر سەماكەر.

رقّاصَة ژنی سەماکەر، زەویەك هیچی لێ نەروێت هەرچەند بارانیشی لێ ببارێت.

رَفّاء لێزان لەبەکار هێنانی نوشتەدا.

●**رقَأَ ٨/الدمع او الدم:** وشکی کرد، چیتر نەتکا.

●**رَقَبَ ٨/**چاودێری کرد. ٢/**ه:** چاوەڕوانی کرد.

رَقَب ئەستوری مل، قەویایی گەردن.

رَقَبَة گەردن، مل، بەندە، کۆیلە.

رِقبَة پاسەوانی، ترس وسڵەمینەوە.

رُقبة چاڵێکە هەڵدەکەنرێت ولێیەوە چاودێری پڵنگ دەکرێت بۆ وەی راوبکرێت.

●**رَقَدَ ٨** نوست، خەوت، خەفت. ٢/**الحر:** هێور بویەوە، دامرکایەوە. ٣/**عن الأمر:** چاوی لێ خلافاند، پشت گوێی خست.

رَقد، رُقاد خەوتن، نوستن.

رَقَزَ سەمای کرد، هەڵپەڕی.

●**رَقَشَ ٨/ه:** رازاندیەوە.

رَقَصَ سەمای کرد، بەدەم رۆشتنەوە لەنجەولارو جموجوڵی لەسەر ئیقاعی مۆسیقا کرد.

●**رَقَعَ ٨/الثوب:** پینەی کرد، دراویەکەی چاك کرد. ٢/**الغرضَ بسهمه:** لێیدا، پێکای، بەتیرەکەی دای لە نیشانە.

رَقع ئاسمانی حەوتەم.

رُقعَة پینە، ئەو پارچەکاغەزەی تیایدا دەنوسرێت، نیشانە، ئامانج، ئەو نیشانەیەی تیر یان هەرشتێکی تری ئاراستە دەکرێت، جۆرێ خەتی نوسینی عەرەبیە.

رَقَمَ ژمارەی نوسی.

رَقَم ژمارە.

رَقِم سەختی وبەلا، ناڕەحەتی وچەرمەسەری.

رَقُوء هەر شتێك بخرێتە سەر برین تاکو خوێنەکەی بوەستێنێتەوە، چاکسازی ناوخەڵك.

رِقّة شەرمەندەگی، شەرمکردن، میهرەبانی وبەزەیی، ناسکی وتەنکی.

●**رقَّ ٨/الطبع:** هەست ناسکی. ٢/**القلب:** دڵ ناسکی.

●**رَقِیَ ٨/الجبل:** پیایدا سەرکەوت.

●**رَقَى ٨/ه:** نوشتەی بەکارهێنا بۆ سود پێ گەیاندن یان زیان لێدانی.

●**رقّی ٨/ه:** بڵندی کرد، بەرزی کردەوە.

●**رَقيب** ١/وەناگاو چاودێر. ٢/ ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە. ٢/**الجیش**: جڵەوداری سوپا، پلەیەکی سەربازیە.

رَقیع ئاسمانی یەکەم، بێ ئابڕوو، نادان، گەمژە.

رَقیق ناسک، تەنك، پێچەوانەی قەوی وئەستور.

●**رَقیق** ١/**الحال**: تەنگ دەست، دەستکورت. ٢/**الطبع**: بەتەربیەت ونەجیب.

رَقیم نوسراو، پەیام، ناوی ئەشکەوتەکەی (اصحابُ الکهف)ە.

رُقیَة نوشتەکاری، برێتیە لەپەنابردنە بەرهێزی بەدەرلەسروشت بۆ کردن یان نەکردنی کارێك، ئەفسون.

●**رَكّ** ١/لاوازو سست بوو. ٢/**الرجل**: زانست یان ئاوەزی کەم بوو.

رَكّ بارانی کەم وسست.

رِكّ لاواز.

●**ركا** ١/**الارض**: چاڵی کرد، هەڵی کەند. ٢/**الامر**: دوای خست، ڕێکوپێکی کرد. ٣/**بالمكان**: تیایدا مایەوەو نیشتەجێ بوو.

رِكاز، ركیزة ماڵ وسامانی شاردراوەی ناخی زەوی، کانزا شاردراوەکانی نێو هەناوی زەوی.

رُكَام هەور یان خۆڵ وخاکی تەپۆکەبوی بەسەریەکدا کەوتگ.

رِكاء دەفرێکی بچوکە لەچەرم دروستکراوە بۆ ئاو خواردنەوە، بەلەمی بچوك(وشەکە جەمعە).

●**رَكِبَ** ١/**الدابة**: سواری بوو. ٢/**البحرَ**: سەفەروکەشتی تێدا کرد. ٢/**الطریقَ**: لەسەری ڕۆشت. ٤/ه **الدَّین**: قەرزاربار بوو، قەرزی هاتەسەر، قەرزاربوو. ٥/**رَكِباً**: ئەژنۆی گەورە بوو.

●**رَكَّبَ** ١/**الفرسَ**: سواری بوو. ٢/**الشیءَ**: هەندێکی خستەسەر هەندێکی تری، کۆی کردەوە.

رَكْب کاروان.

رُكْبَة ئەژنۆ، زرانی، ژنۆ، وژینگ، وژنگ، هەژنۆ. زەنگۆڵ، جومگەی پێکەوەگرێدانی ڕان ولاق.

●**رَكَحَ** ١/**علی الشیء**: پاڵی دایەوە لەسەری.

رُكح لوتی کەژ، فراوانی ناوماڵ.

●رَكَدَ ١/الريح: هێوربویەوە. ٢/الماء: قەتیس ما. ٣/الميزان: بەرانبەرو ڕێك وەستا.

●رَكَزَ ١/الرمح: چەقاندی بەزەویدا، لەزەویدا شاردیەوە.

رِكْز پیاوی داناو بەخشندەو کارزان، هەست، دەنگی کزوسوك.

رِكْزة دانایی وکاربینی، دارخورمای لەڕەگ دەرهێنراو.

●رَكَسَ ١/الشيء: هەڵی گێڕایەوە، هەڵی گەڕاندەوە.

رِكس چڵك وچەپەڵی، پرد، کۆمەڵێك خەڵك.

●رَكَضَ ١/ ڕای کرد. ٢/منه: بەپەلە هەڵات.

●رُكِضَ ١/الفرسُ: غاری پێ کرا، هەڵنرا بۆ ڕاکردن.

رَكْض ڕاکردن، هەڕاکردن.

رَكَعَ پشتی چەماندەوەو دەستەکانی خۆی خستە سەر ئەژنۆیی وسەری شۆڕکردەوە، رکوعی نوێژی برد.

رُكْعَة چاڵ لەزەویدا.

رَكْعَة ڕکاتێکی نوێژ، یەك ڕکات نوێژ.

●رَكَلَ ١/ه: لەقەی لێدا.

●رَكَمَ ١/الشيء: کۆی کردەوە وهەندێکی نایەسەر هەندێکی تری تاوەکو گردۆڵکە وتەپۆڵکەی لێکرد.

رُكْمَة تەپۆڵکەی قوڕ، قوڕی کۆبوەوە.

رَكَم هەوری کۆبوەوەی بەسەر یەکتردا گرمۆڵە بوگ.

رَكُنَ بویە خاوەن ڕای ڕێك وپێك.

رُكْن بەش لەهەرشتێك، گۆشە، پشتیوان.

رُكْن مشك، جانەوەرێکی بچکۆلانەی گوێ قوتە لەماڵان و مەزراکاندا کون دروست دەکات وزیانی زۆر دەگەیەنێت بەڕزقی خەڵك و ڕەنگی ڕەشبۆزە.

رُكوب سوار بوون، سواریی.

رَكوبة هۆکاری لێ سوار بوون وەك ئەسپ و وشترو ئۆتۆمبیل وفڕۆکەو. . . هتد.

رُكود ڕاوەستان وقەتیس مانی ئاو، بێ جموجوڵی.

رَكود وشترێك بەهەمیشەیی شیربدات و وشك نەکات.

رُكوع چەمانەوەو دەست خستە سەرئەژنۆ لەکاتی نوێژدا.

رَكْوَة حەوزی گەورە، جامی گەورە.

رُكوة، رَكوة بەلەم، کەشتی بچوك.

رَكِيّ سست ولاواز.

رَكيس ژێراو ژورکراو، هەڵگەڕێنراوە.

رکیك پیاویٚ ئاوەزو ڕای لاواز بێت.

رکیکة بارانی لاوازو کەم.

رکیِن چیای لاپاڵ بەرز.

رکِیّة بیرێك ئاوی تێدابێت.

●**رَمّ ١/البناءَ او الأمرَ** ڕێکو پێك وچاکی کرد.

رُم کۆمەڵ، دەستە، گرۆ.

رَمّ چاکسازی وڕێکو پێك کردن.

رَماد خۆڵەکەوە، پاشماوەی هەرشتێکی سوتاوی بەسوتماك بوو.

رَماضَة تیژیی هەرشتێك.

رُماع ئازارێکی پشتە، جۆرە ژانە سکێکە کەدوچاری مرۆڤ بوو ڕەنگی دەموچاوی زەرد هەڵدەگەڕێت بەهۆی توندی وسەختی ئازارەکەوە.

رِماق بەچاوی ددوژمنایەتی سەیری کردن، دوڕویی.

رَماق ڕۆژی کولەمەرگی، ڕۆژی بژی و مەمرە.

رُمّان هەنار، نار.

رُمّانة یەك دانە هەنار، ناووك و دەوروبەری لەسکدا، نارنجۆك، جۆرە چەکێکە وکاریگەری لەجەنگە بچوکەکاندا زۆرەو بەدەست فڕێ دەدرێتەناو مەتەرێزو سەربازگەی دوژمنەوە ودەتەقێتەوە. بەندە پێم وایە وەرگێڕانەکەی هەڵەبێت ولەبری (نارنجۆك)وشەی (هەنارۆك) لەبەرانبەر وشەی **(رُمّانة)** دابەکار بهێنرێت گونجاو ولەبارترە چونکە وشەی **(رمان)** هەنار دەگرێتەوە نەك نارنج. دواتر هەنار کەلە دوریەکەوە فڕێ بدرێت دەتڵیشێت و دنکەکانی پرژ و بڵاودەبنەوە. کتومت وەك **(رُمّانة)** چۆن دوای توورِدرانی دەتەقێتەوەو پارچەکانی پرژوبڵاو دەبنەوە. لەبەرانبەردا نارنج دەپلیشێتەوەو پارچەی لێ نابێتەوە.

رِمایة تیرهندازی.

رَماء سوو، ڕیبا.

●**رَمَأ ١/بالمکان** تیایدامایەوەو سەقامگیر بوو. **٢/الخبرَ** گومانی پێ برد.

●**رَمَث ١/ه** چاکی کرد، ڕێك وپێکی کرد، دزیی. **٢/الشیءَ بالشیء** تێکەڵاوی کرد.

رَمَث تەختەی بەتەنیشت یەکەوە بەستراو کەبۆ سوار بون لەدەریادا بەکاردەهێنرێت.

رَمَث، رُمْثة پاشماوەی شیر لەگواندا لەدوای دۆشینی شیرەکەی.

●**رَمَح ١/ه** بەنێزە لێیدا، بەرم لێیدا.

رُمح ڕم، نێزە، داریاخود پارچە ئاسنێکی لولەکی درێژەو سەرەکەی نوکێکی تیژی

پێومیەو لەجەنگەکانی کۆندا بەکار دەهێنرا، هەژاری ودەست کورتی.

رَمِدَ لەسەرماندا لەناو چوو، ڕەق بویەوە.

● **رَمَدَ ١/الشيءَ:** خستیە ناوخۆڵە کەوەوە، خستیە ناو خۆڵەمێشەوە.

رَمَد چاوئێشە، هەرچیەك ببێتە هۆی ئازاری چاو.

رَمِد کەسێك توشی چاوئێشە بوبێت، جلو پۆشاکی پڵۆخ وچڵکن.

رَمْدَاء وشترمر. بۆیە واناونراوە چونکە ڕەنگی خۆڵەمێشیە.

● **رَمَزَ ١/الیه:** ئاماژەی بۆ کرد، ئاماژەی پێدا. ٢/**القربة:** پڕی کرد.

رُمز، رَمز، رَمَز ئاماژە، نیشانە، ئیشارەت.

● **رَمَسَ ١/ه:** شاردیەوە، پەنهانی کرد، ئەسپەردەی کرد.

رَمس گۆڕێك یەکسان بێت لەگەڵ زەویداو بەرزترنەبێت لێی، گڵکۆ، ئارامگای هەمیشەیی.

● **رَمَشَ ١/الشيءَ:** بەسەری پەنجەکانی گرتی. ٢/**ه بیده:** دەستی لێدا.

● **رَمَشُ ١/العین:** پێڵوی چاوەکان، برژانگ.

رَمَش سوری پێڵوەکانی چاولە‌[illegible] ئاوێکدا کەلەچاودێتە خوار.

رُمش سپیایی نێو ناخون، سپێتیەکە لەنینۆکدا دروست دەبێت.

رَمَص ڕیبۆقی وشکەوە بوو بەچاوەوە، چڵکی چاو.

● **رَمَصَ ١/بینهم:** چاکسازی وئاشتەوایی کرد لەنێوانیاندا.

● **رَمَضَ ١/النهار:** گەرم بوو، گەرمیەکەی تاوی سەند.

رَمضاء سەختی گەرما، قرچەی گەرما، زەویەك لەبەر قرچەی گەرما سوربوبێتەوە.

رَمَض بارانێك بەرلەپایز ببارێت وبدات لەزەویەك کە بەهۆی تیشکی خۆرەوە گەرم بوبێت.

رَمَضی هەورو بارانی سەرەتای پایز.

● **رَمَعَ ١/رأسه:** سەری جولاندەوە. ٢/**بیده:** ئاماژەیدا.

رَمَع زەردیەکە لەڕوخساری ژناندا دەردەکەوێت بەهۆی نەخۆشی داوێن ومنداڵانیانەوە.

● **رَمَقَ ١/ه:** ماوەیەکی درێژ سەرنجیدا.

رَمَق ڕانەمەڕ، ڕانی پەز، مێگەل (وشەکەلەبنەڕەتدا فارسیەو کراوەتە

ـــەزەبی). پاشماوەی ژیان، گوزەرانی کولەمەرگی.

●**رَمَّقَ ١/الکلام**: قسەی هەڵبەست.

رَمَکَة پیاوی لاوازوسست.

رُمکَة ڕەنگی خۆڵەمێشی لەوشتردا.

●**رَمَلَ ١/الثوب بالدم**: خوێنی تێوەدا، خوێناوی کرد، بەخوێن پیسی کرد.

رَمَل بارانێکی کەم، زیادە لەشتدا.

رَمل زیخ، ڕیخ، وردە بەردی دەم چەم.

●**رَمَلَ ١/ت المرأة**: مێردی مرد، بوویە بێوەژن.

رُملَة هێڵ وخەتی ڕەش.

رَملَة پارچە زەویەك ڕیخی لەسەر کۆبوبێتەوەو ڕووەکەی داپۆشیبێت.

رِمَّة مێرولەی باڵدار، جۆرە مێرولەیەکە دووباڵی هەیەو دەفرێت.

●**رَمَی ١/** هاویشتی، هاویژتی، توڕیدا، تەقاندی. **٢/ه بکذا**: لەکەداری کرد پێی. **٣/به علی البلد**: کردیە والی ودەستەلآتدار بەسەریەوە. **٤/الله له**: خودا سەری خست. **٥/المال**: زیادی کردو زۆر بوو.

رِمیِ هەورێك دنکۆڵەکانی باران بەتوندی بهاوێژێت.

رِمی تیرە ندازیی.

رَمیز زۆر بزێو، ئاقڵ، ژیر، دانا.

رَمیم کۆنە، دێرین.

رَمیَة زیادە، هەندێك جار دەگوترێت(**فی هذا رَمیَة عما قیل لی**- ئەمە زیادەی هەیە لەوەی بەمن گوتراوە).

●**رَنَّ ١/**دەنگی بەرزکردەوە بۆگریان. **٢/ت القوس**: دەنگی لێوەهات.

●**رَنَ ١/الیه**: گوێی بۆ گرت، گوێی بۆ ڕادێرا.

●**رَنَا ١/هنه**: خۆی بێ ئاگا کرد لێی.

رُنَاء دەنگی خۆش، گۆرانی، ستران.

●**رَنَأَ ١/** دەنگی لێوەهات. **٢/الیه**: سەیری کرد، سەرنجیدا.

●**رَنَّحَ ١/ه**: لاوازی کرد، بێ هۆشی کرد، لەهۆش خۆیی برد. **٢/ ت الریح الغصن**: لاری کردەوە، خواری کردەوە.

●**رُنِّحَ ١/ علیه**: بێ هۆش بوو، لەهۆش خۆی چوو.

رَنح سەرسوڕێ، سەرگێژخواردن.

●**رَنَعَ ١/لونه**: گۆڕا، ڕەنگی گۆڕا. **٢/ت الدابة**: بەسەری مێشی لەخۆی دەرکرد، سەری جوڵاندەوە مێش وەمەگەزی لەخۆی دوورخستەوە. **٣/الرجل**: گاڵتەوگەپی کرد، یاری کرد.

●**رَنَّعَ ١/رأسه**: سەری جوڵاندەوە.

●**رَنَقَ ١/الماءُ:** لێڵ بوو، لێخن بوو.
رَنْق خۆڵ لەئاودا، درۆ.
●**رَنَّقَ ١/الطائرُ:** لەجێگەکەی خۆیدا باڵەکانی دابەیەکدا بەلام بەمەبەستی هەڵفڕین نا. **٢/جناح الطائر:** باڵی شکاو باڵندەکە کەوتە خوارەوە. **٣/الرجلُ:** سەرسام بوو. **٤/ت السفينةُ:** لەجێگەی خۆیدا بەدەوری خۆیدا سوڕایەوە.
رَنْقَة ئاوێك قوڕی تێکەلاو بوبێت، ئەوئاوە لێڵە کەمەی کەلەبنکی حەوزدا دەمێنێتەوە.
رَنْقاء مریشکی بەکڕ، هەر پەلەوەرێك دەگرێتەوە کەبەسەرهێلکەکانیدا کڕکەوتبێت، زەویەك هیچی لێ نەڕوێت.
رَنَمَ ئاوازی چڕی، گۆرانی گوت.
رَنم، رَنمَة ئاوازی چاك وخۆش.
رُنُوَ سەرگەرمی سازوئاوازبوو.
رَنَّة قاژەی تیرو کەوان.
رَنَّى گۆرانی گوت، سرودی خوێند.
رَنين دەنگ بەگشتی، دەنگێکی پڕلەخەمباری، دەنگی زەنگ.
رَوَاجِب جومگەی بێخی پەنجەکان.
رَواح ئێوارە، دەمەوئێوارە، لەخۆرئاوابونەوە بۆشەو کەبەتەواوی تاریکایی دادێت.
رَواشِح ددانی زیادەی مەڕ.
رَوَاغ فڕوفێڵ، تەڵەکە، فێڵ وفەرەج.
رَوّاغ هەرکەسێکی زۆر فێڵباز، ڕێوی چونکە زۆر فێڵبازە.
رِوايَة داستان، ڕۆمان، چیرۆکی درێژ.
رُوَاء جوان ڕوخساریی، دیمەن جوانی.
رَوَاء ئاوی سازگار.
●**رَوَّأَ ١/في الأمر:** سەرنجی لێداو بیری لەسەرئەنجامەکانی کردەوەو پەلەی تێدا نەکرد.
رُوْبَة تەمەڵی بەهۆی زۆر خواردنەوەی شیرەوە، پاشماوەی شیر.
●**رُوْبَة ١/** هەژاریی، پێداویستی ودەست تەنگی. **٢/من اللحم:** پارچەیەك گۆشت. **٣/من الليل:** بەشێك لەشەو.
رَوْثَة پەڕەکەی لوت، دەنکوکی باڵندەو پەلەوەر.
رَوْجَة پەلە پەل، پەلەکردن.
●**رَوَّحَ ١/الرجلُ:** حەواندیەوە، حەسانیەوە. **٢/بالجماعةِ:** نوێژی تەراویحی پێکردن.
رَوِحَ فراوان بوو، پان بویەوە.
رَوَحْ پانی، فراوانی، فراوانی نێوان هەردوو قاچ لەکاتی ڕۆشتندا.

رَوْح شادومانی، حەوانەوە، بەزەیی ومیهرەبانی، دلۆڤانی، دادگەرییەك شكایەتكار دەرونی پێی شادومان ببێت، شنەی با.

رُوْح گیان، ڤورئان، جوبرائیل، نیگا، سروش، خۆشەویستی.

رُود نەرمی ولەسەر خۆیی، شێنەیی.

رَود لێكۆڵینەوەو گەڕان ودۆزینەوە.

●**رَوَّز ٨/الكلام:** كەم كەم سەرنجی لێدا تاكو لەكۆتایدا بەچاكی بتوانێت هەڵی سەنگێنێت.

رَوْس خواردنی زۆر، عەیبەوعار.

رَوَش سوكی ئەقڵ، كەم فامی وئاوەز لاوازیی.

رَوشَن جێگەی چرای دیواركۆ.

روضَة مێرگوزار، باخ، بێستان، پاشماوەی ئاو لەحەوزدا.

●**رَوَّض ٨/المطرُ الأرضَ:** باران زەوی كردە باخ وبێستان، واران زەوی سەوزكرد.

رَوْع ترس وبیم، جەنگ وشەڕو شۆڕ.

رُوع هۆش، ژیری، ئاوەز، دڵ یان جێگەی ترسان لەدڵدا.

●**رَوَّعَ ٨/ه:** سەرسامی كرد، ترساندی بەجۆرێك ترسەكە گەشتە ناخی دڵی.

رَوْعة ترسان، سڵەمینەوە.

رَوف هێوری، بێ جموجوڵی.

رَوفة بەزەیی، ڕەحمەت.

●**رَوَّقَ ٨/الشرابَ:** پاكی كردەوە، پاڵفتەی كرد، پاكژی كردەوە.

رَوْق تەمەن، دەستە، گرۆ، سەرەتای تەمەنی لاوێتی، ئەسپێك هێندە دیمەنی جوان بێت خەڵكی سەرسام بكات، خۆشەویستی ڕاستگۆیانە، ئاوی پاكژو پاڵفتە، باران، واران، پەردە، حەشارگەی ڕاوچی، جێگەی خۆحەشاردانی نێچیرڤان.

رُوْقَة خەڵكێكی زۆر جوان، پاكترینی خەڵك.

رَوَق ددانەكانی سەرەوەی درێژ بون بەسەر ددانەكانی خوارەوەیدا.

رَوَق درێژی ددانەكانی سەرەوە بەسەر ددانەكانی شەویلگەی خوارەوەدا ئەمەش لەكەو ناشیرینیە بۆ ددان.

رَوَّلَ چكاندی، دڵۆپاندی، ڕژاندی.

رَوْم نەرمایی گوێچكە، ئەو نەرماییەی گوێ كەگوارەی پێوە دەكرێت.

رُوْم خواردنەوەیەكی كهولیە.

رُوْمَة شارێكە لەئیتاڵیا هەنوكە پایتەختی ئیتاڵیایەو پێی دەڵێن: ڕۆما.

رُوْن سەختی، توندی.

رَونق درەوشاوەیی.

●**رَوی ١/الحدیث**: گێڕایەوەو گواستیەوە. **٢/الرَحلَ**: بەگوریس بەستیەوە بەپشتی وشترەکەوە.

●**رَوّی ١/النبات**: ئاوی دا.

رُوبة ماست، ماس، شیری گەرم کراوی ئامیان تێکراوی توندەوە بوو، شیری هەوێن کریاگ.

رُوْد ژنی جوان.

رَوْس بویە سەرۆك، بویە سەردارو سەرکردە.

رؤیا ئەوەی لەخەودا دەبینرێت، ئەندێشە، خەون.

رُؤیَة دید، ئەندێشە.

رَهـا پیاسەی کرد، بەلەسەرخۆیی ونەرمی ڕۆشت بەڕێدا.

رَهادَة ناسکی.

رَهّاص ئەوکەسەی یەکەم چینی دیوار دروست دەکات.

رِهاط کەلوپەلی ناومالّ، شمەکی ناومالّ.

رُهام ژمارەیەکی زۆر.

رَهام مەڕی لاواز.

رِهان گرەو، گرۆ، گرەوکردن.

رَهِبَ ترسا، سلّەمایەوە.

رَهبَة ترس، سلّەمینەوە.

رَهب وشتری مێینەی لاواز.

رُهبان کەسێك بەمەبەستی خواپەرستی خۆی لەخەلّك دوربخاتەوە بەتایبەت لەناو مەسیحیەکاندا، قەشە.

رَهَج تەپوتۆزی بەبادا کراو.

رَهَج ئاشوب، ئاژاوە، فیتنە، هەوری بێ باران.

رَهَدَ بێ ئەقلّیەکی گەورەی لێوە شایەوە.

رَهدَنَ پەلەی نەکرد.

رِهدَن ترسنۆك، نادان وگەمژە، بالّندەیەکی بچکۆلەیە لەچۆلەکە دەچێت.

رَهْرَة لاشەی سپی وناسك.

رُهشَة دەست بلاوی و سەخاوەت، شەرم وحەیا.

●**رَهَصَ ١/الشیء**: بەتوندی گوشی. **٢/ه** لۆمەی کرد.

رِهص یەکەم چینی دیوار.

●**رَهَطَ ١/اللقمة**: تیکەی گەورەی کرد.

●**رَهَطَ ١/الرجل**: لەماڵەوە کەوت ونەچوە دەرێ.

رَهْط هۆزو خزمەکانی پیاو، دوژمن.

●**رَهَفَ ١/السیف**: باریك وناسکی کردەوە.

رَمَق ستەمی کردو کاری نەشیاو وفێزمونی لێوە دەرکەوت، درۆی کرد.

رَمَق تۆمەت وگوناھ، نەفامی، سوکێتی ئاوەز.

● **رَمِقَ ١/السفرُ** کاتی ھات ونزیك بویەوە.

رَهَكَ وردوخاش بوو یان شکا.

رَهَك کاری چاك.

رَهْكَة لاوازی وسستی.

رُهَكَة پیاوی لاواز کەنەھێزی تێدا بێت ونەخێریشی لێ بوەشێتەوە.

رَهَلَ ئاوسا، ھەڵاوسا، گۆشتەکەی داچۆڕا.

رَهِل کەسێك گۆشتەکەی داچۆڕابێت.

رِهْل ھەورێکی تەنك وناسك.

رِهْمَة بارانی کەمی ھەمیشە داکردوو.

● **رَهَنَ ١/**بەرقەرار بوو، سەقامگیر بوو، بارمتەی دانا. **٢/المكان** تیایدا مایەوەو نیشتەجێ بوو.

رَهْن بارمتە، ھەرشتێك لەبارمتەی قەرزدا دانرابێت، گرەنتی.

رَهْو کۆمەڵێك خەڵك، ڕۆشتنی بەپەلە، پۆشاکی ناسك وتەنك، ڕۆشتنی ئاسان ولەسەرخۆ، بیرێك دەمەکەی زۆر پان بێت.

رَهِيب شێری بێشە وجەنگەڵ، ترسناك، ھەرچی شتێك ھەستی ترسان وسڵەمینەوە لای مرۆڤ دروست بکات.

رَهِيد نەرم ونۆڵ.

رَهِيش تەنك، لاواز، خۆڵی داڕوخاو.

رَهِيشَة وشتری پرشیر.

رَهِيص شێرێك شوێنی خۆی چۆڵ نەکات.

رَهِيف تیژ، ناسك، باریك.

رَهِيق مەی، شەراب، شەراو، بادە.

رَهِيك ھەرشتێکی وردوخاش کراو.

رَهِين بارمتەکراو.

رِيّ دیمەنی جوان.

رِيازَة بیناسازی.

رِياش پۆشاك وجلی پاك وخاوێن.

رِياضَة پاك کردنەوەی ڕەوشت وئاکار، چونە خەڵوەتەوە بۆ بیرکردنەوە وخواپەرستی.

رِياضَة وەرزش، ڕاھێنانی وبەھێز کردنی لەش.

رِياضِيّ وەرزش کار، کەسێك بەوەرزشکردنەوە سەرقاڵ بێت.

رِياضِيّات بیرکاری، زانستی وەگەڕخستنی بیر لەجەبرو ئەندازەو. . . ھتددا، ژمێرە، ماتماتیك.

رِيال، رِيالَة ئاوی دەم، تف، لیك.

●**رَيَبَ ١/ه:** خستیە نێوگومان ودوو دڵیەوە.

رَيب گومان، تۆمەت، دوو دڵی، پێویستی.

رِيْبَة گومان ودوودڵی، پەشێوی دەرون.

رَيث خاوەخاوی کرد.

●**رَيَّثَ ١/الشيءَ:** نەرمی کرد.

رِيح با، بۆن ئیدی چ خۆش بێت یان ناخۆش.

رِيحان ڕێحانە، گیایەکی بۆنخۆشە.

●**رَيَّخَ ١/ه:** لاوازو سستی کرد.

رَيخ نێوانی هەردوو ڕان، فراوانی نێوانی هەردوو ڕان.

●**رَيسَ ١/** بەفیزو لوت بەرزیەوە ڕۆشت بەڕێدا. **٢/الشيءَ:** کۆنترۆڵی کرد.

رَيِّس گەورەو دەمڕاستی قەوم وەکو سەرۆك.

رَيش کەلوپەل، شمەك.

رِيْش ماڵ وسامان، پەڕی باڵندەو پەلەوەر.

رِيشَة یەك پەڕ.

●**رَيَّشَ ١/ه السهمَ:** پەڕی پێوە کرد.

رَيع سەرتاو چاکترین بەشی هەرشتێك، سپیایی بێ لەکەی چێشتەنگاو، بەیەکدا هاتنی تراویلکە، ترسان.

رِيْع گردۆلکەی بەرز، هەرجێکەیەکی بڵند.

●**رَيَّعَ ١/القومُ:** کۆبونەوە، گردبونەوە.

رِيْعَة پارچەزەوی بڵند.

رِيْف زەویەك کشت وکاڵی تێدابێت، زەوی نزیکی ئاو، دێ، لادێ، گوند، ئاوایی.

رِيفي لادێیی، دانیشتوی گوند، پێچەوانەی شارستانی.

رِيق ئاوی دەم، تف، لیك.

رَيْق درەخشانی ئاو، پوچەڵ، باتڵ، پێچەوانەی هەق وڕاستی، سەرتاو باشترین بەشی هەرشتێك.

رَيلَ ئاوی دەمی ڕژاند.

●**رَيَّمَ ١/بالمكان:** تیایدا نیشتەجێ بوو. **٢/على كذا:** لێی زیاد کرد.

رَيْم زیادە، شاخی بچوك، گەڕی چکۆلە، گۆڕ، گلگۆ، ناوەڕاستی گۆڕ.

رِيم ئاسکی تەواو سپی بێ لەکەو پەڵە.

رَيْن ڕەش بونی دڵ بەهۆی چەندبارەکردنەوەی گوناهەوە.

●**رِينَ ١/به:** مرد، کۆچی دوایی کرد، کەوتەناو مەسەلەیەکەوە نەبەرگەیی دەگرت ونەتواناشی بولێی دەرچێت، کەوتە ناوخەفەت و خەمەوە.

رَین چلك وپیسی.

رَینَة شەراب، بادە، مەی.

رَیهقان زەعفەران.

ذ

●زَابَ ١/خواردیەوە. ٢/الماشیة: ئاوی پێدان.
زِئبر، زِئبَرُ ریشەی پارچەو قوماش.
زِئبَق جیوە، مادەیەکی شلە لەزۆر بواردا بەکاردەهێنرێت.
●زَأدَ ١/ه: ترساندی.
زَأرَ نەڕاندی(بۆشێر).
زَأرَة بێشە، جەنگەڵ.
زَأَفَ پەلەی کرد.
زُئاف خێرایی، پەلە، مردنی خێراوکتوپڕ.
●زَأمَ ١/زوو مرد، خێرا مرد. ٢/ه: ترساندی.
زَئِمَ زۆر ترسا.
زَئم چاو، ئەندامی بینین لەگیانەوەردا.
زُؤام مردنی خسێرا.
زَأمة وشە، پەیف، با، دەنگی توند، پێداویستی.
زائِد زیاد لەپێویست، پتر لەڕادەی پێویست.
زائِر شێرێك بنەڕێنێت.
زائِف سکەی ساختە تێدا کراو، ساختە.
زائِل ناسەقامگیر، جموجوڵکەر، نابەرقەرار.
زَابُوقَة گۆشەو سوچی خانوو.

●زاجَ ١/الابیض: زاجی سپی. ٢/ الأزرق: سولفاتی مس.
زاجِر ویژدانی مرۆڤ.
زاجي سوك وکەم.
●زاحَ ١/الظلام: پەردەی لەڕولادا، کەشفی کرد. ١/زوحاً: دوورکەوتەوە، ڕۆشت.
زاحِف، زُحّاف خزۆك، خشۆك.
زاحَمَ موزاحیم بوو
زاخَرَ شانازی وکەش وفشی کرد.
زاخِر پیاوی شادومان، کەریم و بەخشندە، پڕ.
زاخِف پیاوی لوت بەرزی خۆبەزل زان.
زادَ، زِیادة زیادی کرد، زۆری کرد، زیاد بوو، گەشەی کرد، پەرەی سەند.
●زادَ ١/زوداً : توێشوی ئامادە کرد.
زاد توێشو، خۆراکی ڕێبوار
●زار، زِیارةً ١/ه: سەردانی کرد، هات بۆلای بەمەبەستی بینینی.
●زاغَ ١/الشیء: لاری کردەوە. ٢/الشیء: لار بویەوە.
زاغ مەلێکە لەقەلە ڕەش دەچێت.
●زافَ ١/ت الحمامة: باڵەکانی وکلکی فش کردەوە وخشاندنی بەسەر زەویدا.
زَافي سوك وسۆڵ وخێرا، چاپوك وخێرا ڕەوت.

زُالِج ڕزگار بوون لەناڕەحەتی، کە سێك بەتوندی ئاو بخواتەوە.

زامِخ لوتبەرز، خۆ بەزلزان، بڵند.

●**زانَ، زَنْئـا ١/الـشيء**: جوانی کردوڕازاندیەوە.

زان پیاوی زیناکەر، پیاوی شەرواڵ پیس.

زانِيَة ژنی زیناکەر، ژنی داوێن پیس.

زاهِـد کەسێك لەبەر پاشەڕۆژ وازی لەدنیا هێنابێت، پارێزکارو دنیانەویست.

زاهِـر زۆر جوان، ڕەنگی ڕۆشن وبێ تەڵخ.

زاهِق بیری قوڵی ئاو، پوچ، لەنێو بەر، بێ ئاومرۆك، ناسەقامگیر، پیاوی دۆڕاو، تیرێك نەیدابێ لەنیشانە ولەپشتیەوە کەوتبێت، ئاوی تیژ ڕەوت، ولاّخی زۆر لاوازولات.

زاهِـل کەسێك خەیاڵی نەبێت ودڵی سەقامگیر بێت.

زاهِي درەخشاو، تابان، شکۆدار.

●**زاوَجَ ١/هُ**: تێکەڵاوی لەگەڵدا کرد.

زاوِيَة گۆشە، کونج، قوژبن، سوچ.

زَبّ مـوی ڕوخسارو گوێچکەی زیادی کرد.

زُبّ لوت، کێر، چووك.

زَبّـاء ژنێك موی ڕوخسارو گوێچکەی زۆربێت، بەڵاو سەختی(وشەکەجەمعە).

زَبّاب مێوژ فرۆش.

●**زَبَدَ ١/هُ**: کەرێی دەرخواد دا.

●**زَبَّدَ ١/اللبن**: کەرێی لەسەر نیشت.

●**زُبْـدَة ١/الـشيء**: هەڵبژاردەی شت، سەرگوڵی شت، سەرتای شت.

زُبد،زُبدَة کەرێ، کەرە، نفیشك.

زَبْد خەلات، بەخشین.

زُبّاد جۆرە ڕومکێکە.

●**زَبَرَ ١/عليه**: ئارامی گرت. ٢/**الكتاب**: نوسی.

زَبْـر بەرد، نوسین، پەیقین، قسەکردن، بەهێز.

زِبر هۆش، ئەقڵ، ئاوەز.

زَبُرَ لەشی زل وقەبە بوو.

زُبَرْ پارچەیەکی گەورەی ئاسن.

زُبر کێر، چووك.

زَبرَجَـد بەردێکی گران بەهایە لە (زمـروت) دەچێت بەهۆی گرکانەوە دروست دەبێت بەناوبانگترین جۆری سەوزەکەیەتی، یاقوت.

زُبـرَة موی کۆ بوەوە لەنێوان دوشانی شێردا، شان.

●زَبَـقَ ٨/شـعره: هـەڵی کێـشا. ٢/ە في السجن: بەندی کرد.

زِبَـال ئـەو شتەی مێروولـە بـەدەم هـەڵی دەگرێت.

زُبَالَة ئاوێکی کەم.

زُبُلْ دەفر(وشەکەجەمعە).

●زَبَـنَ ٨/الثمرَ: میوەی بەلێنـەکراوەیی لەدرەخت بەگۆتره فرۆشت.

زُبُونة مل، گەردن.

زَبُون نادان، گەمژە، گێل، کەم فام.

زُبُون کڕیار.

زَبِیـب مێـوژ، کـشمیش، هـەنجیری وشـك، ژەهر لەنێو دەمی ماردا.

زُجّ ئـەو ئاسنـەی لەبەشـی خـوارەوەی ڕم دایە.

●زَجّ ٨ ڕای کـرد. ٢/بالـشيء: هاویـشتی. ٣/ە بالرمح: لێیدا.

●زَجا ٨/فلان: لەپێکەنین کەوت.

زُجاج شوشه، جام.

زَجّاج شوشه فرۆش.

●زَجَـرَ ٨/ە عـن كـذا: قەدەغـەی لێکـرد. ٢/ت الريح السحابَ: بڵاوەی پێکرد.

●زَجَـلَ ٨/ە بـە: بـەردبارانی کـرد. ٢/ە بـالرمح: لێیـدا. ٣/الحمـام: نامـەی پێدانارد.

زَجِلَ دەنگی بەرز کردەوە.

زَجِل پیاوی دەنگ بەرز.

زُجلَـة، زَجلَـة حاڵـەت، پارچـەیەك لەهەرشـتێك، قرەقرودەنگـی خـەڵك، کۆمەڵێك خەڵك.

زَجَمَ لەژێر لێوەوە قسەی کرد.

●زَجَوَ ٨/ە: لێـی خـوڕی، بەنـەرمی پـاڵی پێوەنا.

زُحار، زَحِير ناڵەو ئاه وهاوار.

زَحّافَـة ئـاژەڵی خزۆکـی بەسـەرزەویدا ڕۆشتو وەك کیسەڵ ومارمێلك.

زَحَرَ لەکاتی ئیش یان نارەحەتیدا دەنگی یـان هەناسـەی بەناڵـەوە دەرکـرد، نرکاندی.

زَحْرْ ڕژد، بەخیل.

●زَحْزَحَ ٨/ە عن مكانه: دوری خستەوە، لەقاندی.

زَحَـفَ کشا، لەسـەر ئـەژنۆکانی ودەسـتی کەم کەم ڕۆشت، گاگۆڵکێی کرد.

زَحف کشان، پێشڕەویکردنی سوپا بەرەو دوژمن.

●زَحَـكَ ٨/بالمكـان: تیایـدا مایـەوە، نیشتەجێ بوو.

●زَحَـلَ ٨/عـن مكانـه: لەشوێنی خۆیـدا نەما.

●**زَحَّلَ ١/ﻫ**: دووری خستەوە.
زُحَل هەسارەیەکی گەڕۆکی ناسراو بە(کیوان) ە.
●**زَحلَفَ ١/في الكلام**: پەلەپەلی کرد. **٢/الإناء**: پڕی کرد.
زُحلوفَة جێگەیەکی خزی نەرمی چەماوەیە لەسەری دەخزێن، شوێنی یاری فنکەخلیسکێنی منداڵ.
زُحلوقة ئەودارەی منداڵان دایدەنێن بۆ چەرخ فەلەق کردن.
زِحلِق بای توندی سەخت، ڕەشەبا.
●**زَحَمَ ١/ﻫ**: قەڵسی کرد، ناڕەحەتی کرد، تەنگەتاوی کرد.
زَحم خەڵکی ئاپۆڕەداو.
زَحمَة تەنگی، ناڕەحەتی.
●**زَحمَرَ ١/القربة**: پڕی کرد.
زَحَنَ خاوە خاوی کرد، درەنگی کرد.
زَحن، زُحن پیاوی کورتەباڵای ورگن.
زُحَنَة ژنی کورتە باڵای ورگن.
●**زخارف ١/الدنيا**: خۆشی وشادیەکانی ژیان.
●**زَخَّ ١/الجمر**: پزیسکەی دایەوە. **٢/بالإبل**: بەتوندی غاری پێدا.
زَخَّة تورەیی و ڕق وکینە.
زُخَّة بێچوی مەڕ، بەرخ، بەرخۆلە.

●**زَخَرَ ١/الوادي**: بەرزبویەوە. **٢/النبات**: درێژ بوو. **٢/بماعنده**: شانازی کرد.
●**زَخرَفَ ١/ﻫ**: جوانی کردو ڕازاندیەوە. **٢/الكلام**: درۆی تێکەڵ کرد.
●**زُخرُف ١**/زێڕ، ئاڵتون، تەلا، جوانی شت. **٢/الكلام**: قسەی پوچ. **٢/الأرض**: ڕەنگی ڕوەکەکانی.
زَخَفَ لوت بەرزی نواند، کەش وفشی کرد، فیزی کرد.
●**زَخَمَ ١/ﻫ**: توند پاڵی پێوەنا.
●**زَخِمَ ١/اللحم**: بۆگەنی کرد.
زَرّاد زرێ ساز، زرێ دروست کەر.
زَرّاع جوتیار، کەسێك قسەدەهێنێ ودەیبات وەك بڵێیت ڕق لەنێو دڵاندا دەچێنێت، چێنەر.
زِراعَة پیشەی جوتیار، کشتوکاڵ کردن، کشتوکاڵ.
زُرافَة زۆر درۆزن.
زَرّافَة ئاژەڵێکە قاچی کورتەو دەستەکانی درێژو ملی زۆر بەرزەو دوشاخی بچوکی هەیە، پێستەکەی وەك پێستی پڵنگ پەڵەپەڵەیە، زەڕافە.
●**زَرَّ ١/الشيء**: کۆی کردەوەو بەستی. **٢/العمر**: هەڵی کێشا. **٣/ﻫ بالرمح**: برینداری کرد. **٤/الرجل**: عەقڵ

وئەزمونی زیادی کرد. ٥/سنانُ الرمح: بریکایەوە.

زِرّ هێلکەی مریشك، تیژایی شمشێر، خونچەی گوڵ.

زِرَّة فام، ئەقڵ، ئاوەز، زیری، شوێنەواری گەزران، جێگەی گازلێگیران.

●**زَرَبَ** ١/**المواشيَ:** خستیە ناوگەورەوە.

زِرْب گەوری ئاژەڵ ومەڕ، جۆگەی ئاو.

زَرْب ئەوجێگەیەی ڕاوکەرخۆی تێدا دەشارێتەوە لەنێچیر.

زُربَة گرۆھ، دەستە.

●**زَرَدَ** ١/**ه:** خنکاندی.

●**زَرِدَ** ١/**اللقمة:** بەپەلە قوتیدا.

زَرَد زرێی لەبەرکردن لەکاتی شەڕدا.

زَرَر ستەم کردن، تۆبزی نواندن.

●**زَرَعَ** ١/تۆوی چاندلەزەویدا. ٢/**الأرضَ:** تۆوی تێکرد. ٢/**اللهُ النباتَ:** ڕواندی.

زَرع کشت، چێنراو، ڕۆڵە، کوڕ.

●**زَرَفَ** ١/بازیدا، بازی هەڵدا. ٢/**في الكلام:** زیادەی پێومناودرۆی کرد. ٣/**اليه:** نزیك بویەوە، پەلەی کرد.

●**زَرَقَ** ١/**الطائرُ:** ڕیقنەی کرد.

●**زَرِقَ** ١/**الرجلُ:** کوێر بوو.

زُرق ئاسمان، مەی (وشەکەجەمعە).

زَرقاء سیفەتی شینێتی دانە پاڵ مێ، ئاسمان.

زُرْقَة ڕەنگی شینی ئاسمانی.

●**زَرَمَ** ١/**ه:** بڕیی، لەتی کرد.

زَرِمْ سەرشۆڕ، ڕژد.

●**زَرِمَ** ١/**الشيءُ:** بڕا، قرتا.

●**زَرنَقَ** ١/**الأرضَ:** بەڕوباری بچوك ئاویدا.

زَرنَقَة شت کڕین بەقەرز، قەرز.

زُرنوق ڕوباری بچوك، چەم.

●**زَرَى** ١/**عليه عمله:** لەکەدار وناشیرینی کرد لەسەری.

زَرِيّ سوك وبێ ئەرزش، زەبون، ناچیزە.

زَرِيبَة گەوری ئاژەڵ، ئەوجێگەیەی ڕاوکەرخۆی تێدا حەشاردەدات لەنێچیر.

زَعارَة بەدخوو، بەد ڕەفتار.

زُعاف ژەھرێك دەست بەجێ بکوژێت.

زُعاق ئاوی تاڵ کە ناخورێتەوە.

زَعّاق کەسێك ھاوار لەئاژەڵ بکات.

زَعامَة سەرۆکایەتی، پێشەوایەتی، ڕابەرایەتی، چەك، زرێ.

●**زَعَبَ** ١/**السيلُ:** چوە ناوشیۆمکەوە و پڕی کرد. ٢/**الشيءَ:** قرتاندی، بڕی.

زُعبَة بەشێك لەماڵ وسامان.

●**زَعَجَ ١/هـ** دەری کرد، دەردەسەری بۆ دروستکردولەشوێنی خۆی هەڵیکەند.
زَعَج نارەحەتی، دەردی سەری، نائارامی.
زَعِرَ موی کەم بوو وپێستەکەی دەرکەوت.
زَعَرَ جیماعی کرد.
●**زَعِرَ ١/الرجلُ** خێروچاکەی کەم بوویەوە.
زَعراء جێگەیەك کەمی ڕوەك تێدابێت، ڕوتەڵان.
زَعْزَعَ ڕای وەشاند.
●**زَعَفَ ١/هـ** دەست بەجێ کوشتی.
زَعُوف جێگەی مەترسیدار کەتێیدا مرۆڤ سەری تێدا بچێت.
زَعَقَ هاواری کرد، قیراندی.
●**زَعِقَ، زُعِقَ ١/الرجلُ** بەشەودا ترسا.
زَعِقَ پیاوێك بەشەودا بترسێت.
●**زَعَقَ ١/تهُ العقربُ** دووپشك پێوەیدا.
زَعْقَة بانگ، هاوار، قیرە.
زَعَل نارەحەتی، ڕەنج، تورەیی، دلگرانی، دڵڕەنجان.
زَعِل، زَعلان تورەو دلگران، ڕەنجاو، چالاك.

زَعَمَ قسەی ڕاست یان درۆی کرد (بەزۆری لەگەڵ قسەی بەگومان ودرۆدا ئەو وشەیە بەکاردەهێنرێت).
زَعْم گومان، گریمان.
زَعِم برزاوێك زۆر چەور بێت وچەورییەکەی خێرا ڕۆبێتە سەرئاگرەکە.
زَعْم، زِعم، زُعم گوتەی حەق یان پوچ ودرۆ.
زَعیم سەرۆك، پێشەوا، ڕابەر، سەرتیپ، پلەیەکی سەربازیە لەبەرامبەر پلەی(کۆلۆنێل)دا.
زَغّاف زۆر قسەکەر، فرە بلێ.
●**زَغِبَ، زَغَّبَ ١/الفرخُ** جوجکەکە گمندە پەڕی دەکرد.
زَغَب گمندە پەڕ، گمندە موو.
●**زَغَرَ ١/الشيءَ** داگیری کرد. **٢/البحرُ** هەکشا.
●**زَغَرْ ١/من كل شيء** زۆر بەی.
●**زَغَفَ ١/اللهُ** زیادی کرد، زۆر بوو.
زَغْف زرێی پان ودرێژ.
زَغَف پەلوپۆی لاوازی درەخت.
زَغَلَ ڕژاندی بەجارە جارە.
زُغلي دەست بڕ، غەش کەر.
زَفَّ پەلەی کرد، خێرای کرد.

زِف پەڕی بچووك، گەنەدە پەڕ.

زَفاف شایی، زەماوەند، ئاهەنگی گواستنەوەی بووك.

زَفّان زۆر سەماكەر.

●**زَفَّةُ** ١/العروس: سوڕانەوە بەدەوری بوكدا بۆ دەرخستنی شادومانی بەهاتنی بوكەكە.

●**زَفَتَ** ١/الإناءَ: پڕی کرد. ٢/الرجلَ: دەری كرد، هیلاك وماندوی كرد.

زِفت قیر(وشەكە لەبنەڕەتدا یۆنانیەو تەعریب كراوە).

●**زَفَرَ** ١/ت النارُ: دەنگی هەلگڕانەكەی بیسترا. ٢/ت الأرضُ: رووەكەكانی دەركەوتن. ٢/الشيءَ: هەڵی گرت.

زِفر كۆمەڵێك خەڵك، كەلوپەلی گەشتیارو سەفەركەر، باری قورس، كۆڵی قورس.

زَفِر بەدبۆیی، ناپاك.

زَفَر دەریا، ڕوباری پڕئاو، گەورەوسەردار، بەخشینێكی زۆر، شێری جەنگەڵ، پیاوی ئازا.

زَفیر سەرەتای سەرەی كەر، بەلاّو نارەحەتی.

زَفْرَة ناوەڕاستی هەر شتێك.

زَفَنَ سەمای كرد.

زَفْن سەما، یاریكردن بەچەك.

●**زَفَى** ١/ت القوسُ: دەنگی لێوە هات، زرەی لێوە هات.

زَفیان ژنی بالاّ كورت.

زُقاق كوچە، ڕێگەی تەنگ، كۆلان، سككە.

●**زَقَّ** ١/الطائرُ: ریقنەی کرد. ٢/فرخَهُ: بەدەنوكی خواردنی پێدا. ٢/الكيسَ: قەلّخی كرد.

زُقّ مەی.

زَقَقَة پاروو.

●**زَقَفَ** ١/الشيءَ: خێرا ونی كرد.

●**زَقَمَ** ١/ه: قوتیدا.

●**زَقَّمَ** ١/ه: خواردنێكی پێدا كەبیكوژێت.

زَقَمَة تاعون.

زَقوم هەرخۆراكێك بخۆرەكەی بكوژێت، خواردنی ئەهل دۆزەخ.

●**زَقى** ١/الطائرُ: قیڕاندی، هاواری كرد.

زَقیَة هاوارو نالە.

●**زَكَّ** ١/القربةَ: پڕی كرد. ٢/على فلانٍ: توڕە بوو.

●**زُكَّ** ١/الرجلُ: پیر بوو، بەهۆی نەخۆشیەوە لاواز بوو.

زُكّ بێچوی كۆتر لەجۆری (فاختە).

زَكَاة پاکی، چاکی، خێر، پاڵفتەی شت، ئەوبڕە ماڵەی خوا داینـاوە لەسامانی دەوڵەمەندان وەدەرێت بەهەژاران.

زُكام هەلامەت، هەوکردنی پەردەی نێو کونە لوتەکان.

زَكَانَة بیری بێ خەوش، ڕای پەسەند وڕاست.

زُكّة ڕق و تورەیی.

زِكّة چەك.

●زَكَرَ، زَكّرَ ١/الإناءَ: پڕبوو.

زُكرَة کوپەی مەی.

●زَكَمَ ١/القربة: پڕی کرد. ٢/هـ توشی هەلامەتی کرد.

زُكِمَ توشی هەلامەت بوو.

زُكمَة کۆتا منداڵی دایك وباوك.

●زَكِنَ ١/الأمر: لێی تێگەیشت، گومانی پێ برد.

زَكّنَ گومانی برد.

زَكَن پیاوێك بیری باش بێت، پیاوێك زاکیرەی باش بێت، پیاوی بەزەین، زەین ڕۆشن.

●زَكَى ١/الـزرع: نەشـونمای کـرد. ٢/الرجل: زیرەك بوو.

●زَكّى ١/ه الله: خـودا پـاکی کـردەوە. ٢/ماله: پاکی کردەوەو زەکاتی لێدا.

زَكّى گەشەی کرد، نەشونمای کرد.

زَكِي پاك لەهەرتاوانێك، پاکژ.

زَلّ هەڵ خلیسکاو کەوت.

زَلّ هەرجێگەیەك خزبێت ومرۆڤ تیایدا هەڵخلیسکێت.

زَلاَقَة شوێنی خزان، شوێنی خلیسك کەقاچی لەسەر نەوەستێت.

زُلال ئـاوی ساردو فێنك کـە خێـرا بەگەرودا بچێتە خوارەوە، ئاوی سازگار، ئاوی زوڵاڵ.

زَلابِيَة زلوبیا، شیرینیەکی بەناوبانگە.

زَلّة پێ هەڵکەوتن، هەڵەو تاوانی بێ ئەنقەست.

زَلّة هەڵە، تاوان وگوناه، داوەت.

زَلَل هەڵەوگوناه کردن.

●زَلَجَ ١/الباب: بەنەڵقە ڕێز درگاکەی داخست.

زَلِجَ هەڵ خلیسکا، خزا.

زَلِج، زَلَج، زَلِيج هەڵ خلیسکا، خزان.

●زَلّجَ 1/الكلام: لەناو خەڵکدا بڵاوی کردەوە.

●زَلَحَ 1/الشيء: چەشتی، تامی کرد.

زَلَح پوچ، هیچ وپوچ.

زَلِغَ قەڵەو بوو، گۆشتی لەشی زیادی کرد.

زَلَخ، زَلِخ، زَلَخ جێگەی خزینی پێ.

●**زَلزَلَــــة ١/اللهُ الأرضَ:** خـــودا زەوی لەرزاندەوە، خودا بومەلەرزەی لەزەویدا دروستکرد. ٢/هُ: ترساندی.

زَلزَلَــة زەمــین لــەرزە، بومــە لــەرزە، ئەردهەژێن.

زُلزُل تەپڵ لێدەری زیرەك ولێزان.

زَلزَل کەلوپەل وشمەکی ناومالّ.

●**زَلَــعَ ١/ت الـشمس:** خۆرکـەوت، خـۆر هــەڵهات. ٢/**الـشجرة:** بــڕی، قرتانــدی. ٣/**اللهَ من البشر:** دەری هێنا.

●**زَلِعَ ١/الجرح:** خراپ بوو.

●**زَلَغَ ١/النجم:** دەرکەوت. ٢/**النار:** بـەرز بویەوە.

زَلَفَ پێشکەوت، نزیککەوتەوە.

●**زَلَــفَ ١/في الكـلام:** زیــادەی پێــدان، زیادەی نابەقسەدا.

زِلَف مێرغوزار، باخچە.

زَلَف حەوزی پڕ، زەوی مـاڵراو (وشـەکە جەمعە).

زُلفَة پلە، بەشێك لەشەو.

زَلِقَ خلیسکا، پێی هەڵخلیسکا.

●**زَلَّقَ ١/هُ:** خزاندی. ٢/**رأسه:** چاکی کرد، تاشی.

زَلِق هەرجێگەیەکی لێزوخز.

زَلَقَة پێ هەڵخزان، خەتا، تاوان.

●**زَلَمَ ١/**هەڵەی کرد. ٢/**الإناء:** پڕی کرد.

●**زَلَّمَ ١/هُ:** نەرمی کرد، ڕێکی کرد.

زَلَــمْ تیرێـك پـەڕی پێـوە نـەبێت، تـیری ڕوتەڵە.

زَلَمَة بالاّ، ئەندام.

زَلوخ خێرا.

زَليل ڕۆشتنی سوك وخاو.

زَمار، زامِر نەی ژەن.

زِمام جڵەو.

زُمَّام گژوگیای بەرز.

زمان وەخت، کات، سەردەم، ڕۆژگار.

●**زَمَّ ١/هُ:** بەستی و توندی کرد.

●**زَمَتَ ١/هُ:** خنکاندی.

زَمِجَ تورە بوو.

زُمَّح کورتــە بــاڵای ناکــەس، ڕەشــتاڵەی شەڕانگێز.

زَمَخَ لوتبەرزی نواند، کەش وفش وفیـزی کرد

زَمَرَ شمشاڵی لێدا.

زَمِرَ ناپیاو بوو، سیفەتی پیاوەتی تیـادا کەم بوو.

زَمْر، زَمِر دەنگ.

●**زَمَرَ، زَمَّر ١/القربة:** پڕی کرد.

زمِرَ رِهق وتوند.
زُمْرة پێر، کۆمەڵ.
زُمور منداڵی جوانکیله.
●**زمــزَمَ** ١/**ه** کـۆی کـردەوە. ٢/**الـشيءَ** هەڵی گرت وپاراستی.
زمْزَمَــة نــەڕەی شـێر، گرمــەی هــەور، دەنگی نێڵەی ئاگرلەکاتی سوتاندا.
زِمْزِمَة کۆمەڵێك خەڵك و وشتر.
زَمِعَ سەرسام بوو، سەری سوڕما.
●**زَمَـعَ** ١/**الأمـر وعليـه وبـه** سـەقامگیرو نەگۆڕبوو لەسەری.
زَمَع خەڵکی هیچ وپوچ.
زُمّع زەردە زیرەی بێ چزوو.
زَمَك تورەییەکی زۆر.
●**زَمَكَ** ١/بێدەنگ بـوو. ٢/**القربة** پـڕی کرد.
زِمك، زِمكيّ کلکی باڵندە.
●**زَمَلَ** ١/**الرجلُ** شوێنی کەوت.
●**زَمَّلَ** ١/**الشيءَ** شاردیەوە، دایپۆشی.
زِمْل کەسێك لەپـشتی سـوارێکەوە سـواری ئاژەڵێــك یــان هەرشــتێکی تربوبێــت، باریشت.
زَمَن ڕۆژگار.
زَمِــنَ ئەنــدامێکی لەدەســتدا، توشــی لەناوچــونی ئەنــدامێك وخەڵــەلێکی درێژخایەن بوو.
زَمِــنْ نــەتوانا، دەستەوەســان، کەســێك دووچاری نەخۆشی درێژ خایەن بوبێت، کەمئەندام.
زَمَنَة سەردەم، چەرخ، کات ئیتر کورت بێت یان درێژ.
زَمْهَرِير سەرمای زۆر سەخت.
زَمِيل دۆست، هاوڕێ، هاوکارلەئیـشدا یـان لەپلەدا.
●**زَنَـأ** ١/**في الجبـل** بەشـاخدا سـەرکەوت. ٢/**الرجل** پەلەی کرد.
زِنـاج پاداشت، پاداش.
زِنـاد پەلەپیتکە، بەلەپیتکە.
●**زَنَّ** ١/**عصبَه** وشك بویـەوە. ٢/**الرجلُ** جومگەکانی ئاوسان وهەوویان کرد.
زَنـاء کورت، تەسك، گۆڕ.
●**زَنّى** ١/**ه** نیسبەتی دایە پاڵ زینا.
زَنِــبَ قەڵــەوبوو، گۆشـتی لەشــی زیـادی کرد.
زِنْبيل زەمبیلە، کیسە، پوشـینە، تریـانی لەپوشکراو.
زَنِــجَ ڕیخۆڵـەکان هاتنــەوە یــەك لــەتاو تینوێتی.

زَنْج زنجیەکان، قەومێکی ڕەش پێستن.
زِنجار ژەنگی نیشتو لەسەر کانزای مس.
●**زَنَّخَ ١/ه**: مەدحی کرد، پاڵی پێوەدا، تەنگە تاوی کرد لەمامەڵەدا.
زَنِخَ، زَنَّخَ کۆن بوو.
زَنِخ ڕۆنی بۆگەن کردوو.
زَنَخ بۆنی ناخۆش وبۆگەن.
●**زَنَدَ ١/الرجلُ**: تینوی بوو.
●**زَنَّدَ ١/السقاءَ**: پڕی کرد. **٢/في الامر**: سنگی هاتەوە یەك، درۆی کرد.
زَنْد مەچەك، بازوو.
زَنْدَقَة دیاردەی زەندیقیەت.
زِنديق خوانەناس، کافر.
زَنِفَ تووڕە بوو.
زَنَقَ، زَنَّقَ ڕژدیی نواند، بەرچاو تەنگی نواند.
زَنقَة کوچەی تەنگ، جادە.
زَنِن تەسك، پێچەوانەی پان.
●**زَنَم ١/من الجمالِ**: ئەو وشترەی کەمێك لەگوێچکەی بڕابێت.
زَنَى زینای کرد، گانی حەرامی کرد.
زَنِيم بێگانە، دەرەکی، ناچیزە.
زَنَّيَ خراپەو سەرپێچی کرد.
زِنى، زِناء زینا، گانی حەرام.

●**زَها ١/النخلُ**: دریژبوو. **٢/الزرعُ**: زۆر بوو، زیادی کرد. **٣/الشيءُ**: بەروبومەکەی دەرکەوت.
زُها جوانی، چاکی.
زُهاء ئەندازەی هەرشتێك.
زَهّار زۆردرەخشاو، گوڵدار.
●**زَهَدَ ١/عنه**: وازی لێ هێنا.
زَهَدْ زەکات.
زُهد وازهێنان لەشتێك لەبەر بەکەم زانینی، دنیا نەویستی.
●**زَهَر ١/القمرُ**: درەخشایەوە. **٢/الشيءُ**: ڕەنگی بێگەردوو بێ تەڵخ بوو.
●**زَهُرَ ١/النردُ**: زاری تاوڵە.
زُهْرَة جوانی ڕەونەق وسپیاییەکی جوان.
زُهَرَة ناوی یەکێك لەهەسارە گەڕۆکەکانی دەوری خۆرە.
زَهرة خونچە، گوڵ.
●**زَهَفَ ١/الرجلُ**: درۆی کرد. **٢/للموتِ**: نزیك کەوتەوە لەمردن.
●**زَهِفَ ١/للهيء**: هەڵپەو پەلەپەلی کرد.
زَهَف پەلەپەل وهەڵپە کردن.
●**زَهَقَ ١/ت السهمُ**: تیرەکە نیشانەی نەپێکا. **٢/الباطلُ**: پوچەڵ بویەوە. **٣/ت النفسُ**: لە لەش چوویە دەرێ.
زَهَق زەوی پتەو، خاکێکی پتەو.

زهُوق پوچ، پوچەڵ کراو.

زُهاق، زِهاق ئەندازە، برِ.

●**زَهَلَ ١/من الشيء** دوورکەوتەوە.

زَهَل سپێتی وگەشاوەیی.

●**زَهْلَقَ ١/الشيءَ** سپی کردەوە.

زُهم بەرز، بۆنی ناخۆش.

زَهَم، زُهْمَة، زُهُومَة بۆنی گۆشتێکی قەڵەوی بۆ گەن کردوو.

●**زَهَوَ ١/الرجلُ** درۆی کرد، کەشوفشی کرد.

زَهْو شتی پوچ، درۆ، خۆبەزلزانین، ستەم، لوت بەرزی.

زَهِيد کەم، هەرزان.

زَوائِلْ هەرچی شتێك گیانی تێدا بێت وبجوڵێت (وشەکە جەمعە).

زَواج ژن هێنان، شوکردن، هاوسەرگیری.

زَوالْ لاربوونەوەی خۆر لەناوەڕاستی ئاسماندا بەرەو ئاوابوون، لەناوچوون.

زَوج هاوسەر، مێرد.

●**زَوَّجَ ٨/ه امرأةً** مارەی کرد لێی، لێی مارە بری.

زَوجَة ژن، هاوسەری پیاو.

زَوح گواستنەوە، جێ گۆڕکێ.

●**زَوَّدَ ١/ه** توێشوی پێدا.

●**زَوَّرَ ١/** درۆی ڕازاندەوە، ساختەی کاری کرد. **٢/الزائرَ** ڕێزی لێگرت.

زُور هێز، توانا، درۆ، هەرشتێکی پوچ، هاوەڵ بڕیاردان بۆخوا، مەجلیسی گۆرانی وتن، چێژی خواردن وچێشت، گەواهیدانی ناڕاست.

زَوراء شاری بەغداد، دەفری لەزیو دروستکراو، کەوان، بیرێك بنەکەی دوور بێت.

زَورَق بەلەم، کەشتی بچکۆلە.

زُوع، زُوَع جاڵجاڵۆکە.

زُوعَة کۆمەڵێك خەڵك، قاشێك کاڵەك.

زوفاء ڕووەکێکە بۆدەرمان سازی بەکاردێت بەتایبەتی لەبنەبڕکردنی بڵغەمدا.

●**زَوَّقَ ١/الكلامَ** ڕازاندیەوە. **٢/البيتَ** نەخشاندی.

زَوَقَة ئەوکەسانەی ماڵان دەڕازێننەوە.

زَوَكَ هەردوو شانی لەرزاند ونێوانی قاچەکانی بڵاوکردەوە، کەشوفشی کرد.

زَوك ڕۆشتنی قەلەڕەش.

زَول پیاوی ئازا، پیاوی چالاك، سەختی وبەڵا، عەورەتی پیاو.

زَولَة ژنی زەریف.

●**زَومَ ١/الرجلُ** مرد، کۆچی دوایی کرد.

زُوم جۆره خواردنێکی شیریه.
زُوم ئەو ئاوەی پۆشاکی پێ دەشۆردرێت.
زُومَر کۆمەڵێك مرۆڤ.
زُون، زَوَن کورت، پێچەوانەی درێژ.
زُون بت، ئەو جێگەیەی بتی تێدا کۆدەکەنەوە.
زُونَة ژنی فامدار، ئافرەتی ژیروئاقڵ.
زَيّات فرۆشیاری ڕۆنی زەیت.
زِيادَة زیادی، زۆر بوون.
●**زِيادَةُ ٨/القيمة**: زیادەی نرخ.
زِيارَة دیدار، سەردان، هامشۆ، ئامشۆ.
زَيّاف لوتبەرز وفشەکەر، خۆبەزلزان، شێر لەبەر خۆ بەزلزانینی.
زَيت ڕۆن، ڕۆنی شل، ڕۆنی زەیتون.
زَيتيّ ڕۆنی.
●**زَيَّتَ ٨/الطعام**: ڕۆنی زەیتی تێکرد.
زَيت ڕۆنی زەیت.
زَيَحَ دەرکەوتەوەو ڕۆشت.
زِيح تەنافی وەستای دیوار، ئەو ڕایەڵە پەتەی وەستای دیوار بەکاری دێنێت بۆ ڕێك هەڵچنینی دیوارەکەی.
زَيغَ ستەمی کرد.
●**زَيَّدَ ٨/ه**: نەشونمای پێکرد.
زَيد، زَيَد، زِيد زیاد، زیادە.
زَيْغ لادان لەهەق وڕاستی.

●**زَيَّفَ ٨/الرجلَ**: بەکەم وبێ ئەرزش سەیری کرد. **٢/البناءُ**: بەرز بویەوە، بڵند بوو.
زَيَّف شێری بێشەوجەنگەڵ (وشەکە جەمعە).
زَيف، زائف سکەی ساختە تێدا کراو.
زَيَّك بەخۆبەزلزانینەوە ڕۆشت، بەکەشوفشەوە ڕۆشت.
●**زَيَّلَ ٨/ه**: پەرتەوازەی کرد، پەرژو بڵاوی کردەوە.
●**زَيْلَ ٨/ه عن مكانه**: دووری خستەوە.
زَيَل دووری نێوان هەردوو ڕان.
زِيمَة پارچەیەك گۆشت یان هەرشتێکی تر.
●**زِيمَ ٨/الفلان فاسكتهُ**: قسەیەکی کرد بەو قسەیە بێدەنگی کرد.
●**زَيَّنَ ٨/ه**: ڕازاندیەوە، ئارایشتیدا.
زِينَة ئارایشت، جوانی.
●**زِينُ ٨/الديك**: پۆپەی کەڵەشێر، پۆپرە، پۆپ، پۆپڵ، پۆپنە.
زِيّ پۆشاك، شێوەی جل.
زِيّ هاوشان، هاوتا، وەك.

سَئِدَ توشی نەخۆشی بووبەهۆی خواردنەوەی ئاوی سوێرەوە.
سَئِلَ داوای کرد، پرسی کرد، پرسیاری کرد.
سُئُور پاشماوەی ئاو لەدەفردا، پاشماوەی هەرشتێك.
سائِب رەها، ئازاد، سەرگەردان، رەوان.
سائِح جیهانگەڕ، گەشتیار.
سائِد هەر شتێك لەناو خەڵکدا باس بکرێت، باو.
سائِر پیادە، لەبەر ڕۆشتوو، هەر کەس لە باری جوڵان و ڕۆشتندا بێت.
سائِل داواکەر، پرسیارکەر، هەر مادەیەکی شل.
سائِلَة ئاوەکی، تراو، شل.
سابِح مەلەوان، ئەسپی تیژ رەو.
●**سابَ 1/المـاءُ** لەبەری ڕۆشت بەهەر لایەکدا کەرێگەی هەبوو. **2/الرجـلُ** بەپەلە ڕۆشت.
سابِع حەوتەم، حەوتەمین.
سابِغ درێژو تەواو لەهەر شتێك.
سابِغَة زرێی پان وفراوان.
●**سَابَقَ ٨/ه** لەگێ بەرکێدا بەسەریدا سەرکەوت.
سابِق پێشوو، بەرایی.
سابِلَة رێگەیەك گیرابێتە بەر، ئەو کەسانەی بەسەر رێگەیەکدا دەڕۆن.
ساتِر پۆشەر، داپۆشەر.
ساجَ بە نەرمی هات وچوو.
ساج جۆرە درەختێکە لانکەی ڕەسەنی خۆی ئاسیای باشوور و ئەندەنوسیایە و لەم درەختە باشترین و پربەهاترین تەختە دروست دەکرێت.
ساجِع کەسێك پەیفی سەروادار بێژێت.
ساجِعَة کۆتری گمەگم کەر.
ساجِنَة رێڕەوی ئاو لەشاخەوە.
ساحَ سەفەرو گەشتی کرد.
ساحِر جادوگەر، فریودەر.
سادَة بێ غەل وغەش، ساکار.
ساحِق وردوخاش کەر.
ساحِل رۆخ، ڕۆخی دەریا، کەنار، کەناری دەریا.
ساحِلي کەناریی.
ساحَة گۆڕەپان، حەوشی ماڵ.
●**ساخَ ٨/فِي الطينِ** تیایدا نقوم بوو.
ساخِر گاڵتەباز، گاڵتە ئامێز، کۆمیدی.
ساخِرَة کەشتی لە رێڕەوی بادا.
ساخِط تورە، رق هەستاو، قین داهاتوو.
ساخِن گەرم، گەرموگوڕ، داغ.

●سادَ ١/ بەرێزو نرخ و سەنگین بوو. ٢/قومَهُ: بویه سەرۆك ودەمڕاستیان.
سادِم خەفەتبار وپەشیمان.
سادِن خزمەتگوزاری کڵێسا یان کەعبە یان جێگەیەك بتی لێدانرابێت.
سادَة بێ غەلوغەش، ساکار.
ساذِج سادە، ساکار.
سارّ دڵشادکەر، دڵخۆشکەر.
●سارَ ١/سَراء بەرێدا ڕۆشت.
سارِق دز، کەسێك ماڵی مەردم بە نهێنی دەبات.
ساطِر قەساب.
ساطِع درەخشاو، تابان.
ساطور کاردی قەسابی.
●ساعَ ١/ون بوو، بزر بوو. ٢/الماءُ: بەقەمچاوپێچ وناڕێکوپێك بەسەر زەویدا ڕۆشت.
ساعاتي سەعاتچی، سەعات ساز، سەعات فرۆش.
●ساعَدَ ١/هُ: هاوکاری کرد، هاریکاری کرد، یارمەتیدا.
ساعِد بازوو، نێوانی مەچەك وئەنیشك، سەرۆك.
ساعُور ئاگر، تەنور، بێچووی بچوکی بزن، کاریلە.

ساعَة ٦٠ خولەك، کاتژمێر، ڕۆژی زیندوو بونەوەی مردوان.
ساعِل قورگ، جێگەی قۆزە، جێگەی کۆکین، ئەو جێگەیەی کۆکەی لێوە دەردەچێت
ساعورَة ئاگر، ئاور، ئێگر، ئاهر، ئایەر، ئاتەر.
●ساعي ١/فەرمانبەری کۆکەرەوەی خێرو باج بۆ دەوڵەت. ٢/البريد: پۆستچی، پۆستەچی.
ساف چینی دیوار، خشت و بەردی بەیەکەوە دانراو لەیەك چینی دیواردا، بای تەپ وتۆزامێز.
●سافَ ١/هلِيهِ: ئارامی گرت. ٢/المالُ: لەناو چوو. ٣/هُ: بە شمشێر لێیدا.
●سافَرَ ١/سەفەری کرد. ٢/فلانٌ: مرد، کۆچی دوایی کرد.
سافِر ژنی بێ ڕووبەندو حیجاب.
سافِل خوار، نزم، بێ ئەرزش.
●ساقَ ١/الماشية: لەدواوە هەڵی نان بۆ ڕۆشتن، لێی خوڕین.
ساق قول، لاق، نێوان ئەژنۆو قولاپێ.
ساقِب نزیك، پێچەوانەی دوور.
ساقي ئاودێر، ئاودەر.

●**ساقَى** ١/ه: هەریەکەیان ئاو یاندا بە هاورێ کەی خۆیان.

ساكت خامۆش، ئارام، بێدەنگ.

ساكن دانیشتوو، نیشتەجێ، بێ جوجۆڵ.

●**سالَ** ١/سؤالا: داوای کردو پرسیاری کرد. ٢/سیلا: ڕژا، لەبەری ڕۆشت.

سالِف پێشین، ڕابردوو.

سالفَة ڕۆژگارەکانی ڕابردوو.

سالِم دروست، تەواو، سەلامەت.

●**سالَمَ** ١/ه: ئاشتی لەگەڵدا کرد.

●**سَامَ** ١/السلعة: خستیە بەرچاوو نرخەکەشی ئاشکراکرد. ٢/ت الماشیة: چونە دەرێ بۆ لەوەڕگە.

سام مردن، خەیزەران، ناوی باوکی نوح.

●**سَامَتَ** ١/ه: ڕوبەڕوی بویەوە، بەرانبەری بویەوە.

●**سامَرَ** ١/ه: بەشەودا قسەی لەگەڵدا کرد.

سامِق بالابەرز، بڵند بالا.

سامِه سەرسام، سەرسوڕماو، مەدهۆش.

سامَة خەیزەران.

●**سامى** ١/الرجل: فیزوکەشخەی بەسەردا کرد.

سامى بڵندپایە، بەرز، بڵند.

سانِحَة هەل، بوار، دەرفەت، ماوە، جێگەی لەبار.

●**سانَدَ** ١/ه: یارمەتیدا.

●**سَاوَمَ** ١/سازشی کرد. ٢/بالسلعة: سازشی پێومکرد، نرخێکی زۆری لەسەرداناو کڕیارەکەشی نرخێکی کەمی پێدا تاکو دوایی فرۆشیار لەقسەی خۆی دێتە خوارێ ولەنرخێکدا لەگەڵ کڕیاردا ڕێ دەکەوێت.

●**ساوى** ١/الشیء: یەکسان ورێکی کرد. ٢/بینهما: ڕێکی کرد.

ساه کەسێك ئاگای لە کارەکەی نەمێنێت ودڵی بچێت بۆ لای کارێکی تر.

ساهِر شەو بێدار، کەسێك شەو نەنوێت.

ساهِف کەسێك لە کاتی بەرانبەر بونەوەدا تینوێتی زۆری بۆ هێنابێت، کەسێك زۆری تینوبێت.

ساهِك ئازارو نەخۆشیی چاو، چاویەشە.

ساهِمَة مێینەی وشتری لات ولەڕ.

ساهِي بێ ئاگا، فەرامۆش کار، پشتگوێ خەر.

●**سایَرَ** ١/ه: لەگەڵیدا بەرێدا ڕۆشت.

●**ساءَ** ١/الأمرُ فلاناً: دڵتەنگ ونارەحەتی کردو بە لایەوە ناخۆش بوو. ٢/به ظناً:

گومانی خراپی پێ برد. ٣/الشيءُ: خراپ وبەدبوو.

●**سَأَبَ** ١/هـ: خنکاندی. ٢/السقاءَ: فراوان وپانی کرد.

سَأب مەشك، مەشکە، خیگ.

●**سَأَتَ** ١/هـ: خنکاندی.

●**سَأَدَ** ١/خواردیەوە. ٢/الجرحُ: کرایەوە.

سَأَرَ ئاوی لەدەفرەکەخواردەوە وکەمێکی لێ هێشتەوە.

●**سَأَرَ** ١/الشيءُ: مایەوە، بویەدەماو.

●**سَأسَأَ** ١/بالحمار: هەچەی لێکرد، یان بانگی کرد بۆ ئاوخواردنەوە.

●**سَأَلَ** ١/عنهُ: پرسیاری کرد لە بارەیەوە، پرسی.

●**سَأَوَ** ١/الثوبُ: ڕایکێشا ودڕا.

سَأو نیشتمان، کۆتایی شت، دووری.

●**سَبَّ** ١/جنێویدا، جنێوێکی ئازاربەخشی دا. ٢/الحبلَ: بڕی، قرتاندی.

سَبّ جنێو، بوهتان.

سَبَأ ناوی شارەکەی بەلقیس لەیەمەنی کۆندا.

سِبَأ، سَبيئة مەی، بادە، شەراب.

●**سَبَأَ** ١/الخمرَ: کڕی بۆ ئەوەی بیخواتەوە. ٢/الجلدَ: دای ماڵی. ٣/الجلدَ بالنار: سوتاندنی. ٤/الرجلَ: تەوقەی لەگەڵدا کرد.

سَبأ پێستە داماڵین، دڕۆ.

سَبّابة پەنجەی شایەتمانی دەست.

سَبّاح زۆر مەلەوان.

سِباحة مەلەوانێتی، مەلەکردن لەئاودا.

سَبار توخمە دڕندەیەکی ئەفریقیە.

سُباطة تاڵە قژ کە لەکاتی قژ داهێناندا هەڵدەوەرێن، جێگەی تورپدانی پیس وپۆخڵی.

سِباق کێ بەرکێ، پێش پێشین، پێش برکێ.

●**سَبَّبَ** ١/هـ: زیادەڕەوی کرد لەجنێو پێدانیدا.

سَبَب هۆ، هۆکار، فاکتەر، سۆنگە.

●**سَبَتَ** ١/پێی نایە ڕۆژی شەممەوە، حەسایەوە. ٢/الشيءَ: بڕیی. ٣/الرأسَ: چاکی کرد.

سَبت ڕۆژگار، پیاوی خەواڵو، پیاوی زیرەك، ڕۆژی شەممە، ڕۆژێکی هەفتەیە لەنێوان هەینی ویەك شەممەدا، مێرد منداڵی ئازاو چاونەترس.

سِبت پێستەی خۆشەکراو.

●**سَبَحَ** ١/دوور ڕۆشت. ٢/في الماءِ: مەلەی کرد. ٣/في الأرضِ: چاڵی هەڵکەند.

سَبَّحَ واژەی **(سبحان الله)** ی گوت.

سُبح سوپاس، ستایش.

●**سَبَحَ ١/الرجلُ:** خەوت، نوست. **٢/ عن الأمر:** دەستی لێ بەتاڵ بوو.

سُبحانَ پاك وبێ گەرد و بێ لەکە وپەڵمیە.

سُبحَة نزا، پاڕانەوە، نوێژی سوننەت، دانەکانی تەسبیح، دنکۆڵەی تەزبیح.

سَبَّخَ خەوێکی قوڵی لێکەوت.

سَبَّخَ خەوێکی قوڵی کرد.

●**سَبَدَ ١/الشعرَ:** تاشی، چاکی کرد. **٢/شاربهُ:** موی سمێڵی درێژ کردەوە تاکو ڕژایە ناودەمی.

سِبد گورگ، بەڵاو نارەحەتی.

سَبَد کەمێك موو.

●**سَبَرَ ١/الماءَ:** قوڵاییەکەی تاقی کردەوە تاکو بزانێت ئەندازەکەی چەندە. **٢/الأمرَ:** تاقی کردەوە.

سَبر بنەڕەت، ڕەنگ، شێوە، شێری بێشەوجەنگەڵ.

سِبر دوژمنایەتی، ڕقابەری.

●**سَبِطَ ١/الشعرُ:** خاو وپەخش بوو.

سِبط کوڕەزا، کچەزا، بە زۆری بۆ کچەزا بەکاردێت لەبەرانبەر(**حفيد**) دا کەبۆ کوڕەزا بەکاردێت، کۆمەڵێك لەجولەکە، منداڵان ونەوەکانی یەعقوب.

سَبْط بارانی بەلێزمە، بارانی بەخوڕ.

●**سَبَعَ ١/القومَ:** بویە حەوتەمیان، کردنیە حەوت، حەوت یەکی سامانەکەی بردن. **٢/الشيءَ:** کردیە حەوت، دزی. **٣/الرجلَ:** غەیبەتی کرد، جنێوی پێدا.

سُبْع حەوت یەك، ١/٧ ی هەر شتێك.

سَبُع درە ندە، شێر.

سَبْع، سَبْعَة حەوت، ژمارەی نێوان ٦و٨.

سَبعُون، سَبعِين حەفتا، حەوت جاران دە.

سَبْعَةُ أضعاف حەوت بەرابەر، حەوت ئەوەندە

●**سَبَغَ ١/الشيءُ:** تەواو وبێ کەم وکورتی بوو. **٢/الثوبُ:** درێژ بوو بەرەو زەوی.

سَبْغَة خۆشگوزەرانی.

●**سَبَقَ ١/الى كذا:** پێشڕەوی کرد بۆی. **٢/على قومه:** لە ڕووی ڕێزەوە لەوان بەرزتر بوو.

سَبَّقَ پێش دەستی کرد.

سَبَق ئەو شتەی گرەوی لەسەر دەکرێت.

سَبَق، سِباق قەیدو هەر شتێکی تری بەستنەوەی ئاژەڵ.

سَبَكَ، سَبَّكَ زیوی تواندەوە و کردیە قالب.

●سَبَلَ ٨/هـ: جنێوی پێدا.

●سَبَّلَ ٨/المالَ: خستیە پێناوی خودا، کردی بەخێر.

سَبَل باران بەر لەوەی بدات لە زەوی، خوێن یان بارانی تکاو، لوت، پۆشاکی درێژ.

سَبَلَة گوڵە گەنم، گوڵە جۆ.

سَبَّة گەرمی یان ساردیەك چەند ڕۆژێك بخایەنێت، شەپۆلی گەرماوسەرما.

●سَبيَ ٨/العدوَ: دیلی کرد، گرتی بەدیل.

سَبِيّ دیل، بەندکراوی لەجەنگ داگیراو ئیدی چ نێر بێت یان مێ.

سَبيكَة پارچە زیوێك توێنرابێتەوە نێو قالب وپاشان لەقالب دەرهێنرابێت، قالبی زیو.

سَبيل ڕێگە، ڕێگەی ڕۆشن، ڕێباز.

سَبِيَّة ژنی دیل کراو، مەی لەولاتێکەوە برا بێت بۆ ولاتێکی تر، مرواری کەمەلەوان دەری دێنێت.

سَتّ قسەی ناشیرین، لەکەو پەڵەو ناتەواوی، عەیب وعار.

سِتّ شەش، ژمارەی نێوان پێنج وحەوت.

سَتّار زۆر پۆشەر، زۆر داپۆشەر، ناوێکە لەناوە جوانەکانی خوای گەورە.

سِتْر ترس، پەردە، شەرم.

سَتْر سوپەر، قەڵغان.

●سَتَرَ، سَتَّرَ ٨/الشيء: داپۆشی، شاردیەوە.

سُتْرَة چاکەت، پاڵتۆ.

سُتَارَة ئەو شتەی شتی تری پێ دەشاردرێتەوە ودادەپۆشرێت.

●سَتِلَ ٨/هـ: شوێنی کەوت، بەدوایدا ڕۆشت.

سَتْل باڵندەیەکە لەداڵ دەچێت.

سِتُّون شەست، شەش جاران دە.

●سَتَهَ ٨/الرجلَ: شوێنی کەوت، لەدوایەوە ڕۆشت.

سَجّة شیرێك ئاوی زۆر بێت، شیری تراو.

سُجَاح هەوا.

سَجَّاد زۆر کڕنوش بەر.

سَجَّادَة بەرماڵ، شوێنی نوێژکردن، پارچە قوماشی پاکی نوێژ لەسەرکردن.

سِجَافَة پەردەو حیجاب.

سَجَّان خاوەنی زیندان، پاسەوانی زیندان، زیندانەوان.

سَجْح ڕێگەو ناوەڕاستی ڕێگە.

سَجَدَ كڕنوشی برد، ڕووی خۆی لەسەر زەوی دانا بۆ خواپەرستی، سوژدەی برد.

سِجْدَة كڕنوش، سوژدە.

●**سَجَرَ ١/التنورَ:** پڕی كرد لە سوتەمەنی وگەرمی كرد. ٢/**الماءُ النهرَ:** پڕی كرد.

سَجَر تێكەڵاو بوونی سوری بە سپیایی چاو.

سَـجر پڕكـردن، هەڵگیرسـاندنی ئـاگر، دەنگی هەورە چەخماخە.

سُجرة ئاوێك ڕوبار پڕ بكات.

●**سَـجَعَ ١/الخطيـبُ:** قسەی سـەرواداری كرد. ٢/**ت الحمامةُ:** گمەگمی كرد.

سَجِفَ ناو قەدی باریك بوو.

سَجَف ناو قەد باریكی، كەمەر باریكی.

سِجف، سَجف دووپەردە نێوانیـان كـەل بێت بۆ سەرەوە.

●**سَجَلَ ١/الماءَ:** ڕژاندی. ٢/**بِهِ:** لە سەرەوە فڕێیدا.

سَـجْل دۆڵچەی گـەورە ئـاوی تێـدا بێـت، گوانی گەورە.

سِجِلّ، سجيل پەڕاوێكە جۆرەها زانیـاری تایبەتی بەهەر فەرمانگەو مەسـەلەیەكی تێدا كۆ دەكرێتەوە، تیانووسی تۆمار.

●**سَـجَّلَ ١/**تۆمـاری كـرد، لـە تیانووسـدا نوسـی. ٢/ **القاضيُ عليـه:** فـەرمانی بـە سەردا سەپاند. ٣/**هدفاً:** گۆڵی كرد، گۆڵی تۆمار كرد.

●**سَـجَمَ ١/الـدمعُ:** ڕژا ئـیتر بـەزۆری یـان بەكەمی.

سَجَم ئاو، فرمێسك، ڕۆندك، ئەسرین.

سَجَنَ زیندانی كرد، خستیە زیندانەوە.

سِجن زیندان، گرتوخانە، زینان.

سُجُود كڕنوش بردن، سەر خـستنە سـەر زەوی بۆ خواپەرستی.

سَجُوم فرمێسك ڕێژان.

سَـجِير دۆسـت، یـار، هـاوەڵ وهـاوڕێی دڵسۆز.

سَـجِين زینـدانی، زینـدانی كـراو، گـیراو، حەپس كراو.

سَجِيَّة خوو، سروشت.

سَحَّ زۆر قەڵەو بوو، گۆشتی زۆری گرت.

سَحَاب هەور، عـەور، مـژی زۆر بـەرزەوە بوگ كەبارانی لێ دەڕژێتە خوار.

سُحَابَة پاشماوەی ئاو لەچاڵدا.

سَحَاح هەوا.

سُحَاف نەخۆشی سیل.

سَحَاة گۆڕەپان، حەوشەی ماڵ.

سَحَاءَة پەردەی مێشك.

●**سَـحَبَ ١/هُ:** بەسـەر زەویـدا ڕای كێـشا. ٢/**الرجلُ:** زۆری خوارد وخواردەوە.

●سَحَتَ ١/مالّ وساماني حەرامی دەست خۆخست. ٢/هـ لەناوی بردو لەبنج وبێخەوە هەڵی کەند، سەری بڕی.
سَحَت لەناوبردن، لە بن وبێخ هەلکەندن.
سُحت، سُحُت یاساغ وحەرام، هەرکارێك مایەی شەرمەزاری بێت وەك بەرتیل خۆری.
سَحْت پۆشاکی کۆن، ئەشکەنجە.
●سَحَرَ ١/هـ فێڵی لێکرد، خەڵەتاندی، چاوبەستی لێکرد.
سِحر سیحر، چاوبەست، جادوو، فێڵ، هەر شتێکی پوچ وناڕاست نیشاندان لەبەرگی ڕاست وهەقیقیدا.
سَحَر کۆتایی شەو وکەمێك بەرلەبەیانی، پارشێو.
سِحرِيّ جادویی، سیحر ئامێز، جادوگەر.
سُحر، سَحر سییەکانی مرۆڤ.
●سَحَّرَ ١/هـ خۆراکی پارشێوی پێدا، سیحری نیشاندا.
سَحّ، سُحّ خورمای وشکی پرژوبلاو.
●سَحَطَ ١/هـ بەخێرایی سەری بڕی.
٢/الشرابَ تێکەڵاوی ئاوی کرد.
●سَحَفَ ١/الرأسَ: چاکی کرد، سەری تاشی.

سَحفَة بەزی پشت.
●سَحَقَ ١/هـ هاڕی، وردوخاشی کرد، لە ناوی برد. ٢/هـ الله دوری خستەوە.
سَحق پۆشاکی کۆنە، هەوری تەنك، هاڕین.
سُحق، سُحُق دووری، پێچەوانەی نزیکی.
سُحکَة کەروێشکی بچوك کەلە دایکی جیا دەبێتەوە.
سَحِمَ ڕەش بوو، ڕەش هەڵگەڕا.
سَحَم ئاسن، ئێسن، هەسن.
سُحُم چەکوشی ئاسنگەر.
سُحمَة، سُحَام ڕەشایی، ڕەشی.
سَحَمَة پارچەیەك ئاسن.
سَحنَة نەرمی پێست، شێوەو ڕەنگ.
سَحُور ئەو خواردن وخواردنەوەیەی لەپارشێودا دەخورێت.
سُحُور پارشێو، هەستانی ڕۆژووەوان بۆ نان خواردن بەر لەبانگی بەیانی.
سَحُوف، سَحِيفَة بارانێك کە زەوی داتاشێت.
سَحِيق دوور.
سَحِيقَة بارانێك زەوی داتاشێت.
سُخَام خەڵوز، ڕەشیی قابلەمە، پەڕی نەرم لەژێر باڵی باڵندەدا.
سُخَامِيّ ڕەش.

سَخاوَة دەست بڵاوی بۆ پیاوەتی، بەخشندەیی، سەخاوەت، دەستگوشادی.
سَخَاء بەخشش، بەخشندەیی
●**سَخَرَ ١/هُ** سەرشۆڕی کرد، دەستەمۆی کرد، هێنایە ژێر بار، کارێکی دا بەسەردا بەبێ کرێ.
سَخَرَ، سَخَّرَ بێگاری پێکرد.
سُخرَة بێگاریی، کاری بێ کرێ، سوغرە.
سِخريّ کاری بە زۆر پێکراوی بێ کرێ.
سَخِطَ تورە بوو، ڕقی هەستا.
سُخط تورەیی، دەگوترێت ئەم وشەیە تەنها بۆ تورەیی گەورەکان بەکاردەبرێت.
سَخَط ناڕازیمەندی، تورەیی.
سَخُفَ ئەقڵ وژیری لاواز بوو.
سُخف، سَخف لاوازی ئاوەز.
سَخَافَة بێ هێزی وسستی لەهەر شتێکدا.
سَخْفَة لاوازی و سستی.
سَخَّلَ عەیب ولەکەداری کرد.
سَخل لاواز، سست، بێ هێز.
سَخَم کینە، ڕق.
●**سَخَّمَ، سَخَم ١/اللحمَ** بۆگەنی کرد.
٢/الماءَ گەرمی کرد.
سَخَم، سُخامي ڕەش، ڕەشی، ڕەشایی.

سَخَنَ گەرم بوو.
سَخن گەرمی.
●**سَخَّنَ ١/الشيءَ** گەرمی کرد، هێنایە کوڵ.
سُخن گەرم، داغ.
سَخنَة گەرمی.
سَخُونَة گەرمی، تا، گەرمی لەش لەکاتی نەخۆشیدا.
سَخيّ دەست ودڵ کراوە، سەخی وبەخشندە.
سَخِيَ، سَخا دەست ودڵ کراوە بوو، سەخی وبەخشندە بوو.
سَخيف پیاوی بێ ئەقڵی بێ ئەرزش.
سَخيمَة کینە، چڵك وچەپەڵی.
سِخْيَن کاردی قەساب، چەقۆی قەساب.
سَخِين شلەتێن، هەر شتێکی نەگەرم ونەسارد.
سَخينَة چێشتی گەرم، خواردنێکە لە ئارد دروست دەکرێت
سَدَّ دایخست، پێومیدا، قوفڵی کرد.
سَدّ بەنداو، بەربەستکردن.
سَدَاد ڕاست وڕێك.
سِداد شیرێ وشك بوبێتەوە لەگوانی وشتردا وکونی گوانەکەی گرتبێت.
سَداد هۆشیاری، ئاگایی.

سُدَاد لوت گیران.
سَدّادة دەمبەست، سەرقاپی بۆری.
سُداس شەش شەش.
سُداسيّ شەش تایی، شەش پاڵوو.
سدافَة پەردە.
سَدّان ئامێرێکە ئاسنگەران ئاسنی لەسەر دەکوتن (سندان).
سَدَان پەردە.
سِـــدانَة پـەردەداری وخزمــەت کردنــی کەعبە.
سَداة ئەندامی نێرینە لەگوڵدا.
●سَدَحَ ٨/ە: سـەری بـڕی وخـستیە سـەر زەوی، دای بـە زەویـدا. ٢/القربـة: پـڕی کرد. ٣/بالمكان: تیایدا مایەوە، نیشتەجێ بوو.
سَدَّدَ رێکی کرد، رێی ڕاستی نیشاندا.
سَدَد دروستی، ڕاستی ورێکی.
سَدِرَ سەر گەردان بوو، سەرسام بوو.
سَدِر سەرگەردان، سەرسام، دەریا.
●سَدَّسَ ٨/الشيء: کردیە شەش.
سُدْس شەش یەك ٦/١ ی هەر شتێك.
سَدّ، سُدّ شاخ، چیا، کێو، کەژ، بەربەست لەنێوان دەشتدا.
سَدَفَ چووە ناو تاریکیەوە، پێی نایە نـاو تاریکیە وە.
سَدَف تاریکی، دژی ڕۆشنایی.
سَدْف کەسێك لە دوورەوە ببینرێت، ئـەو کەسەی لە دوورەوە چاودەکرێت.
●سَدَلَ ٨/الشعرَ: خاوی کردەوە.
سُدل پەردە.
سَدَل کەچی، لەنگی.
سدل ملوانکەی درێژ تاسەر سینگ.
سَدَلَ، سَدَّلَ موی سەری ڕەها کرد، مـوی سەری بەردایەوە.
●سَـدِمَ ٨/ خەفـەتی خـواردو پەشـیمان بـوو. ٢/الماء: بـەهۆی زۆر مانەوەیــەوە گۆڕاو قەوزەی لێ نیشت.
سَـدَم خەفـەت لەگـەڵ پەشـیمانیدا، ڕق ودڵتەنگی.
سَدَنَ خزمەتی کەعبەی کرد.
سَدَن پەردە یان پەردەوان.
سدْن پەردە، ڕووپۆشی درگاو پەنجەرە لە قوماش.
سَدَى شەونم، ئاونگ.
سُدَى بێ سوود، بێ هودە
سَـــدید قـایم وقـوڵ، گونجـاو، ڕاسـت ودروست.
سَـدیس بەشـێك لەشـەش، هـەر شـتێك پێکهـاتوو لەشـەش بـەش، مـەڕێك ساڵی شەشەمی تەمەنی بەسەردا هاتبێت.

سَـــدیم هــەوری تــەنك، پەڵــەی گەلەئەســتێره یــان گــازی تیــشكدەر لەئاسماندا كەبە شەودا دەردەكەوێت.

سَذاجة سادەیی.

●**سَرَّ ١/هُ** دڵشادو دڵخۆشی كرد، چەقۆی دا لەناوكی.

سِــرّ ناوەڕاســت، نــاو دۆڵ، نهێنــی، ڕاز، هەرچی شتێك مرۆڤ بیشارێتەوە.

سُــرّ شــادومانی، دڵخۆشــی، ئــەو بەشــەی ناوكی منداڵ كەماماں دەیبڕێت.

●**سُــرَّ ١/فُــلان:** فـلان كــەس خۆشــحاڵ وشادومان بوو.

سُــرّة ئــەو كەناڵــەی لێیــەوە خــواردن بەكۆرپە دەگات لە سكی دایكیدا، نــاوكی مرۆڤ.

سَراب تراویلكە، سەراب، وێنەی ئاو كەبە هۆی زۆر بەتینی گەرماوە لەسەر زەوی دروست دەبێت، مرۆڤ كە سەیری دەكات پێی وایەئاو بێت.

سِــراج چــرا، چــراو، لامپــا، ڕونــاكی دەر لەتاریكیدا، فتیلە.

سَــرّاج درۆزن، زیــن ســاز، زیــن دروســت كەر.

سِــراجُ اللیــل گۆنەســتێرە، مەگــەزێكی بــچكەڵەیە بەشــەودا كلكی دەبریكێتــەوە وەكو نیتكە گڵۆپێكی بچوك وایە.

سِـــراجَة زیــن ســازی، پیــشەی زیــن دروستكردن.

سَــراح ناوێكەلــە(تــسریح) وەرگــیراوە بــەمانای بــەرەڵاكردن دەگوترێت: (**اطلق سراحه** = بەرەڵای كرد، بەرەڵاكرا).

سِرَاد كون كەر.

سُــرَادق خێــوەت، چــادر، دووكــەڵی بەرزبووەوە لەدەوری شت.

سِراط ڕێگەی ڕۆشن وڕون.

سُراط شمشێری زۆر بڕندە.

سَرّاق دز، زۆر دز.

سَــرَاة پــشت، بــەرزایی هــەر شــتێك، ناوەڕاست وجێگەی بڵند لەڕێگەدا.

سَــرّاء زۆر گەڕیــدە بەشــەودا، زۆر شــەو ڕەوی كەر، خۆش گوزەرانی.

●**سَرِبَ ١/الإناءُ:** ئەوەی تێیدا بوو ڕژا.

●**سَــرَّبَ ١/الإبــلَ:** بــەش بــەش نــاردنی، بەدەستە دەستە ناردنی. **٢/الفَتیَ:** دزەی پێكرد.

سَــرب ڕێگــە، چوار پێ، وڵاخــی سواری، سینگ.

سِرْب دڵ، دەستە، گرۆ، پۆلێ باڵنــدە یان فڕۆكە.

سِربال كراس، پۆشاك، جل.

سَرِبَة سەفەروگەشتی نزیك.

●**سَرَّجَ ١/الحديث:** قسەی دروست کرد، قسەی هەڵبەست. **٢/الشيء:** ڕازاندیەوە.
سَرج زین، جلێکی پشتی ئەسپ کەلە دارو چەرم دەکرێ ودەکەوێتە بن قونی سوار.
سَرَج، سَرِجَ درۆی کرد، قسەی ناڕاستی کرد.
●**سَرَّحَ ١/ت/المواشي:** چون بۆ لەوەڕ.
سَرَّحَ ڕەوانەی کرد، ناردی.
سَرح هەر درەختێکی بێ دڕك ودرێژ.
●**سَرَدَ ١/الدرع:** زرێی دروست کرد. **٢/الشيء:** کونی کرد. **٣/الصوم:** یەك بەدوای یەکدا ڕۆژوی گرت. **٤/الكتاب:** بەخێرایی خوێندیەوە. **٥/الحديث:** گێڕایەوە.
سَرْد ناوێکە دەبرێت بەسەر هەموو جۆرەکانی زرێدا.
سَرَد هاتن بەدوای یەکدا، هاتنی هەرشتێك بەبێ بچڕان وناو بەناوکردن.
سَرداب ژێر زەمین، زووری بچکۆلەی دروستکراو بۆخۆپاراستن لەبۆمب، مەنهۆڵ.
●**سَرَّ ١/ه:** خۆشحاڵی کرد، شادومانی کرد، دڵشادی کرد.
●**سَرَطَ ١/الشيء:** قووتی دا.

سُرَط ئازا، پاروی گەورە.
سَرَطان نەخۆشیی شێرپەنجە، قرژانگ، قرژاڵ، قارژنگ، ناوی بورجێکی ئاسمانە.
سَرِع خێرا.
●**سَرِعان ١/**خێرا. **٢/ القوم:** پێشینەکانی خەڵك ویەکەمینەکانیان.
سَرِعَ، سَرُعَ پەلەی کرد، خێرای کرد.
●**سَرِفَ ١/الأمرَ:** پشت گوێی خست، پێی لێ خشاند، زیادەڕەوی کرد.
سَرَف لەسنور دەرچوون، هەڵە.
سُرفَة کرمی ئاوریشم.
سَرَقَ دزیی، دزیی کرد.
●**سَرِقَ ١/الشيء:** بزربوو، ون بوو، شاردرایەوە.
سَرِقَة دزیی کردن، هەر شتێکی دزراو.
سَرْمَد هەمیشە، هەمیشەیی.
سَرمَديّ هەر شتێکی بێ سەرەتاو بێ کۆتایی.
سَرُوَ پیاوچاك وسەخی بوو.
سَرو درەختێکی ناسراوە لەدێرزەمانەوە لەباخچەکاندا بۆجوانی دەنێژرێت، پیاوەتی وسەخاوەت.
سَرو، سِرو، سُرو تیری کورت وبچوك، تیری پەیکان پان.
سَرور دڵخۆش وشادومانی.

سِرّي هەر شت یان مەسەلەیەکی نهێنی، پەنهانی.

سَرَى شەو ڕەویی کرد، بە شەودا ڕۆشت.

سُرَى ڕۆشتنی شەو، شەوڕەوی.

سَرء، سِرء گەرای ماسی و کوللە.

سَرِيّ ڕوباری بچوك.

سَرِيَّة دەستەیەك سەرباز لە پێنج کەسەوە تا چوار سەد کەس، شەڕی بچوك.

سَرِيح ئاسان، ڕەوان، پەلەکردن.

سَرِيد کون کەر.

سَرِير تەختی پادشا، تابوتی خالّی لەمردوو، نوێنی لەسەر نوستن.

سَرِيرة نیاز، نیەت، هەر مەسەلەیەکی پەنهانی، نهێنی.

سَرِيع خێرا، تیژ ڕەو.

سُرِيَّة کەنیزەك.

سَرِيَّة نهێنی، هەر مەسەلەیەکی پەنهانی.

●**سَرَءَ ١/ت السمكة والجرادة:** گەرای دانا.

سِطَام سەر قاپی کاسەی شەراب.

●**سَطَحَ ١/ه:** ڕای کێشا، ڕای خست.

سَطح بان، سەربانی خانوو

●**سَطَحَ، سَطَّح ١/البيت:** سەربانەکەیی ڕێك کرد.

●**سَطَرَ ١/ه:** نوسی.

سَطَّر ئەفسانەو قسەی بێ بناغەی دروست کرد.

سَطر، سَطَر خەت، دێڕ، نوسین، مەڕی یەك ساڵە.

سُطرَة هیوا، ئارەزوو، ئاوات.

●**سَطَعَ ١/الغبارُ اوالرائحة اوالنور:** بەرز وبڵاوبویەوە.

سَطع هەرچی شتێك بەرزوبڵاوبوبێتەوە وەك ڕوناکی یان بۆن یان تۆز.

سَطَع درێژی مل، دەنگی کێشانی شتێك بە شتێکی تردا، دەنگی هاویشتنی هەر شتێك.

سَطَعَ، سَطعاً درەخشایەوە، ڕۆشن بویەوە.

●**سَطَلَ ١/ه الدواءُ:** سەر خۆشی کرد. ٢/ه: سەرسامی کرد.

سُطل سەرخۆش کەر.

سَطل پیاوی درێژ، پیاوی باڵا بەرز، سەتڵی ئاو تێکردن.

●**سَطَمَ ١/الباب:** دای خست.

سُطُم بێخ وبنج.

سَطم تیژی تیغ و چەقۆ.

سَطرَة توانا، توانا داری.

سَطيح هەر شتێکی ڕاخراو، کەسێك لەبەر لاوازی یان نەخۆشی بە هێواشی هەستێتە سەر پێ.

سَطيع درێژ، پێچەوانەی کورت، بەیانی، بەرە بەیان.

سَعادتُکم بەرێزتان، جەنابتان.

سَعادة خۆش بەختی.

سُعار گەرمی ئاگر، توندی و سەختی برسێتی، خراپەو گەندەڵی.

●**سُعال** ١/کۆکە، قف، کۆخە. ٢/**الديکي:** کۆکە ڕەشە، نەخۆشیەکی بلاّوە بە هۆی سەرماوە بە زۆری توشی منداڵان دەبێت.

سِعايَة بەدگۆیی، قسەهێنان و بردن، تۆمەت، قسە هەڵبەستن.

سَعبَر چاڵی پڕ لە ئاو.

سَعتَر گیایەکی بۆن خۆشە.

سَعتَرِيّ پیاوی بەخشندەو ئازا.

سَعِدَ بەختیار بوو.

سُعِدَ کامەران بوو.

سَعد بەخت باشی، بەخت.

سُعر شێتی، شێتێتی، گەرمی ئاگر، برسێتی، حەز لەگۆشت کردن.

سَعِر شێت، دێوانە.

سِعْر نرخ، بەها، قیمەت، هەر نەخۆشیەك گشتی بێت وەکو پەتا.

●**سَعَّرَ** ١/**الحرب:** شەڕی هەڵگیرساند. ٢/**النار:** ئاگری هەڵگیرساند. ٣/**سَعراً:** ڕۆشنی کرد، نرخی دانا.

سَعرَة کۆکە، کۆخە، سەرەتای هەر کارێك.

●**سَعَطَ، سَعَّطَ** ١/ه **الدواء:** دەرمانی کردە لوتیەوە.

سَعَفَ پەنجەکانی لە تەنیشت نینۆکەکانیەوە توێکی هەڵدا.

سَعَفْ کەل وپەلی ناو ماڵ، جۆرە زامێکی ناو دەمی وشترە وەك گەڕی.

سَعَفَة پەلی دار خورما.

سَعَلَ کۆکەی کرد، کۆکی.

●**سَعَمَ** ١/**البعير:** بە خێرایی ڕۆشت. ١/ه: خواردنی پێدا.

سَعن شەرابی خۆلاسەی تێکەڵ نەکراو بە ئاو.

سُعن کەلاّزی گەورە.

سعو، سعوَة بەشێك لە شەو.

سَعُوط دەرمانێکە دەکرێتە لوتەوە، هاڕاوەی توتن کە دەچێتە لوتەوە.

سَعوَة مۆم، شەم، شەمێ، موم.

سعى ڕەنجی کێشا، کۆششی کرد.

سَعى ڕەنج، کۆشش، کار.

سَعيد خۆش بەخت، بەختیار.

سَعير زمانەی ئاگر، کڵپەی ئاگر.
●**سَعَی، سَعیاً** ۸/کاری کرد. ۲/**الأمرَ**؛ گرنگی بەبەئەنجام گەیاندنیدا. ۲/**لعیاله**؛ کەسابەتی بۆ کردن.
سَغَبَ برسیی بوو.
سَغَب تینوێتی.
سَغِبٌ هەر کەسێکی برسیی، توندو تیژترین برسێتی.
سَغب، سَغَب برسێتی، سەخت.
سَغبی زنی برسی.
سُفَدَ ئاوسا، هەڵاوسا لە نەخۆشیندا.
سَفَد بارانی نەرم، بارانی هێواش.
●**سَفَّ** ۸/**الطائرُ اوالسحابُ**؛ بەسەر زەویدا ڕۆشت، نزیك بەزەوی فڕی.
سِفَّ، سُفَّ جۆرە مارێکە.
●**سفائِن** ۸/کەشتی. ۲/**البَرِ**؛ ووشتر.
سِفاح زینا، داوێن پیسی.
سَفّاح خوێنرێژ، پیاوی زمان پاراو لەوتاردان وقسە کردندا.
سَفّاك زۆر خوێنرێژ، زۆر توانادار وزمانپاراو لەئاخافتندا.
سِفانَة کەشتی سازی، پیشەی کەشتی دروستکردن.
سَفاء دەوا، دەرمان.
سَفَحَ خوێن یان ئاوی ڕشتە.
●**سَفْحُ** ۸/**الجبل**؛ دامێنی کێو، بنکی کەژ.
●**سَفَرَ** ۸/سەفەری کرد. ۲/**تِ المرأة**؛ ڕوی خۆیی دەرخست، خۆی سفورکرد، بەڕوتی هەندێك لەلەشی خۆیی دەرخست. ۲/**الکتاب**؛ نوسی.
سَفر پیاوێکی موسافیر.
سِفر هەر بەشێك لە بەشەکانی تەورات، پەرتوکی گەورە.
سَفَر بڕینی ماوەیەك، سەفەر.
●**سَفَّرَ** ۸/**الرجلَ**؛ ناردی بۆ سەفەر، ڕەوانەی کردبۆ سەفەر.
سُفرَة خواردنی ڕێبوار، سفرەی نان لەسەر خواردن.
●**سَفَعَ** ۸/**ه**؛ لێیدا.
سَفع جلی ڕەنگ کراو، پۆشاك.
●**سُفَعُ** ۸/**الثور**؛ خاڵ وپەڵەی ڕەش بەڕوخساری گاوە.
سَفعاء کۆتری مل سەوز.
سَفَكَ ئاو یان خوێنی ڕژاند.
سَفُلَ نزم بویەوە، دابەزی.
●**سَفَّلَ** ۸/**ه**؛ نزمی کردەوە، دایبەزاند.
●**سَفِلَةُ** ۸/**القوم**؛ گەجەرو گوجەرەکانیان.
سُفل، سِفل نزمی، پێچەوانەی بەرزی وبڵندی.

●سَفَنَ ١/ـه: نەرمی کرد، نەخشی لێ هەڵکەند.
سَفُود سیخی گۆشت برژاندن، مێخی ئاسن.
سَفُوك زۆر درۆزن.
●سَفِهَ ١/ت الطعنة: بەخێرایی خوێنی لێوە دەرچوو.
سَفُهَ کەم ئەقڵ و نەزان بوو.
سَفَه نەفامی، نەزانی، گەمژەیی.
●سَفِي ١/الرجل: کەم ئەقڵ ونادان بوو.
٢/يده: قلیش قلیش بوو.
سَفِير باڵیۆز، نوماینەدەی باڵای دبلۆماسی وڵاتێك لە وڵاتێکی تردا، گەڵای ومریوی دار، تاڵە موی ومریو لە قژ، نێردراوی نێوان دوو کۆمەڵ بۆ ئاشتەوایی.
●سَفَنَ ١/ت الريح: هەڵی کرد بەسەر زەویدا.
سَفِينة کەشتی، پاپۆر، گەمیە، گەمی، خانوێکی ئاسنین یا دارینی زۆر فرەوان بەسەر دەریاوە بۆ سەفەرو بار.
سَفِيه نادان، هەرزە، نەزان، گەمژە.
سِقَاب بێچووی وشتر ئەو ساتەی لە دایك دەبێت. (وشەکە جەمعە)
سِقَايَة ئاودان، ئەو دەفرەی ئاوی پێ دەدرێت.

سَقَّاء ئاودەر، ئاودێر.
سَقب بێچووی وشتر لەو ساتەدا کەلەدایك دەبێت.
سَقَب نزیکی، پێچەوانەی دوری.
سَقَط هەڵە لەنوسین یان ژماردن وئاخافتندا، هەر شتێکی بێ خێر، شمەکی خراپ.
●سَقَطَ ١/ کەوت، کەوتەسەر زەوی. ٢/في الكلام: هەڵەی کرد. ٣/ عليه الأمرُ: بە فیرۆیدا، لێی ون بوو، وونی کرد.
سقط باڵی باڵندە.
سَقط بەفر، شەونم، بەور، ئاونگ.
سُقط کۆرپەی نابەکام، کۆرپەی لەبارچوو، کۆرپەیەك بە مردوویی لە دایك بێت.
●سَقَّطَ ١/في عيني، لەبەرچاوم کەوت، لەبەر چاوم بێ ڕێزو ئەرزش بوو.
●سَقَعَ ١/ـه: بە لەپی دەستی لێیدا.
٢/الديك: کەڵەشێرەکە خوێندی.
سُقع هەر لایەکی سەر زەوی، خانوو، ئەملاولای چاڵ.
●سَقَفَ ١/البيت: سەقف وبانی بۆ دروست کرد، سەری گرت.
سَقف بانی خانوو، سەقف.

سَقِمَ نەخۆش كەوت ونەخۆشيەكەی درێژەی كێشا، لاوازو سست بوو.
سَقَمْ، سُقم نەخۆشيی، بيماری.
سُقُوط كەوتن، ڕمان، كەوتنە خوارەوە.
سُكاك چينە بالآكانی كەش.
سُكّان دانيشتوانی هەر شارو ولآتێك، خەڵكی هەر شارو ولآتێك.
●**سَكَبَ** ١/**الماءَ** ڕژاندی.
سَكْب ئەسپی تيژ ڕەو، جۆرە پۆشاكێكە، پياوی بالآ بەرز، مس يان قورقوشم.
سَكبَة كرێشێ لەسەركەوتبێتە خوارەوە.
●**سَكَتَ** ١/بێدەنگ بوو، مرد، كۆچی دوايی كرد. ٢/**الغضبُ** هێور بويەوە.
سُكّتَ خامۆشيی بەسەردا هات.
سَكْت، سُكات، سُكُوت بێدەنگی، خامۆشی، قسەكەم كردن.
سَكتَة بورانەوە، لەهۆش خۆ چوون، نەخۆشيەكی ناسراوەو هەموو ئەندامان لەكارو هەست كردن دەخات جگە لە هەناسەدان.
●**سَكِرَ** ١/ سەرخۆش بوو، مەست بوو. ٢/**الحوضُ** پڕ بوو.
●**سَكَّرَ** ١/**الباب** دايخست، كلۆميدا. ٢/**الشيءُ** تێكەلآوی شەكر بوو يان وەكو شەكری لێهات.

سِكر بەربەستی ڕووبار.
سَكَر مەيی، شەراب، هەرچی شتێك مەست كەربێت.
●**سُكَّر** ١/شەكر، خورمای تازە. ٢/**العنب** شەكری گلوكۆز.
●**سَكْرَة** ١/گومڕايی، سەرلێ شێواوی، مەستی. ٢/ **سكرةُ الموت** سەرەمەرگ.
سُكَّرِي شەكريی.
سَك، سُك بيری تەسك، چالە ئاوی تەسك وتروسك، زرێی تەنگ، بينای ڕاست ورێك، ڕێگەی بەربەستكراو، كونی دووپشك، كونی جالّجالۆكە.
سَكَعَ بەبێ ڕێنمونی بەڕێدا ڕۆشت، بە سەر لێ شێواوی بە ڕێدا ڕۆشت.
سُكَع سەرسام، سەرگەردان.
●**سَكَنَ** ١/ نيشتەجێ بوو، لەجموجۆڵ كەوت ونارامی گرت. ٢/**عنهُ الوجعُ** ئازاری لێبڕا، ئازاری لێ دوور كەوتەوە. ٣/**اليه** خۆشحاڵ و شادومان بوو.
●**سَكّنَ** ١/**الحرفَ** سكونی لەسەردانا.
سَكَن بەزەيی، خێروبێر و بەرەكەت، هەرچی شتێك مرۆ خوی پێوە بگرێت، ئاگر.
سُكنى ماڵ، خانوو چونكە مرۆڤ تيايدا نيشتەجێ دەبێت، ئۆقرەگرتن.

سکُوت زۆر بێدەنگ وخامۆش.
سُکُون دژی جموجۆڵ، ئارامی، بێدەنگی، بریتیە لەنیشانەی سکون لەسەر پیتە عەرەبیەکان.
سِکّة سکە، پارەو دیناری سکە لێدراو، پوول.
سکّیت پیاوی هەمیشە خامۆش.
سکّین کارد، چەقۆ.
سَکینة دڵئارامی.
سِل نەخۆشیەکی سیەکانە.
سَل سەوەتەی لەپەلی درەخت دروستکراو، سەبەتە.
●**سَلَّ ١/الشيءَ من الشيءِ:** بە نەرمی ولەسەرخۆیی لێی دەرهێنا. ٢/**سَلاء** ددانەکانی نەمان.
سَلّاب کەسێك زۆر شت لە خەڵك داگیر بکات، دز.
سلاح چەك، کەلوپەلی جەنگ.
سلاحيّ چەك ساز.
سَلاّخ پێست لێکەرەوەی مەرو هەر ئاژەڵێکی تر.
سَلاخة بێ تایمی، بێ چێژی.
سُلاس بێ هۆشی، ئەقڵ وژیری لەسەردا ڕۆشتن.

سَلاَطَة زەڵاتە، خواردنێکە لە جنینی هەندێك سەوزەو تەرەکاڵ بەناو یەکدا دروست دەکرێت پاشان خوێو سرکەی بەسەردا دەکرێت.
سُلالَة ئاوی پشتی پیاو، کوڕ، نەوە، نەژادی پیاو.
سَلاّل دز.
سَلام ناوێکە لە ناوەجوانەکانی خوای گەورە، پاکی و بێ لەکەیی لەهەر ناتەواویەك، ئاسودەگی، ئاشتی، ئاشتەوایی، درود.
سَلامة تەندروستی، بێ وەیی.
سِلاء ڕۆن دەرهێنان، ڕۆن کەشی، هەرچی شتێك کوڵێنرابێت وپاك کرابێتەوە لەڕۆن.
سُلاء دڕکی خورما، باڵندە.
سَلّة دزی کردنی پەنامەکی.
●**سَلَبَ ١/الشيءَ:** بەزۆر بردی وداگیری کرد، دزی.
سَلْب داگیرکردن، دزین، بەتۆبزی دەست بەسەرداگرتنی هەرشتێ.
سَلَبُ جلکی تازێ باری پۆشی، خۆیی ڕەش پۆش کرد.
سِلب درێژ، پێچەوانەی کورت.

سُلت جۆی ڕوتەڵەی بێ بەرگ، جۆرێکی گەنمە.

●**سَلَتَ ١/الشعر**: تاشیی، چاکی کرد. **٢/الشيء**: بڕیی. **٣/ه**: شەلاقی لێدا.

سَلج بەخشیش، دیاریی.

سُلَج سەدەفی ئاوی.

سُلجان چەك.

سَلَحَ ڕیقنەی کرد (بۆ باڵندە)، شیاکەی کرد(بۆ مانگاو. . . هتد)، تەرسی کرد (بۆ کەرو ئەسپ و... هتد).

سُلح دۆشاوێکە خیگی پێ دەهەنون.

سَلَح ئاوی باران کەلەچاڵدا کۆدەبێتەوە وزۆر دەبێت.

سُلحَفاة کیسەڵ، گیاندارێکە لەوشکانی وئاودا دەژی.

●**سَلَخَ ١/الخروف**: پێستەکەی لێکردەوە. **٢/ت الحية**: کاژی فڕێیدا.

●**سَلَخَ ١/الشهر**: کۆتا ڕۆژی هەر مانگێك.

سِلخ پێستەی داماڵراوی ئاژەڵ، کاژی مار.

●**سَلخَةُ ١/الحية**: کاژی مار.

سَلِسَ نەرم وشل وگوێڕایەڵ بوو.

سَلَس میزە جرکێ، میز بە خۆ نەگرتن، ڕانەگرتنی میز.

سَلِس ڕام، دەستەمۆ، نەرم وئاسان.

سَلسَبیل ناوی چاوگە کانیەکە دەڵێن لەبەهەشتدا یە، مەیی، ئاوی سازگار.

سِلّ، سُلّ، سُلال نەخۆشیکە لەسیەکاندا دروست دەبێت.

سِلسِلَة زنجیر، ئەڵقەی لەئاسن دروستکراوی بەناویەکدا کراو، زنجیرە.

سَلُطَ زمان درێژ بوو (مەدحە بۆ پیاو لۆمەیە بۆ ژن).

سَلطَنَة پادشایەتی، دەستەڵاتداری.

سُلطَة دەسەڵات، توانا.

سلطَة جۆرە تیرێکی درێژە.

●**سَلِعَ ١/ت قدمه**: قاچی قڵیشا. **٢/الرجل**: بەڵەك بوو.

سَلع قڵیشاوی قاچ.

سِلعَة کەلوپەل، شمەك، هەر کەلوپەلێك بازرگانی پێوە بکرێت، کاڵا.

سَلعَة، سِلعَة هەر شتێکی زیادە لەلەش دەربێت وەك دوومەڵ وغوددەی نێوان پێست وگۆشت.

سَلَفَ ڕابورد، تێ پەڕی، بەسەرچوو.

سَلَف هەر کردەوەیەکی چاك مرۆڤ بیکات، قەرزی بێ سوو، پێشینان.

●**سِلف ١/الرجل**: ئاوەڵ زاوا، مێردی خوشکی ژنی پیاو.

●**سَلَّفَ ١/ه**: قەرزی بێ سووی پێدا.

سَلَق سووتاوی.
سلق گورگ، ڕێڕەوی ئاو، جۆگە.
سَلق، سَلَق شوێنەواری برین، جێگەی زام.
●**سَلَكَ ١/المكان:** تێی چوو، چوەناویەوە.
٢/الطريق: لەسەری ڕۆشت.
سلك سیم، تەل.
سُلَك، سُلَكَة بێچووی کەو.
●**سَلَّمَ ١/**سڵاوی کرد. **٢/عليه:** سڵاوی لێکرد، پێی گوت (**سلام عليك**). **٣/اليه:** ملکەچ بوو، خۆی دابەدەستەوە. **٤/ه الشيء:** تەسلیمی کرد.
سُلَّم پلەکان، پێپلیکانە، قادرمە.
سَلم ئاشتەوایی، ئاشتی، دروودگوتن.
سِلم ئاشتی، ئاشتەوایی.
●**سَلِمَ ١/من عيب:** ڕزگاری بوو، قوتاری بوو. **٢/من الخطر:** بێ وەی بوو لەمەترسیەکە.
سُلوك ڕەفتار، ڕەوشت، ئاکار.
سَلوَة، سُلوَة بێ خەمی، فراوانی ژیان، خۆشگوزەرانی.
سَلوى هەنگوین، چونکە بە شیرینیەکەی دڵخۆشت دەکات.
سُلّة زەمبیلە.
سَلّى دڵی دایەوە، دڵخۆشیی کرد.

سَلِيب ژنێک یان وشترێک کۆرپەی بە ناکامی لەبار چووبێت یان کۆرپەکەی مردبێت.
سَليخ بێ مەزە، بێ چێژ، بێ تام.
سَليط پیاوی زمان پاراوی زمان درێژ، تیژ لەهەر شتێك، زەیتی چاك.
سَليطَة ژنی زمان درێژ.
سَليقَة سروشت، جێگەی قاچی مرۆڤ و سمی چوار پێ لەڕێگەدا.
●**سَليم ١/**برینداریێك بەهۆی برینەکەیەوە لەسەرە مەرگدا بێت(بۆیە وایان ناوناوە تاکو ئومێدی چاك بونەوەی تێدا دروست بکەنەوە). **٢/** تەندروست، بێ وەی، بێ لەکەو ناتەواوی.
●**سَمّ ١/ه:** ژەهری دەرخواردداا. **٢/الطعام:** ژەهری تێکرد.
سَما بەرزبویەوە، بڵند بویەوە.
سُما خۆشناوی.
سماح ڕێگەدان، چاوپۆشی.
سَماحَة جوانمەردی، پیاوەتی، بەڕێزی، بەخشش.
سماخ کونی گوێچکە.
سَماد پەین، پەینی کیمیاوی، بەرتیل.

●**سِماط** ١/سفرەی نان لەسەر دانان. ٢/**الطريق**: ئەملاولای ڕێگە، ڕیزی خەڵك.

سَماع گوێ بیستن.

سُماق پوختەو پاڵفتەو بێ تێكەڵە.

سَمّاك ماسی گر، ماسی فرۆش.

سَمال كرمی ناوچاڵە ئاو.

سِمام دەم وهەردوو كونە لووت وگوێچكەكانی مرۆڤ گورگ.

سَمّان ڕۆن فرۆش.

سماء ئاسمان، سەقفی خانوو، پشتی ئەسپ، هەور، باران، گیای تەڕ.

سَمتَ بەگومان بەسەر ڕێگەكەدا ڕۆشت.

سَمُجَ دزێو بوو، ناشیرین بوو.

سَمِج، **سميج** شیری تام ناخۆش.

سَمُحَ جوانمەردو سەخی بوو.

●**سَمَّحَ** ١/چاو پۆشی كرد. ٢/**الرجل**: پەلەی كرد، هەڵات.

سَمح، **سميح** جوانمەرد.

سَمحَة ژنی سەخی ودڵفراوان.

●**سَمَخَ** ١/**الزرع**: جوزەلەی دەركرد.

سَمَدَ بەسەرسامی هەستا، سەری بەرز كردەوە وسنگی دەرپەڕاند بۆ فیزكردن.

سَمد هەمیشە.

سَمَرَ شەو نەخەوت وهەر قسەی كرد.

●**سَمَّرَ** ١/**الباب**: بەمێخ قایمی كرد.

سَمُرَ گەنم ڕەنگ بوو.

سَمر شەو، چیرۆك وئەفسانەی شەو، قسەو باس لەشەو، ڕۆژگار، سێبەری هەر شتێك بەهۆی ڕوناكی مانگەوە دروست بێت، تاریكی شەو.

سَمراء ژنی گەنم ڕەنگ.

سِمسار دەڵاڵ، كەسێك ناوەندگیری نێوان كڕیار وفرۆشیار بكات.

سَمسَرَ دەلالی كرد، بوویە دەڵاڵ.

سمسم كونجی.

سَمّ، **سُمّ** ژەهر، زەهر، زار، هەر مادەیەك كەچوە ناو لەشەوە زیندە فرمانەكانی لەش پەك بخات یان بە تەواوی لەناوی بەرێت.

●**سَمَطَ** ١/**الرجل**: بێدەنگ بوو، لەقسە كردن ڕاوەستا. ٢/**السكين**: تیژی كرد، دەمەزەردی كرد.

سَمط پیاوی هەژارو نەدارو دەست كورت.

سِمط ڕشتەی مرواری، ملوانكەی گەردن بەند، پیاوی زیرەك وچالاك.

سُمط پۆشاكێكی لەخوری دروستكراوە.

سَمع گوێ، گوێچكە، بیستن، هەستی گوێ شنەوتن.

سِمع یادی چاك وجوان، یادكردنەوەی چاك‌وجوان.

●**سَمِعَ ١/الصوتَ:** گوێ بیستی بوو، گوێی لێ بوو، بیستی. ٢/**الی حديثه:** گوێی بۆ قسەكەی ڕادێرا.

سُمعَة ناوبانگ، شۆرەت، ئەوەی دەبیسترێت.

●**سَمَكَ ١/الشيءَ:** بەرزی كردەوە.

سَمُكَ بەرزبویەوە، بڵند بویەوە.

●**سَمَّكَ ١/الشيءَ:** ئەستور وقەوی كرد، پێچەوانەی تەنك وناسكی كرد.

سَمك سەقفی خانوو.

سَمَك ماسی، ماسۆ، گیانەوەرێكە بەبێ ئاو ناژی و بە مردویی گۆشتی دەخورێت وەك گیاندارەكانی تر بە (تۆپیو)لەقەڵەم نادرێت.

سُمك، سَماكَة قەوی وقوڵی.

سَملْ پاشماوەی ئاو لەحەوزدا.

سُملَة، سَمَلَة ئاوێكی كەم.

●**سَمْن ١/**ڕۆن، كەرێ، ئەو چەوریەی بە ژەندن لەماست دەگیرێت. ٢/**النباتي:** ڕۆنی ڕوەكی، ڕۆنی لەڕوەك دەرهێنراو.

سَمِنَ قەڵەو بوو، بەزو ڕۆنی لەشی زیادی كرد.

●**سَمَّنَ ١/ه:** قەڵەوی كرد.

سُمُوّ بڵندی، بەرزی.

سَمُور گیاندارێكە لەپێستەكەی جۆرێكی هەرە گرانبەها وناوازەی فەروە دروستدەكرێت.

سَمُوم بای گەرم، ڕەشەبای گەرم وسوتێنەر.

سُمَّة درۆ، هەر تشێكی پوچ و بێ ناوەرۆك.

سُمَّة ڕاخەرێكە لەژێر دارخورمادا دادەخرێت بۆ وەی هەرچی خورمایەكی لێ وەری بكەوێتە سەر ئەو ڕاخەرە.

سَمّى هاوتا، هاوشان.

سَمّى الله گوتی (بسم الله)، ناوی خوای هێنا.

سميد گەنمی هاڕاو، نانی سپی.

سَمير ڕۆژگار.

سَميع بیسەر، ناوێكە لەناوە جوانەكانی خوای گەورە.

سَمين قەڵەو، گۆشتن، قەوی وقوڵ.

●**سَنَّ ١/السكين:** تیژی كرد، دەمە زەردی كرد. ٢/**الطريقة:** لەسەری ڕۆشت، پەیڕەوی لێكرد. ٣/**العقدة:** گرێكەی كردەوە. ٤/**الماءَ:** لەسەر خۆ ڕژاندی. ٥/**الرجلَ:** هات بەشان و باڵیدا، پیایدا هەڵدا، مەدحی كرد.

سِنّ ددان، ددانەی شانە، ماوەی تەمەن، تەمەن.

سِنام گردۆلکەی سەر پشتی وشتر.

سِنان سەرە نێزە، نوکی ڕم.

سُنبُل گوڵە گەنم، گوڵە جۆ.

سُنح بەرەکەت، ناوەڕاستی ڕێگە.

سِنخ بێخ، بنج، بنەڕەت.

سَنَخْ خراپ، بۆگەن.

سَنخَة، سَنَخَة بۆنی ناخۆش.

●**سَنَدَ ١/الیه:** پشتی پێوەدا، پشتی پێ بەست، پاڵی پێوەدا.

سَنَد پاڵپشت، پشت وپەنا.

●**سَنَّدَ ١/الشيء:** بە هێزی کرد، پشت ئەستوری کرد.

سَنُط بێ ڕیش بوو، ڕیش تەنک بوو، کۆسە بوو.

سَنط گوڵی ئاوریشم.

سِنط مەچەك، جومگەی نێوان دەست وباڵ.

سَنَع جوانی، چاکی.

سَنف شوڵێك گەڵاکانی لێکرابێتەوە، گەڵا.

سِنف دەستە، کۆمەڵ، پێڕ.

●**سَنَّمَ ١/الإناء:** پڕی کرد. **٢/الشيء:** بەرزی کردەوە.

سَنِم وشترێك گردۆلکەی سەر پشتی زور بڵند بێت.

سَنُّون هەر شتێك سیواکی پێ بکرێت.

سَنوی ساڵانە.

سَنَه ساڵانێکی بەسەردا تێ پەڕی.

سَنَّة مێیەی ورچ، ورچی مێینە.

سُنَّة، سِنَّة کردەوەو گوفتارو هەر چیەك بدرێتە پاڵ پێغەمبەری خودا (د. خ)، سروشت، یاسای خوا، ڕێباز.

●**سَنَة ١/**ساڵ، ١٢ مانگ، زەوی وشك. **٢/الدراسية:** ساڵی خوێندن.

سِنّ، سِنَّة تەوری دووسەر.

سَنیع پیاوی جوان ڕوخسار.

سَنیعَة ژنی جوان ڕوخسار.

سَنیف جلکێکە دەبەسترێت لەهەردوو شانی وشتر.

سَواد ڕەشی، ڕەشایی، سامان ومالێکی زۆر، ژمارەیەکی زۆر، زۆربەی هەر شتێك.

●**سُوَاد ١/**نەخۆیەکە دووچاری ددانەکان دەبێت. **٢/الأعظم:** زۆربەی خەڵك. **٣/العین:** ڕەشێنەی چاو. **٤/الناس:** عامەی خەڵك.

سُوَاع بەشێك لەشەو، ناوی بتێکە، ئارامی.

سَوَّاق لێخوڕ، شۆفێر، ڕاننده.

سِــواك ســیواك، دارێکــی بــچوکه دەم ودداني پێ خاوێن دەکرێتەوە.

سُوَام باڵنده.

سَــوَاة ڕیــسوایی، خــوو ڕەوشــتی بــەدو قێزەون.

سَــواء خــوی بــەد، ژنــی بــەد فەســاڵ وقێزەون.

سَوَاء یەکسانی، وەك یەکی.

سَوَاء هاوشان، ناوەڕاست، لوتکەی چیا.

سِواء، سُواء بەرابەر، ڕاست وڕێك.

سَوِدَ ڕەش بوو، ڕەنگی ڕەش هەڵگەڕا.

سَوِدَة زەویەك دار خورمای تێدا بێت.

●**سَوَّدَ ١/الشيءَ:** ڕەشی کرد.

سُور دیواری خانوو، دیواری دروستکراو بەدەوری شاردا، میوانی.

سُورَة بەشێك لە (١١٤) بەشەکەی قورئان، سورەت.

سَوط قامچی، شەللاق.

سَوع ئارامی.

سَوَّفَ دەست بەدەستی کرد، بۆ کردنی کارێك ئەمڕۆو بەیانی کرد.

سَوَفَ زوو، بەزویی.

●**سَوَّقَ ١/النبتُ:** لاسکی دروستکرد، ساقی بۆ دروست بوو.

سُــوق بــازاڕ، جێگــەی مامەڵــەو کــڕین وفرۆشتنی هەموو جۆرە کاڵایەك.

سُوقَة خەڵکی بەر دەستی پادشا (بۆیە واناونراون چونکە چۆنی بوێت لێیان دەخورێت).

سُوقِيّ بازاڕی.

●**سَوَّكَ ١/الشيءَ:** خوراندی.

سَولاء دۆڵچەی گەورە.

سَوِلَ ورگی لە خوار ناوکیەوە شۆڕ بوو.

سَــولَة ورگ شــۆڕی لــەخواروی ناوکــەوە، هێلانەی کۆتر.

سُوَلَة زۆر پرسیار کەر وزۆر داواکەر.

●**سَوَّمَ ١/ه الأمرَ:** تەکلیفی کــرد، خستیە ئەستۆی، بەو کارەی ڕاسپارد.

سَوم بەها، نرخ.

سُومَة بەها، نرخ، نیشانە، ئاماژە.

●**سَــوِيَ ١/الرجــلُ:** مەســەلەکەی بــۆ ڕێکوپێك بوو.

سِوى بێجگە، بەدەرلە.

سَــوّى، ســاوى یەکسان وبەرابەری کــرد، ڕێکوپێکی کرد.

سَوِيق مەی، هاڕاوەی نەرمی گەنم وجۆ.

●**سُــوء ١/**بــەدی، خراپــی، لاوازی توانــای بیــنین، خیانــەت وناپــاکی، ئــازار، بــێ ئــەدەبی، بــەد ڕەوشــتی. **٢/التــدبیر:**

ناكاربینی، بێ سیاسەتیی، لێ نەزانین. ٣/الظن: بەد گومانی. ٤/النیة: بەد نیازی.

سَها فەرامۆشی کرد، پشت گوێی خست.

سُهار بێداری، نەنوستویی، وشیاری.

سُهاف زۆرتینوێتی، نەخۆشیەکە مرۆڤ بە هۆیەوە تینوێتی ناشکێت.

سَهّاك پیاوی زمان پاراوی توند قسەکەر.

سُهام لاوازی وباریکی.

سَهاوَة نەرم ونۆڵی، ناسکی.

سَهب دەشت، زەوی تەخت وفراوان.

سَهب، سَهِب ئەسپی بەتوانای هەنگاو فراوان.

سُهب، سَهُب زەوی تەخت ولەبار.

سَهِدَ لەخەو بەئاگا هاتەوە، خەو نەچوە چاوی، خەوی زڕا.

سَهد چاك، جوان.

سُهُد کەم خەو.

سُهد، سُهاد بێداری، نەخەوتن.

سَهدَة ئاگایی، زیتی ونەخەوتویی، بێداری.

سَهِرَ شەو نەخەوت، ئێشکی گرت.

●**سَهِرَ ١/البرق**: بەردەوام بریکەی دایەوە.

سُهَرَة کەسێك بێدارو هۆشیاربێت.

سَهرَة مەجلیسی شەو نشینی، مەجلیسی سەردانی شەوانە.

سَهِفَ لەناو چوو، تیاچوو، زۆر تینوی بوو.

سَهف پولەکەی ماسی، تەپاوتل وپەلەقاژەی کوژراو لەناو خوێندا لەکاتی گیان دەرچوندا.

●**سَهَكَ ١/ت الریح**: زۆربە توندی هەڵیکردو تێپەڕی.

سَهَك بۆنی ناخۆشی کەسێکی عارەق کردو، بۆنی ناخۆشی گۆشت، بۆنی ماسی وژەنگی ئاسن.

سَهُلَ نەرم بوو، ئاسان و پێچەوانەی زبربوو.

سَهل دەشت، زەوی نەرم، حەسانەوە، سادەوساکار.

●**سَهَّلَ ١/الأمر**: سادەو ئاسانی کرد.

●**سَهَّلَ ١/الطریق**: ڕێگە کەئاسان ولەبارو ڕێکوپێك بوو.

سَهل، سَهِل نەرم ونۆڵ لەهەر شتێك.

سَهُمَ ڕەنگو ڕوخساری گۆڕا بەهۆی لاوازی وکەم گۆشتیەوە.

سُهمَة نزیکی وخزمایەتی.

سَهم تیر، ئەوی بە کەوان دەیهاوێژن.

سُهُم تاڵه تاڵەی تیشك، توندوتیژی تینوێتی وگەرما، پیاوانی ژیرودانا.

سَهو ئاوی سازگارو شیرین، نەرمی، ئارامی، پیاوی نەرم ونیان، بیر پەرتی.

سَهوَق زۆر درۆزن، لاق درێژ.

سُهُولَة ئاسانی، ڕەحەتیی.

سَهُول دەرمانی ڕەوانی، دەرمانی دژ بە قەبزی.

سَهوَة بەرد، گەنجینەی بچوکی لە شێوەی تاقدا دروستکراو لە دیواردا بۆ شت تیا هەڵگرتن.

سُهَیل ناوی ئەستێرەیەکی درەوشاوەیە.

سَهیم هاو بەهرە، هاوبەش.

سِیّ هاو شێوەو هاو نمونە، هاوشان.

سَیّ دەشت، هەر جێگەیەکی تەخت.

سَیِّئَة خراپ، بەدیی، هەڵە.

سَیّاح زۆر گەشتوگەڕان کەر، جیهانگەڕ.

سِیاحَة گەشت وگوزار، جیهانگەڕیی.

سِیادَة سەروەری.

سَیّارة ئۆتەر، ئۆتۆمبیل.

سِیاسَة سیاسەت، ڕامیاری.

سِیاع قوڕ، حەری، خۆڵی تەڕ.

سَیّاف خاوەنی شمشێر، کەسێك بە شمشێر شەڕ بکات، پیاوی خوێنڕێژ.

سِیاق مارەیی ژن.

سِیاق شێوازی قسەیاخو کارکردن.

سَیّال ڕوەکێکە دڕکێکی سپی درێژی هەیە.

سَیب باران، دیاری وبەخشش، ماڵ وسامان، موی کلکی ئەسپ.

سِیب ڕێڕەوی ئاو.

سِیبان گەرای مێشولە.

●**سَیَّبَ، سابَ** ١/**ە** وازی لێ هێنا، پشت گوێی خست، فەرامۆشی کرد. ٢/**العبد**: ئازادی کرد، بەرەڵای کرد.

سیجارة جگەرە، جغارە، توتنی دەکاغەزەوە پێچراو بۆ کێشان، جغەرە.

سِیح ئاوی ڕەوان، ئاوی لەبەر ڕۆشتوو.

سَیِّد بەڕێز، نازناوی پیاوی گەورە، لای گاورەکان نازناوی مەسیحە، لای موسڵمانان نازناوی ئەوانەیە کەوەچەی پێغەمبەر (د. خ)ن.

سَیِّدَة خاتون، خانم، نازناوی خاتو مریەمی عەزرایە.

●**سَیَّرَ** ١/**الرجل**: وای لێکرد بڕوات. ٢/**المثل**: لە ناوخەڵکدا بڵاویکردەوە. ٣/**ە عن بلده**: دەری کردولەوڵاتی خۆی هەڵی کەند.

سَیر ڕۆشتن، پیادەڕەوی

سِيرَة شێواز، ژيانی پێغەمبەری مەزن (د. خ)، سوننەت، ڕێگەو ڕێباز، نامەی کردەوەی پياو، ڕەوش، ژياننامە.
سَيع ئاوێك بە هەموو لايەكدا لەبەری بڕوات.
●**سَيّعَ ١/الحائط:** سيواقيدا بە قوڕ.
سَيف، سِيف شمشێر، ماسيەكی دەرياييە دەنووكێكی درێژو تيژی لە شێوەی شمشێردا هەيە، ڕۆخی دەريا.
سِيفَة دووری، درێژی.
سيكولوجيا زانستی دەروون ناسی.
سَيَلان ڕەوانی ئاو.
سِيلان جۆرە بەردێكی بە نرخە، لەعل.
●**سَيّلَ ١/الماءَ:** جاری و ڕەوانی كرد.
سَيْل ئاوێكی زۆری لەبەر ڕۆشتوو.
سِيلَة ڕووبار، جێگەی لێوە ڕۆشتنی ئاوی زۆری لەبەر ڕۆشتوو، ئەوجێگەی لافاوی لێوە دەڕوات.
سِيماء نيشانە، ئاماژە.
سِيمَة بەها، نرخ.
سُيوب ماڵی شاردراوە و پەنهانی لەزەويدا.
سَيّئ بەد، ناشيرين، قێزەون.
سُؤال پرسيار، سواڵ، داوای خێر كردن.
سُؤبان پاسەوان.

• **شَنِزَ** ٨/ **المكان**: سەخت و بەرزبوو.

• **شَنِفَ** ٨/ت **اصابعُهُ**: دەوروبەری نینۆکەکانی قڵیشا. ٢/ت **الرجلُ**: بڕینی لێهات.

شَنِفَ ترسا وسڵەمیەوە.

شِنْشِنَة خوو، نەریت، سروشت.

شُـئُون هەرکارێکی قورس وگەورە، کاروبار (وشەکە جەمعە).

شائبَة ژنی سەرسپی، ئالودەگی ولەکە وناتەواوی.

شائح خاوەن غیرەت، ئەسپی سەرکەش.

شائع هەرمەسەلەیەك بڵاوبێت لەناوخەڵکدا، دەنگۆی ناوخەڵك، مقۆمقۆ.

شائف تەماشاکەر، سەیرکەر.

شائق ئارەزومەند.

شائه ڕژد، چاوپیس وحەسود.

شابّ پیاوی گەنج، لاو، جوان لەتەمەندا.

• **شابَ** ٨/ پیربوو، موەکانی سپی بوو. ٢/**الشيءَ**: تێکەڵاوی کرد. ٢/ **الرجلَ**: ناپاکی لەبەرانبەر کرد.

شاجر سەختی ونارەحەتیەکانی ڕۆژگار.

• **شاجَرَ** ٨/ **الماشيةَ**: لەوەڕاندی. ٢/**ه**: دژایەتی ورقابەری لەگەڵدا کرد

شاجِن خەمبار، خەفەتبار.

• **شاجَّ** ٨/**القومُ**: یەکتریان برینداركرد(بەتایبەت برینی سەر).

شاحِنَة لۆری، ترومبیلی باربەر، ئۆتەری بارهەڵگر، ئۆتۆمبیلی بارکێش.

شاخَ پیربوو، چوبەساڵدا.

شاخِص بەرجەستە، بەرچاو.

• **شادَ** ٨/ **البناءَ**: بەرزی کردەوە. ٢/**الرجلُ**: تیاچوو، لەناوچوو. ٣/**الابلُ**: وشترەکەی بانگ کرد.

شادِن بێچوی ئاسك.

شاذ ڕیزپەڕ، هەرشتێك لەیاساو بنەما لابدات، لادەر، نامۆ، سەیر.

شاذّ تەنها، نایاب، تاك.

شاذِب کەسێك لە زێدو نیشتمانی خۆی دورکەوتبێتەوە.

شارَة جوانی وپێکەوتویی، شێوە، جل و ڕازاوەیی، شمەکی کەشخەی ناوماڵ.

شارِبَة هەر کۆمەڵێك لەرۆخی ڕوباردا نیشتەجێ بن.

شارِب لاوازی لەئاژەڵدا، کەسێك ئاو بخواتەوە.

شارِح ڕاڤەکار، کەسێك پاسەوانی کشتوکاڵ بکات ولە باڵندە بیپارێزێت.

شــــارِد سەرگەردان، ئاوارە، كەسێك لە گوێ رايەڵى خودا ياخى بوبێت.

•**شـــــارَطَ ١/ه:** هەريـەكيان مـەرجيان دانابۆ ئەوى تريان، مەرجى بۆدانا.

شـــــارِع شەقام، جادە، شارێ، كەسێك ياسا دابنێت، ياسادانەر.

•**شـــــارَفَ ١/ه:** فيـزى كـرد بەسـەريدا لەشـەرافەتمەنديدا. **٢/المكان:** بـەرزى كردەوە. **٣/ الشيءَ:** لەسەرەوە چاودێرى كرد وسەيرى كرد.

شارِم تيرێك لايەكى ئەو نيشانەى بۆى دەتەقێنرێت بپەڕێنێت وكەلى بكات.

شارة نيشانە، ئامازە.

شاسّ لاواز وسست ووشك.

شـاسِف لاوازو وشـك.

شّــــاش چـنراوێكى تـەنكى لۆكەيـە، شـاش.

شاصِرْ بێچوى ئاسك كەبەهێز دەبێت وجموجوڵ دەكات.

•**شـــاطَ ١/الـشيءُ:** سووتا. **٢/بـ القـدرُ:** بنكرى سوتاو بە بنەكەيەوە لكا. **٣/بـ الذبيحة:** هەموو گۆشتەكەى بەش كرا. **٤/فلان:** تياچوو. **٥/في الأمر:** پەلەى كرد.

شــاطِن دوور لـە هـەق وڕاستى، ناپـاك وبۆگەن.

شـــاطىء ڕۆخ، كەنار، قەراغ، لێوار، دەم چەم.

•**شـاعَ ١/بالخبَر:** بلاوى كردەوە وپەخشى كـرد. **٢/الخـبرُ:** پـەخش بويـەوە. **٣/ه:** شوێنى كەوت. **٤/الإناءَ:** پڕى كرد.

شـــاعِر هەسـتيار، شـاعير، هۆنـەر، هۆزانڤان.

شـــاعة هاوسـەرى پيـاو، ژن چـونكە شوێنى پياوەكەى دەكەوێت.

شاعى دوور.

شاغَبَ ئاژاوەى نايەوە.

شاغِرْ خاڵى، بەتاڵ.

شـــاغُور تافگـەى ئـاو، ئاوێـك لـە بەرزاييەوە بەخوڕ بۆ نزمايى دابەزێت، هەڵدێر.

شاف تينو، تێنگ، تێنو.

شافِع شـفاعەت كار، تكا كار.

شــــافى شـيفا بـەخش، ناوێكـە لەناوەجوانەكانى خواى گەورە.

شـاكّ بەگومان، كەسێك گومانى هەبێت لەشتێك يان مەسەلەيەك، پياوێ چەكى لەخۆى دابێت وئامادەبێت بۆ شەڕ.

•**شـاكَ ١/ه:** دڕكى كرد بەلەشيدا. **٢/ثديُ الجارية:** مـەمكى بنجى داكوتا. **٣/شوكاً:** دڕكى لێدەركەوت.

شـــاكِر سوپاس گوزار، سوپاس كەر، خزمەتكار.

•**شـــاكَر ١/الحديث:** دەستی بەقسە كردن كرد.

•**شـــاكَسَ ١/ه:** پێچەوانەی وی بوو.

شاكِع نەخۆشێك ناڵەو هاواری زۆر بێت.

شـــاكِل وێكچویی، لێكچون.

شاكِلَة تەنیشت، لاتەنیشت، پێداویستی.

شاكی كەسێك كەمێك نەخۆشی بگرێت، گلەیی كەر، شكایەت وگازندە كەر، شێری بێشە وجەنگەڵ.

شال پارچە قوماشێكە دەدرێت بەسەر شاندا.

•**شالَ ١/الكفه:** بەرز بویەوە، بڵند بوو.

شـــامْ وڵاتی شام كە ئیستە بەوڵاتی سوریا دەگوترێت بەڵام جاران (لبنان، سوریا، فەلەستین، ئوردن) ی دەگرتەوە.

•**شـــامَ ١/البرق:** سەیری كرد بزانێت بۆكوێـــوە دەڕوات ولـــەكوێ بـــاران دەبارێنێـت. **٢/شـيماء** خـاڵ لەلەشـیدا دەركەوت.

شامِت بەدخوا، كەسێك بە دووچاربوونی كەسانی تر بە بەڵاو نارەحەتی دڵخۆش بێت.

شامِخ چیای بڵند، پیاوی گەردنكەش.

شامِس ئەسپی سەركەش، ئەسپێك ڕێگە نەدات كەس سواری پشتی بێت.

شامِل گشتگیر، هەمەلایەنە.

شامَة هەستی بۆنكردن، یەكێكە لە پێنج هەستەكە.

شـامَة خـاڵ، نیشانە، ڕەنگـی لـەش یـان خاڵی ڕەش لە لەشدا.

شامِی كەسێك خەڵكی وڵاتی شام بێت.

شانِب ڕۆژی ساردو سەرما و سۆڵە.

•**شـــان، شـــیناً ١/ه:** لـە كـەداری كـرد، عەیبداری كرد.

شانی دوژمن، دژمن.

شاوَرَ ڕاوێژی كرد، پرس وڕای كرد.

شـاهِب ئەسـپێك ڕەنگـی مومكـانی سـپی بێت وناوەناوە ڕەشی تێكەڵ بێت.

شاهَدَ بینی، سەیری كرد.

شـاهِد گەواهیـدەر، شـایەتی دەر، زبـان، نوێـژی مـەغریب، نوێـژی شـێوان، ڕۆژی هەینی، بەڵگە، ناو یاخود سیفەتێكە بۆ پێغەمبـەری خـودا (د•خ)، هـەر كـارێكی پەلەو خێرا.

شاهِدَة زەوی، كێلی بەرز.

شاهِق بڵند، بەرز.

شاهِین باڵندەیەكە لە گروپی (هەڵۆ) كان و دووباڵی درێژی هەیە، ستونی ترازوو.

شاة مەڕ، ژن.
شاوِیّ خاوەن مەڕ.
شای چا، چایی، چای.
شاءَ ویستی.
شاء، شیئاً وَ مَشِیئةً ویستی.
شافَة برینداری لە بنی پێدا.
•**شـأمَ ١/القوم وعلیهم:** بەدبەختی بۆ هێنان، بەدچارەیی هێنا بە سەریاندا.
شامَة لای چەپ.
شأنَ پلەو پایەی بۆ دروست بوو.
شأن ئەو ڕەگەی فرمێسکی لێوە دەڕژێتە چاوەوە، پلەو پایە، هەر مەسەلەیەکی گەورە.
شاو کۆتایی هەر شتێك، جڵەوی وشتر، خۆڵی دەرهێنراو لە چاڵ وبیر.
•**شَبَّ ١/الفرس:** دەستەکانی بەرزکردەوە. **٢/الغلام:** چوە تەمەنی لاوێتییەوە. **٣/النار:** هەڵی گیرساند. **٤/ت النار:** هەڵگیرسا. **٥/الشيء:** بەرز بویەوە وگەشەی کرد. **٦/لَهُ الشيء:** لە لایەنی خواوە بۆی تەقدیرکرا.
شَبّ جۆرە زاخێکی کانزایی ڕەنگ سپیەو ڕەنگی شینیشی هەیە.
شِباب شادومانی و چالاکی.
شَباب گەنجێتی، لاوێتی، تەمەنی جوانی نێوان (بالق بون — ٣٠) ساڵ.
شَبارِق پارچەی قوماش.
شَباعَة ناوی چاڵی زمزم، پاشماوەی خواردن لە دوای تێربوون، بەردەماو.
شُبّاك پەنجەرە، پەنجەر، داوی ڕاوکەر، خودی ڕاوکەران.
شِبام دارێکە دەخرێتە نێو دەمی کاژۆلەوە بۆ وەی گوانی دایکی نەمژێت.
شَباة ئەونەسپەی لەسەر قاچەکانی هەڵدەستێتەوە، بێچووی دووپشك لەو ساتەدا لە دایك دەبێت، دووپشکی زەرد، چزوی دووپشك، تیژی هەر شتێك، پیاوی گەمزەو گێل.
•**شَبِثَ ١/بکذا:** خۆی پێوە هەڵواسی.
شَبَثْ جاڵجاڵۆکە، کاکڵەموشان، پس پسە کۆڵە، پیرۆشك.
•**شَـبَحَ ١/الرجل:** ڕای کێشا بۆ وەی شەلاقی لێبدات. **٢/الداعی:** هەردوو دەستی درێژ کرد بۆ نزاکردن و پاڕانەوە. **٣/الشيء:** لەتی کرد.
شَبح، شَبَح مۆتەکە، شەبەح، ئەودیمەنە ناشیرینانەی لە ئەنجامی خەیاڵ کردن و ترسدا دێنە بەرچاوی مرۆڤ.

شَبَحَة زرێ یەکە قاچی ئەسپی پێ دەبەسترێتەوە.

شَبَرَ بە بست پێوانەی کرد، بە بست پێوای، بە بس پێوای.

•**شَبَّرَ ١/الشيء:** پێوای، مەزندەی کرد.

٢/فلاناً: بە گەورەی دانا، گەورەی کرد.

شَبْر مارەیی ژن، تەمەن.

شِبْر یەك بست، یەك بس، یەك بۆس، درێژی نێوان پەنجە توتەو ئەسپێ کوژە بە کراوەیی.

شَبَر دیاریی، بەخشش، ئینجیل، چاکە وخێر.

شِبْرِق بێچووی پشیلە، بەچکە پشیلە.

شُبْرَة دیاریی و بەخشش.

شَبِعَ تێری خوارد، پرگەدەی نانی خوارد.

•**شَبُعَ ١/عقله:** ئەقلی قایم وقوڵ ودامەزراو بوو، ئەقڵی تێر وتەسەل بوو.

شِبَع تێریی، تێر خواردن.

شبعان تێرخواردوو، کەسێك تێر بوبێت لە خواردن.

شِبْع، شِبَع هەرچیەك برسێتی لابەرێت.

شَبِق هەرزە، شەهوەتباز.

شَبَق ئارەزوو، هەواو هەوەس، هەزرەیی.

•**شَبَكَ ١/بـ الأمور:** تێکەڵو پێکەڵ بوو.

•**شَبَّكَ ١/الشيء:** تێکەڵ وپێکەڵی کرد، دژواری کرد.

شَبَكَة زەویەك چاڵ وبیری زۆری تێدا بێت، بیری لەیەکەوە نزیك هەڵکەنراو، داو، تۆڕ.

شُبْكَة خزمایەتی، نزیکی ودۆستایەتی، خوێشی.

•**شَبِلَ ١/الغلام:** لە نێو ناز ونیعمەتدا پێگەیی وگەورە بوو.

شِبْل بێچووی شێر، بەچکەی شێر.

•**شَبِمَ ١/الماء:** سارد بوو.

شَبِم ساردی وسەرما، برسێتی، مردن، ژەهر، چەك.

شَبو ئازار، ئێش وژان.

شَبوَة ناوێکی (غیر متصرف) ە بۆ دووپشك، ژنی بەد زوان.

شِبه نمونە وشێوە.

شُبهَة گومان، هەر چیەك هەقی تێدا تێکەڵ ببێت بە ناهەق وحەلاڵ وحەرامی تێدا تێکەڵ بەیەك ببێت.

شَبیه وێکچوو، هاوشێوە.

شَبِیبَة جوانی، لاوێتی، گەنجێتی.

شَتَّ پەرتەوازە بوو، پرژو بڵاو بوو.

•**شَتَأَ ١/بالبلد:** زستان تیایدا مایەوە، زستان تیایدا سەقامگیربوو.

شتّام زۆرجنێودەر، زۆر زمان پیس.
شتامة بەدڕەوشت.
شـــتّان (ئیـــسمی فیعلـــه) بـــه واتـــای:
(دورکەوتەوە، دوورە، جیاوازە) دێت.
شتاء زستان، زسان، کژی سەرماوسۆڵە، ســـێ مانگـــەی پاشـــینی ســـاڵ، زمـــسان، زمستان.
شـتَّتَ پـرژوبلاوی کـردەوە، پەرتـەوازەی کرد.
•**شـتَرَ ١/الشئ:** بـڕی، دڕی ولـەت وپـەتی کرد. **٢/الرجلَ:** بریندارى کرد. **٣/العین:** پێڵووەکانی هەڵگەڕاندەوە.
شـتَر لەکـه وعـەیب وناتـەواوی، بـڕان، هەڵگەڕانـــەوەی پێڵـــووی چـــاوەکان یـــان قڵیشانیان.
شتَرَة نێوانی دوو پەنجە.
شتَمَ جنێوی دا، جوێنی دا.
شـــتُمَ ڕوخـــساری ناشـــیرین و نـــەخوازراو بوو.
شـتَوِي زستانی، زستانەیی، هـەر شـتێك تایبەت بێت بە زستانەوە.
شتّی جۆراوجۆر، هەمەڕەنگ.
شتی بارانی زستان.
شـتیم کەسـێك ڕوخـساری نـەخوازراو و دزێو بێت.

•**شجَّ ١/الرأسَ:** بریندارى کرد، شکاندی.
شجاج هەوا.
شجّاج شکاویەکی زۆر لە سەردا.
شـجار پارچـه تەختەیەکـه دەخرێتـه پشتی دەرگاوە، ڕکابەری، ناکۆکی.
شجاعة ئازایەتی، چاونەترسـی وبـوێری، دلێری.
شجاعَة ژنی ئازا وچاو نەترس.
•**شجَبَ ١/هـ:** لە ناوی برد، ڕای کێشا وسەر قاڵی کرد.
شـجب کۆڵەکـەی ناومـاڵ، پێداویـستیی وخەفەت وغەم، ڕیسواکردن.
شجَب ڕەنج، هیلاکی شەڕ وجەنگ.
شجِبَ مردو لە ناو چوو.
•**شجَرَ ١/الرجلَ بالرمحِ:** بریندارى کـرد. **٢/البیتَ:** کۆڵەکـەی بـۆ دانـا. **٣/فمهُ:** بـه لقـه دارێـك دەمـی کـردەوە. **٤/بینهم:** تیایدا ناکۆك بون، ناکۆکیـان تێکەوت لـه سەری.
شـجَر درەخـت وهـەر گیایـەك سـاقی هەبێت.
شـجر هـەر جێگەیـەك درەختـی زۆر لێبێت، جەنگەڵ، بێشە.
شـجراء زەویـەك درەختـی چـڕو پـڕی زۆری تێدابێت.

شَجُعَ ئازاو چاو نەترس بوو.

•**شَجَّعَ ١/ه:** چالاکی کردەوە وهانیدا.

شَجِعَة، شُجعَة پیاوی ترسنۆك و بێ توانا.

شَجِنَ خەفەتبار بوو، غەمبار بوو، خەمی خوارد.

شَجن ڕێگە لە دۆڵدا یان لە سەرەوەی شیودا.

شَجَن، شُجُون خەفەت، دلگرانی وخەم، ئارەزووی دەرون.

شِجنَة، شُجنَة پەلوپۆی پێکەوە تێکەڵاوبوی درەخت.

شَجِي خەفەتبار، خەمگین، کەسێك خەیاڵی پەرت بێت.

شِجِّير شەشێر، هاوەڵی بەد وناچیزە، هەر کەسێکی بێگانەو نامۆ.

شَجِيع ئازا وچاونەترس.

•**شَحَبَ، وشَجُبَ، شَحِبَ ١/لونه:** ڕەنگی گۆڕا بە هۆی نەخۆشی یان برسێتیەوە، ڕەنگی پەڕی.

شَحَمَ قەڵەو بوو، بەزی زۆر بوو.

شَحم بەز، پیو، چەوریی هەناوی حەیوان.

•**شَحمَةُ ١/الأذن:** نەرمەی گوێ، نەرمایی گوێچکە، جێگەی گوارە پێوە هەڵواسین لە گوێچکەدا.

•**شَحَنَ ١/السفينة:** باری کرد. ٢/الرجلَ: دەری کرد، دوری خستەوە.

شَحْن بارکردنی کەشتی، بارگاوی کردن.

شَحِيم قەڵەو، گۆشتن، پەرتوکی فەرزی نوێژەکان لای مارۆنی وسریانیەکان.

•**شَخَرَ ١/الحمار:** سەرِاندی، دەنگی هەڵبڕی. ٢/الفرس: پرماندی.

•**شَخَسَ ١/الرجلُ:** شلەژا وتێکچوو. ٢/الحمار: دەمی داچەقاند لەکاتی باوێشکدان دا.

شَخس شلەژان، دەم کردنەوەی گوێ درێژ لەکاتی باوێشکدان دا.

•**شَخَصَ ١/الشيء:** بەرز بویەوە. ٢/النجم: دەرکەوت. ٣/الجرح: ئاوسا. ٤/الى بلد: ڕۆشت. ٥/اليهم: گەڕایەوە.

شَخَّصَ دیاری کرد، دەست نیشانی کرد.

شَخص کەس، تاکە کەسێك، مرۆ، مرۆڤ.

شَخصِي خودی، تایبەت بە هەرکەسێك.

شَخصِيّة کەسێتی، کەسایەتی.

•**شَخِمَ ١/اللحم:** بۆگەن بوو.

•**شَخَمَ ١/الفم:** بۆنی گۆڕا.

شــخم كەســانێك لــە بــۆنی خــۆش وناخۆشیش لوتیان بگیرێت.
شخیر دەنگێ لە قورگەوە یان لە لوتـەوە دەربچێت.
شدّ گرێیدا وبەستی وتوندو تۆڵی کرد.
شَدَحَ قەڵەو بوو، گۆشتی زیادی کرد.
شدحة فراوانی.
•**شَدَخَ ١/الرأس،** شکاندی. ٢/**شدخاً،** لە مەبەست گەڕایەوە وپاشەکشەی کـرد، لە مەبەست لایدا.
شَدَخ کۆرپەی ناکامڵ کە لەباردەچێت.
•**شَـدّدَ ١/ه،** توند وتۆڵی کرد. ٢/**الضربة،** زیــادە ڕەوی تێــدا کــرد. ٣/**الحــرف،** نیـشانەی شـەددەی لەسـەردانا. ٤/**علی،** فشاری خسته سـەر، سـەختگیری لەسـەر کرد.
•**شَدَفَ ١/ه،** بڕی وپارچە پارچەی کرد.
شَدَف تاریکی، گەورەیی، شادومانی.
شــــدِف گەورەوچالاك، بالابـەرز، قـەد وقیافە بڵند، بالابەرز.
شُدفَة تاریکی.
شُدفَة پارچە، بەشێك لە شەو.
شــدِقَ گۆشەی دەمی فراوان بوو.
شِـدق گۆشەی دەم لە ژێرگۆناوە.

•**شَدَنَ ١/الظبي،** بـەهێز بـوو ولـەدایکی بێ منەت بوو.
شــدَو کەم لە هەرشتێکی زۆر.
شــدَهَ سەرسام بوو، سەری سوڕما.
شــدِهَ سەرسام بوو، سەری سوڕما.
شــدَّة زۆر، هێـز، بـەتوانایی، تونـدی، سەختی.
شــدید بـەهێز، ئـازا، شـێری بێـشە وجەنگـەڵ، بـێ ڕەحـم ودڵـڕەق، مـرۆی ڕژد.
شـدیق هەردووکەناری دۆڵ.
•**شــــذَّ ١/عـن الجمهـور،** تـاك بویـەوە وڕیزپــەڕی کــرد. ٢/**عــن الأصــول،** سەرپێچی لێ کرد ولێی لادا.
شــذا ئازار وخراپـە، مـێش، تـیژی بـۆن، خوێ، نەخۆشی گەڕی، جۆرە کەشتیەکە.
شــذاة یەك مێش، پاشماوەی هێز.
شــــذَب کەلوپــەل وشمــەکی ناومــاڵ، پاشماوەی گزوگیای خوراو.
•**شـــذَبَ، شــذّبَ ١/اللحاء،** تاشـی. ٢/**الشیء،** بڕیی، لـەتی کـرد. ٣/**ه،** دەری کرد.
شــذَّرَ پرزوبلاو بویەوە.
شــذر پارچـەی زێـڕی پاڵفتـە، دەنکـە مرواری بچوك.

شـذوذ لادان، ریزپەرپبوون.

شـذو مسك، بۆنی مسك.

•**شَـرّ** ١/شەڕانگێزبوو، بەدرەوشت بـوو. ٢/**فلانـاً:** لەکـەداری کـرد. ٣/**اللحـمَ:** لەبەرخۆردا داینا. ٤/**الماءُ:** دڵۆپـە دڵۆپ چکاو هاتە خوارێ.

شَـــرّ خراپـە، پێـچەوانەی چـاکە، بەدی، زیان وهەرکارێکی بەدو ناڕەوا.

شَـــرّ نـاخۆش، نـەخوازراوی تەرێزلێکراو.

شَـراب هەرچی شتێك بخورێتەوە (وەك شەربەت و ئاو و ...هتد).

شَـرَار پزوسکە، پزوسـك، پزیـسك، ئـاورینگ، پریـشکەی ئـاگر، نەختۆکـە ئاگرێك، هەرچی لەئاگر دەردەچێت.

شَـرّاز ئەوکەسانەی ئەشکەنجە وئـازاری سەختی خەڵکی دەدەن.

شِراع چارۆکەی کەشتی، ملی وشتر.

شِراعیّ چارۆکەداریی.

شِـراء کـڕین.

•**شَـــرِبَ** ١/**الماءَ:** ئاوی خواردەوە.

•**شَـــرَّبَ** ١/**هُ:** ئاوی دایـە تـا بیخواتـەوە، ئاوی پێدا.

شُـــرب خواردنەوە.

شَربَة هەرچیەك بەیـەکجار بخورێتـەوە، قومێك ئاو یان هەرشتێکی تـر، دەرمـانی ڕەوانکەر.

شَـــرِث تیغ وشمشێری تیژ.

•**شَـــرَجَ** ١/**الـشيءَ:** کـۆی کـردەوە. ٢/**الشراب بالماء:** تێکەڵی کـرد. ٣/**شـرجاً:** درۆی کرد.

شَـرْج جۆر، کۆمەڵ، گرۆه.

•**شَـــرَحَ** ١/**مـسألة:** ڕاڤـەی کـرد، ڕونـی کردەوە، تەمومـژی لەسەرلادا. ٢/**الشيءَ:** پاراستی.

شَـــرح ڕاڤـە، شیکردنەوەی هـەردەقێك، پێناسە، ڕونکردنەوە.

شَـــرِح خۆشحاڵ، خەندەڕوو.

•**شَـرَّحَ** ١/**الشيءَ:** پارچەکانی لێك جیـا کردەوە، تەشریحی کرد.

شَـــرخ بـنج، بنـەڕەت، سـەرەتای لاوێتـی وجوانی، بەری یەك ساڵی وشتر، وەچـەی پیاو.

•**شَـرَدَ** ١/ئاوارە بوو. ٢/**علی الله:** لە گوێ ڕایەڵی خـودا دەرچـوو. ٣/ **عن الطريق:** لایدا لە ڕێگە.

•**شَـرَّدَ** ١/**هُ:** ئاوارەی کرد، دەری کرد.

شَـــرد ئـەو بارانـەی (بـا) دەیکـات بەناوماڵدا، بارانی لاتیر.

شَرَرَة پریشکه، پزیسکه، ئاورینگ.
شَرَز بڕی، لەتی کرد.
شَرز هێز، توانا، توندو تیژی ودڵڕەقی.
شَرَز پاڵفته وبێ خەوش لەهەرشتێك.
•**شَرَّز ١/ه**: ئازاریدا، ئەشکەنجەیدا، جنێوی پێدا، بڕیی.
شَرِس ڕەوشت وخوی ناشیرین بوو.
•**شَرَس ١/ت الماشیة**: زۆریان خوارد.
٢/ه: بەقسەی ناشیرین نارەحەتی کرد.
شَرِس سەرسەخت و شەڕانگێز.
شَرِش ریشە، بێخ وبن.
شَرشَر گیای عەلەفی مریشك.
شَرشَبر مەراوی، سۆنه، سەرکەسك.
شَرَص ڕای کێشا.
شَرص ڕاکێشان، بڕین.
شَرِص توندوتیژی.
•**شَرَّص ١/ه بکلامه**: جنێوی پێدا، جوێنی پێدا.
شَرِط کەوتە ناو کارێکی گەورەوە، کەوتمناو مەسەلەیەکی گەورەوە.
•**شَرَّط ١/الشيء**: بەستی وتوندی کرد.
شَرط مەرج، شەرت، بڕیار.
شَرَط نیشانەو ئامازە، سەرەتای هەرشتێك، هەر جۆگەلەیەکی بچوکی ئاو.
شُرطة سازمانی پۆلیس.
شُرطيّ پاسەوان، پۆلیس.
•**شَرَعَ ١/**یاسای دانا، یاساڕێزی کرد. **٢/في الماء**: چوە ناوئاوەوە یاخود بەهەردوو مشتی ئاوی خواردەوە.
شِرعَة خوو، نەریت، نمونە، کەشتی، پاپۆڕ، ڕێی ڕاست.
شَرْع یاسای خوا، ئاین.
شِرع، شَرَع نمونە، وێنە.
شَرع وشَریعَة دەستور، ئەویاسایانەی خودا دایناون بۆ مەردوم.
شَرعيّ گونجاو لەگەڵ شەرعی خوادا، دروست.
شَرَف لوت، هەرجێگەیەکی بەرز وبڵند، شەرەف.
شَرُفَ بویە خاوەن شەرەف، لە دین یان لەدنیادا بەرزو بڵند بویەوە.
شَرِفَ بەرزبویەوە، بەرەو بڵندی چوو.
•**شَرَّفَ ١/المکان**: بەرزی کردەوە. **٢/ه**: کردیە خاوەن شەرەف، شەرەف و ڕێزی پێ بەخشی.

شَرُفَةٌ شانازی کردن بەبەرێزی وچاکەی باوباپیرانەوە.

•**شَرَقَ ١/تِ الشمسُ:** خۆرهەڵهات.

٢/**الثمَرُ:** بەروبومی ڕنی.

•**شَرِقَ ١/الدمُ فی عینه:** خوێن لە ناوچاویا دەرکەوت. ٢/**لونهُ:** ڕەنگی لەبەر خەجاڵەتباری سوربویەوە.

شَرْقٌ خۆر، هەتاو، جەمسەری خۆرهەڵات، ئەوجێگەیەی لە سەرەتای بەهارو پایزدا خۆری لێوە هەڵدێت.

•**شَرِكَ ١/هُ:** بویە هاوبەشی، بویە بەشداری.

شِرك بەشداری، هاوبەش بڕیاردان بۆ خودا، کوفر، بەش.

شَرَك داوی ڕاوکردن، تۆڕ.

شُرُك ناتەواو.

شِرك هاوبەش پەرستی، بت پەرستی.

•**شَرَمَ ١/الأنفَ:** پەرەکەیی بڕی.

٢/**لفلانٍ من مالهِ:** کەمێکی پێ بەخشی.

•**شَرَّمَ ١/هُ:** بڕی ودڕی.

شَرم کەنداوی دەریا.

شَرَم شکاوی لوت، بڕاوی پەرەکەی لوت.

شُرُوق خۆرهەڵهاتن، خۆرکەوتن.

•**شَرِهَ ١/الی الطعام:** زۆر ئارەزوو مەندی بوو، زۆر حەزی لێی بوو.

شَرِه، شَرهان ئارەزوومەند، کەسێك زۆرحەزی لە خواردن یان شتێکی تربێت.

شَرِه کەسێك زیاد لە پێویست بخوات، زۆرخۆر.

شَرَی کێو، کەژ، شاخ، ڕێگە.

شَریح پارچە گۆشت، ئەندامی زاوزێی ژن.

شَرید دەربەدەر، ئاوارە.

شَریر بەدکار، شەڕانگێز وخراپەکار.

شَریس شێری بێشە وجەنگەڵ.

•**شَریط ١/**نەوار، شریت، کاسێت.

٢/**المصباح:** فتیلەی چرا، پلیتەی چرا.

شَریع ئازاو دلێر، کەتانی باش.

شَریف بەڕێز، خاوەن شەرەف، لای موسڵمانان بەوکەسانە دەوترێت کە لە وەچەی پێغەمبەرن (د٠خ).

شَریك هاوبەش.

شَزَبَ زبرو باریك ولاواز بوو.

شَزَبَة هەل، فرسەت، کاتی گونجاو بۆ هەر کارێك.

•**شَزَرَ ١/الیه:** بە لاچاو وبەڕقەوە سەیری کرد.

شَزَر سورایی لەچاودا، قین.

شَزِنَ شادومان بوو، چالاك بوو.

شَزَن پیاوی بەد ڕەوشت، سەختی ژیان.
شَزْن توند وتیژی ودڵڕەقی.
•**شَسَّ ١/الشیئ**: وشك بوو، وشكەوە بوو، سیس بوو.
شَسَعَ دووربوو، دورکەوتەوە، پان و پۆڕ بوو.
شسع پەلکی نەعل، ماڵ وسامانێکی کەم.
شُسُوع دوور، دووریی.
شِصّ دزێکی زۆرچالاك و وریا.
شِصاب قەساب.
شِصب بەخت، بەش، سەختی.
•**شَصَبَ ١/الشاة**: قەڵخی کرد.
شَصْب مەڕی قەڵخ کراو.
•**شَصَرَ ١/فلانا بالرمح**: زامداری کرد.
شـصَر بێچووی ئاسـك لەکاتێکـدا بـە کۆرپـەیی بـەهێز دەبێـت وجموجـۆڵ دەکات.
شَصّ، شِصّ قولاپی ماسی گرتن، ئاسنێکی چەماوەی تیـژە و ماسیگران ماسـی پـێ دەگرن.
شَـصیب پیـاوی بێگانـە ونـامۆ، بـەش، بەخت.
شَطّ دورکەوتەوە.
شَطّ ڕۆخی ڕوبار یان دەریا.

شـطائِب گروپـی لێـك چـوو، سـەختی ونارەحەتی.
شَطارة حیلە بازیی، زیرەکی.
شَطَأ بەسەر ڕۆخی دەریادا ڕۆشت.
شَـطْأ درەختـی خورمـای بـچوك، گـەڵای کشت ودرەخت.
•**شَـــطَبَ ١/هُ**: خــەتی بەســەردا هێنــا، کوژاندیەوە. **٢/الشیئ**: بـڕی یـان لـە بـاری درێـــــژی هـــــەڵی دڕی. **٣/الرجـــــل**: دورکەوتەوە.
شَـطب پیـاوی قـەدو بـاڵا بڵنـد، پەلکـە خورمای سەوزی ناسك و تەڕ، سڕینەوە.
شطبة کچی باڵا بەرز.
•**شَطَرَ ١/الشیئ**: کـردی بـە دوو کەرتـەوە. **٢/بیت الشعر**: دێڕێکی لێ لابرد. **٣/الناقة او الشاة**: یـەکلا لـەگوانیانی دۆشـی و لا گوانەکەی تریـانی بـە پـڕ لـە شـیری جێ هێشت.
•**شَطّرَ ١/الشیئ**: کـردی بـە دوو کەرتـەوە. **٢/الشعر**: لەسـەر هـەر دێڕێکـی دێڕێکـی تـری زیـاد کـرد. **٣/الناقـة**: یـەکلا لـە گوانەکانی دۆشی.
شَطَر نیوەی هەر شتێك.
•**شَطَفَ ١/الرجل**: کۆچی کـرد، ڕۆشـت و دورکەوتەوە. **٢/الثوب**: شۆردی.

شَــطَف پارچــەی هەرشــتێك (وشــەكە جەمعە).
شَطفَة پارچەیەك لەهەرشتێك.
•**شَطَنَ ١/هُ** دووری خستەوە، بە گوریس بەستی. **٢/الرجـلُ** لـە هـەق و ڕاسـتی دورکەوتەوە.
شَطَة بیبەری هندی، بیبەری سور.
شَــظَاف تەنگانــەو نارەحــەتی، دەســت تەنگی وكوله مەرگی له ژیاندا.
شِظَاف دووریی.
•**شَــظَفَ ١/هُ عــن كــذا** بــەرگری و بەربەســتی لێكــرد، ڕێگــری وياســاغی لێكرد.
•**شَظُفَ ١/الشجرُ** ڕەق بوو.
شَظَف بەدڕەوشت، بەدخوو.
شَظَف تەنگدەستی، هەژاریی.
•**شَـظَفَ ١/السهمُ** چـوە نێـوان پێـست وگۆشتەوە.
•**شَظِيَ ١/القومُ** پەرتەوازە بوون.
شَظِيَ وردوخاش بوو، شكا.
شَـظِيَّة پارچـەی هـەر شـتێك، ئێـسكی نێوان ئەنیشك ومەچەكی مرۆڤ.
•**شَــعَّ ١**/پەلــەی كــرد. **٢/المــاءُ** پرژوبلاوبویەوە.
شَعَ مالّی جالّجالّۆكە، تۆڕی جالّجالّۆكە.

شِعار دروشم، پۆشاكی ژێرەوەی مرۆڤ.
شُعاع تیشكی خۆر كەوەك تالّە دەزولـە دەبینـرێت.
شَعاف دێوانەیی، شەیدایی.
شَعاف دلّ كەجێگەی خۆشەویستیە.
•**شَعَبَ ١/الرجلُ** مرد، كۆچی دوایی كرد. **٢/الشيءَ** چاكی كرد.
شَعب دوور، دوریی، گەل، میلـەت، هـۆزی گەورە.
شِعب ڕێگە لە ناو شاخدا، ڕێڕەوی ئاو لـە ناو زەویدا، نێوانی دووشاخ.
•**شَــعَب ١/اليــدُ** پەنجــەكانی دەســت. **٢/شــوكةالطعام** هــەر دانەیــەك لەددانەكانی چنگالّ.
شُــعبة كۆمــەلّ ودەســتە لەهــەر شــتێك، ســەختی و نارەحەتیــەكانی ڕۆژگــار، لق، پەل.
شَعبي میللی.
•**شَعَّثَ ١/الشيءَ** پەرتەوازە وشپرزی كرد.
شَعَث ناتەوای و پرژو بلاوێتی لەكاردا.
شَعِرَ موەكانی درێژبون و زیادیان كرد.
•**شَــعَرَ ١**/هەســتی كــرد. **٢/الرجــلُ** هۆنراوەی گوت.
شَعر موو، توكی لە لەش دەرهاتوو.

شِعر قسەی کێش وسەروادار، هۆنراوە، هۆزان، هەڵبەست.
شَعر پیاوێ لەشی زۆر مودار بێت.
شِعراء ناوی ئەستێرەیەکە کەیەك سانتیمەتری چوارگۆشە خۆڵی ئەو ئەستێرەیە یەکسانە بە دوو هەزار کیلۆ لە ڕووی کێشەوە.
شِعراء جێگەی مووێ ڕوان لە ژێر ناوکی مرۆڤدا، بەر.
شَعر، شَعر زەعفەران، گیا، درەخت.
شَع، شَعاع دڕکی گوڵەگەنم یان گوڵەجۆ.
شَعَف لوتکەی چیا، ئەوپەڕی ترس وبیم.
شَعفَة یەك دڵۆپ باران، یەك تنۆك باران.
•**شَعَلَ ١/النارَ** ئاگری هەڵگیرساند.
شَعَل سپێتی لە کلکی ئەسپدا.
شَعَل، شَعَّلَ ئاگری هەڵگیرساند.
شُعلَة زبانەی ئاگر.
شَعُوب مردن، کۆچی دوایی، لە دنیا دەرچوون.
شَعیر جۆ، دانەوێڵەیەکی بەناوبانگە لەدوای گەنم بەپلەی دووەم دێت.
شَعِیرَة نیشانە، قوربانی کردن وهەڵسوکەوتەکانی تایبەت بەحەج.

شعیریَ جۆ فرۆش.
شِغار نیکاحی سەردەمی نەفامی (کە ئیسلام یاساغی کرد)، دەرکردن و دوورخستنەوە، بیرێك ئاوی زۆر بێت.
شَغال ڕەنجدەر، کارکەر، زۆر زەحمەت کێش.
•**شَغَبَ، شَغِبَ ١/القوم و بهم وعلیهم:** ئاشوب و ئاژاوەی بۆ نانەوە. **٢/عن الطریق:** لە ڕێگەلایدا.
شَغَب ئاشوب، ئاژاوە، پشێوی، ئائارامی.
•**شَغَرَ ١/الرجل:** دورکەوتەوە. **٢/الناس:** پەرتەوازە بوون. **٢/ه عن بلده:** دەری کرد.
شَغَف ئەوپەڕی خۆشەویستیی.
•**شَغَلَ ١/ه:** خستیە کارەوە، سەر قاڵی کرد. **٢/ه بکذا:** سەر قاڵی کرد پێیەوە.
شُغل، شُغُل کار، ئیش، پیشە، پێچەوانەی دەست بەتاڵیی.
شَغِیر بەدخوو، بەد ڕەوشت.
شَفّ تەنك و ناسك بویەوە بە جۆرێك ئەو شتەی لە پشتەوە بوو دەبینرا.
شَفّ پەردە و پارچە قوماشی ناسك و تەنك.
شَفا کەنار، لێوار.

شَفاعة میانگیری، پشتیوانی، ئەرکێکە لە ڕۆژی لێپرسینەوەدا پێغەمبەری خودا بۆ بەرژەوەندی مەردوم لە خزمەتی خوای گەورەدا پێی هەڵدەستێت و شفاعەت بۆ موسوڵمانان دەکات و داوای لێخۆش بونیان لای خوا بۆ دەکات.

شُفاف تەنك، ناسك.

شَفاء تەندروستی.

شِفاء دەرمان، دەوا، چارەسەر.

شَفِرَ کەم بویەوە.

شُفر کەنار ولێواری هەرشتێك تەنانەت ڕەحم و عەورەتی ژنیش.

شَـفرَة چەقۆ وکاردی گەورە، تیـژی شمشێرە.

•**شَفَعَ ١/لفلانٍ** شفاعەتی بۆ کرد.

شَفع ژمارەی جوت، جەژنی قوربان، دوو ڕکاتی کۆتایی نوێژی شەو (شەو نوێژ).

•**شَـفَّفَ ١/ه المـرضُ** لاواز وسستی کـرد، تەنکی کرد.

•**شَـفِقَ ١/علیـه** سور بوو لەسەر خێر وچاکەی ئەو، میهرەبانی وبەزەیی لەگەڵدا بەکارهێنا.

شَفَق ڕۆژ، پاشماوەی تیشکی سوری خۆر لە دوا هەناسەکانی خۆر ئاوابوون بە ئاسمانەوە، بەزەیی، ترس، هەر شتێکی بێ کەڵك وخراپ.

شَفقَة بەزەیی و میهرەبانی، سۆز لە تەك ترسدا.

شَفَن چاوڕوانی، کەسێك چاوی بڕیبێتە میراتی.

•**شَفَنَ ١/الرجلَ** بە قنگە چاو سەیری کرد.

شَفِن، شَفَن زیرەك، دانا.

•**شَـفَهَ ١/**کێشای بە لچیدا، پێداگری لێکرد. **٢/الإناءَ** هەرچی ئاوێکی تێدا بوو خواردیەوە.

شَفَهِیّ، شَفَوِیّ زارەکی، زمانی.

شَفَة، شِفَة لچ، لێو.

شَفیر لێواری هەر شتێك.

•**شَفَى، شِفاءَ ١/اللهُ فلاناً** خودا شیفایدا. **٢/فـلانٌ فلانـاً** داوای شیفاو چاك بونەوەی بۆکرد.

شَفیع میانگیر، پشتیوان، شفاعەتکار.

شَفیق میهرەبان، دڵسۆز، بە بەزەیی.

•**شَـقَّ ١/**لەتی کـرد. **٢/الأمـرُ** ناڕەحەت وسەخت بوو.

شَـقّ نیـوەی هـەر شـتێك، بەرەبـەیان، سەختی وناڕەحەتی ودژواری.

شِقّ برای له باوکەوە، نیوەی هەر شتێك، نارەحەتی، ڕەگەزێکی میمونە لەمرۆڤ دەچێت.
شُقّاح کۆمی سەگی مێچکی.
شَقَا بەدبەخت بوو، چارەڕەش بوو.
شِقاق ناسازگاری ونەگونجاوی، دووڕوویی، سەرەڕۆیی، بەدبەختی.
شَقَاوَة بەدبەختی، چارەڕەشی.
شَقُحَ قێزەون بوو.
شَقحَة قوزی سەگی مێچکە، قوزی دەڵ.
شقحة گوانی سەگی مێچکە، سوری بە سپی تێکەڵاو.
•**شَقَحَ ١/الشيءَ** شکاندی.
شَقَذَ دوور ڕۆشت، دورکەوتەوە.
شَقَذ، شَقَذ گورگ.
شِقذ، شَقِيذ کەم خەو، کەسێك خەوی کەم بێ.
شَقِرَ ڕەنگی سورو سی بوو.
شَقَر کەڵەشێر، درۆ.
شَقَر سپی پێستی.
شُقرَة ڕەنگی سورو سپی بە تێکەڵی.
شَقَلَ کێشای، بەرزی کردەوە.
شَقوَة، شِقوَة بەدبەختی، دژی بەختیاریی.
شِقّة نیوەی هەر شتێك کە دەبرِدرێت.

شُقّة، شُقّة سەفەری دوور، نارەحەتی، ئەوماوەیەی ڕێبوارێك دەی بڕێت.
شَقِيّ بەدبەخت، چەتون، تاوانبار، چارەڕەش.
شَقِيح قێزەون، ناشیرین.
•**شَكَّ ١/**گومانی کرد، گومانی برد. **٢/ه بالرمح:** بە نێزە برینداری کرد. **٣/ت الشوكة رجله:** درك چوو بە قاچیدا.
شَكّ گومان، دوودڵی، پێچەوانەی دڵنیایی.
شَكا شکایەت و سکاڵای کرد.
شَكا، شَكوَاً وشَكاية شکایەتی کرد، سکاڵای کرد.
شَكَرَ سوپاسی کرد، ستایشی کرد.
•**شَكِرَ ١/ت الناقة:** گوانەکانی پڕبوون.
شُكر سوپاس، ستایش.
شَكُسَ بەخیل و ڕژد بوو.
شَكِس بەد ڕەوشت.
•**شَكَعَ ١/المريضُ:** ناڵەو نرکە وهاواری زیاد بوو. **٢/الزرعُ:** دنکۆڵەکانی زیاد بوون.
شَكِع، شاكِع، شكوُع ڕژدی و ڕووگرژی.
•**شَكَلَ ١/الأمرُ:** تێکەڵ وپێکەڵ بوو. **٢/العنبُ:** دەستی بە پێگەیشتن کرد. **٣/الدابة:** بەزنجیر بەستیەوە

شكل شێوه، شێواز، چۆنێتی، وێنه ونمونه.

شكلیّ روالّەتی.

•**شكَمَ** /۱ه، پاداشتی دایەوه، بەرتیلیدا، بۆ دەنگی كرد.

شكور سوپاسگوزار، زۆر سوپاسكەر، ناوێكە لەناوه جوانەكانی خوای گەوره.

شكو، شكوی نەخۆشیی، ناساغی، سكالاّ.

شكة مەسافە.

شكیس بەدقووم، نەگبەت.

شكَی شكایەت وسكالاّی كرد.

شكیمة سەركەشی، ناز، خۆبە زلزانین، پەیمان وبەلّێن.

شلاّل تافگە، ئاوی لە بەرزیەوه بە خوڕ دابەزیو بۆ خوارێ.

شلاَل خەلّكی پەرتەوازه وبەش بەش.

شلاء دەستی گۆج، ژنی دەست گۆج.

شلّة هەر مەسەلە وداخوازیەكی دوور كەمرۆڤ مەبەستی بێت بیگاتێ.

•**شلّت** /۱الید، گۆج بوو، ئیفلیج بوو.

شَلَقَ لە باری درێژی بڕیی، بە قامچی لێیدا.

شلقاء چەقۆ، كارد.

•**شَلَل** /۱فەلەج، ئیفلیج، گۆجی. /۲الأطفال، ئیفلیجی منداڵان. /۳جزئی، ئیفلیجی ناتەواو. /٤نصفی، نیوه ئیفلیجی.

شلو ئەندام، بەچكەی وشتر، هەر قەلّخ كراوێك هەندێكی خوار بێت وهەندێكی مابێتەوه.

شلو ڕۆشتن، ڕێ كردن، ڕێ بڕین.

شلوة پارچەیەك لەهەر شتێك.

شلّة دەستە، گرۆ.

شلّة نیاز یان نیاز ونیەتی سەفەر.

شمّ بۆن كردن، هەست كردن بە بۆن.

شمّ بۆنی كرد، بۆنی هەلّمژی، كەشو فش وفیزی كرد، لوت بەرزی نواند.

شماتة بەدخوایی، بەد خوازی بۆ خەلّك.

شماتی ئومێد براوان، هیوا بڕاوان.

شماخ زۆر شەریف، زۆر عیزەت دار.

شماع كالتەو گۆرانی گوتن وپێكەنین، شۆخی وخەنداں وستران گوتن.

شمّاس خزمەتكاری كلّێسا.

شماص پەلە، خێرا.

شمّاع مۆم دروست كەر، مۆم فرۆش.

شمال چەپ، لای چەپ، جەمسەری باكور.

شمّام گندۆرەی زەرد، كالّەك.

•شمتَ ١/بفلانٍ: حۆشحاڵ بوو بە توش بونی فلان کەس بە بەڵاو موسیبەت.
•شمَتَ ١/بینهما: کۆی کردەوە.
•شَمَجَ ١/الشئ: تێکەڵی کرد، تێکەڵاوی کرد.
شَمَخَ بەرزو بڵند بوو، پلەو پایەی بەرز بوو.
شمخ پەلو پۆی درەخت.
شَمْذَر ڕۆشتنی بەپەلە وخێرا.
شَمَرَ بە فیزو لوت بەرزیەوە یان بەپەلە ڕۆشت.
شمر سەخی، دەست گوشاد.
شَمَرَ، شَمَّرَ خۆی بۆ کار ئامادە کرد.
•شَمَزَ ١/منهُ: نەفرەت و تەرێزی لێکرد لەبەر ڤێزەونیەکەی، بێزار بوو.
شمز تەرێز کردن لە شتێك کە ڤێزەون وناخۆش بێت.
شَمَسَ یاخی بوو و ملی نەدا، سەرکەش بوو.
•شَمَّسَ ١/الکافر: خۆری پەرست.
شمس خۆر، هەتاو، کەهکەشانێکی زەبەلاحی ئاگرینەو سەرچاوەی یەکەمی گەرمیە لەسەر زەویدا پلەی گەرمی ڕوەکەی (٦٠٠٠)و ناو کرۆکەکەشی چەندین ملیۆن پلەی سەدیە، تیرەکەی (١٠٩) ئەوەندەی تیرەی زەویە.
•شَمِسَ ١/الیوم: هەتاو تیایدا دەرکەوت.
شَمْسی هەتاویی.
شَمسیّة چەتر، ئەوەی مرۆڤ خۆی پێ دەپارێزێت لە باران وگەرمای بەتینی خۆر.
شَمِصَ پەلەی کرد بەقسە کردن.
شَمِطَ موی سپی ورەشی سەری تێکەڵاو بوون.
•شَمَطَ ١/الشئ: تێکەڵاوی کرد، ئاوێتەی کرد.
•شَمَظَ ١/الشئ: ئاوێتەی کرد، کەم کەم بردی.
شَمَعَ یاری وگاڵتەو گەپ وشۆخی کرد.
شمع مۆم، بەرەمێوی هەنگوین یان هەرشتێکی تر فتیلەی تێ دەخرێت وبۆ ڕووناك کردنەوە بەکار دەهێنرێت.
•شَمَّعَ ١/الرجلَ: ناچاری کرد یاری و گاڵتەوگەپ بکات.
شَمِعَ نەرم، مۆمی، مۆمین.
شَمِقَ درێژ، پێچەوانەی کورت.
•شَمِلَ ١/الأمرُ القومَ: هەمویانی گرتەوە، سەرجەمیان پشکیان لەو مەسەلەیە بەرکەوت.

شمَل خەڵك وباران و وشتر وخورمای کەم.

شمل، شمَل گرۆه، کۆمەڵ، بای باکور.

شملة عەبا، پارچە قوماشێکی پانەولەخۆوە دەپێچرێت.

شملة شێوەی لەخۆوە پێچانی عەبا.

شمَنْدَر شەوەندەر، چەوەنەر، ڕوەکێکی بەناوبانگە وچەند جۆرێکی هەیە ولە بواری دروست کردنی شەکردا، ململانێی قامیشی شەکری پێ دەکەن.

شمُوس هەر ڕۆژێك خۆری بەچاکی تێدا دەربکەوێت وهەور بەئاسمانەوە نەبێت.

شمُوص خێرا، شادومان.

شمّوط گوڵە زەرات.

شمُول بای باکور، توو، تووفەرەنگی، شلك.

شميم بۆنی خۆش، بەرز، بڵند.

شنّ کۆن ودڕاو.

شنّار لەکەو پەڵە، ناتەواوی وعار، قێزەونترین عەیبە.

شنار کاری شەرم هێنەر، ڕسوایی وبەدناوی.

شناعة بەدی، دوژمنی، قێزەونی.

شناق گوریسێکە سەری وشتری پێ ڕادەکێشرێت، هەر تاڵە دەزوو یان حەبلێك شتێکی پێوە هەڵواسرابێت.

شنان دوژمنی، ناکۆکی.

شنان هەور، ئاوی سارد.

شناءة دوژمنیی سەخت و ڕق لەتەك بەدڕەوشتیدا.

•**شنا، شناوشنانا ۱/الرجل:** بوغزاندنی و دژایەتی کرد.

شنْبَث شێری بێشە وجەنگەڵ.

شنَج وشتری نێر.

شنِجَ توشی کوڵنج یان تەشەنوج بوو.

شنْدَخ شێری بێشە وجەنگەڵ، بەو خۆراکە دەگوترێت کە کەسێك دروستی دەکات.

شنَرة ڕەفتارو کردەوەی پیاوی ساڵح.

•**شنّ ۱/الغارة:** هێرشی کرد، شاڵاوی کرد.

•**شنَعَ ۱/ه:** جنێوی پێداو ڕیسوای کرد.

شنُعَ قێزەون بوو.

•**شنّعَ ۱/ه:** ڕیسوای کرد.

شنِع، شنيع قێزەون، ترسناك.

شنْعَفة درێژیی.

شنعوف لوتکەی کێو، بەرزترین خاڵ لە چیادا.

شَـــنِفْ هەرچــییەك بــە گوێــچکەوە هەڵبواسرێت وەك گوارە.

شَـنَفَ، شَـنُفَ ١/الیـه: بـە قنگـە چـاو سەیری کرد.

شَـنِقَ ئـارەزووی شـتێکی کـردو پێیــەوە هۆگربوو.

شَنَق گوریس، حەبل.

•**شَنَقَ ١/البعیرَ:** بـە جڵەوەکەی ڕایکێشا لەکاتێکدا سواریشی ببوو. **٢/الشیءَ:** هەڵی واسی.

•**شَنَّقَ ١/الشیءَ:** بڕیی.

شَنق لە سێدارەدان، بەپەتدا کردنی ملی تاوانبار تاکو دەخنکێت و دەمرێت.

شَنقاء وشتری سەر درێژ.

شُنُون لاواز، لەڕ، برسی، قەڵەو، گۆشتن.

شَوَاش ئاکۆکی وپشێوی.

شَوَّاف پیاوی چاو تیژ.

شَوَّان کۆکەرەوەی کرێی خانوو وسودی زەوی.

شِوَاة پارچە گۆشتێکی برژاو.

شِوَایة برژاندن.

شَوب هەنگوین، پارچەیەك هەویر.

شَوبَة فڕوفێڵ.

•**شَوَّذَ ١/ت الشمسُ:** بەرەو ئاوابوون چوو.

•**شَوِرَ ١/بە:** خەجاڵەتبار وشەرمەندە بوو پێی.

شَور شێوەی جلو بەرگ، ڕاوێژ.

شُورَة شانەی هەنگ.

شُورَة شەرمەندەیی، خەجاڵەتباریی.

شُورَی ڕاوێژ، پرس و ڕا، ئامۆژگاری.

شُوزَب ئاماژە ونیشان.

شَـــوِسَ بــە قنگەچــاو ڕوانـــی لەبـــەر فیزکردن یان ڕق لێ بـوون، چاوی بچوك کردەوە بۆ سەیر کردن.

شَوس سیواك کردنی ددان.

•**شَوَّشَ ١/الأمرَ:** تێکەڵ وپێکەڵی کرد.

•**شَـوَّصَ ١/الرجـلُ:** سـیواکی بـە دەمیـدا هێنا.

•**شَـــوِصَ ١/ت عینـــە:** چـاوی زل بـــوو بــــەجۆرێك پێڵووەکــانی نەدەنیــشتنە سەریەکتر.

شَوصَـة سـك پەشـە، ژانەسـك، ئـازارێکی ئاوسـکە بـەهۆی (بـا) یەکـەوە دروسـت دەبێت کە لەناو سکدا دەگەڕێت.

شَوط ئامـانج، بـە یـەکجار ڕۆشـتن بـەرەو مەبەست وئامانج.

•**شَـــوَّطَ ١/**سـەفەرەکەی درێـژەی کێـشا. **٢/القِدرَ:** کوڵاندی، هێنایە کوڵ.

شَوَع پەراکەندە ولێك جیابوونەوەی قژی سەر بەهۆی زبریەوە، ئاڵۆسکان.

•**شَوَّعَ ١/القوم**: کۆی کردنەوە، گردی کردنەوە.

•**شَوَّفَ ١/الجارية**: ڕازاندیەوە، ئارایشتیدا.

شَوف ئامێرێکی سادەیە زەوی کێڵراوی پێ تەخت دەکرێت.

شَوِق ئارەزوومەند بوو.

شَوق حەزی دڵ، ئارەزووی دەروون.

شُوق ئاشقان، دڵداران.

شَوقَب پیاوی باڵا بەرز.

•**شَوَّكَ ١/الشجر**: دڕکی لێ دەرهات. ٢/**الفرخ**: چوزی پەڕەکانی دەرهات.

شَوك دڕك، خار، هەر ڕوەکێك تلی وردیلەی وەك دەرزی پێوە بێت.

•**شَوكَة ١**/هێز وتوانا، چەك، دڕك، چزوی دووپشك، ئازایەتی. ٢/**الكلب**: چنگاڵ. ٣/**السمك**: دڕکی ماسیی. ٤/**العقرب**: چزی دووپشك، چزوی دووپشك.

شَوِك دڕکدار، دڕکاوی.

شَوْل سوك، پاشماوەی ئاو لەدۆڵچە یان مەشکە یان هەر شتێکی تردا.

شَوِل زرنگ، چالاك.

شَوَلَة دووپشك.

شُوم، شُؤم بەدبەختی.

شَومَة ڤێزمونی.

شَوِنَة ژنی کەم فام وگەمژە.

شُونَة کەشتی گەڵ ئامادەکراو بۆ جیهاد لەدەریادا.

•**شَوَّهَ ١/هُ**: ناشیرین و ڤێزمونی کرد، تێکیدا.

•**شَوِهَ ١/الوجه**: ناشرین بوو، ڤێزمون بوو.

شَوَه درێژی مل، ڤێزمونی.

شَوى پێستی سەر، کاری ئاسان، کەم لەهەر شتێك.

شَويّ گۆشتی برژاو، بریانی.

شُوَيّة کەم، پێچەوانەی زۆر.

•**شَهَا ١/الشيء**: ئارەزووی کردو زۆر حەزی لێی بوو.

شِهاب هەرچی شتێك بریسکەو ڕووناکی لێوە دەرچێت، ئەستێرە بەگشتی.

شَهاب شیرێك دوو لەسەرسێی ئاو بێت، شیرێك ٢/٢ ی ئاو بێت.

شَهَادَة گەواهی دان، دان پێدانان وشایەتیدان.

شَهامَة دلاوەریی، پیاوەتی و وشیاری، چالاکی.

شَهَب شاخێك لوتکەکانی بەفر گرتبێتی.

شُهُب ئەستێرەی درەخشاو.

شَهباء نازناوی شاری حەلەبی سوریایە، سالّی بێ باران وبێ سەوزی، سالّێ بەفری زۆر بێت.

•**شَهَبَ ١/ه الحرُ** گەرما ڕەنگی گۆڕی.

•**شَهِدَ ١/شهادة** گەواهی دا. **٢/المجلس** ئامادەی بوو. **٣/الجمعة** پیایدا گەیی. **٤/الشئ** بینی، ئەو شتەی بینی.

•**شَهَرَ ١/ه** ئاشکرای کرد. **٢/السیف** دای هێنایەوەو بەرزی کردەوە، ڕای تەکاند.

شَهْر مانگ، بەشێك لە دوانزە بەشەکەی سالّ.

شُهرَة ناوبانگ، ئاشکراو ڕون بونەوەی هەر مەسەلەیەك، ڕیسوایی.

شَهریّ مانگی، مانگانە، مانگ بەمانگ.

شَهریَّة مانگانە، کرێی مانگانە یان هەرشتێکی تری مانگانە.

شَهَقَ بەرز بوو، بلّند بوو.

شَهقَة بانگ وفریاد.

شَهلاء پێداویستی، پێویستی.

•**شَهَلَ ١/ثوبَهُ** کراسەکەیی قارس کرد.

شَهل درۆ، قسەی ناڕاست.

شَهَل بەوە دەگوترێت ڕەشایی و شینایی تێکەل ببێت.

شَهِل چابك، چالاك.

شَهلَة ژنی پیر، پیرە ژن، ژنی بە سالّدا چوو.

•**شَهَمَ ١/الرجلَ** ترساندی، سلّەمایەوە.

شَهم بەهۆش وزیرەك.

شَهوَة ئارەزووی دەروون بۆ چێژو لەزەت، ئارەزوو، هەوەس، هەوەسی سێکسی.

•**شَهِیَ ١/الشئ** حەزی لێکردو زۆر ئارەزووی لێ بوو.

شَهید ڕاستگۆ لە شایەتیداندا، گەواه، کوژراو لەڕێگەی خوادا.

شَهیر ناسراو، هەر شتێك لەلای خەلّکی بەناوبانگ بێت، ڕیسوا، بەدناو.

شِیاح بێ بارانی وگرانی، وشکایی و پارێز.

شیاص بەدخوویی، بەد ڕەوشتی.

شیاط بۆنی پەموو وخوری سوتاو.

شِیاف دەرمانێکە بۆ چاو بەکار دەهێنرێت.

شَیّال باربەر، بارهەلّگر.

شِیالَة کرێی باربەری.

شِیام خۆلّ، زەوی نەرم.

شَیّام خۆلّ، مشك.

شِیاة خواست، ویست.

شَیب سپێتی موی سەرو پیریی.

شِيب ڕۆژێك هەورو بەفری تێدا بێت (وشەکە جەمعە).

•**شَيَّب ١/الحزن فلانا:** خەفەت ودڵتەنگی فلان کەسی پیرکرد.

•**شَيَّحَ ١/ه:** ئاگاداری کردەوە، حەزەری پێدا.

شِيح پیاوی پارێزکار، پیاوی جدی لەکاردا.

•**شَيَّخَ ١/**پیر بوو. **٢/ه:** بە (یاشیخ) بانگی کرد بۆ ڕێزلێگرتنی.

شَيخ سەرۆك هۆز، زانا، خاوەن ڕا، پیری بە تەمەندا چووگ.

شَيخوخة پیری، پیرێتی، بەساڵاچوون.

شَيخَة پیرە ژن.

•**شَيَّدَ ١/البناء:** دروستی کرد، بەرپای کرد.

شِيد گەچ یان هەرشتێکی تر دیواری پێ سیواق بدرێت.

شيشه شوشەیەکە نارگەلەی تێدا دەکێشن.

شيش سیخی کەباب، سیخی گۆشت برژاندن.

•**شَيَّصَ ١/القوم:** ئازارو ئەشکەنجەی دان.

شِيص جۆرێکە لەخورما.

•**شَيَّطَ ١/الدواءُ الجرحَ:** سوتاندی.

شَيطان مار، هەر یاخی وسەرکەشێك ج مرۆڤ بێت یان پەری یان ئاژەڵ، ئیبلیس.

•**شَيَّعَ ١/ه:** چوە دەرێ لەگەڵیدا بۆ وەی خوا حافیزی لێ بکات. **٢/الرجلَ:** پڕو پاگەندەی شیعەگەری کرد. **٣/النارَ:** داری خستە سەری بۆ وەی زیاتر کڵپە بسەنێت. **٤/الشيءَ بالنار:** سوتاندی. **٥/شهر رمضان:** لە دوای مانگی ڕەمەزان شەشەلانی گرت، لە دوای ڕەمەزان شەش ڕۆژ بە ڕۆژوو بوو.

شَيع بڕ، ئەندازە، نمونە ووێنە.

شيعَة پەیڕەوان و لایەنگرانی پێشەوا عەلی کوڕی ئەبی تاڵب، مەزەبێکی ئیسلامیە.

شَيق لوتکەی چیا، سەخت ترین شوێنی کێو، موی کلکی ئاژەڵ.

شِيمَة سروشت، خوو، نەریت.

شيُوع بڵاوبونەوە، پەخش بوون.

شَيئ شت، کەم.

شُوْم پێچەوانەی بەرەکەت، شومی.

شؤمی چەپ، لای چەپ.

شُؤُون کاروبار، پێداویستیەکان (وشەکە جەمعە).

++●**صَنِكَ** ١/ ئارەقى كردو بۆنى ناخۆشى لێوەهات. ٢/**بە**: پێوەی چەسپا.
صائِب دروست، ڕاست، دروستكار، پێچەوانەی هەڵە.
صائِد ڕاوچی، ڕاوكەر، نێچیرڤان.
صائِغ زەڕەنگەر، ئاڵتونچی، كەسێك بەئاڵتون سازیەوە سەرقاڵ بێت.
صائِف گەرم، پێچەوانەی سارد.
صائِم پیاوی ڕۆژووەوان، بەڕۆژوو، كەسێك خۆی لەخواردن و خواردنەوەو جیماع كردن گرتبێتەوە لەماوەیەكی دیاری كراودا.
صائِمَةَ ژنی ڕۆژودار، چەقۆی كول.
صائِن نیگابان، ئاگادار.
●**صاب، صَوبا** ١/**المطرُ**: داباری وهاتە خوارێ. ٢/**الشيءُ**: لەبەرزیەوە هاتە خوارێ. ٣/**السهمُ**: نیشانەی پێكا.
صابِلَة ئاینی پەیرەو كراوی ئیدریس پێغەمبەر.
صابِر ئارام گر، بەئارام.
●**صابَرَ** ١/**هُ**: لەسەبرو ئارام گرتندا لەوزیاتر بوو.
صابون سابون، پاك كەرەوەیەكی تایبەتە.
صابَة لاوازی وسستی ئەقڵ، موسیبەت.

صاح بێداربەهۆش، وشیار، شەوبەئاگا.
●**صاحَ** ١/هاواری كرد، بانگەبانگی كرد. ٢/**هُ**: لەمتی كرد، قڵیشاندی. ٣/**الديكةَ**: كەڵەشێرەكە قوقاندی، خوێندی. ٤/**بِهِ**: بانگی كرد. ٥/**عليهِ**: دلگرانی كرد.
صاحِب هاوەڵ، هاوڕێ، یار، یاوەر، دۆست، خاوەن.
صاحِبَة هاوسەری پیاو.
صاحَرَ ئاشكرای كرد.
صاحَة زەویەك هیچی لێ نەڕوێت.
صاحِي هۆشیار،وشیار.
●**صاخَ** ١/**في الأرضِ**: چوە ناویەوە، پێی تێنا.
صاخِدَةَ نیوەڕۆ، قرچەی نیوەڕۆ.
صاخِر تەقەی كەوتنی ئاسنێك بەسەر ئاسنێكی تردا، دەنگی بەسەر یەكدا كەوتنی دووئاسن.
صاخَّة قیامەت، بەلاو سەختی، ناڕەحەتی.
صاخَة ئاسەواری زەربێك لەسەر ئێسقان، ئاسەواری شكاوی ئێسقان، سەختی وناڕەحەتی.
صادُ شێری بێشەو جەنگەڵ، نەخۆشیەكی وشترە.

●**صـــادَ ١/الطـير:** ڕاوی کـرد، کـردی بەداوەوە.

صادَرَ دەستی بەسەرداگرت، موسادەرەی کرد.

صادِع فەرماندار، دادوەری نێوان خەڵك.

●**صـــادَفَ ١/ه:** بەمەبەست یـان بـەبێ مەبەست چاوی پێی کەوت.

صادِق ڕاستگۆ، پێچەوانەی درۆزن.

●**صـــادَقَ ١/علـى الـشيء:** ڕەزامەنـدی لەسـەر دەربـڕی و مۆڵەتیـدا. ٢/ه: بویـە هاوڕێی.

●**صادَمَ ١/ه:** لێیدا، پیایدا کێشا.

صـــادي زۆر تینـــو، کەســـێك زۆری تینوبێت.

●**صارَ ١/الشيء:** لاری کـردەوە. ٢/صيراء: گەڕایە دواوە. ٣/ه: بڕیی.

صارِخة فریاکەوتن.

صارِخ کەڵەشێر، هات و هاوارکەر، ڕون وئاشکرا.

●**صـــارَعَ ١/ه:** زۆرانـــی لەگەڵـداگرت، هەولیدا بیدات بەئەرزدا.

صارِم بڕندە، شیمشێر،پیاوی ئازاشێری بێشەو جەنگەڵ.

صاروخ موشەك، ڕۆکێت.

صارّة تینوێتی.

صـــاري کەشـــتیەوان، ســـتونێکە لەناوەڕاسـتی کەشـتیدا چارۆکەی پێـوە هەڵدەواسن.

●**صاعَ ١/الصَّبا:** دەغڵەکەی بەساع پێوا. ٢/الشيء: پرزوبڵاوی کردەوە.

صـاع یەکەیـەکی پێوانەیـە، جێگەیـەك گسك بدرێت ودواتر یاری تێدابکرێت.

صاعِب زەوی پڕلەبەردو درەخت.

صاعِد بەرەو سەر ڕۆشتوو.

صـــاعِقة بروســـکەو چـــەخماخەی هەورەگرمە، مردن، هەر ئەشکەنجەیەکی لەناوبەر.

●**صـــاغَ ١/الكلمــة:** وشـــەی داڕشــت. ٢/الـشيء: لەســـەر شـێوەیەکی ڕاســت ئامـــادەی کـــرد. ٣/الـذهب: ئـــاڵتونی داڕشتەکرد.

صـــاغَة زەڕەنگـەر، هەرکـەس پیـشەی ئاڵتوسازی بێت (وشەکەجەمعە).

صـــاغِر هەرکەســـێکی قایـل بەســـتەم وسەرشـۆڕی، کەسـێك ملکـەچ بێـت بـۆ ستەمێك کەلێی دەکرێت.

●**صافَ ١/الكبش:** خوریەکـەی زۆر بـوو. ٢/عن كذا: لایدا لێی.

●صافَحَ ١/هُ: تەوقەی لەگەڵدا کرد، لەپی دەستی خستە ناولەپی دەستی ئەوەوە.

صافِد کەسێك هەردوو قاچی لەنێو پێوەند دابێت.

●صافَقَ ١/الرجلان: لەکاتی کڕین وفرۆشتندا دەستیان خستە ناودەستی یەکتری.

صاقِعة هەورە بروسکەو هەورەگرمە.

صاقِع درۆزن.

صاقُود زمان، پیکی بەرد شکاندن، قولنگی دووسەر، پاچ.

●صاكَ ١/بِهِ المسك: پێوەی چەسپا.

صالّ بارانی لێزمەی دنکۆڵە گەورە.

●صالَ ١/ عليه: چەوساندیەوەو بەسەریدا زاڵ بوو.

صالِح چاك، چاکەکار، بۆ خوا سوڵحاو، ناوی پێغەمبەرێکە.

صالَحَ ئاشتەوایی کرد.

صالِحَة زنی چاکەکار.

صالِخ ڕەش مار.

صالِد بەردی چەخماخ کەپزیسکەی لێوە دەردەچێت.

صالَّة ناڕەحەتی وسەختی، بەلا.

●صامَ ١/ڕۆژوی گرت، بەڕۆژو بوو، خۆی گرتەوە لەخواردن وخواردنەوەو جیماع کردن. ٢/صَوما وصياما: خۆی گرتەوە لەخواردن و خواردنەوەو ڕۆشتن وقسەکردن. ٣/النعام: ڕیقنەی کردپاشەڕۆی فڕێدا.

●صامتَ ١/بێ دەنگ، خامۆش، کپ، شێری خەو توو. ٢/من المال: ئاڵتون وزیو دەگرێتەوە.

صامِد پاشماوەی هەرشتێکی ڕۆشتوو، خۆڕاگر.

صامِر ڕژد، چاوچنۆك.

صامِل، صميل وشك، پێچەوانەی تەڕ.

●صانَ ١/هُ: پاراستی، ئاگاداری کرد، ڕێکوپێکی کرد، قایمو قوڵی کرد.

صانِع دروستکەر، دەست ڕەنگین، کەسێك بەدەستی کاربکات وشت دروست بکات.

صايِع دەست بەتاڵ، بێکارە.

●صأی ١/الفرخ: جوجکەکە جوکەجوکی کرد.

●صبَّ ١/الشئ: ڕۆشی، لەبەری کرد.

صبّ ئاشق، دڵدارێکی زۆر سوتاو بەئەشقەوە.

صَبا مەیلی نادانی کرد، مەیلی نەفامی مندالانەی کرد.

صَـبابَة ئارەزوی زۆر، زۆر سوتاوی بۆدلداری.

صَباح بەیانی، سەرلەبەیانی.

صَبّار زۆر ئارام گر، فرە بەئارام.

صَبّاغ درۆزن، بۆیاخچی، بۆیەچی.

صِباغ، صِبغ رەنگ، بۆیەبۆیاخ، بۆیاغ.

صِباغَة پیشەی بۆیاخچێتی.

صَبّان سابون دروست کەر، سابون فرۆش.

صَبَأَ لەئاینی خۆی لایداو چوەناو ئاینێکی ترەوە.

صَبَب سەرەولێژ، هەر زەوی یەك یان رێگەیەك سەربەرەوخواربێت، هەڵدێر.

صُبح بەیانی، سەرلەبەیانی، سەرەتای رۆژ.

صبحاء ژنی موو رەشی سورباو، ژنێك موەکانی رەشی سورباو بێت.

●**صَبِحَ ١/الحدیث:** بریسکایەوە، بریکەی لێوە هات.

صَبَح، صُبحَة موی رەشی سورباو.

●**صَبَرَ ١/**ئارامی گرت. **٢/الدابة:** بەبێ ئالف بەستیەوە.

●**صَبَّرَ ١/ه:** داوای لێکرد ئارام بگرێت.

صَبر ئارام گرتن و شکایەت نەکردن لەئازارو بەلا.

صَبَر بەفر، سەهۆڵ.

صَبَعَ بەپەنجە ئاماژەی کرد.

صَبع خۆبەزل زانین، لوت بەرزی.

●**صَبَغَ ١/الثوب:** رەنگی کرد، بۆیاخی کرد. **٢/یَدَهُ في الماء:** دەستی نقوم کرد لەئاودا.

صِبغَة ئاین، رەنگ، شێوە، جۆر.

صَبَّن بەسابون شۆردی.

صَـبُور بەئارام، زۆر بەئارام، ناوێکە لەناوە جوانەکانی خوای گەورە.

صَـبوَة نەفامیی سەردەمی لاوێتی، هەرزەکارێتی.

صُبُوّ، صَبوَة ئارەزومەندیی.

صَبِيَ ئیشی مندالانەی کرد.

صَـبِيّ مندال، منال، مندار، تیژیی شمشێر.

صَبَی لەنوێ جوان بویەوە، سەرلەنوێ مندال بویەوە.

صَبِیح گەش، درەخشان، نورانی.

صَبِیَّة کچ لەتەمەنی مندالیدا.

صِبیانيّ مندالانە.

●**صَتَّ ١/ه:** بەدەستی لێیدا.

صَــتّ، صِتّ، صُــتَّة كۆمــەڵ، دەســتە، گرۆهی خەڵك.

●**صَــتَعَ ١/ه**: دای بەنــەرزدا، كێــشای بەزەویدا، خستیە سەر عەرد.

صَــتَع: گــەنجی بــەهێز، لاوی بــەتوانا، كەری كێوی، گوێدرێژی كێفی.

●**صَــتَّمَ ١/الـشيءَ**: تــەواوی كــرد، كــامڵی كرد.

صَتم، صَتَم: هەرشتێكی تۆكمەو تــەواو، قایم و قۆڵ.

صَتيمَة تاوێری سەخت، بەردی فرە ڕەق و سەخت.

صَحّ ئاسنێكی كێشا بەئاسنێكی تــردا و تەقەیان لێوەهات.

●**صَحّ**: ١/نەخۆشیەكەی لـەكۆڵ بویـەوە، تەنــدروســتی بــۆ گەڕایــەوە، لەنەخۆشــین چــاك بویـــەوە. ٢/**الـــشيءُ**: لەهـــەر ناتەواویەك قوتار بوو.

●**صَحا ١/اليومُ**: سایەقە بوو، هیچ جۆرە تەمو مژ و هەورێك بەئاسمانەوە نــەبوو. ٢/**السكرانُ**: بێدار بویەوە، هۆشی هاتەوە، ڕابوو.

صَــحابَة یــاوەرانی پێغەمبــەری خــوا (د. خ).

صَحَا، صَحواً، صَحِيَ بێــدار بویــەوە، لەخەو ڕابوو، وەئاگاهاتەوە.

صَحّاف كەسێك لەخوێندنەوەی پــەرتوك یان هەرنوسراوێكدا هەڵەبكات، ڕۆژنامــە فرۆش، كتێب فرۆش.

صِــحافَة ڕۆژنامەنوســین، نوســینی ڕۆژنامــە، ڕۆژنامــەڤانی، ڕۆژنامەگــەری، پیشەی ڕۆژنامەنوسی.

●**صَــحِبَ ١/ه**: هاوڕێیــەتی كردبویــە هاوەڵی، هاودەمی كرد.

صَحب هاو نشین، هاودەم.

●**صَــحَبَ ١/الــمذبوحَ**: قــەڵخی كــرد، پێستەكەی لێكردەوە.

●**صَحَّحَ ١/** چاكی كــرد، ڕاســتی كــردەوە. ٢/**المريضَ**: نەخۆشــیەكەی لابرد،چــاكی كردەوە.

صَحِر سوری تێكەڵاوی سپی بوو.

صَحراء بیابان، دەشتایی پان و بۆڕی بێ گژو گیا، ماكەری سوری بەسپی تێكەڵ.

●**صَــحَّ ١/الخبرُ**: ڕاســت بــوو، ســەلمێنراو ڕاست و دروست بوو.

●**صَــحَّفَ ١/الكلمـــةَ**: هەڵــەی كــرد لەگێڕانەوەو خوێندنەوەیدا.

صَحْفَة سینی، دەوری.

صَحَفي ڕۆژنامەنوس، ڕۆژنامەڤان.

●صَــحَنَ ١/ه: لێیــدا، پیایــدا کێــشا. ٢/بیــنهم: ســوڵح وئاشــتەوایی کــرد لەنێوانیاندا.

صَحْن دەفر، حەوشەی ماڵ.

صحو وشیاری، هۆشیاری.

صِـحَّة تەندروسـتی، سـاغڵەمی، دوچـار نـەبونی لـەش بـەهیچ جـۆرە دەردێـك، پێچەوانەی نەخۆشی.

صَـحِیح ڕاسـت، دروسـت، تەندروسـت، تـەواو، کامـڵ، هەرچـیەك پـشتی پـێ ببەسـترێت، هەرشـتێکی بـێ لەکـەو ناتەواوی.

صَـحِیرة شـیر دەکوڵێنرێـت و پاشـان دەکرێـت بەسـەر ڕۆن و ئـارددا، شـیری کـوڵاو ڕۆبکرێـت بەسـەر ئـاردو ڕۆنـدا، جۆرەخواردنێکە.

صَحِیفَة نامەو پەرتوك، پەڕە، ڕۆژنامە.

صَخَب تێکەڵاو بوونی دەنـگ، قـرە قـرو غەڵبە غەڵب.

صَخِب پیـاوی دەنگە دەنـگ کـەر، پیـاوی قرە قرکەر.

صَخِبَ بەتوندی قیراندی.

●صَــخَدَ ١/تــه الـشمس: خـۆر لێیـدا وگـەرمی کـرد، خـۆر هـەڵی کوروزانـدو سوتاندی. ٢/الیه: گوێی بۆ گـرت، گوێی بۆ ڕادێرا.

●صَـخِدَ ١/الیـوم: گەرمیەکـەی تـاوی سەند.

صَخرة، صَخَرَة گابەردی ڕەق وسەخت.

صَخِر هەرجێگەیەك بەردی زۆر بێت، جێگەی بەردەڵان.

صَخّ، صَـخَّة دەنگـی ئاسـن یـان بـەرد لەکاتێکدا بەشتێکی تردا بکێشرێت.

صَخُوب زۆر قرەقرکەر، دەنگ ڕەق.

صُخُور تەختە بەرد. (وشەکە جەمعە).

●صُخُور ١/المتحولة: گابەردی بلوری.

صَخِیخ دەنگی قەڵە ڕەشـەکە لەکاتێکدا لەشتێك بترسێت وبسڵەمێتەوە.

●صَـدَّ ١/ه عـن کـذا: قەدەغـەی کـرد. ٢/عنه: لێی یاخی بوو، لێی لادا.

صَدّ، صُدّ شاخ، چیا، کەژ، کێو، هـەوری بەرز کەوەك شاخ دێتە بەرچاو.

صَـدَأ ژەنـگ، چڵکی سـەرکانزامادەیەکی سوری ڕەش باویان مەیلەو قاوەیی تۆخـە بەهۆی (شێ)وە لەسەر ئاسن دەنیشێت.

صُدأة ڕەنگی ژەنگی ئاسن، ڕەنگی سـوری ڕەش باو یان قاوەیی باو.

صَـدّاح ئـاواز خـوێن، ئـاواز یـان گـۆرانی بێژ.

صِداد پەردە.
صُدّاد مار، ڕێگەی بەرەو ئاو، ڕێگە بۆ سەر چاوگی ئاو.
صَدارة پۆستی وەزارەت لەسەردەمی عوسمانیەکاندا.
صُداع سەریەشە، ژانەسەر.
صُداغ دەردی شەقیقە، سەراسێی زۆر توند.
صِداق مارەیی ژن.
صَداقة دۆستایەتی، هاوڕێیەتی، خۆشەویستی بەڕاستی ولەدڵەوەو بەدڵ.
● **صَدَحَ ١/الرجلُ:** دەنگی بەرزکردەوە بۆ گۆرانی وتن وئاواز خوێندن.
صَدَح هەرجێگەیەکی چۆڵ وخاڵی.
صَدَد ئامانج، مەبەست.
● **صَدَرَ ١/عن المكانِ:** گەڕایە دواوە لێی. **٢/عنه:** لێیەوە دەرچوو ودروست بوو. **٣/الرجلَ:** گەڕاندیەوە. **٤/الأمرُ:** ڕویدا.
صَدر سینگ، بەرۆك، سینە، سنگ، مەمکی ژن‌سەرەتای هەرشتێك وەك ڕۆژو کتێب.
● **صَدرُ ١/الثوبِ:** سینگ و بەرۆکی پۆشاك. **٢/الأعظم:** سەرۆك وەزیران، یەکەم شالیاری دەوڵەت. **٣/القوم:** سەرۆك هۆز، ڕیش سپی ودەم ڕاستی هۆز. **٤/الكتاب:** پێشەکی پەڕاو، پێشدەستی پەرتوك. **٥/النهار:** سەرەتای ڕۆژسەلە بەیانی.
● **صَدَّرَ/الكتابَ:** دەست پێکی بۆ نوسی، پێشەکی بۆ نوسی.
صَدريّة سەدریە، مەمکەوانە، مەمکە هەڵبەست.
صَديرة بەرزاییەکانی سنگ وبەشی پێشەوەیان.
● **صَدَعَ ١/القومَ:** پەردەوازەی کردن. **٢/الأمرَ:** ڕونی کردەوە. **٣/بالحقِ:** بەئاشکرا باسی لێوە کردو دانی پێدانا.
صَدع درز لەشتی ڕەقدا، کەلێن و شکاوی لەشتی ڕەقدا.
صِدع کۆمەڵێك لەخەڵك، بەشێك لەهەرشتێك کەکرابێت بەدوو لەتەوە.
صَدع لاوی بەهێز، گەنجی بەتوانا.
● **صَدَعُ ١/الحديدُ:** ژەنگی ئاسن.
صِدعة ڕانێك مەڕ، ڕانێك مێگەل، بەشێك لەهەرشتێکی دوو لەت کراو.
صُدِعَ توشی ژانەسەر بوو، دوچاری سەر یەشە بوو.
● **صَدُغَ ١/الرَّجلُ:** لاواز بوو، سست بوو.
● **صَدَغَ ١/النملةَ:** کوشتی، مێرولەکەی کوشت.

صُــدغ نێـوانی چـاوو گوێـچکە، ئـەو جێگەیەی موی قەنافسی لێ دەروێت.

صَدَغ لاریی، خواریی، کەچیی.

صدغ گوستاخ، بێ ئابرو و شەرم.

صَدَفَ لایداو پشتی هەڵکرد.

صَدَف سەدەف، بەرگی مراوی.

صُدفَة ڕێکەوت.

صَدَقَ ڕاستی کرد، ڕاستی گوت.

صَــدق ڕاسـت ودروسـت، کامـڵ وتـەواو لەهەرشتێك.

صِدق ڕاستی، دروستی، سپاردە، دڵسۆزی، ڕەقی وتوندی.

صَدَّقَ باوەڕی کرد، بڕوای کرد، وەڕاستی گێڕا، بەڕاستی زانی.

صدقًا بەڕاستی.

صَــدَقَة بەخـشینێکە مەبەسـت لێـی پاداشتی خوایە نەك کرێی خەڵك، خێـر، چاکە.

●**صَدَمَ ١/ە:** خۆی پێداکێشا.

صَدمَة موسیبەت، خورپە.

صَــدُوف دەمـی بۆگـەن، دەمـێ بـۆنی ناخۆش بێت.

صَدُوق زۆر ڕاستگۆ، هەمیشە ڕاستگۆ.

●**صَدِیءَ ١/الشیءُ:** درێژ بوو. **٢/الحدیدُ:** ژەنگـی لەسـەر نیـشت، ژەنگـی هـەڵهێنا. **٣/الشیءُ:** ڕەنگی لەڕەنگی ژەنگ چوو.

صَدِئ ژەنگ لێ نیشتوو.

صَدَی تینوێتی زۆر، دەنگ دانەوە، لەشی مرۆڤ لەدوای مردنی.

صَــدِی پیـاوی زۆر تیـنـگ، پیاگـێ زۆری تینوبێت.

صَــدید زەرد داوی زام، خـوێن، ئـارەق، ناڵەو هاوار.

صَدید چڵکی زام، کێم و زوخی برین.

صَدیق هاوەڵی میهرەبان.

صِدِّیق چاکەکار، ئەمەکدار، پیاوی ڕاسـت گوفتارو دروست کار.

صَرّ پێچای، بەستی.

صَرَّة توندوتیژی شەڕ یان گەرما.

صِرّ سەرمای سەخت.

صِرابَة، صَراحَ پاڵفتە لەهەر شتێك.

صَراحَة ڕاشکاوی، ئاشکرایەتی، ڕونی.

صَرّاخ زۆرهاوارکەر، تاوس.

صَرّاخ، صـارِخ نـەعرەکێش، هاوارکـەر، هەرشتێکی ڕوون و بێ تەمومژ.

صِراط ڕێگە، ڕێ.

صِراع ململانێ، کێشمەکێش.

صراف سندوق دار، کەسێك پارە بەپارە بگۆڕێتەوە، کەسێك پیشەو کەسابەتی بریتی بێت لەئاڵ و گۆڕ کردنی دراوە جیا جیاکان.

●**صَرَبَ** ١/بڕیی. ٢/**الصبيُ:** چەند ڕۆژێك مایەوەو قسەی نەکرد.

صَرب شیری زۆر ترشەڵۆك.

صَرُحَ ئاشکرابوو، ڕۆشن بویەوە.

●**صَرّحَ** ١/**الأمرَ:** رونی کردەوە. ٢/**الأمرُ:** ڕون بویەوە. ٣/**النهارُ:** هەورەکەی ڕۆشت و خۆرەکەی دەرکەوت. ٤/**الرامي:** هاویشتی ومەبەستەکەی نەپێکا.

صَرح کۆشك، تەلار، هەر ئەپارتمانێکی بەرز.

صَرحَة حەوشی ماڵ.

●**صَرَخَ** ١/بەتوندی هاواری کرد. ٢/**القوم:** بەفریایانەوە چوو ویارمەتیدان.

صَرخَة هاوار.

●**صَرَدَ** ١/**الشيءَ:** بڕیی. ٢/**العطاءَ:** کەمی کردەوە.

●**صَرِدَ** ١/**من الايام:** ڕۆژی زۆر ساردوسۆڵە.

صَرد سەرما، ساردی و سۆڵەی سەخت، لوتکەی شاخ، پاڵفتە لەهەر شتێك.

صُرَدان دوو ڕەگی ژێر زمان.

صَرَد سوپایەکی گەورە، لەشکرێکی مەزن.

صَرصَر کەڵەشێر، ڕەشەبا یاخود بایەك زۆر بەهێز هەڵبکات یان ساردی وسۆڵەی زۆری لەگەڵدا بێت.

●**صَرصَرَ** ١/**الشيءَ:** کۆی کردەوە.

صُرصُر سیسرك، سفرەبڕە، سیسۆك، سیسرە.

صُر صُور کەشتی.

●**صَرَعَ** ١/**هُ:** دای بەزەویدا، کێشای بەئەرزدا.

●**صُرِعَ** ١/**المجنونُ:** بڕراو لادرا.

صُرَعَة بەئارامی لەکاتی توڕەبودا.

صَرع نمونە.

صَرعَة حاڵەت.

صَرف زانستێکە لەمقاڵب وئەحواڵی وشەعەرەبیەکان دەکۆڵێتەوە.

●**صَرَّفَ** ١/**اللهُ الرياحَ:** ڕێڕەوەکەی گۆڕی لەلایەکەوە بۆ لایەکی تر.

●**صَرفَ** ١/**الباب:** لەکاتی داخستن یان کردنەوەی داجیرەو دەنگی لێوەهات.

صِرف پوخت، پاك، ساف لەساف.

صَرف خەرج کردن، گۆڕینەوەی دراو.

●**صَرَفَ ١/الأمرَ:** تەمەنی سەرف کرد. **٢/المالَ:** ماڵ وسامانی خەرج کرد. **٣/النظرَ:** چاوی پۆشی، چاوپۆشی کرد، گرنگی نەدا. **٤/الشرابَ:** تێکەڵی نەکرد یان بەتێکەڵ نەکراوی خواردیەوە.

●**صَرَّفَ ١/النقودَ:** پارەی ئاڵو گۆڕ کرد، دراوی گۆڕیەوە.

●**صُرُوفُ ١/الدهرِ:** پێشهاتەکانی ڕۆژگار، ڕوداوەکانی ڕۆژگار.

صَرُمَ ئازاو چاو نەترس بوو.

●**صَرَمَ ١/الحبلَ:** قرتا. **٢/الشيءَ:** بڕیی.

صَرم پێستە، پێست.

صِرم کۆمەڵ، کۆمەڵێك ماڵ.

صِرم، صَرمَة کەوش.

صَرُورَ پیاوی ڕەبەن، پیاوێك ژنی نەهێنابێت یان حەجی نەکردبێت.

صُرَّة کیفی دراو تێکردن.

●**صَرِیَ ١/الماءُ:** زۆر مایەوەو ڕەنگ وتامی گۆڕا. **٢/اللبنُ:** تامی گۆڕا.

صَرِیب شیری ترش، شیری ترشەڵۆك.

صَرِیح ئاشکرا، ڕون، ڕوناك، بێ پەردە، پاك پاڵفتە، ڕاشکاو.

صَرِید سەرما، ساردی وسۆڵە.

صَرى، صِرىَ ئاوی ڕاوەستاوی ڕەنگ و بۆن گۆڕاو.

صَطَرَ نوسی.

صَطر، صَطَر نوسین.

صَعَّار خۆبەزل زان و لوت بەرزێك خەڵکی بەکەم سەیربکات.

●**صَعُبَ ١/علیه الأمرُ:** ناڕەحەت بوو.

●**صَعَّبَ ١/هُ:** ناڕەحەتی کرد.

صَعب هەرکارێکی ناڕەحەت و دژوارپێچەوانەی ئاسان، شێری بێشەو جەنگەڵ.

صَعِدَ بەرز بویەوە، بەرەو بڵندی چوو.

صُعُد خۆڵ، گۆڕ، ڕێگە (وشەکەجەمعە).

صُعُدُ، صُعَداء ناڕەحەتی وسەختی، پێچەوانەی ئاسانی.

صُعُد بەرزایی، بڵندایی.

صَعَرَ خوار بویەوە.

صَعَّرَ خواری کرد بەهۆی لوت بەرزیەوە.

صَعَطَ دەرمانی کردە لوتیەوە.

صُعِفَ لەرزی، لەرزی لێهات.

صَعْفَة لەرزین بەهۆی ترس یان سەرماوە.

صَعِق کەسێك بەهۆی بیستنی دەنگێکەوە لەهۆشی خۆی چوبێت.

●**صَعَقَ ١/تِ السماءُ:** هەورە بڕیسکەی لێدا.

صَفَق مردن، مەرگ،کۆچی دوایی، توندی دەنگ.

صَعقة پزیسکەی هەور، ئەو چەخماخەی لەئەنجامی بەریەك کەوتنی جەمسەرەکانی (سالب و موجەب) ی هەورەکانەوە دروست دەبێت.

صَعِلَ سەرو مل باریك و بچوك بوو.

صَعل گوێدرێژێك توکی لەشی لێ بوبێتەوە، مرۆڤی سەرومل بچوك، درێژ لەهەرشتێك.

صَعُود بەرەو بەرزی چوون، دژی دابەزین.

صَعید زەوی بەرزوبڵند، گۆڕ، خۆڵ، ڕێگە، ڕێ.

صَغَّ زۆری خوارد.

●**صَغا ١/ت النجوم** بەرەو ئاوابون لاربونەوە.

صُغَار بچوك، بچکۆلە، چکۆلە، بچۆڵە، بچکۆك، بچکەڵە، بچکەلانە، بچکۆلانە، گچکە، بیچك.

صَغُرَ بچکۆلانە بوو، کەم و بچکۆل بوو، دژی گەورە بوو.

●**صَغَّرَ ١/ه** بچوکی کرد، بەنرخ وبەهای کەم کردەوەو دایبەزاند.

صِغرة بچوکترین منداڵی دایك و باوکێك، دوایەمین منداڵی دایك وباوکێك.

صِغَر بچوکی، بچکۆلانەیی، گچکەیی.

صِغو لاپاڵی بیر.

صَفواء خۆرلەکاتی بەرەو ئاوابون چونیدا، هەتاو لەکاتێکدا بەرەو ئاوابون دەچێت.

صَغیر بچوك،بچکۆلە، چکۆلە، کەم تەمەن.

●**صَفَّ ١/القوم** ڕیزی کردن، یەك لەدوای یەك لەباری درێژی دانان.

صَفّ ڕیز، ڕیزی دەستە سەربازیان درەخت، پۆل، پۆلی کۆمەڵێك قوتابی لەیەك ئاستی خوێندندا.

صَفَا ساف وڕوناك بوو، پێچەوانەی لێڵ بوو.

صَفّاح بەخشندە، لێبوردە.

صِفاد ئەوشتەی دیلێك یان گرتویەکی پێ دەبەسترێتەوە وەك زنجیر یان پێوەبەندو کەلەپچە. هتد.

صُفَار کرمی ناوسك.

●**صَفّارة ١/** فیقەنە، دەستگایەکی بچکۆلانەی سادەیەو فوی پێدا دەکرێت ودەنگێکی ڕەقی لێدەر دەچێت.

۲/الإنذار: ئاژێری ورياكردنەوە، ئاژێری ڕاگەیاندنی مەترسی.

صِــفَاق پێــستی ژێــرەوەی سـك، ئــەو پێـستەی کەنەگـەر بـدرێت فتقــی لێ دروست دەبێت.

صَــفَاء ڕۆشــنیی، دۆســتی وهــاوەڵیی دڵسۆزانە.

●**صَــفَحَ** ۱/**الـشيءَ**: پـانی کـرد، پـانی کــردەوە. ۲/ه **بالـسيفِ**: لـەباری پـانی شمـشێرەکە پیایـدا کێـشا نـەك لـەباری تیژیەکەی.

●**صَــفح** ۱/لا، لاپـاڵ. ۲/**مــن الإنــسان**: ڕوخسار، دەم وچاو. ۳/**من السيف**: پانایی شمشێر نەك تیژاییەکەی. ٤/**من الوجه**: ڕومەت، گۆنا.

●**صَفَّحَ** ۱/**بيديه**: چەپڵەی لێدا.

صُفْح لـەپی هـەردوو دەسـت یـان پانـایی هەرشیتك، پانایی شمشێر.

●**صَــفحَة** ۱/لاپـەڕە. ۲/**الرجـل**: پانـایی سنگی پیاو.

●**صَــفَدَ** ۱/ه: بەناســن یــان لەئاســندا بەستیەوەو کۆتی کرد.

صَفَد، صِفَاد پێوەند، کەلەبچە.

صُفِرَ زەرداو لەسکیدا کۆبویەوە.

●**صَــفَّرَ** ۱/**للبهـائم**: فیکـەی بـۆ لێـدان، فیقەی بۆ کردن.

صُفر ئاڵتون، زێڕ، مسی زەرد.

صِــفر سـفر،خاڵێکە دەخرێتـە بـەردەم ژمارەکان وپلەی ژمارەکان دیـاری دەکـات بەڵام بۆ خۆی هیچ سەنگێکی نیە، هیچ.

صفراء ڕەنگ زەرد، ئاڵتون.

صَفَر برسـێتی، مـانگی دووەمـی سـاڵی (مـانگی) یـەو ژمـارەی ڕۆژەکـانی بیـست ونۆ ڕۆژە، ژیریی، ئاوەز.

صُفرة زەردیی، ڕەنگی زەرد.

●**صَفِرَ** ۱/**الإناءُ**: خاڵی بوو.

●**صَفَعَ** ۱/ه: زللەی لێدا،چەپازلەی لێـدا، شەقازلەی لێدا.

●**صَفَقَ** ۱/**الرجلُ**: ڕۆشت، چەپڵەی لێدا. ۲/**عينهُ**: چاوی داخست. ۳/**الطائرُ**: پـڕی کرد.

صَفْق لاپاڵ، ڕوی کێو وشاخ.

صَفَق کۆتایی دەماخ ومێشك.

●**صَفَّقَ** ۱/**الشرابَ**: لەدەفرێکەوە کردیە دەفرێکـی تـر بـۆ وەی ڕۆشـن بێتـەوە وپاڵفتەبێت.

صَفقَة دەست دان بەسەر دەستدا لەکاتی مامەڵەدا، بەستنی مامەڵە.

● **صفقا ٢/الفرس:** هەردوو ڕومەتی ئەسپ.

● **صَفَنَ ١/الفرسُ:** لەسەر سێ لاق ولاتەنیشتی سمی چوارەمی هەستایەوە.

صَفن، صَفَن تورەکە گون، تورەکەی هێلکەگون.

صَفَنَة تورەکە گون.

صَفنة هەگبەی شوان، کۆڵەپشتی شڤان هەرچی پێویست بێت تێی دەخات، توێشوی شوان.

صَفوان تەختەبەردی ساف.

صَفواء تەختەبەردی ساف وخز.

صَفو، صُفُوَ دڵسۆزی لەهاوەڵایەتی ودۆستایەتیدا، ڕۆشنی.

صَفُوق کێوی بڵند، کەژی بەرز، کەوانی نەرم.

صِفوة هاوڕێی دڵسۆز، ئاوێکی کەم، پاڵفتەو کرۆکی هەرشتێك.

صُفَّة خانویەکی هاوینەیەو بەپەلکی دارخورما سەری دەگیرێت، خانویەکە سەقفەکەی بریتیەلە پەلکی دارخورما.

صِفَة سیفەت، خەسڵەت.

صَفِي دۆستی دڵسۆز، هاوەڵی باش، ئەودەستکەوتەی شەڕکەسەرۆك بۆخۆی هەڵی دەبژێرێت ودەیبات.

صَفِيَّة وشترێك شیری زۆر بێت، دارخورمایەك بەری زۆر گرتبێت.

صَفيح ڕوی هەرشتێکی پان، ئاسمان.

صَفير فیکەفیقە، هەردەنگێك لەدەمەوە بەهۆی هەردو لێوەوە دەربچێت وخاڵی بێت لە(پیت).

صَفيق بێ ئابڕوو، بێ حەیا.

صِفِّين ئەو جێگەیەی کەتیایدا شەڕ ڕویدا لەنێوان سوپاکەی ئەمیری ئیمانداران عەلی کوڕی ئەبی تاڵب (کرم اللە وجە) وسوپای یاخی بوی شام بەسەرکردایەتی بنەماڵەی ئەمەویەکان کە(معاویەی کوڕی ئەبوسوفیان) ڕابەرایەتی دەکردن.

صَقَّار کەسێك زۆر نەعلەت بکات لەکەسانێك کەشیاوی نەعلەتەکە نەبن، کافر، دۆشاو فرۆش، دۆشاو دروست کەر.

صِقاع ڕوبەندشتێکە لوتی وشتری پێ دەبەسترێت.

صِقال سك، ورگ، زگ.

صِقَالَة بریتیەلەو تەختە بەنیەی ئەندازیارەکان دروستی دەکەن بۆ وەی پیایدا سەربکەون بۆجێگە بەرزەکان، ئەسکەلە.

● **صَقَبَ ١/ه:** بۆکزی لێدا، بۆکسی لێدا، مشتەکۆڵەی لێدا. **٢/الشيءَ:** کۆی کردەوە.

صَـقَب لێـدان بـەبۆکس، بەمـشتەکۆڵە لێدان.

صَقَب، صَقِب نزیك، پێچەوانەی دوور.

صَقَب کۆڵەکەی هەرە درێـژ لەناوەڕاسـتی ماڵـدا، درێـژ لەهەرشـتێك، هەرشـتێکی درێژ.

صَقَر هـەڵۆ، باڵندەیـەکی ڕاویـەو ڕەنگـی مەیلەو ڕەشـە لەنێـچیر گرتنـدا بـەهێزە، ئەیلۆ، ئەیلوە، هەڵوو، شێری زۆرترش.

صَقَّر ناوێکی تری دۆزەخە.

صُقَّر درۆ، قسەی ناڕاست.

صَقِر خورمـا یـان مێوژێك لـەباربێت بـۆ وەی بکرێتە دۆشاو.

صَقَرَة ئاوێك لەحەوزدا بمێنێتەوە.

صُـقرة تێکـەڵاو بـونی ڕەنـگ سـەوز یـان ڕەشی باڵندە بەڕەنگی سور یان زەرد.

●**صَقَعَ ١/ه** کێشای بەسەری ئەودا. **٢/به الأرض** دای بەزەویـــــدا. **٢/الـــــديك** قوقاندی، خوێندی.

صُقِعَ سەرمای بوو.

●**صَـقَّعَ ١/الماء اوغيره** بەسـتی، بویـە سەهۆڵ، وەك سـەهۆڵی لێهات. **٢/لفلان** سوێندی بۆ خوارد لەسەرشتێك.

صَقَع کەمی موی سـەر، هـەڵوەرینی مـوی سەر.

صَـقِع کەسـێکی نادیـاری دوور، کەسـێك شوێنی نەزانرێت.

صَقعة ساردی وسەرمای زۆر تونـد.

صقيع سەهۆڵ بەندان.

●**صَقَلَ ١/ه بالعصا** لێیـدا، پیایدا کێشا.

صَقِل ئەسـپی کـەم گۆشـت، ئەسـپی لـەڕو لاواز.

صَقِيل شمشێر.

●**صَكَّ ١/ه** بەتونـدی لێیدا. **٢/الباب** دای خست، پێکیوەدا.

صَك چەکی بانکی، سەنەد.

صَکَّاك سەنەدنوس، چەك نوس.

●**صکَمَ ١/ه** لێیدا.

صَـكَّة قرچـەی نیـوەڕۆ، سـەخت تـرین گەرمای ناوەڕاستی ڕۆژ، گەرمی نیڤرۆ.

صکيك لاواز وسست، بێ توانا.

صلا ناوەڕاستی پشتی مرۆڤ وچوارپێ.

صلابَة ڕەقی، بێ ڕەحمی.

صَلاَح چاکە، چاکەکاری، دژی خراپە.

صَلاحِيَّة لەبارێتی، حاڵەتێکە تیایدا شت لەباروگونجاو دەبێت، تواناو دەستەڵات.

صِلاع گەرمی خۆر، گەرمی هەتاو.

صِلاَء، صَـلا ئاگریـان ئـاگری گـەورە، سوتەمەنی ئاگر.

●**صَلَّ ١/السمارُ** پیایدا کێشراو زۆری لێکرا تابچێت بەشتێکدا. **٢/السقاءُ** وشك بویەوە. **٣/اللحمُ** بۆگەنی کرد. **٤/الشرابُ** پاکژو پاڵفتەی کرد.

صَلّ بارانی کەم وپرژو بلاو.

صِلّ شمشێری برند، تمونەو وێنە، بەلا، مار یان ماری باریك وبچوك کە زۆر ژەهراوی وپیسن.

صُلّ گۆشت یان هەرشتێکی تری بۆگەن کردوو.

صُلَّة پاشماوەی ئاو، بۆنی ناخۆش.

صَلّة پێستەی بۆ گەن کردو، پێستەی وشکەوە بوو بەرلەخۆشەکردن، نەعل، کەوش، بارانی کەمی ئاوبەئاو، لێزمە بارانی بەربلاو.

●**صَلَبَ ١/هُ** لەداریدا، لەخاچیدا. **١/اللحمَ** برژاندی.

●**صَلَّبَ ١/المسیحيُّ** ئامازەی خاچی بەدەست لەسەرخۆی دانا.

صَلُبَ ڕەق بوو.

صُلب ستونی بربڕەی پشت، ئێسقانە درێژەکەی ناوە ڕاستی پشت کەپێك هاتوە لەبربڕەبالْندە.

●**صَلّب ١/الحجرَ** بەرزی کردەوە.

صَلَب هەرزەویەك ڕەق بوبێت وماوەیەك نەکێڵرابێت.

صُلت چەقۆی گەورە، کاردی گەورە.

صِلت دز.

صَلت نێوچاوانی پان، پیاوی ئازا، شمشێری برندە.

صَلَج ئەندامی نێرێتی، کێر.

●**صَلَجَ ١/الفضةَ** زیوی تواندەوە.

صُلَّجَة پارچەی ئاوریشم.

صَلَحَ چاك بوو، لەبار بوو،خراپی تێدا نەما.

●**صَلَّحَ ١/هُ** چاکی کرد، ڕاستی کردەوە،نوێی کردەوە.

صُلح ئاشتی، ئارامی، هێمنایەتی، ئاسودەیی، لای سیاسەتمەداران بریتیە لەهەڵگرتنی باری جەنگ لەسەر بنەمای چەند مەرجێکی دیاری کراو.

صَلِخَ کەڕ بوو، هەستی بیستنی نەما.

صَلَخ کەڕیی سەخت، گەڕیی.

●**صَلَدَ ١/الزندُ** چەخماخەو دەنگی لێوەهات وئاگری نەکردەوە.

صَلُدَ زۆر چاوچنۆك وبەخیل بوو.

صَلد، صِلد ئەسپێك عارەق نەکاتەوە، سەری بێ موو، پیاوی ڕژدو بەخیل وچاوچنۆك، زەویەك هیچی لێ نەڕوێت.

صَلَّدَ چاوچنۆك وبەخیل بوو.
صَلِع پێشەسەری قژی پێوە نەما، موی پێشەسەری هەڵوەری.
صَلَع هەڵوەرین وڕوتانەوەی تاڵە موەکانی پێشەوەی سەر بەجۆرێك پێشەسەر سفت و سوڵ بێت وقژی پێوە نەمێنێت وببریکێتەوە.
صُلَّع هەرجێگەیەك هیچی لێ نەڕوێت.
صَلعاء ژنێك مووی پێشەسەری ڕوتابێتەوە، سەختی وبەلاّو نارەحەتی.
صَلَفَ لاف وگەزافی لێدا.
صَلِف پیاوی لاف وگەزاف لێدەر، خۆراکی بێ چێژ، خواردنی بێ تام، دەفری قورس.
صَلَف خود پەسەندیی،لاف وگەزاف لێدان.
●**صَلَفَ ١/السحاب،** گرمەو بریسکەی زۆرو ئاو وبارانی کەم بوو.
●**صَلَقَ ١/الرجل،** لەکاتی نارەحەتی وتەنگانەدا دەنگی بەرزکردەوە، هاواری کرد. **٢/ه بالعصا،** لێیدا، پیایدا کێشا.
صَلَق زەوی تەخت.
صَلق هاواری سەخت ناڵەی بەرز.
صِلقام شێری بێشەوجەنگەڵ.

●**صَلقَعَ ١/**ئیفلاسی کرد، بویە موفلیس. **٢/رأسَهُ،** تاشی، چاکی کرد.
صَلقَع دەشتی بێ ئاو وگیا، دەشتی چۆڵ وهۆڵی بێ گژوگیاو ئاو.
صلقم پیری بەساڵا چووگ.
صَلَمَ، صَلَّم لەبێخەوە بڕی، لوت وگوێی لەبنەوە بڕی.
صَلَم،صَلَمة پیاو و ژنی دامەزراو وتوند.
صَلمَعَ ئیفلاسی کردو هەژارکەوت.
صَلَّى نوێژی کرد، درودی نارد.
●**صَلَى ١/اللحمَ،** برژاندی.
صليب خاچ، دوداری لەسەریەك دانراوە بەم شێوەیە(+).
صليد تاك، تەنها.
صليف خواردنی بێ تام وچێژ.
صَليق درەخشاوو تابان لەهەر شتێك.
صَمّ کەڕ بوو، هەستی بیستنی نەما.
صِمّ بەلاّی سەخت، شێری بێشەوجەنگەڵ.
صُمّ مرۆڤانی کەڕ، کەسانێك هەستی بیستنیان نەماوە. (وشەکە جەمعە).
صُمَات بێدەنگی، بێدەنگ بوون.
صُمَاح پیوی تەواوە دەخرێتە سەر قڵیشی قاچ بۆ چارەسەر، عارەقی بۆگەنی بۆن ناخۆش.

صُماخ بیری کەم ئاو، چاڵە ئاوێك کەمی ئاو تێدابێت.

صِماخ گوێی ناوەڕاست، ئەندامی بیستنی ناوەوە کەڕاستەو خۆ دەکەوێتە ناوسەرەوە.

ضَماخة ژنی زیرەك.

صَمّاء ژنی کەڕ، ئافرەتێك هەستی بیستنی نەمابێت.

صَمَتَ بێدەنگ بوو، لەقسەکردن وەستا.

●**صَمَّتَ** ١/ بێدەنگ بوو. ٢/هـ بێدەنگی کرد.

صَمت بێدەنگی، خامۆشی درێژخایەن.

صَمَخَ گەرمای سەخت مێشکی برد.

●**صَمَخَ** ١/هـ بەقامچی لێیدا.

صَمَد بەرز، گەورەو بەدەستەڵات، هەمیشە، ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە، پیاوێك لەشەڕدا نەتینوی ببێت ونەبرسی، سەقامگیر.

●**صَمَدَ** ١/هـ بەگۆچان لێیدا.

صَمد هەرجێگەیەکی بەرزو بڵند.

●**صَمَّرَ** ١/المتاع: کۆی کردەوە.

صَمر بۆگەن.

●**صَمَرَ** ١/اللبن: ترشاو هیچ تامێکی شیرینی تێدانەما.

صَمرَة شیری ترشاو کەهیچ تامێکی شیرینی تێدا نەمابێت.

صَمر، صَمَر بۆنی بەدی گشت وماسی تازە.

●**صَمَعَ** ١/هـ بەگۆچان یان بەشمشێر لێیدا. ٢/الظبي: ڕۆشت بەزەوییدا.

صَمِعَ خۆبەسمر وبێباکانە ڕۆشت.

صَمَعَ ئازارو چاونەترس.

●**صَمِعَ** ١/في الكلام: هەڵەی کرد. ٢/ت الأذنة: گوێچکەی بچکۆلە بوو لکابوبەسەریەوە.

صَمعاء ئافرەتێك گوێچکەی بچکۆلەبێت ولکابێت بەسەریەوە.

●**صَمَّغَ** ١/الشيء: کەتیرەی تێکردبەکەتیرە لکاندی.

صَمغ، صَمَغ کەتیرە، جۆرەشیلەیەکە لەدرەختی تایبەت دێتەدەرو بۆ چەسپاندن و لکاندنی دوشت پێکەوە زۆر لەبارە.

صَمَقَة شیری خراپ بوو، شیرێك خراپ بوبێت وچیتر بۆ خواردن دەست نەدات.

●**صَمقَرَ** ١/اللبن: ڕادەی ترشاویەکەی زیادی کرد.

●صَمَلَ ١/الشيءُ: رەق بوو، وشك بوو. **٢/الرجلُ عن الطعام:** دەستی لەخواردن هەلگرت. **٣/ەُ بالعصا:** لێیدا.

صِمَّة پیاوی ئازاو چاونەترس، شێری بێشەوجەنگەڵ، ماری نێر، زیرکی مێچکە.

●صَمَی ١/الصيدُ: بەبەرچاوتەوە مرد.

صميان پیاوی ئازاو چاونەترس.

صميم پاڵفتە ونەسڵی.

صِنّ مێزی ئاژەڵێکە پێ دەڵێن (وبر) کەزۆر بۆگەنە.

صَنَّة بۆنی میز.

صَنّ زەمیلەی گەورە.

صِنَّة بۆنی بن باڵ، بۆنی ناخۆش بەگشتی.

صَنَاجة شەوی ڕوناک، مانگاشەو، شەوێك مانگ تیایدا دنیا ڕوناك بکاتەوە.

صَنَادیدُ بەلاو نارەحەتیەکان، کۆمەڵی سەرواز ولەشکر.

صنار درەختی چنار.

صِنَارة پارچە ئاسنێکی چەماوەی بچوکە بەسەری تەشی یەوە، قولاپی ماسی گرتن.

صِنا خۆڵەمێش.

صناعة، صَناعَة پیشە، پیشەسازی.

صَنَاعة پارچە تەختەیەکە دەخرێتە نێو ڕێڕەوی ئاوەوە تاکو بۆ ماوەیەك ئاوەکە بوەستێنێت.

صُنَان بۆنی ناخۆش.

صَنَان پیاوی ئازاو نەترس، دلێر، دلاوەر، چابوك.

صَنج دووپارچە تەختە مسەدەکێشرێت بەیەکدا ودەنگی لێوە دێت بۆ کاروباری سوپاو هەندێك شتی تر بەکاردێت.

●صَنَجَ ١/ەُ بالعصا: بەگۆچان لێیدا.

صَنَّجَ ١/بِهِ: دای بەزەویدا، دای بەئەرزدا.

●صَنلقَ ١/البضاعة: خستیە سندوقەوە.

صَندَل جۆرە درەختێکی بەرگەمز هندیەو تەختەکەی بۆنێکی زۆرخۆشی هەیە.

صُندوق سندوق، سنوق، جانتای دارینی زل بۆ کەل وپەلی ناومال.

●صندوق ١/البريد: سندوقی پۆست.

صُندوقة سندوقی گچکە، سندوقچە.

صِندید گەورە وبەدەستەلاتی ئازاو بوێر، بای توند، سەرمای سەخت، بارانێك دنکۆڵەو تنۆکەکانی گەورەو زەلام بن.

صَنَعَ دروستی کرد، چاکی کرد.

صِنع پۆشاك، شاشك، حەوز.
صَنعَة كارو پيشه، هونەرلەكاردا.
صُنع كار، چاكە، ڕۆزی.
● **صَنَعَ ١/اليدين،** دەست ڕەنگين، پياوێك زۆر لێزان ودەست ڕەنگين بێت لەكاردا.
● **صَنَّفَ ١/الشيء،** ڕێكوپێكی كرد، جۆری كرد، دەستەبەندی كرد، پۆلێنی كرد. **٢/الكتاب،** پەڕاوی داناو ڕێكوپێكی كرد، بەش بەشی كرد.
صِنف جۆری هەرشتێكە، خەسڵەت.
صَنف دەستەو گرۆه، جۆرو بەش.
صَنَق بۆنی ناخۆشی لێهات.
صَنَق تيژی وتوندی بۆنی بن باڵ.
صَنَق بۆگەن.
صَنَقَة بۆگەنێك كەزۆر بۆنەكەی ناخۆش بێت.
صَنَم بت، خودای دەستكردی لەبەرد تاشراوی هاوبەش پەرستان، هەرچی شتێك لەبری خوای گەورەیان شان بەشانی وی بپەرسترێت.
صَنَمَة سەختی وبەلا، ناڕەحەتی ودەردەسەریی.
صَنو برای باوكی ودايكی، برای لەباوك و دايكەوە، وەچەی نێرينەی پياو.
صَنوة خوشكی باوكی ودايكی، خوشكی لەباوك ودايكەوە، كچ، وەچەی مێينەی پياو.
صُنو ئەگەر دوو خەڵفە درەختی خورما يان زياتر لەسەريەك ڕيشەو بنچينە دەربێن ئەوا بەهەريەكێك لەو ئەمامەتازە دەرهاتوانە دەگوترێت، (صِنو).
صنوبر سنەوبەر، درەختێكی هەميشە سەوزە، دارێكی گەلا دەرزيە بەرێكی لەبيچمی دڵی مرۆ دەگرێ.
صَنيع چاكەكاری، خۆراك وچێشت، دروستكراوی، تير.
صَنيعَة چاكەكاری.
صَواب دژی هەڵە، شايستە، شياو، ڕاستی وڕاست، خەڵكی بەگشتی بەواتای ئەقڵ وئاوەز وەكاری دێنن.
صُواح ئارەقی ئەسپ، شكۆفەی خورما، شيرێك ئاوی زياتربێت.
صُوار بۆنی خۆش، دەفری ميسك.
صوارد بای سارد.
صَوّاغ درۆزنێك قسەو درۆكانی خۆی ئارايشت بدات، درۆزن.
صَوّاف خوری فرۆش، بازرگانی پارچە قوماشی لەخوری دروستكراو.

● **صَوَام ١/مـن الأراضـي**: زەویـەکی وشـك کەهیچ ئاوی تێدا نەبێت.
صَوّام کەسێك زۆر بـەڕۆژوبێت، کەسێك زۆری حەز لەڕۆژوبێت و ڕۆژوگربێت.
صَوب پێچەوانەی هەڵە، ڕاست.
صَوْتَ دەنگیدا، ڕەنیدا.
صَنوت هـەرجۆرە دەنگێکـی وەك گـۆرانی وئاواز، دەنگی ئاژەڵان بەگشتی.
صَوت، صات، صِـیت، صِـیتَة دەنگـۆ، دەنگۆی باش.
صُوّة زەوی بڵند.
صَوتي دەنگدار.
● **صَـوَّحَ ١/**وشـك بـوو. **٢/تـە الـشمس اوالریح**: وشکی کردەوە.
صَوح دامێنی چیا، بنکی شاخ.
صُـودیوم سـۆد یـۆم، مادەیـەکی سـاکاری ڕەنـگ سـپی زیویـە، کاریگەریـەکی زۆر بـەهێزی کیمیـاوی هەیـە، لەتێکەڵـەکانی خـوێی چێـشت و(کـاربۆ نـاتی سـۆدیۆم) کەلـەبواری مـادە پـاك کەرەوەکانـدا بەکاردەهێنرێت هەروەها (بیکـار بۆنـاتی سۆدیۆم ونیتراتی سۆدیۆم) یـش کەئـەمی دوەمیان پەینێکی بـەناو بانگە تێکەڵـەی ئەو مادەن.
● **صَوَّرَ ١/ە** وێنەی کردو شێوەی بۆدانا.
صَوَر درەختی خورمای بچکۆلە.
صُـور شـاخێکی چـەماوەیە فـوی پێـدا دەکرێت ودەنگ دەردەکات.
صَوَر لاریی،خواریی، چەماوەیی، نارێکی.
صَورة خورانی سەر، ئاڵۆشی سەر.
صُـورة شـێوە، وێنە،خەسـڵەت، جـۆر، هەرچیەك وێنە بگرێت.
صُـــوص ناچـــیزە، چاوچـــنۆك کەبەپەنامـەکی نـان دەخـوات بـۆ وەی میـوان نـەی بێنێت،جوجەڵـەی مریـشك لەسـاتەوەختی دەرچـونیدا لەهێلکـە، جوچکەمریـشکی تـازە سـەرلەهێلکە جوقاو.
● **صَـوَّعَ ١/الـشيء**: نوکەکـەیی تیـژکرد. **٢/تـ الریح النبات**: کردی بەبادا.
صُوع پێوەر.
صُـوف خـوریی، پارچـەی لـەخوری دروستکراو، هری، کوڵکەی پەز.
● **صَوَّفَ ١/ە** کردیە سۆفی.
صُـوفي نیـسبەت دراو بـەلای(صـوف)دا، کوڵکی، سۆفی، کەسێك پـەیرەوی ڕێبـازی تەسەوف بکات.
صوفیّة پەیرەوانی ڕێبازی تەسەوف.
صَوقَر تەوەری گەورە، بیور، بەڵتە.

صُــوق وسُــوق بــازاڕ، شـوێنی سـەوداو مامەڵە، سوك.

●**صَوَّل ١/الشيءَ:** خاوێنی کردەوە،پاکژی کردەوە.

صَــولَة گــەورەیی، توانــاداریی، شــاڵاو لەجەنگدا.

●**صَوَّمَ ١/ه** ڕۆژوی پێگرت.

صَوم ڕۆژوو، خۆگرتنەوە لەجیماعکردن، نەخواردنی نان وئاو وهەرجۆرە خواردن وخواردنەوەیــەکی ترلــە کــاتی دیــاری کراوی بەڕۆژو بوندا.

●**صَوَمُ ١/النعام:** پاشەڕۆی وشترمر.

●**صَومَعَ ١/الشيءَ:** کۆی کردەوە. ٢/**البناءَ:** بەرزی کردەوە.

صَــومَع دێــر، شــاخ یــان هــەر جێگەیــەکی بــەرزە کەقەشــەتیایدا بەمەبەســتی تــاك بونــەوە بــۆ خواپەرســتی دادەنیــشێت، پەرستگای گاورەکان.

●**صَــومَلَ ١/الرجـلُ:** لەبــەر برســێتی پێستی وشکەوە بوو.

صَون ئاگاداری لێکردن، پاراستن.

صُهال، صَــهيل حیلــەی ئەســپ، دەنگــی ئەسپ.

●**صَهَبَ ١/شعرهُ** ڕەنگی قژی سور بوو.

صَهَب سوری یان سوروسپێتی موو.

صــهباء شــەرابی تــرێ، ئــاوی گوشــراوی ترێ.

صُهبَة سوری وسپێتی.

●**صَهَدَ ١/ته الشمسُ:** خۆر سوتاندی.

صــهدان تاوســەندنی گــەرما، قرچــەی گەرما.

●**صَــهَرَ ١/الـشيءَ:** تواندیــەوە، بــەپیوی تواوە چەوری کردنزیکی کردەوە.

صَهر گەرم لەهەرشتێك.

صِهر خزمایەتی، مێردی خوشك یان کچ، زاوا.

صِهرة دایکی ژن، خەسوو.

صِــهريج حــەوزی گــەورە، تەنکــەری گواستنەوەی ئاو ونەوت وشلەمەنیەکانی تر.

●**صَهَلَ ١/الفرسُ:** حیلانــدی، حیلــەحیلی کرد.

صَهَل تیژی وتوندی دەنگ.

صَــهوَة سەرپشتی ئەسـپ، بورج لەســەر لوتکەی کێو، زەویەکی تەخت ئــاوی تێدا کۆببێتەوە.

صَهی پیربوو، بەساڵدا چوو.

صَهيد قرچەی گەرما، گەرمای سوتێنەر.

صَهير تواوە، هەرچی شتێك توابێتەوە.

صُیّاب، صُیّابَة پاڵفتەی بیٚ تێکەڵە، هەڵبژاردە لەهەرشتێك.

صَیّابَة سەرۆکی دەستە، سەردەستە.

صَیّاح زۆر هاوارکەر، زۆر ناڵەکێش.

صَیّاد ڕاوچی، ڕاوکەر، ماسیگر، نێچیرڤان، شێری بێشەوجەنگەڵ.

صیاغَة زەرگەری، ئاڵتون چێتی، زەڕەنگەر.

صِیام ڕۆژوو، بەڕۆژوبوون، ڕۆژووگرتن.

صِیانَة پاراستن وئاگاداری.

صَیت ناوبانگ، ناوداریی، ناوی چاك.

صیت شۆرەت، ناوبانگ، ناوبانگی باش لەناوخەڵکدا.

صَیحَة هاوار، ئەشکەنجە، ئازار.

صَید ڕاو، شکار، داو.

صَیَد ملی لاربوو.

صَیدان ئاڵتون، نوقرە، مس.

صَیدلَة فرۆشتنی عەتر ودەرمان، دەرمانسازی، دەرماناسی.

صَیدَلِيّ دەرمانفرۆش، دەرمانشوناس.

صَیدلِیّة دەرمانخانە، شوێنی دەرمان فرۆشتن.

● **صَیّرَ ٨/ه** گۆڕی، لەبارێکەوە گۆڕی بۆ بارێکی تر، لەشێوەیەکەوە بۆ شێوەیەکی تر.

صَیّر گۆڕ، ئارامگا، گڵکۆ، قەور، کۆمەڵ، دەستە.

صِیر درزی درگا، ماسی ساردین، حاخامی جولەکە.

صَیِّر چارەنوس وکۆتایی کار، بەرەنجامی کار.

صَیع پەراکەندە.

صَیِّغ درۆزنێك درۆکانی ئاراشیت بکات وبیان ڕازێنێتەوە.

صیغَة جۆر، قاڵب،خشڵی لەزیوو زێڕ دروستکراو.

صَیف هاوین، تاوسان، هامن، هاڤین، یەکێکە لەچوار وەرزەکەی ساڵ ولە(٦/٢١) ی هەموو ساڵێك دەست پێ دەکات ولە(٩/٢١) کۆتایی دێت وتیایدا گەرما تاودەسێنێت.

● **صَیّفَ ٨/المکان** هاوین تیایدا مایەوە.

صَیِّف گژوگیایەك بەهاویندا دەردێت.

صَیِّفَة بارانی لەهاویندا باراو.

صَیفی بەروبومێك لەهاویندا بچنرێتەوە وەك ترێ وهەنجیرو. هتدبەرو بومی هاوینە.

صَیِّفَة پەزێك خوری زۆربێت.

صِیق ئارەقی لەش، بۆنی ناخۆش، دەنگ وهاوار، چۆڵەکە، چێشکە، پاساری.

صَــیقَل تیزکــەری شمــشێر،کەسێك دەمەزەردی شمشێربکاتەوە.

صَیلَم کـاری نارەحەت،بـەڵای گـەورە، شمـشێر، یـەکجار نـان خـواردن لەشـەوو رۆژێکدا.

صِیّن چین، وڵاتێکی ئاساییەو ژمـارەی دانیشتوانەکەی لەدووملیارکەس تێپـەڕی کردوە لەڕوی دیموگرافیەوە پلەی یەکـەم وڵاتی جیهان داگیردەکات.

صِیّنیّة سـینی، دەفرێکـی پانکەلەیـە خۆراکی لەسەردادەنرێت، چینی، هەرچی شـتێك نیـسبەتی بـدرێت بـەلای وڵاتـی چیندا.

ضَئِيل بچوك، چكۆله، لاوازوسيس، كەم وبێ ئەرزش، بێ قەدر.

ضائِع ون، بزر، گوم.

ضائِق تەسك، تەنگ، پێچەوانەی فراوان.

ضائِقَة پەرێشانی، تەنگانە.

ضائِم ستەمكار، زاڵم.

ضائِن لاواز، پیاوی كەم خۆر.

ضَابِط ئەفسەر، بەهێز، شێری بێشەوجەنگەڵ، فەرماندەوكاربەدەست، ڕێكخەر، خۆڕاگر،

●**ضَاجَ ١/الوادي:** فراوان بوو، پێچەوانەی تەسك بویەوە.

ضَاجِع پیاوی تەمەڵوتەوەزەل، پیاوی كەمژەی گێل كەنەتوانێت لەجێگەی خۆی بەرزبێتەوە، ئاژەڵێك خێری تێدا نەبێت، ئەستێرەیەك بەرەوئاوابوون لاربوبێتەوە.

ضَاحِك پیاوی دەم بەخەندە، بەردی زۆرسپی لەشاخدا دەربكەوێت.

ضَاحِكَة هەرددانێك لەكاتی پێكەنیندا دەربكەوێت.

●**ضَاحى ١/الرجلَ:** لەچێشتەنگاودا هات بۆلای.

ضَاحِيَة لاپاڵی حەوز، گەڕەك لەشاردا، ئاشكراولەبەرچاو، ئەولاتەنیشتەی هەرشتێك كەبەبەرچاوەوەیە.

●**ضَادَّ ١/ه:** پێچەوانەی كرد، پێچەوانەی جولایەوە، دژیجولایەوە.

ضَارّ زیانبەخش، زەرەرومەند.

ضَارِي درندە، وەحشی.

●**ضَارَّ ١/ه:** زیانی پێگەیاند، زەرەری لێدا.

ضَارِب لێدەر، شەوی تاریك، هەرجێگەیەك پڕدرەخت.

●**ضَارَحَ ١/ه** لێی نزیك كەوتەوەوچوەبەرانبەری.

●**ضَارَعَ ١/ت الشمس:** نزیك كەوتەوە لەئاوابوون.

ضَارِع لاواز، چەق وزەعیف، كەم گۆشت، بچوك لەهەرشتێك.

●**ضَاحَ ١/اللبن:** تێكەڵی ئاوی كرد.

ضَاسَ چێشتی خوارد.

ضَاطَ چەناكەی لاربوو، چەناكەی خواربوو.

●**ضَاعَ ١/** ون بوو، بزربوو، گوم بوو، سەرگەردان بوو، لەناوچوو. **٢/ه** بزواندی، جوڵانی وخرۆشاندی،

ترسـاندى. ٢/المسك: بـۆن وبـەرامى بلاوبويەوە.

●ضـاعَفَ ١/هـ كرديـه دووبەرامبـەر، كرديه دوو چەندان، كرديه دووقات.

ضاغِط چاودێر، ئەميندار لەسەرشتێك، فشار هێنەر.

●ضـاغَطَ ١/هـ توشـى نارەحـەتى كـرد، فشارى خستە سەر، گوشارى خستە سەر.

ضاغِن ئەسپێك بەلێدان نەبێت نـەڕوات بـەڕێوە، هەركەسـێكى ڕقـاوى وكينـە لەدڵ.

●ضَـافَ ١/ت الـشمس: بـەرەوئاوابون لاربويـــەوە. ٢/هـ بويـــەميوانى، داواى ميوانـدارى لێكـرد. ٣/الرجـل: ترسـا، سڵەميەوە.

ضاقَ هاتەوە يەك، تەسك بويەوە.

ضـالّ تاوانكـار، سـەرگەردان، گـومڕا، هەڵگەڕاوەوياخى، ئاوارە.

●ضَـالَّة وون بـووگ پێغەمبـەرى مـەزن دەفەرمێت: (الحكمةضالة المؤمن- دانايى وحيكمەت وون بوى باوەڕدارە).

●ضَـامَ ١/هـ سـتەمى لێكـرد، زوڵمـى لێكرد.

ضامِر لاواز، كەم گۆشت، چەق ولەڕ.

ضامِن كەفيل، كەسێك ئـەركى پاراسـتنى شتێكى لـە ئەسـتۆ گرتبێـت، بەرپرسـيار، بيمەدەر، دابينكەر.

ضَـانَ منـداڵى زۆرى بـوو، ژمـارەى منداڵەكانى زيادى كرد.

ضَاوِى پياوێك بەشەو بگەڕێت.

ضَاوِيّ سست ولاواز، لەش باريك بەهۆى لاوازيەوە يان بەهۆى سروشتى خۆيەوە.

ضـايَقَ سـەختگيرى كـرد، بـەدڕەفتارى كرد، تەنگى هەڵچنى.

●ضاءَ ١/ڕوناك بويـەوە، ڕۆشـن بويـەوە. ٢/ضَوءً، ضياءً: درەخشايەوە.

ضَـأدَ توشـى هەلامـەت بـوو، توشـى ئەلامەت بوو.

ضَأُلَ لاواز بوو، بچوك بويەوە.

ضَأَلَة لاوازى لەڕ.

●ضَأَنَ ١/الضأن: جياى كردەوە لەبزن.

ضَأن پەز، مەڕ، مەە، مەها، مێ.

ضَبَّ بێـدەنگ بـوو، لەقسەكردن ودەنـگ لێهاتن ڕاوەستا.

ضَبَ، ضِب بوغزوكينە، ڕق لەدڵدا.

ضَـبّ نەخۆشـيەكە لەلـچدا دەبێتـەهۆى خوێن لێتكانى.

ضَبّ گياندارێكـە لـە گروپـى خـشۆكەكان لـەڕوى لەشـەوە وەك شـەوگەردو قۆڕيـە

ورەنگی خۆی دەگۆرێت بەگوێرەی ئەو ژینگەیەی تیایدادەژی وکلکی گرێی زۆری تێدایە، سوسمار.

●**ضَبَأَ ١/الرجلُ:** لکابەزەویەوە، فنگی داسەپاندبەئەرزدا. **٢/ه بالأرضِ:** لکاندی بەزەویەوە. **٣/الصائدُ:** بەفێڵ خۆی حەشاردا. **٤/الیه:** پەنای بۆبرد. **٥/منه:** شەرمی کرد.

ضَبَابَة هەورێکە زەوی دادەپۆشێت، تەم، هەڵم.

ضُبَاث چنگاڵی شێر.

ضَبَاث شێری بێشەوجەنگەڵ.

ضَبَث توندگرتن.

ضِبح خۆڵەمێش، خۆڵەکەوە.

●**ضَبَّرَ/١الشیءَ:** کۆی کردەوە.

ضَبْر هەژاری، دەست کورتی وکەم دەرامەتی، نەداریی.

ضِبْر بن باڵ، جومگەی پێکەوە لچکانی باڵبەشانەوە، بن هەنگڵ، بن باخەڵ، بن کەوش.

●**ضَبَطَ ١/ه:** بەچاکی پاراستی. **٢/العملَ:** رێکوپێکی کرد.

ضَبِطَ بەهەردوو دەستی کاری کرد.

●**ضَبْط ١/**راگرتن وبەستنەوەی شت، رێکوپێککردنی کاروبار، جڵەوگرتنی مەسەلەو رەوشەکان، رێکهێنان‌ودابین کردن. **٢/النفس:** دان بەخۆداگرتن، ئارام گرتن، کۆنترۆڵی خۆکردن لەهەندێك مەسەلەداکەزیاتر مرۆڤ توشی هەڵچون دەکات.

●**ضَبَعَ ١/البعیرُ:** پەلەی کرد، خێرای کرد لەرۆشتندا ودەستەکانی درێژکرد. **٢/القومُ:** ئارەزویان لەسوڵح بوو. **٣/ه:** دەستی درێژکرد بۆ لێدانی. **٤/الرجلَ:** ستەمی کرد، زوڵمی کرد، بێدادی لێ وەشایەوە.

ضَبُع ساڵی بێ باران، وشکەساڵ.

ضَبْع کەمتیار، فەمتار، ئاژەڵێکی گۆشت خۆری درندەیە، بنباڵ، باڵ.

ضِبْن کەلەکە، خالیگە، برك.

ضَبْن ئاوێکی کەم، ئاوی کەم.

ضَبْن بارهەلگرتن لەسەرخاڵیگە (کەلەکە).

●**ضَبَنَ ١/المکانُ:** هاتەوەیەك، تەسك بویەوە.

ضِبنَة ماڵومنداڵی پیاو، هاوسەری پیاو.

ضَبُور شێری بێشەوجەنگەڵ.

ضَبَّة سوسماری مێچکە.

ضَجَّ هاواری کرد لەتاوشتێك کەلێی ترسا، شڵەژا.

ضَجَّاج كەسێك زۆربقیژێنێت وهاواربكات، ژاوەژاوكەر، پەشۆكاو.

ضَجَاج ددانی فیل، عاج.

●**ضَجِرَ ١/منه وبه:** نیگەران ودوودڵ بوو، نارەحەت وقەڵس بوو، بەهۆی خەم وخەفەتەوەدڵتەنگ بوو.

ضَجَر دلگرانی ونیگەرانی و دوودڵی بەهۆی خەم وخەفەتەوە.

ضَجِر تەسك وتروسك، هەرجێگەیەكی تەنگ.

ضَجَعَ ١/پاڵكەوت، هەلاژیا، ڕاكشا. ٢/**النجم:** بەرەوئاوابون لاربویەوە.

●**ضَجَّعَ ١/في الأمر:** تەمبەڵی تێداكرد وهەڵنەستا بەجێبەجێ كردنی. ٢/**ت الشمس:** بەرەوئاوابوون لاربویەوە.

ضَجِع ئارەزوو، حەزوهیوا.

ضَجِعَة تەمبەڵی وتەوەزەلی.

ضُجَعَة تەمبەڵ، تەوەزەل، تەمەڵ، قنگ قورس.

ضَجِمَ دەمی یان ملی لاربویەوە.

ضَجَم لاری دەم، كەچی وخواری دەم.

ضَجُوج وشتری مێینەی قیژەهوڕكەرلەكاتی دۆشین وباركردندا.

ضَجَّة، ضَجِيج هاواروناڵە، قیژەهوڕ، ژاوەژاو، شڵەژان.

ضَجِيج تەنگ وچەڵەمەو دەردەسەری وترس.

ضِح خۆر، هەتاو، تیشكی خۆر.

●**ضَحَا ١/الشيء:** خۆری بەركەوت، خۆرلێیدا. ٢/**الطريق:** دەركەوت وئاشكرابوو.

ضَحَّاك كەسێك زۆر پێ بكەنێت، ناوەڕاستی ڕێگە.

●**ضَحِكَ ١/**پێكەنی. ٢/**الطريق:** ئاشكرا بوو.

ضَحْك پێكەنین، بەور، بەفر، كەرێ، نفیشك، هەنگوین، ددانی سپی، ناوەڕاستی ڕێگە.

ضِحك شۆخی، سوعبەت.

ضَحْك سەرسامی.

ضُحُك ناوەڕاستی ڕێگە (وشەكە جەمعە).

ضُحُكَة كەسێك زۆر پێ بكەنێت.

ضُحى چێشتنگاو، گزنگ.

ضَحَى خۆر، هەتاو، كاتێك خۆرهەڵدێت، چێشتەنگاو، گزنگ.

ضَحَّى قوربانی كرد، سەری بڕی.

ضَحِيَّة قوربانی، هەرگیاندارێك كرابێتە قوربانی، كەسێك تاوانێك لەدژی كرابێت وستەمی دەرهەق كرابێت.

● **ضَخَّ ١/الماءَ** رژاندی، ئاوی بەگوژم هەڵدا. **٢/ت العینَ** فرمێسکی ڕشت.
ضُخام گەورەوزل لەهەرشتێك، هەڵی هێنا.
ضَخامَة زلی وگەورەیی لەش.
ضَخُمَ قەڵەووزل بوو.
ضَخم ڕێگەی فراوان، گەورە، زل، قەڵەو.
ضَدَّ پڕی کرد.
ضِدّ دژ، دوژمن، دژمن، هاوتا.
ضَدِید دژ، هاوتا.
● **ضَرَّ ٢/فلاناوبفلانٍ** زیانی لێدا، زەرەری لێ خست.
ضُرَّ کوێربوو، بینایی لەچاویدا نەما.
ضَرّ، ضُرّ زیان، زەرەر، پێچەوانەی سود، بەدحاڵی.
ضَرّاط ترکەر، زۆرترکەر، ترن.
ضُرّاك شێری بێشەو جەنگەڵ.
ضِرام زەوی پان وپۆڕ، هارپراوی تەختەودار.
ضَرّاء بەدبەختی، نارەحەتی و تەنگانە، ڕۆژگاری نارەحەت.
● **ضَرَبَ ١/** ژمارەی لێکدا، کرداری لێکدانی ژمارەکانی جێبەجێ کرد. **٢/ه** لێیدا، پیای داکێشا. **٣/ت العقربُ** پێوەی دا. **٤/الشيءُ** جولا، بزوا، بزوت. **٥/في الماءِ** مەلەی کرد. **٦/بیدهِ** ئاماژەیدا. **٧/الجرحُ** ئازارەکەی زیادی کرد. **٨/في البوقِ** فوی پێدا کرد. **٩/الخیمةَ** هەڵیداو دای چەقاند. **١٠/اللیلُ** درێژبویەوە، درێژەی کێشا. **١١/الصلاةَ** نوێژی‌کرد، نوێژی دابەست. **١٢/الزمانُ** گوزەری‌کرد، تێپەری، ڕابورد. **١٣/الجزیةَ علیهم** سەرانەی لەسەردانان. **١٤/بیتهمْ** ئاژاوەوپشێوی خستە ناویانەوە. **١٥/الدهرُبیننا** لێکی جیاکردینەوە. **١٦/الباب** دای لەدەرگا، لەدەرگای دا. **١٧/النقودَ** سکەی لێدا. **١٨/بالمدفعِ** بەتۆپ بۆردومانی کرد. **١٩/عُنقَهُ** دای لەملی، سەری بڕی. **٢٠/عنهُ صفحاً** چاوپۆشی لێکرد. **٢١/في الأرضِ** بەدوی ڕۆزیدا زەمینی تەی کرد. **٢٢/المثلَ** نمونەی هاوردەوە، نمونەی هێنایەوە.
ضَرب لێدان، هاووێنەوهاوشێوە، هاوتا، چالاك، تەنگ وتەسك وتروسك لەهەرشتێك، لێکدانی ژمارەکان، هەنگوینی سپی خەست.
ضَرِب ڕێگەی دوور، ڕێڕەوی ئاو.
● **ضَرَّبَ ١/الشيءَ بالشيءِ** تێکەڵاوی کرد، ئاوێتەی کرد. **٢/ه في العربیهِ** هانیدا.

●**ضَرَجَ ١/الثوبَ بالدم:** كراسەکەی دا لەخوێنەوە. ٢/**الشيء:** لەتی کرد.
●**ضَرَّجَ ١/هُ:** چڵکنی کرد، پیسی کرد.
●**ضَرَحَ ١/الشيءَ:** لەتی کرد، گۆڕی هەڵکەند.
ضَرَح پیاوی خراپەکار.
ضَرْح پێست، پێستە، تەنیایی ودووریی.
ضَرَر زیان، زەرەر، پێچەوانەی سودوقازانج، بەدحاڵی.
●**ضَرَسَ ١/الشيءَ:** بەکاکیلەکانی بەتوندی گەستی.
ضِرْس ددان، کاکیلە، بارانێکی کەم.
ضَرِس کەسێك لە برساندا تورە ببێت.
ضَرَطَ تڕی لێدا، تڕی کەند.
ضَرِطَ ڕیشی کەم وبرۆی باریك بوویەوە.
ضَرطاء ژنی برۆ باریك.
●**ضَرَعَ ١/من الشيء:** لێی نزیك کەوتەوە. ٢/**ت الشمس:** ئاوابوو یان نزیك کەوتەوە لەئاوابوون.
ضَرْع گوان، جێگەی شیری ئاژەڵی شیردەروەك مەمك وایە لەژندا.
ضِرع هاوشێوە وهاووەك.
ضَرَع لاواز، سست، بێتوانا، ترسنۆك.
ضَرُعَ لاوازبوو، کەم تواناوسست بوو.
ضَرِمَ برسێتی یان تورەییەکەی زیادی کرد، زۆربرسیی بوو.
ضَرِم برسیی، پێچەوانەی تێر.
ضَرَم توێتەڵاشەدار کەتورەدرێتە ناو ئاگرەوە، برسێتی سەخت.
●**ضَرِمَ ١/ت النار:** هەڵیگیرسا.
ضَرَمَة ئاگر، پشکۆ، سکڵ.
ضِرو سەگی ڕاو، سەگێك ڕاوی پێ بکرێت.
ضَرُورة پێویستی، بەناچار، زەروری.
ضَرُوريّ پێویستی، هەرچیەك مرۆڤ تیایدا ناچاربێت وخواست وئارەزوی وەرگرتن ووازلێ هێنانی نەبێت.
ضَروريّات پێداویستیە سەرەکیەکانی ژیان.
●**ضَرَّة ١/المرأة:** هەوێی ژن، ژنی سەربەهەوێ شوی کردبێ. ٢/گوان وسەری گوانی وشتری مێ. ٣/ماڵو سامانی زۆر. ٤/ بنجی مەمکە، بناغەی مەمك.
ضَرِيَ ئارەزومەندبوو.
ضَرِيب سەهۆڵ، بەفر، شیری زۆرترش، شێوەووێنە.

ضــریبة سروشــت وخــوو، جێگــەزامی شمشێرلەلەشدا، لێدراوبەشمشێر، تیژایی شمشێر، پارچەیەك خوری شی كراوە.

●**ضَـرِیبة** ١/سـەرانە، بـاج. ٢/**العقارِیـة:** باجی خانووبەرە.

ضَریح ڕەنگ كراوبەسورێكی كاڵ.

ضَریح گۆڕ، قەور، قەبر، گڵكۆ، دوور.

ضِــرْیَم كــەتیرەی درەخــت، شــیلەی درەخت.

ضَــــزْ لێومكــــانی بەســــەریەكدا چەسپاندلەكاتی قسەكردندا بـەجۆرێك قسەی بەچاكی دەرنەدەبڕی.

●**ضَعَطَ** ١/**ه:** سەری بڕی.

ضَعَفَ لاوازوسست بوو، توانای لەبەربڕا.

ضُعْف، ضَعف بێ توانایی، لاوازیی.

ضَــعَف لاوازیــی وبێتوانــایی، لاوازی لەناومزوهۆشدا.

ضِــعف دووبەرابــەر، دوئەوەنــدەی هەرشتێك.

ضعیف لاواز، سست، بێهێز، گەمـزە، بـێ ئیرادە.

ضَـغَبَ لورانـدی وەكوگـورگ، لورانـدی، ترسا.

●**ضَـغَثَ** ١/**الحـدیث:** تێكـەڵاوی كـرد. ٢/**الشيءَ:** كۆی كردەوە. ٣/**الثوبَ:** شۆردی بەڵام جوان پاكی نەكردبویـەوە هـەروەك تەڕوبــــەلی كردبێــــت ودەســــتی لــــێ هەڵگرتبێت.

ضِــغْث چــەپكێك گیــای تەڕووشــك پێكەوەنراوێتە.

ضَغْث هەرقسەیەكی بێ خێر.

●**ضَـغَطَ** ١/**ه:** فشاری لەسـەردانا، گوشی، گوشاردی، ناڕەحەتی كرد.

ضَغط فشار، پەستان، تۆبزی، زۆرلێكردن، سەخت گیری، پاڵە پەستۆ، تەوژم.

ضَغْطة ناچاری، تەنگی وسەختی.

●**ضَـغَمَ** ١/**الـشيءَ وبـە:** پڕبـەدەم گـازی لێگرت، پڕبەدەم قەپی پیاكرد.

●**ضَـغِنَ** ١/**علیـە:** ڕقـی لـێ كێـشا، سـۆی لێكێشا، كینەی لەدڵ گرت بەرانبەری.

ضِغن كینەلەدڵ، ڕقـاوی، شـوێنی لار، داری خوار.

ضِغن كینە، ڕق، باوەش، ئامێز، ئارەزوو.

ضَغِینَة كینەوڕقی سەخت.

●**ضَـفَّ** ١/**القـوم:** ئاپۆڕەیانـدا لـەدەوری خواردن یان ئاو. ٢/**الشيءَ:** كۆی كردەوە.

ضَفار گوریسی باربەستن.

ضَـفّاز درۆهەڵبەسـت، كەسـێك قـسەی خەڵكی بهێنێت وبیبات.

ضَفّاط قەڵەو، ورگن، ورگی زل.

●ضَفَدَ ١/هُ: بەزللە لێیدا، بەچەپازلە لێیدا، بەلەپی دەست لێیدا.

ضِفدِع، ضَفدَع بۆق، قرپۆق، قرپۆك، قورواق، بەق، گیاندارێکە لەشکانی وئاودا دەژیو هەندێك جانەوەری بچوکی وەك پێشکەومێش دەخوات.

●ضَفَرَ ١/البناءَ: بەوشکە کەڵەك هەڵەچنی. ٢/الدابةَ: جڵەوی کردە دەمی.

●ضَفَزَ ١/فلاناً: بەدەست یان بەلەقە لێیدا.

●ضَفَطَ ١/هُ: بەگوریس بەستی.

ضَفُطَ ورگی زل وشۆڕبوو، ڕای لاوازبوو.

●ضَفَنَ ١/الیهِ: هات بۆلای ولەتەکیدا دانیشت.

ضِفن نادان، گەمزە، گێل، گەوج، حەپۆلە.

ضَفَّة گرۆ، کۆمەڵ، دەستە، پێڕ، ڕۆخی دەریا.

ضِفَّة کەناری دەریا، ڕۆخی ڕوبار، ڕۆخی دەریا.

ضَفیر پەلکەی قژ یان هەرمویەکی تر.

ضَفیط قەڵەوی ورگن، ورگی زل، نادان وگەمزە وگەلحۆ.

ضَلال گومڕایی، گومڕاهی، سەرلێشێواوی، نەدۆزینەوە یان لادان لەڕێگەی ڕاست، تیاچون، لەناوچون.

ضَلالة گومڕابوون، سەرلێ شێوان، سەرگەردانی.

●ضَلَّ ١/الرجلُ: مرد، گومڕابوو، لەڕێی ڕاست لایدا. ٢/الطریقَ: ڕێگەی ون کرد، ڕێی بزرکرد. ٣/سَعیُهُ: کۆشش وکاری نەوبەفیڕۆ ڕۆشت، ڕەنج بەخەساربوو.

ضَلّ گومڕایی، سەرلێ شێوان، لەڕێ لادان، لادان لەڕێی ڕاست.

●ضَلِعَ ١/الرجلُ: تێربوو لەخواردن یان لەناو بەجۆرێك گەشتە قەفەزی سنگی.

ضَلَع هێز، توانا.

ضِلْع ئێسقانی چەماوەی قەفەزی سنگ، پەراسوو.

ضِلَع ئێسقانی چەماوەیقەفەزی سنگ، برۆچونکە چەماوەیەوەك ئێسقانی قەفەزی سنگ، داو، تەڵە.

ضَلَع لاری وخواری.

ضَلَل ئاوێك لەبەری بڕوات لەنێوان درەختەومیان لەژێر بەردەوە بەجۆرێك خۆرلێی نەدات.

ضَلول گومڕا، سەرلێ شێواو.

ضَلّة سەراسیمەیی، گومڕایی.

ضِلَّة گومرایی، سەرلێ شێوان.

ضَلِيع پیاوی سنگ پان وبەهێزوپتەو، بەهێز، کەوانێك دارەکەی لاربێت یان لاری تێدابێت.

●**ضَمَّ ١/الشيءَ:** کۆی کردەوە. **٢/الحرفَ:** نیشانەی زەممەی لەسەردانا.

ضَمّ کۆکردنەوە، گرد کردنەوە، نیشانەی زەممەکە لەسەرپیتەکانی زمانی عەرەبی دادەنرێت بەگوێرەی پێویست.

ضِماد لەفاق برین پێچان، پارچە پەرۆیەکی پزیشکیی نەرم ونۆلی درێژکۆلەیە برینی پێ دەپێچرێت، موشەممای سەر برین.

ضِمَار قەرزێك ماوە بۆدانەوەکەی دیاری نەکرابێت.

●**ضَمَّ ١/ه الى صدره:** ئەوی گوشی بەسنگی خۆیەوە.

ضِمام هەر چیەك دوشتی پێبلکێنرێت پێکەوە.

ضَمان گرەنتی، کەفالەت، برێتی لەگرەنتی دان بەگەڕاندنەوەی هەرشتێك تیا بچێت یان بە قەرەبوکردنەوەی بەپارە گەرنرخدار بوو یان بەشتێکی لەهەمان شێوەی خۆی، مسۆگەرکردن، بیمە.

●**ضَمانة ١/الدولية:** بریتیە لەوەی دەوڵەتێکی گەورە گرەنتی سەربەخۆبونی دەوڵەتێك دەوڵەتە لە بچکەڵەکان بکات.

ضُمَاضِم شێری بێشەوجەنگەڵ، ئازاوبوێر.

●**ضَمَجَ ١/بالأرض:** چەسپا بەزەویەوە.

ضَمَج بەڵایە توشی مرۆدەبێت، چەسپان ولکان بە زەویەوە.

●**ضَمَدَ ١/الجرح:** پێچای، برینەکەی بەست، سارێژی کرد.

●**ضَمِدَ ١/**وشك بوو، وشك هەڵات، وشکەوەبوو، ئیشك بوو. ٢/ زۆرتورە بوو. **٢/عليه:** رقی لێ کێشا، کینەی لێکێشا.

ضَمْد باشترین مەڕ، خرابترین ولەڕترین مەڕ، درەختی تەڕ، درەختی وشك،

ضَمَد کینە، ڕق، قین، ستەم، زوڵم.

ضَمَرَ، ضَمُرَ لاوازبوو، گۆشتی کەم بوویەوە، لەڕبوو.

ضُمر لاوازیی، لەڕیی، لکانی سك بەپشتەوە بەهۆی لاوازیەوە.

ضَمْرة ژنی لەڕولاواز.

ضَمَرَ بێدەنگ بوو، لەقسەکردن ڕاوەستا، خامۆش بوو.

ضَمر شاخێك بەدەم زنجیرە شاخی ترەوەنەبێت وتەنها بێت.

●**ضَمِنَ ١/الشيءَ**: زەمانەتی کرد، گرەنتی دا لەسەری. **٢/الرجلُ**: توشی نەخۆشینی درێژخایەن بوو.

ضَمَن نەخۆشی درێژ خایەن.

ضِمْن ناوەوەی شت، بەشی ناوەوەی هەرشتێك، چوارچێوە.

ضَمِن عاشق، ئاشق.

ضَمیر ترێی خراپ بوگ، ویژدان، ڕاناوی بەکارهاتو لەڕستەدا وەك: (**هوَ، هيَ**. . . هتد).

●**ضَنَّ ١/بالشيء**: بەغیلی پێ برد، ڕژدی پێ برد.

ضُناك هەلامەت، ئەلامەت.

ضَنَأ خۆی شاردەوە، پەنهان بوو، خۆی حەشاردا.

ضِنْأ وەچە، ڕۆڵە و زارۆی پیاو.

ضَنَط چالاکی، بەز، پیو.

ضَنْط تەنگی، تەسکی وتروسکی.

ضَنُكَ لەشی یان هۆش وئاوازی لاواز بوو.

ضَنْك تەنگ، تەسك وتروسك لەهەرشتێك.

ضُنِكَ توشی هەلامەت بوو.

ضَنَن پیاوی ئازاوچەلەنگ، چاونەترس وبوێر.

ضَنو، ضِنو وەچە وڕۆڵە، زارۆ.

ضَنِيَ نەخۆش کەوت ولاوازی زاڵ بوبەسەریدا.

ضَنَى نەخۆشین ولاوازی، بەدحاڵی.

ضَنِين ڕژد، بەغیل، چرووك.

ضَواحي دەوروبەر(وشەکە جەمعە).

ضَواء ڕۆشنایی، ڕوناکی.

ضَواة هاواروقیژوهوڕوقرەقڕی خەڵك.

ضَوجان وشك ورەق لەهەرشتێك، چوارپێ ومرۆی زۆرلاواز.

ضَور برسێتی سەخت.

ضُور هەوری ڕەش.

ضُوَرَة پیاوی سوك وبێنرخ.

ضَوْنَة کیژۆڵەی بچکەڵە، کچۆڵەی بچوك.

●**ضَوَى ١/اليه**: پەنای بۆبرد، پەنای پێبرد. **٢/الرجلُ**: بەشەوداهات.

ضَوء، ضُوء ڕۆشنایی، ڕوناکی، تیشك وڕوناکی خۆر.

●**ضَهَدَ ١/ه**: چەوساندیەوە، سەرکوتی کرد.

ضَهْر کیسەڵ.

●**ضَهَزَ ١/ه**: بەتوندی پێی پێدانا.

●**ضَهَلَ ١/اللبن**: کەم کەم کۆبویەوە.

ضَهَل ئاوی کەم.

ضَـــهول وشـــترێك شـــیری کـــەم بێـــت، وشترمری سپی.

●**ضَهيَ ١/ت المرأة**: مەمك وشیری نەبوو.

ضَهِیَ هاوشێوە، هاوشان، هاوتا.

ضِیاء ڕوناکی، ڕۆشنایی.

ضِیاع وون بوو، لەناوچون، بزربوون.

ضِیافة میوانی، میوانداریی.

●**ضَـیّحَ ١/اللبن**: تێکـەڵاوی کـرد لەگـەڵ ئاودا.

ضَیح همنگوین.

●**ضَیَّعَ ١/الـشيء**: فەرامۆشـی کـرد، پـشت گوێی خست، لەناوی برد، وونی کرد.

ضَیف میوان، میڤان.

ضِیف بازو.

ضَـــیفَن مـــشەخۆر، کەســـێك خـــۆی بەمیوانـدا هەڵپەسـێرێت و بۆسـەرداوەت بێت.

ضَیفة ژنێ میوان بێت.

ضَیَق گومان، دودڵی.

ضِیقة دەست تەنگی وهەژاریی.

ضَیق تەنگ، تەنگی، تەسك.

ضَیم ستەم وزوڵم.

ضِیم کەنارولاپاڵی شاخ.

● **طَأطَأَ** ١/**رأسَهُ**: سەری لەقاند، سەری دانەواند. ٢/**الحفرةَ**: قوڵی کرد.
طَأطَاء وشتری کورتەڵە، وشتری کورت.
طـائر پەلەوەر،باڵندە، هەرگیاندارێك باڵی هەبێت وبفرێت، بەخت، شانس، ڕۆژی مرۆڤدەماخ، ئەستێرە.
طـائِرة فڕۆکە، هۆکارێکی هەوایی گواستنەوەو جەنگە.
طائِش نادان، گەمژە، گەلحۆ.
طائِع فەرمانبەردار، گوێڕایەڵ وملکەچ.
طـائِف کەسێك بەشەودا بگەڕێت وپاسەوانی خەڵکی بکات.
طائِفة گرۆیەك لەهەرجۆرە شتێ، پێرو دەستە، پەیڕوانی هەرڕێبازێك، کۆمەڵێك خەڵکی، پارچەیەك لە هەرشتێ، هۆز، تایەفە.
● **طـابَ** ١/حەڵاڵو بەلەزەت بوو. ٢/**الشيءَ**: بەچێژو حەلاڵی کرد.
طابِع مارەیی ژن، نیشانە، مۆرێ بنرێت بەکاغەزی مامەلات وبەڵێندەرایەتیدا.
طـابِق نهۆم، قات (دەگوترێت: فلان کۆشك ئەوەندە قاتەیان نهۆمە).
طـابَق دەفرێکە چێشتی تێدا دەکوڵێنرێت.
● **طـابَقَ** ١/**هُ**: لەگەڵیدا هاوڕابوو. ٢/**بين الشيئين**: خستنیە بەرانبەری یەکترو موتابیقی کردن.
● **طاحَ** ١/ سەرگەردان وئاوارە بوو، نزیك کەوتەوە لەتیا چون، تیاچوو. ٢/**الشيءَ**: ونی کرد، بزری کرد.
طاحِنَة کاکیلە، ئەو ددانانەی ئەرکیان هاڕین و وردکردنی خواردنە، جەنگی ماڵوێرانکەر.
طاحون، طاحونة ئاش، ئاسیاو، ئاساو، جێگەی باراش هاڕین.
طـاخَ ئالودەو گیرۆدە بوو بەکاری قێزەون وخراپەوە.
طاخِيَـة تاریکیەکی زۆر، تاریکی ئەنگوستەچاو، دەیجوور.
طادَ سەقامگیربوو، ئۆقرەی گرت.
● **طـارَ، طواً** ١/**بفلان**: لێی نزیك کەوتەوە، نزیك بویەوەلێی. ٢/**طوراً**: فڕی، هەڵفڕی. ٣/**الشعرُ**: درێژ بوو. ٤/**عقلهُ**: ئاوەزی لەسەردا نەما. ٥/**صيتهُ**: ناوبانگی بڵاوبویەوە. ٦/**اليه**: پەلەو هەڵپەی کرد بۆی.
طارِئَـة کتوپڕ، بەڵای ناگەهان، ڕەوەند(دانیشتوانی وڵاتێك کەلەبنەڕەتدا خەڵکی وڵاتێکی ترن).

طارُ، طـــــارَة تـــار، ئـــاميْريْكى مۆسيقيەلە(دەف) دەچيْت.

●**طـارَة ١/النخل،** ئـەو تەختـە چەماوە بازنەيـيـەى كەبيْـزنگ و هيْلّـەكى پـێ دروسـت دەكريْـت وتــەلى هيْلّــەكى لێ دەبەستريْت.

طـــارِق كەسـيْك بەشـەودا بيْـت بـۆ جيْگەيـەك (بۆيـە وانـاونراوە چـونكە كەسيْك بەشەودا بگەريْت ناچار دەبيْت لـەدرگا بـدات) ئەسـتيْرە، ئەسـتيْرەى دەمەوبەيان، ميوانى شەو.

طارِقـــة بـەلاّ، نارەحـەتى، نـويْنيْكى بچوكى لەسەرنوستن، خزم وهۆزى پياو.

طازِج تازە.

●**طاسَ ١/الشيءُ** زۆر بوو، زيادى كرد.

طاس قاپى ئاوخواردنەوە، دەفرى ئاوپـێ خواردنەوە، جام.

طـاس، طاسـة دەفـرى دەسـت شـۆرى سەرسفرە، جام.

●**طـــاشَ ١/** ئــاوەزى لەســـەردا نـــەما.

٢/الـــسهمُ لــەئامانجى نــەدا، نيــشانەى نەپيْكا.

طـاع، طـوع فەرمانبـەر، ملكـەچ وگـوێ رايەلّ.

طاعِن پير، بەسالاّچوگ.

طاعــة گـوێ رايـەلّيى، فەرمانبـەردارى، گوێ گريى.

طاغِ ستەمكار، گەردنكەش.

طـــــاغوت زۆر ســــتەمكار، كەســـيْك زۆرلەســـنور دەرچـــوبيْت وســـتەمكارى بەرپاكردبيْت.

طاغي ستەمكار، ناگويْرايەلّ.

طاغِيَـة بەهـەمان مانـاى **(طـاغي)**ديْـت لەبارى تەئنيسدا، سـتەمكار، خۆبـەزلزان، نادان، گەمژە.

●**طافَ ١/بالمكان،** بەدەوريـدا سـورايەوە.

٢/في البلاد، تيايدا گەڕا، پيايدا گەڕا.

طافحَة وشك لەهەر شتيْك، ئيشك.

طافَّة نيْوانى كەژ ودەشت، داميْنى چيا.

طــافي هەرشــتيْك ســەرئاو كــەوتبيْت، ماسى مرداربووەوەى سەرئاوكەوتگ.

طافِيء كوژيْنەرەوە، خامۆشكەر.

●**طاقَ ١/الشيءَ** توانى، تواناى بەسەريدا هەبوو، بەرگەيى گرت.

طـــاق تـــاق، كـــەوان، پەنجـــەرە، جـــۆرە پۆشاكيْكى بێ گيرفانە.

طاقَــة وزە، توانـا، ئەنـەرزى، پەنجـەرە، چەپكيْك موو يان هەرشتيْكى تر.

طاقِيَة كلاّو، ئارەخچن، پۆشاكى سەر.

طالَ درێژ بوو، باڵای کرد، پێچەوانەی کورتەوە بوو.

طالَبَ داوای هەقی خۆیی کرد، پروپاگەندەی هەقی بۆ خۆی کرد.

طالِب خوێندکار، قوتابی، داواکەری زانست.

طالِح خراپەکار، شەڕانگێز، خراپ، بەد.

●**طالَعَ ٨/الكتاب** بەوردی خوێندیەوە، ورد سەرنجیدا، موتالایکرد.

طالِع یەکەمین سپی بونەوەی ئاسۆلەدەمەوبەیان دا کەبە. (فەجری درۆزن) ناودەبرێت ودواتر ئاسۆ تاریک دەبێتەوەو پاش ماوەیەکی تر بەڕاستی ڕۆژدەبێتەوە، مانگ.

طالِق ژنی تەلاق دراو.

طالِم نان پەز، نانکەر، نانەوا.

طامَّة بەلاوسەختیەك کەلەهەموو بەلاو سەختیەکانی ترنارەحەت تربێت، قیامەت چونکە لەهەموو بەلاکانی ترو سەختیەکانی دیکە سەخترە.

طامِر پێشکە، مێشولە، پەخشە، پێشی.

طامِع چاوچنۆك، تەماکار، چاوتێ بڕ.

طامِل پیاوی جنێودەری بێباك لەوەی کەدەیڵێت ودەیکات.

●**طانَ ٨/الحائطَ** بەقوڕ سیواغیدا، سیواقیدا، ڕوکەشی کرد بەقوڕ.

طانَ هەرجێگەیەك قوڕی زۆر بێت.

طاني زیناکەر، داوێن پیس.

●**طاوَعَ ٨/ه عليه،** هاوڕاو قایل بوو لەگەڵیدا لەسەر فلان شت.

طاولَة مێز یان سفرەیەکی لەتەختە دروستکراو.

طاوی برسیی.

طاهي چێشت لێنەر، چێشت پەز، گۆشت برژێن، نانەوا، نانکەر.

●**طَبَّ ٨/ه** دەرمانی کرد، چارەسەری کرد.

طَبّ پزیشك، نۆژدار، دوختەر، دوکتۆر، هەرکەسێك لەکاری خۆیدا لێزان و بیرتیژبێت.

طِبّ شەهوەت وئارەزوو، خواست وویست، خوونەریت، جادوو، فێڵ وچاوبەست، چارەسەری لەش ودەرون، نۆژداری.

طِبَابَة پیشەی پزیشك، پزیشکایەتی، نۆژداریی.

طَبّاخ چێشت لێنەر، چێشت پەز.

طِباخَة پیشەی چێشت لێنان.

طباشیر دەباشیر، تەباشیر، پارچەگەچی بچوك بۆ نوسین.

طَبـاع چاپكەر، چاپـچی، كەسـێك بەچاپكردنەوە سەرقاڵ بێت.
طِباع سروشت.
طِباق موتابیق وگونجاو.
طَبّال تەپڵ لێدەر، خاوەنی تەپڵ، تەپڵ ژەن، دەهۆڵ لێدەر.
طِبالَـة پیـشەی تـەپڵ لێـدان، دەهـۆڵ كوتان.
● **طَبَّبَ** ۱/**ە:** چارەسـەری كـرد، دەرمـانی كرد.
● **طَبِجَ** ۱/**الرجل:** گەمژەو بێ ئەقڵ بـوو، هۆش وگۆشی نەماو گەلحۆ دەرچوو.
طَبَخَ، طَبَّخَ لێینا، پێی گەیاند.
طَبَرَ بازیدا وخۆی حەشاردا.
طَبَر تەور، بیور، بەڵتە.
طَبَـرزِین تـەور زیـن، بیورۆكـەی چـەكی شەڕكەران وسەرشانی دەروێشان.
● **طَبَزَ** ۱/**ە:** پری كرد.
طِبز وشتری جوت گردۆڵكە پشت، جۆرە وشـترێكە دوو گردۆڵكـە بەسـەر پـشتی یەوە هەیە.
طَبس ڕەش لەهەمووشتێك.
طِبس گورگ، گور، شێنۆ.
طَبْش خەڵك.

● **طَبَعَ** ۱/**علیه:** مۆری كـرد. ۲/**الدرهم:** نەخـشی كردوسـكەی لێـدا. ۳/**الكتـاب:** چاپی كرد. ٤/**الدلو:** پری كرد.
طُبِعَ چاپ بوو، چاپ كرا.
طَبـع سروشـتی مـرۆڤ نمونـە وشـێوە، خوو، چاپ.
طَبَع گونـاه، عەیبـەو هۆكـارێكی خراپـە، ژەنگ.
طَبِع شمشێری ژەنگ كردوو.
● **طَبِقَ** ۱/**ت یده:** دەستی بەسترا، دەستی لكابەلەشـیەوەو نـەی تـوانی درێـژی كاتەوە.
طَبق داوی ڕاوكردن، ڕۆژگارێكی درێژ.
طَبَـق سـفرە چـونكە خـواردنی لەسـەر دەخورێـت، كۆمـەڵێك خـەڵك، سـەرپۆش، سینی.
● **طَبَّقَ** ۱/**الغیم:** بەگشتگیری بڵاوبویەوە. ۲/**الماء وجه الأرض:** دای پۆشی.
طَبَقـة پلـە، چـین (دەگوترێـت چـینی كرێكار- **طبقة العمال**. . . هتد).
طَبَلَ تەپڵی لێدا.
طَبل دەهۆڵ، تەپڵ.
طَبَنَ زیرەك بوو داناو لێزان بوو.
طُبن تـەنبوریان عـود هـەرتكیان ئـامێری مۆسیقین.

طَبَن کۆمەڵێکی زۆر.

طُبنَة دەنگی تەنبور.

طبنَة زیرەکی ودانایی.

طَبیـب پزیـشکی دانـا لـەکاری خۆیـدا، نۆژداری زانا.

طَبیخ گەچ، خشت.

طَبیعـی سروشـتی، وابەسـتە بەسروشتەوە.

طبیعیات زانستە سروشتیەکان.

●**طَثّ ١/الشیءَ:** بەقاچ یان بەلەپی دەست لێیدا بۆ وەی لەجێگەی خۆی لایبدات.

طَثـرة قـەوزە، خـۆش گـوزەرانی، خـوری پەز.

طَجَنَ برژاندی، سوری کردەوە.

●**طَحّ ١/ه:** رایخست.

طَحَا زەوی راخراوی پان.

●**طَحَـا ١/**راکـشا، هـەڵزیا، پاڵکـەوت، پاڵکـەفت، دورکەوتـەوە، تیاچـوو، لـەناو چوو. **٢/الشیءَ:** درێژی کردەوەو رایخست.

طحـال سـپڵ، رژێنێکـە لەبەشـی لای چەپی هەناودایە.

طَحّان ئاشـەوان، ئـارد دروسـتکەر، ئـارد فرۆش.

طحانـة ئاشـەفانی، ئاشـەوانی، پیـشەی ئاشەوان.

●**طَحَرَ ١/ت الریحُ السحابَ:** پـرژوبڵاوی کردەوە، با هەورەکەی پرژوبڵاو کردەوە.

طَحر هەوری تەنکی پرژوبڵاو.

●**طَحَلَ ١/الإناءَ:** پری کرد.

طَحِـل دەفـری پـڕ، مرۆڤـی تـورە، ئـاوی قەوزە گرتوو.

●**طَحِلَ ١/اللهُ:** پیس بوو، بۆگەنی کرد.

طُحَمَـة پیاوێـك زۆر بەسـەختی شـەڕ بکات، وشتر گەلێکی زۆر.

طُحَـن شـێری بێـشەوجەنگەڵ، پیـاوی باڵاکورت.

●**طَحَنَ ١/البُرَّ:** کردی بەئارد، هاڕی.

طحن، طحین ئارد، ئار، دەغڵی هاڕیاو.

●**طَحَـى ١/الـشیءَ:** رایخـست. **٢/الرجـلُ:** هەڵزیا، راکشا.

●**طَخّ ١/الشیءَ:** توڕیدا ودوری خـستەوە، برکیدا، فرێیدا، فرەیدا.

طَخـاء هـەوری بـەرز، هـەوری بڵنـد، خەفەت وغەم.

طَخَمَ لوت بەرزی نواند، خۆی بەزلزانی.

طَخمَة رانێك بزن، رانە گەلێك بزن.

طُخـوم سـنوری جیاکـەرەوەی نێـوان دوو پارچە زەوی.

طَخوَة هەوری تەنك وناسك.

طَخيَة نادان، گەمژە، گێل، گەلحۆ، گێژ، کەم ئەقڵ.

●**طَرَّ** ۸/**الشیئَ**: بەتوندی لێی خوڕین. ۲/**فلاناً**: دەری کرد. ۳/**الشیئَ**: بڕیی، لەتی کرد. ٤/**المالَ**: دزی، داگیری کرد. ۵/**السکینَ**: تیژی کرد. ٦/**الحوضَ**: بەقوڕ سیواقیدا. ۷/**الرجلُ من السطحِ**: کەوتە خوارەوە. ۸/**الشاربُ**: دەرهات.

طَرّ خوری تازە، پەشمی نوێ.

طُرّان هەرکارێکی خراپ، ڕێگەی ڕێ.

طَرّاح هەرجێگەیەکی دوور.

طَرّاد کەشتی جەنگی، جۆرە کەشتیەکی جەنگی تیژڕەوە، جێگەو شوێنی پان وفراوان.

طِراد ڕمی کورت، نێزەی کورت.

طَرّار گیرفان بڕ.

طِراز نەخش ونیگار ومۆدیلی پۆشاکو شمەك، ئەو جێگەیەی پۆشاکی تێدا دەچنرێت، شێوە، شێواز.

طَراوَة تازەیی، نەرمی وشێداریی.

طَرِبَ جموجوڵ ولەرزەلەرزی کرد بەهۆی خۆشحاڵی یان خەفەتبارییەوە.

طَرَب شادومانی وخۆشحاڵی.

●**طَرَّبَ** ۸/گۆرانی گوت، سترانی بێژا، دەنگی خۆی پڕلە ئاواز وخۆشکرد. ۲/**عن الطریقِ**: لایدا، لەڕێ لایدا.

طَرِحَ خوو ڕەوشتی خراپ بوو، ئاکاری بەد بوو، گوزەرانی خۆش بوو.

●**طَرَّحَ** ۸/**البناءَ**: بیناکەی زۆر بەرز کردەوە، زۆری بڵند کرد.

طِرح ئەو کۆرپەلەیەی کەبەر لە وادەی کامڵ بوونی لەبار دەچێت یان لەدایك دەبێت، کۆرپەی ناکامڵ.

●**طَرَحَ** ۸/ژمارەیەکی لە ژمارەیەکی تر دەرکرد، کرداری لێدەرکردنی ئەنجامدا. ۲/**علیه مسألةً**: پرسێکی خستەبەر دەمی، پرسیاری لێکرد.

طَرحة سەرپۆش.

●**طَرَدَ** ۸/**ه**: دەری کرد، دوری خستەوە.

●**طَرَّدَ** ۸/**ه**: دوری خستەوە، تەراندی، دەری کرد.

طَرد دورخستنەوە، دەرکردن، تەراندن.

طَرِزَ ئاکاری جوان بوو پاش ئەوەی خورەوشتی خراپ بوو.

●**طَرَّزَ** ۸/**الثوبَ**: بەسیمی ڕەنگاو ڕەنگ و وێنەوشتی تر پۆشاکەکەی ڕازاندەوە.

طَرز شێوەو شلکی شت، شێوە.

●**طَرَّسَ** ١/هـ خراپی کرد، بۆگەنی کرد. ٢/**الكتابَ**: نووسی.
طَرَسَ نووسی.
طَرِشَ کەڕ بوو، گوێچکەکانی لەکار کەوت، هەستی بیستنی نەما.
●**طَرَّشَ** ١/**البيتَ**: بەکلس یان بەگەچ دیوارەکانی سپی کردەوە.
طَرش مانگاوچێڵ، گا، هەر مادەیەك دیواری ماڵی پێ سپی بکرێتەوە.
طَرَش گوێ گرانیی، کەڕیی.
طَرطَرَ شانازی کردو لوت بەرزی نواند، لافی لێدا.
طَرَفَ فرمێسکی ڕشت بەهۆی شتێکەوە کەدای لەچاوی.
●**طَرَّفَ** ١/**الشيءَ**: هەڵی بژارد.
طَـرف چاو، چەم، چەعف، کۆتایی هەرشتێك.
طَـرَف کۆتایی هەرشتێك، پیاوی دڵگوشادو دەستکراوە، چوار پەل وسەری مرۆڤ لایەن.
طَرفَسَ جلکی زۆری لەبەرکرد، پۆشاکی زۆری پۆشی.
طَرفَة نیتکەیەکی خوێنینە لەچاودا پەیدا دەبێت، تانە، تانەی سەرچاڤ.

●**طَـرَقَ** ١/هـ بەچەکوش پیایدا کێشا. ٢/**الباب**: تەقولبابی کرد، دای لەدرگا، لەدرگایدا.
طَرق، طُـرق جار، کەرەت دەگوترێت: (**أتيته طرقين**= دووجار هاتمەلای یان هاتم بۆ لای).
●**طُـرِقَ** ١/**الرجلُ**: هۆش وفامی کەم بویەوەو لاواز بوو.
●**طَـرِقَ** ١/ئاوی لێڵی خواردەوە، ئاوی لێخنی نۆشی. ٢/**البعيرُ** لەئەژنۆیدا لاوازی هەبوو یان لەلاقیدا لاری هەبوو.
طُرقَة تاریکی، کەمڕەیی، کار، خوو نەریت، بەردی کەلەکە بوگ لەسەر یەکتری.
طَرق، طِرق داو، دام، تەڵە.
●**طَرِمَ** ١/**بيت النحل**: پورەی هەنگەکە پڕ بوو لەهەنگوین. ٢/**العسلُ**: لە شانەکەی داچۆڕا.
طَـرم، طِـرم هەنگوین بە(بەرەمێو)ەکەیەوە، هەنگوینێك لەمادە مۆمیەکەی نەگوشرابێت.
طَرمَسَ لەترساندا بێدەگ بوو، ڕای کرد، هەڵات.
طِرمِساء تاریکی یەکی زۆر.
طَرمة جگەر، جەرگ، کەزەب، جەگەر.

طَرُوَ تەڕو تازە بوو.

طَروب دڵ زیندوو، پێچەوانەی بێ زەوق ودڵ مردوو، بەشەوق، گۆرانی بێژ.

طُرَّة پەراوێزی پەڕاو، پالێمی پۆشاك، کەنارو لێواری هەرشتێك.

● **طَرِّی ١/الشيءَ:** تەڕو تازەی کرد.

طَرِيّ نەرم، تەڕو تازە لەهەرشتێك.

طَرِيد دەرکراو، تەرێنراو، هەڵاتوو، ڕاکردوو، ڕۆژی درێژ، ئەوخوشکەت یان ئەو برایەت کەلەدوای تۆ لەدایك دەبێت.

طَرِيدَة وشتری دزراو.

طَرِير نوکەنێزەی تیژ، پیاوی قۆز.

طَرِيف تازە، نوێ، دەگمەن، هەرشتێکی نامۆو دەگمەن بەتایبەتی بەروبوم وسەمەر، خۆش.

طَرِيق ڕێگە، ڕێ، ڕا، ڕێك، ڕێگا، شوێنی چون وهاتن لەسەر زەوی.

طَرِيقَة ڕێباز، ڕێچکە، ڕەوش وشێواز، دارخورمای درێژ، شێواز، شێوە، چۆنێتی.

طَرِيم خەشم وتوڕەیی.

● **طَرَءَ ١/عليهم:** لەکاتوپڕدا ولەدورەوە هات بۆ لایان، لەناکاوو لەدورەوە هات بۆ لایان.

طَسّ تەشت، دەفرێکە بۆ دەست شۆردن لەمس دروستکراوە.

طسام غوبار وتەپوتۆزی زۆر.

طُشاش پەتایەکە وەك هەڵامەت وایە.

● **طَشَّ ١/تِ السماءُ:** بارانێکی وردو لاوازی باراند.

طَشّ، طَشِيش بارانی وردولاواز.

طِشَّة زاڕۆی بچکەڵە، منداڵی گچکە.

طَعام خۆراك، خواردەمەنی، هەرچیەك بخورێت، گەنم.

طَعَامِيّ خۆراك فرۆش، خواردەمەنی فرۆش.

● **طَعِمَ ١/**چەشتی، تامی کرد. **٢/عليه:** توانای بەسەریدا شکا.

● **طَعَّمَ ١/الغصن:** موتروبەی کرد، لقی دارێکی تری پێوەکرد(وەك موتروبەی درەختی مزرەمەنی).

طَعم مەزە، تام، چێژ، تاڵی وشیرینی ترشی وسوێری.

طُعم توانادارییی، خۆراك، ئەو گەنم وخۆراکەی توڕدەدرێت بۆ ماسی وباڵندە بۆ ئەوەی بەهۆیەوە ڕاوبکرێت، زەهر، زەهر، بەرتیل،باج، سەرانە، ئاوەز، زیری.

● **طَعَنَ ١/ه:** بەنێزە لێیداو برینداری کرد.

طَعن زام، برینی نێزە، ئیفتیراو بەدناوی.

طَعنَة ئاسەواری برینی نێزە.

●**طَغَـا** ١/لەسـنور دەر چـوو، بەتـەواوی پێی لێراكێشاو سنوری بەزاند. ٢/**البحرُ**؛ شـەپۆلیدا. ٣/**الكـافرُ**؛ بـەنێوكوفردا ڕۆچـوو. ٤/**الرجـلُ**؛ لەسـتەم وبێدادیـدا زیادەڕەوی كرد.

طَغَامَة گێل، گەمژە، گەلحۆ، نادان.

طَغَم دەریا، ئاوی زۆر.

طَغـوَة هەرجێگەیـەكی بڵنـد، كـەم لەهەرشتێك.

طُغیـان لەسـنور دەرچـوون، بێـدادی وستەمی بێ سنور.

طَغیـة هەرجێگەیـەكی بـەرز، لوتكـەی چیا، بەرزترین جێگەی شاخ.

●**طَفَّ** ١/**الشيءُ**؛ نزیـك كەوتـەوە، نزیـك بویـەوە. ٢/**ه برجلـه**؛ بـەرزی كـردەوە بەقاچ.

طَفّ كەنار، لێوار، ڕۆخ، ئەسپی تیژ ڕەو.

●**طَفَا** ١/**فلانٌ**؛ مرد، كۆچی دوایی كرد. ٢/**طفوا**؛ سەرئاو كەوت و نقوم نەبوو.

طُفَاحَـة هەرچـیەك لـەلێواری دەفـری پڕەوە بڕژێت.

طَفَاف، **طِفـاف** ڕەشـایی شـەو، تـاریكی وڕەشی شەو.

طَفّاف ئەسپی تیژڕەو.

طُفَافَـة لێـوی دەفـر، بەشـی سـەرەوەی دەفـر كـەزیادەی پڕوبـونی لێ دەڕژێـت، لێواری دەفر.

●**طَفَـأَ** ١/**النـارُ**؛ ئاگرەكـەی كوژانـدەوە، ئاورەكەی خامۆش كرد.

●**طَفَحَ** ١/**الإناءُ**؛ پڕبوو ولەلێوارەكانیـەوە لێی ڕژا. ٢/**الإناءَ**؛ پڕی كرد تالێی ڕژا.

●**طَفَـحَ** ١/**الرجـلُ**؛ بـێ هـۆش كـەوت، بورایەوە.

●**طَفَـدَ** ١/**الميـتَ**؛ مردوەكـەی خـستە گۆڕەوە.

طَفَدْ گۆڕ، قەبر.

طَفَرَ بازیدا، بازی هەڵدا.

●**طَفَّـرَ** ١/**الفـرسُ النهـرَ**؛ ئەسـپەكە لـەم بـەری ڕوبارەكـەوە بازیـدا بـۆ ئـەو بـەری ڕوبارەكە.

طَفِسَ قێزەون بوو.

طَفِس قێزەون.

●**طَفَـسَ** ١/**الرجـلُ**؛ مـرد، كۆچـی دوایـی كرد.

طَفِقَ دەستی بەكار كرد.

طَفِل نەرم و ناسك لەهەرشتێك.

طِفـــل منـــداڵ، زاڕۆ، وردو بـــچوك لەهەرشـتێك، كۆرپـەی هـەرئاژەڵێكی

درنـده، شـەو، خـۆر لـەکاتی ئاوابونیـدا، پێداویستی.

طَفَل منداڵێتی، منداڵی، تاریکی.

طَفل، طُفال قوڕی وشکەوە بوگ.

● **طَفَـلَ ١/ت الـشمس:** نزیـك کەوتـەوە لەئاوابون.

● **طَفَّلَ ١/ه:** بەزمیی پێداهاتەوە، ڕەحمی پێکرد.

طَفَّة کۆمەڵ، دەستە، گروپ، گرۆ، کەم.

طفولَة منداڵێتی.

طَفيَ، طَفِيءَ خامۆش بوو، کوژایەوە.

طُفَيلي مشەخۆر، بەکەسێك دەگوترێت کەبـچێتە سـەر داوەتێـك لەکاتێکـدا بانگهێشت نـەکراوەو لەخۆیـەوە چوە بـۆ وەی پاروی چەور بخوات.

طُفيَة جۆرە مارێکی ژەهراوی پیسە.

طَـق دەنگـی بـەرد کەبکـەوێت بەسـەر بەردێکی تردا، تەقەی بەرد.

● **طَقطَـقَ ١/ت الـداوبة:** دەنگـی سمیـان هات.

طَقـس ڕێبـاز، شـێوازی بـەڕێ کردنـی دروشمە ئاینیـەکان، بارودۆخی کەشوئاو وهەواو ئەو گۆڕانانەی کەبەسەریدا دێت.

طَلّ پیاوی پیر، پیاوی بەساڵاچوگ، مـار، بارانی وورد، شەونم، ئاونگ.

طُلّ مار.

● **طُـلَّ ١/الـدم:** بـەفیڕۆ ڕۆشـت وتۆڵـەی نەکرایەوە.

طَلاَ بێچوی ئاسك کاژێری لەدایك بوونی، بچکەڵە لەهەرشتێك.

طَلاّب زۆر داواکەر، برێتی لەکەسێك زۆر داوای شتان بکات.

طَلاح کەندەڵیی وخراپە.

طَلاق تەڵاقدان، برێتیە لـەجیا بونـەوەی پیاو وژن(دووهاوسەر) بەڕێگەی شەرعی، تەڵاق.

طَـلاّق برێتیـە لەکەسـێك زۆر ژن تـەڵاق بـدات، بـەپیاوێك دەگوترێـت ژنـی زۆری تەڵاق دابێت.

طَلاقة ڕەهایی، گوشادیی.

طَلاَلَة شێوەیەکی جوان، شادومانی.

طَـلاَوَة پاشمـاوەی خـۆراك لەناودەمـدا، چاکی وجوانی، فاڵ، چاوبەست وفێڵ.

طُـلاء خـوێنی بـەفیڕۆ ڕژراو، خـوێن، برێتیەلـەخوێنی کوژراوێـك کەتۆڵـەی نەکرابێتەوە.

● **طَلَـبَ ١/الـهيء:** هەوڵیـدا بەدەسـتی بێنێت، داوای کرد، ئارەزوی کردو حـەزی لێـی بـوو. **١/فلانـة:** مـارەی کـرد، مـارەی بڕی.

طَلَب داوا، داواکردن، خواستن.
طَلَبَ دورکەتەوە.
طَلِبَـة نوێـژ، نـزا، پاڕانـەوە، دۆعـا، موناجات.
● **طَلَثَ ١/اللهَ،** ڕژاو لەبەری ڕۆشت.
● **طَلَثَ ١/علی کذا،** لێی زیاد کرد.
طُلثَـة نـادانی کـەم ئـەقڵ، گەمـژەی کـەم فام.
طَلَـحَ هـیلاك بـوو، شـەکەت بـوو، مانـدو بوو.
طَلِح چوار پێـی مانـدوو، ئـازەڵی هـیلاك وشەکەت.
طَلِح پیاوی برسی، پاشماوەی ئاوی لـێخن لەحەوزدا.
طَلَح ناسکی، نیعمەت وفەڕ.
● **طَلَـخَ ١/**ڕەشـی کـردەوە. **٢/الکتـاب،** خراپی کرد.
طَلِخ ئاوی بۆ گەن کردوو.
طَلخاء ژنی گەمژەو نادان.
● **طَلَسَ ١/الکتاب،** سڕیەوە، کوژاندیەوە.
● **طَلِسَ ١/**ڕەنگی بۆری ڕەشباو بوو. **٢/بە فی السجن،** خرایە زیندانەوە.
طَلس چادری ڕەش، تەیلەسانی ڕەش.
طِلس بەکاغەز یان نامەیـەك دەگوترێـت کەنوسراوی ڕوپەڕەکـەی کوژێنرابێتـەوە، پۆشـاکی چـڵکن بـەجۆرێك لەتاوچـڵك ڕەنگـی وەك ڕەنگـی گـورگ بـۆر هەڵگەڕابێت، گورگی بێ موو.
طُلسَة هەوری تەنگ وناسك.
● **طَلَـعَ ١/الکوکـب،** دەرکـەوت، هـەڵهات. **٢/الجبل،** سەرکەوتە سەری. **٣/علی الأمر،** بەئاگابولێی، ئاگادار بوو لێـی. **٤/عنهم،** لێیان دابڕاو دوو کەوتەوە.
طِلع مار.
طَلعَة پەیکەر، شێوە، وێنە، دیدار.
طَلـع ئەنـدازە، بـڕ، بـەری دارخورمـا لەسـەرەتای بـەرگرتن و دەرکـەوتنی بەرەکەیدا.
طَلَف زیادەی هەرشتێك، دیاری، هەدیە.
طَلف، طَلَف هەرشتێکی پوچ و باتڵ.
● **طَلَّفَ ١/علیە،** زیادەی خستە سەر، لێی زیاد کرد.
طَلُقَ ئـازاد بـوو، لەبەنـدی ڕزگـاری بـوو، ڕوی خۆش و شادومان بوو.
● **طَلَّق ١/قومە،** لێیان دورکەوتەوەو وازی لێ هێنان. ٢/ژنـی خۆی تەڵاقدا.
طَلَق ئاسك، ئاهو، مـامز، کـەژاڵ، خـەزاڵ، مامبز، پیـاوی سـەخی ودڵ گوشـاد، زمـان پاراو وقسەزان، ئازاری منـداڵ بوون، ژانـی منداڵ بوون.

طِلق ڕەها، حەلاڵ.

طَلِق دەم بەخەنــدە، ڕوگەش وزەردەخەنەدار، پێچەوانەی مڕوموچ.

طلق بەخت، بەش، نەسیب.

طَلَم چڵکی ددان، زەردایی وچڵك کەلەسەر ددان دروست دەبێت.

طَلَّمَ ئارەقی لەڕوخساری خۆی سڕی.

طُلم خوان، سفرە.

طِلو گورگ، گور، شینۆ.

طَلو بێچوی کەژاڵ ساتی لەدایك بوونی.

طُلُوع دەرکەوتن، هەڵهاتنی خۆرومانگ ونەستێرە. . . هتد.

طلوة بێچوی چوارپێ ودڕندە.

طُلوَة سپیایی بەرەبەیان، سپێدەی بەیانی، گەردن، مل.

طلی قاچی بەستەوە وحەپسی کرد.

طلَی چێژ، تام ولەزەت.

طُلَّی قومێك شیر.

طَلِيّ بەرخ، بێچوی بەز، کۆرپەی مەڕ، بەڕا، زەردیی ددان، زەردایی ددان.

● **طَلَّی ٨/فلانا**: جوێنی پێدا، جنێوی پێدا، حەپسی کرد، بەندی کرد.

طُلية مل، گەردن.

● **طَلِيَ ٨/لسانُهُ**: زمانی قورس بوو.

طَليب برێتیە لەکەسێك زۆر داوای شت بکات و ودوویدا بگەڕێت.

طَليح هیلاك، ماندو، شەکەت.

طليف بوچ، هەوانتە.

طليق خەندەڕویی، ڕەها لەهەر کۆت وبەندێك.

طَمَّ پڕی کرد.

طِم ئاو، دەریا، ژمارەیەکی زۆر، وشترمری نێر.

طماح خۆبەزلزانین، لوت بەرزی، لاف وگەزاف لێدان، شانازی کردن.

طماطم تەماتە، بازاناسۆر، باینجانی سور، تۆماتێز.

طمأن، طُمَانينة ئاسودەگی، ئارامی، دڵنیایی، ئاسایش وئارامی دڵ ودەرون وبیرو هۆش.

● **طَمأنَ ٨/ه**: دڵنیایکرد.

● **طَمَثَ ٨/**دەستی لێدا. **٢/ت المرأة**: کەوتە بێ نوێژیەوە.

طَمث پیسی وگەندەڵی، گومان ودودڵی، خوێن، خوێنی حەیز.

طَمَخَ لوت بەرزی نواند.

● **طَمَرَ ٨/الشيء**: شاردیەوە، حەشاریدا ونەسپەردەی کرد. **٢/الجرح**: ئاوسا، هەڵاوسا.

طمر پۆشاکی کۆنە.

طُمُرَ نەزانی، نەفامی.

● **طُمُـرَةُ** ١/**الـشباب**، سـەرەتای گـەنجێتی، بەهاری لاوێتی.

● **طَمَسَ** ١/دروکەوتـەوە. ٢/**بعينـه**، دوور روانـی، دوور تەماشـای کـرد. ٣/**الـنجم**، روناکی نەما.

● **طَمَـعَ** ١/**في الـشيء**، چـاوی تـێ بـڕی، تەماحی تێکرد.

طَمَـع برێتیـە لـەو شـتەی تـەماحی تـێ بکرێت، ڕۆژی سەربازان.

طَمَلَ گونکی نانی پانکردەوە بەتیرۆك.

طَمل هەویر، هەفیر.

طمـل گەمـزە، گێـل، ناچـیزە، هـەزاری بـەدحاڵی ڕوخـسار ناشـیرین، پیـاوی خراپەکاری جنێودەری گوێ نـەدەر بـەو قسانەی دێنەسەری وپێی دەگوترێن.

طُمِلَ بەخوێن یان بەڕۆن پیس بوو.

طَملَةَ، طَمَلَةَ، طُملَةَ نـاوی لـێخن، ئـاڤی لێڵ.

طَمَّنَ دڵنیای کرد، خاتر جەمی کرد.

طَمِن ڕاوەستاوی بێ جموجوڵ.

طَمُوح دەریایەك شەپۆلی بەرز بدات.

طَمُوم ئەسپی تیژڕەو.

● **طَنَّ** ١/**الذباب**، گیزەگیزی کرد. ٢/**فلان**، مرد، کۆچی دوایـی کـرد، عـەمری خـوای کرد.

طِنّ خورمای تازەی سوری زۆر شیرین.

طُـنّ ئەندامـەکانی لەشـی مـرۆڤ وئـاژەڵ، یەکەیـەکی پێوانـەی قورسـی بـەو یەکسانەبە. ١٠٠٠کیلۆ، تەن، تۆن.

طَنَّاز برێتیەلەکەسێك زۆر گاڵتە بەشت بکات یان گاڵتە بەخەڵکی بکات.

طَنَّان زۆربە ناوبانگ، ناودار.

طَنَأَ شەرمی کرد، شەرم دایگرت.

● **طَنَّـبَ** ١/چـادرەکەی بـەگوریس قـایم کـرد. ٢/**بالمكان**، تیایـدا نیشتەجێ بـوو. ٣/**الذئب**، گورگەکە لوراندی.

● **طَنِبَ** ١/**السهم**، لاربوویەوە، چەمایەوە.

طَنَب کەچایی ڕم، لاری وخواری نێزە.

طَنِخَ قەڵەو بوو، گۆشتی گرت.

طَنِخ قەڵەو، گۆشتن.

● **طَنَـزَ** ١/**بـه**، گاڵتـەی پێکـرد، پێـی ڕابوارد.

● **طَنَّـفَ** ١/**ه**، تۆمـەتباری کـرد، تۆمـەتی دایەپاڵی. ٢/**الجدار**، بەدرك یان بەتـەلی درکـاوی دیوارەکـەی تـەنی، سـەری دیوارەکـەی بـەدرك یـان بەتـەلی درکـاوی گرت.

طَنفَسَ ڕەوشت وخووی خراپ بوو، ئاکاری تێکچوو.

طَفِيَ سپڵی یان سیەکانی بەهۆی تینوێتیەوە لکان بەلاپاڵی دیواری سکیەوە، بەردەوام بوو لەسەرخراپەکاری و گەندەڵی.

طِنيُ گەندەڵی وخراپەکاری.

طَنَى نەخۆشین، پێچەوانەی ساغی وتەندروستی، تۆمەت، برێتیە لە خۆڵەمێشێك بەتەواوی دامرکابێتەوە.

طُنُي پیاوی زلەی لەش گەورە، پیاوی کەتەی فیل ئەندام.

طَنِين گیزەی مێش، گیزەگیزی مێش.

طَوّاب خشت دروستکەر، سورەوەکەری خشت، کەسێك پیشەی خشت دروستکردن بێت.

طَوار کۆتایی وسنوری هەر شتێك.

طُوار سنوری هەرشتێك.

طُوَال درێژ.

طَوَال درێژایی ڕۆژگار، درێژیی، درێژایی.

طُوب خشتی سورەوەکراو، خشتی سوور.

● **طُوبى** ۱/خۆشی و شادومانی، فەڕو بەرەکەت، بەهەشت، بەخت وشانسی باش. ۲/لَك، خۆشی بەحاڵت.

● **طَوَّحَ** ۱/الشیءَ، ونی کرد، بزری کرد. ۲/بِه، دوری خستەوە وئاوارەی کرد.

طَوَح دوور.

طَوَد کەژی گەورە، شاخی مەزن، تەپۆلکە، گردۆلکە.

طَور سنوری جیاکەرەوەی نێوان دوو شت، حاڵەت، بار.

طُور شاخ، چیا، کەژ، کێف، کێو.

طُوريَ نامۆ، بێگانە، غەوارە.

● **طَوَّسَ** ۱/ڕازاندیەوە. ۲/الصورة، وێنەی تاوسی کێشا.

طَوس مانگ، هەیڤ، ما، مان کە بەعاسمانەوە بەشەو تیشکداوێ.

طُوط مار، پیاوی بالآبەرز، دلێرو ئازا.

● **طَوَّعَ** ۱/لَه، وای لێکرد گوێ ڕایەڵ بێت.

طَوع فایلمەندی وئارەزو داری لەکردنی هەرکارێك.

طَوعاً بەئارەزوکردنی هەرکارێك، بەفایلمەندی کردنی هەرکارێك.

● **طَوَّفَ** ۱/بەوڵاتدا گەڕا. ۲/الناس، وەك لافاو هاتن وزەوی یان پڕکرد(واتە فەرمبالغی یان دروستکرد).

طَوف پاسەوانی شەوەدیوار، کەڵەك، جەلك وپیسی.

طُوفـان لافاو، زریـان، تاریکایی نوتـەکی شەو، هەرشتێکی زۆر.

طَـوْق توانـاداری لـەکردنی هـەرکارێك، گەردن، مل، گەردن.

● **طَـوَّقَ** ۱/**هـ** گەردن بەنـدی لـەمل کـرد، گەمارۆیدا.

طُول درێژی.

طَول تواناداری، بەخشیش ودیاری.

● **طَوَّلَ** ۱/**هـ** درێژی کرد، درێژی کردەوە.

طُومار پەیکی درێژ، پەڕەی درێژ.

● **طویـــل** ۱/درێـــژ. ۲/**الباع**: زرنـــگ، بەتواناو بەدەستەڵات. ۳/**العمر**: تەمـەن درێـژ، بەساڵاچـووگ. ٤/**اللسان**: زمـان درێژ، چەداوە ڕوو.

● **طَـوَى** ۱/ پێچایەوە، دەفـی کـرد، لـولی کرد. ۲/**الرحل**: بەئەنقەست خۆی برسی کرد.

طَوِيَ بەشێك لەشەو.

طُوى پاك، پاکژ.

طَوى برسێتی.

طَوِي پیاوی سك برسی.

طَوِيَ برسی بوو.

طَوِيَّة نیاز، مەبەست، ڕاز.

● **طَهَرَ** ۱/پاك بویەوە، پاکەوە بـوو. ۲/**هـ**: دوری خستەوە.

● **طَهَّرَ** ۱/**هـ** پاکی کردەوە، پاکژی کرد.

طُهـــر ئـــەو ڕۆژانـــە کـــەژن تیایانـــدا لەحەیزدا نیە.

طُهرَة پاکێتی، پاکژیی، خۆشتن بەئاو.

طَهو، طَهايَة ئاشپەزی، پیشەی چێشت لێنان.

طَهُور پاك کەرەوە، پاکژ کەرەوە.

طَهَى ورتکەکا، کای زۆر ورد.

طُهَى تاوان وگوناه، پوختەی هەرشتێك، شینۆ.

طَـيّ پێـچانەوە، پێـچانەوەی شـت بـۆ بردن.

طَيَّـاخ کەمژەیـەك خێـری تێدانـەبێت وچاکەی لێ نەوەشێتەوە.

طَيَّـــار فڕۆکـــەوان، لێخـــوڕی فڕۆکـــە، فڕۆکەڤان، خەلەبان، فڕۆکە ئاژۆ، بڕێتیە لەوکەســـەی فڕۆکـــە لێـــدەخوڕێت، هەرشتێك بڵاوبوبێتەوە، پرژوبڵاو.

طَيَّارَة فڕۆکە، تەیارە، باڵافڕ.

طَيَّان قوڕپەز، گڵ ساز.

طِيَانَــة گـڵ کـاری کـردن، قوڕکـاریی کردن.

طِيـب بـۆنی خـۆش وعـەتر، چـاکترینی هەرشتێك.

طَيِّب حەڵاڵ، پاك، پێچەوانەی پیس.

طِيبَة پاك وپوخت، ناوێکه بۆ زمزم.
●**طَيَّحَ ١/الشيءَ** ونی کرد، بزری کرد.
●**طَـيَّخَ ١/ه** لەکـەداری کـرد، قێزەونـی کرد.
طَيخَـة ناشـوب، بـەلا، ئـاژاوەو فیتنـە، گەمـژەو گەلحۆیـەك هـیچ خێـرو چـاکە یەکی تێدانەبێت ولێی نەوەشێتەوە.
طَير مەل، باڵندە، پەلەوەر.
طَيَـران فـڕین، هـەڵفڕین، هـەڵفڕینی باڵدارەکان بەهەوادا.
●**طَيَّرَ ١/المالَ** بەشی کرد، دابەشی کرد.
طَــــيس خــــۆڵ، ژمارەیــــەکی زۆر، مێرولەوماسـی چـونکە وەچـەیەکی زۆر وزەوەند دەخەنەوە.
طَيش بێ باکی، گەمژەیی، نادانی.
طَيـــف شـــێتی، شـــێتێتی، تـــوڕەیی، ئەندێشەوخەیاڵ، دوودڵی ووەسوەسە.
طِيلَة تەمەن، عومر، ماوەی ڕۆژگار.
●**طَـيَّنَ ١/الحـائِطَ** بـەقوڕ سـیواغیدا، بەقوڕ سیواقیدا.
طِين قوڕ، خۆڵی تەڕکراو، حەڕی.
طِينَة سروشت وخوو، قوڕ، حەڕ.
طَيُوب عەترو هەرشتێکی بۆنخۆش.
طَيُّور چالاك وتیژڕەو.
طُيُور باڵندە، مەل (وشەکە جەمعە).

ظِئر دایەن، ئافرەتێك شیر بدات بەمناڵی غەیری خۆی.
●**ظـأَبَ** ١/ژنـی هێنـا. ٢/**ە** ژن خوشـكی ئەوی هێنا وبویە ئاوەڵزاوای.
ظَـــأب مێـــردی ژن خوشـــك، مێـــردی خوشكی ژن، ئاوەڵزاوا.
ظَأَرَ میهرەبانی وسۆزی نیشاندا.
ظؤرة دایەن، شیردەر.
ظارِی گەزندە، هەرچی یەك بگەزێت.
ظَـالِع شـەل، لـەنگ، پیـاوی كۆنـە كـار، تۆمەتبار.
ظالِم ستەمكار، زاڵم، كەسێك نادادگەری پیـــشەی بێـــت وســـتەم وجـــەور بـــەكار بێنێت.
ظاهِر ئاشكرا، ڕۆشـن، دیـار، پێچەوانەی **(باطن)** ناوێكە لەناوەجوانـەكانی خـوای گەورە.
●**ظاهِرَة** ١/ بەهەمان واتای **(ظاهر)**دێت لەحاڵەتی **(تأنیث)**دا، دیـاردە. ٢/**الجبل،** قولـەی كێـو، لوتكـەی شـاخ، قوتـەی كـەژ، بەرزترین جێگەی كێف وچیاوهەرد.
ظاهِری دەرەكی، ڕوا ڵەتیی، ئاشكرابین.
ظاهِرِیَّة ڕێبازێكە پێـی وایـە مەعریفـە كـــورت هـــەڵهاتوە لـــەڕوداوە بـــەر هەستەكاندا (فینۆمینیسم).

ظَبـیٌ ئاسـك، مـامز، كـەژاڵ، خـەزاڵ، مامبز، ئەسپی قەڵەو.
ظَبْیَة ئاسكی مێ، كچی عازەبی گەنج.
ظِـرٌ بەردێكـە دەمـی تیـژی هەیـە وەك دەمی چەقۆ.
●**ظَرٌ** ١/بەردی **(ظِرّ)** ی شكاند. ٢/**الناقة،** بە بەردی**(ظِرّ)** سەری بڕی.
●**ظَرِبَ** ١/**بكذا،** پێوەی لچكا، پێوەی لكا، پێوەی چەسپی.
ظَرِب گردۆلكەی بچوك.
ظُرُبّ پیاوی كورتە باڵای گۆشتن.
ظَـرُفَ زیـرەك وچـاو تیـژبوو، هەیئـەتی جوان بوو.
ظَـرْف زیرەكـی، زەرف، كیـسی لەكاغـەز دروست كراو.
ظَــرف، ظَرافَــة شایــستەیی، هـۆش، زیرەكی.
ظَروری هۆشمەندی زیرەك.
ظُرُف بارودۆخ.
●**ظَـرَی** ١/**الماء،** لەبـەری ڕۆشـت، جـاری بوو.
ظَریف زیرەك وبیرتیژ، بەزەوق.
ظِعــان، ظَعــون كـوریس، كوریـسی بەستنەوەی كەژاوە.
ظَعَنَ ڕۆشت وكۆچی كرد.

ظَعن سەفەر، گەشت.

ظَعِينَـــة کـەژاوە، ژنێـك لەناوکـەژاوەدا بێت، کۆچوبار.

●**ظَفَـــرَ ١/ه** نینـۆکی بەڕوخـــساردا چەقاند.

●**ظَفَّرَ ١/الشیء** نینۆکی پێدا چەقاند. ٢//ه داواونزای بـه ئامـانج گەشـتنی بـۆ کرد.

ظَفِـــرَ بەدەســـتی هێنـــا، بـــەئامانج ومەبەست گەیشت.

ظَفِـــر کەسـێك هەرچـی یـەکی ویـست بەدەســـتی بهێنێـــت، کەســـێك هـــەر ئامانجێکی بوو بەدەستی بهێنێت.

ظَفَر زەوی پڕ لەگیا.

ظُفـــر، ظُفُـــر، ظِفـــر نـاخون، نینـۆك، ناخو.

●**ظِـــلال ١**/ســـێبەر، ســـایە. ٢/**البحـــر**، شەپۆلی دەریا.

ظَلّام زۆر ستەمکار.

ظَلام تاریکی، سەرەتای شەو.

●**ظَـــلَّ/** بـــەردەوام بـــوو، مایـــەوەو بەرقەراری وەرگرت. ٢/**الشیء**، درێژ بوو.

ظِلّ سێبەر، سەربەرزی، خۆش گـوزەرانی ورەفاهیـەت، سـەرەتای گـەنجی وزسـتان، دامێنی کراس وپۆشاك.

●**ظَلَعَ ١/البعیرُ** لەڕێ ڕۆشتندا لەنگی.

ظَلع عەیب وناتەواوی.

●**ظَلَّـفَ ١**/زیـاد بـوو، زۆربـوو. ٢/**ه عـن کذا**، دوری خستەوە.

ظَلـف ڕەوا، ڕێگـه پێـدراو، پـوچ وبـاتڵ، گوزەران وژیانی ناڕەحەت.

ظَلف سمی مانگاو ئاسك ومەڕ، دووسم.

ظَلَـف کـامڵ وتـەواو، هـەر جێگەیـەکی بەرزتر لە ئاووقوڕ، خوێنی بەفیڕۆ ڕژاو.

ظَلَمَ ستەمی کرد، بێ دادی کرد.

●**ظَلِمَ ١**/تاریك بوو. ٢/**الله اللیلَ**، تاریکی کرد. ٣/**الرجلُ** چوە تاریکیەوە.

ظُلم سـتەم، بـێ دادی، تـاریکی، هاوبـەش پەرستی، دانـانی شـت لەغـەیری جێگـەی خۆیدا.

ظَلَم شاخ، چیا، هەرد، کێو، کەژ، کێف.

ظَلَم بەفر، بەور، وەور، بەرف، وەفر.

ظُلْمَة تاریکی، پێچەوانەی ڕۆشنایی.

ظَلُوم زۆر ستەمکار، کەسێك زۆر ستەمی لێ بوەشێتەوە.

ظُلَّـــة هەرچـــیەك ســـێبەر بـــدات وەك درەخت، درەختی سێبەردار، سابات.

ظِلَّـة هەرچـی یـەك سـێبەر بـدات وەك هەوروشتی تر.

ظَلِيف حالْ شڕ، بەدحالْ، سەر شۆڕ، هەرمەسەلەیەکی زۆر سەخت ونارەحەت، جێگەی سەخت ودژوار، بێخی گەردن.
ظَلِيل سێبەردار، هەمیشە سێبەردار.
ظَلِيم وشترمری نێر.
ظَلّيم زۆر ستەمکار.
ظَمء ئارەزومەندی، تینوێتی.
ظَمْئان ئارەزومەند، تینو.
ظَمَأ، ظَمَاء تینوێتی.
ظَمِیءَ زۆر تینوی بوو.
ظَنّ گومان، شك.
ظَنَّ گومانی برد، شکی کرد، مەزەندەی کرد.
ظَنُّون گومان بەر، پیاوی کەم فێڵی متمانە پێ نەکراو.
ظِنَّة بەد گومانی، کەم لە هەر شتێك، تۆمەت.
ظَنِين تۆمەتبار.
●**ظَهَرَ** ١/لەدوای بزر بوون بەدەر کەوتەوە، دەرکەوت، سەری هەڵدا. ٢/ **الفساد**، گەندەڵی تەشەنەی کردو دەرکەوت وبلاوبویەوە. ٣/**ه** کێشای بە پشتیدا.

ظَهر پشت، دیوی دواوەی سك، ماڵ وسامانی زۆر.
ظُهر نیوەڕۆ، ناوەڕاستی ڕۆژ.
ظَهَرَة هەرچی یەك لەماڵدا هەیە وەك جل وبەرگ وکەلو پەل.
ظِهرَة کۆمەك، یارمەتی، هاوکاری، هۆز وعەشیرەتی پیاو.
ظَهِیر هەرچی ئاژەڵێك پشتی بەهێز بێت وەك ئەسپ ووشتر، پشت گیرو یارمەتیدەر.
ظَیّ هەنگوین.
ظَیّان هەنگوین.

ع

عائب لەکەدار کەر، لەکەدار.

عائث شێری بێشەو جەنگەڵ.

عائد عیادەکەر، کەسێ سەردانی نەخۆش بکات، کەسێك لە شوێنێك گەڕابێتەوە.

عائدة داهات، سود، کەڵك، قازانج.

عائذ وشتر وکەژاڵی تازە زاو بۆیە واناونراوە چونکە بێچوەکەی پەنای بۆ دەبات.

عائر ...یەك ببێتە هۆی چاو ئێشە، دودڵ وسەرگەردان.

عائش زیندوو، ئاسودە، پیاوێ گوزەرانی خۆش بێت.

عائق کۆسپ، لەمپەر، هەرچیەك ببێتە هۆی سەرقاڵ کردن و ناڕەحەت کردنی مرۆڤ.

عائل ترازوی لار، بێ نەوا.

عائل هەژار، کەم دەست.

عائلة خێزان، خانەوادە.

عائن ناوی ڕەوان.

عَاب لەکە، ناتەواوی و عەیب.

● **عابَ ۸/الشيءَ:** لەکەداری کرد، عەیب داری کرد.

عابث گاڵتە کەر بەدین وخوڕەوشت، کەسێك ئاین وخوڕەوشت بەگاڵتە بگرێت، عەبەسی.

عابد خزمەتکار، پارێزەر، خزمەتکاری مزگەوت، خواپەرست.

عابر ڕێ گوزەر، ڕێبوار، سەرنج دەر لەهەر شتێ.

عابس، عبوس ترشڕوو، دڵتەنگ، ڕوگرژ.

عابية کەنیشك و کەنیزەکی جوان ڕوخسار وخۆشڕوو. .

عات بێ بەزەیی، ستەمکەرو دڵڕەق.

عاتق شەرابی کۆن، مەێی کۆن بوبێت؟ شان.

عاتك سوری زۆر تێر، پیاوی جوانمەرد و بەخشندە، پاڵفتەو بێ خەوش لە هەرشتێ بێ.

عاتن توند وتۆڵ.

عاتي ستەم کار، شەوێ زۆر تاریك بێت.

● **عاثَ ۸/الشيءَ:** شتەکەی خراپ کرد.

عاثور چاڵێکە بۆ شێر هەڵدەکەنرێت، بیری ئاو.

عاج ددانی فیل، شەفرەی ئەملاولای دەمی فیل کەوەك چەقۆی تیژ وان.

عــاجِز كۆڵـەوار، دەستەوەسـان، نابینـا، کوێر، کەسێك نەتوانێ شتێ بکات.

عاجِل پەلە، دەست و بردو خێرا.

عاجِلاً بەپەلەو. بێ درەنگ.

عاجِلة دونیا، هەرشتێکی بەپەلە.

●**عاجَمَ** ١/**هـ** تاقیکردەوە.

●**عَادَ** ١ گەڕا یەوە. ٢/**هـ** کردیە عـادەت و نـەریت و خـوو. ٣/**المـریضَ** سـەردانی نەخۆشەکەی کرد. ٤/**الى الوعي** هاتـەوە هـۆش خـۆی، گەڕایـەوە سـەرحاڵەتی هۆشیاری.

عــادِر زۆر درۆزن، کەسـێك زۆر درۆزن بێت.

●**عادَلَ** ١/**بين الشيئين** یەکسانی کردن، هاوتـای کـردن. ٢/**هـ في المحمل** لەگەڵیـدا سوار بوو.

عادِل دادگەر.

عادة خوو، نەریت، ڕەوشت و عادەت.

●**عــادَى** ١ **فلانـاً** دوژمنایـەتی لەگەڵدا کرد، بوبە دوژمنی.

عادِي دەست درێـژ کـەر، دوژمـن، شێری بێشەو جەنگەڵ. .

عــادِيّ ئاسـایی، هـەر شـتێ یـان کارێـك مرۆڤ لای گران و نامۆنەبێت.

عاذَ پەنای برد.

عــاذِب کەسـێك بـەهۆی تیونێتیـەوە واز لـەخواردن بێنێـت، ئاژەڵێـك بـە پێـوە وەسـتا بێـت و هـیچ نـەخوات و نەخواتەوە. .

عــاذِل لۆمـەکار، سـەرکۆنەکەر، نـاوی مانگی شەعبان و شەوال.

عار عەیب و عار.

●**عــارَ** ١/ هـات و چـوو بەدودڵیـەوە. ٢/ **فلاناً** عەیب داری کرد.

●**عارَ** ١/**هـ** کوێری کرد.

عــار عـەیب، نـەنگی، شـورەیی، جنێـو، ڕیسوایی.

عارِض پێچەوانەی ئەصلی و جەوهـەری، شاخ، چیا، هەورێ لە ئاسۆوە دەرکـەوێت، ڕووکەش.

●**عارِضة**١/ددانی پێشەوەی نـاودەم. یـان ئەوددانانـــەی لـــەکاتی پێکـــەنین و زەردەخەنــدا دەردەکــەون، لای ڕومــەت، ڕای جوان، پێداویستی. ٢/**الازياء** نمایش کاری جلوبەرگ، کیژێ پیشەکەی نمایش کردنی جلو بەرگ بێت.

عارِف دانا، ئاگا، وەئاگا، خودناس.

عارِن شێری بێشەو جەنگەڵ.

عارة شتی بەخواسـتن بیدەیتـە کەسـێك بەوەمەرجەی بۆت بگەڕێنێتەوە.

● **عاري** ١/ڕوت، كەسێك جلكی لەبەردا نەبێت. **٢/الاقدام:** پێ پەتی، پێخاوس. **٣/الراس:** سەرقوتی، سەر ڕوت.

عارِيَة شتێك بەخواستن بیدەیت. بەكەسێك بەو مەرجەی بۆت بگەڕێنێتەوە، ژنی ڕوت.

● **عازَ** ١/الشيء فلانا: پێویستی زۆری پێی بوو بەڵام دەستی نەكەوت.

عازِف مۆسیقاژەن، گۆرانی بێژ.

عازِل جیاكەرەوە، مادەی نەگەیەنەری گەرمی و وزەی عەلەتریك.

عازِم پێداگر، كەسێك پێداگربێت لەسەركردنی هەركارێك.

عاسّ پاسەوانی شەو.

عاسَ بەشەودا گەڕا، بەشەودا پاسەوانی كرد.

عاسِم پیاوی تەماعكار، پیاوی ڕەنجدەر لە پێناوی ماڵ و خێزانەكەیدا.

عاشَ ژیا، ژیانی بردە سەر، بویە خاوەنی ژیان.

عاشِر دەیەم، دەهەم.

عاشِق دڵدار، عاشق، ئەوین دار، ئەڤیندار.

عاص گەردنكەش، یاخی، كەسێك لەسنورو گوێ ڕایەڵی دەرچوبێت.

عاصِر پیاگی كەم خێر.

عاصِرَة مەكینەی ئاوی میوە گرتن، مەكینەی میوە گوشین.

عاصِف ڕۆژێ گێژەڵۆكەی هەبێت، ڕەشەبا، بای بەگێژەڵۆكە.

عاصِفَة گەردەلول، گێژەڵۆكە.

عاصِمَة پایتەخت، مەڵبەندی وڵات.

عاصي یاخی، گەردنكەش، كەسێ لەفەرمان وگوێڕایەڵی دەرچوبێت.

● **عاضَّ** ١/ت الدواب: گازیان لەیەكتر گرت.

عاضِه جادوگەر.

● **عاطَ** ١/ت العنق: درێژبوو.

عاطِر كەسێك حەزی لەعەتر بێت یان زۆری بەكاربێنێت.

عاطِرَة پاك، پاكیزە.

عاطِس بەرەبەیان، بەیانی.

عاطِف پیتی گرێدان، پیتیعەتف، چادر.

عاطِفَة بەزەیی وسۆز.

عاطِل ژنێ خشڵی پێوە نەبێت، پیاوی بێ كارو بێ پارە.

عاطِم تیاچووگ، لەناوچوگ، كەسێك لەناو چوبێت.

● **عاطى** ١/ه: خزمەتی كرد.

عافَ وازى لىّ هێنا، وازى هێنا، كۆڵى دا.
عاف ئاسان ونەرم.
عافِط ترِكەن.
●**عافَقَ** ١/ﻫ: فێڵى لێكرد.
●**عافى** ١/اللهُ فلاناً: خودا نارِەحەتى و بەلاّى لىّ دورخستەوە. .
عافِى ميوان، ميڤان، پاشماوەى خۆراك و چێشت كەلەناو قابلەمەى خواستراودا بۆ خاوەنى قابلەمەكە بەجێ دەهێڵرێت وەك كرێى بردنى مەنجەڵەكە، بەخشندەو چاوپۆشى كەر.
عافِية تەندروستى وساغ و سەلامەتى تەواو.
●**عاقَ** ١/ﻫ: سەرقاڵى كرد، لەمپەرى بۆ دروست كرد، پەكى خست.
●**عاقَبَ** ١/ﻫ: سزاى دا. ٢/ﻫ في الراحلة: لەدوايەوە سوار بوو.
عاقِب ئەوكەسەى كە لەرِوى پلەوە لەدواى يەكەم دێت. .
عاقِبة ئاقيبەت، چارەنوس، وەچە، كۆتايى كارو هەرشتێ، ئاكام.
●**عاقَدَ** ١/ﻫ: بەڵێنى پێدا، پەيمانى لەگەڵدا بەست.
عاقدات ئافرەتانى جادوگەر.
عاقِر ژنێ نەزۆك بێت، پياوێ نەزۆك بێت.
عاقِل ژير، ئاقڵ، دانا.
عاكِب گرۆهى زۆر، كۆمەڵێكى زۆر.
عاكَسَ قسەى پێچەوانە كردەوە، وتەى هەڵگێرِايەوە.
عاكِف نيشتە جێ، كەنارگير.
عاكِل رِژد، چاوچنۆك، كورت، كورتە بالاّ.
عالٍ بەرز، بڵند.
●**عالَ** ١/هەژاركەوت، لەرِۆشتندا شانازى و كەش وفشى كرد، لەحوكمداندا ستەمى كرد، لەكێشانە كردن وترازو بازيدا ناپاكى كرد، منداڵى زۆربوو. ٢/اليتيمَ: ئەركى بەرِێوەبردن و سەرپەرشتى كردنى منداڵى هەتيوى خستە ئەستۆى خۆى، سەرپەرشتى هەتيوەكەى كرد. .
عالَة وشتر مر، نەعامە.
عالَجَ چارەسەرى كرد، دەرمانى كرد، چارەى كرد.
عالَم جيهان، گێتى.
عالِم دانا، زانا.
عالَمِىّ جيهانى.
عالَنَ ئاشكراى كرد، رِاى گەياند. .
عالِن ئاشكرا.

عالي بلند، بەرز.

●**عامَ** ١/لەئاودا مەلەی کرد. ٢/**الزمان:** شلەژا، تێك چوو. .

عامّ گشتی.

عَام ساڵ، چوار وەرز، ڕۆژ.

عامِر ئاوەدان، ئاوا.

عامِل کرێکار، هەرکەسێ بەدەستی خۆی کاربکات، سەرۆك وحاکم، خزمەتکار.

عامّی نادان، نەزان، نەخوێندەواری.

عامیّة زمانی ڕەشۆکی خەڵك.

عَان کوریسی درێژ.

●**عــانَ** ١/**ت المرأة:** کەشــتە ناوەڕاســتی تەمەنی.

عانَة کەلە گوێدرێژی کێفی، بەرەتوك، جێگەی ڕوینی موو لەبەر موسڵداندا.

عانِب خاوەن ترێ.

عانِــــد هەرشــــتێ یــــان هەرکەســــێ لەمەبەست لایدابێت.

عــــانِس پیــاوێ پــیر بوبێــت وژنــی نــەهێنابێت، کــچێ پــیر بوبێــت وهێــشتر شوی نەکردبێت، کچی قەیرە.

●**عانَقَ** ١/**ه** باوەشی پیادا کرد.

عانٍ دیل، سەرشۆڕ، مل کەچ.

عانی ئاو یان خوێنی ڕژیاو.

●**عــاوَدَ** ١/گەڕایــەوە. ١/**الشيء:** کردیــە خووی خۆی، کردیە عادەتی خۆی.

●**عَاوَنَ** ١/**ه** یارمەتیدا، کۆمەکی کرد.

●**عاهَدَ** ١/**ه** پەیمانی پێدا.

عاهِر پیاوی زیناکەر، ژنی زیناکەر.

عاهِد، عَهِد زیناکەر، گان دەر، گانکەر.

.

عاهِــل پادشــای مــەزن، ژنــێ مێــردێ، نەبێت.

عــاهِن سـەقامگیر، ئامـادە، پەلـە، خێـرا، هەژار، نەدار، تەمبەڵ، تەوەزەل.

عاهَة ئافەت، کـەم وکورتی، نەخۆشـین، نــەقص و ناتەواویــەك. کــە بەمرۆڤــەوە دیاربێت، کەفتەکاری.

●**عایَشَ** ١/**ه** لەگەڵیدا ژیا.

●**عایَنَ** ١/**ه** بەچاوی خۆی بینی.

●**عَــبَّ** ١/**الماء:** بــەبێ هەناسـەدان ئـاوی خــواردەوە، بەیــەکبین ئــاوی خــواردەوە. ٢/**البحر:** شەپۆل وهەڵچونی زۆر بــوون. ٤/ ڕوخساری جوان بوو.

عَبّ تیشك و ڕوناکی خۆر.

عِبْ بەرپرسیارێتی.

●**عَبَــا** ١/ڕوی ڕۆشــن بــومەوە. ٢/**المتاع:** ئامادەی کرد.

عُباب شەپۆلی دەریا.

عَبابَ خواردنەوەی ئاو.

عِباد بەندەكان (وشەكە جەمعە).

عِبادة بەندایەتی كردن، خواپەرستی.

عِبارة ڕستەی واتادار.

عَبّاس شێری بێشەو جەنگەڵ.

عباقیَـــــة شـــــوێنەواری بــــــرین بەڕوخسارەوە.

عبام كەسێ نەنەقڵی هەبێت ونەئەدەب وئازایەتی.

عباء عەبا، عابا، پارچە قوماشێكە. ژنان لەسەروی پۆشاكەوە لەخۆیان دەئاڵێنن.

عَبْأ هاو وێنەو هاوشان.

عِبْأ كۆڵ، بار، هەرچیەك قورس بێت.

●**عَبَــأَ** ١/ئامـادەی كـرد، سـازی كـرد. ٢/**الجیشَ** سوپای بۆ جەنگ ئامادە كـرد، ئۆردوی بۆشەڕ سازدا.

عَبِثَ گاڵتەی كرد، یاری كرد، ڕای بوارد.

عَبَث كردنی كاری بێ سودو بێ مەبەست بێت، گاڵتە، كاری بێ سود.

عَبَثــاً بـێ هـودە، بـێ فایـدە و پـوچ، ئاشووبەو هەرەمەكی.

عَبَدَ بەندایەتی كرد، خواپەرستی كرد.

●**عَبّــدَ** ١/**هُ** كردیـە كۆیلـە، سەرشۆڕی كرد، ڕامی كرد.

عَبِدَ پەشیمان بوەوە.

عَبَدة مانەوە، بەقا.

عَبْد مرۆڤ ئیدی چ كۆیلە بێت یان ئازاد چـونكە لەهـەردوو حاڵەتەكـەدا بەنـدەی خودایە. .

عَبَدَة توانا، هێز، قەڵەوێتی.

عَبَـد پەشـیمانی، تـوڕەیی، لۆمـە كردنـی نەفس، عارونەنەگی.

عَبَرَ غەمگین بوو، گریـا، خـەو پـەڕژێنی خەوی كرد.

غَبِرَ گریاو ڕۆندكی ڕشت.

عُبُـــر زۆر لەهەرشـتێ بێـت، بــەهێزو بەتوانا.

عَبْر، عِبْر بەهێزو بەتوانا.

عَبّـرَ خـەوی خەوپـەرژێن كـرد، خـەونی لێك دایەوە، دەری بڕی.

عِبْرَة پەند، عیبرەت.

عَبْرَة فرمێسك، تنۆكێ ڕۆنـدك، دڵتـەنگ بێ گریان.

عِبْرِيّ جوو، جوولەكە.

عَبَسَ ڕوی ترش كرد، ڕوی گرژ كرد.

عَبَس سەنێرو میزو پۆخڵی كە بـەكلكی وشترەوە وشك دەبێتەوە.

●**عَبِسَ** ١/**البعیرُ** سەنێرو میـزو پـۆخڵی پێوە وشك بویەوە.

●**عَبَشَ** ١/**الشيءَ** چاكی كرد.

عَبْش چاکی و گونجاوی لەهەر شتێکدا بێت. .

عَبَش بی ئەقڵی ونادانیی.

عَبْشَة بێ ئاگایی، بێ هۆش.

●**عَـبَطَ ١/التراب،** خـۆڵی بـەباداکرد. **٢/الرجل،** لەپاشملە باسی کرد، غەیبەتی کرد. **٢/الشيء،** دوولەت بوو. .

عَبط درۆی بێ. هۆو بێ بەڵگە.

●**عَبِقَ ١/المکان،** بۆنی خۆشی تیادا بڵاو بویـەوە. **٢/ بالمکان،** تیـای دامایـەوەو سەقامگیر بوو.

عَبِق کەسێك بۆنی خۆشی لێ بێت.

●**عَبْقَرَ ١/السراب،** بریکەی دایەوە.

عَبْقَـر جێگەیەکـە عـەرەب پێیـان وایـە زۆری پەری (جنۆکە)تیادایە.

عَبْقَـرة ژنـی گۆشـتن ونـەرم ونـۆڵ، درەخشانەوەی تراویلکە. .

عَبْقَـريّ زۆر زیـرەك، هەرشـتێك مـروڤ سەری لێی سورپمێنێت ئەوەندە بێ کـەم وکووری بێت، بلیمەت.

عَبَكَ تێکەڵاوی کرد.

عَبَكة گرێ لەگوریسدا، کەم لەهەرشتێ.

●**عَبَـلَ ١/**درەختەکـە گـەڵای کـرد. **٢/الشيء،** بریی.

عَبَل گەڵای پێچ خواردوو.

عَبِلَ، عَبُلَ قەڵەو. وزل بوو.

عَبْل، عَبِل قەڵەو وزل.

عَبَنَ توندو زبر بوو.

عَبْهَر نێرگز، نێرگس، یاسەمین.

عَبْو سەنگین، قورس.

عبودیَة بەندایەتی، پەرستنی خودا.

عَبول مەرگ.

عَبّیَ ئامادەی کرد، سازی کرد.

عَبید بۆنی خۆش، بەندە.

عَبیط ئاژەڵێك سەرببڕدرێت قەڵەوو بێ عەیب بێت، نادان، گەمژەو بێ هەست.

عِبْء بار، کۆڵ، هەرشتێکی قورس.

عَتا لوت بەرزی نواند ولەسنور دەرچوو، سەرپێچی کرد، سەرکەشی کرد. .

●**عـاتَبَ ١/ه،** سەرکۆنەی کرد.

عِتاب سەرکۆنەکردن، تورەبون.

عَتَـاد کەلاسی گـەورە، هۆکاری سـەفەر، ئامادەگی، کەلو پەلی جەنگ.

عَتّار ئازا، بوێر، ئەسپی بەهێز.

عُتاق شەرابی کۆن.

عَتّـال کەسـێ بـار بـەکرێ بگوازێتـەوە، باربەر، حەماڵ.

عِتالَـة باربـەریی، پیـشەی باربـەرو حەماڵ.

عَتامَة رەنگ دێزیی، ماتیی.

عَتاهَة سەرلێشێوان وگومڕایی وبێ ئەقڵی.

●**عَتَبَ ١/عليه:** بەرگری بەشێك لەكارەكانی لێكردو سەركۆنەی كرد. **٢/البعير:** لەسەر سێ لاق ڕۆشت.

عَتَب گەندەڵیی وخراپە.

عَتَبَة كاری ناخۆش وسەخت، ناڕەحەتی سەرەمەرگ یان ناڕەحەتی مردن، پلەی قادرمە، زەوی ڕەقەڵان، كەوش كەن و داری ژێر دەرگا.

عَتُدَ ئامادەبوو.

عَتَّدَ ئامادەی كرد.

عَتَد، عَتِد ئامادە، سازكراو.

عُتُدَة ئامادەگی گەشت وسەفەر.

●**عَتَرَ ١/العتيرة:** سەری بڕی. **٢/الرمح:** لەرییەوە.

عِتْر پیاوی بەهێز، بنەڕەت وبنچینە وئەصڵ، قوربانی بت، هەر ئاژەڵ یان گیاندارێكی سەربڕاو.

عِتْرَة وەچەی پیاو.

عِتْرِس شێری بێشەو جەنگەڵ، كەڵەشێر.

عَتْرَفَة سەختی.

عُتْرُوف، عِتْرِيف خراپەكار، بێ باك ودلاوەر.

●**عَتَفَ ١/الهفن:** هەڵی كێشا، هەڵی كەند.

عَتَقَ ئازادبوو، لەكۆیلەیەتی ڕزگاری بوو.

.

عِتْق ئازادی، كۆنەیی، جوانێتی، شەرەف ونەجابەت.

عَتُقَ كۆن بوو، چاك بوو.

عُتُق ئازادی، كۆنەیی.

عُتُقِي پینە دۆز.

●**عَتَكَ ١/اللبن:** زۆر ترش بوو، ترشا.

عَتْك زەمانە، ڕۆژگار.

●**عَتَلَ ١/ه:** توند ڕای كێشا. **٢/الشيء:** هەڵی گرت.

عُتُلّ زۆر خۆر، توند وتیژ لەهەر شتێ، دڵ ڕەقی كەللە شەق.

عَتَلَ هەڵپەی كرد بۆ شەڕو خراپە.

عَتِل هەڵپەكار بۆ شەڕو خراپە.

●**عَتَمَ ١/عن الأمر:** وازی لێهێنا، نەی گەیاندە ئەنجام. **٢/الليل:** بەشێكی لێ ڕۆشت.

●**عَتَّمَ ١/**تاریكی كرد. **٢/الرجل:** بەتاریكی ڕۆیشت.

عُتْم، عُتُم درەختی زەیتونی دەشتی، درەختی زەیتونی بیابانی یان دەشتی.

عَتَمَة تاریكی شەو.

●**عَتَنَ ۱/ه**، بەتوندی پاڵی پێوەنا.
عُتُن پیاوێ هەڵمەتی بەهێز بێت.
عُتُو ستەمگەری، گوستاخی.
عُتـهَ ئاوەزی نوقسان بوو، کەم ئەقڵ بوو.
عَته، عُته بێ ئەقڵی.
عَتِیّ لەسنور دەرچوو.
عَتِید ئامادە، ساز.
عَـتِیرة بـەرخێك جـاران عەرەبـەکان لـەمانگی (ڕەجـەب)دا بـۆ بتـەکانیان سەردەبڕی.
عتیق کۆیلەی ئـازاد کـراو، کۆن، دێـرین، بەخشندە، هەڵبژاردە لەهەرشتێ.
عَتِیك ڕۆژی زۆر گەرم.
عَتِیل خزمەتگوزار، بەکرێ گیراو.
●**عَثَّ ۱/ه**، پێدا گری لێکرد. ۲/**ت الحیّة فلاناً**، مار فلان کەسی گەست.
عُثَان دوکەڵ، تەپ وتۆز.
عَثَاء مار.
عَثِجَ کەم کەم خواردیەوە.
عَـثْج، عَـثَج. گـرۆی سـەفەر کـەران، بەشێك لەشەو.
عَثَرَ درۆی کرد.
عَثْر درۆ، پەیڤی ناڕاست.
عُثْر قەلەڕەشکە، قەلەڕەشە
عَثْرَة جیهاد، جـەنگ، زمـانی هەڵکـەوت، پێ هەڵکەوتن، قاچ بەلادا هاتن. .
عَثَرَ ۱/علی الشیء، شـتەکەی دۆزییـەوە، پەیی پێ برد.
عُثْقُول هێشوی مۆز.
عَثِلَ قەوی وزل بوو.
عَثْم ئێسقانی کەچ، ئێسقانی لارو خوار.
عُثْمـــان مــار، بەچــکەی مــار، نــاوی خەلیفەی سێهەمی ڕاشدین. .
عَثَنَ ۱/فی الجبل، سەرکەوت پیادا. ۲/**ت النار**، ئایەرەکە دوکەڵی کرد. .
عَــثِن چێـشتی بـەهۆی تێکـەڵاو بـونی دوکەڵەوە خراپ. بوبێت.
عَثَن دوکەڵ، تەپ وتۆز.
عَثُول گەمژەو گەل.
عثْوَل زۆر لەتوکی لەش یان قژ.
عُثَّة پیرە ژنی دەم پیس، پیرە ژنی زمـان پیس.
عُثَّـة، عـثّ. جـۆرە مارێکـە لـەکاتی برسێتی دا یەکتری دەخۆن.
عَثَـی زیـادڕەوی کـرد لەخراپـەکاری یـان کوفریان لوت بەرزیدا.
عِثْیَر خۆڵ'و خاك.
عَجَّ هاواری کرد، دەنگی بـەرز کـردەوە و قیژ و هوری کرد.

عُجاب کارێك مایەی سەرسامی بێت.
عَجاج خۆڵو تەپ و تۆز، دوکەڵ، گەمزەو گێل.
عَجّار کەسێك تۆپەڵە هەویر(گونك)بخوات.
عِجاف ڕۆژگار، گای لاواز.
عَجّال زۆر پەلەو خێرا.
عُجّام ناوکی خورما.
عَجّام شەمشەمە کوێرەی زل.
عِجان مل، گەردن.
عَجّان گەمزەو گێل، هەویر شێل.
عَجِبَ سەری سوڕما، سەرسام بوو. .
عَجْب کۆتایی هەرشتێ
عُجْب لوت بەرزی، خۆبەزل زانین، خود پەسەندی. .
عَجَب سەرسوڕمان، سەرسامی.
عَجَّبَ ٨/هـ سەرسامی کرد، وای لێکرد سەری سوڕبمێنێت. .
عَجَّجَ خۆڵی بەباداکرد، ماڵەکەی پڕکرد لەدوکەڵ.
عَجْد، عُجْد دنکۆڵەی ترێ، دنکی ترێ، دەنکی مێوژ.
● **عَجَرَ** ٨/هـ بەگاڵۆك. لێی داو شوێنی لێدانەکە ئاوسا.

عَجَرَ لەبەرترس یان هەرشتێکی تر بەخێرایی ڕۆشت.
عَجْر هەڵتۆقینی هەرشتێ.
عَجْرَفَة لوت بەرزی وخۆبەزل زانین.
عَجْرَمَ پەلەی کرد.
عُجْرِيّ درۆزن، بەڵاو سەختی وتەنگانە.
● **عَجَزَ** ٨/ت **المرأة** پیر بوو، بوە پیرەژن، گەشتە تەمەنی بێ ئومێدی.
عَجْز شمشێر.
عَجِزَ دەستەوسان بوو، نەی توانی زاڵ بێت بەسەر هەرکار یان شتێکدا.
● **عَجَّزَ** ٨/هـ دەستەوسانی کرد.
عَجُز، عُجْز، عِجْز، عَجُز، عَجِز کۆتایی هەرشتێ، بەشی دواوەو کۆتایی هەرشتێ، پاشەڵ.
● **عَجَسَ** ٨/**الشيء** توند گرتی.
عَجْس، عُجْس، عَجْس دەسکی کەوان، ئەو شوێنەی کەوانی پێ دەگیرێت.
عُجْسَة تاریکی و ڕەشایی شەو.
● **عَجَفَ** ٨/وازی لەخواردن هێنا. ٢/**الدابة** وڵاخەکەی لاوازکرد.
عَجِفَ لاواز بوو.
عَجْف لاواز.
عَجُفَ لاوازبوو.
عَجِلَ پەلەی کرد، خێرای کرد.

عَجَّلَ پەلەی کرد.

عِجل گوێرەکە، بێچوی مانگا، بێچوی نێری مانگا، گویلکەنێر. .

عِجلَة بێچوی مێینەی مانگا، گوێرەکەی مێچکە.

عَجَلَة چەرخەو دولاب، ڕەوڕەوە، پەلەکردن.

● **عَجَمَ ١/الشيءَ** تاقی کردەوە.

عَجْم، عُجْم بنکی کلك.

عَجْم ناوکی خورما.

عُجْم عەجەم، هەرکەسێکی غەیرە عەرەب.

عَجَم عەجەم، هەرکەس و نەتەوەیەکی غەیرە عەرەب بۆیە واناونراون چونکە زمانیان زۆر نارەحەت وتەم ومزدارە، فارس، وڵاتی فارس.

عُجْمَة نارونێتی ونەبونی ڕاشکاوی لەگوتەدا. .

عَجَمِيّ ئێرانی، فارس، هەرکەسێکی غەیرە عەرەب، لاڵ.

عَجَنَ خۆی دا بەسەر گۆچاندا.

عَجْور جۆرێکی کاڵەکە.

عَجُوز ژنی پیر، پیاوی پەککەوتەو دەستەوسان، بەڵاو تەنگانە، پاپۆڕ، ڕێگە، کەوان، ئاگر، ئایەر، دارخورما، وشتر.

عَجُوس هەوری قورس.

عِجَّوْل بێچوی مانگا، گوێرەکە.

عَجْوَة خورمای شێلراو لەناو دەفردا.

عُجَّة جۆرە چێشتێکە لەهێلکەو ئاردو ڕۆن دروست دەکرێت. .

عَجِيب هەرچیەکی سەرسوڕهێنەر، سەیر، دڵپەسەند.

عَجِيف لاواز، لات.

عُجَيْلَى ڕۆشتنی خێرا، بەرێدا ڕۆشتن بەپەلە.

عَجِين هەویر، ئاردێ ئاوی تێکرا بێت وشێلرابێت.

عَجِينَة پارچە هەویر.

عَجِينَة کۆمەڵ، دەستە، گەمزە، گێل.

● **عَدَّ ١/الشيءَ** ژمارەی، حسابی کرد.

عُدَّة ئامادەباشی، ماڵ وچەك وتفاقێ بۆ جەنگ و ڕوبەڕو بونەوەی پێشهاتەکانی ڕۆژگار ئامادە کرابێت. .

عُدّ ئاوڵە یاخود نیتکەو زیپکەی ورد کەلەڕوخسار دەردێت.

عِدّ ئاوێ لەبەری بڕوات و ڕاوەستانی نەکەوێتە ڕێ.

عِدَّة کۆمەڵ، ژمارەیەك دەگوترێت (عندي عِدَّة كتب)واتە کۆمەڵێ یان ژمارەیەك پەڕاوم لایە.

●**عَدَا** ۱/رای کرد. ۲/**فلانا**؛ فلان کەسی سەرقاڵ کرد.
عَدَا وشەی (**استثنا**)یە، جگە، دەگوترێت (**جاء القوم عدا زیدا وعدا زید**)واتە خەلکەکە هەموو هاتن جگە لەزەید.
عِداد سەرەمەرگ، کاتی مردن، بەخشین، قاژەی کەوان.
عَدّاد بژمێر، ئامێرێکە. بەکاردێت بۆ ژماردنی ئەو مەسافەیەی ئۆتۆمبیل دەیبڕێت، ئامێری تایبەت بەزانین و دەستنیشان کردنی بڕی (کارەباو ئاو...هتد)ی بەکارهێنراو. .
عُداف کەم.
عداوة دوژمنایەتی، کینەو دوژمنایەتی.
عَداء سەرقاڵیەك مەشغوڵت بكات لەشتێکی تر، دووری. .
عداء، عداوة دوژمنایەتی ولێك دورکەوتنەوە.
عَدَان ڕۆخی دەریا، دامێنی ڕوبار.
عدانة کۆمەڵ، دەستە، تۆق.
عَدَد ژمارە، ژمارەکان (۱، ۲، ۳، ...).
●**عَدَّدَ** ۱/**الشیء**؛ ژماردی، ئاماری کرد، ژمارەی بۆ دانا.
●**عَدِرَ** ۱/**المکان**؛ ئاوی زۆر بوو.
عَدر، عُدر دلێری، بارانی. ڕەهێڵ و زۆر.
●**عَدَسَ** ۱/**ه**؛ خزمەتی کرد. ۲/**الشیء**؛ توند پێی پیادانا.
عَدَس نیسك، ڕوەکێکی ناسراوە.
عَدَفَ کەمی خوارد.
عَدْف بەخشین یان ئالفی کەم.
عِدْف کۆمەڵی خەڵك، بەشێك لەشەو.
عِدفة گروپێ خەڵك، بەشێ لەهەر شتێ.
عَدَقَة ئاسنێکە سێ پەلی سەر کەچ (چەماوە)ی هەیە ودۆڵچەی پێ دەردەهێنرێت لەبیر.
●**عَدَلَ** ۱/**السهم**؛ ڕاستی کردەوە، ڕێکی کردەوە. ۲/**فلانا بفلان**؛ یەکسانی خستە نێوانیان. ۳/**بینهم**؛ هاوبەشی بۆ بڕیاردا. ٤/ قەزاوەتی دادگەرانەی کرد، بەدادگەرانە قەزاوەتی کرد. ۵/**الطریق**؛ لاربویەوە.
عَدُلَ عادل ودادگەر بوو.
عَدل داد، دادگەریی، پێچەوانەی ستەم، پاداشت، هاو وێنە وهاوشان.
عِدْل نرخ، بەها، هاو وێنەو هاوشان.
عَدِلَ ستەمی کرد، لای دا، سەرپێچی کرد. .

●**عَــدَّلَ** ١/ ڕاستـی کـردەوە. ٢/**الـشعرَ** کێشی بۆ دانا.

●**عَـدِمَ** ١/**المـالَ** ونـی کـرد، بـزری کـرد، لەناوی برد.

عَدِمَ گەمژەو گێل بوو.

عَدِم هەژار، نەدار.

عَدَم نەبون، پێچەوانەی بوون، ون بـون.

.

عُدْم، عُدُم ون بوون.

●**عَـــدَنَ** ١/**بالمكـــانِ** تیایـــدا مایـــەوە ونیشتەجێ بوو.

عَدَن ناوی بەندرێکی وڵاتی یەمەنە.

عَدْن ناوێکی بەهەشتە.

عَدُوّ دوژمن، ناحـەز، پێـچەوانەی دۆسـت وهاوڕێ.

عُدُول گەڕانەوە، پاشگەزبوونەوە.

عُـدْوَة، عَـدْوَة، عِـدْوَة جێگـەی بڵنـد، شوێنی بەرز.

عُدَوَاء دوری، زەوی وشکی ڕەقەڵان.

عُدْوان دوژمنایەتی، ستەمی ئاشکرا.

عَدْوَى خراپەو فەساد.

عِدَى ڕۆخی شیو یان لاپاڵی دۆڵ. .

عُدَى جێگە بەرزەکان.

عِدَى هۆز، قەبیلە.

●**عُدِيَ** ١/**على فلانٍ** ستەمی لێکراو ماڵی دزرا.

●**عَدَّى** ١/**عن الأمر** وازی لێی هێنا.

عَدِيد زۆر، ژمارە، ژمێردراو.

عديدَة بەش، حیسە، پشك.

عديل هاوتا، هاوشان، ئاوەڵزاوا.

عديم هەژار، نەدار، گەمژە، گێل، شێت، دێوانە.

●**عَـديم** ١/**الحَيـاةِ** بـێ گیـان، بـێ ڕۆح. ٢/**الخوفِ** نەترس. ٣/**القوةِ** بێ توانا، بێ هێز.

عذاب ئەشکەنجە وئازار.

عِذار ڕومەت، شـەرم وحـەیا، ئەوڕیشەی لەلای ڕومەت دەڕوێت.

عذّال زۆر لۆمە وسەرکۆنەکەر.

عَذّام زۆر گازگر.

عَـــذُبَ لەبـــەر تینـــوێتی زۆر وازی لەخواردن هێنا.

●**عَذَّبَ** ١/**هُ** ئازاریدا، ئەشکەنجەیدا.

●**عَذَّبَ** ١/**الله** قەوزەی لەسەر نیشت.

عَـــذُبَ شـــیرین وســـازگار لـــەناو وخواردنەوەی دیکە.

عَذُبَ شیرین و سازگار بوو.

عذبَة قەوزە.

●**عَرِسَ ١/منه:** سەرسام بوو، سەری سوڕما.
عَرْس گوریس، ستون لەناوەڕاستی چادردا.
●**عَرَّسَ ١/القوم:** لەڕێی سەفەردا دابەزین بۆ حەوانەوە.
عِرْس هاوسەری ژن، مێرد، ژنی پیاو.
عُرْس، عُرُس شایی، زەماوەند، خواردنێ بۆ بوك گوێزرانەوە سازبکرێ. .
عَرْش بینای لەتەختە دروست کراو.
عَرْش عەرشی خوای گەورە، تەختی پادشا، چادر، خێوەت، لانەی باڵندە، ئەپارتمان و تەلار.
●**عَرَّشَ ١/بالمكان:** تیایدا مایەوە ونیشتەجێ بوو. .
عَرَصَ، عَرِصَ گاڵتەو گەپ ویاری کرد، سوعبەتی کرد.
●**عَرَضَ ١/**نمایشی کرد، دەرکەوت وئاشکرا بوو بەڵام بەردەوام نەبوو، حەسیری ڕاخست. **٢/الرجل:** مرد بەبێ عیللەت، بێ ئەوەی نەخۆش بێت مرد.
عَرَض ناوی هەرشتێ بەردەوامی تیادا نەبێت، کەل وپەل، بەخشین، دەستکەوت.
عَرْض شێتێتی، هەور، شاخ، سوپای گەورە، کوللەی زۆر.
عِرْض هەوری گەورە، سوپای زل، کوللەی زۆر.
عُرِضَ شێت بوو.
عُرْض ناوەڕاستی ڕوبار ودەریا.
عَرْض پانایی، فراوانیی، پێچەوانەی درێژی.
عُرُض پان، فراوان.
عَرُوض هەردوشاری مەککە ومەدینە ودەورو بەریان.
عَرُضَ پان بوو، فراون بوو.
عَرْض شیو، دۆڵ.
عَرَطَ غەیبەتی کرد.
عُرْعُرْ ڕەوشتی بەد، کردەوەی خراپ.
عَرْعَر درەختی عەرعەر، بیابانی عەرعەر.
عَرَفَ زانیی، دانی بەگوناهی خۆیا دانا.
●**عَرَّفَ ١/ه:** پێناسەی کرد، ئاگاداری کرد.
عِرف ئارام، ئارامگریی.
عُرف نەریت.
عَرُفَ بۆنی خۆش بوو.
عُرُف موی ملی ئەسپ.
عُرفَة سنوری نێوان دوچشت.

عَرَفَةْ شاخی عەرەفە، شاخێکە لەنزیکی مەککەدایە.

عَرْفَة با.

عَرْف بۆن و بەرامی خۆش.

عِــرق ڕەچـەڵەك و ئەصڵی. هەرشـتێ، شاخی بچووك، ڕەگی ناولەش کە خوێنی پێدا دەڕوات، لەش، ئاوێکی کەم، چۆڕێك ئاو. . .

عَــرَق ئـارەقی لەلـەش تکـاو، جوانـاو، ئاوێکە دڵۆپ دڵۆپ لەلـەش ئـەتکێ، شیر، ڕێکە لەشاخدا.

●**عَــرِّقَ ١/هـ** ئــارەقی پـــێ کـــردەوە.
٢/الشجر: ڕەگی درەختەکە درێژ بویەوە.

عَرَقَ ڕێکەی بڕی، ڕێکەی تەی کرد.

عَرِقَ تەمبەڵ و تەوەزەل بوو.

عَرقَصَ سەمای کرد.

●**عَرقَلَ ١/الأمرَ:** مەسەلەکەی ناڕەحـەت و دژوارکرد.

عَرْقَلَـى ڕۆشـتنێ کـەش وفـش ولـوت بەرزیی پێوە بێت.

عُرقـــوب پیاوێکـــە بکرێتـــە نمونـــە لـەدرۆکردن وپـەیمان شـکاندندا، فێـڵ، ڕێکە لەشاخدا.

عَرقَة ڕێکە لە کێفدا.

عِرْقِيل زەردێنەی هێلکە.

عَرَك، عَرِك دەنگ، سەدا.

عَرِك پیاوی بەتوانا لەشەڕدا. .

●**عَــرْكَسَ ١/الـشيءَ:** هەنـدێکی لەسـەر هەندێکی تری کۆکردەوە.

عَرَكِيّ ماسی گر، ڕاوکەری ماسی.

عُرَكَة پیاوی پیس وپۆخڵ.

●**عَرَمَ ١/العظمَ:** گۆشتی پێوە نـەهێڵا، هەرچی گۆشتی پێیەوە بوو لێی کردەوە، کڕاندیەوە. .

●**عَرَّمَ ١/الشيءَ:** تێکەڵاوی کرد.

عَرَم پیسی مەنجەڵ وەك چەوری وبنکڕ وڕەشی. . . هتد.

عَرِمَة بارانی سەخت و ڕەهێڵ.

عَرَن، عُرْنَـة. قڵیشانی دەست و قاچی ئاژەڵ.

عَــرِن، عَرِنَـة ئـاژەڵێ دەسـت وقاچـی توشی قڵیشان وتوك هەڵوەرین بوبێت.

عِــرْو کەسـێك گرنگـی بەشـت نـەدات، خەمسارد، کۆمەڵێ.

عُـرْوَة درەختـی چـڕ وپـڕ وپێکـدا ئـاڵاو، درەختێ یان ڕووەکێ لەزستاندا گەڵاکەی نەوەرێت وخەڵك لەدوای نەمانی گژوگیا پشتی پێ ببەستن.

عُروج بەرز بونەوە بۆ جێگەیەکی بەرز.

عَرُوض زۆر لەهەر شتێ.

عَروف ئارامگر، ناسراو.
عَروُفَة پیاوی داناو کارشناس.
عَرّة توندو تیژی لەجەنگدا، عەیب.
عُرّة کەنیزەك، بەرزی سەر پشتی وشتر، ریقنەی پەلەوەر.
●**عَرِيَ ١/ت الليلة:** سارد بوو.
عَرَى سەرماو سۆڵە، ساردیی.
عَرِيّ، عَرِيَّة بای سارد.
عَرِيَ روت بویەوە، جلی داکەند.
عَرِيَّــة دارخورمایــەك بەرەكــەی خــورا بێت. .
عُرْيَة روتێتی.
عُريان روت، كەسێ هیچ جل وپۆشاكی لەبەردا نەبێت.
عَريد خو ونەریت.
عَريس بوك، زاوا.
عَريش كەپر.
عَريــشة مەركــە بێكــی ســواریە وەك كەژاوە وایە.
عَريض پان، فراوان.
عريضة عەرزو حاڵ، شكایەت.
عَريف دانا، پلەیەكی سەربازیە.
عَريق ریشە دارو كۆن، دێرین و بنجدار.
عَرِيكَة بـەرزایی پـشتی وشـتر، سروشـت، ئاكار.

عَريم بەڵاو ناڕەحەتی، سەختی. .
عَرين گۆشت.
عَرينــة لانــەی شـێرو مــارو گــورگ و كەمتیار، بێشە وجەنگەڵ.
عَزّ سەربەرز بوو، بەهێز بوو، لاوازبوو.
عِزّ سەربەرزیی، بارانی رەهێڵ.
عَزّ پیاوی بەهێزو سەربەرز.
عَزّاف كەسێ زۆر مۆسیقا لێ بدات.
عزال لاوازیی.
عَزّام شێری بێشە وجەنگەڵ.
عَـــزّاء نیـــسبەتی خـــۆدان بـــەلای هەرشتێكدا.
عَـزّاء تەنگانــە، ســاڵی ســەخت، بـارانی خورەم.
●**عَـزَبَ ١/**زنــی نــەهێناو ســەڵت بــوو، بەرەبــەنی مایــەوە، دوركەوتــەوە لەبــەر چـاودا نـەما. ٢/ت الأرض: كەسـی تێـدا نەبوو. .
عَـزَب پیـاوی بـێ ژن، ژنــی بـێ پیـاو، رەبەن.
●**عَزَجَ ١/الرجل:** پاڵی پێوە نا.
●**عَـــزَرَ ١/ه:** لۆمــەی كــرد، یارمەتیــدا، هاوكاری كرد.
●**عَزَّرَ ١/ه:** لۆمەی كرد، ئەدەبی دا دا.
عَزر سەركۆنە، لۆمە، سەرزەنشت.

●عَـزَرَ ١/هُ على الأمر: هـەواڵی پێـدا، ئاگاداری کرد.
●عَزَّزَ ١/هُ: پشتگیری کرد وسەری خست، بەهێزو پشت ئەستوری کرد. .
عَزْفَ دەنگی لێوەهات، گۆرانی گوت.
عَـزْف دەنگـی دەف، گڤـەی بـا، ئـاواز چڕین.
عَزَقَ هەواڵەکەی لەمن حەشاردا، پەلـەی کرد لەڕۆشتندا.
●عَزِقَ ١/بِهِ: پێوەی لکا، پێیەوە لکا.
عَزِق بەدخوو، بەدڕەوشت.
عزلاء دەمی مەشکە.
●عَـزَلَ ١/هُ: لەسـەر کارەکـەی لای بـرد، گۆشەگیری کرد.
عُزَل لاوازیی.
عَـزَل گۆشـەگیرکردن، لەسـەرکارلابردن، بەرکەنارکردن. .
عُزَّل کەسێك چەکی پێ نەبێت.
عُزْلَة گۆشەنشینی.
●عَزَمَ ١/الرجلُ: پـشت ئەسـتورو جیـدی بوو.
عَزْم عەزم، توانا، مەبەست، پێدا گری و پـشت ئەسـتوری لەسـەر بـەدی هێنـانی مەبەست.
عَزَمَة واجب وسەقامگیر.

عُزْمَة خێزان وهۆز وکەس وکاری پیاو.
عَــزو تۆمــەت، پڕوپاگەنــدەو ئیــدیعا، تۆمەتبارکردن.
عَزْوُر بەدڕەفتار، بەدڕەوشت، کەسێك بێ غیرەت بێ بەرانبەر بەژنی خۆی.
عُزَّة بێچوی مێینەی کەژاڵ.
عِزَّة سەربەرزی، بەهێزیی.
عُزَّى عوزا، بتێکی قوڕەیشیەکان بوو.
عَزِیـز بـەهێز، پادشا، دەگمـەن، نازنـاوی پادشــاکانی میــسر، ناوێکــە لــەناوە جوانەکانی خوای گەورە.
عُزَیــر نــاوی پێغەمبــەرێکی خودایــە کەلەدوای سەد ساڵ مردن زیندوکرایەوە.
عَزِیف دەنگە دەنگی ناخۆش.
عَزِیق زەوی نەرم ونزم.
عزِیمَــة ویــست و ئــیرادەی تــەواو، عەزیمەت و پێداگریی، نوشتە.
●عَـسَّ ١/بەشـەودا پاسـەوانی خـەڵکی کـرد. ٢/القـوم: شـتێکی کـەمی پێـدان بیخۆن.
عُسّ دەفری گەورە.
عَسَّاس پاسەوانی شەو، گورگ.
عَسَّاف زۆر ستەمکار.
عَسَّال کۆکەرەوەی هەنگوین، گورگ.
عَسْب وەچەو نەسل.

عَسْبَة درز وكەلایی لەشاخدا.

عسبُر پڵنگ.

عَسَجَ لەڕۆشتندا ملی درێژ كردەوە.

عَسْجَد یاقوت و دوڕ، زێڕ، ئاڵتون.

عَسْجَر خوێ.

عَسْجَرَ خوێی كرد بەچێشتەوە.

عَسَرَ ناڕەحەت بوو، سەخت ودژوار بوو.

عَسِرَ بەدەستی چەپی كاری كرد، چەپلەر بوو.

عُسْر ناڕەحەتی وتەنگانە.

عُسری سەختی ودژواریی، كاری ناڕەحەت.

عَسَسْ پاسەوانانی شەو.

عَسْف مەرگ، مردن، ستەم.

عَسَفَ لای دا لەڕێگە.

عَسَّفَ بەبێ ئەوەی شارەزابێت بەڕێگەدا ڕۆشت، وشترەكەی هیلاك كرد بەڕێبڕین.

عَسِقَ لچكا، لكا، چەسپا.

عَسَق تاریكی.

●**عَسْكَرَ ١/القوم:** كۆبونەوە، گردبونەوە.

٢/الشيء: شتەكەی كۆكردەوە.

عَسْكَر لەشكر، سوپا، گرۆ.

عسكَران موناو عەرەفات.

عَسَل هەنگوین.

●**عَسَلَ ١/الطعام:** هەنگوینی تێكەڵ كرد.

●**عَسَّلَ ١/القوم:** هەنگوینی دەرخواردا دان.

عَسَلي هەنگوینی، هەرچیەك لەڕەنگدا یان لەتامدا لە هەنگوین بچێت.

●**عَسَمَ ١/في الأمر:** تەماعی تێكرد وچاوی تێ بڕیی.

عَسَمَة ڕێزەی نانی وشك.

عسْن هاوشان و هاو وێنە.

عَسْن، عُسْن بەز، پیو.

عَسْو مۆم.

عَسُوب سەرۆكی گەورە، سەرداری بزورگ.

عَسوف زۆر ستەمكار.

عَسْول كەسێك كاری باشە بكات، پیاوی چاكەكار وشیرین كردەوە.

عَسُوم پیاوی ڕەنجدەر لەپێناوی ماڵ وخێزانیدا.

عَسون قەڵەو، گۆشتن.

عسَوة بەساڵدا چون، پیرێتی.

●**عَسی** لەوانەیە، یەكێكە لە فیعلە جامیدەكان خوای گەورە دەفەرمێت **(عسی ان تكرهوا شیئا وهو خیرلكم وعسی ان تحبوا شیئا وهو شرلكم. . .** واتە: لەوانەیە بەشتێك قەڵس بن و پێتان ناخۆش بێت بەڵام ئەوشتە باش

بێت بۆتان، لەوانەشە حەزتان بەشتێك بێت بەڵام ئەوشتە خراپ بێت بۆتان).

عَسِيب ئەو جێگەیەی كلكی ئاژەڵ كەموی لێ دەڕوێت، درزو كەلایی لەشاخدا.

عَسِير دژوار، ناڕەحەت.

عَسِيف بەكرێ گیراو.

عِسِيف كەسێك بێ ئەوەی شارەزا بێت یان كەسێكی شارەزای لەگەڵدا بێت سوار ملی ڕێیەك بێت.

●**عَشَّ** ١/شتەكەی كۆكردەوە، بەخشش و كاری چاكی كەم كردەوە. ٢/**الطائرُ**: لە هێلانەكەی خۆیدا مایەوەو بەجێی نەهێلا.

عَش بەخششی كەم، پیاوی لاواز.

عَشّ، عُشّ هێلانەی پەلەوەر، لانەی باڵندە.

عَشِ شەوكوێر، كەسێك بەشەودا چاوی نەبینێت.

عَشّاب گیاناس، گیاشوناس.

عَشَاء نانی ئێوارە.

عِشَاء یەكەم تاریكی شەو، ئێوارە، لە ئێوارەوە تاكو بەتەواوی دنیا تاریك دەبێت.

●**عَشِبَ، عَشُبَ** ١/**المكانُ**: گیای لێ دەرهات.

●**عَشِبَ** ١/**الخبزُ**: وشك بوو.

عُشْب گیای تەڕو تازە.

عَشِب هەرجێگەیەك گیای لێ ڕوابێت.

عُشَب پیاوی كورتە باڵا ودەم وچاو ناشرین.

عَشَبَة پیرە پیاو و پیرەژنی پشت چەماوە.

عَشِبَة زەوییەك گیای زۆر بێت.

●**عَشَرَ** ١/یەكێكی خستە سەر نۆ، ژمارەیەكی كرد بە (دە). ٢/**القومَ**: بوە دەیەم كەسیان.

●**عَشَّرَ** ١/**المالَ**: دەیەكی لێ دەرهێنا، لەدەبەش بەشێكیانی برد.

عِشْر بەشێك لەبەشەكانی هەرشتێ كە كرابێتە (دە)بەشەوە.

عَشَرَة ژمارە (دە)، ١٠.

عِشرَة هاوڕێیەتی و تێكەڵاویی.

عِشرون بیست، ٢×١٠، ٢٠.

عَشَزَ بەهەنگە شەلێ ڕۆشت، وەك كەسێك كە قاچێكی قرتابێت ڕۆشت بەرێدا.

عِشق عەشق، دڵداری، زۆر ڕۆچون لەخۆشەویستیدا.

●**عَشِقَ ١/هـ:** خۆشی ویست، عاشقی بوو.
عَشِمَ وشك بوو.
عَشَمَ نانی وشك.
عُشْوَة، عِشوَة ڕوناکی ئاگرێ شەو لە دورەوە ببینرێت و ڕوی تێ بکرێت چونکە دەرکەوتنی ئاگر بەلگەی ئاوەدانیە لەدەشت ودەردا.
عَشْوَة یەکەم چارەکی شەو، لەسەرەتای شەوەوە تاکو یەك بەش لەچوار بەشی شەو تەواو دەبێت.
عِشْی نانی ئێوارە.
عَشِيَ نانی ئێوارەی خوارد.
عَشِير خزم، هاوڕێ، هۆز، هاوسەری ژن، ژن.
عَشِيرَة هۆز، خزم وکەس وکاری مرۆڤ.
عَشِيق عاشق، دلدار.
عَصَا زمان، زوان، گۆچان، گالۆك.
عِصَابَة شاشك، عەمامە، کۆمەلێك پیاو یان ئەسپ یاخود باڵندە بەلام بەزۆری بۆ کۆمەلێکی شەقاوە بەکاردێت.
عِصار تەپ وتۆزی زۆر، کات، سات.
عِصال لار، تیری لار.
عِصام پەیمان و بەلێن، کل.

عَصَب دەماری ناو لەش چ هەستە دەمار بێت یان دەماری خوێنبەر وخوێن هێنەر.
عَصِب گۆشتێ دەماری زۆر بێت.
عَصْب شاشك.
●**عَصَّبَ ١/هـ:** بەشاشك بەستیەوە، برسی کرد، لەناوی برد.
عَصَبَ ئاسۆ سور هەلگەڕا، دەدانەکان پیس بوون.
عَصَبَة خزم وکەس و کاری پیاو ئەوانەی کە دەمارگیریان هەیە بۆی.
عُصْبَة کۆمەڵ، تۆق، دەستەیەك ئەسپ یان مرۆڤ یان باڵندە.
عـصبيّة دەمارگیری، پشتگیری کردنی مرۆڤ لە(کۆمەڵ ودەستەو پێڕو بیروباوەڕو ...هتد)ی خۆی بەشێوەیەکی نەفامانە واتە لەسەرهەق وناهەق هەرپشتگیری یان بکات.
●**عَصَدَ ١/الرحل:** مرد، کۆچی دوایی کرد.
عَصَد ناوی پیاو.
عَصَرَ گوشی، فشاری لەسەر دروست کرد تائاوەکەی بگرێت، گوشاردی.
●**عَـصَّرَ ١/الـشيء:** جار لەدوای جار گوشی.

عَصْر رۆژ، شەو، کۆتایی ڕۆژ تاکاتی سور هەلگەڕانی خۆر، عەسر، دوانیوەڕۆیەکی درەنگ، دیاریی، عەشیرەت وهۆز، چەرخ، چاخ.

عَصَر، عُصْرَة پەناگا.

عـصران شەو وڕۆژ، نوێژی نیوەڕۆ وعەسر.

عصر، عُصْر ڕۆژگار، زەمانە.

عـصريّ هاوچەرخ، کەسێك لەسەر پەیڕەوی چەرخی خۆی بڕوات، کەسێك یان شتێك لەگەڵ چاخ وسەردەمی خۆیدا بگونجێت.

● **عَصَفَ ١/ت الريح:** بایەکە توند بوو، بوبە ڕەشەبا. **٢/الشيء:** لاربویەوە. **٣/عيالة:** کەبەسابـاتی بۆ ماڵ و منداڵی خۆی کرد

عَصف گەڵای ڕوەك وکشت، کا.

عُصْفُر ڕەنگێکی زەردە.

عُـصْفُور چۆلەکە، چێشکە، پاساری، باڵندەیەکی بچکۆلانەو زیتەڵە، مێخی کەشتی، پەرتوك.

● **عَـصَلَ ١/العـود:** چەماندیەوە، لاری کردەوە.

عَصِلَ چەمایەوە لەڕەقێتیدا.

عـصل، عَـصَل ڕیخۆڵە، ڕۆخڵە، ڕەنجەلۆکە، ڕیخەلۆ، ڕیخەلۆکە، ڕیخۆڵەی پێچاوپێچی ناوسك کەبەشێکی گرنگی هەناوو کۆنەندامی هەرس پێك دێنێ وچەند جۆرێکە وەك ڕیخۆڵە باریکەو ڕیخۆڵە ئەستورە.

● **عَصَمَ ١/الرجلُ:** کەسابەتی کرد. **٢/اللهُ فلاناً:** خودا فلاَن کەسی پاراست لەوەی توشی هەرخراپەیەك بێت.

عُصْم، عُصُم پاشماوەی هەرشتێ.

عَصَمَة ملوانکە، گەردن بەند.

عصْمَة عیسمەت، بێ گوناهی کە یەکێکە لەسیفەتە گرنگەکانی پێغەمبەران (علیهم السلام)، پاکیی، ملوانکە.

عصوف بای توند، ڕەشەبا.

عَصِيّ نافرمان، سەرکەش، یاخی.

عـصيان سەرپێچی، یاخی بوون، سەرکەشی.

عَـصيب ڕۆژی گەرم، ڕۆژێ زۆر گەرم بێت.

عَـصير گوشراو، ئاوی میوەی گوشراو، شەربەت.

● **عَصى ١/الطائرُ:** فڕی، هەڵفڕی.

عَـصيم ئارەق، جوانـاو، پاشماوەی هەرشتێ.

عَضٌ گازی گرت.
عُضٌ گەنم، جۆ، گیای وشك.
عِضٌ بەدخو، شەڕەنگێز، بۆگەن، بەلاو نارەحەتی، قۆچ(شاخ)ی ئاژەڵ، پیاوی بەهێز.
عَضّاب زۆر جنێودەر ودەم پیس.
عِضاد بازو بەند.
عَضاد ژن یان پیاوی کورتە بالا.
عَضّاض زۆر گازگر.
عُضارِس بەفر، سەهۆڵ، ئاوی ساردی سازگار، سەهۆلاو، گوێ درێژی کێوی.
عُضال توند وتۆڵ.
عَضْب شمشێری بڕندەو تیژ.
● **عَضَبَ ١/ه:** بڕیی، نەخۆشین لەجێگەدا خستی وجوڵەی لێ بڕی، جنێوی پێدا.
● **عَضَدَ ١/ه:** یارمەتیدا وهاوکاری کرد.
عُضِدَ بازووی ژانی کرد، قۆڵی هاتە ئێش.
عَضُد، عُضُد، عَضِد بازوو، باڵ، قۆڵ.
عَضَد تواناو هێز، گەلای درەخت کە بۆ ئاژەڵ دەوەرێنرێت.
عَضْرَس بەفر، سەهۆڵ، ئاوی ساردی سازگار، سەهۆلاو، گوێ درێژی کێوی.

عُضْرُط کەسێك بەنانە سکی کاربکات، کەسێك کاربکات وکرێ کەی بریتی بێت لەوەی تێرسکی نانی بدەنێ بیخوات.
● **عَضَلَ ١/المرأة:** ژنەکەی بەستەوە ونەی هێشت شوبکات، ڕێگری هاوسەرگیری لێکرد.
● **عَضَلَ ١/** ولمەی قاچی زل بوو. **٢/عليه:** لەسەری تەنگ و نارەحەت بوو.
عَضِل پیاگی زیرەك.
عِضْل زۆر ناشرین وناجوان، دزێو.
عُضْلَة سەختی وتەنگانە.
عَضَلَة هەردەماری ولمە گۆشتی لەگەڵدا بێت، عەزەلات لەلەشدا، ماسولکە.
عَضْم سێلك، ئاستێکی ددانەدارە و گەنمی پێ دەگەن بەبا یان گای پێ تاوتوێ دەکەن...هتد، دەسکی کەوان.
عُضْو بەش، ئەندام، ئەندامی نێرایەتی پیاو.
عُضْوَ خۆشگوزەران، کەسێك گوزەرانی خۆش بێت.
● **عَضَهَ ١/الرجل:** بەڕاشکاوی وبێ پەردە جنێوی پێدا.
عَضَة درۆ، جادو، ئەفسون.
عَضِهَ بوختان و قسەی هەڵبەستراوی هێنایە گۆڕێ.

●**عَطَّ** ۱/الرجلَ: پیاگەکەی دابە ئەرزدا.
عُطَا، عَطَاء بەخشش، دیاریی.
عَطَّـــار کەســێ زۆر بــۆنی خــۆش بــەکاربێنێت، عــەتار، داودەرمــان وبـۆن فرۆش، عەتر فرۆش.
عَطارِد عـەتارد، هەسارەیەکە لەکۆمەڵە هەســارە گەڕۆکــەکانی کۆمەڵــەی خــۆرو نزیکترنیانە لەخۆرەوە.
عَطَـاط شـێری بێـشە وجەنگـەڵ، پیـاوی گەورە وئازا.
عِطاف شمشێر، پۆشاك.
عَطاوَة دیاری وبەخشش.
عَطِـبَ لـەناو چـوو، زۆر تـورە بـوو، زۆر رقی داهات.
عُطْب، عُطُب لۆکە.
عُطْبَة پارچەیەك لۆکە.
عَطِـرَ بـۆنی خـۆش بـوو، بـۆنی خۆشـی بەکارهێنا.
عِطر عەتر، بۆنی خۆش بەگشتی.
●**عَطَّــرَ** ۱/هـ بـۆنی خۆشـی لێـدا، بـۆن خۆشی پێوەکرد.
عَطَسَ پژمیی، پژمەی کرد.
عَطَّـــسَ ۱/زۆری پژمـــە کـــرد. ۲/هـ: پژماندی.

عَطْـسَةَ پژمــە، دەرپــەڕینی هــەوا لــە لوتەوە لەگەڵ دەنگێکدا کە دەبیسترێت.
عَطِشَ تینوی بوو.
●**عَطَّشَ** ۱/هـ تینوی کرد.
عَطَش تینوێتی.
عَطِش، عَطْشان تینگ، تینـوو، کەسـێك تینوی بێت.
عَطَف چەمانەوەو لاری، سۆز.
عِطف بن باڵ، بن هەنگڵ.
عَطَف درێژی برژانگی چاو.
●**عَطَّـلَ** ۱/هـ لـەکاری خـست، وای لێکـرد چیتر کارنەکات، وازی لێ هێنا.
عَطَل مل، گەردن، خۆشەی خورما، لەکار کەوتن.
عُطْـل، عُطُـلْ لەکارکـەوتن، کـەوانی بـێ ژێ، پیاوی بـێ ساز یـان بـێ چەك، ژنـێ خـشڵی پێـوە نـەبێت، پیـاوی بـێ پـارە وسامان وبێ ئەدەب.
عُطْلَـة مانــەوە بـەبێ کـار، بـێ کـاریی، پشوو.
عَطلاء ژنێ خشڵی پێوە نەبێت.
عُطَم خوریی شیکراوە.
عَطِن پێستەی بۆگەن کردوو.
عَطِنَ پێستەکە لەخۆشە کردندا وازی لێ هێنراو بۆگەنی کرد.

عَطَن جێ خەوی وشتران ومێگەل لەدەور وبەری ئاودا.
عَطو گرتن بەدە ست.
عَطوف بەسۆز، بەبەزەیی، میهرەبان.
عَطون وشترێ لە جێ خەوی نزیك ئاودا خەوتبێت.
عَطیّة دیاریی، بەخشش.
● **عَظَّ** ۱/ه: لکاندی بەزەوییەوە.
عظار پڕ بونی ورگ لەخواردنەوە.
عُظام، عُظّام مەزن، گەورە.
عَظَبَ وشك بویەوە.
عَظِبَ بەردەوام بوو لەسەر ئیش وئارامی گرت، قەڵەوبوو.
● **عَظَرَ** ۱/الإناءَ: دەفرەکەی پڕکرد.
عَظُمَ گەورەبوو، زل بوو.
عِظَم، عِظَم گەورەیی.
● **عَظَمَ** ۱/الطریقِ: ناوەڕاستی ڕێگە.
عَظْم ئێسقان، پێکهاتەی سەرەکی ئێسکە پەیکەری لەشە چ لەمرۆڤدا یان لەگیانەوەرانی تردا.
● **عُظْم، عَظْمُ** ۱/الشيء: زۆربەی هەرشتێ.
● **عَظَّمَ** ۱/ه: گەورەی کرد، بەڕێز وحورمەت وگەورەییەوە سەیری کرد.
عَظَمَة گەورەیی، گەردنکەشیی.
عَظْميّ ئێسقانیی.
عَظْمِيَ کۆترێکە ڕەنگی مەیلەو سپیە.
عَظیم گەورە، مەزن، شکۆدار.
عَظیمَة بەڵا، موسیبەتی ناڕەحەت.
عَفَّ دەستی هەڵگرت لەکردنی کاری حەرام یان کاری ناشرین.
عَفاس خراپەو فەساد، گەندەڵیی.
عَفا چاوپۆشی کرد، لێ خۆش. بوو، گوناهەکانی سڕیەوە وسزای نەدا.
عَفاف پاکداوێنی.
عفاف دەرمان، دەوا.
● **عَفَتَ** ۱/الشيءَ: چەماندیەوە وشکاندی.
عَفَجَ بەگۆچان لێیدا.
عَفَجَ کاری نێر بازیی.
عَفَدَ هەردوو پێی جوت کردو بازی هەڵدا، بەجوتە پێ بازی هەڵدا.
عَفْر، عَفَر تۆز، تەپ وتۆز.
عِفْر، عُفْر خوگ، نێرینە بەراز، بەراز ئیدی چ خوگ بێت یان ماڵۆس.
● **عَفَّرَ** ۱/الشيءَ: سپی کردەوە.
عُفْر پیاوی ئازا، شەوانی ۷ و ۸ و ۹ ی هەرمانگێك.
عُفُر ڕۆژگار، کات، مانگ.
عَفَرَةُ سەختی سەرما، سەختی وقرچەی گەرما.

عِفريت دێو وشەیتان، پیاوی پیس ونەخوازراو.
عِفرِس شێری بێشە وجەنگەڵ.
●**عَفَسَ** ١/ط: دای بەزەویداو پێی پیانا.
عَفَشَ شتی کۆکردەوە.
عَفَشْ کەلو پەل وشمەکی کۆکراوە، شمەکێ کۆبکرێتەوە.
عَفَصَ هەڵی کەند، هەڵی کێشا.
عَفْص مازوو.
عَفِص تاڵ، هەرشتێ تامی تیژ وتاڵ بێت.
غَفَص لار وخواری لەلوتدا.
●**عَفَقَ** ١/دیار نەما، بەبێ پێویست هات وچوّی زۆری کرد. ٢/ط: زۆری لێدا بەقامچی، سەرخەوێکی شکاند وهەستایەوە و دوبارە خەوتەوە.
عَفَكَ زۆر بێ ئەقڵ وگەمژە بوو.
عَفَنَ بۆگەنی کرد.
عَفَن گۆشتی بۆگەن کردوو.
عَفَن، عُفُونَة کەڕوو، کەڕوی ئەنتی بایۆتیک.
عُفو، عِفو جاشولکە، بێچوی گوێ درێژ، بێچوی نێرینەی کەر.
عَفوَة بەچکەی مێینەی کەر.
عِفوَة پوختەو پاڵفتەی هەرشتێ.
عُفْوَة قژە سەری پیاو.
عَفْو چاوپۆشین لەهەڵە، بەخشین، لێبوردن لەسزا.
عفواً داوای لێبوردن وچاوپۆشین دەکەم، ببورە.
عَفَوِيّ هەرکارێکی شپرز و بێ بەرنامە.
عَفَوِيّة کردنی کارێك بەبێ بەرنامەو پلانی گونجاو.
عِفَّة وازهێنان لە ئارەزوو، پاکی لەش، داوێن پاکیی، پارێزگاریی.
عُفَّة پاشماوەی شیر لە گوان و مەمکدا.
عَفَى قژی درێژ وزۆر بوو.
عَضير گۆشتی وشك کراو لەبەرخۆرو لەسەر لم، گۆشتێ لەسەر لم لەبەر تیشکی هەتاودا وشك کرابێتەوە.
عَفيف پاکداوێن، پارێزکار.
عَقَّ کراسەکەی دڕاند، لەفرمانی دایك وباوك دەرچوو، دڵی دایك و باوکی ڕەنجاند.
عَقّ ئاوی تاڵ، کەسێ دڵی دایك وباوکی ڕەنجاندبێ.
عِقاب سزا، تۆڵە.
عُقاب هەڵەڕەشکە.
عَقار زەوی، خانوو، ئاو، درەختی خورما وهەرجۆرە ملکێکی تر.
عَقّار ڕەنگی سور، بۆیەی سور، درەخت.

عُقار شمەکی ناومالّ، باشترین سامان وگیا.

عَقّار دەرمان بەگشتی.

عِقال گوریسێکە وشتری پێ دەبەسترێتەوە لەناوەڕاستی دەستیەوە، پابەند.

عَقّام هەرکەسێکی نەزۆك، شەڕی سەخت، بەدخوو.

عَقِب پاژنەی پێ، کۆتایی وسەرەنجامی هەرشتێ.

عُقْب کۆتایی هەرشتێ.

● **عَقَبَ ١/الرجلَ:** لەدوایەوە هات، بوبە پاشگری، لە دوایەوە سواربوو، بویەجێنشینی.

عُقَبَ پاژنەی هاتە ئێش.

عَقَبَة کێفی سەخت، شاخێ سەرکەوتن بەسەریدا ناڕەحەت بێ، ڕێگە لەلوتکەی کێودا، بەربەست، ڕێگر.

عِقبَة پاشماوەی جوانی.

● **عَقَدَ ١/الحبلَ:** گوریسەکەی گرێدا.

عَقَدَ گرێ و فسکی لەزمانی دا هەبوو

عَقْد تاقی خانو، گرێی دەزو وگوریس، پەیمان، پیاوی زمان گیر وزمان فسك.

عِقْد ملوانکە، گەردن بەند.

عُقْد ملوانکە.

عِقْدَة هەرجێگەیەك درەخت وگژوگیای زۆر بێت.

عَقْدَة بنکی زمان.

عُقْدَة گرێ، یەکەیەکی خێراییە ویەکسانە بە(١٨٥٣)مەتر لە کاتژمێرێکدا.

● **عَقَرَ ١/ه** برینداری کرد. **٢/الإبلَ:** بە شمشێر پەلەکانی وشترەکەی بڕیەوە.

عُقْر کەسێك منداڵی نەبێت، نەزۆك، باشترین جێگە لەناومالّدا، باشترین گیا، مارەیی ژن.

عَقِرَ سەرسام بوو، سەری سوڕما.

عَقْر کەلایی ودرزی نێوان دوو شت، تەلاری بلّند، خانگ.

عَقْرَب دوپشك، جانەوەرێکی ژەهردارە وبەچزوە دەرزیلەییەکی ژار دەڕێژێت و زۆر ئازار بەمرۆڤ دەگەیەنێت و هەندێك جار پێوەدانەکەی کوشندەیەو مرۆڤ دەکوژێت.

عَقرباء مێینەی دووپشك.

عَقَشَ مالّ وسامانی کۆکردەوە، داری چەماندەوە.

عَقِصَ ئێرەیی بەرو بەغیل بوو، ڕەوشتی تێکچوو.

عَقِص مرۆڤی ئێرەیی بەرو بەغیلّ، بەدخوو، بەدڕەوشت.

عَقَفَ داری چەماندەوە.

● **عَقَلَ ١/البعیرَ:** بەستیەوە. **٢/المصارعُ خصمَهُ:** پاشقولی لێگرت وداى بەئەرزا. **٣/ الشیءَ:** لێی تێگەیشت، فامیی، ئەقڵی پێی شکا. **٤/ت المرأة:** قژی شانەکرد. **٥/القتیلَ:** بەهای خوێنی کوژراوەکەی دا.

● **عُقِلَ ١/البعیرُ:** پەلەکانی لار بوون.

عَقْل ژیریی، ئاوەز، ئەقڵ، هێزی پەی بردن بەشتەکان وشیکردنەوە و لێکدانەوەیان بەتایبەت ئەوشتانەی کەبەهەستەکان پەییان پێ نابرێت لەزمانی عەرەبیدا بۆیە ئەقڵ ناونراوە (عقل)چونکە ئەقڵ خاوەنەکەی دەبەستێتەوە لەوەی بکەوێتە ناو هەڵەوە، دڵ، بەهای خوێنی کوژراو.

● **عَقُلَ ١/الغلامُ:** ژیر بوو، ئاقڵ بوو. **٢/الغلامَ:** منداڵەکەی ئاقڵ کرد.

عَقَمَ نەزۆك بوو

● **عَقَّمَ ١/الشیءَ:** پاکی کردەوە، شتەکەی پاکژو خاوێن کرد.

عَقِمَ بێ دەنگ بوو.

عَقْم هەرقوماش یان پۆشاکێکی سور.

عُقْم، عَقْم نەزۆکیی، منداڵ نەبون.

عِقْمِیّ هەرقسەیەکی تەمو مژدار.

عَقُول زانا، ژیر.

عَقِیب پاشگر، هەرکەسێ لەدوای کەسێکی ترەوە بێت لەهەرشتێکدا.

عَقِید پلەیەکی سەربازیە لەبەرانبەر (کۆلۆنێل) دایە.

عَقِیدَة بیرو باوەڕ، باوەڕی مرۆڤ.

عَقِیر پیاوی بێ وەچەو نەزۆك.

عَقِیر سەرسوڕهێنەر، سەیر.

عَقِیق ئەقیق، بەردێکی بەنرخە ورەنگی جۆراوجۆری هەیە، ئەقیقی سور، قژی منداڵی کۆرپە.

عَقِیلَة هاو سەری پیاو، ژن.

عَقِیم پیاو وژنی نەزۆك.

● **عَكَّ ١/الكلامَ:** پەیڤەکەی ڕافە کرد. **٢/الیومُ:** زۆر گەرم وبێ شنەبوو.

● **عُكَّ ١/**لەتاوگەرما كولا. **٢/الرجلُ:** توشی تایەکی زۆر بوو.

عُكَاب دوکەڵ، تەپ وتۆز، هەڵمی مەنجەڵ.

عِكَاب ناوی (کۆ)ی جاڵجاڵۆکەیە.

عُكَّاز گالۆك، گۆچانی قەشە.

عُكَّاس نێرینەی جاڵجاڵۆکە.

عُكَاش، عُكَّاش، عُكَاشَة، عُكَّاشَة جاڵجاڵۆکە.

عُكَاظ بازاڕی بەناوبانگی نێوان **(نخلە و طائف)**لەسەردەمی نەفامی عەرەبەکاندا.

عِكاك تیژی وسەختی گەرما بەبێ با.

عِكان مل، گەردن.

عَكَبَ مەنجەڵەکە هاتە کوڵ، پیاوەکە ڕاوەستا.

عَكِبَ لچ و سمێڵی زل بوو.

عَكَدَ پەنای برد.

عُكدة هێز، توانا.

عَكَدة بێخی زمان.

● **عَكَدُ ١/الشيء**: ناوەڕاستی هەرشتێ.

● **عَكَّبَ ١/ت النار**: ئاگرەکە دوکەڵی کرد.

عَكِرَ لێڵ بوو، لێخن بوو.

عُكر ژەنگی شمشێر.

عَكر ئاوی لێڵ.

عِكْر بنەڕەت، بێخ.

عَكَرة بێخی زمان.

عَكَّرَ لێڵی کرد، لێخنی کرد.

عَكَزَ خۆی دا بەسەر گۆچاندا.

عِكْز بەدخوو، بەدڕەوشت، ڕژدو بەغیل.

عَكَسَ هەڵی گێڕایەوە، پێچەوانەی کردەوە.

عَكس عەکس و پێچەوانە.

عَكَشَ شتی کۆکردەوە.

عَكِش پیاوی بێ خێر.

عَكَظَ شانازی کرد.

عَكَظ کورت.

● **عَكَلَ ١/الشيءَ**: لەدوای پەرتەوازە بون کۆی کردەوە.

عُكَل، عِكْل پیاوی ناچیزە، پیاوی ناکەس.

عَكَلَ پیاوەکەی دا بەئەرزدا، مرد، کۆچی دوایی کرد.

عَكَمَ چاوەڕوانیی کرد، دواکەوت.

عَكَمَ وشترەکە قەڵەو بوو.

عَكوب تەپ وتۆز.

عَكوز قاچی ئاسنی دروستکراو.

عَكَوّل پیاوی کورتە باڵای قەڵەو، پیاوی خڕەڵە.

عَكوة بنی کلکی ئاژەڵ.

عَكّة سەخت بون وقرچەی گەرما لەگەڵ نەبونی شنەدا، قرچەی گەرما بەبێ با.

عُكّة هیزەی ڕۆن.

عِكّة سەختی گەرما لەگەڵ نەبونی بادا.

عَكّة، عَكّا عەکا، شارێکە لەفەلەستینی ئێستادا.

● **عَلا ١/**بەرز بویەوە، بڵند بویەوە. **٢/الرجلَ**: زاڵ بوو بەسەریدا وچەوساندیەوە.

عُلاَثة پیاوێ لەملاولەولا هەرچی دەستکەوت کۆی بکاتەوە.

علاج دەرمان، چارەسەر، چارەسەرکردن.
عُلاس چێشت، ئاش، خۆراك.
علاط تاڵە دەزولەییەکانی تیشکی خۆر، دوژمنایەتی، گوریسێکە دەکرێتە ملی وشتر.
عَلاّف ئالف فرۆش، خاوەن ئالف.
عَلاَقَة دوژمنایەتی، پەیوەندی، وابەستەیی، خۆشەویستی.
علاَقَة ئەو بەروبومەی بە درەختەوە هەڵدەواسرێت.
عَلاّك بنێشت فرۆش.
عُلاك بنێشت یان هەرشتێ بجورێت.
عُلاّم هەڵۆ.
عَلاّم پیاوی زۆر زانا ودانا.
عَـلاَمَ وشەیەکی تێکەڵاوە پێکهاتووە لەهەردو وشەی (علی)کەحەرفێکی جەرە و لەگەڵ (ما)ی استفهامی کە ئەلفەکەی (حذف)کراوە.
عَلاَمَة نیشانە، ئاماژە، نیشانەی سەرەرێگە، سنوری نێوان دوو زەوی.
عَلاَنِيَة ئاشکرا، پێچەوانەی نهێنی.
علاوة بەشی سەرەوەی گەردن یان سەر.
عَلاوة بەرزبونەوە.
عَلاء بڵندیی، بەرزێتی پلەو پایەو رێز، شەرەف.

عَلَّ دوبارە ئاوی خواردەوە، جار لەدوای جار ئاوی خواردەوە.
عُلّ نەخۆش کەفت.
عَلّ پیاوی بێ هێز، پر، بەسالا چوگ.
عَلْب شوێنەواری لێدان یان هەرشتێکی تر.
عَلَبَ، عَلِبَ رەق وتوند بوو.
عَلْـب، عِلْـب، عَلِـب هەرشتێکی رەق وسەخت.
عُلْبَة پاکەت یان قوتوی هەرشتێ.
عَلَثَ شتی کۆکردەوە، دوشتی تێکەڵاوی یەکتر کرد.
عَلَث گەنمی تێکەڵ کراو بەجۆ.
عَلِث تیرێ هیچ سودی نەبێت، کەسێك نیسبەتی درابێت بەلای غەیری باوکی خۆیدا.
● **عَلِثَ ٨/القوم** زۆر بەتوندی شەریان لەگەڵ یەکتردا کرد.
عِلْج پیاوی کافری بەهێزو قەڵەو، گوێ درێژ، کەرەکێوی قەڵەو وبەهێز.
عَلِجَ توند بوو، توندو تۆڵ بوو.
عَلِدَ توندو تۆڵ ورەق بوو.
عَلْد رەگی مل، رەگی گەردن.
عَلِزَ توشی نائارامی وترس ودڵە راوکێ بوو.

عَلِز کەسێك توشی ناثارامی ودڵە ڕاوکێ بوبێت.

عَلْس خواردن، چێشت، خۆراك.

عَلَسَ ئاوی خواردەوە.

● **عَلَطَ ٨/ه**: بەخراپ باسی کرد.

عُلطَة گەردن بەند.

عَلَفَ ئالفی دا بە ولاخ، خۆراکی دا بەئاژەڵ.

عَلَف ئالف، خۆراکی ئاژەڵ وەك گیای تەڕو وشك وکا.

عَلَفَ زۆری خواردەوە.

عَلَّفَ ئالفی دا بەئاژەڵ.

● **عَلَقَ ٨/الرجُل**: جنێوی بە پیاگەکەدا. **٢/الصبيُ**: قامکی خۆی مژیی.

عَلَق خوێن، خوێنی مەیو، زالوو، جانەوەرێکی بچوکە خوێن دەمژێت، عەشق.

● **عَلِقَ ٨/بِهِ**: پێوەی هەڵواسرا، حەزی لێکرد.

● **عَلَّقَ ٨/الشيءَ**: هەڵی واسی.

عُلَق کۆمەڵێکی زۆر.

عِلقَة جۆر، چەشن.

عَلَكَ بنێشتی جویی.

عِلك بنێشت، یان هەر شتێکی ترکە بجاورێت.

عَلِمَ زانیی، هەستی پێکردو زانیاری پەیدا کرد، کەلایی کەوتە لچی سەرەوەی.

عِلْم زانست، زانیاریی، دەرککردن بەهەقیقەتی شت.

عَلَم ئاڵا، بەیداخ، پەرچەم، گەورەو دەمڕاستی هۆز، نیشانەوئاماژە، شاخی درێژ.

● **عَلَّمَ ٨/ه**: فێری کرد، ئاگاداری کرد لەهەقیقەتی شتەکە.

● **عِلم ٨/الإجتماع**: کۆمەڵناسی، زانستی کۆمەڵ شوناسی. **٢/الحياة**: زانستی ژیانناسی. **٣/الحِيَل**: میکانیك. **٤/الحيوان**: زیندەوەرناسی. **٥/الزراعة**: زانستی کشتوکاڵ. **٦/الصحة**: زانستی تەندروستی. **٧/الفلك**: ئەستێرە ناسی، گەردونناسی. **٨/النبات**: ڕوەك ناسیی. **٩/النفس**: دەرونناسی. . . هتد.

عُلْمَة کەلایی لە لچی سەرەوەدا.

عَلَنَ ئاشکرا بوو.

عَلَن ئاشکرا.

عُلَنَة کەسێك نهێنی نەپارێزێت.

عَلَناً بەئاشکرا، بێ پەردە.

عَلَنيّ ئاشکرا.

عُلُوّ بەرزی، بڵندی.

عِلوَدّ درێژ وگەورە.
عَلِهَ برسی بوو، سەرسام بوو، سەری سوڕما.
عَلَّـه دڵتەنگ، خەفەت وخەمباریی، خراپە.
عَلِه کەسێك دەرونی ململانێی لەگەڵدا بکات بۆخراپە.
عِلَّة هۆکار، هۆ، نەخۆشین و ناتەواو یەك لە لەشدا بێت.
عَلَیّ بەرزی کردەوە، بڵندی کرد.
عَلِـيّ بەرز، بڵند، ناوێکە لەناوە جوانەکانی خوای گەورە، شەرافەتمەند، ناوی خەلیفەی چوارەمی ڕاشدین.
عَلـى پیتێکی جەرە بەواتای (لەسەر)دێت.
عَلْي هەرجێگەیەکی بەرز.
عُلَی بەرزی و بڵندایی.
عُلِیَ بەرز بویەوە.
علیـث نانێکە لەگەنم وجۆی تێکەڵ دروست کرابێت.
علیثَة گەنمی تێکەڵ بەجۆ.
عَلیفـة ئاژەڵی دابەستە بێت ونەنێردرێت بۆ لەوەڕ.
علیل نەخۆ ش، بیمار.
عَلیم زۆر زانا، ناوێکە لە ناوەجوانەکانی خوای گەورە.
عَمَّ بڵاو بویەوە، بوەمام، بویە مامە.
عَمّ مام، برای باوك، گرۆهێکی زۆر.
عُمَّ شاشکی پۆشی بەسەریەوە.
عَـمَّ لەچی؟ ئەم وشەیە پێك هاتووە لەهەردوو وشەی (**عن**)ی جەڕ و (**ما**)ی استفهام.
عِماد ستون، پایە.
عِمارة ئەپارتمان، تەلاری گەورە.
عَمَارة هۆز، کۆمەڵێك کەشتی جەنگی کە پێکەوەبن، هەرچیەك بەسەر سەرەوە بێت وەك تاج یان هەرشتێکی تر.
عَمّار بەرێز وبەویقار لەقسەکردندا.
عِمالَة کرێکاریی، پیشەی کرێکار.
عَمَالَة کرێی کرێکار، بەکرێگیراوێتی.
عِمامَة، عَمَامَة شاشك، مشکی و جامانە کەدەبەسترێن بەسەرەوە.
عَمْبر عەنبەر.
عَمَتَ خوری ئالاند بەدەستیدا بۆ وەی ئامادەی کات بۆ ڕستنی بەتەشی.
عَمَجَ لەئاودا مەلەی کرد، لەڕۆشتندا پەلەی کرد.
عَمَج، عُمَّج مار.

● **عَمَدَ** ١/سەقفی بەکۆڵەکەوە دروست کرد. ٢/**الشيءَ**: خستی.
عَمِدَ سەری سوڕما، سەرسام بوو.
عَمَدَ دەستەنقەست، دەسی لەقەس، شتێ بەدەستە نقەست کرابێت.
عُمْدَة پایە، ستون.
عَمَرَ تەمەنی درێژی کرد، تەمەنی زۆری بەسەر برد، خواپەرستی کرد، شوێنێکی ئاوەدان کردەوە.
عَمْر گۆشتی نێوان ددانەکان، ئاین، دین.
عَمْر، عُمْر، عُمُر تەمەن، ماوەی ژیان، عومر.
عُمْر مزگەوت، کڵێسا.
عَمَّرَ ئاوەدانی کردەوە
عُمْرانْ ئاوەدانی، عمارەت
● **عَمَسَ** ١/**الأمرَ**: خۆی لەمەسەلەکە بێ ئاگاکرد و وای نیشاندا کە هیچی لێ نازانێت بەڵام لەڕاستیدا باش لێی بەئاگابوو.
عَمْس شەڕی سەخت.
عَمَشَ منداڵەکەی خەتەنەکرد.
عَمَش چاکی و گونجاوی لەش یان هەرشتێکی تر.
عَمَش لاوازی چاو بەمەرجێ لەگەڵ لاوازەکەشدا ئاوی پێدا بێتەخوارێ.
عَمُقَ قوڵ بوو.
عُمْق، عَمْق قوڵایی، قوڵیی.
عُمُق بنکی بیر، بنی بیر.
عَمَقَة پیسی ڕۆن لەبنی دەفردا.
● **عَمِلَ** ١/کاری کرد، ئیشی کرد. ٢/**البرقُ**: بەردەوام بوو.
عَمَل کار، ئیش، فرمان.
عَمْلَة ناپاکی ودزیی.
عُمْلَة کرێی کار، پارە، دراو.
عَمَلي کردەیی.
● **عَمَنَ** ١/**بالمكانِ**: تیایدا مایەوە ونیشتەجێ بوو.
عَمُود ستون، گەورە وسەردار، کەسێك زۆر غەمگین بێت.
عُموم هەموو، گشت.
عمومي گشتی.
عَمَّة پور، پورك، میمك، خوشکی باوك.
عَمَهَ دودڵ و سەرسام بوو.
عَمَه سارسام، دودڵ.
عَمِيَ کوێر بوو، بینایی نەما.
عَمِي کوێر، نابینا.
● **عَمَّى** ١/**الرجلَ**: کوێری کرد.
عَمًى بالا، درێژی، نابینایی.
عمياء ژنی کوێر، ژنێ کوێربێت یان نەفام بێت.

عِمِّيت سەرخۆش، مەست، چاودێر، زۆر زیرەك.

عميد نەخۆشێ نەتوانێ دانیشێت ولەسەر قنگ خۆی پێ نەگیرێت، کەسێك زۆر غەمگین بێت، سەرداری هۆز، ڕاگری هەرکارو پرۆسەیەك، ڕاگری کۆلیژو پەیمانگا فێرکاریەکان.

عَمْیس شەڕی سەخت.

عَمْیسَة سوێندی ناهەق.

عَمیق قووڵ، دوور.

عَمیل بەکرێ گیراو، کرێ گرتە.

عَمْیَة نەفامی وئاشوب.

عَنْ پیتێکە لەپیتە جەرڕەکان و بەواتای (لە)و بۆ ئەم مەبەستانە بەکاردێت: **(مجاوزة، بدل، تعلیل، بعد، استعلاء، مرادفة الباء).**

●**عَنَّ ۱/فلاناً:** جنێوی پێدا.

●**عَنَا ۱/لَهُ:** مل کەچ بوو بۆی. **۲/الشيءَ:** شتەکەی دەرخست. **۳/الکتابَ:** ناونیشانی بۆ دانا.

عَنّاب ترێ فرۆش.

عُناب لوت زل.

عِناد ملەجەڕێ و سەرپێچی، کەللەڕەقێتی.

عِناس ئاوێنە.

عنایَة گرنگی دان، بایەخ پێدان.

عَناء هیلاکی و ماندوێتی.

عِنَب ترێ، ئەنگور، هەنگور.

عَنْبَر عەمبەر، زەعفەران.

عَنْبَرَة سەختی گەرما، کەسێ نەژادی پاك بێت.

●**عَنْبَرَ ۱/الشيءَ:** بەعەنبەر بۆن خۆشی کرد.

عَنِتَ کەوتە ناوکاری سەخت و پڕ لە دەردی سەریەوە.

●**عَنَّتَ ۱/هُ:** زۆری لێکرد بۆ کردنی کارێکی سەخت.

عَنَتَ خراپە یاخود گوناهێکی کرد

عَنْثَر، عُنْثَر، عُنْثُر مێش یان مێشی شین وسەوز.

عَنَجَ ڕای کێشا.

عَنَجَ دۆڵچەکەی بە (عناج) بەست (عناج)یش گوریسێکە لە بنکەوە دۆڵچەی پێ دەبەستنەوە.

عَنْجَرَ قیکەی لێدا، قیکەی کرد، قیکاندیی، قیتەیکرد.

عَنَح پیری بەساڵا چوگ.

عَنَدَ لەڕێگەی سەفەردا وازی لەهاوڕێ کانی هێناو بەرێگەیەکی تردا ڕۆشت.

عَنِدَ لایدا لەڕێ.

عَنِدَ، عَنُدَ سەرکەشی کرد، لایدا لەهەق، یاخی بوو لەهەق.

عِنْد دڵ، ماقوڵ، ناوە بۆ شوێنی ئامادە بون وەك لەم نموونەیەدا دەردەکەوێت **(وقفت عندَ الباب)**یان ناوە بۆ کاتی ئامادەبون **(سافرت عندَ مغيب الشمس)**.

● **عَنْدَرَ ١/المطر:** توند وبەرەهێڵ بوو.

عِنْدي لای من، بەبڕوای من.

● **عَنَزَ ١/ه:** بەنوکی نێزە لێیدا.

عَنْز بزن، مێینەی ئاسك.

عَنَزَة تیزایی تەور.

عَنْزَة بزن.

● **عَنَسَ ١/ت الجارية:** ماوەیەکی زۆر لەدوای کاتی شوکردنی هەر لەماڵ باوکیدا مایەوە وشوی کرد.

عَنِسَ خێرا خێرا سەیری ئاوێنەی کرد، هەموو سەعاتێك سەیری ئاوێنەی کرد.

عَنْس وشتری مێینەی بەهێز.

عَنَشَ پیاوەکەی تورەو قەڵس کرد.

عُنْصَر، عُنصُر بنەڕەت، ڕەگەزو نەژاد، بەڵاو سەختی، توخم.

عُنْصُرِيّ ڕەگەزپەرست، کەسێك ڕەگەز ونەژادی خۆی زیاد لەسنورخۆش بوێت.

عُنْصرِيَّة ڕەگەزپەرستیی، ڕێبازی بیرکردنەوە ورەفتاری ڕەگەز پەرستان(راسیسم).

عَنَط درێزی گەردن یان درێزی هەرشتێ.

عُنْظُب جۆرە کوللەیەکە.

● **عَنْظى ١/به:** گاڵتەی پێکرد.

عَنُفَ توندو تیژ وبێ بەزەیی بوو.

● **عَنَّفَ ١/ه:** بەتوندی مامەڵەی لەگەڵدا کرد، توند لۆمەی کرد.

عُنْف توندو تیزی، پێچەوانەی نەرم ونیانیی.

عَنْف توندو تیزی، سەرەتای هەرشتێ.

عُنْفُوان سەرەتای گەنجی، سەرەتای هەرشتێ.

عُنْق، عُنُق مل، گەردن، ئەستۆ.

عَنِقَ ملی درێز بوو.

عَنَق درێژی مل.

عَنْقاء ژنی مل درێژ، سەختی وبەڵا.

عَنْقَشَ چەسپا، لکا، هەڵواسرا.

عُنْقُود هێشو، بۆڵ، هێشوی ترێ.

عُنْقُودِيّ هێشویی.

● **عَنَّكَ ١/ه:** خستیە ناو نارەحەتی وسەختیەوە.

عنك لەسەرەتای شەوەوە تاكو سێ یەكی شەو، بنەڕەت و بن.

عَنَّنَ ناونیشانی كتێبەكەی نوسی.

عَنَن ناهەق، باتڵ و پوچ.

عَنْمَة ترەكیوی وكەلیی لە لێوی مرۆڤدا.

● **عُنِیَ ١/بالأمر،** بەمەسەلەكەوە سەرقاڵ بوو.

● **عَنَّی ١/الكتاب،** ناونیشانی لەسەرنوسی، ناونیشانی لەسەردانا.

عَنِیَ هیلاك بوو، شەكەت بوو.

عُنْیَان ناونیشان، ئەدرەس.

عنید كەللە ڕەق، ملەجەڕێ كەر لەهەق، كەسێك لەهەق لای دابێت وبشزانێت كەهەقە.

عَنیز كەسێك توشی بەڵا بوبێت.

عنیفس توندو تیژ.

عـنّین ناپیاو یان كەسێك داوای ژن نەكات.

عَوّاج خاوەن عاج، عاج فرۆش.

عَوّاد كاری چاكە، نەرم ونیانی.

عَوّاد تارژەن، عود لێدەر.

عُوّار پیاوی ترسنۆك و لاواز

عَوَار، عِوَار، عُوار عەیب وناتەواویی.

عُـوَاف دەست كەوت، نێچیرێ بەشەودا شێر ڕاوی بكات.

عُـوَاق دەنگێكە لەسكی چوارپێ دەبیسترێ لەكاتی ڕۆشتنیدا.

عَـوّان هەرشتێ لەناوەڕاستی كاروانی تەمەندا بێت.

عَوَانَة دارخورمای درێژ.

عُواء وەڕەی سەگ وگورگ.

عَوّاء سەگێ زۆر بوەڕێت.

عَوَجَ لاربویەوە، چەمایەوە.

عَوَج لاریی، چەماوەیی.

عِـوَجَ ناسەقامگیری لە ڕا ودینداری وگوزەران وەمەعیشەتدا.

عَوْد ڕێگەی كۆن، وشترو مەڕی پیر.

عُوْد تەختە، پەلی بچوكی درەخت دوای ئەوەی دەبڕدرێت، دارعودی بۆنخۆش، داردەست یان گۆچان.

عَوْذ پەناگرتن.

عَوْذَس پەنای گرت.

عَوَذ پەناگا، خەڵكی ناكەس وهیچ وپوچ.

عَوْذَة نەفسون.

عَوَرَ یەكێك لەچاوەكانی كوێربوو، كوێر بوو.

عَـوَرَ كەسێك ئاكار وسروشتی بەدو ناشرین بێت.

● **عَوَّرَ ١/هُ،** كوێری كرد.

عَـورَة عـەورەت، ئەنـدامی جـێ شـەرمی مـرۆڤ کە پێویـست بـە داپۆشـین دەکـات، هەموو لەشی ئـافرەت، هەرشـتێ جێگـەی شەرم بێت.

عِورَة نەفس و ناتەواویی.

عَوْز دنکی ترێ.

●**عَوِزَ** ١/دەگمـەن بـوو، دەسـت نەکـەوت. ٢/**الرجل:** هەژار کەوت.

عَوْز هەژاری، نەداری.

●**عَـــوِصَ** ١/لـــەکردەوە یـــان گوفتـــاردا سەقامگیر بوو. ٢/**الشاعر:** قسەیەکی کرد یـــان هۆنراوەیـــەکی خوێنـــدەوە کـــەلێ تێگەشتنی نارەحەت بوو.

عوصـــاء پەیڤی دژوار، پـەیڤێ نامۆبێـت ولێ تێگەشتنی نارەحەت بێت.

عَوْص هێز، جوڵە.

عَوَّضَ جوبرانی کردەوە، برێتی دانا.

عِـــوَض شـــتی لـــەبریتی شـــتێکی تـــر دانرابێت، جێ نشین.

عَوف شێری بێـشە وجەنگـەڵ، کەڵەشـێر، میوان گورگ.

عَـــوْق، عُـــوْق ڕێگـــر، لەمپـــەر، ڕێگـــر لەبـەردەم کـاری چـاکەدا، پیـاوێ خێـری لێنەوەشێتەوە.

عَوَّقَ دوای خست، لەمپەری دروست کرد.

عَوَق برسێتی.

عُوَّق، عُوَقَة ترسنۆك.

عُوَق، عَوِق، عِوَق ترسنۆك، ڕێگر.

●**عَوَّلَ** ١/شین وگریانی کرد، دەنگی بەرز کردەوە بۆگریـان و هـاواری کـرد. ٢/**علی فلان:** پشتی پێ بەست.

عَوْل پشت پێ بەستراو.

عِوَل پشت بەستن وپەنابردن.

عَوْلس قوت و بژێوی ماڵ ومنداڵ.

عَوْلَة دەنگ بەرزکردنەوە بۆ هاوارکردن و گریان.

عَـــوَّمَ (دارخورماکە) ساڵێك بەری گرت و ساڵێك زربوو.

عُوْمَة جۆرە مارێکە.

●**عَوَّنَ** ١/**ە** هاوکاری کرد، یارمەتیدا.

عَـــوْن کۆمـــەك، هاوکـــاری، یارمـــەتی، یارمەتی دەر، خزمەتکار.

●**عَوَّهَ** ١/نافـەت کەوتـە ناوکشتوکاڵ یـان ئاژەڵەکانیەوە. ٢/**القوم:** لەڕۆشتن وەستان و کەمێك خەوتن.

عَوَهَق باڵا بەرز، وشتری ڕەش.

عَوَّة دەنگەدەنگ و هات وهاوار.

عَوِیص نارەحەت، دژوار، هێز، جوڵە.

عَوِیکَة شەڕو کوشتار.

عَوِین باوەڕ، یارمەتیدەر.

●**عَهِدَ** ۱/پەیمانی بەست، بەڵێنیدا. ۲/**الشیء**: پاراستی و پارێزگاری لێکرد.
عَهْد پەیمان، بەڵێن، سوێند، ئەمان، ئامۆژگاری، سەردەم و ڕۆژگار.
عُهْدَة بیمەو کەفالەت، لاوازی ئەقڵ.
عَهْدَة یەکەم بارانی بەهار.
عَهَرَ زینای کرد.
عِهر زینا، گانی حەرام.
عَهِر زیناکەر.
عَهِر، عِهارَة داوێن پیسی، ناموس فرۆشی.
عَهِنَ ئامادەبوو.
عِهْن خوری، خوری ڕەنگ کراو.
عَهید هاوپەیمان، کۆن ودێرین.
عَيَّ دەستەوسان بوو.
عَیَّاب زۆر عەیبدار کەری خەڵك، کەسێك زۆر خەڵکی عەیبدار بکات.
عَیَّاث شێری بێشەو جەنگەڵ.
عَیَّار کەسێك زۆر هاتوچۆ بکات.
عِیار پێوەر، ئەندازە، عیار، پێوەری بڕی ئاڵتون یان. . . هتد.
عِیاط قیژو هوڕ، هات و هاوار.
عِیالَة سەرپەرشتی.
عَیَّال کەش و فش کەر لەڕۆشتندا.
عَیام ڕۆژ.
عِیان بینین و تەماشایەك گومان نەبێت تیایدا.
عَیَّان ناخۆش گوزەران وکەسێك نەحواڵی خراپ بێت، بیمار.
عَیب عەیب وناتەواوی، کەم وکووڕی.
عَیْبَة بوخچەو جانتایەك جلی تێ بخرێت.
عَیَّبَ عەیب داری کرد.
عیثَة زەوی نەرمەڵان.
عید جەژن، جێژن، گێژن، جێژنە، ڕۆژی بەتاڵی وخۆشی.
عَیَّدَ جەژنی کرد.
عَیْر کەری ماڵی یان کەری کێفی، شاخ، گەورەو دەمڕاست، پادشا، تەپڵ.
عِیْر کاروانی کەران، کاروان ئیدی هی هەر جۆرە گیانلە بەرێك بێت.
عَیْساء کوڵلەی مێینە.
عِیْس وشتری سپی بێت و کەمێك ڕەشی تێکەڵاو بێت.
عیسی عیسا پێغەمبەر (د. خ)، حەزرەتی مەسیح.
عَیْش ژیان وگوزەران، خۆراك، نان.
عَیْشَم نانی وشك.
عَیَّطَ هاواری کرد.
عیطاء گردۆڵکەی بەرز.

عَیـف، عیفـان حـەز لـێ نـەکردن، بـێ مەیلی، بێزاریی.

عیفَة هەڵبزاردنی باشترین ماڵ وئاژەڵ.

عَیِّق ڕێگر، پیاوی ترسنۆك.

عَیِّل ماڵ ومنداڵی پیاو.

عَیْلَة ماڵ ومنداڵی پیاو و ئەوانـەی ئـەم مەسروفیان دەکێشێت و دەیان ژیەنێت.

عَـیْلَم، عـیلام کـەمتیاری نێـر، قرپـۆق، بۆق.

عَیَّلَ ماڵ ومنداڵی زۆر بوو.

عَیْلَة تەنگ دەستی وهەژاریی.

عَیمَة زۆر حەزلەشیرکردن، تینوێتی.

عِیمَة باشترینی ماڵ وئاژەڵ.

● **عَیَّنَ** ۱/ مرواری کون کرد. ۲/ە: دەست نیشانی کرد.

عَیْن چاو، چاق، ئەنـدامی بیـنین، خـودی هەرشـــتێ، پاڵفتـــەو ڕون، دیـــدەوان و سـیخوڕ، دیمـەنی پیـاو، سـوو، ڕیبـا، مـاڵ وسامان، دینار.

عَـــیَن خـــەڵکی وڵات، کەســـایەتیە ناودارەکانی نێو خەڵکی وڵات.

غائِب نادیار، نائامادە، هەرشتێك پەنهان بێت.

غائِص كەسێك دابەزێتە ناو ئاو و پیایدا رۆبچێت.

غائِط زەوی نشێو، تەوالێت، ئاودەست.

غائِلة موسیبەت، بەدبەختی، پێشهاتەی خراپ، بەڵا.

غائِم تەمومژدار، ئاسمانی هەوردار.

●غابَ ١/عنه: دورکەوتەوە لێی. **٢/الشئ عن فلان:** پەنهان بوو. **٣/عن بلاده:** سەفەری کرد. **٤/عن الوعي:** لەهۆش چوو، بێهۆش کەوت. **٥/الشیئ في الشیئ:** تیایدا پەنهان بوو، شاردرایەوە.

غاب بێشە، جەنگەڵ، نێزەی درێژ(وشەکەجەمعە).

غابِر رابردوو، تێ پەڕیوو، پاشماوە.

غابِش خایەن، ناپاك، ستەمكار، فێڵبازو فریودەر.

غابَة بێشە، جەنگەڵ، نێزەی درێژ.

●غاثَ ١/ خودا بارانی باراند. **٢/ه:** فریای كەوت ویارمەتیدا، كۆمەكی پێكرد، پەنایدا.

●غاجَ ١/الغصن: پێكئاڵراو خواروخێچ بوو.

غادِر بێ ئەمەك، بێ وەفا، ناپاك، خایەن، غەدركەر.

غادَرَ بەجێی هێشت، وازی لێهێنا.

غادة ژنی نەرم وناسك.

●غارَ ١/الرجل: لەنیوەڕۆدا خەوت، لەنیوەڕۆدا نوست. **٢/النهار:** گەرماكەی تاوی سەند. **٣/هم الله:** خودایارمەتیدان بەڕۆزی وخێر. **٤/الشیئ:** داوایكرد. **٥/ه:** سودی پێگەیاند. **٦/غوراً:** هات بۆئەشكەوت.

غار ئەشكەوت، كەورگ، ئەشكەفت، هۆڵ و ڕەهۆڵ لەكێودا، تەپو تۆز، سوپایەكی گەورە، لەشكرێكی زل وزەبەلاح.

غارة شاڵاو، هێرش، پەلامار.

غارُوق مزگەوتی كوفە.

غاز گاز لەهەوادا، یەكێكە لەڕەگەزەكانی پێكهاتە و پێكهێنەری ژیان.

غاز هێرش بەر، داگیركەر.

غازي گازدار، گازی.

غازِية ژنی هونەر پیشە.

غاس فانی، نابەرقەرار.

غاسِق مانگ، هەیف، شەوی زۆرتاریك، ماری ڕەش.

غاسُول سابون، شتێكە لە بەزو خۆڵە مێشێكی تایبەتی سازدەكرێ وچەوری پێ

دەشۆرن، هەرشتێك پیسی پێ بشۆردرێت.

غاش کەسێك چاوڕاو لەخەڵکی بکات، دەست برو فێڵبازوفریودەر.

غاشِیَة پەردەی دڵ، بەڵاو نارەحەتی، قیامەت و ڕۆژی بەرێ، ئازارونەخۆشی سك، میوان و هاوەڵی مرۆڤ.

●**غاصَ** ۱/چومژێرئاوەوە، خۆی نقوم کرد لەئاودا، چوە ناو ئاوەوە. ۲/**علی الشيء**: هێرشی کردە سەری، شاڵاوی بردەسەری، پەلاماریدا.

غاصِب داگیرکەر، کەسێك بەتۆبزی دەست بەسەر شتێکدا بگرێت.

●**غاضَ** ۱/**الماءُ**: کەم بویەوە. ۲/**الثمنُ**: کەمی کرد، کەم بویەوە.

غاضِب تورە، ڕق هەستاو، قین داهاتوو.

غاضِر پێستەیەك بەچاکی خۆشەکرابێت، بەربەست، لەمپەر، ڕێگر.

غاضِف حاڵ و گوزەرانی باش، برێتیە لەسەگێك گوێچکەی لەسەرەوە بۆخوارەوە داشکابێت.

غاط کۆمەڵ، گروپ، دەستە، پێر.

●**غاطَ** ۱/چاڵی هەڵکەند. ۲/**فيه**: چوەناویەوە.

غاطِس تاریك، شەوی تاریك ونوتەك، پێچەوانەی ڕۆشن.

●**غاظَ** ۱/**ه**: تورەی کرد، قینی داهێنا، ڕقی هەستاند.

غاغ ڕێحانە، گیایەکی بۆنخۆشە.

غاغَة خەڵکی قەرەباڵغی تێکەڵ وپێکەڵ.

●**غافَ** ۱/**ت الشجرةُ**: پەلوپۆکانی بەڕاست وچەپدا ڕاتەکاند.

غافِر بەخشندە، هەڵە پۆش، ناوێکە لەناوە جوانەکانی خوای گەورە.

غافِل بێ ئاگا، بێ خەبەر.

●**غافَلَ** ۱/**ه**: غافلگیری کرد، چویە بۆتەوە تاکو کاتی بێ ئاگایی ئەو بقۆزێتەوە.

غاقِ دەنگی قەلەڕەشکە، غاقەی قەلەڕەشکە.

غاق قەلە ڕەشکە، قاڵاو.

●**غالَ** ۱/**ه**: دزیی، غافلگیری کرد. ۲/**ت المرأة ولدها**: بە سکپڕی شیریدا بە کۆرپەکەی، بە دووگیانی شیریدا بەمنداڵە کەنۆکەی.

غال قوفڵ، شتێ لە ئاسن و پۆڵا دروستکراوە دەرگای پێ قایم دادەخرێت.

غالِب بالا دەست، دەست ڕۆیشتگ، زاڵ دەست، زۆربەی کات دەگوترێت: (**هذا ما یحدث غالبا و فی الغالب** - واتە لە زۆربەی کاتدا).

●**غـالَطَ ١/هُ:** خستیە هەڵەوە، تاوان و هەڵەی پێ کرد.

غالي گۆشتی قەڵەو، نرخی گران.

غالِیَة تێکەڵە بۆنی خۆش، جۆرەها بۆنی خۆش بەتێکەڵ کراوی.

غام ڕۆژی گەرم و بەقرچە.

غامِد بیرێك ئاوەکەی بە خۆڵ داپۆشرابێت، کەشتی بارکراو، کەشتیەك پڕبێت لە بار.

غـامَرَ خۆی خستە ناو گێژاوی مەترسیەوە، سەرەڕۆیی کرد.

غامِر زەوی وێرانە، سەر زەوی کاول، زەوی ژێر ئاو کەوتوو، ئاوێکی زۆر.

●**غـامَسَ ١/**خۆی خستە ناو جەرگەی شەڕەوە. **٢/فلانا:** نقومی کرد لەئاودا. **٣/فی الامر:** پەلەی کرد، جرتەجرتی لێکرد.

غامِض تەمو مژدار، هەر مەسەلەیەك ڕون نەبێت، سەرشۆڕ، مل کەچ.

غامِق ڕەنگ بۆر.

●**غـامَ ١/ت السماء:** ئاسمان تەمو مژاوی بوو. **٢/الهیم:** تینوی بوو و هەناوی گەرم داهات.

غانَ تینوی بوو.

غاوی گومڕا، سەر لێ شێواو، کۆتر باز.

●**غـایَرَ ١/هُ:** پێچەوانەی ئەو بوو، ئاڵو گۆڕی کرد.

غایَة پەرچەم، ئالا، بەیداخ، باڵندە، مەبەست، ئامانج.

غُبار تەپو تۆز، خۆڵی بەبادا کراو.

غَباوة بێ ئاگایی، نادانی، گەوجی، گێلێتی.

●**غَبَّ ١/**بە میوانی هات لە دوای چەند ڕۆژێ. **٢/الطعام:** بۆگەنی کرد، شەوی بەسەردا هات.

غَبَّ برێتیە لەخواردنەوەی ئاو بەبێ وەستان و هەناسەدان، بیننان بە ئاوەوە تاکو تێراو بوون بەبێ وەستان وهەناسەدان.

غِبَّ چارە نووس و کۆتایی هەرشتێك.

●**غَبَّـبَ ١/الذئب:** قورگی بەرخەکەی گرت. **٢/الشیء:** خراپ بوو، بۆگەن بوو.

غُبْثَة ڕەنگی مەیلەو بۆر.

غُبْجَة قوم، فرێ لەئاو.

غُبر، غُبَّر پاشماوەی هەرشتێك.

غَبَر مانەوە، بەرقەراری، خۆڵ، خاك.

غِبْر كینەو ڕق.

غَبِـر زامـی پـڕ لـە كـیم و زوخ، برینـی ئینتهاب كردوو.

غَبْـــرَاء مێینـــەی كـــەو، زەوی پـــڕ لـــە درەخت.

غَبَرَة تەپ و تۆز.

غَـبَسَ شـەوتاریك داهـات، شـەو تاریـك بوو.

غَـــبَس ڕەنگـــی خۆڵەمێـــشی، تـــاریكی سەرەتای شەو.

●**غَبِشَ ١/اللیلُ:** سـپیایی سـەرەتای ڕۆژ تێكەڵ بەتاریكی كۆتایی شەو بوو.

غِبش شەوی تاریك.

غَبَش تاریكی كۆتایی شەو.

غُبشة پاشماوەی شەو.

●**غَبَطَ ١/** دەستی دا لە پـشتی بەرانەكـە تابزانێـــت قەڵـــەومیان لـــەڕ، بەدەســـت مـەزەنەی گۆشتەكەی كرد. **٢/هُ:** خۆزگەی بە حـاڵی ئـەو خواسـت بـێ ئـەوەی حـەز بكـات نـازو نیعمـەتی ئـەویش نـەمێنێت، حەزی كرد حاڵی خۆی وەك حاڵی ئـەوی لێ بێت بەڵام حاڵی ئەو ناخۆش نەبێت.

غِبطَة باشـی گـوزەران، خۆزگـە خواسـتن بە نازو نیعمەتێك بەڵام نەك بە جۆرێك ئەو نازو نیعمـەتە لـە دەسـت خاوەنەكـەی بچێت.

●**غَبَقَ ١/القَمَ:** لـە ئێـوارەدا ئـاوی دا بـە مەڕەكان، پەزەكانی ئێوارە دۆش كرد.

●**غَبَنَ ١/الثوبَ:** جلكەكـەی قـارس كـرد. **٢/الطعامَ:** شاردیەوە بۆ تەنگانە. **٢/هُ:** لـە كڕین وفرۆشتنـدا خەڵەتانـدی.

غَبْن لاوازی ڕا، لە بیرچوون.

●**غَـبِنَ ١/الشیءَ:** هەڵەی تێـدا كـرد، لـە بیری چویەوە وهەڵەی تێدا كرد.

غُبِنَ فریوی خوارد، هەڵخەڵەتا.

غَـــبَن فـێڵ لـەكڕین و فرۆشـتندا، چـاو بەسـت، هەڵخەڵەتانـدن، ئـەو پارچـەیەی لە پالێم و ئەم لاولای كراس دەبڕدرێت و بڕك دەدرێت.

غُبْنَة گوزەرانی كەم و كولەمەرگی.

●**غَبّی ١/الشیءَ:** شاردیەوە، حەشـاری دا. **٢/الشعرَ:** هەڵی كێشاو كورتی كردەوە.

غَبِیَ نادان و گەمژە بوون.

غَبِيّ نـادان، گەمـژە، گـەلحۆ، گێـل، كـەم فـــام، بڕێتیـــە لەكەســـێك هۆشمەنـــدی وناوەزی كەم بێت.

غبیـــب لافـاوی بـچوك، زریـانی چـكۆلەو كەم.

●**غَـتَّ** ١/بـه دەسـتی یـان بـه چـەمکی کراسەکەی دەمی خۆی شاردەوە بۆ وەی کەس پێکەنینەکەی نەبینێ. ٢/**الشيءَ**: لە ئاودا نقومی کرد. ٣/**الماءَ**: قوم قوم خواردیەوە بێ ئەوەی دەفرەکە لەدەمی دوور بخاتـەوە. ٤/**الطعامُ**: خـراپ بـوو، بۆگەنی کرد.

●**غَتِلَ** ١/**المكانُ**: دارو درەختی تێدا زۆر بوو.

غَتم گەرمیەکی زۆری وا کەمرۆڤ تەنگە نەفەس بکات.

غَثَّ لاواز بوو، گۆشتی کەم بوویەوە.

غَثّ لاواز، لەڕ، لات، زەعیف، کەم گۆشت.

غَثاثة لاوازی، زەعیفی و کەم گۆشتی.

غُثاء هەرشتێکی بێ نرخ، کەفی ڕووی دەریـا، هـەر شـتێکی ئـاو بردەڵـەی وەك گەڵادارو شتی بێ نرخ.

غَثْراء کەمتیار، قەمتار.

غَثْرَة هەرزانی، خۆشی و گوشادی ساڵ.

غُثْـرَة ڕەنگـی بـۆری بەسـور ئاوێتـەی مەیلەو سەوز.

غُثْمَة ڕەنگی بۆری مەیلەو ڕەش.

غَثَمَ برە پارەیەکی باشی پێدا.

غَثَـوَ، غَثَي زریانەکـە کـەف و زباڵـەی هاورد.

غُثَّة بژێوی ڕۆژانە.

غَثِيث کیم و زوخی برین، جەراعەت.

غَثِيثَة هەرچی یەك خێری تێدا نەبێت.

●**غَثَى** ١/**الكلامَ**: تێکەڵ و پێکەڵی کرد.

غَـد بـەیانی، سـبەینێ، سـوبحەی، سبحەینێ، سوەی، سۆزی.

●**غَـدَّ** ١/**البعيرُ**: توشـی تـاعون بـوو، وشترەکە توشی تاعون هات.

غدا بە بەرەبەیاندا ڕۆیشت، بەیانی زوو ڕۆشت.

غـدّار، غـادِر خیانـەتکار، زۆر ناپـاك، پەیمان شکێن، بێ بەڵێن.

غـدَّارة غـەدارە، پارچـە چـەکێکە بـە باروت فانگ دەدرێت جاران لەکوردسـتان باوی بوو.

غـدّان لولـەکێکی تایبەتیـە جلکی پێـدا هەڵدەواسن.

غَداة بەیانی، سەرلە بەیانیەکی زوو.

غَدد تاعونی وشتر.

غَدَرَ پەیمانی شکاند، بێ وەفایی کرد.

غَدر بێ ئەمەکی، پەیمان شکێنی، ناپاکی وخیانەت.

غَدَف بەخشی.

غَدَف هەرزانی وخۆشگوزەرانی، گوشادی ساڵ.

غِدْف شێری بێشه وجەنگەڵ.

●**غَدَقَ ١/المكان:** دوچاری ئاوێکی زۆر هات.

غَدَق ئاوی زۆر، ئاوی فره.

غَدَن خەو وخەومنوچکە، نەرمی وناسکی.

غَدِنَ نەرم و ناسك بوو، خەو دایگرت، نوست.

غُدْنَة نەرم و نۆڵیی، ناسکی.

غَدِيَ نانی بەیانی خوارد.

غَدِير ڕوبار، چەم، چەقان، چێم، چۆم، چۆمی گەورە، شەت، ڕوبەرێك ئاو یان گۆلاو کە زریان لە دوای خۆی جێی دێڵێت.

غَدِّير کەسێك زۆر پەیمان شکێنێت.

غَذا خۆراکی پێدا، چێشتی پێیا.

غِذاء خۆراك، خواردەمەنی.

●**غَذَى ١/الرجل:** خواردنی پێدا، خۆراکی پێدا.

غَذِيّ بچکەڵەی ئاژەڵ و چوار پێ.

●**غَرَّ ١/ه:** هەڵی خەڵەتاند، چاوبەسی لێکرد بە شتی پوچ. ٢/**الماء:** ڕژاندی.

غِرّ گەنجی بێ ئەزمون، برێتی لە لاوێکی هەرزەکار کە هیچ ئەزمون و تاقیکردنەوەی نەبێت، ناشی.

غَرّ تیژایی، شمشێر، ڕوبار وچۆمی باریك لەزەویدا، درز لەزەویدا.

غُراب قاڵاو، قەلە ڕەشە، قەلە ڕەشکە.

غَرّار خەڵەتێنەر، چاوبەستکەر، فێڵباز.

●**غَرَا ١/الرجل:** سەرسام بوو، سەری سوڕما.

غَرا جوانی.

غَراء حەز لە شتکردن، ئارەزوومەندی.

غرام گرام، یەکەیەکی پێوانەی قورسییە(١کیلۆگرام= ١٠٠٠گرام).

غَرام دڵداری وخۆشەویستی، حەز لەشتێك کردن، خۆشەویستی یەك دڵ ئازار بدات، ئەشکەنجەو ئازار.

غرامَة زیان، پێچەوانەی سوود، ماڵێك بە تۆپزی بدرێت، باج.

●**غَرَبَ ١/**ڕۆشت، دورکەوتەوە، ئاوارەبوو لە زێدو نیشتمانی خۆی. ٢/**النجم:** ئاوابوو.

●**غَرُبَ ١/**دوورکەوتەوە، ئاوارەبوو. ٢/**ه:** دوری خستەوە.

غَرْب دووری، ڕۆژئاوا، خۆرئاوا، فرمێسك، ڕۆندك، ئەسرین، قنگی چاو، قنچکی چاو، دۆڵچەی گەورە، سەرەتاو دەسپێکی هەر شتێك، توندو تیژی، چالاکی و بزێوی.

غَرَب تنۆكەی ئاوێك لەدۆڵچە دەكەوێتە خوارێ لە نێوان بیری ئاو وحەوزی ئاو تێكردندا، كە ئاو لە بیر هەڵدە كێشرێت تا ئاوەكە دەگەیەنرێتە ناو حەوزی ئاو خەزن كردن هەندێك دڵۆپە ئاو لە دۆڵچەكە دەتكێت بەو دڵپانە دەوترێت(**غَرَب**)، درەخت، ئاڵتون، تەلا، زیو.

غُرُب سەفەركەر، موسافیر.

غَـرُب ئاوارە، بێگانە ونامۆ، كەسێكی دوورلەنیشتمانی خۆی.

●**غَربَلَ ١/الـحَبَّ**: بـڕی، قرتاندی. ٢/**القـوم**: كوشتنی، قەتلوعامی كردن. ٣/**الحنطـة**: دای لەبێژنگ، گەنمی لەبێژنگدا.

غِربال بێژنگ، بێژن، هێڵەك، قەڵبێر، مۆخل، ئامێرێكی سادەی بێژانەوەیە.

غَرْبَة دووری.

غُربَـة نـامۆیی، دووری لە نیشتمان و زێدی خۆ.

غربي ڕۆژئاوایی، كەسێك یان شتێك یان ئاكارو زانیاری و ...هتد ی خۆرئاوایی.

غَرِثَ برسی بوو.

●**غَرَّثَ ١/الكلب**، سەگەكەی برسی كرد.

غَرِث برسی، پێچەوانەی تێر.

●**غَـرِدَ ١/الطـائر**: دەنگـی هـەڵبڕی وخوێندی.

غَرَدَ خوێندی، دەنگی هەڵبڕی وخوێندی.

●**غَرَّرَ ١/ت ثنية الغلام**: ددانی منداڵەكە سەری دەرهێنا. ٢/**الطائر**: باڵە تەپەی كرد بۆ هەڵفڕین.

غَرِزَ لە دوای یاخی بوون گوێ ڕایەڵ و فەرمانبەرداربوو.

●**غَرَّزَ ١/القدم**: وازی لە دۆشینی هێنا بۆوەی قەڵەو ببێت.

غَرَسَ درەختی چاند، نەمامی ناشت.

غِـرس ئاوری منـداڵ، شتێكەوەك چڵم وایە لەگەڵ منالدا لەسكیدایك دێتەدەر، قالاوی بچوك، قەلەڕەشی گچكە.

غِـرس، **غِـراس** ئـەوەی لەزەویـدا دەچێنرێت.

غَرْس چاندن، ناشتن.

غِـرش سكەیەكە یەكسانە بە(٤٠پارە) (وشەكەلەبنەڕەتدا توركیە).

●**غَرِضَ ١/منـه**: لێـی ترسا، سڵەمایەوە. ٢/**الیه**: ئارەزومەندی بوو.

●**غَرَضَ ١/فلاناً**، كردیەئامانج و نیشانە بۆتیر پێومنان، گۆشتی تازەیخوارد، بەرلەكاتی خۆی منداڵی لە شیربڕیەوە، سوعبەتی كرد، شۆخی كرد.

غَرَض مەبەست، ئامانج، ئەو نیشانەیەی دادەنرێت و تیریان گوللە یان هەر شتێکی تری بۆ دەهاوێژرێت، ئارەزوو، پێداویستی، بەرژەوەندی.

●**غَرَضَ ١/الشيءَ**: شکاندی بەڵام بە شێوەیەك نا کەدەربکەوێت.

●**غَرَفَ ١/الشئ**: بڕی، لەتی کرد. **٢/ الماءَ بيده**: بە مشت بردی.

غَرف، غَرَف هەر ڕووەکێك کە پێستەی پێ خۆش بکرێت.

غرفَة نەعل، کەوشی سەرپێکردن.

●**غُرِفَة ١**/ژوور، هۆدە، ئۆدە. **٢/الأكل**: ژووری نان خواردن. **٣/النوم**: ژوری نوستن. **٤/الجلوس**: ژوری دانیشتن. **٥/الضيافة**: ژوری میوان، هۆدەی میوانداری. **٦/التجارة**: ژوری بازرگانی، هۆبەی بازرگانی. **٧/الرياضة**: ژووری وەرزش.

غُرفَة، غُرافَة یەك مشت ئاو.

●**غَرَّقَ ١/ه**: نوقمی کرد لەئاودا.

●**غَرِقَ ١**/نوقم بوو. **٢/فلان**: قومێك شیری خواردەوە.

غُرقَة قومێك شیر، شەربەیەك شیر یان هەرشتێکی تر.

غَرِلَ خەتەنە کرا.

غَرِل ڕمی زۆردرێژ، نێزەیەکی زۆردرێژ کە درێژیەکەی لە سنور دەرچوبێ وناشیرین بێت.

غَرِمَ قەرزی دایەوە، لەبازرگانیدا زیانی کرد.

غُرم زەرەرو زیان، باج وسەرانە.

غَرِن لاواز، کەم گۆشت.

غَرِنَ وشك بویەوە، وشکهەڵات.

غَرور هەر شتێك ببێتە هۆی هەڵخەڵەتاندن، دنیا چونکە مرۆڤ هەڵدەخەڵەتێنێت.

غُرور هەر شتێکی پڕو پوچ و بێ هودە، هەوانتە، خۆ لێ بایی بوون.

غَروَي حەزکردن لە شتێك، ئارەزوومەندی لە شتێك.

غُرّة سپیایی پێشەوەی ئەسپ، ڕوخساری پیاو، سەرەتای هەر شتێك، بەندە، کۆیلە، شەوی یەکەمی مانگ.

غِرّة بێ ئاگایی، غەفڵەت، خەفڵەت، ئەو دەستەو کەسانەی هیچ ئەزمونێکیان نیە.

غَريّ چاك، جوان، بینای چاك، ئەپارتمانی چاك و جوان.

غَريب هەرکەسێکی دوور لە زێدو نیشتمانی خۆی، نامۆ، بێگانە،

سەیروسەمەرە، هەر شتێکی مایەی سەر سوڕمان.

غرِّيد مەلی دەنگ خۆش.

غَرير گەنجی بێ ئەزمون، خۆ لێ بایی بوو.

غريزة غەریزە، سروشت، حەزوخەسڵەتە سروشتی وزگماکیەکانی ئادەمیزادو ئاژەڵ.

غريزي سروشتی، هەر هەست و سۆزێ یان هاندەرو پاڵنەرێك کە بەسروشت لەمرۆڤدا هەبێت.

غَرِيسة دارخورمالەسەرەتای سەوزبون ودەرهاتنیدا، ئەوتۆوەی دەچێنرێت.

غَريض ئاوی باران، هەرشتێکی سپی و تازە.

غريق نقومبووگ لەئاودا، گرفتار.

غَريم قەرزدەر، قەرزدار، قەرزار، دژ، دژ من.

غَرِين ئەوقوڕولیتاوەی زریان دەی هێنێت ودوایی قوڕەکەی بەتەڕی یان بەوشکی لەسەر زەوی دەمێنێتەوە، گەمژەیی، نادانی.

غُزّ ڕەگەزێکی تورکن.

غَزّ ١/**هـ** دەرزی پێداچەقاند، دەرزی ئاژنی کرد.

●**غَزا** ١/پەلاماردان، هێرشی برد. ٢/**القوم** شاڵاوی کردەسەریان.

غَزارة زۆری وزەوەندی.

غَزّار قامیشێکە قەڵەمی لێ دروست دەکەن.

غزال ئاسك، ئاهو، مامز.

غزالَة ئاسکی مێینە.

غَزَلَ خوری ڕست، خوری ڕێسا.

غَزِلَ ژنی دواند، تاریفی ژنی کرد.

غَزْل خوری ڕستن، خوری ڕێسان.

غَزَل ڕابواردن لەگەڵ ژناندا، یاری وگاڵتەو دەستبازی لەگەڵ ژناندا.

غَزِل کەسێك لەگەڵ ژندا ڕابوێرێت وعەشقبازی بکات.

غَزْوَة غەزا، جەنگ وهێرش بردن.

غَزِير زۆر لەهەرشتێك.

غَزِيرَة چاوی پڕلەفرمێسك، کانی وبیری پڕلە ئاو، وشترێ شیری زۆربێت.

غُس پیاوی لاوازو سست.

غَسَاق، غَسّاق سارد، بۆگەن.

غَسّال مردو شۆر، جلو پۆشاك یان شۆرەری هەر شتێکی تر.

غَسّالة ئامێرێکە بۆشۆردنی جلك بەکاردێت، جل شۆر.

غُسَالة ئەوپۆشاکەی دەشۆردرێت.

غَسَّان هەرِمتی لاویەتی.

غَسَقْ تاریکی سەرەتای شەو.

غَسَلَ شۆردی، پاکی کردەوە، شوشتی، پاکژی کردەوە.

●**غَسَلَ ١/الشَيء** زیادەرِەوی کرد لەشۆردنیدا.

غُسْل، غِسل ئاو وسابون، هەرچیەك شتی پێ بشۆردرێت.

غَسل شۆردن، شوشتن، پاکژکردنەوە بە ئاو وسابون و ...هتد.

غَسَم تاریکی، رەشایی.

غُسم پەڵە هەور لەئاسماندا.

●**غَسَمَ ١/اللیلُ** تاریك داهات، تاریك بوو.

غَسو تاریکی.

غَسوة کەنار، لێوار.

غَسیل شۆردراو، شۆرپاک.

●**غَشَّ ١/هُ** ئەوەی لە دڵیدا بوو لێی شاردەوە وبەزمان شتێکی تری پێ گوت، فریویدا، خەڵەتاندی، غەشی لێکردوو دەستی بری.

غِشّ کینە، رِق، دڵ رەشی، ناپاکی وغەش، فێڵ، فریو.

غُشّ برێتیە لە کەسێك غەش وناپاکی لەخەڵکی بکات.

غَشّ غەش، ساختەچێتی و دەست برِین، حیلەی بازی.

غِشاء پەردە، هەرچییەك شتی پێ داپۆشرێت، پێستی ناسك.

غِشاوة پەردە.

●**غَشَمَ ١/**ستەمی کرد، بێدادی کرد. **٢/الحاطِبُ** داربرِەکە بە شەو دار کاری کرد و هەردارێك کە توانی بوی بیبرِێت بێ ئەوەی سەیری بکات و بیری لێ بکاتەوە بریبونی، خۆبەسەر کاری کرد.

غُشوَة سەرپۆش، پەردە.

●**غَشِيَ ١/هُ** بەقامچی لێیدا. **٢/اللیلُ** سەراسەرتاریك داهات.

غَشْي بێ هۆشی، لە کارکەوتنی مرۆڤ و هێزە کاریگەرەکانی جەستەی بەهۆی لاوازی دڵ یان برسێتیەوە.

●**غُشِيَ ١/علیه** لە هۆش خۆی چوو.

●**غَشّی ١/الشيءَ** سەرانسەر داپۆشی، بە تەواوی دای پۆشی.

غَشیم بەردێك نوسراو یان نەخشەی لەسەر هەڵنەکەنرابێت، هەرزەکار، برێتی لەکەسێك هیچ ئەزمونێکی نەبێت.

غَشیَة بێ هۆشی، ئاگا لەخۆنەمان.

●**غَصَّ ١/**خواردن یان ئاو لە گەرووی گیراو ڕێگەی هەناسەدانی لێگرت.
٢/الشیءَ: بڕیی، لەتی کرد.
غَصَبَ داگیری کرد، بە تۆپزی دەستی بەسەردا گرت.
غَصب داگیر کردن، بە زۆر دەست بەسەردا گرتن، هەرشتێك بەزۆر داگیر کرابێت.
غَصباً بە زۆر، بە تۆپزی، بە ناچاری.
غَصَنَ پەل و پۆی درەختەکەی بڕی.
غَصَّنَ دەنکۆڵەکانی هێشووی ترێ گەورە بوون.
غُصن پەل و پۆی دروەخت.
غُصّة دڵ تەنگی، خەم و خەفەت.
غَضَّ کەمی کرد، چاوی داخست.
غَضّ نەرم و نۆڵ، ناسك، چاوپۆشی، گۆڵکی تازە بووگ.
غضارة نیعمەت و فەرِو ژیان و خۆشی، گوزەرانی خۆش.
غَضب گا، نێرەی چێڵ، شێری بێشەو جەنگەڵ، زۆر سور.
غَضَب تورەیی، قین، ڕق و خەشم.
غَضِب، غضبان تورە، ڕق هەستاو، قین داهاتوو.
غَضِبَ تورەبوو، قینی دا هات، ڕقی هەستا.
●**غَضَرَ ١/الرجلَ:** حەپسی کرد.
٢/الشیءَ: بڕیی، لەتی کرد.
غَضِرَ ماڵ وسامانی زۆربوو، ژیان و گوزەرانی خۆش بوو.
●**غَضَفَ ١/العودَ:** شکاندی.
●**غَضَفَ ١/اللیلُ:** تاریك داهات، تاریك ونوتەك بوو.
●**غَضَّنَ ١/تِ السماءُ:** بارانەکەی بەردەوام بوو.
●**غَضَنَ ١/تِ الناقةُ:** سکەکەیی بەناکامڵی خست، بەری خست.
غَضن، غَضَن زەحمەت، دەردی سەری، نارەحەتی، سەختی، ڕەنج، هیلاکی وئەشکەنجە.
غَضَنْفَر شێری بێشە وجەنگەڵ.
غُضّة کەمی و ناتەواوی.
●**غَضَی ١/عَضواً:** لە حاڵ وگوزەرانی چاك وخۆشدا بوو.
غضي بێشەو جەنگەڵ.
غَضیر نەرم و ناسك، سەوز لە هەرشتێك.
غَطَّ نقومی کرد لە ئاودا، کردی بە ئاودا.

●**غَطَا ١/الشيءَ:** دای پۆشی. ٢/**الماءُ:** بەرزبویەوە. ٣/**الليلُ:** تاریکاییەکی هەموو شتێکی داپۆشی.

غَطّاس بریتیە لەکەسێك خۆی نقوم دەکات بە قوڵایی ئاودا، ناوی باڵندیەکی مل درێژە.

غُطاش تاریکی شەو، تاریکایی شەو.

غُطاط، غَطاط بەرەبەیان، سەرەتای بەیانی، پاشماوەیتاریکی شەو لە بەرەبەیان دا، تاریکی دەمو بەیان.

غِطاء پەردە، سەرپۆش.

●**غَطْرَسَ ١/على فلانٍ:** خۆی بەسەردا بادا، کەش و فشی بەسەردا کرد. ٢/**ه:** تورەی کرد، قینی داهێنا، رقی هەستان.

●**غَطَسَ ١/في الماء:** خۆی نقوم کرد بە ژێر ئاودا.

●**غَطَشَ ١/الليلُ:** تاریك بوو، تاریك داهات.

غَطِفَ موی برژانگەکانی درێژ بوون و بەهۆی درێژیيانەوە لول لێی وەستان.

غِطَمّ دەریای گەورە، زەریا، ئۆقیانووس، گرۆهـ وکۆمەڵێکی زۆر.

●**غَطَى، غَطَّى ١/الشيءَ:** شاردیەوە، داپۆشی.

●**غَفَّ ١/** غافڵگیری کرد. ٢/**الطائرُ:** کەوت.

غَفَّ گەڵای وشك.

غَفّار زۆر بەخشندە، ناوێکە لە ناوە جوانەکانی خوای گەورە.

غَفا، غَفَى سەرخەوی شکاند، سوکە خەوی کرد.

●**غَفَرَ ١/له:** گوناه و وتاوانی بۆ پۆشی، لە گوناه و توانی ئەو خۆش بوو و بەخشی. ٢/**الأمرَ:** رێکو پێکی کرد. ٣/**الشيءَ:** داپۆشی، پەردەی بەسەردا دا.

غَفر کوێرەکە، گۆلك، بێچوی چێڵ.

غُفران، غَفير لێ بوردن، لێ خۆش بوون، داپۆشینی گوناه و تاوان.

●**غَفَّرَ ١/الشيءَ:** داپۆشی، شاردیەوە. ٢/**الرجلَ:** پێی گوت(خوا لێی ببورێت)، داوای لێ بوردنی لەخوا بۆ کرد.

غَفَّقَ بە چاو خەوت و بەدڵ وریا بوو، بە چاو خەوتبوو بەڵام گوێی لە قسەکانی کەسانی دەورو پشتی خۆی بوو.

غَفَق بارانی سست و وردو لاواز.

●**غَفَقَ ١/عليه:** هێرشی کردە سەری. ٢/**ه:** زۆری لێدا بەشەلاق.

●**غَفَّلَ ١/هـ**: بێ ئاگا وغافڵی کرد.
٢/الشيءَ: شاردیەوە ودایپۆشی.
●**غَفَلَ ١/عنه**: فەرامۆشی کرد، وازی لێ هێنا. **٢/الشيءَ**: شاردیەوە ودایپۆشی.
غُفْل هۆنراوەیەك نەزانرێت هۆزانڤانەکەی کێ بووە، زەوی یەك بیناو عیمارەی تیا نەبێت، پەرتوکێك ناوی دانەرەکەی لە سەر نەنوسرابێت، نەناسراو، نەزانراو، کەسێکی بێ نەژادو و نەسەب، کاغەزی سپی.
غَفَل خۆش گوزەرانی، ژیانی گوشاد، بێ ئاگایی.
غَفلَة غەفلەت، بێ ئاگایی.
غَفوَة خەوێکی سوك، سەرخەو.
غُفَّة بژێوی ڕۆژانە، قوتیڕۆژانە، پاشماوەی ناوقاپ یان پاشماوەی ناو گوان.
غَفير موی گەردن، موی ڕوخسار، پاسەوان.
●**غَقَّ ١/الصقرُ**: دەنگی هەڵبڕی، دەنگی لێوە هات.
●**غَلَّ ١/هـ**: کۆتی کردەملی یان دەستی، خیانەت وناپاکی کرد.
غُلَّ تینویەتی زۆری بۆهێنا، زۆری تینو بوو.
غَلا بڵندبویەوەو گران بوو، نرخ بەرزبویەوە.
غَلاء گرانی، بەرز بونەوەی نرخ.
●**غِلاف ١**/پەردە، ڕوپۆشی هەرشتێك.
٢/الجويّ: ڕوپۆشی هەوای دەوری گۆی زەمین، بەرگە هەواییەکەی زەوی.
غُلام منداڵ، مناڵ، بەندە، کۆیلە، خزمەتکار، نۆکەر، بەکرێ گیراو.
غُلامَة کچۆڵە، کەنیزەك.
غِلّ کینەو بوغز، ڕق وناپاکی وغەش.
غُلّ کۆتی ئاسن، کۆتێ دەکرێتە گەردن یان مل، تینوێتی، دوشمنی، پێوەندی لە ئاسن دروستکریاگ.
غَلِبَ ملی ئەستوروبەهێزو زل بوو.
غَلَبَ سەرکەوت، زاڵ بوو.
●**غَلَّبَ ١/هـ**: سەری خست، زاڵی کرد.
غَلَب سەرکەوتن، زاڵبوون، زاڵێتی.
غَلَتَ کڕین یان فرۆشتنی هەڵوەشاندەوەوپوچەڵی کردەوە.
غَلِتَ لەحساب کردن و ژمارەدا هەڵەی کرد.
غُلتَة هەڵە.
غَلتَة سەرەتای شەو، دەستپێکی شەو.
غَلَثَ شتێکی تێکەڵاوی شتێکی ترکرد.

غَلَث نەوخۆڵ و كاو شتانەی تر كە تێكەڵاوی گەنم دەبن.
غَلِث شێت، دێوانە، برێتی لە پیاوێك بەسەختی بجەنگێت.
غَلَثَ بە توندو سەختی شەڕی كرد.
● **غَلَجَ ١/الفرس:** بەڕێكوپێكی و یەكسانی ڕۆشت.
غُلُج گەنجی قۆز، لاوی جوان.
غَلَّسَ لە تاریكی كۆتایی شەودا ڕێی كرد، شەو ڕەویی كرد، بە تاریكی كۆتایی شەودا ڕۆیشت.
غَلَس تاریكی كۆتایی شەو.
غَلِطَ هەڵەی كرد.
غَلَط هەڵە، پێچەوانەی ڕاست و دروست.
غَلَظَ، غَلُظَ توندو تۆڵ و قەوی و قۆڵ بوو.
● **غَلَّظَ ١/اليمين:** سوێندەكەی پشتڕاست و دووپات كردەوە.
غَلَظ زەوی ڕەقەڵان.
غِلْظَة توندو تیژی، دڵ ڕەقێتی.
● **غَلَفَ، غَلَّفَ ١/الشيء:** خستیە ناو پاكەتەوە، پێچایەوە، دایپۆشی.
غَلِفَ بەخەتەنە نەكراوی مایەوە.
غُلْفَة ئەوپێستەی خەتەنەكەر دەیبڕێت.

غَلَف دارێكە پێستەی پێ خۆشەدەكرێت.
غَلِقَ خوڕەوشتی تێك چوو، ئاكاری بەدبوو.
غَلَق قوفڵ یان هەرشتێك دەرگای پێ دابخرێت، دەرگای گەورە.
● **غَلَّقَ ١/الباب:** بەتوندی دایخست، قایمی كرد.
غَلَقَ داخستن، بەستن، قایمكردن.
● **غَلَقَ ١/الباب:** دەرگاكەی داخست.
غَلِق هەرقسە ودەستەواژەیەك ناڕەحەت مرۆ لێی بگات.
غُلُق دەرگای داخراو.
غَلِمَ ئارەزووپەرست بوو، شەهوەتبازبوو.
غُلْمَة شەهوەت.
غُلُو زیادەڕەوی، زیادڕۆچون.
غُلُومَة هەوەس وئارەزووی سێكسی، منداڵێتی.
غُلَّة تینوێتی سەخت، تینوێتی.
غَلَّة بەروبوم، داهاتی ماڵ.
● **غَلَى ١/**كوڵاندی، قۆری یان قازانی هێنایە كوڵ. **٢/الرجل:** لەدوورەوە سڵاوی كرد.
غَلِيَ نرخ گران، پربەها.
غَلَى كوڵا، هاتە كوڵ.

غَلیث گەنم وجۆ بەتێکەڵی، گەنمێك گلّمتك وكای تێکەڵ بێت.

غَلیظ ڕەق، توندوتۆڵ، گەورەوزل، بێبەزەیی، بێ ڕەحم ودڵ ڕەق.

غلیل کەسێك زۆرتینوی بێت، تینوێتی سەخت، گەرمی خۆشەویستی یان خەمو پەژارە.

●**غَمَّ ١/ه** خەمو پەژارەی پێدا، خەفەتباریکرد، دایپۆشی.

غَمارة نەزانی و نادانی، نەفامی و نەبوونی پسپۆڕی وشارەزایەتی.

غَمَازة کیژی بە غەمزەو ناز، کچۆڵەی جوانی بە غەمزەو ناز.

●**غَما ١/البیت** سەری خانووەکەی بە گڵ ودار گرت.

غَمام هەور، عەور، مژی زۆر بەرزەوە بوگ کەبارانی لێ دەرژێتە خوار.

غُمام نەلامەت، هەلامەت.

غُمامَة دەم بەند، لغاو، برێتیە لە دەمبەسێك کە دەمی ئەسپ و سەگ و هتد.. پێ شەتەك دەدەن بۆ وەی شت نەخوات یان نەگەزێت.

غَمامَة پەڵەیەك عەور، هەوری سپی.

غِماء سەقفی خانوو، بانی ماڵ.

●**غَمَتَ ١/**خواردنەکە لە سەردڵی گران بوو وەك سەرخۆشی لێکرد. **٢/الشيء**، دایپۆشی.

غَمَجَ قوم قوم ئاوی خواردەوە.

●**غَمَدَ ١/**شمشێری خستە ناو کێلانەوە. **٢/الشيء**، دایپۆشی. **٢/الأمر**، ڕێکو پێکی کرد، چاکی کرد.

غِمد کێلانی شمشێر، کالانی شمشێر، کافلان، بەرگی شمشێرو کارد.

غَمُرَ زۆربوو، کەمژەو نادان بوو.

غِمر قین، کینە ورق.

غَمر چەور، بەزدار، پیودار، برێتی لەهەر شتێکی چەور.

غَمر ئاوێکی زۆر، پۆشاکی درێژ، فراوان، پیاوی دڵ فراوانی بە ڕەوشت.

غَمَر نادان، نەفام، کەسێك شتێك تاقی نەکاتەوە، کینەو ڕق.

غُمر زەعفەران، نادان، نەفام، کەسێك شت تاقی نەکاتەوە، بێ ئەزموون.

●**غَمَرَ ١/ت یده** چەوری گۆشتی پێوەلکا، چەوری گۆشتی تێوەچوو.

غَمْرَة سەختی، نارەحەتی و ڕەنج، زەعفەران.

غَمَزَ بەچاو یان بەبرۆ ئیشارەتی کرد.

غَمَـز پیاوی لاوازو سست، ماڵی خراپ، چوارپێ وئاژەڵی لەڕوبێ فەڕ.

غَمز ئیشارەت بەچاو وبرۆ.

غَمس نقوم بوون.

●**غَمَسَ ١**/کردی بە ئاودا، لە ئاودا نقومی کرد. **٢/النجمُ:** ئاوابوو.

●**غَمَّسَ ١/هُ:** بەتوندی کردی بەئاودا. **٢/الشربَ:** کەمی کردەوە.

غَمَشَ لەبەر برسێتی چاوی کزبوو، چاوی کزبوو زۆر جاریش ئاوی پێدا هاتەخوارێ.

●**غَمَصَ ١/هُ:** بەسوك وکەم سەیری کرد، بە بێ ئەرزش دایە قەڵەم. **٢/النعمةَ:** سوپاسگوزار نەبوو لەبەرانبەر ئەو نیعمەتەی خودا پێی دابوو.

غَمَص ڕیپۆقی چاو، چڵکی چاو، ڕیپۆك، چڵکێکی سپیە لە ڕێڕەوی فرمێسکدا.

غَمِصَ ڕیپۆق لە چاوی هاتە دەرێ، چڵکی سپی چاوی هاتەدەرێ.

●**غَمَّضَ ١/الکلامَ:** قسەکەی شاردەوە، قسەکەی بەپێچ وپەناوتەمومژەوە کرد. **٢/عینَهُ:** چاوی داخست، پێڵوەکانی چاوی نابەیەکدا.

●**غَمَّضَ ١/السیفَ:** شمشێرەکە لەناو گۆشتدا ون بوو. **٢/عنهُ:** لە کڕین و فرۆشتندا چاوپۆشی لێکرد.

غُمْض، غِماض خەو، داخستن ولێکنانی پێڵوەکانی چاو.

غَمَطَ بە کەم وسوك سەیری کرد.

●**غَمطَ ١/النبیحة:** سەری بڕی.

غُمَّة دڵ تەنگی و نارەحەتی، داپۆشەر.

●**غَمَقَ ١/المکانُ:** ئاونگ وشێی لەسەر نیشت.

غَمِقَ شێداربوو، تەڕ ونمناك بوو.

●**غَمَّلَ ١**/داپۆشی، ڕێکوپێکی کرد. **٢/فلاناً:** داپوشی بۆ ئەوەی ئارەق بکاتەوە.

غَمِلَ زامەکە بۆگەن بوو.

غَمْلَج بەکەسێك دەوترێت لەسەر حاڵێك ڕاوەستاونەبێت، ڕاڕا، نابەرقەرار لەسەر بارێك.

●**غمن ١**/داپۆشی. **٢/البُسرَ:** داپۆشی بۆ ئەوەی پێ بگات. **٣/فلاناً:** جلکەکانی خۆی بەسەردا دا بۆ ئەوەی ئارەق بکات.

غَموس پیاوی ئازاو دلێر، هەرشتێکی خەفەت ئەنگێز.

غَموص درۆزن، زۆر درۆزن، ناڕاستگۆ.

غُمــــوض نــــارِونێتی، تەمومــــژداری، پێچوپەنا.
غُمُوضَة لەکەو ناتەواویی، عەیب وعار.
غَمَى هەر شتێك ئەسپی پێ داپۆشرێت بۆ وەی ئارەق بکاتەوە.
غَمِيَ غەشی کرد.
غَمِي بێهۆش، هەوری تەنك.
غَمِيــــز عــەیبێ خاوەنەکــەیی پێــوە بناسرێت.
غميزة لاوازی لەئەقڵ و ئاوەزو فامدا.
غميس تاریکایی، شەوی تاریك.
غميق قوڵ، پێچەوانەی تەنك.
غناج دوکەڵ، دوکەری دوگ وپیو.
غَناظ خەم وخەفەت.
غنام شڤانی پەزگەل، شوانی مێگەل.
غنان گیزەی مێش.
غَناء سود، فایدە، قازانج.
غنــاء گـورانی، سـتران، قـامو بەسـتەك، لاوك.
غَنثَ ئاوی خواردەوە ئینجا هەناسەیدا.
غَنِجَ نازو عیشوەی کرد.
غَنَج پیری بە ساڵدا چوگ، پیری کۆنـە ساڵ.
غُنْج نازو عیشوە.

غُنْدَر منـداڵی قەڵەو، نـەوجوانی قەڵـەو وگۆشتن.
غَنْدَرَة بـە ڕێـدا ڕۆیـشتنێك کەشـوفش وغەمزە ونازی تێدا بێت.
غَــنِصَ ســنگی هاتــەوە یــەك، ســنگی تەسکبوویەوە لەبەر هەرشتێك.
● **غَـنَطَ ١/الأمرُ فلانـاً:** نارِەحـەتی کـرد، بەزەحمەتی برد.
غَنْظ، غَنَظ خەم وخەفەتی سەخت.
غَنَم پەز، مەڕ، مێ.
غَنِمَ دەست کەوتی گـرت، غەنیمـەتی لـە شەڕدا دەستکەوت.
● **غَنَّمَ ١/ه كذا:** پـتر لەبەشـی خـۆیی پـێ بەخشی، بەخشی.
غُنم تاراج، دەستکەوتی لە شـەڕدا گـیراو، غەنیمەت.
غُنَّة مینگە، دەنگێکە لـە لوتـدا دروست دەکرێت.
● **غَنِيَ ١/**خاوەن سامان ودەوڵەمەند بوو. **٢/بالشيء:** کومسایی پێ هـات. **٣/بالمكان:** تیایدا مایەوە ونیشتەجێ بوو. **٤/الرجلُ:** ژنی هێنا.
غَنَّى گۆرانی گوت، لاوکی بێـژا، سـترانی وت.

غَنِيّ دەوڵەمەند، زەنگین، خاوەن ماڵ وسامان، بێ دەربەست.
غَنیمة دەستکەوتی لە شەڕدا گیراو، غەنیمەت، دەستکەوت بەگشتی.
غَوِ گومڕا، سەرلێ شێواو، ئارەزوو پەرست.
غُواث کۆمەك، یارمەتی.
غَوّاص کەسێك بچێتە ژێر دەریا، بریتیە لەو کەسەی بەدوای مرواریدا دەگەڕێت لەقولاییەکانی دەریادا.
غَوّاصَة کەشتی جەنگی گچکە کە بەژێر دەریادا دەڕوات، ژێردەریایی.
غَوْث پیاوەکە گوتی (**واغوثاه** — فریام کەون).
غَوْث کۆمەك، یارمەتی، پشتگیری.
غَوْج ئەسپی سینە پان.
غَوْر ئەشکەوت، قولایی وبنی هەرشتێك، زەوی نشێو.
● **غَوَّرَ ١/القوم:** شکستی پێ هێنان. **٢/ت الشمسُ:** ئاوابوو. **٣/الرجلُ:** لەنیوەڕۆدا خەوت، بە ڕۆژدا نوست.
غَـوْرَة هەتاو، خۆر، هۆر، ڕۆ، ڕۆژی عاسمان، خەوتن بەنیوەڕۆدا، خەوی نیوەڕوان.
غَوْرِی بنکی هەرشتێك، نزمترین ئاستی قولایی لەهەرشتێکدا.
غَـوْص چویە ژێر ئاوەوە، خۆی کرد بەژێر ئاودا.
غَـوص خۆکردن بەژێر ئاودا، خۆنقومکردن لەناو ئاودا.
● **غَـوَّطَ ١/البئرَ:** بیرەکەی هەڵکەندو بنکەکەیی دوورخستەوەو قوڵتری کرد، قوڵی کرد. **٢/ الطعامَ:** کردیە پاروی زلزل.
غَوْطَـة هەرجێگەیێك ئاو ودرەختی زۆربێت.
غَوْغَـاء خەڵکی تێکەڵ وپێکەڵ وقەرەباڵغ، کوللە لەکاتێکدا باڵی دەردێت، خەڵکی هەرچی وپەرچی وپەلەپەل کەربۆ خراپە.
غَوغَـة هەیاهۆ، جۆش وخرۆش، قیژوهوڕ.
غَـوْل سەریەشە، مەستی، سەرخۆشی، ئاوەز لەسەردا نەمان، ناڕەحەتی و ڕەنج، خۆڵ وخاکێکی زۆر.
غُـوْل بەلا، تیاچون، غۆل، ئاژەڵێکی ئەفسانەییە.
غَوهَق دێوانەیی، شێتێتی.
غَوِی گومڕابوو، سەری لێ شێوا، سەری لێ شێویا، تیاچوو، لەناوچوو.

غَوِيطَة بيرى قوولّ، بيرێك قولّ بێت وبنكەكەى دوور بێت.

غَهَبَ لەبيرى چويەوە، فەراموٚشى كرد، لەبيرى كرد، پشت گوێى خست.

غَهَبَ بیٚ مەبەست، بیٚ نياز، لەبيرچوون وفەراموٚش كردن وبیٚ ئاگايى.

غَهَق وشترى درێژ.

غَيّ گومڕايى، سەرلیٚ شێوان.

غَيّة گومڕايى، سەر لیٚ شێوان، تاوان، هەلّە، خەتا، كەتن.

غَيّا ئالاّى چەقاند، پەرچەم و بەيداخى هەلّكرد.

غَيَاب گۆڕ، قەور، قەبر، گلكۆ، ئارامگە.

غِياب نا ئامادەيى، ئامادەنەبوون.

غِيَاظ خەم وخەفەت، نارەحەتى و ميحنەت، ڕەنج وئازار.

غَيَّاف پياوێك ڕدێنى زۆر درێژ بوبێت.

غَيَال شێرى بێشە وجەنگەلّ.

غَيَايَة بنكى چالّ و بير، هەرچيەك سێبەر بكات بەسەر ئادەميزاددا وەك هەور وتەم، تيشكى خۆر، ڕۆشنايى تيشكى خۆر.

● **غَيَّبَ** ١/هـ دوورى خستەوە.

غَيب گومان، دوو دلّى، هەر چيەك لە تۆپەنهان بێت، ناديار، نهێنى.

غَيْبوبَة بیٚ هۆشى، ئاگا لەخۆ نەمان، خۆر ئاوابوون.

غَيْبَة قەور، گۆڕ.

غِيبَة يادكردنى كەسێك لە پاشملە بەخراپى، بەخراپ باسكردنى كەسێك لە پاشملە واتەلە كاتێكدا خۆى ئامادەنيە.

غَيْث باران، واران، ئاوێ كەبەدلۆپە لەهەورانەوە دادەڕژێ، ڕوەكێك بە ئاڤى واران سەوز بێت.

غَيِّث هەورێك بارانى زۆر بێت.

● **غَيِدَ** ١/الغلام ملى لار بوو، گەردنى خوار بوو.

غَيَد نەرم و نۆلّيى، ناسكى.

غَيداق پياوى جوانمەرد، بەخشندە، ئەسپى بالاّ درێژ.

غَيْدان سەرەتاى لاوێتى، دەسپێكى گەنجێتى.

● **غَيّر** ١/الشيء گۆڕى، ئالّو گۆڕى كرد.

غَير بێجگە، جگە.

غَيض كۆرپەى بە ناكاملّى لە دايك بووگ، كەم، كەمێك.

غَيضَة جەنگەلّ، درەختى زۆر لەجێگەيەكى ئاودار دا.

غَيط بێستان، باخ، ڕەز، باغ.

غَيْظ رق، قین و ئەوپەڕی تورەیی، زۆر تورەیی، سەرەتای تورەبوون.
غَيْف گروپ و دەستەیەك باڵندە.
●**غَيَّقَ** ١/خراپی کرد. ٢/**في رايه**: تێکەڵ و پێکەڵ بوو لەسەر رایەك نەوەستا.
غَيْل منداڵی قەڵەو، ئاوێك بە سەرزەوی دا بڕوات، هەر دۆڵ وشیوێك چاوگی ئاوی تێدابێت ولە بەری بڕوات، هەرچیەك تۆ بە نزیك بێتە بەرچاوت بەڵام ئەو دوربێت، ئەو شیرەی ئافرەتی سكپڕ دەیدات بە منداڵ، شیرێك ئافرەتی سكپڕ بیدات بەمناڵێکی تر نەك منداڵی خۆی.
غِيْل بێشەو جەنگەڵی شێر، درەختی پێکدا هەڵچوک، درەختی پێکدا پێچراو، هەر شیوێك ئاو و کانی تێدا بێت.
غِيْلَة شیردان بە منداڵ لە کاتی سکپڕی ئافرەتەکەدا، فێڵ وفڕ.
غِيلَة کوشتن و لە ناوبردنی بێ ئاگایی وبە فێڵ، کوشتن بەحیزەفێڵ.
غَيلَة ژنی قەڵەو.
غَيْم هەور، عەور، مژی بەرزەوە بوگ بۆ ئاسمان، تینوێتی.
غَيمان تینوو، وشترێك لە تینوێتیدا هەناوی گەرم بوبێت.
غَيْمة پەڵە هەور.
●**غِيْنَ** ١/**ت السماء**: هەور بەری ئاسمانی گرت.
غَيْن تینوێتی، پیتێکی هیجایە.
غَيْنَة درەختی بە بێ ئاو هەڵچوک.
غَيُور پیاوێ دڵی پیس بێت لە ژنەکەی، بە غیرەت، غیرەتمەند.

فاء گەڕایەوە، گەڕایەوە دواوە.

فئام گرۆهو کۆمەڵی خەڵك.

فُئِدَ دەردەدڵی گرت، دڵی ئێشی کرد.

فَئَد گۆشتی برژاند لەئاگردا.

فِئَة گرۆ، دەستە، کۆمەڵ، نرخ.

فِئَة، فِيَّة نرخ، بەها، قیمەت، دەستە، گرۆ.

فَئِيد ئاگر، ترسنۆك، برژاو.

فائِدَة سود، قازانج، کەڵك، میوە.

فائِجة کۆمەڵ، دەستە، گروپ، تەختایی نێوان دوو بەرزایی.

فائِز سەرکەوتوو، ڕزگاربوو.

فائِض زۆر، زیادلەپێویست، ڕەوان، ئاوی لەبەر ڕۆیشتوو.

فائِق هەرشتێك لە جۆر ونەوعیەتیدا چاك و پاڵفتە بێت، چاتر، باڵاتر.

●**فاتَ** ١/لەدەست چوو، لەدەست دەرچوو، تێپەڕی، گوزەری کرد، کاتی کردنی بەسەرچوو. ٢/**ه فلانٌ في كذا:** فلان کەس لە فلان شتدا پێشی ئەوکەوت. ٣/**الشيءَ:** تێی پەڕاند، لەدەستیدا، لەدەست خۆی دەرکرد. ٤/**تهُ الفرصةُ:** هەلی لەدەست چوو. ٥/**ه القطارُ:** شەمەندەفەرەکەی لە دەست دەرچوو، بەشەمەندەفەرەکە نەگەیی.

●**فاتَحَ** ١/دەستی بەقسەکردن وگفتوگۆکرد، دەرگای قسەو باسی کردەوە. ٢/**البيعَ:** ئاسانی کرد، ئاسانکاریی تێدا کرد.

فاتِح ڕەنگ ڕۆشن، کەسێك براوە بێت لەشەڕدا، یەکلاکەرەوەی شەڕوجەنگ

فاتِحة سەرەتاو دەستپێکی هەر شتێك، ناوی یەکەمین سورەتی قورئانی پیرۆز.

فاتِر نیو گەرم، شلەتێن.

فاتِك ئازاوچاو نەترس، بوێرو گوستاخ.

فاتُورة فاکتۆر، بریتیە لەلیستێك کەلەگەڵ کەلوپەلدا دەنێردرێت ونرخ وبڕی کەلوپەلەکەی تێدا تۆمار دەکرێت.

فاجِر پیاوی داوێن پیس، جادوگەر.

فاجِرة ژنی گاندەر، ژنی داوێن پیس، سوێندی درۆ.

فاجِعة خورپەو پێشهاتی سەخت وموسیبەت کە بەسەر مرۆدا دێت.

فاجِل قومارباز.

فاجور زیناکەر، داوێن پیس، شەرواڵ پیس.

●**فاحَ** ١/**المسكُ:** بۆن وبەرامی بڵاوبویەوە. ٢/**تِ القدرُ:** کوڵا، هاتە کوڵ.

فاحِش زۆر چاوچنۆك و بەخیل، هەرکارێکی ناشیرین و قێزەون.

فاحِشة گانی حەرام، زینا، گوناهی زۆر ناشیرین، ژنی خراپەکارو داوێن پیس.

●**فــاحَصَ ١/هـ** هەریــەکیان ناتــەواوی یەکیان پشکنی وبەدوی عەیبەی یەکتردا گەڕان.

فــاحِم ڕەش، نــاوی مــەنگی لەبــەر نەڕۆیشتوو.

فاخِتَــة جــۆرە کــۆترێکی جــوان و نەخشینە.

فــاخِر قەشــەنگ، هــەر شــتێکی چــاك وجوان.

فــاخورة کارگــەی سـفالگەری، کارخانــەی دروســت کردنــی کــەلو پــەل لــەقوڕی سورەوە کراو.

فاخوريّ فرۆشیار یان دروستکەری کەلو پەلی لەقوڕی سورەکراو دروستکراو.

فاد بەکەسێك دەگوترێت بەماڵی خۆی دیلێك لەبەندی ئازاد بکات، ڕزگارکەر.

فادِح سەنگین و گران لەسەر شانی مرۆڤ وەك قەرزێکی زۆرقورس.

فادِر گۆشتی لێنراوی ساردەوەبوو.

فــادِن شـاوڵی وەستای دیـوار دروسـتکەر، شـاوڵ، ئـامێرێکی سـادەیە وەسـتای دیـوار ڕێکــی ونــاڕێکی دیوارەکــەی پــێ تاقیدەکاتەوە.

فــار مـشك، جانـەوەرێکی چـکۆڵەی گـوێ قوتە لـە مـاڵان ولەمـەزرادا کـون دروسـت دەکــات زۆر زیــان بــە ڕســقی خــەڵك دەگەیەنێ وڕەنگی ڕەشبۆزە.

●**فارَ ١/تِ القدرُ:** مەنجەڵەکە هاتە کوڵ و ئەوەی تیایدا بـوو هەڵچوو. ٢/**المسكُ:** بۆنی بڵاوبوویەوە.

فارّ ڕاکردوو، هەڵاتوو.

فارِح شادومان، دڵخۆش.

فــارِس سوارچــاك، ئــازاودلاوەر، ئەسـپ سوار، خاوەنی ئەسپ، نـاوی نەتەوەیەکە لەنێران وناوەڕاستی ئاسیا دەژین، شێری بێشەوجەنگەڵ.

فارِع بەرز، بڵند.

فارِق هەرشتێك جیاوازی بکات لە نێوان هـەق و ناهەقـدا، پەڵـە هـەوری تـەنها، وشــترێ ژانــی زایــین گرتبێتــی و تــاك کەوتبێتەوە، جیاوازی.

فاروق کەسێك جیـاوازی بکـات لـە نێوان مەسـەلەکاندا، نازنـاوی عومـەری کـوڕی خەتتابە، زۆر ترسناك.

فارِهَة کەنیزەکی جوان و گەنج.

●**فازَ١/**سەرکەوت، سـەرکەوتن و پیرۆزی بـە دەسـت هێنـا. ٢/**الرجلُ:** لەناوچـوو، مرد. ٢/**من المكروه:** ڕزگاری بوو.

فازَة چەتری دوو ستون دار.

●**فاسَخَ ١/ە العقد:** ڕێکەوتن لەسەر هەڵوەشاندنەوەی پەیمان یان مامەڵەی کڕین وفرۆشتنەکە.

فاسِد خراپەکار.

فاسِق خراپەکاری دەرچوو لەڕێگەی هەق وراستی.

فاش هەر شتێك بڵاوبوبێتەوە.

فاشَ شانازی کردو لوت بەرزی نواند.

●**فاصَ ١/في الأرض:** ڕۆیشتو پیایدا گەڕا.

فاصَلَ مامەڵەی کرد.

فاصِل هەر حوکمێك مشت ومڕببڕێتەوە، هەرسنور وبڕیارێك دوو مەسەلە یان دووشت لێك جیابکاتەوە.

فاصِلَة لە سەجعدا لە بریتیە قافیەی هۆنراوەیە، لەخاڵبەندیدا بە فاریزە دەگوترێت.

●**فاضَ ١/**مرد، کۆچی دوایی کرد، گیانی دەرچوو، عەمری خوای کرد. **٢/السیل:** زۆر بوو لە کەنارەکانی دۆڵەکەوە بەلێشاولەبەری ڕۆشت، بۆیە لافاو. **٣/الشيء:** زۆربوو. **٤/الخبر:** بڵاوبویەوە. **٥/الإناء:** پڕبوو.

فاضِح بەیانی لەکاتی خۆرکەوتن و دنیا سپی بووندا (بۆیە واناونراوە چونکە هەموو شتێك ئاشکرا دەکات وپەردە لەسەرتاریکیەکان لادەدات) ئابڕووبەر، ئابڕو تکێن، نەنگی هێنەر.

فاضِل پاشماوەی شتێك کە نیوەی یان زۆربەی ڕۆیشتبێت، خاوەن ڕێز، بەڕێز، ڕێزدار، پاکداوێن.

فاضّة سەختی وبەلا.

فاضِي فراوان، پان وپۆڕ.

فاطِر پێچەوانەی ڕۆژووەوان، کەسێك بەڕۆژو نەبێت.

فاظَ مرد، کۆچی دوایی کرد.

فاعِل بکەر، کرێکار، کارکەر.

فاعِلیّة کارایی، کاریگەرێتی.

●**فاغَ ١/الطیب:** بڵاوبویەوە، بۆنەکە بڵاوبوویەوە.

●**فاقَ ١/الرجل:** کەوتە سەرەمەرگ یان گیانی دەرچوو. **٢/الشيء:** شکاندی. **٣/أصحابە بالعلم:** لە هاوڕێکانی بڵندتر بوو لەزانست وزانیاری یان ڕێزو حورمەتدا.

فاقَ کاسەی پڕ لە چێشت وخواردن، شانە، پیاوی بالا بەرز.

فاقِع ڕەنگی زەردی بێ لەکە، زەردی خاوێن، ڕەنگی ڕۆشن.

فاقِعَة بەلاو نارەحەتی وسەختی.

●**فاكَـهَ ١/الرجـلَ:** سـوعبەتی لەگەڵـدا کرد، شۆخی لەگەڵ کرد.

فاكِـه پیـاوی ڕوخۆشـی سوعبەتـچی، پیاوی نوکتە بازو دەم بە خەندە، خاوەن میوە.

فاكِهـة میوە، مێـوە، فێقـی، بـەری تـام خۆشی داروبێستان.

فالَ هەڵە وخەتای کرد.

فـالِج دەردێکە دووچاری لایـەکی لـەش دەبێـت وجموجـوڵ وهەسـتی ناهێڵێـت، ئیفلیجـی، جـۆرە وشـترێکە پـشتی دووگردۆڵکەی هەیە.

فالِعَة بەڵاو سەختی و نارەحەتی.

فالِق داشکاویی لە شاخدا.

فالِك کیژێ مەمکەی خڕ بێت.

فامِيَ بەقاڵ.

فـــانِي پیـــاوی پیرچـــونکە لـــەمردن ولەناوچوونەوە نزیکە.

●**فـانى ١/المالَ:** ڕێکوپێکی کـرد، چاکی کرد.

فــاهَ قـسەی کـرد، دەمـی کـردەوە بـۆ قسەکردن.

فاهِقَة زامێـك خـوێنی لێ بتکێـت، زامـی تیر.

●**فَـأدَ ١/هُ:** دای لە دڵی، کاری لەدڵی کرد. ٢/**الخوفُ فلاناً:** تـرس فلان کەسـی کـردە ترسنۆك.

●**فـــارَ ١/الـترابَ:** خۆڵەکـەی هەڵکەنـد. ٢/**الشيءَ:** شاردیەوەو پەنهانی کرد.

فَار مشك.

فَارة مێینە مشك، شوشەی میسك.

●**فـأسَ ١/الخشبةَ:** بەتەور لێیـدا وشـەقی کرد.

فَأس تەور، بیور، بەڵتە، ئامڕازی سادەی دارقڵیشاندن.

●**فـألَ ١/هُ بالشيءِ:** وای لێکرد هیوای پێی هەبێت ودڵی پێی خۆش بێت.

فَال گەشبینی، پێچەوانەی ڕەشبینی.

●**فَـأمَ ١/البعيرُ:** دەمـی خـۆیی پڕکـرد لـە گیای تەڕ.

فَأو شەو، هەرجێگەیەکی خزونەرمەلان، داشکاوی نێوان دووچیا.

●**فَـتَّ ١/الـشيءَ:** بـە پەنجـە شـکاندی و ووردی کرد.

فَتّ کەلایی وشکاویی لە تاوێرە بەردد.

فَتاة کچی گەنج، کەنیزەك.

فُتـات وردەی هەر شـتێکی شـکاو کـەلێی هەڵدەوەرێت و دەپەرێتە سەر زەوی.

فُتاح حکومەت.

فَتّـاح دادوەر، قـازی، ناوێکـە لـە نـاوە جوانەکانی خوای گەورە.

فَتّـاش زۆر پـشکنەر، زۆر شـارەزا لەپشکنیندا.

فَتّاك زۆر لەناوبەر وقڕکەر.

فَتّال گوریسی زۆر پێچراو، بولبول.

فَتّان دز، شەیتان، زەرەنگەر.

●**فَتَّتَ** ١/**الشيء**: بـە پەنجە شکاندی و ووردی کرد.

●**فَتَحَ** ١/**الباب**: کردیـەوە، والای کـرد، دەرگای خستە سەر پشت.

●**فَتَحَ** ١/**الحاكم بين الناس**: قەزاوەتی کرد، دادوەری کـرد. ٢/**البلاد**: بەسـەریدا زاڵ بوو وداگیری کرد.

فَتح سەرکەوتن، یەکـەم بـارانی بـەهار، کردنەوە، ئاوی لەچاوگ ڕۆیشتوو.

فُتُح دەرگای فراوان وکراوە.

فَتحَة نیشانەی (نصب)ی وشە لەڕستەی عەرەبیدا.

فَتِخَ جومگەی ئەندامەکانی سست ولاواز بوو.

فَتَخَة ئەنگوستیلە، کلکەوانەی بـێ نگین کەلەپەنجە دەکرێت

●**فَتَرَ** ١/ کەمتەرخـەمی کـرد لـە کـاردا، لـەدوای هەڵچون هێوربوویـەوە ولـەدوای ڕەقـی نـەرم بوویـەوە، لـەدوای گـەرمی سـاردبویەوە. ٢/**الماء**: سـاردبوویەوە. ٣/**السحاب**: ئارامی گـرت وئامـادەبوو بـۆ بـاران داگـردن. ٤/**ه**: بـە قـولانج پێـوای. ٥/**جسمه**: جومگەکانی لاواز وسست بوو.

فِـتر قـولانج، نێـوانی هـەردوو پەنجـەی دۆشاو مژەو ئەسپێ کوژە بەکراوەیی.

فُتُر لاوازیی وسستی.

فِتر جۆرە ماسیەکە، مارماسی.

فَتَرَة ماوە، کات، نێوانی دوو تالێهاتن کە توشـی نەخۆشـی دەبێـت، داشـکان و لاوازیی.

فَتَرَصَ ١/**ه**: بڕیی.

●**فَـتَّشَ** ١/**الـشيء**: پـشکنی. ٢/**عنـه**: بەدوایـدا گـەڕاو پرسـیاری کـرد لەبارەیەوە.

●**فَتَـق** ١/**الـشيء**: دڕیـی، دڕانـدی. ٢/**العجين**: خومرەی کـردە هەویرەکەوە بۆوەی زوتر هەڵبێت.

٣/**الثـوب**: تەقـەڵی پۆشـاکەکەی هەڵتەقاندو پارچەکانی لێك کردەوە.

فَتق، فتـق داخزانـی ڕیخۆڵـە بـۆ نـاو تورەکـەی گـون کەبەنەشـتەرگەریی چارەسەردەکرێت، فتق.

فَتق بەیانی، دەمەوبەیان.

فَتـــق تێکـچونی گـوزەران، جێگەیـەك بـارانی لێ نـەبارێت بـەڵام دەوروبـەری بارانی لێ باری بێت.

●**فَتَكَ ١/بفلان:** ستەمی لێکردو بەبێ ئاگـایی کوشـتی. **٢/الرجــل:** ئــازاو چاونەترس بوو. **٣/في الأمر:** زیادەڕەوی تێدا کرد. **٤/في صناعته:** کاراو لێزان بو لە پیشەکەیدا.

●**فَتَّكَ ١/القطن:** لۆکەکەی شیکردەوە.

●**فَتَلَ ١/البلبل:** خوێندی، ئاوازی چڕی، دەنگی هەڵبڕی.

فَتلَة یەکجار پێچان، یەك پێچ.

●**فَتَنَ ١/ه:** سەرسامی کـرد، دڵی ڕاکێشا، سـەرنجی ڕاکێشا، خستیە نـاو فیتنـەوە. **٢/الى النساء:** حەزی لە خراپەکردن بـوو لەگـەڵ ژنانـدا. **٣/فلانـاً:** گـومڕای کـرد، سـەری لێ شـێواند، لەخـشتەی بـرد. **٤/الشيء:** سوتاندی. **٥/الرجل:** کەوتە ناو فیتنەوە.

●**فَتَّنَ ١/ه:** خستیە ناوئاشوب وفیتنەوە.

فِتنَــة مـاڵ ومنـداڵ، گونـاه، تـاوان، ئەشـکەنجە، ئـازار، پارەوسـامان، تـاقی کردنـــەوە، گـــومڕایی، ڕیـــسوایی، پەنـدوئامۆژگاری، ناڕەحـەتی وتەنگانـە، نەخۆشـین، شـێتی، ئاژاوە، کوفروسـەرلێ شێوان.

فتوحـــــات زنجـــیرە هەڵمەتـــە ڕزگاریخوازەکـــانی ســـوپای ئیـــسلام لەســـــەردەمی پێغەمبـــــەر(د. خ) و خەلیفەکانی ڕاشیدیندا، سەرکەوتنەکان.

فُتُــوق بـەڵای وەك گـەدایی وبرسـێتی وقەرزاری، بارانی کەم.

فُتُــوة جوانمـەردی، پیـاوەتی وئازایـەتی، گەنجێتی، دەست بڵاویی و سەخاوەت.

فُتــوی، فَتــوی فتـوا، بڕیـاری شـەرعی هەڵگواســـتراو لــەقورئان وســـوننەت سەبارەت بەهەرمەسـەلەیەك کـە زانایـان دەری دەکەن.

فَتِـــی ســەخی وبەخـشندە، دەســت گوشاد.

فَتی گەنج، لاو، بەندە، کۆیلە.

فَتَیان شەو وڕۆژ، دووگەنج.

فَتیت، فَتُوت نـانی وردکـراو، نانـە وردە، هەر شتێکی وردکراو، ورتکەنان.

فَتیق سەر لە بەیانیەکی ڕۆشـن و گـەش، وشتری قەڵەو.

فَتین شەیدا، دێوانە.

●**فَثَّ ١/الحارَّ بالبارد:** گەرمەکەی بە سارد هێور کردەوە، شلەتێنی کرد.

●**فَثَأَ ١/الغضبَ:** ڕادەی توندو تیژییەکی هێور کردەوە.

●**فَثَجَ ١/الشيءَ:** کەمی کردەوە.

فَجَّ لنگی بلاوکردەوە وقاچەکانی لێکدورخستەوە، گەلی داچەقاند.

فِجّ میوەی نەگەیوو.

فَجّ ڕێگەی فراوانی نێوان دووکێو.

فُجائة ناگەهان، بێ ئاگا، هەرچیەك توشی حەپەسان وموفاجەئەت بکات.

فِجار ڕێگە پان وپۆڕەکان لەنێوان دووشاخدا.

فَجار زیناکاری.

فَجّال تورفرۆش.

●**فَجأَ/١الرجلَ:** غافڵ گیری کرد، بە بێ ئاگایی هێرشی کردە سەر، بەناگەهان هات بۆ لای، لەناکاودا هات بۆ لای.

●**فَجَرَ ١/**درۆی کرد، زینای کرد. **٢/عن الحق:** لایدا لە هەق. **٢/عن مرضه:** چاك بویەوە.

فَجَر دیاری وبەخشیش، کردەوەی چاك.

فَجـر ڕۆشنایی بەرەبەیان، گزنگی بەیانی.

●**فَجَر ١/القناة:** جۆگەی لێدا.

●**فَجَس ١/**لوتبەرزی نواندوکەشوفشی کرد، خراپەیداهێنا. **٢/فلاناً:** سەرکوتی کردوچەوساندیەوە.

●**فَجَعَ ١/ه:** ئازاری پێگەیاندو خورپەی لێدا.

●**فَجَلَ، فَجِلَ ١/الشيءَ:** هەڵاوساو قەوی کرد.

●**فَجَّلَ ١/الشيءَ:** پانی کرد، فراوانی کرد.

فُجل، فُجُل توور، ترپ، تفر، سەوزەیەکە لەدێر زەمانەوە دەنێژرێت وڕەگەکەی هەڵدەناوسێت و دەبێتە سەلك وبەکاڵی دەخورێت.

فُجُور خراپە، زیناکردن.

فَجُور ژنی گاندەر، پیاوی گانکەر.

فَجوع ئازار بەخش.

فَجـوة کەلێنی نێوان دووشت، حەوشی ماڵ.

فُجّة گوشادی نێوان دووشاخ.

●**فَجِئَ ١/الرجلَ:** لەناکاودا بەبێ ئاگایی هێرشی کردە سەری.

فجيعة موسیبەت و بەڵای گەورە وئازار بەخش.

فَحّ فیشکەی مار.

فَحّاش زۆر داوێن پیس وبەدڕەوشت.

فَحّال درەختی نێرەی خورما.

فَحّام خەڵوز فرۆش.
فُحش گوفتار یان کرداری بەدو قێزەون.
فَحشاء گانی حەرام، زینا، هەر گوناهێکی زۆر قێزەون بێت.
●**فَحَصَ ١/عنه**: بەدوایدا گەڕا، لێی کۆڵیەوە، ٢/**الترابَ**: هەڵی کەند.
فَحص تاقی کردنەوە، ئەزمایش، بەدوادا گەڕان، پشکنین.
فَحل هەر ئاژەڵێکی نێر.
فَحلَة ژنێ هەڵس وکەوتی نێرانە بێت کە لەگەڵ ڕەگەزی خۆیدا پێك نایەتەوە.
فَحلَة نێرێتی.
فَحَمَ زمانی بەسترا ونەیتوانی وەلام بداتەوە.
فَحُمَ ڕەش بویەوە، ڕەش هەلگەڕا.
●**فَحَّمَ ١/الشيءَ**: ڕەشی کردەوە.
فَحم، فَحَم خەڵوز، سکلی کوژاوە کە بۆ سوتەمەنی بەکاردەهێنرێت، ڕەژی، زوخاڵ، کۆمر، ڕەژوو.
●**فَحمَ ١/الصبيّ**: هێندە گریا تاکو دەنگی کپ بوو، هێندە گریا تاکودەنگی نوسا.
فَحوی مەبەست و واتای پەیڤ.
فُحّة گەرمی وتونی بیبەر.
فَحیم زوخاڵ، زۆر ڕەش وەك خەڵوز.
فَخّ داو، داوی مەل ڕاوکردن، تەڵە.

فَخّار سفال.
فَخّاری سفالگەر و سفالفرۆش
●**فَخَتَ ١/السقفَ**: کونی کرد. ٢/**الشيءَ**: بڕیی.
●**فَخَتَ ١/الرجلُ**: درۆی کرد.
فَخت کلاوڕۆژنەی سەقفی ماڵ، ڕووناکی مانگ لە سەرتای شەودا، داوی مەل ڕاوکردن.
●**فَخَذَ ١/ه**: کێشای بەڕانیدا یان ڕانی شکاند.
فَخذ، فِخذ، فَخِذ ڕان، لە ئەژنۆ بەرەو ژوور تا سمت.
فَخَرَ شانازی وکەشوفشی کرد بەخەسڵەتێکەوە کە یان لەخۆیدا هەیە یان لەبنەماڵەکەیدا.
فَخر شانازی، مەزنێتی وڕێز، سەربڵندیی.
فَخَزَ لوتبەرزی نواندو تەکەبوری نیشاندا.
فَخُمَ گەورەوقەوی وقوڵ بوو، ڕێزوحورمەت وپلەو پایەی گەورە بوو.
فَخم قەشەنگ، ڕێزوحورمەت گەورە.
●**فَخَّمَ ١/ه**: گەورەی کرد، کردیە گەورە وبەڕێزی بۆدانا.

فَخــور شــانازی کــرد بەخەســڵەتێکەوە کەیان لەخۆیدایە یـان لـە بنەماڵەکەیـدا، لاف لێدەر.

فَخّة ژنی فێزەون.

●**فَدّ ١/الرجل:** دەنگـی هـەڵبڕی، دەنگـی بەرز کردەوە.

فَـدا گەنجینـەی گـەنم و جـۆ وخورمـا، ئەمبارەی شت، عەمار.

فَدّاد ووشـترەوانان و شـڤانان وجوتیـاران کەلـەکاتی کارەکەیانـدا دەنـگ هەڵـدەبڕن وهاواردەکەن، لوت بەرزوخۆبەزلزان.

فَدّادة قرپۆق، بۆق، قرپۆك، ترسنۆك.

فدامَة دەم بەندی ووشتر.

فَدّان دووگا کـە دەبەسـترێن بـە یەکـەوە بۆ زەوی کێلاّن.

فَــدّان کێڵگـە، ئـەو زەویـەی دووگـای پێکەوە بەستراو بەڕۆژێك دەیکێڵن.

●**فَـدَحَ ١/ه:** فشاری لەسـەر دروسـتکرد، گوشاری خستەسەری.

●**فَدَخَ ١/الشيء:** شکاندی.

●**فَـدَرَ ١/اللحـمُ المطبـوخ:** سـاردبویەوە، گۆشتە کوڵاوەکە سارد بویەوە.

فَدَر بزنەکێوی.

فَــدِر نــادان، گەمــژە، چــڵەدارێ زوو بشکێت.

فُدُرّ زیو، زیـڤ، نـوقرە، منـداڵی قەڵەوو گۆشتن.

فِــــدرَة پارچـــە گۆشـــتی کـــوڵاوی ساردەوەبووگ.

فُدس جاڵجاڵۆکە.

●**فَدَشَ ١/ه:** پاڵی پێوە نا.

●**فَدَعَ ١/ه:** درزی چکۆلانەی تێکرد.

فَـدَع لاری لـە جومگەکانـدا بـەجۆرێك وەك لەشـوێنی خۆیانـدا نـەمابن ولـەجێ چووبن.

فَدَك لۆکەی شیکردەوە.

●**فَدَمَ ١/الإبريق:** دەم بەندی خستە سەر دەمەکەی.

فُدم نادان، گەمـژە، گـەلحۆ، گێـل، ڕەنگـی سووری تێر.

●**فَدَنَ ١/الإبل:** قەڵەوی کـرد. ٢/البنـاء: درێـژی کـردەوە. ٣/الثـوب: بـە بۆیـەی سوور ڕەنگی کرد.

فَدَن بۆیـەی سـوور، بینـای دروسـتکرياگ بە بەرزی.

فَدَوكَس شێری بێشەو جەنگەڵ.

●**فَدَى ١/الرجل من الأسر:** پیاوەکەی بە پارە لەدیلێتی ڕزگارکرد.

فَدَى، فِديَة سەربەها، ئـەو پارەیـەی بـۆ بەڕەلاکردنی دیلێك دەدرێت.

فَدَ تاك، تەنها، يەكەم تيرى قومار.

فَدَة دەگمەن، ريزپەڕ.

●**فَـرَّ** ١/ڕای كـرد، هـەلات. ٢/**الدابـة**: سەيرى ددانـەكانى كـرد بـۆوەى بزانێت چەند ساڵ تەمەنى كردوە. ٢/**عن الأمر**: بەدويدا گەڕيا.

فَر ڕاكردوو، هەلاتوو.

فُر هەڵبـژاردەى هـۆز، بـژاردەى خزمـان، كەسـێك هەڵبـژاردەى هـۆزى خـۆى بێـت واتە باشترين كەسيان بێت.

فُرَة تێكەلاوبوون، سەرەتاى گەرما.

فُـرات ئـاوى سـازگار، ئـاوى زۆر شـيرين، دەريا، ڕووبارێكە لە كوردستانى باكورەوە هەڵدەقوڵێت وبـە سـوريا وعێراقـدا تـێ دەپەڕێت ودەڕژێتە كەنداوى فارسەوە.

فَراد مروارى فرۆش.

فَـرار جيـوە، كانزايـەكى بەناوبانگـە و بەگەرمى وساردى زۆرخێـرا هەڵدەچێت ودێتـەوە يـەك بۆيەلـە گـەرمى پێـودا بەكاردەهێنرێت.

فِرار هەلاتن، ڕاكردن.

فِراسـة فيراسـەت، كـاربينى ودانـايى بەهۆى لێكدانەوەى ڕۆحيەوە.

فِراش پێخـەف، نـوێن، جێگـەى سـازكراو بۆ لەسەر نوستن، جێگەى زمان لە بنكى دەمدا.

فَراشَ دووڕەگى سەوزى ژێر زار.

فَراشـة پەپوولـە، نەنـۆك، پەروانـە، جانـــەوەرێكى بـــچكۆلانەى بـــاڵ ڕەنگاوڕەنگـە وچـونكە هێنـدە بـێ زيانـە كراوەتە ڕەمزى جوانى و بەرائەت.

فِراض پۆشاك، جلك.

فَـرَّاض كەسـێك بـاش بـە فـەرزەكان شارەزابێت.

فَراعة تەور.

فَراغ بۆشايى، بێ كاريى، بەتاڵى.

فِراغ ئەو دەمـەى دۆڵچە كـە ئـاوى لێـوە ڕۆدەكرێت، دەفر، پێكى گەورە.

فَراق جودايى، لێك جيابوونەوە.

فَران نانەوا، خاوەنى فڕن.

فَرَتَ داوێن پيس بوو، زيناى كرد.

فَرتَ ئاوەزى لاوازبوو

●**فَرِثَ** ١/تێربوو، تێرى خوارد. ٢/**القوم**: شپرزە بوون، پەرتەوازە بوون.

●**فَرَجَ** ١/**الشيء**: كرديەوە، فراوانى كـرد. ٢/**اللهُ الغـمَ عنـهُ**: خـودا خەموخەفـەت وماتەمينى لەسەر لابردو ڕزگارى كرد.

فَــــرج قوز،كــوز، عــەورەتی ژن، درز، پیاوێك نهێنی نەپارێزێت.

فَرَج ئاسودەگی، سەرفرازی و قوتاربوون لە تەنگانە.

فرجــار پرگـال، ئامرازێکـە بـۆ کێشانی هێڵی بازنەیی بە ئەنـدازەی جیاجیـا لـە ئەندازەدا بەکاردەهێنرێت.

●**فَرَجَ ۱/الشیء:** کردیەوە، فراوانی کرد.

●**فَــــرِحَ ۱/بالـشیء:** پـێ خۆشـحاڵ و شادومان بوو.

فَرَحَ شادومانی، خۆشحاڵی.

●**فَرَّحَ ۱/ه:** خۆشحاڵی کرد.

●**فَرِخَ ۱/الأرض:** پێوەی چەسپا، چەسپی بەزەوییەوە.

فَرخ جوجکە، جوجەڵە، بێچووی باڵندە، ڕوەك وئـاژەڵی بـچکەڵە، پیـاوی لاوازی دەرکراوو سەرشۆڕ.

فَرخَة جوجکەی مێینە.

فَرَدَ تاك بویەوە.

●**فَرِدَ ۱/بالأمر:** تاك ڕەوانە پێی هەستا وبەتەنها کردی.

فَرَد گا، نێرینـەی چێڵ، بـێ نمونـە، بـێ هاوشان.

●**فَــرَّدَ ۱/**لەخـەڵکی تـاك بویـەوەو تـەرا بوو. **۲/ه:** تاکی کردەوە، تەرای کرد.

فَــرد یـەك دانـە، یـەك کـەس، نیـوەی جـووت، تـەنها، تـاك، پیـاوی بـێ نموونـە وهاوشان.

فردَوس باخ، بێستان، بەهەشت، باخچە.

فُرَدَة کەسێك بە تەنهاو بێ هاوەڵ بڕوات بەڕێدا.

فَردیة تـاك گـەرایی، تاکڕەویی لـەحوکم دارێتیدا.

فَرَزَ جیای کردەوە، جودای کردەوە.

فَــرز جیاکردنـەوە، دەسـتەبەندی کـردن، پانایی نێوان دوو شاخ.

●**فَـرَسَ ۱/**شـێرەکە نێچیرەکەی ڕاوکـرد، شــێرەکە ملــی نێــچیرەکەی شــکاند. **۲/الشیء:** پرژوبلاوی کردەوە.

فَـرُسَ لێـزان و زیـرەك بـوو لـە ئەسـپ سواریدا، بویە سوارچاك.

فَــرَس ئەسـپ، هەسـپ، حەسـپ، نێـرەی ماین.

فُــرس فـارس، نەتەوەیـەکن لـە ئێـران و بەشێکی ئاسیادا دەژین.

فَرسَخَ پان بوو، فراوان بوو.

فَرسَخ وەختێکی درێژ، دوازدە هەزار باڵ کـە نزیکـەی (۸) کیلـۆ مـەتر دەکـات، فرسـەخ، ئـارامی، ئاسـایش و حەوانـەوە،

هەر شتێك هەمیشەیی بێت و نەبڕاوە بێت.

فَرش هەر جێگەیەك ڕووەکی زۆر بێت، هەر کشتێك گەڵاکانی لە سێ گەڵا کەمتر نەبێت، مانگاو مەڕێك بۆ سەربڕین نەبێت بۆ هیچی دی دەست نەدات، فەرشی ناومال، درۆ، پەیفی ناڕاست.

●**فَرَشَ** ١/ڕایخست، دایخست. ٢/**الرجلُ**؛ درۆی کرد. ٢/**عنه**؛ ویستی لێی بوو، خۆی بۆ ئامادەکرد.

فِرشایة، فُرشة فلچە، فرچەی ددان شوشتن.

فَرشَحَ گەڵی بلاوکردەوە، نێوان قاچەکانی پان کردەوە، بە چوارمشقی دانیشت ورانەکانی خۆی لکاند بەزەویەوە.

فَرشَخَ نێوانی قاچەکانی پان کردەوە، گەڵی بلاوکردەوە.

فَرشَخَة پانی، پانایی.

فَرَصَ بڕیی، لەتی کرد.

فِرصاد ڕەنگێکی سورە، تفێ، توو، تفە

فِرصة، فُرصة، فَرصة پارچەیەك لۆکە یان خوری.

فُرصَة هەل، کاتی گونجاو بۆ کردنی هەر کارێك، دەرفەت.

●**فَرَضَ** ١/**الأمرَ**؛ دەست نیشان ودیاری کرد، سەپاندی، ئەندازە گیری کرد.

فَرض فەرز، ئەو کارانەی خوای گەورە لەسەر مرۆی فەرزکردون وەك نوێژو ڕۆژو و. هتد، سوننەت، ئەوەی دەدرێت بە سەروازان.

فَرَّضَ فەرزی کرد، سەپاندی، کردیە ئەرك.

فِرض بارومیوەی درەخت.

فَرض، فَریضة ئەرك، فەرز.

●**فَرَطَ** ١/**في الأمر**؛ کەمتەرخەمی تیادا کرد تاکو لەدەستی دەرچوو. ٢/**على فلان**؛ ئازاریدا.

فُرُط هەر مەسەلەیەکی وازلێ هێنراوو پشت گوێ خریاگ، ستەم و دەست درێژی.

●**فَرَّطَ** ١/**في الشيء**؛ کەمتەرخەمی تێداکردو دەستەو سانی تێدا نیشاندا. ٢/**ه**؛ پیایدا هەڵدا و ستایشی کرد تاکو لە سنور دەرچوو.

فَرط دەرچوون لەسنوور، زیادڕەوی، نیشانەی سەرەڕێ.

فَرَط سود، قازانجی پارە.

فِرِط هەرزان، کەم نرخ

●**فَرَعَ ١/الجبل:** سەرکەوت بە سەریدا، چوە سەر شاخەکە. ٢/**الوادي:** دابەزیە ناو شیوەکە. ٣/**الأرض:** پیایدا گەڕا.

فَرع لق، لك، بەرزترین بەشی هەر شتێك کەلەبنەڕەتەکەی بۆتەوە.

فَرَعَة لوتکەی شاخ، قوللەی چیا.

●**فَرعُ ١/المرأة:** پرچی زن.

فَرَع یەکەم بەرو بەرهەمی وشترو مەڕ.

فَرِعَ مومکانی زۆر بوو، موی لەشی زۆر بوو.

●**فَرَغَ ١/من العمل:** دەستی بەتاڵبوو، دەستی خاڵی بوو. ٢/**الرجل:** مرد، کۆچی دوایی کرد.

فَرِغَ خاڵی بوو، بەتاڵ بویەوە.

فَرَّغَ خاڵی کردەوە، بەتاڵی کرد.

فَرِغ خاڵی، بەتاڵ، بۆش.

فَرْغ ئەو لێوارەی دەفر کە ئاوی لێوە ڕۆدەکرێت.

فُرق قورئان، قورعان، قورحان، تەورات.

فَرق ڕومکی کەتان، جیاوازی، لێك نەچوون، ناچوونیەکی.

فِرق بەرزایی، گردۆلکە، کۆمەڵێك زارۆ، پورە هەنگی نویَ کەلەپورەی کۆن دروست دەبێت.

●**فَرَّقَ ١/بينهما:** لێکی جیاکردنەوە، جودای کردنەوە لەیەکدی.

فُرقان هەرچیەك جیاوازی پێبکرێت لە نێوان هەق وناهەقدا، بەڵگە، سەرکەوتن، بەیان، دەمەوبەیان، تەورات، قورعان، قورحان، قورئان.

فُرقَة لێك دابڕان وجیابونەوە.

فِرقَة گرۆ، دەستە، کۆمەڵ، تۆق، پێڕ.

فَرقَعَ ترِی کەند، ترِی لێدا، ترِی.

فَرَكَ هەڵی گلۆفت، پرواندی.

●**فَرِكَ ١/ه** بوغزاندی.

فِـرك ڕق وبوغزی نێوان دووهاوسەر، کینەی نێوان ژن و پیاو.

فُرن فرِنی نانەوا، نانەواخانە.

فَـروج کراسی زارۆی گچکە، جوجکەی مریشك.

فَرُوح، فَرحان دڵخۆش و شادومان.

فروسية سوارچاکی، شارەزایی زۆر لە سواری ولاخدا.

فَـروة پێستی سەر بەفزەکەیەوە، سەروەت وسامان، دەمامکی ژن، تاج، تەقلە، کلاوی پاشایان.

فَرْوَز مرد، کۆچی دوایی کرد.

فُرَّة سەختی وتەنگانە، سەرەتای گەرما.

●**فَـــــری ١/الـــــبرق:** بەئاسمانـــــەوە درەوشایەوە، درۆی هەڵبەست.

فَری سەری سوڕماو سەرسام بوو.

فَـرَیَ سەرسوڕهێنەر، سـەیر، عـەجایب، هـەر مەسـەلەیەکی هەڵبەسـتراو، دڕاوە، دڕیاگ.

●**فَرَی ١/الشیءَ:** بڕی ودڕاندی.

فَرِیـد تـاك، بـێ نموونـە، بـێ هاوشـان، گەوهەری گرانبەها.

فَرِیس کوژراو، کوژیاو.

فَرِیسة نێچیر، ڕاوکراو.

فَـرِیش ڕوەکێـك بەزەویـدا پـان بێتـەوە ولەسەر لاسکی خۆی بەرز ڕانەوەستێت.

فَرِیق دەستە، پێڕ، تۆق، کۆمەڵ، تیپ.

فِرِیَة درۆ، قسەی ناڕاست، بوختان.

●**فَزَّ ١/**ترسا، سڵەمایەوە. **٢/ هـ عن مکانه:** قـەڵس و نارەحـەتی کـرد تـا لەشـوێنی خۆی هەڵی کەندو دەری پەڕاند.

فَـزّ پیـاوی سـوکەڵەو چـالاك، بێـچووی مانگای کێفی.

فَزارة مێینەی پڵنگ.

فَزّاعة زۆر ترسێنەری خەڵکی.

●**فَـزَرَ ١/هـ:** لـەتی کـرد. **٢/ هـ بالعصا:** بـە گۆچان دای لەپشتی.

فِـزر مێگـەلێك ژمارەیـان لـەنێوان دە تـا چل سەردا بێت.

●**فَزَعَ ١/منه:** لێی ترسا، سڵەمایەوە لێی.

فَـزَع ترسـان، سـڵەمینەوە، فریاکـەوتن، بەهاناوەچون.

●**فَـزِعَ ١/**سـڵەمایەوە، ترسـا. **٢/الیه:** پەنای بۆبرد، هانای بردەبەری.

فَزِعَ سڵەمیەوەو ترسا.

●**فَسأَ ١/هـ:** بەگاڵۆك لێیدا.

فَسَا تسی کەند.

فَساد گەندەڵیی، بە تۆ بزی وستەم ماڵ بردن، خراپەو تاوان، گەمەو گاڵتە.

فُسْاط چادر، خێوەت، خێمە.

فُـستُق بـستە، فـستق، پـستە، درەختـی فستق.

●**فَستق ١/العبید:** بادەمی زەمینی.

فُـــستُقي بـــستەیی، هەرچـــی ڕەنگـــی لـەڕەنگی فـستق بـچێت، جـۆرە ڕەنگێکـی سەوزە.

فَسَّحَ گەڵی بلاوکردەوە بۆ میز کردن.

●**فَسَّحَ ١/المکان:** فراوانـی کـرد. **٢/المهال:** بواریدا، بواری والاکرد.

فَسَّحَ هەنگاوی بلاوی نا.

فَسُحَ فراوان بوو.

فَسح پاسـاپۆرت، گوزەرنامـە، مۆڵـەتی سەفەر کردن.
فَسَحَ، فَسَّحَ بواریدا، هەلی بـۆ ڕەخساند، جێگەی بۆ کردەوە.
فُسحَة فراوانیی، پانایی.
●**فَسَخَ** ١/ئەقڵی لاواز بوو. ٢/**الأمرَ**: هەڵی وەشـاندەوە. ٣/**العـودَ**: لەجێگـەی خـۆی لایبرد. ٤/**الشيءَ**: پرژو بڵاوی کردەوە.
فَسَّخَ دڕی، وردی کرد، لەتی کرد.
●**فَسخ** هەڵوەشاندنەوە، پوچەڵکردنەوە، لای ئەوانــەی بڕوایــان بــە مەســەلەی تەناسوخ هەیـە بریتیەلـە گوازرانـەوەی گیان لەمرۆڤەوە بۆ جانەوەران.
فَـسخ، فَـسخَة پیـاوێ یـان لەشـی یـان هۆشی لاوازو سست بێت.
فَسَدَ خراپ بوو، بۆگەنی کرد، گەنیی.
●**فَــسَّدَ** ١/**هُ**: خراپــی کــرد، گەنانــدی، گەندەڵی کرد.
فَسُدَ خراپ بوو، بۆگەنی کرد.
●**فَسَرَ** ١/**الأمـرَ**: ڕافـەی کـرد، شـرۆڤەی کرد، ڕونی کـردەوە. ٢/**الطبیبُ**: سـەیری میـــزی نەخۆشـــەکەی کـــرد بـــۆ وەی نیـشانەی نەخۆشـی تیـادا بدۆزێتـەوە، میزی نەخۆشەکەی پشکنی.
فَـسَّرَ دەقـەکانی قورئـانی لێکدایـەوە، تیشکی خستە سەرلایەنە ئاڵۆزەکانی.
فَسُقَ دەرچوو لەڕێگەی هـەق وڕاسـتی، خراپەو تاوانی کرد.
●**فَـسَّقَ** ١/**هُ**: بەفاسـقی دایـە قەڵـەم، بـە فاسق ناوی برد.
فِـسق هـەرزەیی، بـێ عـاری، دەرچـوون لەڕێگەی هەق وڕاستی.
●**فَسَلَ** ١/**الصبيَّ**: لەشیری بڕیەوە.
فَسْل نادان، گەمژە، گەلحۆ، گێل.
فَسل لقە درەختێ دەبڕدرێت ودەنێژرێت بـۆ وەی بـەروبومی زیـاتر بـدات، هـەر شــتێکی بــەدو بــێ نــرخ، پیــاوێ هــیچ پیاوەتیەکی تێدا نەبێ.
فَـسِلَ، فَـسُلَ هـیچ پیاوەتیـەکی تێـدا نەبوو.
فَـسو بـای سـك، هـەوای ناوسـك کەلـە کۆمەوە دێتەدەر، تس.
فَـسُوّ زۆر تـسکەن، کەسـێك زۆر تـس بداتەوە.
فَـسِيءَ سـنگی بـەرەو دەروپـشتی بـەرەو ناوەوە چەمیەوە، سنگی دەرپەڕی وپشتی بەرەو ناوەوە چەمیەوەو خوار بوو.

فَسیخ کەسێ یان لەشی ومیان عەقڵی لاواز بێت، کەسێك هێندە لاواز بێت لە کاتی تەنگانەدا پێداگری نەمێنێت.

فِسِّیق کەسێك هەمیشە فیسقی هەبێت، کەسێك زۆر فیسقی هەبێت.

فَسِیلَة هەر لقە دارێك لەدایکی ببڕدرێت وبنێژرێت، لکی قەڵەمکراو.

●**فَشَّ** ١/**الباب**: بەبێ کلیلی خۆی دەرگاکەی کردەوە، فوی لاوازی کرد. ٢/**بین القوم**: قسەی هێنا وقسەی برد، فیتنەیی کرد، دووزمانی کرد.

فَشّ پیاوێ بە باتڵەوە شانازی بکات، پیاوێ نادان بێت وڕا وبۆچونەکانی لاوازبن.

فشا بڵاوبویەوە، ئاشکرابوو.

●**فَشَجَ فَشَّجَ** ١/**الرجل**: نێوان قاچەکانی بڵاوکردەوە بۆ میزکردن، گەڵی بڵاوکردەوە بۆمیز کردن.

●**فَشَخَ** ١/ ستەمی کرد، زوڵمی کرد. ٢/**في اللعبه** گزی کرد، درۆو دەلەسەی لەیاریدا بەکارهێنا، گڕی کرد، گزیبازبوو.

●**فَشَعَ** ١/**ت الدرة**: ئەملاولاکانی وشك هەلاتن.

●**فَشَغَ** ١/**الشيء**: فراوان بوو. ٢/**ه** بەرز بویەوە بەسەریدا تاکو دای پۆشی.

●**فَشَغَ** ١/**ه النوم**: خەو بەسەریدا زاڵ بوو، خەوبردیەوە.

●**فَشَقَ** ١/**الشيء**: شکاندی.

فَشَق ڕاکردن، چالاکی.

فِشْل پەردەی کەژاوە یان شتێك لەناو کەژاوەدا ئافرەت بیخاتە ژێرخۆی.

●**فَشِلَ** ١/لاواز بوو ترسا لە کاتی شەڕ یان تەنگانەدا. ٢/**في عمله**: لە کارەکەیدا شکستی هێناو سەرکەوتوو نەبوو.

فَشْل شکست وبێ ئومێدی وسەرنەکەوتن لەهەرهەوڵێکدا.

فَشِل لاوازی وسستی.

فشو، فشی بڵاوبونەوە.

فشوش گەمژەو نادانی ڕاو بۆچون لاواز.

●**فَصَّ** ١/**الولد**: گریانێکی هێواش وگزی کرد.

فَصاحَة پاراوێتی زمان، ڕۆشنی وبێ تەمومژێتی پەیڤ.

فصال لەشیر بڕینەوەی کۆرپە.

فَصّال کەسێکە ستایشی خەڵکی بکات بۆ وەی بەخشیشی بدەنێ، شمشێری بڕندە.

●**فَصَحَ** ١/ڕۆشن بوو وڕۆشناییەکەی بڵاوبویەوە. ٢/**الأعجميُّ**: بە عەرەبی قسەی کردو لێشی تێگەیشت، فێری زمانی عەرەبی بوو.

فِصح رۆژی بێ هەورو هەلاو تەمومژ، جەژنێکی گاورەکانە، جەژنێکی جولەکەیەو تیایدا یادی دەرچونیان لە میسر دەکەنەوە.

فُصِّخ لە کڕین وفرۆشتنندا خەڵەتا.

●**فَصَخَ ١/العود:** لەجێگەی خۆی لایبرد.

●**فَصَدَ ١/المریض:** خوێنی لێگرت، ڕەگی بڕی. ٢/**لە:** بەخشیشی بۆبڕیەوە.

فَصد خوێن گرتن، حیجامەت.

●**فَصَعَ ١/التمرة:** بەپەنجەکانی گوشی.

●**فَصَّعَ ١/الشیءَ من کذا:** دەری هێنالێی، لێی دەرهێنا.

فصعان هەمیشە سەر ڕوت.

فصعاء مشك.

فَصّ دانەی سیر، بنەڕەتی مەسەلەکان.

فُص، فِص نگینی ئەنگوستیلە، ڕەشایی چاو.

●**فَصَلَ ١/الشیءَ:** بڕی وجیای کردەوە. ٢/**الولدَ عن الرضاع:** لەشیری بڕیەوە. ٣/**الرجلُ عن البلد:** هاتە دەرێ لێی.

●**فَصل** دادوەریی نێوان هەق وناهەق، بەربەستی نێوان دووشت، سنوری نێوان دوو زەوی، وەرز، کەژی ساڵ، قسەی ڕاستی بێ مشتومڕ خودا دەربارەی قورئان دەفەرموێت: (**إنه لقولٌ فصل**) ئەو قورئانە قسەی ڕاستی بێ مشتومڕە)، بەش، پارچە، بەخشیش.

●**فَصّلَ ١/الکلام:** ڕونی کردەوە، ڕاڤەی کرد، درێژەی پێدا. ٢/**الثوبَ:** پۆشاکەکەی بە مەبەستی دوورینی پارچە پارچە بڕی.

فَصْلَة دارخورمایەك لەشوێنی خۆی گوازرابێتەوەو لەشوێنێکی تردا نێژرابێت.

●**فَصَمَ ١/**شکا بێ ئەوەی جیابێتەوە لەبەشەکەی تری. ٢/**الشیءَ:** بڕی، لەتی کرد.

فَصّی گۆشتەکەی جیاکردەوە لەئێسقان.

فَصَی دنکۆڵەی مێوژ، دنکە مێوژ.

فَصیح زمانپاراو، قسەزان، ڕون وبێ تەمومژ.

فَصیخ کەسێك لەڕاکانیدا ڕاستی نەپێکێت.

فَصیل بێچوی وشتر یان گوێرەکەی چێڵ کەجیا کرابێتەوە لەدایکی.

●**فَضَّ ١/القوم:** پەرتەوازەی کردن. ٢/**الشیءَ:** شکاندی وپارچە وردەکانی پرژوبلاوبویەوە. ٣/**اللؤلؤ:** کونی کرد. ٤/**الشیءَ علی القوم:** دابەشی کرد بەسەریاندا.

فِضَ خەڵکی پەرتەوازەو تاك تاك، دڕینی پەردەی کچێنی.

فَضاء زەوی فراوان، گۆڕەپان، ئاسمان.

فِضاء ئاوی ڕەوان بەسەر زەویدا.

●**فَضَحَ** ١/ئاشکرای کرد. ٢/ه: نەنگیەکانی دەرخست، ئابڕوی برد، ڕیسوای کرد.

●**فَضَّحَ** ١/**الصبح**: دەرکەوت.

فَضح ئابڕوبردن، بەدناوکردن، ڕیسوا کردن.

فُضحة سپێتی.

●**فَضَخَ** ١/**الشيء**: شکاندی(ئەم وشەیە لە کاتێکدا بەواتای شکان دێت کە بۆ شکاندنی شتی وەك کاڵەك وشوتی بەکاربربێت). ٢/**العین**: دەری هێنا، چاوەکەی دەرهێنا.

●**فَضَخُ** ١/**الماء**: فریچقەی ئاو، دەرفرتانی ئاو.

فَضَلَ مایەوە، پاشماوەی لێ مایەوە.

فَضْل پاشماوەی هەرشتێك، میهرەبانی، شایستەگی، سەرفرازی، ڕێزوحورمەت، چاکە.

فُضُول ماڵ وسامانی پترلەپێویست، ئەو پاشماوانەی بەشێوەیەکی سروشتی لەلەشەوە دەرهاویشتە دەبن وەکو ئارەق.

فَضُوليّ کەسێکە خۆی لە مەسەلەیەك هەڵقورتێنێت کەپەیوەندی بەوەوە نەبێت.

فِضَّة زیو، نوقرە، کانزایەکی سپی بەنرخە سکەوخشڵی جۆراوجۆری لێ دروست دەکەن.

فَضَّة زەویەك بەردی لەسەریەك کەڵەکە بوگی تێدابێت.

فَضيَ دەست بەتاڵ وبێکاربوو.

فَضیح کەسێك خراپ لەناژەڵ وپارەی خۆیدا هەڵسوکەوت بکات، بەدناو، بێ ئابڕو، نەنگین، ڕیسوا.

فَضیحة بەدناویی، عەیبەو لەکە، ڕیسوایی.

فَضیخ شەربەت ودۆشاوی ترێ، شیری پڕ لەئاو، شەربەتێکە لەخورما دەردەهێنرێت.

فَضیلَة پلەی بڵند لەڕێز و حورمەتداریدا، پاکداوێنی، کردەوەی چاك.

فِطام لە شیربڕینەوەی زارۆ، کاتی لە شیربڕینەوە، لای ئەوانەی کرمی ئاوریشم پەروەردە دەکەن بریتیە لەتەواو بونیان لەخۆراکدان بە کرمەکەو وازلێهێنانی بۆ وەی ئاوریشمەکەی بچنێت.

●**فَطَحَ ١/الشيءَ:** پانی کرد، پانی کردەوە. ٢/ه **بالعصا:** بە گۆچان لێیدا.

●**فَطَرَ ١/الأمرَ:** دروستی کردو وەدی هێنا، ئەفراندی. ٢/**الصائم:** ڕۆژوە وانەکە ڕۆژوی شکاند.

فَطر دۆشینی مەر بەلاپەنجەکان.

فُطر قارچك، قارچ، قاچ، کوارگ، کارگ، جۆرە ڕوەکێکە بەدەم هەورە گرمەوە لەزەوی دێتەدەرو چەند جۆرێکی هەیە وەك: (قارچکە گولانە وقارچکە مارانە کەبۆ خواردن ناشێن وکوشندەن هەروەها قارچکە بەرسوورکە وبۆڵدەرە بۆخواردن دەست دەدەن وزۆر بەتاموچێژن).

فِطر جەژنی دوای(٣٠)ڕۆژ بەڕۆژگ بوونی مانگی ڕەمەزان، جەژنی ڕۆژو شکاندن، جەژنی ڕەمەزان.

فِطرة سروشتی، زگماکی، غەریزە، ئەو سیفەتە بنەڕەتیو سروشتیەی کەلە سەرەتای دروست بونیدا هەر وەدی هێنراوێکی لەسەر دروستکراوە، ئایین، سونەت.

فِطری سروشتی زگماکی، خودی، غەریزی.

●**فَطَسَ ١/**مرد، کۆچی دوایی کرد. ٢/ه **بالکلمة:** قسەی لە ڕودا کرد. ٢/**الحدید:** پانی کردەوە.

فَطِسَ لوتی پان بوو.

فُطس لوتی پان، کەپۆیەك پان بێت (وشەکە جەمعە).

●**فَطَمَ ١/الحبلَ:** بڕیی. ٢/**الولدَ:** لەشیر بڕیەوە.

●**فَطَنَ ١/للأمرِ وبهِ والیهِ:** زیرەك بو تیایدا، لێی تێگەیشت وکاربین بوو تیایدا.

فَطُنَ زیرەك و وشیاور بوو.

فَطِن، فَطُن، فَطْن زیرەك، وشیار.

فِطنَة زیرەکی وتێگەیشتن، بیرتیژیی.

فَطوح مێینەی وشتری ورگ زل.

فُطُور هەر شتێك لەناوەڕاستی ڕۆژ یان لەسەرەتای ڕۆژدا بخورێت، ڕۆژگ شکاندن.

فَطِیء پشتی بەرەو ناوەوە و سنگی بەرەو دەرەوە دەرپەڕی.

فَطیس چەکوشی گەورە.

فَطیسَة لێوی مرۆ، لچی ئادەمیزاد، کەپوی خوگ، لوتی بەراز.

فَطیم منداڵێ لە شیر بڕابێتەوە.

فَطِین تیژهۆش، زیرەك.

فَظّ قسەڕەق، کەرتڕ، دڵ ڕەق و بەدڕەوشت، بێ ئەدەب.

فَظَّ قسەڕەق ودڵ ڕەق بوو.

فَظاظَةَ پارچە، بەش.

فَظاعَةَ ترس، ترسناکی.

● **فَظِعَ ١/الإناءُ** پڕبوو، لێوان لێو بوو.

٢/فلان لەمەسەلەکە ترساو بڕوای نەکرد دەرهەقەتی بێت و بەسەریدا سەرکەوێت.

فَظيـع کاری خراپ ولەڕادەبەدەر لەخراپەو قێزەونیدا، ناوی شیرین وسازگار.

فَعال کاروکردەوەکان.

فَعال کردەوەی جوان، ئیشی باش.

فعلاً بە کردەوە، بە ڕاستی، لە واقیعدا.

فَعَلَ کاری کرد، ئیشی ئەنجامدا.

فعل کار، کردەوە، ئیش، کردار.

فَعلَة خوو، نەریت.

فَعَلَـة کارکەران، بکەرەکان (وشەکە جەمعە).

● **فَعَّمَ، فَعَمَ ١/الإناءَ** پڕی کرد.

● **فَعِمَ ١/الرجل** پیاوەکەی تووڕەکرد.

فَعُمَ پڕبوو، دەفرەکەپڕبوو.

فَعم دەفری پڕ، کاسەی لێوان لێو.

● **فَغَرَ ١/فاه** دەمی کردەوە.

فَغْـر خونچە لەساتی کرانەوەو پشکوتنیدا.

فُغرَة دەمی شیوەڵ.

● **فَغَمَ ١/الطيبُ فلاناً** بۆنی خۆش لوتی فلان کەسی پڕکرد.

فَغْم ئەو شتەی لەبێخی ددانەکاندا دەری دێنیت وەك پاشماوەی خواردن.

● **فَغَمَ ١/ بالمكان** تیایدا نیشتەجێ بوو.

فُغم، فُغُم دەم، چەناگە بەڕیشەوە، چەناگە بەتوکەوە.

فَغَمة بۆن، بۆ.

فَغو گوڵی خەنە.

فَغْوَة بۆنی خۆش، عەتر.

فَقء پێستێکی تەنك وناسکە بەسەر سەر یان لوتی کۆرپەلەوەیە لەکاتی لەدایك بونیدا.

● **فَقَا ١/الأثرَ** شوێنی کەوت، بەدوای شوێنەواریدا چوو.

فُقّاح گوڵ وخونچەی هەر ڕوەکێك.

فقاح پزوی کونی قنگ چونکە لە کاتی پێویستدا دەکرێتەوە ودوایی دێتەوە یەك ودادەخرێت(وشەکە جەمعە).

فَقاري بربڕەدار، هەر ئاژەڵ وگیاندارێك بربڕەی پشتی هەبێت.

فَقّاع زۆر پیس وبۆگەن.

فُقـاع ئاوی جۆ، ئاوی مێوژ یان هەر میوەیەك.

فُقاع دەم، زار، دەف.

فُقَّاعَة بلقی سەر ئاو.
فُقَّاعي شەراب فرۆش، شەربەت فرۆش.
●**فَقَحَ** ١/**النبات**، گوڵی کرد. ٢/**الجرو**، چاوی کردەوە.
فَقحَة گوڵی هەر ڕوەکێك.
●**فَقَدَ** ١/**ه**، ونی کرد، بزری کرد.
فَقد، فُقدان زیان، ون کردن، بزرکردن.
فقد، فُقدد شەربەتی مێوژ.
فَقَرَ چاڵی هەڵکەند.
فَقُرَ هەژار کەوت، بویە گەداو نەدار.
فَقِرَ ئاڵاندی بەدەست ئازاری بڕبڕەی پشتیەوە.
فَقر هەژاری، نەداری، گەدایی، تەنگ دەستی ونەبونی.
فُقرَة ملیوانەی کراس، چاڵ، هەر مەسەلەیەکی گەورە، نزیکی، نزیکایەتی.
فَقر، فُقر هەژاریی، نەداریی، گەدایی، لاتەنیشت.
فَقَّرَ بەسەر ئیشارەتی کرد.
فَقرَة بڕبڕەیەك لە بڕبڕەکانی پشت، یەك برگەی نوسراوێك یان پەیڤێك.
فِقرَة یەك بڕبڕە لەبڕبڕەکانی پشت، برگەیەکی هەڵبژاردە لەقسە، جوانترین کۆپلەی هۆنراوەیەك.
●**فَقَسَ** ١/بەدەست هێلکەکەی شکاند. ٢/**الطائر**، هێلکەکەی هەڵهێنا. ٣/**الحیوان**، کوشتی. ٤/**الرجل**، پیاوەکەی بەقز ڕاکێشا بۆخوارەوە.
فَقَشَ هێلکەکەی بە دەست شکاند.
●**فَقَصَ** ١/**البیضة**، هێلکەکەی بەدەست شکاند.
فَقَص شکانی هەرشتێك.
فَقَصَة هێلکەی شکیاگ، هێلکەیەك هەڵهاتبێ یانی جوجکەکەی لێ جوبێتەدەر.
فَقَط تەنها، بە تەنها.
●**فَقَعَ** ١/**الرجل**، لەگەرماندا مرد، تەقی. ٢/**الشیء**، دزیی. ٣/**الشیء**، لەت بوو دەنگی لێوە هات.
فَقَّعَ قسەیەکی کرد کەهیچ واتایەکی نەبوو، قسەی بێ مەعنای کرد.
فَقَع ڕەنگی زۆر سپی (وەك دەڵێن هێند سپیە یەڑی چڕی شیرە).
فَقْع هەژاریی، نەداریی، گەدایی، قارچکە گولانە، جۆرە قارچکێکی سپی وکوشندەیە.
فَقم، فُقم پەرەکەی کەپۆی سەگ، ڕیش.
فُقُم دەم، زار، دەڤ.

●**فَقِمَ ١/الإناءُ:** پڕ بوو، لێوان لێو بوو. **٢/الرجلُ:** ددانەکانی سەرەوەی بەرەودەرێ دەرپەڕیوەو نانیشنە سەر ددانەکانی خوارەوەی.

فَقَّرس کالەك، قەرپوز، جۆرە کالەکێکە پێی دەڵێن گندۆرەی شامی.

فَقَّوس گندۆرەی نارس.

●**فَقِهَ ١/الكلام او الشيءَ:** لێی تێگەیشت، حاڵی بوولێی.

●**فَقَّهَ ١/ فلاناً:** فێری کرد وتێی گەیاند، فلان کەسی حاڵی کرد.

فِقه زانین وتێگەیشتن لەهەرشتێك، زیرەکی وبیرتیژی، زانیاری تەواو بەرانبەرحوکمە شەرعیەکان لەبەڵگە تەفسیلیەکانەوە.

فَقُه، فَقِه داناو زۆر زیرەك، بیرتیژ، کەسێك زۆری زانیاری هەبێت لەسەرحوکمە شەرعیەکان.

فَقِيد ون، بزر، کەسێك یان شتێك بزر بوبێت، لەدەست چووگ.

فَقِير گەدا، هەژار، کەم دەست، نەدار، چاڵێك نەمامی خورمای تیادا بنێژرێت.

فَقِيع جۆرە کۆترێکە، پیاوێ ڕەنگی پێستی دەموچاوی سووربێت.

فِقِّيع بەری درەختی هەنجیر بەر لەوەی پێ بگات، هەنجیری پێنەگەیشتوو.

فَقِيه دانا بەحوکمە شەرعیەکان، کەسێك زۆر شارەزا بێت لە حوکمە شەرعیەکاندا.

●**فَكَّ ١/الشيءَ:** هەندێکی لە هەندێکی تری جیا کردەوە، ترازاندی. **٢/العقدةَ:** گرێکەی کردەوە.

فُكاهة خۆش تەبعی، گاڵتەو گەپ.

فُكاهي خەندە ئامێز، خەندە هێنەر، کۆمیدی.

فَكَّرَ بیری کردەوە، ئەندێشەی خستە کار.

فِكر بیر، بۆچوون وسەرنج دەگوترێت: (**لِيَ في الامرِ فِكر** - من لەو مەسەلەیەدا بۆچوون و سەرنجێکم هەیە).

فِكرَة بیرۆکە، بەکاربردنی بیروئەندێشە لەمەسەلەیەکدا.

فَكَع کۆکە، قۆزە.

فَكَعَ ڕۆژی کردەوە دەگوترێت: (**ذهبَ فما يُدرى اين فكع** - ڕۆشت و نازانرێت لەکوێندەرێ ڕۆژی کردۆتەوە).

فَكَّكَ شیتەڵی کرد، کردیەوە، لێکی جودا کردەوە، لێکی ترازاند.

●**فَكَنَ ۱/فِي الكذبِ** لەدرۆ کردن بەردەوام بوو، لەدرۆکردندا نقرۆ بوو.

●**فَكِهَ ۱/**خۆش مەشرەب بوو، خەندە ئامێزو خەندەوەربوو. **۲/منه** سەری لێی سوڕما.

فَكِه میوەخۆر، سوعبەتچی ودڵ زیندوو.

●**فَكَّهَ ۱/الرجلَ** میوەی پێدا، میوەیدایە بیخوات.

فَلَّاح جوتیار، جۆتکار، کەسێ زەوی دەکێڵێت.

فَلَاح سەرفرازی، ڕزگاربوون، مانەوە، باشبونی حاڵ.

فلاحَة جوتیاریی، کشاوەرزیی.

فَلَّاس پارەی وردە فرۆش، سەڕاف، کەسێك پارەی کانزایی بگۆڕێتەوە.

فلاطِ لە ناکاو، لە پڕدا، ناگەهان.

فَلَاة دەشتی بێ ئاو وگیا، بیابانی فراوانی بێ ئاو.

●**فَلَّ ۱/السيفَ** کەلی کرد. **۲/القومَ** شکاندنی ودۆڕاندنی.

فَلّ کەلی وشکیاوی لەشمشێردا، وردە ئاسن وپزیسکەی ئاگر، کۆمەڵێك خەڵك، تۆقێك زەلام، شکست خواردوو.

فِلّ زەمینی بێ گیاو هیچ لێ نەڕواو.

فُلّ گوڵێکە لەیاسەمین دەچێت.

●**فَلَتَ ۱/هُ** ڕەهای کرد، ئازادی کرد.

فَلْتٌ ڕزگارو ڕەهابون.

فُلَت، فُلْت ئەسپی تیژڕەو.

فَلْتان جڵەولەدەست دەرچوون، پاشاگەردانی.

فَلْتَة کۆتا شەوی مانگ، کۆتا ڕۆژی ئەو مانگەی کەدوای ئەومانگێکی حەرام دەست پێدەکات، کاری بێ بیرکردنەوە.

●**فَلَجَ ۱/الشيءَ** لەتی کردو بەشی کرد. **۲/الحرثَ** زەویەکەی کێڵا بۆ کشتوکاڵ تێداکردن. **۳/على القومِ** سەرکەوت بە سەریاندا، لێی بردنەوە. **۴/الرجلُ** ئەوەی دەیویست دەستی کەوت.

فَلْج، فِلْج نیو، نیوە، نیم.

فَلَج بەهیانی، سەر لەبەهیانی، ئیفلیجی.

●**فَلَّجَ ۱/الشيءَ** دابەشی کرد، ئیفلیجی کرد، پەکی خست. **۲/الأمرَ** سەرنجیداو لێی ڕاما.

فَلَحَ لێوی خوارەوەی قڵیشا بوو، لچی خوارەوەی قڵیشا.

فَلَح درز لەلچی خوارەوەی مرۆڤدا، ڕزگاربوون، مانەوەو سەرکەوتن.

●**فَلَّحَ ۱/بِهِ** گاڵتەی پێ کرد، فێڵی لێکرد.

●فَلَخَ ١/الأمرَ: رونی كردەوە، ڕۆشنی كردەوە، تەمومژی لەسەر لادا.

●فَلَّخَ ١/هُ: لێیدا.

●فَلَذَ ١/لَهُ: ماڵێكی بۆ بڕیەوە، بڕێ پارەی بۆ بڕیەوە. ٢/الشيءَ: بڕیی، پارە پارەی كرد.

فِلْذ جگەری وشتر، جەرگی حوشتر.

فِلْذَة پارچەیەك جگەر یان گۆشت یان ئاڵتون.

فِلِزّ، فِلَزّ، فُلُزّ جۆرە مسێكی سپیە، كانزاكانی زەمین بەگشتی، پیاوی قەوی وقۆڵ، ڕژدوچاو چنۆك.

فَلَّسَ ئیفلاسی كرد، سەرمایەو پارەو پولی لەدەستدا نەما.

فَلس، فَلْس فلس، پارەی وردە، یەكەی گچكەی دراو كەدیناری لێ پێكدێت / ١ دینار = ١٠٠٠ فلس، پولەكەی ماسی.

●فَلَّصَ ١/الرجلَ: ڕزگارو ڕەهای كرد.

فَلَطَ سەرسام بوو.

فَلَط ناگەهان، كتوپڕ، ناكاو.

●فَلَعَ ١/الشيءَ: لەتی كردو بڕیی.

فَلْع، فِلْع درزو ترەكیوی پاژنەی پێ.

●فَلَغَ ١/رأسَهُ: سەری شكاند.

فَلْق درز، بەڵاو سەختی.

فِلْق بەڵاو سەختی وتەنگانە، هەر مەسەلەیەكی سەرسوڕهێنەر.

فَلَق پاشماوەی شیر لەبنكی دەفروكاسەدا، سپێدەی بەیانی، دۆزەخ.

فِلْقَة بەڵاو نارەحەتی.

فَلْقَحَ هەموو ئەوەی لەناو دەفرەكەدا بوو خواردیەوە، هەرچی لەناو كاسەكەدا بوو خواردیەوە.

فُلْك كەشتی، بەلەمی گەورە، پاپۆڕ.

فَلَك گەردون، خولگەی ئەستێرەكان، شەپۆلی دەریا.

فَلَكِيّ ئەستێرە ناس، كەسێك بەخت بخوێنێتەوە لەڕێگەی سەیركردنی ئەستێرەكانەوە.

فِلْم شەریتێكە لەسلیلۆز دروستكراوەو بەرگێكی تەنكی جەلاتین و برۆمۆری هەیەو بۆ وێنە گرتنی فۆتۆگرافی و سینەمایی بەكار دەهێنرێت، چیرۆكی سینەمایی، فیلم.

فِلْو، فُلُوّ جاشەكەری تەمەن یەك ساڵ، بێچووی گوێ درێژ لەشیر براوە.

فُلُوجَة زەمینی سازێنراو بۆ كشتوكاڵ.

فُلُوكَة بەلەمی بچكەڵە.

فَم، فُم، فِم دەم، زار، دەڤ.

●فَنَّ ١/الشيءَ: ڕازاندیەوە.

فَـــنّ هونــەر، حونــەر، بریتیـــە لـــەو مەعریفـــە پراكتیكیـــەی هونەرمەنـــدێك نیشانی دەدات.

●**فَنَا ١/الرجلُ:** پیر بوو، چوە ساڵەوە.

فَنـــاء پێـچەوانەی مانـــەوەو نـــەمری، تیاچوون و مردن.

فِناء گۆڕەپانی بـەردەمی مـاڵ، حەوشـە، كۆلانەی كەروێشك ومریشك.

فُناخِر لـوت زل، كـەپۆ گـەورە، كەسـێك لوتی زل بێت.

فَنّان هونەرمەند.

فِنجان فنجانەی لە سفال دروستكراو.

فِنجانَة فنجانەی بچوك.

فُنخر یەكێ جوسەی گەورە بێت، كەتە.

فِنخِيرة پیاوێ زۆر نازوشانازی بكات.

●**فَنـدَ ١/**درۆی كـرد، عـەقڵی لاواز بـوو. **٢/في الرأي أو القول:** هەڵەی كرد.

●**فَنّـــدَ ١/هُ:** بـــە درۆی خـــستەوە، ڕەدی كردەوە، پوچەڵی كردەوە.

فَنَـد كوفرانـە بـە نیعمـەت، دەستەوسـان بوون.

فَنَد كێوی گەورە، شاخی مەزن.

فِنْـد لـق وپـۆپی درەخـت، چیـای گـەورە، جـۆ، كۆمـەڵێك خـەڵك، زەویـەك بـارانی بەرنەكەفتبێت.

فُنداق كاغەزی حساب تێداكردن.

فُندُق ئوتێل، هوتێل، میوانخانە.

فَنَس پێداویستی زۆر.

فَنطيسَة كەپۆی بەراز، لوتی خوگ.

فَنِعَ ماڵ وسامانی زۆر بوو گەشەی كرد.

فَنَع زۆر لەهەر شتێك.

●**فَنَـــكَ ١/بالمكـــانِ:** تیایـــدا مایـــەوە وســـەقامگیربوو، درۆی كـــرد، ڕاســـتی نەبێژرا.

فَنك، فُنك بەشێك لەشەو.

فَنك درگا، دەروازە.

فَنَن پەلو پۆی ڕاستی درەخت.

فَنَّة ماوەیەك لەڕۆژگار.

فُنَّة گژوگیای زۆر.

●**فَنِيَ ١/**لەناوچوو. **٢/الرجلُ:** پیربوو.

فَنـيخ پیـاوی پـیر، پیـاگی بەسـاڵدا چـوو، نەرم ونۆڵ ولاواز.

فَنيقَة ژنی بەناز پەروەردە كراو، كاسەی بچوك.

فُؤاد دڵ، دل، هۆش، فام، ئاوەز.

●**فَـوَّتَ ١/هُ:** كـردی بـەناودا، كـردی بـە زوردا. **٢/الـــوردُ:** زەمانێـــك بەســـەر لێكردنەوەیـدا گـوزەری كـردو پـەڕەكانی هەڵوەرین وبۆنیشی نەما.

فَوت بۆشایی نێوان دوو پەنجە.

فَــوج دەســتەیەك لەشــكر، كۆمــەڵێك خەڵك، تۆقێك سەرواز.
فَوحان، فَوحَة بڵاوبوونی بۆن وبەرام.
فَــــود هـــــەردوو لاپــــاڵی ســــــەر كەگوێــچكەكانیان پێوەبەنــــدە، تۆقێـــك سەرواز.
فَوْدَج كەژاوە.
فَور دەستبەجێ، بەپەلە، بەگورجی، ئـەو حاڵەتەی تەمبەڵی كردن وكەمتەرخەمی تێدا ناكرێت.
فَــــوَرَ هێنایــــە كــــوڵ، هێنایـــەجۆش وهەڵچوون.
فَورة قرچەی گەرما، سەرەتای ڕۆژ.
فُور كەژاڵ، مامبز، ئاسك.
فَوراً بە پەلە، دەست بـەجێ، بـێ درەنـگ و بەزوویی.
فَـوَرَان هاتنـە كـوڵ، هەڵچوون و جـۆش سەنـدن.
فَوري خێرا، زوو.
فَــــوز ڕزگــــاربوون لەهەرخراپــــەو مەترسیەك، سـەرفرازیو بەدەسـتهێنانی مەبەست.
●**فَــوزَ ٨/الطريــق**؛ ڕێگەكـە دەركـەوت و ڕووناك بویەوە.
●**فَــوَّضَ ٨/هُ فِي الأمـر**، مۆڵـەت و ڕێگـەی پێــدا تـــاكو مەســـەلەكە ڕاپـــەڕێنێت، سەرپشكی كرد لە مەسەلەكەدا.
فَوضى پاشاگەردانیی، فەوزا، بێ یاسایی.
فَوضَــــوِيَة ســـــتەمێكی ڕامیـــــاری وكۆمەڵایەتیە تیایدا تاكەكان ئازاد دەبـن لەهەموو دەستەڵاتێكی میریی.
فُوطَة دەستەسڕ، دەسڕ.
فَوعَة بۆنی خۆش، سەرەتای گەنجێتی.
فُــوف تــوێكڵی ناسـكی سـەر دەنكۆڵـەی دەغڵ، پێستەی ناسك، مێزەڵدانی چێڵ.
فَوف پارچەیە لۆكە، كوتێ لۆكە.
فَــوق وشــكە ئاوەڵفرمــانی شــوێنە بــە واتــــای(لەســــەر، ســــەرەوە) بــــەكاردێت، هــــەروەها بــــۆ (كـــات) یــــش بــــەكاردێت دەگوترێـــت (**أقمـت فـوق شـهر**= مـاوەی پترلەمانگێك مامەوە).
فُوق ڕێگەی یەكەم، پیاوی باڵابەرز.
فُــوم ســیرو گــەنم، نــان، هــەر دەغڵێــك بكرێـت بـەنان، نـۆك، نخـە، نخـۆ، نوخـۆ، نوخوت.
فُومَــة هــەر چــیەك بــە نێــوانی دوو پەنجە بەرزبكرێتەوە وهەڵبگیرێت.
فُوه دەم، زار، دەڤ.

فَـــوَه پـــانێتی دەم، دەرچـــوونی ددان لەلێوەوە، درێژی ددان.

فُوَيت تاكرەو، كەسێك تەنها بەرای خۆی كاربكات و ڕاوێژ بەكەس نەكات.

●**فَـهَ ١/الـشيءَ**: لـەبیری چـوو، لـەبیری چویەوە.

فَهَامَة كەسێك زۆر تێگەیشتوو بـەدەرك بێت.

●**فَهَدَ ١/لفلان**: لەكاتی ئامادەگی ئەودا چاكەی بەرانبەر كرد.

●**فَهِـــدَ ١**/وەكـــو پڵـــنگ خـــەوت یـــان تووڕەبوو. **٢/عنه**: بێ ئاگا بوو.

فَهْــد ئاژەڵێكـــە لـــە بنەماڵـــەی پڵـــنگ وكـــەمێك قاچـــەكانی لەقاچـــی پڵـــنگ درێژترەو پەڵەی ڕەش لە پێستەكەیدایە بـــەڵام پەڵـــە ڕەشـــەكان شـــێوەی بازنـــەیی وەرنـــاگرن وەك لەپڵنگـــدا دەبینرێـــت وبـــەوەش ناســـراوە كـــەزۆر دەخـــەوێت، بەور.

فَهِد پیاگی نوستو وبێ ئاگا.

فُهْـــر جـــەژنێكی جولەكەیـــە، شـــوێنی كۆبونـــەوەی جوولەكـــەكان لـــەڕۆژی جەژنەكەیاندا.

●**فَهْـــرَسَ ١/الكتـــابَ**: پێرســـتی بـــۆ پەرتوكەكە دانا.

فِهْـــرِس پێرســـت، نـــاوەڕۆك، لیـــستێكە لەسەرەتا یان كۆتایی پەڕاودا دەنوسرێت وسەرباسی بابەتەكانی ناو پەرتووكەكەی لـە سـەرەتاوە تـا كۆتـایی تیـادا تۆمـار دەكرێت.

●**فَهَضَ ١/ه**: شكاندی.

●**فَهَقَ ١/الإناءُ**: لێوان لێو بوو لێی ڕژیا.

●**فَهَمَ ١/الأمرَ**: لێی تێگەیشت.

●**فَهِـــمَ ١/الأمـــرَ**: پـــەیی پـــێ بـــرد، لێـــی تێگەیشت ودەركی پێكرد.

فَهْـــم تێگەیـــشتن، حـــاڵی بـــوون، زیـــری وهۆشمەندی لەدەرككردن وپەی بردندا.

فَهِم كەسێك خێرا لەشت تێ بگات.

فَهِـــيم تێگەیـــشتوو، كەســـێك خـــاوەنی تێگەیشتن بێت.

●**فِي** پیتێكە لەپیتەكانی (جەڕ) زۆربەی كات بەواتای(لە) بـەكاردەهێنرێت ودەمنـا بەگـشتی بـۆ ئـەم مەبەسـتانەی خـوارێ بـــــەكاردەهێنرێت: **١/مُـــــصاحبة**: دەگوترێت(**جاءَ في القومِ** لەنێو، لەگەڵ كۆمەڵەكەدا هات). **٢/تعليل**: دەگوترێت(**قُتِلَ في ذنبِه** لـە پێنـاوی تاوانەكەیـدا كـــــوژرا یـــــان لەبەرتاوانەكـــــەی كوژرا)**٣/مقايسة**: دەگوترێت(**ما عملي في بحرِهِ الاقطرة**زانـستی مـن بـە بـەراورد

لەگەڵ دەریای زانستی ئەودا چ نیە دڵۆپێك نەبێت. . . هتد).

فَيْء دەستكەوت، بریتیە لەوغەنیمەتەی بەبێ شەڕو كوشتار لەدوژمن دەگیرێت، سەرانە.

فَيْئَة كات، گەڕانەوە.

فَيَّاح دەریای زۆرفراوان، پیاگی زۆردەست بڵاووبەخشندە.

فَيَّاد كەسێك بەكەشوفشەوە بەسەر زەویدا بڕوات، كوندە بوی نێرە، پەپوكەرەی نێر.

فَيَّاض پیاوی زۆر بەخشندەو جوامەرد، ڕووبارێك یاهەرشتێكی تریناوی زۆر بێت.

فَيَّال فیلدار، خاوەن فیل، كەسێك فیلی هەوێ.

فِيتُو مافی هەڵوەشاندنەوە، دەستەواژەیەكە مەبەست لێی ئەومافەیە كەتایبەتە بەپێنج ئەندامە هەمیشەیەكەی ئەنجومەنی ئاسایشی سەربەنەتەوە یەككرتوەكان (واتە: ئەمریكا، بەریتانیا، فەرەنسا، چین، ڕوسیا) بەگوێرەی ئەم مافە ئەو پێنج دەوڵەتە دەتوانن هەربڕیارێك لەبەرژەوەندی یان نەبێت هەڵی بوەشێننەوە.

فَيْج كۆمەڵی خەڵك، خزمەتكوزار، نێردراوی سوڵتان ودەسەڵاتدار.

●**فَيَّحَ ٨/الشيءَ** شپرزی كرد، پرژوبڵاوی كرد.

فَيْح، فَيَح پانی، پانایی.

فَيْحَة قرچەی گەرما، گوشادی دەرچەی میز.

●**فَيَّدَ ٨/الرجلُ** كەشوفشی كرد، شانازی كرد.

فَيَد گەڵای زەعفەران، موی درێژی دەوری دەمی ئەسپ، سمێڵی هەسپ.

فِيرُوز، فَيرُوز بەردێكی گرانبەهایە.

فِيزِيَاء زانستی فیزیك، یەكێكە لەزانستە مرۆییە گرنگەكان.

فِيزِيَائِيّ فیزیكی، فیزیاشوناس.

فَيْض زۆر، زەوەند، مەرگ، مردن.

فَيَضَان لافاو، لاپاو، لاخێز، سێلاو، توغیان وخرۆشانی ئاو.

فَيْظ مەرگ، مردن، كۆچی دوایی.

فَيْف دەشتی بێ ئاو، هەر جێگەیەكی تەخت، زەمینێك بای هەمە جۆری لێ هەڵبكات.

فَيْفَى دەشتی بێ ئاو، هەر جێگەیەكی تەخت.

فَيْق گارەی مریشك، دەنگی مریشك.

●**فیقَهُ ١/الحنحی**؛ سەرەتای چێشتەنگاو.
فیقــة شـیری کۆبـووەوە لـەناو گوانــدا لەنێوان دووجار شیرداندا.
●**فَیَــلَ ١/الرجــل**؛ لـەڕاو بۆچـوونەکەیدا نەی پێکا، هەڵەی کردلەڕاکەیدا.
فیل فیل، جانەوەری هەرەزلی لێرەوار.
فَیلَــق سـوپای گـەورە، لەشـکری مـەزن، پیاوی زەبەلاح.
فَیلَم ترسنۆك، بیری دەم فـراوان، شانەی پرچ داهێنان.
فـیلم فـیلم، فلیم، چیرۆکی وێنـەگیراوی سیناریۆدار.
فَیمان بەڵێن وپەیمان.
فَینَة کات وسات.
فَیُــوش لاف وگـەزاف لێـدەر، فـشەکەر، ترسنۆك.
فَیَّه زمانپاراو، زۆر خۆر.
فِیْه دەم، زار، دەڤ.
فَیهَــق پـان لەهـەر شـتێك، فـراوان لەهەرشتێك.
فِیهِ تیایدا.

قائت قووت، کومسایی گوزەران.
قائِبة جوجەڵە، هێلکە.
قائِد سەرکردە، فەرماندە، سوپاسالار.
قائِف کەسێ بەفیراسەت نەژاد بناسێ.
قائِل بوێژ، کەسێ لە نێومرۆدا خەوتبێ.
قائِم ڕاوەستاوە.
قائِمة پەلی ولاخ، قایمە، لیست، دەسکی شمشێر، ئەو لاپەڕەیەی حسابی تیادا دەکرێ.
قابَ ساڵی دوای ئەم ساڵ.
قابّة دڵۆپێ باران، هەورە بروسکە.
قابَة جوجەڵە، هێلکە.
قابَ بڕ، ئەندازە.
قابَ نزیك کەوتەوە، ڕایکردو هەڵات.
قابِض فریشتەی گیان کێشان، عیزرائیل، کەسێ شتێکی گرتبێ.
قابَلَ ڕووبەڕوبویەوە.
قابِلة مامان، شەوی دادێ، شەوی داهاتوو.
قابِليّة شایستەگی.
قابوس پیاوی ڕوخسارو ڕەنگ جوان.
● **قاتَ ١/الرجلَ** ڕزقی پیاوەکەیدا، بژێوی پێدا.
قاتِل بکوژ.
قاتَلَ شەڕی کرد، جەنگی کرد، جەنگی کرد.
قاتِم ڕەش، ڕەنگی تاریك و زۆرتێر.
قاتِن ڕەنگ ڕەش‌وتێر.
قاثِم بەخشندە.
قاحَ برینەکە هەڵاوسا، ماڵەکەی گسکدا.
قادَ سەرۆکایەتی کرد، جڵەوی ولاخەکەی ڕاکێشاولەپێشیەوە ڕۆشت.
قادِر بەتوانا، ناوێکە لە ناوە جوانەکانی خوای گەورە، هەرشتێك لەمەنجەڵدا بکوڵێنرێت.
قاد، قَيْد ئەندازە، بڕ.
قادِم ئاینده، داهاتوو.
قاذِف بەردهاوێژ، هاوێژەر.
قاذورة کاری بەدی وەك زینا.
قاذور کەسێك لەبەر ڕەوشتی خراپی تێکەڵاوی خەڵك نەکات.
قارّ ڕۆژی سارد.
قار وشترگەلێ گەورە.
قَار قیری ڕەش.
قارّة کیشوەر.
قارِب بەلەمی بچکەڵە.
قارَبَ نزیك کەوتەوە.

قارِت کەسێك هەرچیەکی دەستکەوت بیخوات.
قــارِح شـێری بێـشەوجەنگەڵ، وشـترێ ئاوسی یەکەی دەرکەوتبێ وئاشکرابوبێ.
قارِصة قسەی ئازاربەخش.
قارِعــة قیامـەت، بەڵاوسـەختی، ڕۆژی هۆلناك.
قارِع لێدەر.
●**قـــارَنَ** ١/بـــەراوردی کـــرد. ٢/ه: هاوەڵایەتی کردولێی نزیك کەوتەوە.
قــارورة ڕەشـایی چـاو، شوشـەی مـەی، شوشەی گوڵاو
قارِیء خوێنەر، پیاوی خودا پەرست.
قارِیَــة تیـژایی شمـشێر، سـەری ڕم یـان بەشی خوارەوی ڕم.
قازّ شەیتان.
قـــازِح نرخـــی گـــران، هەرشـــتێکی بەرزوبڵند.
قاسِ ڕەقوتوند، بێبەزەیی‌ودڵ ڕەق.
قاسَــــحَ بەوشـــکی‌وتوندی مامەڵـــەی لەگەڵدا کرد.
قاسِح توندوڕەق.
قاسِط ستەم کار، کەسێ‌لەهەق لایدابێ.
قاسِم بەش کرا، دابەش کەر.
قاشور بەد، ناخۆش وشوم.
قاشي پارە وسکەی ناڕەواج.
قــاصّ وتاربێـژ، داسـتان بێـژ، چـیرۆك بێژ، حیکایەتخوان.
قاصِد پەیك، نامەبەر، تەتەر، نزیك، نێردراو.
قاصِر بێتوانا، منـداڵێ نەگەیـشتبێتە تەمەنی باڵق بوون، ئاوێك دووربێت لـە لەوەڕەوە، ئاوی سارد.
قاصِف شکێنەر، ڕەشـەبای زۆر سـەخت کەدارودرەخت بشکێنێ.
قاصِل شمشێری بڕندە.
قاصِم شکێنەر.
قاضِ ژەهری کوشندە.
قاضي دادوەری شەرعی.
قاضِیَة مردن، مەرگ.
قاطِب شێری بێشە وجەنگەڵ.
قاطِبَــةً هــەموو، گـشت دەگوترێـت: (جــاؤوا قاطِبَــةً = هــەموویان هــاتن، گشتیان هاتن).
قاطِرَة ئەو قاتیرەیەی کە فارگۆنـەکانی شەمەندەفەر ڕادەکێشێت.
قـــاطِع بڕنـــدە، ئـــامێری بـــڕین، جیاکەرەوە.
●**قـــاطَعَ** ١/ه: وازی لــە ســەردان وهامشۆکردنی ئەو هێنا.

قاطِن نیشتەجێ، خزمەتگوزار.

قاضَ ڕوخاندی.

قاعْ زەوی، دەشت.

قاعِدَة بنکـە، بناغـەی خـانگ، گەورەترین بازێڕی وڵات.

قاعِف بارانی بەلێزمە وخوڕ.

قاعِلَة کێفی بڵند ودرێژ.

قاعَة هـۆڵ، جێگـەی تایبـەت و تەرخانکراو بۆمەبەستی جۆراو جۆری وەك چالاکی ڕۆشنبیری و.. . هتد.

● **قافَ ١/اثـر فـلان**، بەشـوێن ویـدا ڕۆشـت، شـوێنپێی ئـەوی هـەڵگرت، پەیڕەوی لەو کرد.

قافِل دەسـت وشـك، پێـستوشك، ئەسپی‌لاواز.

قافِلَة کاروان.

قاقِ پیاوی کەم فام.

قالَ گـوتی، قـسەی کـرد، حەوایـەوە، دیوارەکە ڕما.

قامَ هەسـتا، ڕاوەسـتا، ڕاپەڕانـدنی کاروبارەکەی خستە ئەستۆی خۆی.

قاموس دەریـا، فەرهـەنگ، وشـەدانی زمان.

قامَة قەدوباڵای مرۆڤ.

قانِت پیاوی نوێژکەری لەخواترس.

قانِط بێ ئومێد، ڕەش بین وهیوابڕاو.

قانِع کەسێ قایل بێت بەوبەشەی پێی دراوە، سوالکەر.

قانون یاسا، بنەڕەت، پێوەری هەرشتێ.

● **قاوَلَ ١/هُ** مـشتومڕ وباسوخواسـی لەگەڵداکرد.

● **قاوَمَ ١**/بەرهەڵـستی کـرد. **٢/هُ** لەگەڵیدا هەستا، بەرەنگاری لێکرد.

قاووق پیراهەنی بڵنـد، جۆرە جلکێکی سەرە لەوڵاتی فارسان دەپۆشرێ.

● **قاوَى ٢/هُ** پێی بەخشی.

قاوِي وەرگر.

قاه گوێ ڕایەڵیی، زیبندەگانیی بەرز.

قاهِر چیای سەربڵند، پیاوی شـەریف وبەنەژاد.

قـاهِي پیـاوی خـاوەن ژیـانی پڕلەنازونیعمەت.

قايَسَ لەنێوان دوشتدا پێوانەی کرد.

قايَضَ شتێکی بەشتێ گۆڕیەوە.

● **قَبَّ ١**/ڕوەکەکـە وشـك بویـەوە. **٢/القـوم**، دەنگیـان لـە دوژمنایـەتی دا بەرز کردەوە.

قَبّ سـەرۆکی هـۆز، پێوەرێکـە وەکـو قەپان وایە.

قِبّ سەرۆکی هۆز.

●**قَبَــــا** ۱/شــــتەکەی بەپەنجـــەکانی کـۆکردەوە. ۲/**البِنَـاءَ**: بیناکـەی بـەرز کردەوە وەکو گومەزی لێکرد.
قُبَاع پیاوی کەم فاموگەمژە.
قُبَاع بەراز، پیاوی ترسنۆك.
قَبَالَة قەرارداد، ناوێکە بۆ پـەیگیری کردنـی مـرۆڤ بـە هـەر شـتێکەوە وەکـو قەرز یان کار. هتد.
قَبَّــان قـــەپان، ئامێرێکـــە کێـــشە قورسەکانی پێ دەپێورێت.
قَبَّاني خاوەنی قەپان.
قِبَانَة پیشەی قەپانچێتی.
قَبَاء برو ئەندازە.
●**قَبَّـــبَ** ۱/خورماکــە وشــك بویـــەوە. ۲/**الرجل**: گومەزی دروستکرد.
قَبَج کەو.
قَبُحَ ناشیرین و دزێو بوو.
قُـــبْح دزێـــوێتی لەڕوخـــسارو قـــسە ورەفتاردا، ناشیرێنیتی.
●**قَبَحَ** ۱/هێلکەکەی شکاند. ۲/**ه اللهُ عن الخیر**: خودا دوری خستەوە لە خێر.
قَبَرَ مردوەکەی لە گۆڕ نا.
قَبْر گۆڕ، قـەور، قـەبر، مـەزاری مـرۆڤ، نزرگە.
قِبِز کورت، پیاوی ڕژدو چاو چنۆك.

قَبَسَ ئاوری کردەوە.
قَبَس شوعلەی ئاگر.
قِبس بنەڕەت.
●**قَـبَصَ** ۱/**الـشیءَ**: بـەنوکی پەنجـەکانی شتەکەی خوارد.
قَـــبِصَ کوللـــە لەســـەر درەختەکـــە کۆبونەوە وپورەیان بەست.
قَبَص سەرزل، ئازارێکی جگەرە.
قَبِص شادمان، چالاك.
قَبَضَ گرتی، بە دەست گرتی، بـە مـشت گرتی.
قُبِضَ مرد، کۆچی دوایی کرد.
قُبْضَة مشتێ، چنگێ لە هەر شتێ، هـەر شتێ بە مشت گیرابێ.
قَـبَطَ تێکـەڵاوی کـرد، بـە دەسـت کـۆی کردەوە.
قِبط مەسیحیەکانی وڵاتی میسر.
قَبَعَ سەری کـردەوە بـە نێـو کراسـەکەی خۆیدا.
قَبَعَ لە هاوڕێ کانی دوا کەوت.
قُبَع ژیژك.
قُبْع شەپیور، کەڕەنا.
قُبعَة کڵاو.
●**قَبِــلَ** ۱/بـــڕوای کـــرد بـــە قـــسەکەو بەڕاستی گێڕا. ۲/**الشیءَ**: وەری گرت.

قَبَّلَ ماچی کرد.

قَبُـــل، قُبُـــل ڕوی کێــو، فــەرجی ژن، پێچەوانەی دواوە، سەرەتای ڕۆژگار.

قُبْلَة یەك ماچ.

قِبْلَـــة ڕوگـــە، خانـــەی کەعبـــە، ئەوجێگەیــەی مــرۆڤ ڕوی تێــدەکات بــۆ نوێژ یان هەر شتێ.

قَبَنَ بەسەر زەویدا ڕۆشت.

قَبَّنَ بەقەپان پێوانەی کرد.

قَبُول قبوڵ کردن.

قَبْـوَة پەیوەستەگی نێوان هـەردو لێو، پردی چکۆلە بە سەر ڕێڕەوی ئاودا.

قُبَّة گومەزێی.

قُبُونَـة کـاری خـاوەن قـەپان، قـەپان داریی.

قَبِي برو ئەندازە.

قَبِـــيح ناشـــرین و دزێـــو، ناشایـــستە، جومگەی پێك گەیشتنی ڕان و لاق.

قَبِيص خۆڵی کۆبووەوە.

قَبِيض پەلەو خێرا، تیژڕەو.

قَبِيلَة هۆز، ئێل، عێل، خێڵ.

قَبِين خێراو تیژڕەو.

● **قَتَّ** ١/درۆی کرد. ٢/**الشيء**: کەم کەم کۆی کردەوە.

قَتّ درۆی سازکراو وئامادە.

قَتَّـات بەدزمان، بەدگۆ، کوڵەگر، ئەو کەسەی گوێ بۆ قسەی خەڵکی دەگرێت بێ وەی خۆیان بزانن.

قَتَال گیان، هێز.

قِتَال شەڕو کوشتار.

قَتَّال ئامرازی کوشندەی مەرگ هێنەر.

قَتَام تەپ و تـۆزی ڕەش، تـەپ و تـۆزی جەنگ، تاریکایی، ڕەشایی.

قَتَان تەپ و تۆز.

● **قَتَبَ** ١/**هـ** ڕیخۆڵەی بـرژاوی پێـدا بـۆ وەی بیخوات.

قِتب، قِتْبَة ڕیخۆڵە.

قَتِب پیاوی زوو تورە ببێت.

قَتِر پیاوی لوت بەرزی خۆبەزلزان.

قَتَّرَ لە بژێویدان وژیاندنی منداڵەکانیـدا تەنگی وڕەزیلی نواند.

قُتْرَة حەشارگەی ڕاوچی کەخۆی تیادا دەشارێتەوە تاکو نێچیر نەی بینێت.

قَتَرَة جۆر.

قَتَعَ سەر شۆڕ بوو.

قِتَـع شانەی هـەنگ لـەناو بـەرددا یـان لەنێو ئەشکەوتێکدا کەزۆر قوڵ نەبێت.

قَتَعَة سەر شۆڕ، مل خوارو زەلیل.

قَتَّلَ کوشتی، مراندی.

قَتَل کوشتن، قەتڵ، لێدانی زۆر توند وبەهێز.

قِتل دۆست، دوژمن، هاوتا، جەنگاوەر، ئازاو دلێر.

قَتَم تەپوتۆز.

قُتمَة ڕەنگێ بۆرو سور بنوێنێ.

قَتَمَ تەپوتۆزەکە بەرز بویەوە.

قَتِنَ لەشی لاوازو کەم گۆشت بوو.

قَتوَة قسە هێنان و بردن.

قَتُور ئەوکابرا ڕژدە چاوچنۆکەی کەلەبزێوی منالەکانیدا تەنگی ورەزیلی دەنوێنێ.

قَتیل کوژراو، کوژیاو.

قَثَّ ڕای کێشا.

قَثَ ڕاکێشان.

قُثاث کەلوپەل، شمەك.

قَثّاث قسەهێنەرو قسەبەر.

قِثّاء ترۆزی.

قَثرد شمەك و کەلوپەلی ماڵ، پیاوێکە کەل وپەلی ناومالی زۆر بێ.

قَثَمَ بە پاشەڕۆی شێر پیسی کرد.

قَثِمَ بە پاشەڕۆی شێر پیس بوو.

قُثَم پیاوانی سەخی و بەخشندە.

قَحَّ پالفتە لەهەر شتێ.

قَحَّ پالفتە و پاکژبوو.

قَحّاد ئەو کەسەی کەنە برای هەبێت ونەکوڕ.

قُحَارَة تۆڕێکە بالندەی پێ ڕاودەکرێ.

قِحاف تونیدێتی خواردنەوە، بەتوندی خواردنەوە.

قَحْب کەسێك بکۆکێت، هەرکەسێکی بەسالا چووگ.

●**قَحَبَ** ١/قۆزی، کۆکەیکرد. ٢/ت المرأة بویە قەحبە.

قَحبَة ژنی زیناکەرو داوێن پیس.

قَحَدَة گردۆلکەی پشتی وشتر یان بنکەکەی.

قَحر وشتری پیر.

قَحَزَ شلەژا، دوو دڵ بوو شلەژا، بازی هەلدا.

●**قَحَزَ** ١/ه بە گۆچان لێیدا.

●**قَحَطَ** ١/ه بە توندی لێیدا.

قَحطَ وشکو بێ باران بوو، سالّ بارانی تیادا گیرایەوە.

قَحَّطَ دارخورماکەی پێوەن کرد.

قَحط بێ بارانیی، وشکەسالّیی، گرانیی.

قِحف ئێسقانی سەر مێشك.

●**قَحَفَ** ١/ه ئێسقانی کەللەسەری ئەوی شکاند.

قَحَفَ قۆزەی کرد، کۆکیی.

قَحَلَ وشك بويەوە.

قَحِلَ وشك بويەوە.

قَحْل، قَحِل بێ ئاو، وشك.

قَحَل وشكێتی

قَحَمَ بە بێ بیرکردنەوە خۆی لەکارێ وەردا.

●**قَحَّمَ** ١/گلاندی لەکارێکەوە بەبێ بیرکردنەوە. ٢/**الفرسَ راكبَه**؛ سوارەکەیی بە ڕودا تورِدا و خستیە خوارێ.

قَحْم پیری بە تەمەن

قُحْمَة هەر کارێکی قورس و نارِەحەت، جێگەی تیاچون، وشکە ساڵیی.

قَحوم کەسێ زۆر پیرو بە تەمەن بێ.

قَحَر هەوری بێ ئاو.

قَدْ شایەد، لەوانەیە، پێدەچێ، بالاو قەدی مرۆڤ قامچی، ئەندازەی شت.

قِدّ قامچی.

قَدَّ لە باری درێژی لەتی کرد یان بری.

قَدا نزیك کەوتەوە، خواردنەکە بۆن وتامی خۆش بوو.

قَدّاحَة چەرخ، چەرخی ئاگر داگیرساندن.

قُدّاد ژانەسك.

قَدّاد ژیژك، ژیژۆ.

قَداسَة پیرۆزێتی، پاکیزەیی.

قُدّام پێشەوە، پادشا، گەورەو بەرِێز.

●**قَدَحَ** ١/**ه**؛ تانەی لێیداو لەکەداری کرد.

قَدَح کاسەی تیاخواردنەوە ئیدی گەورە بێ یان گچکە، پەرداخ، گەلاس.

●**قَدَرَ** ١/**على الشيء**؛ هێزو توانای بە سەریدا هەبوو. ٢/**اللهُ**؛ خودای بە گەورەو مەزن دانا. ٣/**الرزقَ**؛ دابەشی کرد.

قَدِرَ ملی کورت بوو.

●**قَدَّرَ** ١/**الشيءَ بالشيء**؛ پێی پێوا. ٢/**الرجلُ**؛ بیری کردەوە لەتەسویە کردنی کاروبارەکانی. ٣/**اللهُ** خودا تەقدیری کرد.

قَدْر ئەندازەی شت، تواناداریی، برێتیە لەوەی شتێ یەکسان بێ بە شتێ تر، سەری شان، ڕێز.

قَدَر قەدەری خودا.

قِدْر قازان، مەنجەڵ، قابلەمە.

قُدْرَة توانا داری بە سەر کردنی هەرکارێکدا یان بەسەر نەکردنیدا، هێزوتوانا.

قَدُسَ پاك بویەوە.

قَدَّسَ پاکی کردەوە و پیرۆزی کرد.

قُدْس شاری ئۆرشەلیم، شاری قودس لە فەلەستین، بەهەشت، ئەوبەردەی کە دەخرێتە ناو بیری ئاوەوە بۆ وەی بزانرێت ئاوی زۆر تێدایە یاخود کەم.

قُدُس پاکی، پاکیزەیی، دەفر یان پەرداخی بچوك.

قُدَس پەرداخی بچوك.

قَدَعَ پەنجاساڵی تەمەنی تێپەڕاند.

قَدَعَ ترسان وتێك شکان.

قَدِعَ ئاوێ لەبەر سوێرێتیەکەی نەخورێتەوە، زۆر گرینۆك.

قَدَفَ ئاوی ڕۆکرد.

● **قَدَمَ ١/القوم** پێشیان کەفت.

قَدِمَ هات، لەگەشت گەڕایەوە، بەعەیبەوعار قایل بوو.

قَدُمَ کۆن بوو، چوە ساڵەوە.

قَدَم پێ، قاچ، پا.

قِدَم زەمانی کۆن، قەییم.

قُدُم، قُدْم ئازاو دلێر.

قَدَّمَ پێشکەشی کرد.

قُدُّوس پاك وبێ لەکە لەهەموو ناتەواویەك، ناوێکە لەناوە جوانەکانی خوای گەورە.

قُدْوَة سەر مەشق، پێشەنگ.

قَدوَى بەر قەرارێتی وسەقامگیریی.

قَدیح شلەی ناو مەنجەڵ یان ئەوەی لە بنی مەنجەڵدا دەمێنێتەوە وەکو بنکڕ.

قَدید پارچە گۆشتی وشکەوەکراو.

قَدیر خاوەنی تواناو هێز، ناوێکە لە ناوە جوانەکانی خوای گەورە.

قِدِّیس کەسێکی چاکە کار کە ڕەزامەندی تەواوی خودای بە دەست هێنابێ.

قَدیم کۆن، دێرین، پێچەوانەی نوێ.

قُدَیَّة ڕێبازو ڕێڕەو.

قَذَّ بەرد یان هەر تەنێکی ڕەقی هاویشت.

قُذاذَة ڕێزاڵە وردەی ئاڵتون.

قَذَرَ پیس بوو، چرکی لێکەوت.

قَذِر پیس وچڵکن.

قَذَّرَ پیسی کرد.

قَذَر پیسێتی وچڵکنی.

قَذَعَ جنێویدا، جوێنیدا.

قَذَّعَ پیسی کرد.

قَذَفَ بەردوتۆمەتی فڕێدا، قسەی کرد بێ وەی بیری لێ بکاتەوە، ئاوی هاتەوە(بۆپیاو).

قَذْف جنێودان وبەدزمانی و تۆمەتبارکردن، ئاو هاتنەوەی پیاو.

قَذَف دوور.

●**قَذَلَ ١/هـ** عەیب داری کرد، کێشای بە پشتە سەریدا.

قَذَل عەیب‌وعار.

قُذْمَة قومێ ئاو.

قُذَّة کوێچکەی مرۆڤونەسپ، مێشولە.

قَذَى ئەو پوشەی کە دەکەوێتە ناو چاوەوە.

قَرّ، قارّ سارد، زۆر سارد.

●**قَرّ ١/الیوم** سارد بوو. **٢/فی المکان** سەقامگیر بوو. **٣/ت العین** فیشکاندی.

قِراءَة خوێندنەوە، چوونێتی خوێندنەوە.

قِراب کێلانی شمشێر، کیفی شمشێر.

قَرابَة نزیکیی، خزمایەتی.

قُراد گوێ مەمکی ئافرەت.

قَرار بڕیار، جێگەی نیشتەجێ بوون، ئارام بونونۆقرەگرتن.

قَراضِب ئەوەی هیچ شتێ بەجێ نەهێڵێت هەمووی بخوات.

قُراط کڵۆپ، ڕوناکیی کڵۆپ.

قَرّاع سووپەر، قەڵغان.

قِران ئەو گوریسەی کە دیلی پێ دەبەسترێتەوە، ئەو گوریسەی کە وشتری پێ ڕادەکێشرێت.

قَرّان شوشەی ئاو، گۆزەڵەی ئاو، جۆرە گۆزەیەکی بنك باریکی دەسکدارە.

قَرّاء خوێندنەوەی جوان.

قُرّاء پیاوی پارێزکاری لەخوا ترس، خوێنەران.

قَرَأَ خوێندیەوە.

قَرُبَ نزیك کەوتەوە.

قَرَّبَ نزیکی خستەوە، نزیکی کردەوە.

قَرَبَ شمشێرەکەی خستەوە نێوکێلان.

قُرب نزیکیی.

قِربَة کوندە، کونەی ئاو.

●**قَرِتَ ١/الرجل** بێ دەنگ بوو. **٢/الدم** وشك بویەوە، یان لە ژێرپێستەوە خوێنەکە شین هەلگەڕا.

قَرَت کلۆ خوێنی وشك.

●**قَرَحَ ١/هـ** برینداری کرد.

قَرْح زام، شوێنەواری هەرجۆرە چەکێك بەسەر لەشەوە.

قُرْح سەرەتای هەرشتێ، نۆبەرەی ئاو کەلە بیردەردەهێنرێت لەدوای هەلکەندنی.

قُرحَة سەرەتای زستان‌وهاوین.

قُرْحَة نەخۆشینێکی گەدەیە.

قُرحَان ئەو کەسەی شەڕی نەبینی بێت.

قَرِدَ بنێشتەکە تامی خراپ بوو.

قِرد مەیمون.

قَرَدَ ماڵوسامانی بە دەست هێناوکۆی کردەوە.

قَرْد مل، گەردن، کورت، کورتەباڵا.

●**قَرَّرَ** ١/بڕیاریدا. ٢/**ە في المکان:** سەقامگیری کرد تیایدا.

●**قَرَسَ ١/الماءُ:** سارد بوو، بویە سەهۆڵ.

قَرَس ساردیەکی سەخت، سەرمای سەخت.

قِرس مێشولەی بچوك، خاکە.

قَرَشَ لێرەو لەوێ شتی کۆکردەوەو لکاندی بەیەکەوە، کەسابەتی کرد بۆ ماڵومنداڵی خۆی.

قَرَشَ بڕیی، لەتی کرد.

قَرَّشَ کەسابەتی کرد بۆ ماڵومنداڵەکانی.

قِرش ماسی قرش، جۆرە ماسیەکە لە ناو دەریادا هەمووگیان دارانی ناو دەریا لێی دەترسن چونکە ددانی وەکو شمشێر دەبڕێت.

●**قَرَصَ ١/الشيءَ:** لەت لەتی کرد. ٢/**ە بلسانه:** قسەی ئازار بەخشی پێ گوت.

قَرِصَ بەردەوام بوو لە سەر قسەی ئازار بەخشی وغەیبەتکردن.

قُرص نانی خڕی پانەوەکراو، گونك، دیسکی کۆمپیوتەریی.

قَرِضَ مرد، کۆچی دوایی کرد

●**قَرَضَ ١/الشيءَ:** بڕیی، لەتی کرد.

قَرض، قِرض قەرز، وام، بڕێ پارە یان هەر شتێکی تر کە دەدرێت بە کەسێ بەو مەرجەی دوای ماوەیەکی دیاری کراو بیگەڕێنێتەوە.

قُرْط گوارە، ئاڵتون یان دوڕی تایبەتەو بەگوێچکەدا هەڵدەواسرێت، گوانی ئاژەڵ، شوعلەی ئاگر.

قِرطاس حوشتری بە تەمەنوجوان، کەنیزەکی سپیوسوڵی بالاًبەرز، مەبەست.

قِرطاسیّة سپی پاکژ، قرتاسیە، پێداویستی نوسین.

قَرطَبَ تورە بوو، هەلاتوڕایکرد.

قُرطَبی شمشێر.

●**قَرطَمَ ١/الشيءَ:** بڕیی.

●**قَرَّظَ ١/ه:** ستایشی کرد بەهەق یان بەناهەق لەکاتێکدا ئەو زیندووە.

●**قَرَعَ** ١/دای لە درگا. ٢/**الشيءَ:** هەڵی بژارد.

قَرَع کەچەڵیی، نەخۆشینێکە لەگەڵیدا توکی سەردەڕوتێتەوە.

قَرْعَة كاسەی سەر، لە درگادان.

قُرْعَة بەش، قورعە.

قَرِفَ بێزار بوو، بێزی هاتەوە.

قَـرَف تۆمـەت، تێکـەڵاو بـوون، شـیاو، شایستە.

●**قَــرَقَ ٨/بهــلاء** فێڵــی لێکــردو خەڵەتاندی، فێڵی کرد.

قَرِقَ بە زەمینی تەختدا ڕۆشت.

قِــرْق، قَــرَق، قَــرِق زەمینــی تەختولەبار.

قَرِق خوونەریت، گرۆ، بەد، هیچکارە.

قَرِم وشتری نێری قەڵەو.

●**قَرَّمَ ٨/ه** فێری خواردنی کرد.

قَرَّنَ کۆی کردەوە و بەستیەوە.

قَرن شاخی ئاژەڵ، قۆچی ئاژەڵ، شاخی بچکۆلە، سەرۆکی هۆز، سەدە، سەد ساڵ، کیشوەر.

قَــرَن شمــشێر، تــیر، گوریــسێکە دوو حوشتری پێکەوە پێدەبەسترێتەوە.

قَرواء خوونەریت، دواوە، پاشەوە.

قَروص دەمبەندێ ئازاری ولاخ بدات.

قَروف کەسێ زۆر ستەمکارویاخی بێت.

قَرَوِيّ لادێی، دێ نشین، کەسێ لە لادێدا نیشتەجێ بێت.

قِرَّة سەرماوسۆڵە، ساردیوسەرما.

قَرَى ئەوەی پێشکەشی میوان دەکرێ.

قَريب نزیك، خزموخوێش.

قَرّيث جۆرێکی ماسیە.

قَــريح برینــدار، زامــدار، هــەور لــە ســەرەتای دروســت بونیــدا، ئــاو یــان هەرشتێکی بێ خەوشوپاڵفتە.

قَريحَة سروشتی مرۆڤ سەرەتای هەر شتێ، بەهرە.

قَــريس سەرماوسۆڵەی ســەخت، هــەر شتێکی کۆن.

قُــرَيش هــۆزێکی کــۆنی عەرەبــە پێغەمبــەر(د٠خ) ســەر بــەو هۆزەیــە، جۆرێ ماسیە.

قَريض هۆنراوە.

قَرِّيع گەورە وبەرپێز.

قَرين هاوڕێ، هاوسەر، پەیوەست.

قَرينَة هاوسەری پیاو، بەڵگە.

قَريَة دێ، لادێ، گوند.

قِريَة کۆچان، گاڵۆك.

قُرْء وەخت، کات.

قَزّ ئاوریشم.

قَزَّ هەستا، بازی هەڵدا.

قَــزّاح داوودەرمـان فـرۆش، فرۆشـیاری داوودەرمانی ناوچێشت.

قَزاز ماری زەبەلاح.

قَــزّاز بەخێوکـەری کرمــی ئاوریـشم، ئاوریشم فرۆش.

قُزام مردنی لەناکاو، پیاوێ هیچ کەسێ بەسەریدا زاڵ نەبێ.

قَــزَبَ زۆری جیمـاعکرد، گـانی زۆری کرد.

قَـزَحَ داو ودەرمـان وئاڵـەتی کـردە نـاو مەنجەڵەوە.

قِـزْح داوودەرمان وئاڵـەتی نـاو چێـشت، تۆوی پیاز.

قَـزْح میـزی سـەگ، داوودەرمـانی نـاو چێشت وەك زیرەو. هتد.

قَزَّحَ قسەی ڕازاندەوەو جوانکاری تیـادا کرد بێ ئەوەی درۆی تیادا بکات.

● **قَــزَحَ** ١/بەرزبویــەوە. ٢/**ت الـقِدر:** هەڵمی لێ هاتە دەرەوە.

● **قَــزَّعَ** ١/ئەسـپەکەی ئامــادەکرد بــۆ غاردان وڕاکردن. ٢/**الـشارِبَ:** بـەرسمێڵی کرد.

قَزَعَ خاوەخاوی کرد، لەڕاکردندا چالاك بوو (واتای پێچەوانەی هەیە).

قَزَع پەڵە هەوری بچوکی جودا جودا.

قَزَعَة زۆڵ، منالّی زینا.

قُزَعَــة پەرچــەم، موەکــانی قــژی نێوەڕاستی سەری مرۆ.

قَــزَلَ بـازی هەڵـدا، وەکـو شـەل ڕۆشـت بەرپێدا.

قَزَل دزێوترین شەلین.

قَـــزِلَ دزێـــوترین جـــۆری شـــەلین لەڕۆشتنیدا هەبوو.

● **قَزَمَ** ١/**هُ:** عەیبداری کرد.

قَزِمَ ناچیزەو بەد بوو.

قَزَم خراپترین جۆری ماڵ، مرۆڤی زۆر کورتە بالاّ، گرگن.

قَزَمَة پاچ، قازمە، قولنگی دووسەر.

● **قَزَى** ١/**الرجُلَ:** پیاوەکەیدا بەزمویداو کوشتی.

● **قَــسَّ** ١/**الـقومَ:** ئـازاری دان بەقـسەی دزێووناشیرین، بویە قەشە.

قَس گـەورەی ئـاینی مەسـیحی، قەشـە، ئەو خـاوەن حوشـترەی کەلـە وشـترەکەی جیا نابێتەوە.

قُسابَة خورمای خراپ.

قَــــساس بـــەدزمانی قـــسەهێنەر و قسەبەر.

قَسَبَ ئاوەکە لەبەری ڕۆشت.

قَسُبَ ڕەقوسەخت بوو.

قَسب ڕەقوسەخت.

قَسَحَ سەخت و ڕەق بوو.

● **قَسَرَ** ١/**هُ:** ناچاری کرد.

قَسر زۆر، فشار.

قسراً بەناچاری، بەزۆر، لەژێر فشاردا.

●**قَسَطَ ١/الوالي:** دەسەلاتدارەکە دادگەربوو.

قِسط داد، دادگەریی، بەش، ترازو، رِسق، رۆزی.

قَسَط رەق بوونی ئەندامەکانی لەش، رەقیتە کردن.

قسطاس ترازو.

قُسطان پەلکەزێرینە.

قَسطان تەپوتۆز.

قَسَمَ بەشی کرد، کردیە دوبەشەوە.

قَسَّمَ بەشبەش وپەرتەوازەی کرد.

قِسْم بەش، بەشێك لەشتێکی بەشکراو.

قَسْم دیاریوبەخشش، مەنجەڵ، خوو، نەریت، راوبۆچون، گومان.

قَسَم سوێند، قەسەم.

قَسَمَة روخسار، جوانێتی.

قِسمَة بەش‌ونسیب.

قَسُوب چەکمە، خوف، جۆری پوزەوانەی تایبەت.

قَسْوَر شێری بێشەوجەنگەڵ، پیاوی سەربڵندوئازا.

قُسُوسة پلە یاخود حاڵی قەشە، رۆحانیەت.

قَسَّة گوندی بچوك.

قَسِّيّ جلکی کەتانی تێکەڵ بە ئاوریشم، درهەمی قەڵب.

قِسيس قەشە، گەورەی ئاینی مەسیحیەکان.

قَسيم بەش، جوان، پشك، نیوەی هەرشتێك.

قَسيمَة بازار، روخساری جوان.

قَشّ کۆی کردەوە.

قَشّ دۆڵچەی گەورە، خورمای خراو.

قُشَاش خشەی مار، هەرشتێکی دۆزراوە.

قَشَّاش کۆکەرەوەی شتی دۆزراوە.

قُشار پێستی مار، کاژی مار.

قُشاع دەنگی کەمتیاری مێینە.

قُشام ئەو برەخواردنەی لەسەر سفرە دەمێنێتەوەو هیچ کەڵکێکی نیە.

●**قَشَبَ ١/فلاناً:** فلان کەسی ژەهرخوارد کرد.

قَشَّبَ ژەهری تێکەڵ بەخۆراکەکەکرد.

قَشُبَ پاك بوو، سپیونوێ بوو.

قِشب ژەنگی سەر ئاسن، ژەهر، وشك‌ورەق.

قَشِب تازە، کۆن (لەو وشانەیە کەدژە واتایان هەیە).

قَشَب زەهر، ژەهر، ترەكینی دەست‌ولێوەكان بەهۆی بەركەوتنی هەوای زۆر ساردەوە، قڵیشانی دەست‌ولێو.

قِشْر بەرگ‌وپێستی هەرشتێ، لەبەركراو.

●**قَشَرَ ١/هـ** پێستی لێكردەوە، پێستی كەند.

قَشِرَ پێستەكەی ئەستوورورەقبوو.

●**قَشَرَ، قَشَّرَ ١/القوم** نەگبەتی‌وبەدبەختی هێنابەسەریاندا.

قِشْرَة بەرگ‌وپێستی درەخت، توێكڵ.

●**قَشَطَ ١/هـ** بەكۆچان لێیدا.

قِشْطَة توێژاڵی چەوری سەری ماست‌و شیر، خامە.

●**قَشَعَ ١/القوم** پەرتەوازەی كردن.

قَشْع پیاوی گەمژەونادان، پەڕی وشترمر، پێستەی وشك، زەمبیلە، هەوری پەراكەندەی ڕۆشتو.

قَشِع پیاوێك لەسەر كارێ یان حاڵێ نۆقرە نەگرێ، پیاوی ناسەقامگیر، وشك.

قَشِفَ حاڵ و گوزەرانی خراپ بوو.

●**قَشَّفَ ١/الله عيشه** خودا گوزەرانی ئەوی ناخۆش وتەنگ كرد.

قَشَمَ زۆری خوارد، بەشەبەتامەكەی خواردنەكەی خوارد.

قَشْم گۆشت ئەگەر پێگەشتبێ‌و سورهەڵگەڕابێ.

قِشْم ڕێڕەوی ئاو لەزەویدا، بەز، پیو، بنەڕەتی هەرشتێ، سروشت.

قَشْمَر پیاوی كورتە باڵا.

قَشْوش كەسێك خۆراكی خراپ هەڵگرێتەوە وبیخوات.

قَشِيب پاك، سپی، نوێ، شمشێرێ ژەنگ لێی نیشتبێ.

قَشِير هەرشتێك بەرگ‌وپێستی زۆر پێوەبێت.

قَشِيش خشەی مار.

قَشِيع گژوگیای پەڕاكەندە.

●**قَصَّ ١/**بەمەقەست بڕی. **٢/ت الهالك** ئاوسیەكەی ئاشكرابوو. **٢/الثر:** هێدی هێدی بەشوێنیدا چوو، بەدویدا گەڕا. **٣/الموت فلاناً:** مردن لێی نزیك بویەوە.

قَصا نەسەب ونەژادی دوور.

قَصّاب قەساب، گۆشت فرۆش.

قِصابَة پیشەی قەسابی.

قَصار تەمبەڵیی‌وتەوەزەلی، كەمتەمر خەمیی.

قِصارَة ژنی كورتە باڵا.

قِصاص سزا، تۆڵە، پاداشت لەسەرکاری خراپ، بریتیە لەوەی خراپە کارێك چی کردوە وای لێ بکرێتەوە (وەکو کوشتنەوەی بکوژ).

قَصّاص چیرۆك خوان.

قَصّاع قاپ دروستکەر، دەفرساز.

قِصاف زنی گۆشتنی قەڵەو.

قَصّال شێری بێشەو جەنگەڵ، شمشێری بڕندەوتیژ.

●**قَصَبَ** ١/**ه**: بڕیی. ٢/**البعیر**: وازی هێنا لە ئاوخواردنەوە. ٣/**الرجل**: جنێوی پێدا.

قَصَب قامیش، ڕێڕەوی هەناسە، ئێسقانی مۆخدار، ئێسقانەکانی دەست‌وقاچ.

قُصب ڕیخۆڵە، پشت.

قَصَبَة دێ، ناوەڕاستی دێ، شارەدێ، پایتەخت یان گەورەترین شارەکانی وڵات، چاڵە ئاوێ تازەکی هەڵکەنرابێ، یەك چڵ قامیش.

●**قَصَدَ** ١/**الرجلَ وله والیه**: ڕوی تێکرد، بەرەو ڕوی ڕۆشت. ٢/**الشيءَ**: شکاندی. لە بژێوی دانی ماڵ و خێزانی دا نەرمەزیل بوو نەدەست بڵاو.

قَصْد مەبەست، پیاوێ لەشی لەڕوی قەڵەوی ولاوازیەوە مامناوەند بێ، ڕاستی و ڕێکی.

●**قَصَّدَ** ١/**الشيءَ**: شکاندی.

قَصَد برسێتی.

قِصْدَة پارچەی هەر شتێکی شکاو.

قَصدي ئیرادی، خۆویست، ئەنقەست.

قَصْدِیر تەنێکی سادەیە بریتیە لەکانزایەکی سپی زیوین هەندێ لەکانزاکانی دیکەی پێ ڕوپۆش دەکرێت تاکو لەژەنگ بپارێزرێن ٠

قَصُرَ کورت بوو.

قَصَّرَ کەمتەرخەمی کرد، وازی لێهێنا وەی کەمیاندە ئەنجام هەرچەندە توانایشی بە سەریدا دەشکا.

قَصَرَ ملی وشك هەڵات.

قَصَر تەمبەڵی وتەوەزەلی، کەمتەرخەمی.

قَصْر کۆشك، تەلار، ئەپارتمان، باڵەخانە.

●**قَصَرَ** ١/**الشيءُ**: هەرزان بوو. ٢/**عن الشيء**: وازی لێ هێنا ودەستی لێ کۆتاکرد.

قَصَرَة تەمبەڵی، تەوەزەلی، خاووخلیچکی.

● **قَصَعَ ١/الرجلَ:** بەکەمی سەیرکرد، بە بچوك سەیری کرد.
قَصْعَ برینەکە پڕ بوو لەخوێن.
قُصعَة پێستی سەری کێری منداڵی خەتەنە کراو، کونی مشکی دەشتی.
قَصْعَة قاپ، جۆرێ دەفرە.
● **قَصَفَ ١/الشيءَ:** شکاندی. **٢/الشيءَ:** شکا. **٢/ه:** بۆردومانی کرد.
قَصْف بۆردومان کردنی مۆڵگەکانی دوژمن بەهۆی ڕۆکێت یاخود تۆپ وفڕۆکە.. . هتد، دەنگی مۆسیقاو هەرجۆرە ژەنراوێکی تر.
قَصَفَة بۆڕەی حوشتر.
● **قَصَلَ ١/الشيءَ:** بڕیی، لەتی کرد.
قِصْل پیاوی نادانوبێ خێر.
قِصْلَة ژنی نادانوبێ خێر، ڕەومیە وشتر لە دە وشترەوە تاکو چل.
● **قَصَمَ ١/الشيءَ:** شکاندی. **٢/الرجلَ:** لەناوی برد.
قَصَم کەرای کوللە.
قُصُوف خۆش گوزەرانیی.
قصمل شێری بێشەو جەنگەڵ.
قَصو، قصا ڕێی دوور، دوریی.
قِصَّة ڕوداو، قسە، چیرۆك، بەسەر هات.
قَصَّة کەچ.

قَصِي دوورکەوتەوە.
قَصِي دوور.
قَصِيد گۆچان، وشتری قەڵەوی بەتەمەن جوان، هۆنراوەیەك لەسێ بەیت بەرەو ژووربێ، مۆخی قەڵەو.
قصيدة گۆچان، هۆنراوەیەك لەحەفت یان لەدەبەیت تێ پەڕبێت.
قَصِير کورت.
قَصِيّ، قاصِ دورەدەست، زۆردوور.
قَصِيل جۆیە بەسەوزی بڕنرێتەوە وبکرێتە ئاڵفی ئاژەڵ، گرۆ، دەستە، کۆمەڵ.
● **قَضّ ١/الحائطَ:** دیوارەکەی بەتوندی ڕوخاند. **٢/الشيءَ:** کونی کرد.
قَضّ شتەکەی وردوخاڵ کرد.
قَضّ زیخ، چەوە ورتکە.
قُضاع ژانەسك.
قُضَاعَة تەپوتۆزی ئارد.
قُضَام دارخورمایەك درێژبێتەوەتاکو بەرەکەیوشك ببێت.
قَضاءوقدر چارەنوس، قەزاوقەدەری خودا.
قَضَاء فەرمان، حوکم، جێبەجێ کردن.
قَضَاء زرێی توندوتۆڵ ورێکوپێك.

قَضَبَ بڕیی.

قَضَّبَ بڕیی، پەلوپۆی زیادەی داری مێوی لەبەهاردا بڕی.

قَضَب پەل‌وپۆی بڕاوی درەخت.

●**قَضَعَ** ١/**ه**: سەركوتی كرد، چەوساندیەوە.

قَضع جۆرێ ژانی سكە.

قَضْعَم پیاوی پیری ددان نەماو.

قَضُفَ لاوازوباریك بوو، لەڕولاوازبوو.

●**قَضَمَ** ١/**الشيء**: بەددان شكاندی‌وخواردی.

●**قَضِمَ** ١/**الشيء**: بەددان شكاندی‌وخواردی. ٢/**السيف**: ڕۆژگار بەسەریدا ڕۆشت‌و لاتیژەكەی داخورا.

قَضَم شمشێر.

قَضِم شمشێرێك لاتیژەكەی داخورابێت وشكابێت.

قُضَة، قُضَّة عەیب وناتەواوی.

قَضَّة پاشماوەی هەرشتێ، تەپۆلكەی بچكۆلانە.

● **قَضَى** ١/لەمنێوان دوودوژمندا دادوەری كرد. ٢/**الشيء**: ڕونی كردەوە. ٣/**الدين**: قەرزی دایەوە.

قَضِيَ مردن، مەرگ.

●**قَضَى** ١/مرد، كۆچی دوایی كرد. ٢/**فلانا**: فلان كەسی كردە دادوەر. ٣/**عليه**: كوشتی، لەناوی برد.

●**قُضِيَ** ١/**عليه**: مرد، تەواو كرا، كۆتایی پێ هێنرا، لەنێوبرا.

قَضِيب كێر، چوك، پەلكی بڕاوی درەخت، شمشێری بڕندە، شمشێری باریك.

قَضى، قَضَى بەجێی گەیاند، ئەركێكی ڕاپەڕاند.

●**قَطَّ** ١/**السعر**: بەرزبویەوەوگران بوو. ٢/**الشعر**: كورت‌ولول بوو.

قِطّ پشیلە، پشك، بەش لەهەر شتێ.

قَطّ هەرگیز، هیچكاتێ، هیچ وەختێ، ئاوەڵناوی كاتەو بەمەبەستی: (**إستغراق الماضي**) بەكار دەهێنرێت‌وبۆ نەرێ كردن دەگوترێت: (**ما عملت هذا قط** = هەرگیز وام نەكردوە، هیچكاتێ ئاوا كارێكم نەكردووە)، نرخی گران.

قطاب بنی گیرفان.

قِطابَة پارچەیەك گۆشت.

قِطار شەمەندەفەر، ڕیزێ وشتر بەدوای یەكدا بڕۆن.

قُطار ژەهرێ لەبەر زۆریی لێی بتكێ.

قِطَاط دمونەیەك چاوی لێ بكرێ، لولێتی قژ.

قَطّاع زۆر تیژوبڕندە.

قِطاع كەرت، بەشێ لەشەو.

قُطَاعَة پارویەك نیوەی بخورێت‌و نیوەكەی تری بگەڕێنرێتەوە.

قِطاعَة لای مەسیحیەكان بریتیە لەدوركەوتنەوە لەخواردنی گۆشت‌وهەندێ خۆراكی تر لەچەند رۆژێكی دیاری كراودا، رۆژوی مەسیحیەكان.

قِطاف میوە چنین، كاتی میوە چنین.

قَطام هەلۆیەك زۆری حەز لەگۆشت بێ.

قَطّان لۆكە فرۆش.

●**قَطَبَ ١/الشيءَ** كۆی كردەوە، بڕی.

قَطَّبَ برۆكانی پێكڤە پەیوەست كردو روی خۆیی تاڵ كرد.

قُطْب جەمسەر، جەمسەری موگناتیس، دارێكە یان ئاسنێكە لەناوەڕاستی بەشی خوارەوەی دەسارِ یان بەرداشدا وبەشی سەرەوەی لەسەر دەسورێت، هەردوو جەمسەری باكورو باشووری گۆی زەمین.

قَطْب، قِطْب، قُطُب دارێكە یان ئاسنێكە لەبەشی خوارەوەی بەرداش یان دەساڕداو بەشی سەرەوەی لە سەر دەجولێت.

●**قَطَرَ ١/الماءُ** دڵۆپ دڵۆپ لەبەری رۆشت.

قَطَّرَ ئاوی دڵۆپاند.

قَطْر باران، شەكری كوڵاو.

قِطْر مسی تواوە.

قُطْر وڵات، هەرێم، تیرەی بازنە.

قَطَعَ بڕی، رێی بڕی، نوێژی بڕی وبەتاڵی كردەوە.

قَطَّعَ بڕی وپارچە پارچەی كرد.

قُطْع بڕانی هەناسە، ژانێكی سكە.

قِطْعَة بەش، پارچە.

قُطَعَة پارچەی هەر شتێكی بڕاو، پارچەیە زەوی، بڕان‌وكۆتایی هاتنی ئاوی بیر لەبەر گەرما.

●**قَطَفَ، قَطَّفَ ١/هُ** میوەی ڕنیی، بەروبومی لەداركردەوە، روشاندی.

قَطَّفَ میوەی لێكردەوە، میوە چنی كرد.

قَطْف میوە چنین، لێكردنەوەی گوڵ.

قِطْف میوەی چنراو، هێشو لەو كاتەدا كەلێ دەگرێتەوە.

قَطْف رنین، رنراویی.

قَطَلَ برِیی، لەتی کرد.

●**قَطِّـلَ ١/هـ** دای بـە ئـەرزداو خـستی بەلادا.

●**قَطَــمَ** ١/حــەزی لــە گۆشــت بــوو، ئــارەزووی چــوە ســەر گۆشــت. **٢/هـ** گەستی، گازی لێگرت

قُطن لۆکە، پەموو.

●**قَطَـنَ ١/في المكان** تیایـدا نیـشتەجێ بوو. **٢/الرجلَ** خزمەتی کرد.

قَطِنَ چەمایەوە.

قَطَن جێگەی نیشتەجێ بوون.

●**قَطَّنَ ١/هـ** نیشتەجێی کرد.

قَطُـوع وشـترێ زوو شـیری وشـك بکـات، سنوری نێوان دووشت.

قَطُـوف ولاّخـێ خـاوو خـراپ بـڕوات بەڕێدا.

قِطَّة پشیلەی مێچکە.

قَطِيــع بەشــێ لەشــەو، ســەرەتا تــاکو ســێیەکی شــەو، ڕانەمــەڕ، مێگــەل، گاگەل.. . هتد.

قَطِيــف میــوەی چــنراو، میومیــەك لەدرەخت کرابێتەوە.

قَطِيل درەختی بڕاو.

قَطِــين نیــشتەجێ بــوانی شــوێنێ، دانیــشتوانی مــالّێ، خزمــەتکارو شوێنکەوتوان.

قَعْ لە قسەدا بوێربوو.

قُعَاث بڕینی لوتی مەڕ.

قَعَاد ژن، هاوسەری پیاو.

قَعَّــاص شــێرێ خێــرا نێــچیرەکەی بکوژێت.

قُعَاص نەخۆشینێکی سنگە وەکو ئـەوە وایە مل بشکێنێت.

قُعَالَة توکی وەریوی حوشتر.

قَعْب کاسەی گەورە، پەرداخی گەورە.

قُعْبَة چالّ و درزی شاخ.

●**قَعَـثَ، قَعَّـثَ ١/الـشيءَ** ڕیـشە کێـشی کرد.

قَعَدَ ١/دانیشت. **٢/تِ المرأةُ** مێردەکەیی لەدەست دەرچوو.

قَعَد ئەو کەسانەی ناچن بۆجەنگ، ئەو جەنگاوەرانــــــەی دەســــــتکەوتیان بۆدانەنراوە، خەواریج.

●**قَعَّدَ ١/هـ** خزمەتی کرد.

قُعْـدَة زیـن یـان هەرشـتێ لـە سـەری دابنیشیت.

●**قَعَرَ ١/هـ** دای بەئەرزدا.

قَعُرَ قولّ بوو، بنی دوور بوو.

قَعْر ناوەزی تەواو، ئەقلّی کامڵ، قولایی و بنی هەر شتێ، ناوەوەی دەم.

●**قَعَّرَ** ١/**ت الشاةُ**: بە ناکامڵی زا.

قَعِسَ بە سروشتی سنگی دەرپەڕیو پشتی بۆ ناوەوە چەمیبوو

●**قَعَسَ** ١/**الشيءَ**: چەماندیەوە.

قَعَشَ ١/**الشيءَ**: کۆی کردەوە. ٢/**الحائطَ**: ڕوخاندی.

قَعْش کەژاوەیەکە تایبەت بۆ سوار بونی ئافرەت.

قَعْص مردنی کتوپڕ وخێرا، مردنی لەناکاو وخێرا.

●**قَعَصَ** ١/**الغصنَ**: چەماندیەوە.

●**قَعَطَ** ١/توند هاواری کرد، ڕوی خۆیی ئاشکرا کرد، ترسا، شاشکی بەسەرەوە پێچا. ٢/**الشيءَ**: ڕێکوپێکی کرد.

قَعِفَ دیوارەکە ڕما.

قَعَف شاخی بچوك بچوکی لەسەر یەکتری دروستبوگ.

قَعل پیاوی کورتە بالاّو چاو چنۆك.

قُعِمَ توشی نەخۆشینێك بوو دەست بەجێ مراندی.

قَعَمْ خێچ‌وخواری لەلوتدا.

●**قَعِنَ** ١/**الأنفُ**: لوتەکە زۆر کورت بوو یاخود پەرەکانی بەرز بوو.

قَعْوَة بنی ڕان، بێخی ڕان.

قَعُوس پیاوی پیر.

●**قَعْوَشَ** ١/**هُ**: دای بەئەرزدا.

قَعْوَش پیاوی چالاك.

قَعْوَشَة بە ئەرزدا دانی کەسێك.

قعيب ژمارەیەکی زۆر.

قعيث باران و ڕەهێڵی زۆر، سوك و ئاسان.

قَعيد هاو دەم، کوللە هێشتر باڵی دەرنەکردبێ، نیگا بان.

قَعير بنك دوور، قوڵ.

قَفَّ ١/**الشعرُ**: وشك بوو. ٢/**الثوبُ**: وشك بویەوە لەدوای شۆردن.

قُفّ کورت، پشتی هەر شتێ، کونی تەور، ئەو جێگەی تەور کلکی پیادا دەکرێ، زەوی بڵند.

قَفَا بە ڕاشکاوی و بێ پەردە پیاوەکەی تۆمەتبار کرد بە کاری دزێو.

●**قَفا** ١/پشت، درێژی ڕۆژگار دەگوترێت(لا أفعلهُ قفا الدهر = بەدرێژایی ڕۆژگار ئەوکارە ناکەم).

قُفاص ئازارێکە توشی ئاژەڵ دەبێت‌وپەلەکانی وشك هەڵدێنێ، بزنە کێوی.

قُفَاع، قُفّاع دەردێکە توشی ئاژەڵ دێتوپەلەکانی خوار دەکات.

قَفّال قوفڵساز.

قَفّان ئەمیندار، قەپان.

قَفَحَ تەرێزی لێکردو وازی لێ هێنا.

●**قَفَخَ ۱/هُ** لێیدا.

●**قَفَدَ ۱/هُ**: بە لەپی دەست کێشای بەپشتی ملی ئەودا.

●**قَفَرَ ۱/الأثرَ** شوێنی کەوت وبەدوایدا ڕۆشت.

قَفْر بیابانی چۆڵو کاکی بەکاکی، گایەك لەدایکی دوور بخرێتەوە بۆ وەی جوتی پێ بکرێ.

قَفِرَ ماڵ سامانی کەم بویەوە.

قَفَزَ مرد، کۆچی دوایی کرد، بازی هەڵدا.

●**قَفَّزَ ۱/هُ** بازی پێ هەڵدا.

قَفْز بازدان.

●**قَفَسَ ۱/**مرد. **۲/الشيءَ** داگیروزەوتی کرد.

قَفِسَ پەرەکەی لوتی زل بوو.

●**قَفَشَ ۱/**شتی بردوکۆی کردەوە. **۲/هُ** لێیدا بەکۆچان.

قَفْش جۆرێ پوزەوانەی کورتە، کەفش.

قَفَش دزان.

قَفَصَ بزێوو چالاك و ڕۆح سوك بوو.

قَفَص قەفەس، قەفەزی حەپس کردنی باڵندە.

●**قَفَصَ ۱/الرجلَ** ئازاری پێ گەیاند.

●**قَفَعَ ۱/الشيءَ** خستیە نێو دەفرەوە.

قَفَع تەنگی و هیلاکی.

قَفَعَة پۆلە کوللە.

●**قَفَلَ ۱/**گەڕایەوە لە سەفەر. **۲/في الجبلِ** سەرکەوت بەسەر شاخەکەدا. **۳/الطعامَ** کۆی کردەوە و پاوانی کرد.

قَفَّلَ دایخست، قوفڵی کرد.

قُفْل قوفڵ، هەر ئەڵقە ڕێزێکی تایبەت بەداخستنی درگا، کێلون.

●**قَفَنَ ۱/هُ** بەکۆچان یان بەشەللاق لێیدا، لێیدا.

قَفَن مردن، شەڕوکوشتار.

قَفَنّ پشت یان پشتە مل.

قَفوَة تۆمەت، گوناه.

قُفَّة درەختی وشك.

قُفَّة جۆر.

قَفَّة پیاوی کورتە باڵا.

●**قَفَى ۱/الرجلَ** کێشای بە پشتیدا.

قَفير شانەی هەنگ.

قَفيز پێوانەی سەدوچلوچوار باڵ لە زەوی.

قُفيَة جالێ ڕاوچی خۆی تیادا بزر بکات بۆ ڕاو کردن.

● **قَلَّ** ١/کەم بویەوە، لەکەمی دا. ٢/ه **عن الارض** بەرزی کردەوە، برندی کرد.

قُلّ کەم، بەشی کەمی هەر شتێ.

قلّ دیواری کورت.

قَلْ بلێ، بێژە (ئەم وشەیە فیعلی ئەمرە).

قُلاب دەردێکی دڵە، دڵ یەشە.

قُلاب گورگ.

قُلاح بەڵغ‌وچڵکی زەردی سەر ددانەکان، ئەو چڵکە زەردەی لەسەر ددانەکان دەنیشێت.

قِلادة ملوانکە، گەردن بەند، خشڵێ ئافرەت بۆ ڕازاندنەوە لەملی بکات.

قَلَاش بچوک‌و هاتوومویەک، شتێ بچوک بێت وهاتبێتەومیەک.

قُلاط ئادەمیزادی زۆرکورتە باڵا، باوەعومرە، دایەعومرە، سەگی زۆر کورت، گرگن.

قَلاع گەواد، زۆر درۆزن، ددان کێش، ددان هەڵکێش، پۆلیس.

قلاعة چادری پاپۆڕ.

قُلاَفَة توێکڵی درەخت.

قَلاَّء دروست کەری مقەڵێ، ئاشپەز، چێشت لێنەر.

قلاّیە ماڵی قەشە.

قَلَبَ هەڵی گێڕایەوە.

قَلِبَ لچی هەڵگەڕاو بوو.

قَلْب دڵ، دل، ناوەز، ئەقڵ، کرۆکی هەر شتێ، ناوەڕاستی سوپا.

● **قَلَّبَ** ١/ه هەڵی گێڕایەوە.

قَلْبی لە دڵەوە، بەدڵسۆزی.

قَلَتَ تیاچوو.

قُلَت، قِلْت پیاوی کەم گۆشت، پیاوی لاواز.

قَلَحَ ددانی بەڵغی زەردی لێ نیشت.

قَلَح پیرەکەر، گوێ درێژی پیر، کەری بە تەمەن.

قِلَح جلکی پیس‌وچڵکن.

قِلَح بەڵغی زەردی سەر ددانەکان.

● **قَلَّخَ** ١/**الشجرة** هەڵی کەند، درەختەکەی هەڵکەند.

قَلَخ گوێ درێژی بەتەمەن، کەری پیر، پیرەکەر.

● **قَلَّدَ** ١/ه شمشێری پیادا هەڵواسی، مەدالیای پیادا هەڵواسی، ملوانکەی کردە گەردنی. ٢/ **الإمام** بویە

شــــوێنکەوتەی ئــــەو، تەقلیـــــدی مەرجەعێکی ئاینی کرد.

قِلد گرۆ، دەستە.

قِلدَة خورما.

●**قَلَزَ ١/هـ**: لێیدا.

قَلَز پیاوی ڕۆح سوك وچالاك.

●**قَلَـــسَ ١/الرجـــل**: زۆری شــــەراب خواردەوە، گۆرانیەکی باشی گوت.

قَلَسَ سوژدەی برد، کڕنوشی برد، دەفی لێداو گۆرانی گوت.

قَلــس کوریـــسێ گـــەورەی کەشـــتیە، خواردنـــێ لەگـــەدەوە بێتـــەوە نـــاو دەم، ڕشانەوە.

●**قَلَصَ ١/الرجل**: بازی هەڵدا. **٢/القوم**: کۆبونـــەوە، ئاپۆڕەیـــان بەســـت، هاتـــەوە یەك.

قَلَعَ، قَلَعَ هەڵی کەند، هەڵی کێشا.

قِلع چارۆکەی کەشتی.

قَلَع خوێن، توێشە دانی شوان.

قِلع پیاوی نادانی تێ نەگەیشتوو.

قَلعَة قەڵا.

قَلفَ خەتەنە نەکراوە.

●**قَلَفَ ١/** نینۆکی لەبێخەوە هەڵکەنـد.

٢/الشيء: هەڵی گێڕایەوە،

قَلِقَ کەوتە دودڵیەوە.

قَلَقْ بێ ئارامو دوو دڵ، پەرێشان.

قَلَق بێ ئارامیو دوو دڵیی، بێ تابی، بێ ئۆقرەیی.

قَلَمَ، قَلَّمَ بڕیی.

قَلَــمْ قەڵــەم، پێنــوس، ئــاڵا، ئــامرازی نوسین.

قِلو کوێ درێژی بە تەمەنجوان وچالاك.

قِلَّة کەمێتی، کەمیی.

●**قَلَى، قَلِيَ ١/الرجل**: بوغزاندی.

قُلَى قولەی کێو، لوتکەی شاخ (وشەکە جەمعە).

قَلِيب بیر، بیری کۆن.

قِلِّيب کورگ، شێری بێشەو جەنگەڵ.

قَلِيس هەنگ، مێشەنگوین، هەنگوین.

قَلِيص زۆر، ئاوی بەرزی فوارەکردوو.

قَلِيط هەڵاوساوی گون.

قَلِيل کەم، پیچ، بەرانبەری فرە.

قَمَّ مالی گزگدا، وشك بوو.

قُمَــــاح هــــەردوو مــــانگی کــــانونی یەکەموکانونی دووەم (بۆیە وا ناونراون چـونکە گـەر لـەو دوو مانگـەدا وشـتر بهێنرێت بۆ ئاو خواردنـەوە لەکاتی ئـاو خواردنـــەوەدا ســـەری بـــەرز دەکاتـــەوە لەبەر ساردیی ئاوەکە).

قَمَّاح گەنم فرۆش.

قُماد قەوی وقوڵ، توندو تۆڵ.

قِمار قومار، هەر وازیەك مەرج لەكردنیدا ئەوە بێ براوە شتێ لەدۆڕاو بسەنێت.

قَماس زۆری ئاو لەبیردا.

قُماش كوتاڵ، كەلوپەل، زباڵەی كەوتوی سەر ئەرز.

قَمّاش كوتاڵ فرۆش، فرۆشیاری كەلوپەل.

قَماص بێ ئۆقرەیی، بێ قەراریی.

قَمّاط دز.

قُمّاط دزان (وشەكە جەمعە).

قَمّام كسك لێدەر.

قُمامَة كۆمەڵی خەڵك، خاشاك كەبەدەم كسك لێدانەوە كۆدەبێتەوە.

●**قَمَأَ** ١/**المكانَ**: چوە ناویەوە وتیایدا نیشتەجێ بوو. ٢/**ه**: سەر كوتی كرد.

قَمْح گەنم، گەندم، دەغڵێ بەناوبانگ وشۆرەتە.

●**قَمَحَ** ١/**البعيرُ**: لەبەر ئەوەی تینوی نەبو سەری بەرز كردەوەو ئاوی نەخواردەوە.

قُمْحَة زەعفەران.

قَمَدَ یاخی بوو، ملی نەدا.

قَمِدَ ملی قەوی و درێژبوو.

قُمُد قەویوقوڵ، توندوتۆڵ.

قَمَرَ لە قوماردا یاری كرد، قوماری كرد، گرەوی كرد.

قَمَر مانگ، هەیف، مان كەلە عاسمانەوە بە شەوق تیشك داوێ.

●**قَمِرَ** ١/**الشيءُ**: زۆر سپی بوو، سپێتیەكەی زۆر بێ لەكە بوو.

قَمراء تیشكی مانگ.

قُمْرَة مانگی سێ شەوە، ڕەنگێ سپی بەسەوزدا بڕوانێ.

قَمَزَ كۆی كردەوە.

قَمَز ماڵ و سامانێ خێری تیادا نەبێ.

●**قَمَسَ** ١/**ه**: نوقمی كرد لەناودا.

قُمُّس پیاوی شەریف.

قَمْش ناچیزە لەهەر شتێ.

قَمَشَ، قَمَّشَ زباڵەی لێرەو لەوێ كۆكردەوە.

قَمَص كوللە ئەو دەمەی لە گەراكەی دێتە دەرەوە.

●**قَمَّصَ** ١/**ه**: كراسی لەبەر كرد، كراسی كردە بەر ئەو.

●**قَمَطَ، قَمَّطَ** ١/**ه**: دەستوقاچی ئەوی بەستەوە وەك چۆن دەست وقاچی منداڵ لەبێشكەدا دەبەسترێتەوە، كردیە قومات. ٢/**الشيءَ**: چەشتی، تامی كرد.

قَمْطَرَ کۆبویەوە.

قِمْطَـر، قِمَّطـر پیاوی کورتـە بـاڵای قـەوی‌و قـۆڵ، بەنـدی داروگـیری پێـی تاوانباران.

قَمطَرِیر ڕۆژگار یان خراپەی سەخت.

●**قَمَعَ ١/هُ:** سەر کوتی کرد، سەر شۆڕی کرد، شۆڕشی کپ کردەوە.

قَمْع سەرکوتکردن، داپڵۆسین.

قَمَـع ڕێـڕەوی هەناسـە تـاکو سـیەکان، ئێـسقانۆکەیەکی بـچوکە لەبەرملـدا بەرزبۆتەوە.

قَمْع، قِمْع، قِمَع ڕەحەتی، بریتیە لەو ڕەحەتیـەی کـە شـێوە دەفرێکـی قوڵـەو لولـەکێ بـە بنەکەیـەوە چەسـپ کـراوە وشـلە مەنیـەکانی پـێ ڕۆدەکرێتـە نێـو دەمۆلکە بەر تەسکترەکان.

قَمِلَ لە دوای لاوازی قەڵەو بوو، ئەسـپێ تێیدا، پڕ بـوو لەئەسپێ، ئەسـپێ لـەناو سەریدا زۆر بوو

قَمْلَة ئەسپێ، جانـەوری هـەواڵی کـێچ، ئەسپـــێ، جانـــەوەرێ بـــچکەڵەیەو دەچـێتە نـاو لـەش وسـەری مرۆڤـەوە وەشە خۆری تیادا دەکات وتوشی خوران وئاڵۆشی دەکات.

قَمَن شایستە، شیاو، ڕێکەو ڕەوش.

قَمِن شایستەو شیاو.

قَمـهَ ١/البعیرُ: سـەری بـەرزکردەوە و ئاوەکەی نەخواردەوە. **٢/الشیءُ فی الماء:** دەمێ کەوتە ژێر ئاوەکەو دەمـێ کەوتـە سەرئاوەکە.

قَمَـه بریتیـە لـە کـەم ئـارەزوو کردنـی خۆراك، نەبوونی ئیشتیا.

قَمَّة لوتکە، ترۆپك.

قَمِیر قومارباز، یاری قومار کەر.

قَمِیس دەریا.

قَمِیس کراس، کراز، پارچە جلکێ کەلـە سەر گۆشتەوە دەبەر دەکرێ.

قَمِیم تەڕەکاڵی وشك.

قَمِین تونی گەرماو، شایستەو شیاو.

قُنّ شاخی بچکۆلە.

قِنّ کەسێ خۆیشی وبابیـشی کۆیلە بـن، کۆیلەی کوڕی کۆیلە.

●**قَنَّ ١/هُ:** بە کۆچان لێیدا.

قَنَا ماڵ‌و سامانی کۆکردەوەو بـردی لـۆ خۆی.

قَنَا ڕم، نێزە.

قَنَاب چنگاڵی شێر.

قُنَاخِر لەش زل، کەتە.

قَنّاز ڕاوچی.

قَنّـاص ڕاوچـی، جـەنگاوەرێك چـەكی (قەناسە)ی پێ بێت.
قُنّاص ڕاوچییان (وشەكە جەمعە).
قِناع ڕووبەند، نیقاب، پەچە، دەمامك، سەرپۆش.
قَناعَة باوەڕ هێنـان و قایـل بـوون بـە شتێ، قەناعەت و باوەڕكردن.
قَناف، قُنّاف لوت زل، كەپۆ زل.
قَنـاة جۆگـە، جۆگەلـە، ڕێـڕەوی ئـاو، كەناڵ، چانێڵی تەلەفزیۆن وڕادیۆ.
●**قَنَـأَ** ١/زۆر سـوور بـوو. ٢/**الرجـل:** پیاوەكـەی كوشـت یـاخود پیـاوی پـێ كوشت.
●**قَنَبَ** ١/**تـ الشمس:** خۆر ئاوا بوو.
قُنْب چنگاڵی شێر، پەڕەی گوڵ.
قُنبُـرَة پـەڕی زیـادە كـە وەك تـاج بەسەری هەندێ باڵندەوە دەردێ.
قُنْبُـرَة جـۆرێ چـۆلەكەیە، مریـشك، مامر.
قُنْبُض مار، كورتە باڵا.
قُنْبُع پیاوی كورتە باڵای ناچیزە.
قَنْبَل گرۆهێ لەخـەڵك، ڕەوەیـەكی ٣٠ - ٤٠ ئەسپ.
قُنبُلَـة بۆمـب، قومبەلـە، یـەك لەداهێنراوە هەرە گرنگە جەنگیەكانـەو هەنوكـە زۆر پێـشخراوەو چـەندین جۆرێ هەیە وەكو: (بـۆمبی سوتێنەر، بـۆمبی هێـشوویی، بـۆمبی كیمیـاوی وجۆرسـۆمی، بـۆمبی نـاوكی، بـۆمبی زیـرەك.. . هتـد) تەنانـەت ئێـستا چـارەنوس و بـون و نـەبونی گـەلان بەستراوەتەوە بە ڕادەی پێشكەوتووییان لەم جۆرە چەكەدا.
قَنَتَ گوێ ڕایەڵی خودای كرد، لەنوێژدا هەستایەوە.
●**قَنْثَـلَ** ١/**الرجـل:** لـەكاتی ڕۆشـتندا تەپوتۆزی كرد.
قُنْجُل كۆیلە، بەندە.
●**قَنَحَ** ١/**العود:** سەرەكەیی چەماندەوە
قَنْـد شەكر، شیلاوی قامیشی شەكر (وشەكە لە بنەڕەتدا فارسیە).
قَنْدَسَ لـە دوای سەركەشیی پەشیمان بویەوە، لەدوای گوناه پەژیوان بویەوە.
قَنْدَلَ سەری زل بوو.
قَنْدید كافور، جۆرێ بۆنە بەزەعفـەران دروستدەكرێ.
قِنْدیل چرا، لەمپاو فانۆس.
قِنْس، قَنْس بنەڕەت، تەپڵە سەر.
قَنَصَ پەلەوەری ڕاو كرد.
قِنْص بنەڕەت.

قُنصُل کورتە باڵا، نێردراوی دەوڵەتێ بۆ شارێ لەشارەکانی دەوڵەتێکی تر.
قُنْصُلِيّة قونسوڵخانە، ئەو جێگەی قونسوڵ لێی دادەنیشێت.
قَنَطَ بێ ئومێد بوو، هیوای بڕا.
قَنِط بێ ئومێد، هیوا بڕاو.
قِنطـار سەدرەتڵ، ماڵێکی زۆر، ئەندازەیەکە برەکەی بە پێی ڕۆژگار گۆڕاوە.
قَنْطَرَة پرد یان هەر شتێ لەسەر ئاو بۆ پەڕینەوە دروست بکرێ، بینای بەرز.
قَنِعَ قەناعەتی کرد بەوەی پێ دراوە.
قَنِع کەسێ ڕازی بێ بەوەی پێ دراوە.
قَنَعَ سواڵی کرد، دەرۆزەی کرد، بەمل خواری پێویستی خۆیی ئاشکرا کردو داوای شتی کرد.
قِنع چەك.
قُنعَة سواڵ، دەرۆزە.
●**قَنِفَ ١/المكان،** قوڕەکەی درزی بردو قڵیشا. **٢/الفرس،** پشتە ملی سپی بوو.
قَنَف بچوکی گوێچکەکان ولکانیان بەکەللەی سەرەوە.
قُنفُذ ژیرك، ژیژو، ژیشك، ژیژۆ، ژیژی، ژژو، گیاندارێکە لەشی بەجۆرێ پەڕی دەرزی ئاسای ڕەق داپۆشراوەو لەکاتی مەترسیدا خۆی خڕدەکاتەوەو وەك تۆپێکی لێ دێت و بەو پەڕە تیژانەی خۆی دەپارێزێت.
قَنِمَ خراپ بوو، بۆگەنی کرد.
قَنَمَة بۆنی ناخۆش و گەنی ڕۆن و شتی تر.
قُنْو، قِنْو پوشە خورما.
قُنوّ ڕەشایی.
قَنُوط بێ ئومێد، هیوا بڕاو.
قُنُوط بێ ئومێدیی.
قُنُوع قایل بوونی مرۆڤ بەو بەشەی دراوێتی، دەرۆزە.
قُنّة لوتکەی شاخ، کێفی بچکۆلە.
قَنَى پوشە خورما.
قَنَى ماڵ و سامانی بەدەست هێنا.
قَنِيب هەوری چڕ، کۆمەڵی خەڵك.
قَنِيت کەم خۆر.
قِنّينَة بتڵی شوشە کەخواردنەوەکانی تێ دەکرێ، بتڵی غاز.
قَوّاد جاکەش، گەواد، پیاوێ بەپارە ژن وخوشکیخۆی یان ئافرەتی تربەگان بدات.
قَوّاس خاوەن کەوان، کەوان دروستکەر، کەوانساز.

قَوَاط شوانی مێگەل.
قُوَاع کەروێشك.
قَوَاع گورگی لورە لور کەر.
قَوَام ڕاستیی ودروستیی، باڵای مـرۆڤ، هێندە ڕۆزی کەکومسایی مرۆڤ بدات.
قِوَام ڕاست وڕێك.
قَـواء هـەژار، نـەدار، وێرانیی، زەمینـی وشك.
قُوَب توێکڵی هێلکە.
قَوْب جوچکە.
قَـــوَّبَ زەوی هەڵکەنـــد، جـــێ پێـــی بەزەویەوە دیاری کرد.
قُـــوِبِيُّ ئارەزووکـــەر لـــە خـــواردنی جوچکە.
قُـوت هـەر شـتێ مـرۆڤ بیخـوات و لـە مەترسی لەبرسامردن ڕزگاری بکات.
قَوَّدَ، قَادَ ڕێنمایی و ڕابەرایـەتی کـرد، سەرکردایەتی کرد وجڵەوی گرت.
قَوْر گوریسی لەلۆکە دروستکراو.
●**قَوَزَ ١/النبت** زۆر بوو، زیادی کرد.
قَـــوْس کەوانـــە، کـــەوان، کـــەمانی تیرهاویشتن.
قَوِس ڕۆژی نارەحەت ودرێژ.
قُوْس پەرستگای قەشە، خانەی ڕاوچی.
قَوَّضَ ڕوخاندی، ڕماندی.
قَوْط ڕانە مێگەل.
قُوطَة خورما.
قَـوْع جێگـە وشـك کردنـەوەی خورمـاو گەنم.
قُـــوف بەشـــی ســـەرەوەی گوێـــچکە، کرکراگەی گوێ.
قُوقَـة کونـدە بـوو، بـومی زل، کونـدە بەبو.
●**قَوَّلَ ١/ه** فەرمانی پێدا یاخود فێـری کرد قسە بکات.
قَـوْل وتـە، قسە، پـەیف، قسەی تـەواو واتادار.
●**قَوَّمَ ١/ه** ڕاستی کردەوە، لارایی تیادا نەهێڵا.
قَوْم هۆز، نەتـەوە، خـزم وکـەس وکاری پیـاو، نیـشتەجێ بـوون لەشـوێنێکدا، کۆمەڵێ لەخەڵك، دوژمنان.
قَوْمَة باڵای مرۆڤ، بەژن.
قَـومِيّ نەتـەوە پەرسـت، ناسیۆنالیـست، کەسێ بڕوای بـەبیرو باوەڕی نەتـەوەیی هەبێت.
قَوْمِيَّـة نەتـەوە پەرستی، ناسـیۆنالیزم، بیروبـاوەڕێکی ڕامیـاری کۆمەڵایەتیـەو خاوەنەکـەی هـەموو تایبەتمەندیـەکانی نەتەوەکـەی دەدات بەســەرنەتەوەکانی

تـرداو جـۆرێ لـه پـیرۆزی دەبەخـشێت بەنەتەوەكەی خۆی، نەتەوایەتی.

قُوَّة هێز، توانا.

قَـوِيَ ماڵەكـه چۆڵ بـوو، زۆری برسـیی بوو، بەهێز بوو.

قُوَى نەقڵ، ئاوەز.

قُوْى هێزەكان (وشەكە جەمعە).

قَوِيّ بەهێز، بەتوانا.

قَوِيم ڕاست و ڕێك.

قَهِبَ ڕەنگی سپی مەیلەو بۆر بوو.

قَهْب حوشتری زله.

قَهَـدَ هـەنگاوی بـچوك و نزیـك لـه یەكتری نا.

قَهْد كوڵه نێرگزێ هێشتر نەكرابێتـەوە، خونچەی نێرگس، ڕەنگی سپی بۆرباو.

●**قَهَرَ** ١/ه بەسەریدا زاڵ بوو، خەفەتی پێدا.

قَهراً به تۆپزی.

قَهْرَمَــان بریكـار ونەمینـداری داهـات وخەرجی.

قَهْقَرِي گەڕانەوە بۆ دواوە.

قَهَزَ بازی هەڵدا.

قَهِلَ وشك بوو.

●**قَهَلَ** ١/حلئة، وشك بویەوە. ٢/الرجلُ، سوپاس گوزاری نیعمەت نەبوو.

قَهِـمَ حـەزو ئـارەزووی لـەخواردن كـەم بویەوە.

قَهْـوَة قـاوە، خواردنەوەیـەكی چاڕەنگی بەتاموچێژە، مەی.

قَهِيَ ئارەزووی كەم بویەوە لە خواردن.

قِيّ زەوی خاڵی، بیابانی بێ ئاووگیا.

قِيَاد گوریس یان هەر شتێ ولاّخی پێ ببەسترێتەوە.

قِيَــادَة سـەركردایەتی، فەرمانـدەیی، پیـشەی سـەركردە، ئـەو جێگـەی فەرماندەی لێ دادەنیشێت.

قَيَّــاس زۆر پێوانەكـەر، ئەنـدازیار، ئەندازەگری شتان.

قِيَاس پێوانە.

قِيَاسِيّ هەر شتێ بـەگوێرەی پێوانـه بێت، پێوانەیی، ستاندارد.

قِيَافَة قیافەت، قەدو باڵا، بەژن.

قِيَام هەستان، هەستان و شۆڕشكردن.

قِيَامَة زیندووبونەوە لەدوای مردن.

●**قَيَّأَ** ١/ه ڕشاندیەوە.

قَيء ڕشانەوە.

●**قَيَّدَ** ١/ه بەستیەوە، پێوەنـدی كـردە قاچیەوە، زنجیری كرد.

قَيْـد پێوەنـد یـا هـەر گوریسێ بکرێتـه قـاچ بـۆ وەی مـرۆڤ یـان ئـاژەڵ حـەپس بکرێ و نەتوانێ بڕوات.

قَيد، قِيد ئەندازە، سەری موو، نـووکی دەرزی.

●**قَيَّرَ ١/الشيءَ** بەقیر ڕوپۆشی کرد.

قِيْر قیر، مادەیەکی ڕەشـەو کەشـتی پـێ ڕوپـۆش دەکرێـت وڕێگـه وبانیـشی پـێ دروست دەکرێت.

قِـيراط عـەیاری ئەنـدازەوکێش، ١/٢٤ ی هـەر شـتێ، یـەك بـەش لەبیـست وچـوار بەشی هەر شتێ.

قَيروان کاروان.

قَيس سەختی وبرسێتی.

قَيض توێکڵی هێلکەی وشك.

قَـيْض، قيـاض یەکـسان، بەرانبـەر وهاوتا.

قِيْضَة پارچەیەکی بچکۆلەی ئێسقان.

قَيظ سەختی گەرمای هاوین.

قَيعَم وشترێ زلەی بەساڵاچوگ.

●**قَيَّفَ ١/الأثرَ** بە شوێنیدا ڕۆشت.

قِيْق گەمژەو گەلحۆ.

قَيقئ سپێنەی هێلکەی مریشك.

قَيْلَة وشترێ لە نیوەڕۆدا بدۆشرێ.

قِيلَ گوتراوە، وتراوە.

قَيْل سەرۆك.

قِيْل وەڵام، جواو.

قَـــيِّمْ سەرپەرشــتیاری هــەر ئــیش و پرۆســەو پرۆژەیــەك، مێــرد چــونکە سەرپەرشتی ژن دەکات.

قِيْمَـة نـرخ، بـەهات، ئـەرزش، ئـەو بـڕە پارەیــەی دەدرێــت بەهــەقی کڕینــی هەرشتێك یان کردنی کارێکدا.

●**قَيَّنَ ٢/هُ** ڕازاندیەوە.

قَيْن ئاسنگەر، کۆیلە، بەندە.

قَيْنَـة ژنــی گــۆرانی بێــژ، کۆتـابرپڕەی پشت کە چەسپیوە بـە سـەروی حـەوزی کەمەرەوە.

كَئِــبَ خــەمبار بــوو، غــەمگین بــوو، دووچاری پەژارەو دڵتەنگی بوو.

كائِن هەبوو (پێچەوانەی نـەبوو)، وەدی هێنراو.

كائنات بونەوەر.

●**كابَ ١/كوباً،** بەپێك ئاوی خواردەوە.

كابِح بەربەست، لەمپەر، ڕێگر

كابَدَ ڕەنجی كێشا.

كــابِر گــەورە، مــەزن، باوەگــەورە، پلـەو پایە بەرز.

كاتِــب نوســەر، كەســێك بەنوســینەوە خەریك بێت.

●**كاتَبَ ١/هُ،** یـەكێكیان بـۆ ئـەوی تریـان نوسی، لەگەڵیدا نوسی.

●**كــاحَ ١/الـشيء،** لـەناودا یـان لەخۆڵـدا نوقمی كرد.

كاح ڕوكاری پانایی شاخ، بنكی كەژ.

كاخِيَة ڕازگری والی.

●**كادَ ١/هُ،** فەدەغەی كرد، یاساغی كرد.

●**كادَ ١/**خەریك بوو ڕوبدات، نزیك بـوو ئیشێك بكات بـەڵام نـەیكرد دەگوترێـت: (**كاد يضربه**-خەریك بوو لێی بدا). **٢/هُ،** فێڵـی لێكـرد، چاوبەسـتی لێكـرد، فێـری فـرو فێڵـی كـرد، جـەنگی لەگەڵـدا كـرد. **٣/الـشيء،** چارەســەری كــرد، چــارەی بــۆ دۆزیــەوە. **٤/الزنــد،** ئــاگری دەركــرد. **٥/الرجل،** ڕشایەوە.

كادِه شكێنەر.

كادِيَة سەختی و نارەحەتی ڕۆژگار.

كاذِبْ درۆزن، درۆكەر، درۆوێـژ، ناڕاست، درۆ.

●**كــاذَبَ ١/هُ،** خـستیەوە بـەدرۆدا، پێـی گوت: (درۆت كرد).

كاذِبَــة بەهــەمان واتــای (**كــاذب**)دێــت لەباری (**تأنيث**)دا، درۆ.

كار كەشتی گەنم كێش، جۆرە پاپۆڕێكە.

●**كـــارَ ١/الأرض،** هـــەڵی كەنـــد. **٢/في مهيته،** خێراو پەلەپەلی كرد.

كارَة برێكی زانراوی گەنم یان چێشت.

كــارِث، كريــث مەترسـیدار، هۆكـاری خەفەت وخەمی زۆر.

كارِثَة گرفتـاری، بـەڵاو ڕوداوی گـەورە و زۆر نارەحەت.

●**كارَزَ ١/الى المكان،** خـۆی تێـدا شـاردەوە، خـۆی تیـا حەشـاردا. **٢/هنه،** هــەڵات، ڕایكرد لێی.

كـــارِز ئامۆژگـاری كـەرو بانگەشـەكار بـۆ موژدەكانی ئینجیل.

كارِه زۆر لێكراو، بێ مەیل، بێ ئارەزوو.

●**کـــازَ** ١/بــەپێك ئــاوی خــواردەوە. ٢/**الشیءَ**: کۆی کردەوە، گردی کردەوە.

کاز گاز، نەوت، پترۆڵ، لای پینەچیەکان جۆرە چەقۆیەکە پێستەی پێ دەبڕن.

●**کاسَ** ١/**علی رأسه**: هەلگەڕایەوە. ٢/**في السیر**: هیواشی کرد، خاوە خاوی کرد. ٣/**ت الحیة**: خۆی پێچدا، مارەکە خۆی پێچ دەدا.

کاس جام.

کاسِب کەسابەت کەر.

کاسِـــد کــاڵای بــێ ڕەواج، شــتومەکی نەفرۆشرێت وبازاڕی نەوێ.

کاسِد، کَسید مەنگ، پەنگ خواردوو، بێ ڕەواج.

کاسِر شکێنەر.

●**کاسَرَ** ١/**هُ في البیع**: داوای لێکرد نرخی بۆداشکێنێ وکەمی بکاتەوە.

کاسِف پەژموردەو بەدحاڵ.

کاسور بەرد شکێن.

کاشَ زۆر ترسا.

کاشِح قین لەدڵ، کینەدار.

کاشِد زۆر کەسابەت کەر.

کاشِف دۆزەرەوە.

کاشِفَة ڕیسوایی، ئابڕو چون.

●**کَاصَ** ١/**الطعام**: خواردنەکەی بەتەنها خوارد. ٢/**الرجلَ**: بەپەلە ڕۆشت.

کاظِم بێ دەنگ، داپۆشەری ڕق وتوڕەیی لەناوسنگی خۆیدا، شتری تینگ وگەرو وشك هەڵاتو، ناوی ئیمامی حەوتەمی شیعەکان.

کاعَ ترسا.

کاعّ لاوازی ترسنۆك.

کاعِب کێژۆڵەی مەمکەکردوو.

●**کافَ** ١/**الشیءَ**: بڕیی، لەتی کرد.

●**کافَحَ** ١/خەباتی کرد. ٢/**هُ**: بەرگری لێکرد، بەرەڤانی کرد لێی. ٣/**القوم اعداءَهم**: لەجەنگدا بەبێ قەڵغان وسوپەر ڕویان کردە دوژمنەکانیان.

کــافِر بێ بـاوەڕ، ملە جەڕێ کەر لەنیعمەتەکانی خـوا، شـەوی تاریـك، شـەڤی تـار، دەریـا، شـیوەڵی گـەورە، زەویەك دوور بێت لەخەڵك، ڕوبـاری مـەزن، هەوری تاریـك، تـاریکی چونکە هەرچی لەژێر دابێت دای دەپۆشێت، زرێـی جـەنگاوەر کەلەشەڕدا لەبەری دەکات، ڕوەك، کشت کەر، زەوی تەخت.

کافِه سەرۆکی سەروازان.

کافَّة وشتری پیر، حوشتری بە ساڵا چوو، کۆمەڵ، گرۆهـ، دەستە، تاقم.

كافّة هەموو، دەگوترێت (**جاءَ الناسُ كافّة**- خەڵكی هەموویان هاتن).

كالَ پێوانەی کرد، پێوای.

كالِب خاوەنی سەگ، گەلەسەگ.

كالِح ڕوگرژ، ڕوترش.

كامِل تەواو، پێچەوانەی ناتەواو.

كانَ بوو، فرمانی ڕابردوی ناتەواوە (**فعل ماضی ناقص**)دەچێتە سەر(**مبتدا وخبر**) یەکەمیان ڕەفع دەکات ودوەمیان نەصب دەکات، بۆ چەند مەبەستێك بەکاردێت بەم تەرزە:

١/**ثبت**، وەکو (**كانَ اللهُ ولاشيءَ معَهُ**). ٢/**حضر**، وەکو (**وإن كانَ ذوعسرةٍ فنظرةٌ الى يسرة**). ٣/**وقع**، وەکو(**ماشاء اللهُ كانَ**). ٤/**ينبغي**، وەکو (**ماكانَ لكم ان تنبتوا شجرها**). ٥/**الاستقبال**، وەکو (**يخافون يوما كانَ شره مستطيرا**). ٦/**المضي المنقطع**، وەکو (**وكانَ في المدينةِ تسعةُ رهطٍ**). ٧/**الدوام والإستمرار**، وەکو (**كانَ اللهُ غفورا رحيما**).

كَأَنَّ وەکو، وەك، پیتێکە (**إسم مبتدا**)نەسب دەکات و(**خبر**) ڕەفع دەکات و پتر بۆ ئەم مەبەستانە بەکاردەهێنرێت: ١/**التشبيه**، وەکو (**كأنَّ زيدا أسَدٌ**). ٢/**الشك والظن**، وەکو(**كأنَّ زيدا قائم**). ٣/**التقريب**، وەکو (**كأنك بالشتاء مقبل**).

●**كانَ ١/لفلانٍ**: ملکەچ بوو بۆ فلان کەس.

كانِب پیاوێ سکی پڕکردبێت لەخواردن.

كانون ئاگردان.

كاهِل شان، پیل، نێوان سەری قۆڵ وەمل.

●**كاهَلَ ١/الرجلُ**: ژنی هێنا.

كاهِن فاڵ کەر، کەسێك لافی غەیب زانین لێ بدات، لای دیانەکان برێتی لەوکەسەی گەیشتۆتە پلەی کەهەنوت.

●**كايَدَ ١/هُ**: فێڵی لێکرد.

كاءَ ترسا.

كاء ترسنۆك و دڵ ست.

كَاباء خەم و خەفەت.

كَابَة، كَئابَة پەژموردەیی، دڵتەنگی وخەفەت، خەمۆکی.

كَاداء دڵتەنگی ونارەحەتی، شەوی تاریك.

كَأس مەی، پێکی تێدا خواردنەوە، جام، کاس.

●**كَأَصَ ١/الشيءَ**: زۆری لێ خوارد یان زۆری لێ خواردەوە.

●**کَبَّ** ١/هـ سەرەو ژێری کرد، هەڵی گێڕایەوە. ٢/**الرجلَ**: دای بەئەرزدا. ٣/**الشيءَ**: قورس بوو.

●**کَبَا** ١/**لوجهه**: هەلگەڕایەوە بەسەردەم وچاویدا. ٢/**الکوزَ**: چی تیادا بو ڕژاندی.

●**کَبَا** ١/ت **النارُ**: خۆڵەمێش دای پۆشی و سکڵی لەژێردا. بوو. ٢/**الجمْر**: بەرزبویەوە. ٣/**السهمُ**: ئامانجی نەپێکا. ٤/**البيتَ**: ماڵەکەی گسکدا.

کَباب گۆشتی قیمە کریاوی وە ئێگر برژێنراو.

کُباب ڕانە مێگەل، وشتر گەلی زۆر.

کُباد جگەر ئێشە، ئازارو ژانی جەرگ.

کُبار گەورە، مەزن.

کُباس سەرزل، کەسێك سەری خۆی بکات بەناوجلەکانیدا ئەوجا بنوێت.

کَبّاش ئازاو دلێر.

کِباش پیاوانی ئازاو قارەمان.

کُبان دەردێکی وشترە، خواردنێکە لە هەرزن دروست دەکرێت.

کِباء عودی بخورد.

●**کَبَتَ** ١/هـ دای بەئەرزا، لەناوی برد، شکاندی، سەرشۆڕی کرد. ٢/ ڕقی شاردەوە، خەفەتی کرد، سەرکوتی کرد.

کَبْت سەرکوت کردن، پەتك خواردنەوە، چەپاندن.

●**کَبِثَ** ١/**اللحمُ**: بۆگەنی کرد.

●**کَبَحَ** ١/هـ **بالسيفِ**: بەشمشێر لێیدا.

●**کَبَدَ** ١/هـ: دای لەجەرگی، کێشای بەجەرگی دا.

کَبِدَ جەرگی هاتەئێش، جگەری ژانی کرد.

کَبْد، کِبْد جگەر، جەرگ، ئەندامێکە دەکەوێتە لای ڕاستی سکەوە شلەیەکی زەرد دەردەدات و یەکێکە لەئەندامە فرە گرنگەکانی هەناوی مرۆڤ وکۆئەندامی هەرس.

کَبِدْ ناوەڕاستی شت، زۆربەی هەرشتێك، جگەر، جەرگ، کانزاکانی زەوی.

کَبَد ناوەڕاستی عاسمان، ناڕەحەتی ورەنج، هەوا.

●**کَبَّدَ** ١/ت **الشمسُ السماءَ**: هەتاو چوە ناوەڕاستی ئاسمان.

●**کَبَّرَ** ١/گوتی (**الله اکبر**)، تەکبیری کرد. ٢/**الشيءَ**: گەورەی کرد.

کَبُرَ گەورەو زل بوو.

کُبْر زۆربەی هەرشتێك، ڕێزو بڵندیی.

کِبْــر گونـاهی گـەورە، کـوفرو هـاوەڵ بڕیـاردان بـۆ خـودا، زۆربـەی هەرشـتێك، خۆبەزل زانین.

کِبَرْ پیری، بەساڵاچون، گەورەیی.

کِبریــــاء گـــەورەیی و مــــەزنێتی، خۆبەزلزانین.

کِبریت گۆگرد، مادەیەکی کانزایی ڕەنـگ زەردەو زۆر بەپەلــــە دادەگیرســــێت وشقارتەو هەندێك جۆری تەقەمەنی لێ دروست دەکرێت، یاقوتی سور، ئاڵتونی سور.

●**کَـبَسَ ١/علـی الـشیء**: فـشاری خـستە سەری و کەپسی کرد. **٢/رأسَهُ في الثوب**: سەری کرد بەناو کراسەکەیدا.

●**کَبَّسَ ١/الجَسَدَ**: بەدەست نەرمی کرد.

کَبِسَ سەری زل بوو، سەری گەورە بوو.

کِبْس سەری زل، سەرێ گەورە بێت.

کُبْس کەسانێك سەریان زل بێت (وشـەکە جەمعە).

کِـــبْس خــانوی لەقوڕدروســــتکریاو، ئەشکەوت لەدامێنی چیادا، کەنز.

کَبس فشار، گوشار.

کَبْسَةٌ هێرشی لەناکاو، شاڵاوی ناگەهان.

کَــبَشَ پــڕ بەمــشت خــواردی، بەمــشت خواردی، بەچنگ خواردی.

کَبْش دەمڕاستی هۆز، ڕیش سپی قەوم، ڕیش چەرموو، ئامێرێکی جەنگە جاران لەگـەمارۆدانی قەڵاکانــدا بـەکاردەهێنرا، بەران، پەزی نێر، قۆچ، نێرە مەڕ.

●**کَبَــعَ ١/الـشیءَ**: بڕیـی. **٢/ه عَـن کـذا**: قەدەغەو ڕێگری لێکرد، ملکەچ بوو.

کَبَّعَ بڕیی، لەتی کرد.

کُبَــع جـۆرە نەهەنگێکـە پێـشی دەڵێـژن (وشتری دەریا).

کَبْل فەرومیەك خـوری زۆر بێـت، دەسـت بەنــدو کـۆتی دەسـت یـان دەسـتبەندی گەورەکە دەکرێتـە دەسـت، لێـوی دۆڵـچە، چەرمی قەمچاوەی لێواری دۆڵچە.

کَبَل جلی کورت، پۆشاکی کورت بێت.

کِبْل کۆت و دەستبەند یان کۆتی گەورە.

●**کَبَــلَ ١/ه**: کـۆتی کـرد، بەسـتیەوە، حەپسی کرد.

کَبْن لێواری دۆڵچە، پێستەی قەمـچاوەی درواوی لێواری دۆڵچە.

کَبَنَ قەڵەو بوو، گۆشتی گرت.

کُبُنَّة نانی وشك، ڕژدوچاوچنۆك.

کُبْوَة ڕەنگی دێز، بۆر.

کُبَّة حوشتری گـەورە، کۆمـەڵێك حوشـتر، شاڵاو لەجەنگدا، قورسایی.

کَبَّة کۆمەڵی خەڵك، شاڵاو لەشەڕدا.

کـــبیر گـــەورە، مـــەزن، زل، زەلام، پێچەوانەی بچوك.

کبیرة گوناهی گەورەی وەك پیاو کوشتن و زینا. . . هتد.

کبیس جۆرێکی خورمایە.

●**کَتّ ١/ہ:** ئاماری کرد، ژماردی، بژاردی، بەلەسەرخۆیی وهێمنی ڕۆیی بەڕێدا.

کَتّ پیاو و ژنی لەڕو کەم گۆشت.

کِتـاب نوسـراو، نامـە، پـەرتوك، کتێـۆ، کتێب، پەڕاوی ئاسمانی، حوکم، فەرز.

کُتّـاب نوسـەران، فێرگـە، قوتابخانـە، مەکتەب، مەکتەو، شوێنی فێربوون.

کِتـاف گوریـسێکە هـەردوو دەسـتی پـێ دەبەستنەوە بۆ دوای شانەوە.

کَتّـال گۆشـت، گـوزەرانی بـەدوخراپ، کۆمەکی.

کَتّـام کەسـێك زۆر نهێنـی بپارێزێـت، کەسێك زۆر زیادەڕەوی بکات لەپاراستنی نهێنیدا.

کَتّـاب قـەوزەی سـەوز کـە لەسـەرئاو دەنیشێت، ڕومکی کەتان.

کَتَبَ نوسی، نقیسی.

●**کَتَّبَ ١/الولد:** فێری نوسینی کرد.

کَتَب دەست نوس، دەست خەت.

کِتبَة حاڵەت، بار.

کُتُبِيّ کتێب فرۆش، فرۆشیاری کتێو.

●**کَتَحَ ١/الطعام:** لێی خوارد تـاتێر بـوو، لەخواردنەکەی خوارد تاکو تێر بوو.

کَتْر ڕۆشتنێ لەنجەو لاری تێدابێت وەك ڕۆشتنی سەرخۆش.

کِتْـــر کـەژاوەی بـچکۆلە، ناوەڕاسـتی هەرشتێك.

●**کَتَشَ ١/لأهله:** کەسابەتی کرد.

کَتِعَ پەنجەکانی گۆج بوون.

●**کَتَّعَ ١/اللحم:** گۆشتەکەی بڕی وپارچە پارچەی کرد.

کُتَع پیاگی ناچیزەو سەرشۆڕ.

کُتَعَة، کُتْعَة دۆڵچەی بچوك.

●**کَتَفَ ١/الرجل:** کێشای بەشانیدا، دای بەشان یا. ٢/**الأمر:** تـەرێزی لێکـرد. ٣/**في الأمر:** نەرمی تێدا نیشاندا.

کَتِفَ شانی پان پان گەورە بوو.

کَتْف، کِتْف، کَتِف شان، ئێسقانی پانی نێوان سەری قۆڵ وەمل.

●**کَتَّـفَ ١/ت الفـرس:** ڕۆشـت بەڕێـدا وشـانی خـۆی لەنجانـد. ٢/**اللحـم:** بڕیـی وکردیە پارچەی بچوك بچوك.

●**کَتَلَ ١/ہ:** حەپسی کرد.

●**کَتِلَ ١/الحمار:** خـۆی گەوزانـدو لەشـی خۆڵاوی بوو.

●**كَتَلَ** ١/**الشيء:** كۆی كردەوە، گردی كردەوە.
كَتَل قەوی و قۆڵێتی لەش.
●**كُتلَة** ١/پارچەیەك گۆشتی كوڵیاوی ساردەوەبوگ، تۆپەڵێ قوڕ. ٢/**البرلمانية:** فراكسیۆن، لیستی پەرلەمانی.
●**كَتَمَ** ١/**الشيء:** شاردیەوە، حەشاریدا، پەنهانی كرد، گومشاری كرد.
كتْمَة شاردنەوەی شت.
كُتَمَة كەسێك زۆر نهێنی بپارێزێت، كەسێك زیادەڕەوی بكات لەپاراستنی نهێنی دا.
كَتَن خۆڵی بنی درەختی خورما، چڵك وچەپەڵی، ڕەشیی دوكەڵ بەدیوارەوە، ڕەشایی لەلچدا.
●**كَتِنَ** ١/ڕەشیی دوكەڵی تێوە چوو. ٢/**الوسخ على الشيء:** چڵكی پێوە لكا.
كَتُوم ڕازگر، پارێزەری نهێنی، ناوی كەوانەكەی پێغەمبەری مەزنە (د. خ).
كَتُونَة پۆشاكێكە كاهینەكانیان لەكاتی خزمەتدا لەژێر بەدلەوە لەبەری دەكەن.
كَتِيت گیزەی هاتنە كوڵی قازانگ، پیاوی چاوچنۆك.
كَتِيف پارچە ئاسنی پان، شمشێری پان.

●**كَثَّ** ١/قەوی قۆڵ بوو. ٢/**الشعر:** چڕو پڕ بوو.
كَثّ چڕو پڕ.
كُثَاب زۆرو زەوەند، فرە.
كَثَاب، كُثَّاب تیری بێ پەڕ.
كُثَار زۆر و زەوەند.
كَثَافَة چڕیی، چڕێتی، قەوی وقۆڵی.
كَثَأَة، كَثْأَة تەڕە تیزە، تەڕە كاڵێكە بەگیایی دەخورێت.
كَثَب نزیكی دەگوترێت (**ارامنه عن كثب** لەنزیكەوە چاودێری دەكەم).
●**كَثَبَ** ١/**الشيء:** كۆی كردەوە. ٢/**الشيء:** كۆبویەوە. ٣/**القوم:** كۆبونەوە. ٤/**لبن الناقة:** كەم بویەوە. ٥/**الماء:** ڕژاندی. ٦/**الصيد فلاناً:** لێی نزیك كەوتەوە.
كُثبَة ناویان شیری كەم، زەوی تەخت لەنێوان دوكێودا.
●**كَثَبَ** ١/**الشيء:** كەم بویەوە.
●**كَثَحَ** ١/**من الطعام:** ئەوەندەی لێخوارد كەكومسایی بدات.
●**كَثَحَ** ١/**من المال:** ئەوەی دەیویست بردی.
كَثْحَة كۆمەڵە خەڵكێكی كەم.
كَثُرَ زۆر بوو.
●**كَثَّرَ** ١/**ه:** زۆری كرد.

كُثْر زۆر، زۆربەی هەرشتێك.
كَثْر زۆر، فرە، پێچەوانەی کەم.
●**كَثَـعَ ١/اللبن** شیرەکە مـەیی وتوێـژی چەوری لەسەرنیشت.
كَثْعَة توێژاڵی چەوری سەرشیر، توێژ.
كَثْعَة قوڕ، حەڕی، خۆڵی تەڕ.
كُثْعَة کەلایی لچی سەرەوەی مرۆڤ.
كَثْفَ چڕو قەوی وقۆڵ بوو.
كَثْف کۆمەڵ، دەستە، تاقم، گرۆ، تۆق.
●**كَثَّـفَ ١/هـ** چـڕی کـرد، قـەوی وقـۆڵی کرد.
●**كَثَّـلَ ١/الـشيء** کـۆی کـردەوە، گـردی کردەوە
●**كَـــثَمَ ١/الــشيء** خـستیە دەمیـــەوەو شکاندی، کۆی کردەوە.
كَثَمَ تێربوو سکی گەورە بوو.
كَثَم قوڕی خەست وچڕ.
كَثَم ڕوکاری ئاشکرای ڕێگە.
كَثِيب گردۆلکەی لم.
كَثِيث چڕ.
كَثِير زۆر، پێچەوانەی کەم.
كَثِيف چڕو پڕ، خەست.
●**كَحَّبَ ١/الكرم** کەلاَمێوەکە بەرسیلەی گرت.

كَحْـب بەرسـیلە، هاڵـە، قـۆرە، پەسـیرە، پەسیلە، کالکی ترێ، ترێی هێشتا تـرش، بەری درەختی مێو بە پێنە گەشتوی.
●**كَحَصَ ١/الشيء** لێیدا، پیایدا کێشا.
●**كَحَـلَ ١/**چـاوی خـۆی بـە (کـل)ڕشـت.
٢/فلانا چاوی بۆ ڕشت بەکل.
كَحِل چاوی بە (کل)ڕێژراو.
كَحْل ساڵی سەخت و وشك وگرانی.
كُحْل ماڵ و سامانی زۆر، هەرچی شـتێك بکرێتـە ناوچـاو بەمەبەسـتی شـیفاڵ وەرگـــرتن، بـــەردی کـــل، ســـورمەی چاوڕشتن.
كَحَلْ ڕەشایی زگماکی بنجی برژانگـەکانی پێڵوی چاو.
●**كَحَّلَ ١/العين** کلی تێکرد، بەکل ڕشتی.
كَحْلَة ئاسمـانی سایەقەی سـامال، ئـەم دو وشەیە نـاون بـۆ ئاسمـان لەکاتێکـدا هـیچ هەورێك بەئاسمانەوە نەبێت.
كُحُول کهول، ئیتانۆڵ، ئیتیلیك، سـبەرتۆ، شـلەیەکی بـێ ڕەنگـە گـرنگترین ڕەگـەزی پێکهێنـەری خواردنەوە ڕۆحیەکانە.
كَــخْ، كَـــخِ یـــەع، کـــخ ئـــەم وشـــەیە بـــــەکاردەهێنرێت بـــــۆوەی منـــــداڵ دووربخرێتـــەوە لـــەخواردن یـــان دەســـت لێدانی شتێك کەپیس بێت ...هتد، واتە

منداڵەکەی پێ هان دەدرێت لەوەی بێز لەوشتەبکاتەوە.

●**کَدَّ** ١/داوای ڕۆزیی کرد، بەپەنجە ئاماژەی کرد وەك چۆن پرسیارکەر ئاماژەدەکات. ٢/**الرأسَ**: شانەی کرد، دای هێنا.

کَدّ زەحمەت، ڕەنج وماندوبون، کۆشش وهەوڵ، ئارەق ڕشتن.

کُداس دەغلی دروێنەکراوی کۆکراوە، خەرمان.

کُداس پژمەی ئاژەڵ.

کَدّاش زۆر کەسابەت کار.

کُدام پیاوی پیری بەساڵاچوو، پاشماوەی هەرشتێك لێی خورابێت وەکو لەوەڕگا.

کَدّام گەزندە.

●**کَدَأَ** ١/**النبتُ**: سەرما بردی یان تینوێتی و بێ ئاوی بەزەویەوە لکاندیان و گەشەو گەورە بونیان لێ دواخست.

●**کَدأَ** ١/**النبتُ**: سەرما بردی، سەرما نەی هێشت گەشەبکات.

●**کَدَجَ** ١/**الرجلُ**: بەکومسایی خۆی لەخواردنەوەکەی خواردەوە.

●**کَدَحَ** ١/ڕەنجی کێشا، زەحمەتی چەشت. ٢/**لعیالە**: کەسابەتی کرد، ئارەقی ڕشت.

کَدْح ڕەنج، ناڕەحەتی و زەحمەت، ڕوشان، ئارەق ڕشتن.

●**کَدَدَ** ١/**ه**: بەتوندی تەراندی ودەری کرد.

کَدَرَ لێڵ بوو، لێخن بوو.

کَدْر، کَدِر ڕەنگی دێز، ژیان و گوزەرانی کولەمەرگی و ناڕەحەت.

●**کَدَّرَ** ١/**الماءَ**: ڕژاندی، لێڵی کرد. ٢/**الشیءَ**: ناڕەحەت ولێڵی کرد. ٣/**الرجلَ**: خەمو پەژارەی پێداو دڵی تەنگ کرد.

کُدَرّ گەنجی گۆشتنی گورج و گۆڵ.

کَدَر دەردەسەر، دڵتەنگی.

کُدْرة ڕەنگی لێڵ وناڕۆشن.

کَدَرة هەوری تەنك، قوڕی ناوحەوز یان ئەو قەوزەیەی کەلەسەری دەنیشێت.

●**کَدَسَ** ١/**ه**: دەری کرد، تەراندی. ٢/**المثقلُ فی سیرہ**: پەلەی کرد، خێرای کرد. ٣/**ت الدابةُ**: پژمی. ٤/**به الارضَ**: دای بەئەرزا.

کُدْس دانەوێڵەی دروێنەکراوی کۆکریاوە، خەرمان.

کُدْسَة پژمەی ئاژەڵی چوارپێ.

●**کَدَشَ** ١/**ه**: ڕوشاندی، بەتوندی پاڵی پێومنا، بەشمشێر یان بەنێزە لێیدا.

٢/لعيالـــه: كەســـابەتی کـــرد بۆمـــاڵ وخێزانی.
كَدْش زام، برین.
●**كَدَعَ** ١/ه: پاڵی پێوەنا.
كَدَفَة چرپەی پێ، دەنگی پێی مـرۆڤ وسمی چوارپێ، تەپەی پێ.
كَدَمَ بەددانەكانی پێشەوەی گازی گرت.
كَدَم جێگاز، جێگەی گەزران.
كَدْم ئاسەوارو ئەسەری هەرشتێك.
كُدَم جۆرە كوللەیەكی ڕەشی سەرسەوزە.
كدمَة ئەسەرو شوێنەوار.
كَدَن لێڵی، لێخنی.
كُدنَة زۆریی بەزوگۆشت.
كدْنَة گردۆلكەی پشتی وشتر.
كدود ڕژد، چاوچنۆك.
●**كَـــدَهَ** ١/الـــشيء: شـــكاندی. ٢/لأهلـــه: لەنارەحـــەتی وســـەختیدا كەســـابەتی بـــۆ كردن.
●**كَدِيَ** ١/المسك: بۆن و بەرامی نەبوو.
●**كَدَّى** ١/الرجلَ: دەستی گـرت وسـەرقاڵ ومەشغوڵی كرد. ٢/الوجهَ: ڕوشاندی.
كُدْيـة خـۆڵ یـان دانەوێڵـەی گـرد كـراو، سەختی و تەنگانەی ڕۆژگار.
كَذٌ زبر بوو.
كَذّاب درۆزن، زۆر درۆزن.

كَـذَّبَ درۆی كـرد، قـسەی ناڕاسـتی كـرد لەكاتێكدا دەشی زانی ناڕاستە.
●**كُـــذِبَ** ١/الرجـلُ: هـەواڵی درۆی پـێ درا، درۆی لەگەڵدا كرا.
●**كَذَّبَ** ه: بەدرۆی داخستەوە، بەدرۆزنی دابەقەڵەم
كَذِب درۆ، قسەی ناڕاست.
كـــذلِك ئاوەهـــا، ئـــاوا، بەوشـــێوەیە، بـــەوجۆرە خـــوای گـــەورە دەربـــارەی (یوسف)علیه السلام دەفەرمێت (وكذلك نجزي المحسنين-ئاوا پاداشتی چاكەكاران دەدەمینـــەوە یـــان ئاوەهـــا وبەوشـــێوەیە پاداشتی چاكەكاران دەدەمینەوە).
كَـــرّ گەڕایـــە دواوە، گەڕایـــەوە وپێـــچی كردەوە.
كُـرّ پـێوانەیەكی ئـاو، پێوەرێكـە دەڵـێن گوایـە (٤٠اردبە).
كَـــرّ كوریـــسێكە پێـــی ســـەردەكەون بەسەرداری خورمادا.
●**كَرَا** ١/الأرض: هـەڵی كەنـد. ٢/بالكُرَة: یاری پێكرد. ٣/ت الدابة: خێرای كرد.
كراب ئاوەڕۆی ئاو لەناوشیودا.
كَرّار تونـدو بـەهێز لەشـەڕدا، بەكەسـێك دەگوترێت بەمەبەستی دووبارە گەڕانەوە

سـەر دوژمـن کـەمێك لـە بـەردەمیان هەڵبێت وپاشان بداتەوە بەسەریاندا.

کُرّاز گۆزەی دەم تەسك.

کِرازة ئامۆژگاری کردن بەگوێرەی ئاینی مەسیحی، گەیاندنی ئاینی مەسیحی.

کُـرّاس، کُرّاسَـة دەفتەرچـە، بەشـێك لەکتێب.

کُرّاع قول، سەرەوەی قوله پێ لەمرۆڤدا.

کَرام جوانمەرد.

کُرّام زۆر جوانمەرد.

کَرامَـــة رێـــز، گـــەورەیی وعیـــزەت وســـەربڵندی، ئـابرو، بەخـشش، کـارێ ناسروشتی بێت ولەغـەیری پێغەمبـەران ببینرێت.

کَرَبَ نزیـك کەوتـەوە، ئازاریـدا، خستیە تەنگانەوە.

کَرب خەم وتەنگانە، گرفتاری.

کَرْبَة دڵتەنگی و نارەحەتی.

کَربـون کـاربۆن، رەگـەزێکی سـەرەکیە لەدروسـت بـونی هـەموو جۆرەکـانی خەڵوزدا.

کَرتون کارتۆن، مقەبا.

کَرِجَ نانەکە کەروی کرد.

کَرْخ ماڵی قەشە.

کَرْخانَة کارخانە، کارگە، فاحیشەخانە.

کَرَدَ برِیی، دەری کرد، دەری پەڕاند.

کَرد بنکی مل، بنجی گەردن.

کُـــرد کـــورد، میللـــەتێکی گـــەورەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاستە.

کَردَحَ دای بە ئەرزدا.

کَردَمَ کۆی کردەوە.

کَـرْدَم ئـازاو چاونەترس، پیـاوی کورتـە باڵای قەوی وقۆڵ.

کَرَّرَ دووبارەی کردەوە، دووپاتی کردەوە.

کَرَزَ خۆی شاردەوە، مژدەیـدا بـەگوێرەی ئینجیل.

کُرز خەرجی شوان.

کُرَّز زیرەك وچاوتیژ.

کَـــرَّسَ دروســـتی کـــرد، دایمەزرانـــد، تەرخانی کرد، ئاراستەی کرد.

کِرس گروپێ لەهەرشتێك بێت، هێلانەی کۆتر، لانەی بێچوی بزن.

کُرْسُف پەموو، لۆکە.

کُرْسِيّ کورسی، ئەسکەمل، تەختی پادشا.

کَـرِشَ پێـستەکە ئـاگری بەرکـەوت و چرچو لۆچ بوو.

کَرِش کۆمەڵێ خەڵك.

کَرَّشَ روی تاڵ کرد، روی مۆن کرد.

کَرَصَ وردی کرد، کوتای، کوتی.

کَرَضَ هەندێکی کۆکردەوە لەسەرهەندێکی تری.

کَرِعَ ئاسمان بارانی باراند.

کَرَفَ بۆنی کرد، بۆنی پێوە کرد.

کَرْف دۆڵچەیە لەپێستە دروست کرابێت.

کَرِفَأَ تێکەڵاو بوون.

کُرْفُس لۆکە.

کَرْفِيء هەوری بەرز.

کَرْکَدَن کەرگەدەن، گیانەوەرێکی زەبەلاحە.

کَرُمَ هەورەکە بارانی لێوە باری، هەورەکە بارانی پێوەبوو.

کَرَمْ دەست گوشادیی، جوانمەردیی وبەخشندەیی، میهرەبانی.

کَرْم ترێ، هەنگور.

کَرْمَة سەرە خڕەکەی ئێسقانی ڕان.

کَرْنَفَ شتەکەی بەشمشێر بڕی، شتەکەی بەتێغ بڕی، بەکۆچان لێیدا.

کَرِهَ تەرێزی لەشتەکە کرد، خۆشی لەچارەنەهات، پێی قەڵس بوو.

کَرُهَ ناشرین ودزێو بوو.

کُرْه شتێ یان کارێ مرۆڤ لەسەری ناچارکرابێت، بێگاری.

●**کُرَة** ١/تۆپ، فوتبۆڵ. ٢/**السلة**: تۆپی باسکە.

کَرُهَ ناشرین و دزێوی کرد.

کَرَى لەڕووبارەکەدا چاڵێکی تازەی هەڵکەند، یاری بەتۆپ کرد.

کَرِيَ خەوە نوچکە بردیەوە.

کَرِيَ زۆرو زەوەند لەهەرشتێك، ڕوەکێکە لەناو لمدا دەڕوێت.

کَرِيب زەویەك درەخت وئاوی تێدا نەبێت، ئەو تەختەیەی نانەوا هەویری پێ پان دەکاتەوە.

کَرِيبَة سەختی وبەڵای زۆر ناڕەحەت.

کَرِيز کەشك، دۆوشکە.

کَرِيم ناوێکە لەناوە جوانەکانی خوای گەورە، خاوەن کەرەم وبەخشندەیی، پایە بەرز.

کَرِيه ناپەسەند، نەخوازراو، تەرێز لێکریاو، شێری بێشە وجەنگەڵ.

کَرِيهَة بەڵاو ناڕەحەتی، توندو تیژی جەنگ.

کَزَّ شتەکەی تەسك وتەنگ کردەوە.

کُزَّ توشی نەخۆشی گەزاز بوو.

کَزَز بەرچاو تەنگی ورژدی.

کَزَمَ دەمی خۆی گرت وبێ دەنگ بوو، توند گازی لێگرت.

کَزَم کورتی پەنجە یاخود لوت.

کَزِم پیاوی ترسنۆك.

کَسَّ وردو خاشی کرد، ددانەکانی بچوك بوو.
کُسَّ کوز، قوز، زێ، خەمشە، ئەندامی زاوزێی ژن.
کَسَا بەهۆنراوە مەدحی کرد.
کُساح نەخۆشیەکی وشترە.
کُساحَة نەمانی هێز لەهەرچوال پەلدا، لەپەلو پۆ کەوتن، گێڕی، ئێسکەنەرمە.
کَساد بێ ڕەونەقی، بێ ڕەواج بونی بازاڕ.
کَسالَة بەتاڵی، بێ کاری، تەمبەڵی وتەوەزەلی.
کِساء پۆشاك.
کَساء گەورەیی، بڵندی پلەو پایە.
●**کَسَأ ١/ه** شوێنی کەوت، بەشمشێر لێیدا.
کَسَبَ کۆی کردەوە، بەدەستی هاورد، کەسابەتی کرد بۆ ماڵ وخێزانەکەی، دەستی خست، دەستگیری کرد.
کَسب وەدەست هێنراو، سود، قازانج، کەڵك.
کَسَحَ گسکیدا، گسکی لێدا، ڕایماڵی، پاکسازیکرد.
کَسِحَ قاچێکی ئیفلیج بوو بەجۆرێك لەکاتی ڕۆشتندا بەدوای خۆیدا ڕای ئەکێشا وەك ئەوەی زەوی پێ گسك بدات.
کَسْح دەستەوسانی.
کَسَدَ بێ ڕەواج بوو.
کَسَرَ شکاندی، نیشانەی ( )کەسرەی خستە ژێری پیتەکە.
کَسْر شکاوی، نیشانەیەکە لەڕێنوسی عارەویدا دەخرێتە ژێر پیت وبەم جۆرەئامازەی بۆ دەکرێت (ِ).
کِسْر پارچە ئێسقانێك گۆشتی پێوە بێت.
کِسْرَة پارچەیەك لەهەرشتێکی شکیاگ.
کَسْرَة نیشانەی (ِ)لەڕێنوسی عارەبیدا، تێك شکان.
●**کَسَعَ ١/ه** دەری کرد.
کُسَع وردەنان، پارچەی وردی نان.
کُسْعَة خاڵی سپی بەنێو چاوی هەر گیانەوەرێکەوە، پەڕی سپی کۆبووەوە لەژێر کلکی پەلەوەردا.
●**کَسَفَ ١/اللهُ الشمسَ** خودا بەری خۆری گرت، شاردیەوە، داپۆشی. **٢/الثوبَ** بڕیی.
کَسَّفَ پارەپارەی کرد.
کِسفَة پارچەیەك لەهەرشتێ.
کَسْلان تەمبەڵ، تەنبەڵ، تەوەزەل.

كَسِلَ تەمبەڵی لەکارێکدا کرد کەنەدەبوو تەمبەڵی تێدا بکرێت.

كَسِلْ تەمبەڵ، تەوەزەل.

●**كَسَمَ** ١/بەدەست شتە وشکەکەی پریواند، پریواندی. ٢/**نارَ الحربِ**؛ ئاگری شەڕی هەڵگیرساند.

كَسْم پاشماوەی هەرشتێکی وشك کەلەدەستدا دەمێنێتەوە.

كَسَوَ جلکی پۆشی.

كُسوف خۆرگیران، برێتیە لەدیاردەی گیرانی خۆر بەڕۆژدا کەتیایدا بۆماوەیەك تیشکی خۆر نادات لەسەر زەوی بەهۆی ئەوەوە کە مانگ دەکەوێتە نێوان زەوی وخۆرو لەوماوەیەدا تاریکی ڕودەکاتە سەرزەوی.

كُسَوة پۆشاکی، جلك، جل.

كُسيَ پاشەوەی هەرشتێك.

كَسيح شەل، لەنگ، بەجێماو لەڕێ ڕۆشتندا.

كَسيد بێ ڕەواج، نارەواج.

كَسير شکاو، شکیاگ.

كَشّ کشەی لەمریشك کرد، کەڵەشێرەکە لەشەڕە کەڵەشێردا بەزی.

كُشاحة دوژمنایەتی پەنهان ولێك دابڕان.

كَشّاط قەساب، پێست کەن، پێستەلێکەرەوە، پێستەگرەوە.

كَشاط پێستەی پێستەکەن کراو.

كَشّاف دۆزەرەوە.

كُشاَة ناتەواوی، عەیب.

كَشَحَ ماڵەکەی گسکدا، ئاژەڵەکە کلکی خستە نێو قاچیەوە.

كَشْح کەلەکە، لەناوکەوە تاکو ناوەڕاستی پشت بەهەردوولای چەپ و ڕاستدا.

كَشَح ئازارێکە لەکەلەکەدا دروست دەبێت.

كَثِحَ توشی ئازاری کەلەکە بوو.

كَشَدَ بەددان بڕیی.

كَشَرَ ڕای کرد، هەڵات.

كَشْر نانی وشك.

كَشَّرَ ددانی خۆی دەرخست (لەپێکەنین یان لەهەرشتێکی تردا).

كَشَر هێشوە ترێ یەك هەموو دنکۆڵە ترێ کانی خورابێت وتەنها دارەکەی مابێتەوە.

كَشَطَ پێستی کەند، پێستی گروو، ئەوەی دایدەپۆشێ لێیکردەوە، پێتەکەی لەشوێنی خۆیدا لابرد.

●**كَشَعَ** ١/**القومُ**؛ پرژوبڵاوبوونەوە، بڵاوەیان لێکرد.

كَشَفَ دۆزیەوە، ئاشكرای كرد، تەمومژی لەسەرلادا.
كَشَف ڕوتانەوەی موەكان قژی بەشی پێشەوەی سەری مرۆڤ.
كَشَفَ هەڵات وشكستی هێنا.
كَشْك ئاوی جۆ.
كَشْكُول كەشكۆڵ، هەگبەی سوالكەر كەتیایدا دەستكەوتەكانی كۆدەكاتەوە.
كَشَمَ ترۆزیەكەی بەپەلە خوارد.
كَشم پڵنگ.
كَشَمْ لوتێك لەبنەوە بڕابێت.
كَشِمَ ناتەواوی هەبوو لەلەشی دایان لەنەژادیدا.
كَشَّة پەرچەم، قژەسەری پێشەوەی سەر.
كَشِيء پڕی سك لەخۆراك، ڕادەی تێربوون لە خۆراك.
كشيش دەنگی هاتنە كوڵی مەی.
●**كَصّ ٨/القوم:** كۆبونەوە.
كُصيص دەنگی كوڵلە، پیاوی قەڵەوی كورتە باڵا.
كَصيصَة كوریسێكە ئاسكی پێ ڕاو دەكەن، كەمەنی ڕاوكردنی كەژاڵ.
كَضكَضَ پەلەی كرد لەڕۆشتندا.
كَضَمَ بەتوندی پاڵی نابەپیاوەكەوە.

●**كَظَّ ٨/الطعام فلانا:** سكی پڕبوو لەخواردن بەجۆرێ نەی دەتوانی هەناسەبدات.
كِظاظ هیلاكی وتەنگانە.
كِظام سەربەندی هەرشتێك.
كَظِبَ زۆر قەڵەو بوو، زۆری گۆشت گرت.
كُظر بەزی سەرهەرتكە گورچیلە.
كَظَمَ ڕق وتوڕەیی خۆی شاردەوە، دەرگاكەی داخست.
كُظِمَ بێ دەنگ بوو.
كَظيظ سكێ پڕبێ لەخۆراك، قەڵەباڵغی.
كَعَّ لاوازو ترسنۆك بوو.
كعاب كچی مەمكە كردوو.
كِعام دەم بەندی وشتر.
●**كَعَبَ ٨/ت الجارية:** كیژەكە مەمكی كرد.
●**كَعَبَ ٨/الإناء:** دەفرەكەی پڕكرد.
كَعْبَة زور، هۆدە، هەر ڕوبەر وقەبارەیەكی چوارگۆشە، ماڵی پیرۆزی خودا لەمەككەی پیرۆز.
كعب هەرجومگەیەكی ئێسقان.
كُعب مەمك، مەمكە.
كُعبَة كچێنی كیژ.
كَعْبَرَ بەتێغ بڕی.
كَعْت كورتە باڵا، كورت.

كَفتَرَ پەلەی کرد لەڕۆشتندا، وەکو سەرخۆش لەڕۆشتندا لەنجەولاری کرد.

كُفْتَر پەلەوەرێکە وەکو چۆلەکەوایە.

كَفْر گردۆلکەی سەرپشتی وشتر.

●**كَفِرَ ١/الصبيُّ** سکی تێر بوو، تێری خوارد وسکی قەڵەوبوو.

كَفَزَ شتی بەپەنجەکانی کۆکردەوە.

كَفْسَمَ کەری کێوی، کەرە کێفی.

كُفَل پیاوی کورتە باڵای ڕەش.

كَفْل پیاوی دەوڵەمەندی بەرچاوتەنگ.

كَفْم جێگەی چەك وتفاقی جەنگی.

كَفَمَ دەمی وشترەکەی بەست بۆوەی نەگەزێت وشت نەخوات.

كَفُورَة گەورەیی لوت.

كُفَيت هەزاردەستان، بولبول.

●**كَفَّ ١/الشيءَ** کۆی کردەوە، دەفرەکەی زۆر پڕکرد.

كُفَّ کوێربوو.

كَفَّ دەست، لەمەچەکەوە تاکو لوتکەی پەنجەکان.

كُفْء، كِفْء، كَفْء هاوشان، هاووێنە، هاوتا.

كَفَاء بریتیە لەحاڵەتێك کەتیایدا شتێك بەشتێکی تریەکسان دەبێت، هاوتابوون.

كَفَّات شێری بێشە وجەنگەڵ.

كَفَاح خەبات، جەنگ وهەوڵ وکۆشش.

كَفَّارَة کەفارەتی گوناهو تاوان کەبریتیە لەخێرکردن یان ڕۆژوگرتن یاخود پەشیمان بونەوە.

كَفَاف تیژیی شمشێر، بەشی خوارەوەی هەوران.

كَفَالَة کەفالەت، زەمان وبیمە.

كِفَايَة ئەندازەی کومسایی.

كِفَاء هاوتاو بەرامبەر.

كَفَاءَة شایستەگی، لێهاتویی، یەکسانی، گونجاوی لەڕوی تواناداری و ..... . هتد.

كَفَتَ گرتی.

كَفْت مردن، مەرگ.

كَفْتَة گۆشتی ورد کراوە بەڕێگەی تایبەت سازدەکرێت، کفتە.

كَفَحَ ڕوبەروی دوژمن بویەوە، گۆچانی وەشاند، جڵەوی ئاژەڵەکەی ڕاکێشا بۆ ئەوەی بوەستێت.

كَفِحَ شەرمەزار بوو.

كَفَرَ دایپۆشی، شاردیەوە، کوفری کرد.

كَفْر زەویەك دوربێت لەخەڵکەوە، گوند، ئاوایی، لادێ، خۆڵ، خاك، گۆڕ.

كَفر تاریکی وڕەشایی شەو.

كُفر بێ باوەڕیی، کوفر، بێ سوپاسی بەرانبەر خودا.

كَفر گۆچانی كورت.
كَفر شاخی گەورە، كەژو چیای مەزن.
كَفرَة تاریكی شەو.
●**كَفَّرَ ١/ه:** تەكفیری كرد، ئەوی بەكافر دانا، بەكافری دایە قەڵەم.
●**كَفَرَ ١/بالله:** كوفرانەی بەخودا كرد.
٢/بالنعمة: بێ سوپاسی بەرانبەر بەنیعمەتەكانی خودا كرد.
كَفكَفَ جار لەدوای جار فرمێسكی سڕی.
●**كَفَلَ ١/فلانا:** كەفالەتی كردو بژێوی داو بەڕێوەی برد، بەردەوام بوو لەڕۆژوگرتندا. ٢/**القاضي الخصم:** دادوەرەكە كەفیلی لێ وەرگرت. **٢/ه:** كەفالەتی كردو كاروباری بەڕێوەبرد، هەستا بە بەڕێوەبردنی كاروباری ئەو.
كِفل پیاگێ لەپشتی سوارێكەوە سواربوبێت، بەخت، شانس، پیاوێك لەدواوەی شەڕدا بێت.
كَفَنَ دایپۆشی، سكڵەكەی بەخۆڵە مێش شاردەوە، خوریەكەی ڕێسا.
كَفَن بەرگی مردو، كفن.
●**كَفَّنَ ١/الميت:** كفنی كردە بەر مردووەكە.
كُفو هاوتا.
كَفور كافر، هەق نەناس.

كِفَّة چاڵێك ئاوی تێدا كۆبێتەوە، (تا)ی شایەن، تای ترازوو.
كُفَّة دامێنی هەرشتێك.
●**كَفى ١/الشيء:** كومسایبدا، بەئەندازەی پڕكردنەوەی پێویستی بوو.
كَفِي باران، واران.
كَفيح هاوتا، میوانی كتو پڕ وناوەخت، هاوسەری ژن، مێرد.
كَفيل بیمەدەر، كەفیل، هاوتاو هاووەك.
كَلاّ نەخێر، هەرگیز، نە، نا.
كَلاّب سەگەوان، ڕاهێنەری سەگ.
كُلاّب دركی درەخت.
كَلاّس بڕندە.
كَلّ لاواز، قورسێ كەخێری تێدا نەبێت، بەڵاو موسیبەت، هەتیو، بت، كەسێ باوكی نەبێت و منداڵیشی نەبێت.
كُلّ هەموو، سەرجەم، تێكڕا.
كُلاح ساڵی زۆر تەنگانە ونارەحەت وشكە ساڵ.
كُلاع ئارامگرتن لەنارەحەتی و تەنگ وچەڵەمەدا، كەفاڵەكانی جەنگ.
كُلاعي پیاوی ئازاو دلێر.
كَلام قسە، پەیڤی مانادار كەبەرانبەر لێی حاڵی بێت.
كَلاءَ پاسەوانی كرد، پارێزگاری لێكرد.

كَلَأْ گیای تەڕ یان وشك.

●**كَلأَ** ١/ﻫ بەقامچی لێیدا. ٢/**عُمرَه** تەمەنی تەواو بوو.

●**كَلَبَ** ١/**الرجلُ** پیاوەکە وەکو سەگ وەڕی بۆ ئەوەی سەگی تر گوێی لێوە بێت و وەڵامی بدەنەوە و ئاوەدانی بدۆزێتەوە بەوەڕەی سەگەکان.

كَلِبَ تینوی بوو، سەگی هار گەستی، سەرما سەخت بوو، ڕۆژگار نارەحەت بوو.

كَلْب سەگ، سە، سپەڕ، سپلۆت.

كَلَب تینوێتی، سەختی ڕۆژگار، بەدی وئازار، هاربونی سەگ.

●**كَلَّبَ** ١/**الكلبَ** سەگەکەی فێری ڕاو کرد، سپلۆتەکەی ڕاهێنا لەسەر ڕاوکردن.

كَلبان گەواد، دەویت.

كَلِبْ، كليب هار، دێوانە.

كَلَتَ کۆی کردەوە.

كُلتَة بەشە خۆراك.

كَلَج پیاوی بەخشندەی ئازا.

كَلَحَ ڕوی خۆی تاڵ کرد.

كَلَحَة دەم و دەورو بەری دەم.

كَلَدَ کۆی کردەوە، هەندێکی لەسەر هەندێکی تری کۆکردەوە.

كَلَدْ هەرجێگەیەکی پتەوو ڕەقەڵان، پلنگ.

كَلَزَ کۆی کردەوە.

كَلَسَ ماڵەکەی بەقسڵ سیواقدا.

كلس قسڵ، ئاهەك، کسڵ.

كُلسَة ڕەنگی بۆری ڕەشباو.

كلسيوم کالیسیۆم، مادەیەکی سادەیە ڕەنگی سپیە ولەپێکهاتەی ئێسقان وددانەکاندایە.

كَلصَمَ هەڵات و ڕای کرد.

●**كَلَعَ** ١/**الوسخ على راسه** چڵك بەسەریەوە وشك بوویەوە.

كَلِعَ قاچی قڵیشا وچڵکن وپیس بوو.

كَلَعْ چڵك و قڵیشاوی پێ.

كَلَعَة ڕانە مەڕ، مێگەلێکی زۆر.

كَلِفَ ڕەنگی دەم وچاوی گۆڕا، زۆری خۆش ویست.

كَلِف پیاوی عاشق.

كَلَف زۆر حەزکردن لەشتێك، عەشقێکی زۆر.

كُلفَة خەرجی، ڕەنگی سوری تاریکی ڕەشباو، ڕەنج ونارەحەتی.

●**كَلَمَ** ١/ﻫ زامداری کرد، برینداری کرد.

كَلْم زام، برین.

●**كَلَّمَ ١/هُ** قسەی لەگەڵدا کرد، لەگەڵیدا دوا، هەڤپە یڤینی لەتەك کرد، گفتوگۆی لەگەڵ کرد.
كَلِمَـةٌ وشـە، واژە کـەدەگوترێت (**ألقى كلمة**)واتە وتاری دا یان قسەیەکی کرد.
كَلوف کاری دژوارو نارەحەت
كِلَّةٌ پەردە کوللە، پەردەیەکی تەنکە بۆ خۆپاراستن لەپێشکە هەڵدەدرێت
كُلِّي گشتی، یەکپارچە.
●**كَلَـــى ١/الرجُـلَ:** ئـازاری گەیانـد بەگورچیلەی پیاوەکە.
كُلِيَ توشی گورچیلە یەشە بوو.
كَلِيب گەلەسەگ.
كليب گۆرانی سیناریۆدار وئاهەنگئامێز، کلیپ.
كليم بریندار، ئەوکەسەی قسەت لەگەڵ دەکات، نازناوی (موسا)پێغەمبەر چونکە لەگەڵ خواوەندا قسەی کردوە.
كُلْيَـةٌ گورچـیلە، ئەندامێکـە خـوێن دەپاڵێوێـت ولەشـێوەی (میـز)دا سـوێری وشلەزیادەکان لەڕێگەی دەرچەی میـزەوە لەلەشی مـرۆڤ دەکاتـە دەرەوە وژمارەیان دوانـە لەهـەردوولای ڕاسـت وچـەپ ولەبەشی خـوارەوەی ناوسـك دان، بەشی خوارەوەی هەور، چوارپەڕ لەهەربالێکی پەلەوەردا.
كُلِّيَةٌ کۆلێژ.
كَمَّ دایپۆشی، شاردیەوە.
كُمّ قۆڵی کراس.
كَـم چـەندە؟ چـەندێ، وشـەیەکە بـۆ پرسـیارکردن لـەژمارە وئەنـدازەی هەرشتێك بەکار دەهێنرێت.
كَمْء قارچك.
كَمّ، كَمِيَّة بڕ، ئەندازە، هێند.
كُماتِر کورت، زۆر ڕەق.
كُماثِر کورت.
كَماخ لوت بەرزی وخۆبەزلزانین.
كَمال تەواوو بێ عەیب.
كَماليـــات هۆکارەکـانی جوانکـاری کەبەپلەی پیویست نین بۆ ژیان مـرۆڤ واتـە ئەوشـتانەی کەبـەبێ هەبونـشیان ژیان دەگوزەرێت.
كَمّاء قارچك فرۆش.
كمام دەم بەندی ئاژەڵ کەدەکرێتە دەمی بۆ ئەوەی شت نەخوات و نەگەزێت.
كمبيو بریتیە لەگۆڕینەوەی پوڵ ودراو.
كمبيوتر کۆمپیوتەر، کامپیوتەر.
كُمْتَةٌ ڕەنگی سوری ڕەش باو لەئەسپدا.
كَمَحَ جڵەوی ئەسپەکەی ڕاکێشا.

کَمَخَ لوت بەرزی نواند.
کَمْخَة چڵك و چەپەڵی سەر دەفرو قاپ و قاچاخ.
کَمْـد، کَمَـد، کُمْـدَة دڵتەنگی وخەمو پەژارەی زۆر سەخت، کاڵبونەوەی هەر ڕەنگێك.
کَمِدَ ڕەنگی گۆڕا، ڕەنگی کاڵبویەوە.
کَمَـزَ هەویرەکەی بەدەست گۆکردەوە تاکو خڕ ببێت، هەویرەکەی کردە گونك.
کَمَشَ گوانی وشترەکەی داپۆشی بۆوەی بێچوەکەی نەیمژێت.
●**کَمُشَ ۱/ت المرأة** ژنەکە مەمکی بچوك بوو.
●**کَمَـشَ ۱/فلانـا بالسیف** پەلوپۆی بەشمشێربڕیەوە.
کَمَـعَ دەمی خستە ناو دەفرەکە وئاوی خواردەوە.
کَمَعَ پەلەکانی ئاژەڵەکەی بڕیەوە.
کَمَلَ تەواو بوو، ناتەواوی تێدا نەما.
کَمَل تەواو، بێ کەمو کوڕی.
کَمَـنَ چـوە ناوکارێکەوە سەری لێ دەرنەدەکرد.
کَمِـنَ پێڵوەکانی چاوی ئاوسان، چاوی تاریك بوو، ئاوی ڕەشی چاوی داهات.

کُمْنَة ئاوساوی پێڵوی چاو یان بەرچاو تاریك بوون، ئاوی ڕەشی چاو.
کَمِهَ نابینا یان شەوکوێر بوو.
کَمِیّ پیاوی ئازا، پیاوێ چەك وکەلو پەلی شەڕی پۆشیبێت.
کمیشَة کچێك مەمکەی بچوك بێت.
کَمِیع کەسێك لەگەڵتا بنوێت.
کمیل تەواو، بێ کەم و کوڕی.
کمِین بۆسە، کەمینگ، بۆتە.
کَمیّة بڕ، ئەندازەی هەرشتێك.
کَمَـی گـەواهی یـان هەرشتێکی تـری شاردەوە.
کَنَّ شتەکەی شاردەوە ولەخۆر پاراستی.
کَنَاد کافر، یاخی، بەرچاو تەنگ و ڕژد، کەسێ تەنها ئەو نەهامەتیانە بژمێرێت کەخوا بەسەریدا هێناوە ونیعمەتاکانی خوا لەیاد بکات کە پێیداوە.
کَنـار دامێنـی کـراس، ڕۆخـی دەریـا، کەناری هەرشتێك.
کَنَـاریّ کـەناری، باڵندەیەکی دەنگ خۆشی بچکۆلەیە.
کَنّـاز زۆر پەزمەندەکاری ماڵ و پارەو پول.
کِناس لانەی ئاسك، لانەی کەژاڵ.

كَنّاس گسك دەر، كەسێك پیشەی گسك لێدان بێت.

كُناسة خۆڵ وخاشاك، شەخەڵ كەگسكی لێ دەدرێت.

كنان پەردەی هەرشتێك.

كِنانَة تیردانی لەچەرم یان لەتەختە دروستكراو.

كِنايَة بریتیە لەدەربڕینی مەبەستێك بەشێوەیەكی ناڕاستەوخۆو شاردراوە بۆوەی هەموو گوێگران لەمەبەستەكە تێ نەگەن تەنها ئەو كەسە نەبێت كەپەیوەندی پێیەوە هەیە.

كَنَبَ لەدوای هەژاری دەوڵەمەند بوو.

كَنِبَ پێستی دەستی ڕەق ونەستور بوو بەهۆی كاركردنەوە.

كَنَب بریتیە لەئەستورو ڕەق بونی دەست بەهۆی كاركردنەوە.

كَنَدَ بڕیی، كوفرانەی بەنیعمەت كرد.

كُنُد سوپاس نەكەری نیعمەت.

كِنْدَة بەشێك لەشاخ.

كُنْدُر جۆرە كەتیرەكەیەكی سروشتیە.

كَنَزَ پارە وپولی پەزمەندەكرد.

كَنْز ماڵ وسامانی پەزمەندەكراو، پارە وپولێ لەپێویستی مرۆڤ زیاتر بێت وپەزمەندە كرابێت، پارەو پولی خەوتوو.

كَنَسَ ماڵیی، گسكیدا، گسكی لێدا.

كَنَّسَ ماڵیی، گسكی لێدا.

كَنَّسَ لوتی بادا بۆ گاڵتەكردن بەشتێك.

●**كَنَعَ ١/النجم:** لاربویەوە بەرەو ئاوابون. **٢/الأمرُ:** نزیك بویەوە.

كَنَفَ پاراستی، هاوكاری كرد ویارمەتیدا.

كَنَف باڵی پەلەوەر.

كِنْف هەگبەی شوان یان بازرگان، توێشەدانی شڤان

كَنَّنَ ئارام وهێور وبێدەنگی كرد.

كَنُود بەرچاوتەنگ، ڕژد، یاخی لەخوا، سوپاس نەكەری نیعمەت.

كُنْه هەقیقەت وجەوهەری هەرشتێك.

كَنَّة ژنی كوڕ یان ژنی برا، بوك یان براژن.

كِنَّة سپیایی، سپێتی.

كُنَّة كەپر، سابات.

كَنّى بەناڕاستەوخۆ وشاردراوەیی مەبەستی دركاند.

كَنيس پەرستگای جولەكە.

كَنيسَة كەنیسە، كڵێسا، پەرستگای گاوران، دێر.

کنیــع دەســت شــکاو، برســێتیەکی زۆر سەخت.

کنیف پەردە، قەڵغان، ئاخۆڕ وپەرژینی درەخت بۆ ئاژەڵان.

کَنــی، کَنّــی نازنــاوی لێنــا، نازنــاوی بەسەردا بڕی.

کُوَارَة پوورەی هەنگ.

کِوارَة شاشك، عەممامە.

کواعــب مــەمك، مەمکــە، یــان جوتــە مەمك.

کُــوْب کــوپ، دەفــری تایبــەتی ئــاو خواردنەوە.

کُوْبَة تەپڵی بچوك، تاوڵە، شەترەنج.

کَوْبَة ئاخ کردن لەشوێن شتێ لەدەست دەرچوبێت.

●**کَـوْثَ ١/الـزرع** چوار گـەڵا یـان پێـنج گەڵای دەرکرد.

کَوْث جۆرە (خوف)ێکی کورتە، کەفش.

کَوْثَر ڕوبار یان جۆگەیەکە لەبەهەشتدا، خواردنــەوەی ســازگار، زۆرو زەوەنــد لەهەرشتێك.

کُوْثَة هەرزانی، بەپیتی ساڵ، پیت وفەڕ.

کَوْثَل بەشی دواوەی کەشتی.

کُــوْخ کــوخ، ماڵۆچکەیەك کــە باخــەوان دروستی دەکات ولەناویا دادەنیشێت بـۆ ئەوەی بێستانەکە بپارێزێت.

کَوْدَ کۆی کردەوە وکردیە تەپۆڵکە.

کَوْدَة خۆڵی کۆکراوە.

کَوْدَن فیل.

کَـوْر مێگـەل وگەلـە مانگـای زۆر، پێـچی شاشـك وجامانـەی، یـەك پێـچی شاشـك بەدەوری کڵاودا.

کَـــوَّرَ شاشــکی پێــچایەوە، جامانـــەی پێچایەوە.

کُــوْرَة ئــەو پارچــە زەویــەی کەگونــدو ئاواییەکانی تێدا کۆدەبنەوە.

کَوْر سروشت وتەبیعەت.

کُوز گۆزەی ئاو.

کَـوَّسَ شـتەکەی هەڵگێڕایـەوە سەرسـەر، شتەکەی سەرەوخوار کرد.

کَوْس شـەپۆل و هەڵچونی دەریـا، نزیـك کەوتنەوە لەنقوم بوون لەدەریادا.

کُـوْس سێگۆشـە، تـەپڵ، جـۆرە تەپڵێکـە جاران بەکاردەهێنرا.

کُوْسِيَ ئەسپێك دەست وقاچەکانی کورت بێت.

کَوْسَج کەسێك ددانەکانی ناتەواو بن.

●کَـوَّفَ ١/هـات بـۆ شـاری کوفـه، پیتـی (کافی)نوسی. ٢/اللهمَّ: بڕیی.
کُوْفَة شارێکه لەباشوری عێراقدا.
کُوفِيَّ بەکەسێك دەگوترێت خەڵکی شاری کوفه بێت، کوفەیی.
کوفِیّـــونَ زانایـانی زانــستی (نــەحو)ی کوفه.
کُوْفِیَّة دەسته سرێکه دەیدەن بەسەردا.
کَوْکَـبْ ئەسـتێره، شمـشێر، ئـاو، سـەختی گەرما، زیندان، گـەورەو دەمڕاسـتی هـۆز، سەرکردەی هۆز، بریکانەوەی ئاسن، پیـاو بەچەکەوە، مێرد منداڵی هەرزەکار، خاڵ یان تانـەی سپی کەلـەناو چاودا دروست دەبێـت، ئەوجێگەیـەی بیرکـە ئـاوی لێـوە هەڵدەقوڵێت، شاخ، چیا، کەژ، کێو، کێـف، زۆربـــەی هەرشـــتێك، ڕوەکێـــك درێـــژ بوبێت.
کَوْکَبَة گرۆ وکۆمەڵ.
کَوْکَی لەڕۆشتندا لەرزی وپەلەی کرد.
کَوَّمَ خۆڵەکەی کۆکردەوە وکردیە کۆما.
کُـوْم کەلەوشـتر، هەرجێگەیـەکی بـەرزی وەك گردۆلکە.
کُوْمَة کۆمای خۆڵ.
کَوْن گەردون.
کَونيّ گەردونی.
کُونيّ بەتەمەن گەورە.
کَوَّه ئاگری جۆشدا.
کَوِهَ سەرسام بوو.
کَوَی داخـی کـرد، داغـی کـرد، جلکەکـەی ئوتو کرد.
کَهَانَة پیشەی کاهین، فالگەری.
کَهِبَ ڕەنگی بۆری ڕەشباوی لێ نیشت.
کَهَــدَ گـوێ درێژەکـە غاریـدا، پیاوەکـە شەکەت وماندو بوو.
●کَهَرَ ١/فلاناً: بەگرژی وقەڵسیەوە ڕوی تێکرد، گەرما توند بوو، پێکەنی.
کَهْرَبَ تەزوی کارەبای تێخست.
کهربـاء کارەبا، عەلەتریك، ئەلکتریك.
کَهْرَبِیَّة هێزی کارەبا، تەزوی کارەبا.
کَهْــف ئەشـکەوت، ئەشـکەفت، شـکەفت، غار، ڕەهۆڵی زل لەشاخدا، پەناگا.
کَهَلَ چوە تەمەنی کامڵ بونەوە.
کَهْــل هەرکەســێك تەمــەنی لــەنێوان (٣٠ - ٥٠) ساڵیدا بێت.
کَهْلَة ژنی کاملی فامدار.
کَهَــمَ نارەحــەتی و تەنگانــەی ســەخت ترساندی و ئیقدامی تێدا نەهێڵا
کَهِمَ لاوازبوو، سست بوو.
کَهُمَ لاواز بوو.

كَهْمَسَ نێوانی قاچەکانی نزیك کردەوە، قاچەکانی لەیەکتر نزیك کردەوە.
كَهْمَس پیاوی کورتە باڵا، گورگ، شێری بێشە وجەنگەڵ.
كَهول جاڵجاڵۆکە.
كَهِيَ بەهاڵاوی دەمی سەری پەنجەکانی خۆیی گەرم کردەوە.
كَهيم پیاوی پیر، پیاوی بەساڵاچوو.
كَيَّاد زۆر فێڵباز، تەڵەکەباز.
كِياسَة زیرەکیی، ژیری.
كَيّـال کەسێك پیشەی کێشانە کردن بێت.
كِيالَـة پیشەی قەپانداری و کێشانە کردن.
كِيان قەوارە.
كَيَح زبرێتی.
كَيْد فێڵ، حیلە، تەڵەکە، جەنگ.
كَيَّـر ئەسپ لەکاتێکدا کلك بەرز دەکاتەوە.
كَيَّسَ زیرەك بوو، کردیە کیسەوە.
كَـيْس زیرەکیی، هۆش، ئەقڵ وژیریی، کۆمەڵ ودەستە.
كِـيس کیس، فەردە، تورەکە، گونیە، گونی، گوێنو.
كيسوم ئالفی وشك وزۆر.
كَيْص ڕژدیەکی زۆر، زۆر بەرچاو تەنگ.
كَيْص پیاوی کورتە باڵای قەڵەو.
كَيْعَر بێچوە شێری بچوك.
●**كَيَّـفَ ١/ه** پێی گوت: حاڵت چۆنە؟، پرسیاری حاڵ وباڵی لێکرد. **٢/الشيء** بڕیی، گونجاندنی.
كَيْـفَ وشەیەکە بۆ پرسیارکردن لەچۆنێتی حاڵ بەکار دەهێنرێت.
كيفما هەرچۆنێك، هەرچۆن.
كيفيَة چۆنێتی.
كيكَة هێلکە.
كَي بۆوەی، بۆنەوەی.
كَي لا بۆوەی نە.
●**كَيَّلَ ١/الرجل** ترسنۆك بوو. **٢/القمح** گەنمەکەی پێوا، گەنمەکەی کێشانە کرد.
كَيْل کێشانەکردن.
كِيلُوس شلەیەکی سپی شیریە گەدە دەری دەداتە سەر خۆراك، کیلۆس.
كيلوغرام کیلۆگرام، بڕێکی کێشانە کردنە ویەکسانە بە (١٠٠٠)گرام.
كيميا، كيمياء زانستێکە لە سروشت وسیفەتی مادەکان دەکۆڵێتەوە.
كيميائيّ کیمیاگەر، هەرکەسێکی پسپۆڕ وشارەزا لەبواری زانستی کیمیادا.
كِيْنَة حاڵەت، بارودۆخ.

کـیَ، کیَـة داخ، داغ، جێگـەی داغکـردن وسوتان.

ل

● **لازَمَ س\/هـ** دەستی پێوەگرت ولێی جیا نەبویەوە.

لاسَ تامی کرد، چەشتی.

لاسِع گەزندە، ژەهردار، ژاراوی.

لاسلكي بێتەل، بێ سیم.

لاشى لەناوی برد، گێڕایەوە بۆ نەبوون.

لاشيء هیچ، هیچ شتێ.

لاصَ لێی لادا، لێی دەرچوو.

لاطَ پێوەی لکاند، لێیدا، دەری کرد، پێداگری کرد، شاردیەوە.

لاعَ بەهۆی دڵداریەوە نەخۆش کەوت، خۆر ڕەنگی دەموچاوی گۆڕی.

لاعٍ نەخۆش، ترسنۆك.

لاعِب یاری کەر.

● **لا عَبَ ١/هـ** یاری لەگەڵدا کرد.

لاعِج عەشقی سوتێنەر.

● **لاعَجَ ١/هـ الأمرُ** مەسەلەکە توند بوو لەسەری.

لاعَة ژنی دڵداری کەر، ئافرەتی عەشقباز.

لاغٍ پوچەڵ، هیچ، پوچەڵ کراو.

لاغِب لاواز، سست.

لاغية قسەی پوچ وگوێ پێ نەدراو، قسەی قۆڕ، زمانی ناڕەوان.

لافِظ بوێژ، گۆینەدە.

لافِظَة دنیا، دەریا.

● **لافَ ١/الطعامَ** خواردی.

لاقَ نەرم بوو.

● **لاقَبَ ١/هـ** بەناوناتۆری ناشیرین جنێویان بەیەکتردا.

لاقِط هەرکۆیلەیەك ئازاد کرابێت.

لاقى ڕوبەڕوی بویەوە وسودفەی کرد.

لاكَمَ یاری بۆ کسێنی کرد، ملاکەمەی کرد.

لالا بریکەی دایەوە، درەخشایەوە.

لألاة درەخشاوەیی.

لأل مرواری فرۆش.

● **لامَ ١/هـ** لۆمەی کرد، سەرزەنشتی کرد.

لاءَمَ چاکی کردو کۆی کۆدەوە.

لأم زنجیر، زرێ، توندوسەخت لەهەر چشتێ وێ.

لأمَة زنجیر، زرێ.

لامِس ژنی داوێن پیسی زیناکار.

● **لامِع ١/**درەخشان وتابان. **٢/** کەس، دەگوترێت (**مابالدار لامِعٌ** واتە هیچ کەسێك لەماڵدا نیە).

لام نزیکی، توندوسەخت لەهەرشتێك.

لانَ نەرم بوو.

● **لاوصَ ١/هـ** فێڵی لێکرد، خەڵەتاندی.

لاةَ تراویلکە بریکایەوە.

لاهذا ئەومتە.

لاهِز گردو شاخ وتەپۆلکە چونکە ڕێگە دژوارو ناڕەحەت دەکەن.

● **لاهَسَ ٨/القَومَ إلىَ الشيء:** کردیان بەفەڵەمبالغی لەسەری.

لاهِط کەسێك ئاو پرژێنی بەردرگای خۆی بکات وپاکی بکاتەوە.

لاهَف ستەم لێکریاگ، ستەمبار.

لاهِفة ژنی دڵسوتاوی ستەم لێکراو.

لاهوت ئاسمانی، خوایی، زانستێکە لەبیرو باوەڕەکانی تایبەت بەخودا دەکۆڵێتەوە.

لاهَة مار.

لأی خاوەخاوی کرد.

لأي تەنگانەو ناڕەحەتی.

لأي گاکێوی.

● **لایَنَ ٨/هـ:** بەنەرمی ومیهرەبانی لەگەڵیدا جولایەوە.

لِـئْم سازگاری وڕێکەوتنی نێوان دوکەس، شەشێر، هەنگوین.

لئیم ناکەس، ناچیزە، بەرچاوتەنگ، ڕژد.

● **لَبَّ ٨/بالمكان:** تیایدا مایەوە. **٨/اللوزة:** شکاندی وکاکڵەکەیی دەرهێنا.

لَبّ کەسێکی نەرم ونیان ونزیك لەخەڵك.

لُبّ، لُباب کاکڵە، پالفتەو هەڵبژاردەی هەرشتێك.

لَبَّأ گوتی: اللهم لبيك.

● **لَبَأ ٨/الشاة:** تۆبەرە شیرەکەیی دۆشیی.

لَبْـأة، لَبائـة مێینەی شێری بێشەو جەنگەڵ.

لباج گەمژەی کەم فام.

لِباس جلك، پۆشاك، هاوسەر، کۆبونەوە.

لَباقة خۆش زەوقیی.

لُباكة کۆمەڵ.

لُبان سنەو بەر.

لَبان سینگ یان نێوانی هەردوو مەمك، سنگی ئاژەڵی سمدار.

لَبّان شیرفرۆش.

لَبْاة مێینەی شێری بێشەو جەنگەڵ.

● **لَبِثَ ٨/بالمكان:** تیایدامایەوە.

لَبِث کەسێك لەشوێنێکدا مابێتەوە.

لُبْثة ڕاوەستانێکی کەم.

لَبْجة ئاسنێکی دەدانەدارە بۆ ڕاو کردنی گورگ بەکار دێت.

لَبَح پیاوی پیر، ئازایەتی.

لَبَخَ لێیدا، جنێوی پێدا، کوشتی.

لَبِخَ لەشی ئاسەواری لێدانی پێوە دەرکەوت.

لُبْخة هەتوان، مەرهەم، زەمادی گەرم کەدەخرێتە سەر برین یان ئازار.

● **لَبَدَ ٨/بالمكان:** تیایدا مایەوە، سەقامگیر بوو.

لَبَّدَ خوری شی کردەوە.

لَبَد خوری شیکراو.

لُبَد خانەنشین کەلەماڵەوە دادەنیشێت وهەرگیز سەفەرناکات وماڵ بەجێ ناهێڵێت، شێری بێشەو جەنگەڵ.

لِبْدَة، لُبْدَة قژی نێوان هەرتکەشانی شێر.
لَبِد کەسێك سەفەرنەکات ومال بەجێ نەهێڵێت.
لِبْد بەرەی لەخوری دروستکراو.
●**لَبَزَ ٨/هُ** شکاندی، کێشای بەپشتیدا.
لَبَس تێکەڵ بون و ناوڕنێتی هەرمەسەلەیەك.
لُبْس جۆرە جلکێکە، تێکەڵ وپێکەڵ بون و ناڕونێتی هەرمەسەیەك.
لَبِسَ جلکی لەبەر کرد، بەرگی پۆشی.
لُبِطَ توشی هەڵامەت بوو.
لَبْطَة هەڵامەت.
●**لَبَقَ ٨/الشيء** نەرمی کرد.
●**لَبَّقَ ٨/الشيء** زۆر نەرمی کرد.
لَبُقَ کارزان و نەرم ونیان بوو، زیرەك بوو.
لَبِق خۆش ڕەفتارو نەرم ونیان.
لَبقَة زیرەکی.
لَبَكَ، لَبَّكَ تێکەڵاوی کرد، تریتەکەی کۆکردەوە بۆوەی بیخوات.
لَبِكَ تێکەڵاو بوو.
لَبْك هەرشتێکی تێکەڵاو.
●**لَبَنَ ٨/الرجل** شیری پێدا بیخواتەوە.
٢/الرجل زۆری خوارد، زۆر خۆری کرد.
لَبَنْ شیر، شلەیەکی ڕەنگ سپیە لەمێینەی ئادەمیزادو ئاژەڵاندا لەدوای منال بون دروست دەبێت.

لَبِن شیر خۆر، کەسێك حەزی لەشیر بێت.
لَبِنَة شیردار.
●**لَبِنَ ٨/الرجل** بەهۆی نارێکی سەرینەوە ملی هاتەئێش.
لَبَّنَ خشتی دروست کرد بۆ خانگ دروستکردن.
لَبِنَة خشتی خانگ وئەپارتمان دروست کردن.
لُبُودِيّ هەلاج، شیکەرەوەی پەموو.
لَبُوس پۆشاك، زرێ.
لَبُونات شیردارەکان، مەمك دارەکان.
لَبُوَة مێینەی شێر.
لَبَّة سینگ، جێگەی ملوانکە لەسنگی ژندا، سەری سینە.
لَبَيَ زۆری خوارد، زۆر خۆری کرد.
لَبِيَ وەڵامی دایەوە.
لَبيخ گۆشت دار، کەسێك قەڵەو و گۆشتن بێت.
لَبيخَة ئەو دەفرەی مسکی تێ دەکرێت، شوشەی گوڵاو.
لبيق خۆش ڕەفتاری نەرم ونیان.
لَبَيك گوێم لەفەرمانتە، فەرمانبەردارتم، وشەیەکە بۆ وەڵامدانەوەی داخوازیەك دەگوترێت.
●**لَتَّ ٨/الشيء** هاڕی و وردی کرد.
لَتّ تەوری گەورە.
لَثْلَثَة سوێندی درۆ.

لَثَبَ چەسپا، سەقامگیر بوو.

● **لَثَحَ ١/ڤ** جەوی كێشا بەدەم وچاویدا.

لَثِحَ برسی بوو.

لثحان برسی، كەسێك برسی بێت.

● **لَثَغَ ١/ڤ** پیسی كرد.

لُثر، لِثـر لیتر، یەكە یـەكی پێوانـەكردنی شلەمەنیەكانە.

● **لَثَمَ ١/ڤ** لێیدا. ٢/تیری هاویشت.

لَثْمْ برین، زام.

لَثِنَ شیرین.

لَثّ شەونم، ئاورنگ، تەڕونم دار.

لثام پەچە، ڕوبەند.

لَثَاة دەم.

● **لَثْلَثَ ١/المطرُ** بارانەكـە چـەند ڕۆژێ بەردەوام بوو.

لَثـا جـەوی، ئـەوەی لـەدرەخت دەڕژێـت ودەچۆڕێت.

لَثَد شمكەكەی ڕێك وپێك كردو لەسەریەك داینان.

لَثَطَ بەسوكی لێیدا.

لَثَغَة دەم.

● **لَثِقَ ١/اليومُ** باكەی بێدەنگ وتەڕوتوشی زۆر بوو.

لَثَـق شـەونم، تـەڕی و نمنـاكی، قـوڕو ئـاو بەتێكەڵی، قوڕاو.

لَثَمَ ماچی كرد.

لَثمة ماچ.

لَـثَمَ دەم بەنـدی بەسـت بـە دەمـی یـەوەیان بەلوتیەوە.

لَثَم لوت ودەورو بەری لوت.

لِثْمَة شێوازی بەستنی دەم بەند.

لثة پوك، ئەو جێگەیەی ددانی لێ دەڕوێت.

لَثِيَ كەم كەم ئاوی خواردەوە.

لَثى شەونم وئاونگ.

لَثى كراسێ بەئارەقی لەش تەڕبوبێت.

لَجَّ لەڕكابەرایەتیدا پێداگرو ڕەق بوو.

لُجّ گرۆهێكی زۆر، لاپاڵی شیو، شمشێر.

لَجاجة سەرسەختی.

لجام دەم بەند.

لَجَـا هاوسـەری پیـاو، ژن، میراتگـر، جۆرەكیـسەڵێكە لـەئاوو وشكانیـشدا دەژی، پەناگا.

لَجَأَ پەنای برد.

لَجِبَ دەریا شەپۆلیدا، خـەڵكی هـاوارو قیـژو هۆریان كرد.

لَجَب شەپۆلی دەریـا، حیلـەی ئەسپ، هـاوارو قیژو هوڕ.

لَجَبَة مـەڕی كـەم شیر، مـەڕی شیردار. ئـەم وشەیە لەو وشانەیەكە دژە واتایان هەیە.

لَجَذَ خواردی، خۆراكی خوارد.

● **لَجَفَ ١/ڤ** بەتوندی لێیدا.

● **لَجِـفَ ١/ت البئـرُ** لاپاڵـەكانی بیرەكـە كەندڕ بوون.

لجفاء بیرێك قەدپاڵەكانی كەندرپوبێت.
لَجَف كەندری ئەم لاو لای بیر.
● **لَجَمَ ١/الثوبَ** دوری، درومانی كرد.
لُجَم هەوا، بۆق.
لُجَم قربۆك.
● **لَجِنَ ١/بهِ** پێوەی پەیوەست بوو.
لَجِنْ چلك وچەپەڵیی.
لَجْنَـــة دەســـتە، كۆمیتـــە، دەســـتەیەكن دادەنیـشن بـۆ سـەرنجدان لەمەسـەلەیەك و بڕیاری لەبارەوە دەدەن، كۆمیسیۆن.
لَجون وشتری قورس لەڕۆشتندا.
لُجّة هـەیاهو، قیـژو هـوڕو غـەوغا، قوڵترین شوێنی دەریا.
لَجّة هاوارو بانگ.
لُجَیزاء گەنجینە.
لَجِین ئاڵفی تێكەڵ لەگـەڵای هـاڕدراو وئـارد یان جۆ.
لُجَین زیو، نوقرە.
● **لَـحَّ ١/تِ العــینُ** پێڵوەكـانی بـەهۆی ڕیپۆقەوە لكان بەیەكدا.
لَحّ خزم، خوێش.
لَحّـــاد گــۆڕ هەڵكــەن، كەســێك قــەور هەڵبكەنێت.
لَحاص بەڵاو سەختی ونارەحەتی.
لَحاظ كلكی چاو، قنگەی چاو.
لِحاف عەبا.
لحاق بەرگی كەوان.
لَحّام گۆشت فرۆش، قەساب.
● **لَحا ١/هُ** جنێوی پێدا.
لَحَــبَ ڕێگەكـەی گـرت، ڕێگەكـەی ڕۆشـن كردەوە.
لَحَبَ بڕیی لاوازی كرد.
لَحْب ڕێگەی ڕۆشن.
لَحَّبَ بڕیی.
لَحْت پاڵفتە وتەواو.
لحج كاسەی چاو.
لُحْج گۆشەی خانوو.
لَحِجْ تەنگ، تەسك.
لَحَدَ مردوی شاردەوە، گۆڕی هەڵكەند
لَحْد، لُحْد گۆڕ، قەور، ئارامگا.
لَحَسَ لێسایەوە.
● **لَحَطَ ١/هُ** ئاوپرژێنی كرد.
لَحَـظَ، لاحَـظَ چاودێری كـرد، بەقنگەچاو سەرنجیدا، تێبینی كرد. .
لَحْظَة چركە.
لَحْظِيّ لەحزەیی، فەوری.
● **لَحَـفَ ١/هُ** بـەعابا دایپۆشـی. ٢/**الـشیءَ** لێسایەوە، لستیەوە.
لحف بنكی كێو، بنكی شاخ.
● **لَحَـقَ ١/بهـلانٍ** پێـی گەشـت، گەشـتەوە پێی.

لَحَق بەروبومی دوای نۆبەرە، هەرشتێکی زیادە.

● **لَحَكَ ١/الشيءَ بالشيء:** پێوەی لچکاند.

● **لَحَمَ ١/الأمرَ:** ڕێکوپێک و توندوتۆڵی کرد. **٢/العظمَ:** گۆشتی لەنێسقانەکە کردەوە. **٣/ه:** گۆشتی پێدا.

لَحْم گۆشت.

لَحِمْ کەسێك زۆر گۆشتن بێت، کەسێك زۆر حەزی لەگۆشت بێت، شێر.

لَحْمَة پارچەیەك گۆشت.

لُحْمَة خزمایەتی، خوێشی ونزیکی.

لَحَنَ هەڵەیکرد لە قسەکردندا.

لَحَّنَ ئاوازی دانا.

لَحْن ئاوازی گۆرانی وسرود.

لَحِن زیرەك، وشیار.

لَحِنَ ١/الكلام: لێی حاڵی بوو.

لَحُوس کەسێك شوێنی شیرینی بکەوێت وەك چۆن مێش شوێنی دەکەوێت، واتە بەئەندازەی مێش ئارەزوی لەشیرینی بێت.

لَحيان پیاوی ڕیش درێژ.

● **لَحَى ١/فلاناً:** لۆمەی کردو جنێوی پێدا.

لِحْيَة ڕیش، ڕدێن.

لَحِيص تەنگ، تەسك وتروسك.

لَحِيظ هاوتاو هاوشان.

لَحِيم کەسێك لەشی زۆر گۆشتن بێت، کوژراو.

لَخَص قەڵەوی و هەڵاوساوی پێڵوەکانی چاو بەسروشت.

لَخِصَ گوانێك لەبەر قەڵەوی بەناڕەحەت شیری لێبێتە دەر.

لَخَصَة پارچە گۆشتی ناو چاو، بەزی چاو.

● **لَخَفَ ١/ه:** بەتوندی لێیدا.

● **لَخَمَ ١/** بڕیی. **٢/الرجلُ:** دەم وچاوی قەڵەو بوو.

لَخِمَة، لُخَمَة پیاوی ڕۆح قورس، ناچیزە.

● **لَخِنَ ١/** بۆگەنی کرد. **٢/الرجلُ:** قسەی قۆڕی کرد.

لَخِيَ قسەی لەباتڵدا زۆر کرد.

● **لَدَّ ١/الرجلَ:** دوژمنایەتیەکی سەختی لەگەڵدا کرد.

لُدَاغ دڕك.

لَدَد دوژمنایەتی قورس وسەخت.

● **لَدَدَ ١/ه:** سەرسامی کرد.

● **لَدَّدَ ١/بە:** ناتەواوی وعەیبەکانی ئاشکراکرد.

لَدّ دوژمنی سەرسەختی زۆرقین لەدڵ.

● **لَدَسَ ١/ه بیدە:** لێیدا، پیایدا کێشا. **٢/الشيءَ:** لێسایەوە، لستیەوە.

لِدس بارێك لەهەرشتێك.

● **لَدَغَ ١/ه:** گەستی، پێوەیدا، تانەوتەشەری لێدا.

لَدغَة گەستن، پێوەدان.

●لَدَمَ ١/هـ: بەشتێکی قورس لێیدا کەدەنگی کەوتنەخوارەوەی شتەکە بۆ سەرزەوی ببیسترێت.
لَدَم تەقەی بەرد کەدەکەوێتە سەرزەوی.
لَدُنَ نەرم بوو.
لَدن نەرم.
●لَدَّنَ ١/الشيء: نەرمی کرد.
لَدُن چێشتێ باش نەکولاَبێت.
لَدُن، لُدُن، لَدن، لُدْن ناوەڵفرمانی کاتەو تەنها بۆ حاڵی حازر بەکاردێت، بەواتای. . لەکن، لەلایەن.
لِدَة هاوساڵ، هاوتەمەن، کەسێك لەگەڵتا لەدایك بوبێت یان لەگەڵتا گەورە بوبێت.
لَدى ناوەڵفرمانی شوێنەو بەواتای "لَدُن" بەکاردێت.
لَدید دوژمنێك دوژمنایەتیەکەی سەرسەختانەبێت.
لَدیدة مێرگوزاری پاك.
لَدیس قەڵەو، گۆشتن.
لَدیغ ماران گەستە، گەزراو.
لَدیم پارچەی کۆنە.
●لَذَّ ١/الشيءَ: خۆش مەزەو بەچێژ بوو.
لَذّ بەچێژ، بەتام، خەو.
●لَذَبَ ١/بالمكان: تیای دامایەوە.
لَذَجَ قوم قومی کرد.
لَذَعَ سوتاندی، عەشق دڵی ئازاردا.

●لَذَعَ ١/الطائرُ: باڵەکانی ڕاوەشاند، کەمێك باڵەکانی بزواند.
●لَذِمَ ١/بالشيء: پێی سەرسام بوو، حەزی لێکرد.
لُذَمة کەسێك سەفەرنەکات وماڵ بەجێ نەهێڵێت.
لَذَّة تام، چێژ، لەزەت، پێچەوانەی ئێش وئازارو نارەحەتی وناخۆشی.
●لَذِيَ ١/بالأمر: پێی سەرسام بوو لێی جیانەدەبوەوە، پێوەی چەسپا.
لَذیذ خۆش، بەتام، بەچێژ.
●لَزَّ ١/چەسپا، لکا. ٢/القومُ: کۆبونەوە، گردبۆبون.
لِزّ، لِزاق چەسپ.
لِزاز تەختەیەکە درگای پێ دادەخرێت وقایم دەکرێت، سەختی دوژمنایەتی.
لِزام مەرگ، مردن، حکومدان لەهەرکێشەیەکدا.
لَزَأَ ١/الإناءَ: پڕی کرد.
لَزَبَ سەقامگیر بوو چەسپا.
لَزِبَ لکاو توندوتۆڵ بوو.
لَزِب ڕێگەی تەنگ وتەسك.
لَزِب کەم.
لَزْبَة وشکەساڵی وگرانی، تەنگانەو نارەحەتی.
لَزِجَ کشاو درێژ بوو بێ ئەوەی بچرێت، هەنگوینەکە لکا بەدەستەوە.

لَزْجَة كەسێك لەماڵ نەچێتە دەرو سەفەرنەكات.

لَزَز سەختی دوژمنایەتی، تەختەیەكە دەرگای پێ قایم دەكەن.

لَزَز ژیانی تەنگانە، گوزەرانی كولەمەرگی.

لَزِق لكا، چەسپی.

● **لَزِمَ ١/الشيءَ:** سەقامگیر بوو. **٢/بيتَهُ:** لێی جیانەبوەوە. **٢/الصمتَ:** بێدەنگی هەڵبژارد. **٤/الشيءَ:** لێكی جودا كردەوە.

لُزَمَة كەسێك كەدەستی بەشتێكەوە گرت ئیدی بەری نەدات.

لَزَن سەختی وتەنگانە، سەختی گوزەران.

لَزَن جێگەیەك قەرەباڵغی لەسەربێت.

لَزْنَة تەنگانەو سەختی.

لِزْنَة تەنگانە، شەوێك لەبەر برسێتی یان سەرما سەخت وناڕەحەت بێت.

● **لَسّ ١/** ئاژەڵەكە بەلازمانی گژوگیای برد بۆدەمی تابیخوات. **٢/الطعامَ:** خواردی.

● **لِسان ١/**زمان، زوان، ئەندامی چەشتن لەناودەمدا، پەیام، زمانی پێ ئاخافتن. **٢/النارِ:** زوانەی ئاگر. **٢/الحالِ:** زمان حاڵ، زمانی حاڵ. **٤/القومِ:** وتەبێژی ناوهەركۆمەڵ وهۆزێك. **٥/الصدقِ:** باس كردن بەچاكە.

● **لَسَبَ ١/تهُ الحيةُ:** مارگەستی، مار پێوەیدا.

لَسِب چەسپا، لكا.

لَسَدَ لێسایەوە، لستیەوە.

● **لَسَعَ ١/هُ:** گەستی، گازی لێگرت. گوتراوە"**لسع** " بۆگەستنی جۆزودارەكان بەكار دەهێنرێت و"**لدغ**" یش بۆگەستنی دەم وەك پێوەدانی مار. **٢/هُ بالكلامِ:** بەقسە ئازاریدا وعەیب داری كرد وەك ئەوەی بیگەزێت.

لَسِقَ چەسپی، چەسپا.

لَسَمَ چەشتی، تامی كرد.

لَسِمَ لەبەر حەیاو شەرم بێ دەنگ بوو.

لَسِنَ زمانی پاراو بوو.

● **لَسَنَ ١/الشيءَ:** تیژی كرد.

● **لَسَنَ ١/فلاناً:** بەخراپ باسی كرد، بەدگۆیی كرد.

لَسْن زمان، قسە، زوانی ئاخافتن.

لَسَن زمانپاراویی.

لَسِن زمانپاراو، هەرشتێكی تیژ، ڕەوانبێژ.

لُسُوع درزو قڵیشاویی.

لَسيع گەزراو، ماران گەستە.

● **لَشّ ١/هُ:** دەری كرد.

لَشا لەدوای سەربڵندی بێ ڕێزو سەرخوار بوو.

● **لَصّ ١/** دزیی كرد، بەدزیەوە كارێكی كرد. **٢/البابَ:** دەرگاكەی داخست.

لَصّ، لُصّ، لِصّ دز.

لَصاة عەیب، ناتەواویی.

● **لـصا ١/المرأة:** تۆمـەتباری کـردو جنێـوی پێدا.

لَـصِبَ ئەنگوستیلەکە بـەهۆی قەڵـەو بـونی ئەو پەنجەوە کەتیایدایـەتی تـەنگ بویـەوەو بەناڕەحەت هاتە دەرێ.

لِصب تەنگەی شیو.

لَصِب بەرچاو تەنگ وبەد خو.

لِصّت، لَصّت، لُصّت دز.

لَصَفَ بریکەی دایەوە.

● **لَـــصِفَ ١/الجلـــدُ:** وشــك بویـــەوە بەئێـــسقانەوە بـــەهۆی لاوازی و کـــەم گۆشتیەوە.

لَصِقَ چەسپی، لکا.

لَصِق، لَصِيق پەیوەست، چەسپاو.

لُصُوصِيَّة دزێتی، ڕێگریی.

لَـــصوقَ هـــەرجۆرە دەوایـــەك بخرێتـــە سەربرین.

● **لَطَّ ١/الباب:** دەرگاکەی داخست. **٢/الشيءَ:** دایپۆشی. **٣/هـ:** بەگۆچان لێیدا.

لَطّ گەردن بەند، ملوانکە.

لَطاط وشکەساڵی سەخت.

لَطافة نەرمی وناسکی.

لَطّاف زۆر میهرەبان وبەلوتف.

لَطَأَ لکابە زەویەوە.

● **لَطَــثَ ١/هـ:** بەشــتێکی پانکەلــە لێیــدا. **٢/الــشيءَ:** بۆگــەنی کــرد، بۆگــەن بــوو. **٣/الشيءَ:** کۆی کردەوە.

لَطث گەندەڵی، بۆگەنیی.

● **لَطَـحَ ١/هـ:** بەبـەری دەسـت یـان بەپـشتی دەست لێیدا.

● **لَطَـخَ ١/الـشيءَ:** پیـسی کـرد، لەکـەداری کرد.

لَطْخ کەم لەهەرشتێك.

لَطِخ هەرشتێك بەڕەنگێ جیالەڕەنگی خۆی پیس کریاوێ.

لَطْخَة پەڵە، لەکە، چەپەڵی.

لُطَخَة گەمژە، نادان.

● **لَطَسَ ١/هـ:** بەشـتێکی پـان لێیـدا، بـەردی کێشا بەبەردا.

● **لَطَشَ ١/هـ:** بەدەست لێیدا.

● **لَطَّشَ ١/ثیابَه:** جلەکانیی پیس کرد.

لَطَعَ گورگەکە یان سەگەکە ئاوی خواردەوە، مەبەستەکەی بەدەست هێنا.

لُطَع پیاوی ناچیزە.

● **لَطَعَ ١/فلاناً:** شەقی هەڵدا لەقنگی.

● **لَطَفَ ١/بفلان:** نـەرمی لەگەڵدا نوانـدو بەزەیی پێداهاتەوە.

لُطــف لوتــف، نــەرمی لــەکارو کــرداردا، تەوفیق وبەزەیی خودا.

لَطَف دیاریی، کەمێك خواردن، خۆراکی کەم وسوکەڵە.

● **لَطَمَ ١/هـ**: زللەی دالەدەم وچاوی.

● **لُطِمَ ١/الفرسُ**: لایەکی ڕوخساری ڕەنگی سپی تێکەڵ بوو.

لطیف بەبەزەیی ونەرم ونیان، ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە بەمانای بەبەزەیی بەرانبەر بەندەکانی و دانابە کردەوە گچکەو شاردراوەکان.

لطیفة سوعبەت، گاڵتە، شۆخی، نوکتە.

لطیمَة میسك، بازاڕی عەتارەکان.

لَطیم میسك، ئەسپێك لایەکی دەموچاوی ڕەنگی سپی تێکەڵاو بێت، منداڵێك دایك وباوکی مردبێتن.

● **لَظَّ ١/هـ**: دەری کرد.

لَظّ پیاوی توندڕەو وسەخت گیر.

● **لَظِيَ ١/تِ النارُ**: کڵپەی سەند، داگیرسا، بڵێسەی سەند.

لَظَى ئاگر، کڵپەی ئاگر، دۆزەخ، بڵێسەی ئاگر.

● **لُعاب ١/** ئاوی دەم، لیك. **٢/النحلِ**: هەنگوین. **٣/الحيَّة**: ژەهری مار.

لَعّاب یاریکەر، یاریزان، کەسێك زۆرگاڵتەو یاری بکات.

لُعاع گیای نەرم لەسەرەتای ڕوینیدا.

لُعاعة بەپیتی، هەرزانی ساڵ.

لعاة دەڵەسەگ، مێینەی سەگ.

لَعِبَ یاری کرد، گەمەی کرد، وازی کرد.

● **لَعَبَ ١/الصبيُّ**: لیکی دەمی ڕژا، لیك لەدەمی ڕژا.

لَعِب یاریی، وازی، گەمە.

لُعبَة گەمژەیەك گاڵتەی پێ بکرێت، هەرشتێك گەمەی پێ بکرێت وەکو شەترەنج، پەیکەر.

● **لَعْثَمَ ١/في الأمرِ**: تیایدا ڕاوەستاو سەرنجیدا.

لَعَجَ لێدان ئازاریدا وپێستەکەیی سوتاند.

لُعَج ئازاری لێدان، ژانی پێداکێشان.

● **لَعْذَمَ ١/في الأمرِ**: تیایدا ڕاوەستاو سەرنجیدا.

● **لَعَسَ ١/هـ**: گەستی، گازی لێگرت.

لَعَس ڕەشایی لەلێودا.

لَعَطَ پەلەی کرد، خێرای کرد.

لَعِقَ لێسایەوە، بەپەنجە یان بەزمان لستیەوە.

لُعقَة کەوچکێکی پڕلەهەرشتێك، پڕبە کەوچکێك.

لَعَلَّ بەڵکو، شایەد"بەڵکو فلان شتەکە وابێت!".

لَعْل بەردێکی بەنرخە.

لَعَم ئاوی دەم، لیك.

● **لَعَنَ ١/هـ**: نەفرەتی لێکرد، سەرشۆڕی کردو جنێوی پێداو دوری خستەوە لەبەزەیی ورەحمەت.

●**لَعَنَ ١/ه:** ئازارو ئەشكەنجەیدا.

لَعْن نەفرەت، نەفرین، نەعلەت، لەعنەت، جنێو، جوێن.

لَعنَة نەفرەت، جنێو، ئازار، ئەشكەنجە.

لُعْنَة كەسێك یەكبینەو تاھەنوكە خەڵك نەفرەتی لێبكەن، نەفرەت لێكراو.

لَعو بەدخو، بەد ڕەوشت.

لَعْوَة دەڵەسەگ، ئەو بازنە ڕەشەیان بۆرەی كەدەوری گۆی مەمكی ئافرەت دەدات.

لُعْوَة ئەو بازنە ڕەشەیان بۆرەی كەدەوری گۆی مەمكی ئافرەت دەدات.

لَعْوس گورگ.

لعوق كەم فام، كەم ئەقڵ.

لَعْوَقة چالاكی وسوكەڵەیی وخێرایی لەكاردا.

لَعين نەفرەت لێكراو، دەركراو، دەركراو لەبەزەیی، شەیتان.

لَغا قسەی بێ سودی كرد.

لَغَا دەنگ.

●**لَغا ١/الشيءُ:** پوچەڵ بویەوە. **٢/الرجلُ:** ئومێدبڕاو بوو. **٣/عن الطريقِ:** لایدا لەڕێكەكە.

لغابَة گەمژەیی، لاوازیی.

لَغّاز ھەرزەگۆ، بەد زوان.

لُغام لیكی دەمی وشتر، لیك.

لَغْب قسەی بۆگەن وبێ تام، پیاوی كەم فام وگەمژە.

لَغِبَ ھیلاك بوو، شەكەت وماندو بوو.

●**لَغَبَ ١/القومَ:** قسەی ناڕاستی بۆكردن.

لُغْز، لَغْز، لُغَز كونی مشك، موعەمما، واتای شاردراوەی پەیڤ وقسان، مەتەڵ، مەیتەڵ.

لَغَط قسەو دەنگێك ببیسترێت و نەفامرێت.

●**لَغَطَ ١/القومُ:** دەنگیان لێوەھات، دەنگە دەنگ وھەیاھۆیان كرد.

لَغَفَ ڕوانی وسەرنجی خۆی تیژكرد.

لُغْفَة پاروو.

لَغَمَ مین ڕێژی كرد، ئەڵغامی دانا، مینی چاند.

لُغْم مین، لوغم، ئەڵغام.

لَغَم كەمێك بۆنی خۆش.

لَغْو وەڕەی سەگ، قسەی پوچ وبێ سود.

لَغوب پیاوی گەمژەو لاواز.

لُغَويّ زمانناس، زمان شوناس، پسپۆڕی زمانەوانی.

لُغَة زمان، ئەو كۆمەڵە قسەو زاراوە باوەی كەھەرگەل ونەتەوەیەك لەسەری ڕاھاتون وبەكاری دێنن.

●**لَفَّ ١/الشيءَ:** پێچایەوە وكۆی كردەوە.

لَفّ پێچانەوە.

لِفّ كۆمەڵ ودەستە یەكی كۆبووەوە، باخێك درەختەكانی كۆ وچڕبن.

لَفات گەمژە، گێل وكەم فام.

لُفاظَة پاشماوەیەكی كەم لەھەرشتێك بێت.

لِفام ئەو بەشەی ڕوبەندکە دەخرێتە سەر پەڕەی لوت.
لَفاء خۆڵ، خاك، بێ ڕێز.
لَفا گۆشتەکەی لەئێسقان کردەوە.
●**لَفَأَ ١/**بەگاڵۆك لێیدا. ٢/**ه** لەپاشملە باسی کرد، غەیبەتی کرد.
●**لَفَتَ ١/الراعي الماشية:** شوانەکە هات بەویژەی ئاژەڵەکانداو دەستی کرد بەلێدانیان بێ ئەوەی گوێ بدات بەرکام لەئاژەڵەکان دەکەوێت.
لفت ژنی کەم ئەقڵ، مانگا، چێڵ، شێلم.
لُفَتَة شوانێك هەمیشە لەئاژەڵەکانی بەردەستی بدات بێ ئەوەی گوێ بدات بەرکامیان دەکەوێت.
لَفَج سەرشۆڕیی.
●**لَفَحَ ١/فلاناً:** بەشمشێر لێیدا. ٢/**ه:** کێشای بەسەریدا.
لَفَظَ بێژای، بەزمان گوتی.
لَفظ قسە، پەیڤ، واژە، هەرگوتەیەك بەزمان دەربپردرێت و لەدەم بێتە دەرێ.
لَفظي واژەیی، زارەکی.
●**لَفَعَ ١/ته النار:** کەوتە بەرتێنی گەرما. ٢/موی سپی هەموو قژی سەری گرتەوە، سەری سپی بوو.
●**لَفَعَ ١/فلان:** زۆری خوارد، زۆر خۆری کرد.

●**لَفَقَ ١/الحديث:** قسەی هەڵبەست و بەدرۆ ڕازاندیەوە.
لَفَمَ ڕوبەندی لەسەرلوتی بەست، پەچەی لەسەر دەم وچاوی بەست.
لَفُوت پیاگی بەد ئاکار، ژنێ قسە بهێنێ و ببا، ژنێ چاوی بەهەمیشە یی بەلاو لادا بگێڕێت، وشترێ لەکاتی دۆشیندا زۆر بێ ئارام بێت.
لَفَّة شاشك، عەمامە.
لفيف کۆمەڵێك درەختی زۆر لەجێگەیەکدا کۆبوبێتەوە، کۆمەڵێك خەڵکی هەمەچەشن کەپێك هاتبن لەلاوازو بەهێزو ناچیزە و گوێڕایەڵ ویاخی و بەشەرەف ودەوڵەمەند وهەژار. . . هتد.
لفيفة کۆمەڵ و دەستە، جگەرە.
●**لَقَّ ١/عينه:** کێشای بەچاویدا.
لَقّ درز لەزەویدا، زەوی بەرز، هەرزەویەکی تەسکی لاکێشەیی.
لِقاح ناوی نێرەی ئەسپ و وشتر، نوتفەی ئەسپ و وشتری نێر.
لَقاح ئەوەی خورمای پێ موتروبە دەکرێت.
لُقاح کوتان، دەرمانێ دەدرێتە مرۆڤ و گیانلەبەران بۆ پاراستنیان لە نەخۆشیە درمەکان.
لُقاط ئەو گوڵە گەنمەی کەدرەوکەر دروێنەی ناکات وخەڵکی گوڵچنی دەکەن.

لُقَاع مێشی سەوز کەزۆر مرۆڤ دەگەزێت.
لُقَاع کەمژەو کەم فام.
لَقَافَة زیرەکی.
لَقَانَة خێرایی تێگەشتن.
●**لَقَّبَ ١/فلاناً**: نازناوی لێنا.
لَقَب نازناو.
●**لَقَحَ ١/النخل**: پێوەنی کرد، متروبەی کرد.
●**لَقَزَ ١/ه** بەمشت لێیدا، بەبۆکس لێیدا.
●**لَقَسَ ١/ه** عەیب داری کرد.
لَقِس کەسێك گاڵتە بەخەڵکی بکات ونازناوی زۆری خراپیان پێوە بنێت، زیرەك، دانا.
لَقِصَ تەنگ بوو، هاتەومیەك، تەسك بویەوە.
لَقِص تەنگ، تەسك، هەڵپەکەر بۆ خراپە.
●**لَقَطَ ١/الشيء**: بەبێ هیلاك بون لەزەوی هەڵیگرت، دۆزیەوە، دیتیەوە.
لَقَط پارچە وردەی ئاڵتون کەلە کانگەکەدا دەمێنێتەوە.
لُقَطَة کاڵای هەرزان، هەرشتێك لەکەزەویدا کەوتوە ودەدۆزرێتەوە، دۆزراوە.
●**لَقَعَ ١/فلاناً**: عەیب داری کرد.
●**لَقِفَ ١/الحوض**: لەبنکەوە بنکەن وفراوان بوو.
لَقَف لاپاڵی بیر، حەوز.
لَقْف، لَقِف پیاوی ڕۆح سوکی زیرەك.
لَقْلَقَ مارەکە زمانی دەرهێنا.
لَقْلَق حاجی لەقلەق، باڵدارێکی سپی و ڕەشی زۆر لنگ ودندوك درێژە لەناو ئاوایی لانەدەکاو گۆشتی ناخورێ گەرمێن و کوێستان دەکات.
لَقِمَ بەپەلە خواردی.
لَقَم ناوەڕاستی ڕێگە.
لُقْمَة پاروو.
لَقُنَ زیرەك وزیر بوو.
●**لَقَّنَ ١/ه** تێی گەیاند.
لَقِن کەسێك بەخێرایی لەشت حاڵی بوێت.
لَقَن تەشتولکەی لەمس دروستکراو.
لِقْوَة نەخۆشینێکە دوچاری دەم وچاو دەبێت ودەم لاردەکات.
●**لَقِيَ ١/فلاناً**: چاوی پێی کەوت، دیداری لەگەڵدا کرد.
لُقَى باڵندەکان، ئازارەکان.
لَقًى شتی فڕێ دراو.
لُقَيْس دواکەتو لەکاتی خۆی.
لَقِيط منداڵی زۆڵ، منداڵێ توڕدرابێت، منداڵێك بە ناشەرعی لەدایك بوبێت.
لَقِف پیاوی ڕۆح سوکی زیرەك.
●**لَكَّ ١/ه**: بەمشتەکۆڵە لێیدا. **٢/الشيء**: تێکەڵاوی کرد.

● **لكّ ١/ هـ** گۆشت، یەك سەد هەزار ڕوپیە، بۆیەیەكی سورە پێستەی پێ ڕەنگ دەكەن.

لَكَ بۆتۆ.

لُكَـاثْ گـەچ دروسـت كـەر، نەخۆشـیەكی وشترە پەڵە لەدەمی وشتردا دروست دەكات.

لُكَاثِيّ زۆر سپی، هەرشتێ زۆر سپی بێت.

لكاة پێستەیەك بە(لەك) ڕەنگ كرابێت.

● **لَكَـــأَ ١/ فلانـــا،** بەقامــچی لێیــدا، دای بەئەرزدا.

لَكَثْ چڵكی پێوە لكا.

لَكَـثْ چـڵكی وەك شـیر كەوشـك دەبێتـەوە بەدەفرەوە.

لَكَثَة وشتری قەڵەو.

● **لَكَحَ ١/ هـ** لێیدا.

● **لَكَدَ ١/ هـ** لێیدا یان پاڵی پێوەنا.

لَكَد بەرچاو تەنگی بەد ئاكار.

لَكَدَ چڵكی پێوە لكا.

● **لَكَـزَ ١/ هـ** بەمـشتەكۆڵە لێیـدا، بـەبۆكس لێیدا.

لَكَز بەرچاو تەنگ.

لُكَـعْ منـداڵی بـچوك، چـەپەڵێی، گەمـژەو نادان، كۆیلە، بەندە، ناچیزە.

لُكَعَة ژنی ناچیزە.

لَكِعَ بێ ئەقڵ وگەمژە بوو.

● **لَكَـمَ ١/ هـ** بـە مـشتەكۆڵە لێیـدا، پـاڵی پێونا.

لَكْمَة مشتەكۆڵە، بۆكس لێدان.

لَكِنَ زمانی قورس بوو.

لكِنْ بەڵام، وەلێ.

لَكَـنْ دەفرێكـی لـەمس دروسـتكراوە شـتی تیادەشۆرن وهەویری تیادەشێلن.

لكيع، لكوع ناچیزە.

لكَيْ بۆ ئەوەی.

لَمّ كۆی كردەوە.

لَمّ كۆمەڵێكی زۆر.

لُمّ كەم ئەقڵ بوو.

لَمّا هەركە، هەرگا.

لمّا جۆرە ماسیەكە.

لَمَـــاج كـەمتر لـەوەی كـە دەخورێـت، دەگوترێـت: (**ماتلمجت عنـده بلماج** لای ئەو تامی هیچم نەكردو هیچم نەخوارد).

لَمَازْ قسە هەڵبەست، قسە هێنەرو قسەبەر.

لَمَاسَة پێداویستی.

لُمَاظَــة پاشمـاوەی خـواردن لەدەمـدا، پاشماوەی هەرشتێكی كەم.

لَمَاظَة زمانپاراویی وڕەوانبێژی.

لَمّاع زۆر بریكەدار، بریقەدار، تابان.

لَمّاعَــة دەشــت كــە تراویلكــە تیایــدا بیریكێتەوە.

لُمَاك سورمەی چاو.

● **لَمَأ ١/ هـ** دەستی كێشا بەسەریدا.

● **لَمَجَ ١/ الشيء:** بەلادەمی خواردی.

لَمج زۆر خۆر.

لَمَحَ نیگای چاوی پێدا، فنگە چاوی تێ بڕی، ئامازەیدا.

لَمْحَةٌ بەپەلە نیگا تێبڕین، بەپەلە سەرنج دان.

لَمَّحَ ئامازەی کرد، ئامازەیدا.

لَمَدَ خۆی بەکەم گرت و زەلیلی خۆیی نیشاندا.

لَمَذَ بەلادەمی خواردی.

لِمـاذا بۆچی؟ لەبەرچی؟ وشەیەکە بۆ پرسیارکردن بەکار دەهێنرێت وپێکهاتوە لەسێ بەش(**لام**) ی تەعلیل و(**ما**) ی ئیستفهام و(**ذا**) ی ئیشارە.

●**لَمَـزَ** ١/ه عەیب داری کرد، بەچاو ئامازەی پێکرد لەگەڵ قسەیەکی ژێرلێودا. ٢/ه پاڵی پێوەنا، لێیدا.

●**لَمَسَ** ١/ه دەستی لێدا، دەستی پیادا خشاند.

لَمْس دەست لێدان، بریتیە لەیەکێك لەپێنج هەستەکانی مرۆڤ و بەهۆیەوە هەست بەگەرمی وساردی و وشکێتی وشێداری هەرشتێك دەکرێت لەکاتێکدا دەست لەشتەکە دەدرێت.

●**لَمَصَ** ١/بەپەنجە هەنگوینەکەی برد بۆ دەمی ولستیەوە. ٢/**الصبيَّ** میزی کرد.

لَمْص لەپاشملە باسکردنی خەڵك، غەیبەت کردنی خەڵك.

لَمَظَ شڵەژان.

لَمَظَ لەدوای خواردن زمانی دەرهێناو لێو وددانەکانی خۆیی پێ پاککردەوە لەچەوری وشتی تری خواردنەکە، زمانی دەرهێنا، زمانەی کێشا.

لَمَظ سپیایی لەلچی خوارەوەی ئەسپدا.

لُمظَـةٌ کەمێك چەوری کەبەپەنجە هەڵبگیرێت.

لَمَعَ درەخشایەوە.

●**لَمَّعَ** ١/**النسيجَ** رەنگاو ڕەنگی کرد.

لُمَعَة کۆمەڵێك خەڵك.

●**لَمَـقَ** ١/ نوسیی، کوژاندیەوە. (لە وشەدژەواتاکانە) کوێری کرد. ٢/**اليهِ** سەیری کرد، سەرنجیدا.

لَمُوص زۆر درۆزن، زۆر فێڵباز.

لَموع درەخشاو، بریکەدار.

لَمون لیمۆ.

لُمَّة هاوڕێی سەفەر.

لُمَّة کۆمەڵ و دەستە، هاوڕێ لەسێ کەسەوە تاکو دەکەس.

لَمیَ لچی ڕەش هەڵگەڕا.

لَمیس ئافرەتی نەرم ونۆڵ وخرپن.

لَمیك پیاوێ هەردوو چاوی بەکل ڕشتبێت.

لَنْ هەرگیز نەء، نەء، نا، وشەیەکە بۆ(نصب ونفی و استقبال بەکار دەهێنرێت) وەك لەم ڕستەیەدا دەردەکەوێت (**لن افعل المنكر**

مابقيت- تاكو ماوم هەرگيز كارى خراپە ناكەم).

لَوْ ئەگەر.

لؤلوئة دانەى مروارى.

لواب ئاوى دەم، ليك.

لُوَاثة كۆمەڵ ودەستە.

لوّاز بادەم فرۆش.

لَوازِم پێداويستيەكان.

لَـــوَاص هـــەنگوينى پوخـــت، هـــەنگوينى پاڵفتەى بێ خەوش.

لِواطة هەتيو بازى، نێربازى.

لواصِب چاڵ وبيرى تەنگ.

لَوّام زۆر لۆمەكەر.

لَوّامَة دەرونێك لۆمەى خاوەنەكەى بكات.

لَواء پەرچەم، بەيداخ.

لُوَب هەنگ، مێشەنگوين.

لَوَث زام وبرين، تواناو هێز.

لَوث خاوەخاوى كرد لەكاردا.

● **لَوَثَ ١/ـه** پيسى كرد، لەكەدارى كرد، لێڵى كرد.

لَوْث بەلگەى لاواز وناتەواو.

لُوثَة زۆرى گۆشت وبەز.

لَوْثَة گەمژەيى وبێ ئەقڵێتى.

لَوَّحَ ئاماژەى كرد لەدورەوە.

لَوْح لەوح، هەرڕوبەرێكى پانكەلەى تەختە يان. . . هتد.

لُوْح بۆ شايى وهەواى نێوان ئاسمان و زەوى، تينوێتى.

لَوحَة تابلۆ، تەختەى نيگارتكێشان.

لوذعيّة دانايى.

لَوْز بادەم، بادام.

لَوْس، لُوس خۆراك.

لَوْص هەنگوينى پاڵفتەى خوارد.

لَوْص گوێ يەشە، گوێچكەيەشە.

لَوْط سوو، ڕيبا.

لوعَـة ڕەنـج و ناسۆرى دڵتـەنگى ودڵـدارى، ڕەشـايى يـان بـۆرايى دەورى گـۆى مـەمكى ئافرەت.

لَوْف خواردنێ دڵ بۆى نەچێت.

لَوَق بێ ئەقڵى.

● **لَوَقَ ١/ـه** چەماندييەوە.

لُـــوق هەرشـتێكى نـەرمى وەكـو چێـشت و خواردن.

لُوفا ئينجيلى لوقا.

لَوْقَة سەعات، كاتژمێر، سات.

لـــولا ئەگـەر نـەبێت، ئەگـەر نەبوايـە، دەگوترێـت (**لـولا زيـدا لاكرمتـك**- ئەگـەر زەيد نەبوايە).

لولاء سەختى وتەنگانە.

لوء لووة دانەى مروارى.

● **لَوَّم ١/لاماء** پيتى لامى نوسى. ٢/ـه زۆر سەرزەنشتى كرد.

لُومَـة کەسـێك خـەڵکی زۆر سەرزەنـشتی بکەن.

لُوَمَـة کەسـێك زۆر سەرزەنـشتی خـەڵکی بکەن.

لَوَّنَ ڕەنگی کرد.

لَوْن ڕەنگ، جۆر.

لَونيّ ڕەنگی.

لَوَه بریکەی تراویلکە.

لُوَّة چیلکەیەکە بخوردی پێ دەکەن.

لَوَى چەمانەوە لەپشتدا، ئازاری گەدە.

لُـوَى شـتی پڕوپـوچ وبـێ نـاوەڕۆك، درۆو دەلەسە.

لَوِيَّـة ئـەو بەشەچێـشت وخۆراکـەی کـەبۆ کەسێکی تری دەشاریتەوە.

لَهـا یـاری کـرد، گەمـەی کـرد، وازی کـرد، بەهەمان واتای (لَهْ) دێت لەباری تەئنیسدا.

لُهاب تینوێتی، تینگێتی.

لُهابَة تورەکەیەکە هەڵی دەواسن بە لایەکی کەژاوە وبارداو پێی لارەسەنگ دەکەن.

لُهَـاث گـڕی تینـوێتی لەهـەناودا، سـەختی سەرەمەرگ.

لُهاس خواردنی کەم، خواردەمەنی کەم.

لهاعَة بێ ئاگایی.

لَهَاق گای سپی، هەرشتێکی سپی.

لُهَام سوپای مەزن، لەشکرێکی گەورە.

لَهانَة کەلەرم، گیایەکی چاندنی گەڵا پانـە بەتۆپ دەردەچێ و پـەلکی دەکرێتـە دۆڵمـە پەلکی زۆر سپی و تورتە، کەلەم.

● **لَهَـبَ ١/النـارَ** ئـاگری داگیرسـاند تـاکو بڵێسەی سەند.

لَهَب زمانەی ئاگر، بڵێسە.

لُهْبَة تینوێتی.

لَهَـثَ لـەتینوێتی یـان لەهیکیـدا سـەگەکە زمانی دەرهێنا.

لَهِثَ تینوی بوو.

لَهثان پیاوی تینوو.

لُهْثَة تینوێتی، هیلاکیی، ماندوێتی.

● **لَهِـجَ ١/ بالـشيء** حـەزی لێکـرد وپێـی سەرسام بوو.

لَهْجَة دیالێکتی زمان، شێوە زار.

لَهَدَ خواردی، لێسایەوە.

لَهْد پیاوی قورس وقەڵەو.

لَهْذَم بڕیی.

لَهْذَم شمشێری تیژی بڕندە.

● **لَهَزَ ١/القومَ** تێکەڵاوی لەگەڵدا کردن.

لَهِز توندوتیژو پتەو.

لَهِسَ لستیەوە، لێسایەوە.

لَهْـسَمَ هەرچـی لەسـەر سـفرەکەدا بـوو خـواردی، هـەموو شتەکانی سـەر سفرەکەی خوارد.

● **لَهَطَ ١/هُ** بەچەپازللە لێیدا، زللەی لێدا.

● **لَهَطَ ١/الثوبَ:** دروماني كرد.

لَهِفَ بۆ ئەوشتەی کەلەدەستی دەرچوو بوو خەفەتی خواردو نیگەران بوو.

لُهِفَ ستەمی لێکرا.

لَهْف حەسرەت.

● **لَهَقَ ١/الشيءُ:** زۆر سپی بوو.

لَهِق، لَهَق گای سپی، هەرشتێکی سپی.

لَهَمَ قوتیدا.

لِهَم هەرشتێکی بەتەمەن وبەساڵاچوگ.

لُهَمّ پیاوی زۆر خێرەو مەن، دەریای مەزن، زەریا.

● **لَهَنَ ١/القومَ:** بەرکوتی پێدان، ناشتاشکێنی پێدان.

لَهْوُ زنێ خەلکی پێی ڕابوێرێن، تەپڵ، هەرشتێ مرۆڤ پێی ڕابوێرێت.

لَهوف قەڵەو، درێژ.

لَهوم پیاوی زۆر خۆر، مێینەی شیرداری وشتر.

لهيب زمانەی ئاگر.

لهيد حوارپێی شەکەت وماندوکراو.

لَهيعة بێ ئاگایی، تەمبەڵیی، تەوەزەلیی.

لَهيف بێچار وستەملێکراو، گرفتارو بەرێشانی ڕۆژگار.

لَيَاح، لِياح بەیانی، سپێدە، بەرەبەیان، هەرشتێکی سپی.

لياط سوو، ڕیبا، گەچ، قسڵ، ڕەنگ.

لياغة نادان وگەمژە.

لَيَاق دامەزراویی و سەقامگیری لەکاردا.

لِياق ڕوناکی ئاگر.

لياقة لیاقەت، لێهاتویی.

لَيَاء زەوی دوور لە ئاو.

لِيَاع بای توندیان بای گەرم.

لَيْتَ کاشکای، بریا، خۆزگە.

لَيْث شێری بێشەو جەنگەڵ، هێزو توانا.

لَيْثة مێینەی شێری بێشەو جەنگەڵ.

● **لَيَّثَ ١/الرجلُ:** وەکو شێری لێهات، لەئازایەتیدا وەکو شێری لێهات.

● **لَيِسَ ١/الرجلُ:** بویە ئازاو چاونەترس. **٢/عنه:** لێی بێئاگا بوو.

لَيْسَ وشەیەکە بۆ (نەرێ) کردنی حاڵ بەکار دەهێنرێت.

لَيط ڕەنگ.

لِيط ڕەنگ، جۆر، پێست، بەرگ وپێستی هەرشتێ.

لِيطة کەوان، کەمان.

لَيَغ گەمژەیی ونادانی تەواو.

ليف توێکڵ یان پێستی درەختی خورما.

لَيَّقَ نەرمی کرد.

لِيَق توێەڵە هەوری بچوکی پرژوبڵاو.

لَيل شەو.

لَيْلة یەك شەو.

لَيْليّ شەوانە.

●لَیْلَـی ٨/الخمـر، سـەرەتای مەست بـون بەمەی.

لَیْمون لیمۆ، بەری درەختی لیمۆ.

لَیَّنَ نرمی کرد.

لَیِّن نەرم.

لِینَة نەرمی.

لَیْنَة تەکیەگاهی نەرم.

لَیَّة چەماوەیی، کووڕیی.

م

ماء ئاو، ئاف ئاب.

● **مـــاءُ ١/العــذب:** ئـاوی شـیرین، ئـاوی سـازگار. **٢/المـالح:** ئـاوی سـوێر، سـوێراو، ئـاوی تێکـەڵ بـەخوێ. **٣/ الزهـر:** ئـاوی گوڵ، گوڵاو. **٤/الوجه:** ئاوی ڕوو، ئابڕوو. **٥/اللحم:** ئاوی گۆشت. **٦/ الـذهب:** ئـاوی ئـاڵتون. **٧/ الـشباب:** ترۆپکـی لاوێتـی، هـەڕەتی گـەنجی. **٨/الـورد:** گـوڵاو، ئـاوی لەگوڵ دەرهێنراو بەدڵۆپاندن.

مَئِـــر، مِئَـــر خراپـەکار، فیتنـە گێـڕ، ئاژاوەچی، تێکدەروگەندەڵ.

مِئَرة دوژمنـی، دوژمنایـەتی، کینـەو ڕق، قسە هێنان و بردن.

● **مَئِـق ١/الرجـل:** خـەریك بـوو لەبـەر توڕەیی وقین بگری.

مَئِق کەسێك بـەخێرایی دەست بـەگریان بکات، گرینۆك.

مَئِنّة ئاماژە، نیشانە.

مِئَوِیّ سەدی، سەدساڵە.

مَئِیْد ناسك، نازك، بەناز پەروەردە.

مآب شوێنگەڕانەوە.

●**ما ١/**ئـامرازی نـەفی کردنـە، وەك ئـەم نمونەیە: **ماهذا بشرا.** ٢/ ئامرازی **زائـدة** یە، وەك ئەم نمونەیە: **فبمارحمة من الله لنـت لهـم. ٣/** ئـامرازی **اسـتفهامیه** بـۆ پرسـیار لـەنائاقڵ، وەك ئـەم نمونەیـە: **ماعنـــدك؟** هـــەروەها پرســـیاری پـــێ دەکرێـــت لەســـیفات وخەســـڵەتەکانی ئاقڵێك: **مازید؟.** لەوەڵامـدا دەگوترێت بۆ نمونــە: **عاقــل اواحمــق. ٤/**وەك ئیـسمی مەوصول بەکاردێت لەڕستەدا، وەك ئـەم نمونەیە: **ماعندکم ینفد وماعندالله باق.** ٥/ وەك ناوێك بـۆ **ابهام** بـەکاردێت، وەك ئـەم نمونەیـە: **اعطنـی کتابـا مـا**. . . . هتد.

مائِـــت نزیـــك بـــەمردن، لـــەحاڵی سەرەمەرگدا.

مائِج شەپۆلدار، پێلدار، مۆنجدار.

مائِـــد خـــواروخێچ، کەســـێك توشـــی سەرسوڕێ بوبێت بـەهۆی مەسـتی یـان سەفەری دەریاییەوە.

مائِـدة سـفرە، خـوان، خـودی خـواردن، زۆری نان خواردن.

مائِر پیاوی کەم ئەقڵ.

مـــائِرة بەهـەمان واتـای **مـائر** دێـت لـە حاڵەتی تەئنیسدا.

مـــائِس پیاوێـك بـەدەم ڕۆشـتنەوە کـەش وفش بکات.

مائِع چـەوریی تـواوە، گـەلحۆ، گێـل، کـاڵ فام، گەمژە.

مائِق گەلحۆ، گێژ، گێل، کاڵ فام، گەوێل.

مـائِلات ژنانێـك لەبـەر مـەکروناز بـە لەنجەولار بەڕێدا بڕۆن، ژنانێك حـەزیان لەداوێن پیسی بێت.

مائِل کەچ، خواروخێچ.

مائِی ئاوی، ئاڤی.

ماتَ مرد، گیانی دەرچوو، کۆچی دوایی کرد.

●**مـاتَ ١/ جوعـاً:** لەبرسـاندا مـرد. **٢/بـرداً:** لەسـەرماندا مـرد، ڕەق بویـەوە. **٣/الحَرُّ:** گەرما نـەماو کۆتـایی هـات. **٤/تِ النارُ:** ئاگرەکە دامردەوە، خۆڵەمێشەکەی ساردبویەوە.

مـاتِع درێـژ لـە هەرشـتێك، هەرشـتێکی باش، خەڵی زۆر سور، پیاوێك کامـڵ بێـت لەڕوی خەسڵەتەکانی خێرەوە.

مَاتَم عەزاداری، پرسە.

● **ماثَ ١/الشيءَ بالشيءِ:** تێکەڵاوی کـرد، ئاوێتەی کرد.

ماثِل چاودێر، دیدەوان، دیدەبان.

● **ماثَلَ ١/هُ بفلان:** لێکی چواند بـەفلان کەس.

ماثِلة چل چرا.

● **ماجَ ١/البحرُ:** شەپۆلی دا. **٢/عن الحق:** لایدا لەهەق.

ماجّ کەسێك بەهەمیشەیی ئـاوی دەمـی بێتە خواری، لیکن.

ماجِد سەربڵند وخاوەن عیزەت، ڕەوشـت جوان، بەخشندە.

ماجِـــدة وشـــترێك کەوتبێتـــە نـــاو لەوەڕگایـــــەکی زۆرەوەو تێــــــری لێ خواردبێت، زۆر لەهەرشتێك.

ماجِعةَ ژنـی کـەم ئـابڕو، ژنـی زیناکـەرو داوێن پیس، قەحبە، حیز.

ماجِـل ئـاو لـەدامێنی چیادا یـان لـەناو شیودا.

ماجِن کوستاخ، چەداوە ڕوو.

● **مـاحَ ١/الرجـلَ:** سـودی پـێ گەیانـد. ئاوی بەمشت دەرهێنا. **٢/الرجلَ:** بەفیزو لـوت بەرزیـــەوە دەرۆشـــت بـــەرێگاداو سەیری سێبەرەکەی خۆشی دەکرد.

مـاح زەردێنـەی هێلکـەی مریـشك یـان سپێنەکەی، جل وپۆشاکی کۆن.

ماحِش زۆر خۆری ورگ زل.

ماحِض کەسێك ئـارەزوی شـیری پاڵفتـەی بێ تێکەڵە بکات.

ماحِقٌ توندوتیزی گەرمای هـاوین، ڕۆژێ زۆر گەرم بێت.

ماحَكَ دوژمنی کرد، دوشمنی کرد.

ماحِل دوژمن، زەوی بێ بەروبوم.

ماحة حەوشەی ناوماڵ.

ماحِی پێغەمبەر (د. خ)چونکە کوفری بنەبڕکرد.

ماخِرة کەشتی.

ماخِض ژنی تازە زاو، زەیسان.

ماخور قەحبەخانە، جێگەی کۆبونەوەی فاحیشەگەران.

● **مادَ ١/هـ**: دەست بەدەستی پێکرد، ئەمڕۆو بەیانی پێکرد، درێژی کردەوە.

● **مادَ ١/الغصن**: لار بویەوە. **٢/الرجل**: کەش وفش وفیزی کرد، توشی سەرە سوڕێ بوو بەهۆی مەستی یان سەفەری دەریایی کردنەوە. **٣/الرجل**: سەردانی کرد.

مادِح ستایشەگەر، سوپاسگوزار.

● **مادَحَ ١/هـ**: ستایش ومەدحی کرد.

مادِخ گەورەو سەربەرز.

● **مادَخَ ١/هـ**: پارمەتیدا وهاوکاری کرد لەسەرخێریان شەڕ.

مادّة مادە، تـوخم وپێکهاتەی هەرشتێك کەقەبارەو بارستایی هەبێت وبۆشاییەك داگیربکات.

مادّي دنیایی، پارەو دنیاپەرست، کەسێك بیـژێت جگە دنیای مادە هیچ بویەکی دیکە نیە، کەسێك بڕوای بەفەلسەفەی ماتەریالیزم هەبێت.

مادِّیـة فەلسەفەی ماتەریالیزم ومادەپەرستی.

مادی مۆڵەتیدا.

ماذا ح شتێك؟، چی؟.

● **ماذَقَ ١/ فلانا فی الود**: بەڕاستی خۆشەویستی لەگەڵ نەکرد.

ماذِیّ هەنگوین، هەرچەکێکی لەئاسن دروستکراو.

ماذِیّة زرێی سپی، زرێی سپی کەجەنگاوەران لەکۆندا دەیانپۆشی.

مارّ ڕێبوار، ڕەفتەنی.

● **مارَ ١/البحر**: شەپۆلیدا. **٢/الشیء**: لەریەوە، جموجوڵی بەملاو لاداکرد. **٢/عیاله**: خواردنی بۆ هێنان.

ماری کێشمەکێشی کرد.

مارِج تیشکی ئاگری زۆر بەتین تێکەڵ بەڕەشی ئاگر.

مارِخ ئاوی ڕەوان، ئاوی لەبەر ڕۆشتوو.

مارِد سەرکەش، شەیتان، بڵند، بەرز.

● **مارَسَ ١/الأمر**: پێوەی خەریك بوو، سەرقاڵ بوو، خۆی تێوەگلاندو مومارەسەی کرد.

مارِض نەخۆش، ناساغ، ناتەندروست.

●**مارَغ** ١/هـ فێڵی لێکرد، چاوبەستی لێکرد.

مارِغ گەمژە، گەلحۆ، گێل، نادان، کەم فام.

مارِق کەسێك لەدین دەرچوبێت.

مارِقَة گروپێك لەخەواریجی نەهرەوان، خەواریج چونکە لەدین دەرچون.

مارِن نەرمەی لوت، لوت.

مارِنان هەردوو کونەلوت.

مارُونی گاوری لوبنانی، مەسیحی لوبنانی.

مارِيّ گوێرەکەی سپی درەوشاوی بێ لەکە، پۆشاکی کۆنە.

مارِيّة مانگایەك گوێرەکەی سپی درەوشاوی بێ لەکەی ببێت.

●**مازَ** ١/الشيءَ جیای کردەوە. ٢/فلان لەجێگەیەکەوە چو بۆجێگەیەکی تر.

مازال هەمیشە، یەکبینە، تا ئێستاش.

●**مازَجَ** ١/هـ تێکەلاوی کرد.

مازَحَ شۆخی کرد، گاڵتەی کرد، سوعبەتی کرد، گەمەوگاڵتەی کرد.

مازِح، مَزّاح، مُزاح: نوکتەباز، سوعبەتچی.

مازِن هێلکەی مێروله، گەرای مێروچه.

مازوت نەوتی ڕەش، پترۆڵی ڕەش.

مازور ماسی گرە، ماسی گرەك، ماسی خۆرە، ماسی گیرە.

مازِيّ دوور وپێچەوانە.

●**ماسَ** ١/الرجلُ چاکی کرد، تاشی. ٢/الرجلُ بەفیزوکەش وفشەوە ڕۆشت بەرێگەدا.

ماس ئەڵماس، بەردێکی زۆر سەخت وبەنرخە، هەرپێداویستی یەکی زۆر گرنگ.

●**ماسا** ١/هـ گاڵتەی پێکرد.

ماسِح درۆزن، زۆر درۆزن.

ماسِحَة ئارایشت کەر، کەسێك پیشەی ئارایشت کردن بێت.

ماسِخِيّ کەوان ساز.

ماسِط ئاو وگیای سوێر.

ماسورة لوله، بۆری.

ماسُونِيّة ماسۆنیەت، ڕێکخراوێکی جیهانی نهێنیه.

ماسِیء بێ باك، بێ دەربەست.

ماش بیادەڕەو.

● **ماشَ** ١/الشيءَ بالشيءِ تێکەلاوی کرد، ئاوێتەی کرد.

● **ماشا** ١/هـ لەگەڵیدا ڕۆشت، لەتێکیدا ڕێڕەوی کرد.

ماشِط ئارایشتگەر، کەسێك پیشەی ئارایشت کردن بێت.
ماشِطة ژنی ئارایشتگەر.
● **ماشَقَ ۸/ە** شەڕە جنێوی کرد لەگەڵیدا، شەڕەجوێنی کرد لەتەکیدا.
ماشِل، مَمشُول پیاوی لاوازی کەم گۆشت.
ماشِيَة چوارپێ، ئاژەڵ، مەڕو مانگاو بزن و وشترو. . . هتد.
ماصَ بەدەست هەڵی گلۆفت.
ماصِر وشترێك کەم کەم شیر لەگوانی بێتەدەر نەك بەخێرایی، پەردەو بەربەستی نێوان دووشت.
ماصَعَ جنێویدا.
ماصِع بریکەدار، ئاوی سوێر، ئاوێکی کەمی لێڵ، وشترێك شیری کەم بێت.
ماصِل شیرو دیاریی کەم.
ماضِ تیژ، برندە، شمشێر، ڕابردوو، لای زانایانی نەحوو فرمانێکە دەلالەت بکات لەوەختێکی پێشتر لەو کاتەی هەنوکە تۆی تێدایت.
ماضِح لەکەدارکەری ناموس و ئابروی کەسێك.
ماضِر شیری ترش، شیری ترشیاگ، شیری ترشەڵۆك کەزمان بسوڵێنێتەوە.

ماضِغان دووڕەگی ژێرچەناکە.
ماضِغَة گەمزە، گەلحۆ، گیل، کاڵ فام.
ماضِيّ شێری بێشەو جەنگەڵ، ڕابردوو، شمشێری تیژ، پێشینان.
● **ماطَ ۸/عن کذا:** دورکەوتەوە. **۲/ە** دوری خستەوە. **۳/الرجلَ:** ستەمی کرد، تۆبزی کرد.
ماطِخ نەسپی نەرم ڕەفتار.
ماطِر هەوری بەباران، باراناوی.
ماطِع پاڵفتە، پاکژ، بێ خەوش، خۆلاسە.
● **ماطَلَ ۸/ە** دەسی دەسی پێکرد، دەس بەدەستی پێکرد، ئەمڕۆو بەیانی پێکرد.
● **ماظَّ ۸/ە** دوژمنایەتی کرد جنێوی پێدا.
ماعَ بەسەر زەویدا پەڕاکەندە بوو وڕژا.
ماعِز بزن، ئاژەڵی بەشاخ وریشی دایکی گیسك وکار، هەرشتێکی ڕەق وسەخت.
● **ماعَكَ ۸/ە** بۆقەرزەکەی دەستاو دەستی پێکرد، مۆماتەڵەی پێکرد.
ماعون باران، ئاو، هەرچی کەلوپەلێك سودی لێ ببینرێت لەناو ماڵدا وەك قاپ و قاجاخ و تەورو. . . هتد، زەکات، گوێ ڕایەڵی، هەرکاریکی چاك، بڕێکی دیاری

کــراو کاغــەز ژمارەکــەی بگاتــە (٥٠٠) گاغەز.

●**ماغَ ١/السنور:** دەنگی هەڵبڕی.

●**ماغَثَ ١/ه:** دژایەتی کرد.

مافَعَلَ چــی کــرد؟ چ کــارێکی کــرد، چ کردەوەیەکی لێ وەشایەوە؟.

● **ماقَ ١/الرجل:** کەم فام بوو، فامی کەم بوو. ٢/**المبیع:** هەرزان بوو.

●**ماقَــتَ ١/الرجــل:** زۆری بوغزانــد، بوغزاندی.

●**مــاقَسَ ١/ه:** یــەکتریان نقــوم کــرد لەئاودا.

ماقِط گوریسی دۆڵچە.

● **ماقَــلَ ١/ه:** یــەکتریان نقــوم کــرد لەئاودا.

ماکِـث کەسـێك لەشـوێنێکدا بمێنێتــەوە ودابنیشێت.

ماکِـد کەسـێك لەشـوێنێکدا بمێنێتــەوە ودابنیـشێت، ئاوێـك هەمیـشەیی وشــك نـەکات، وشترێك شیری زۆربێت و وشـك نەکات.

مــاکِر فێڵبــاز، فریــودەر، تەڵەکەچــی، چاوبەست کەر.

ماکِس باج وەرگر، باج سێنەر، باجگر.

ماکِن بەرقەرار، دامـەزراو، بـنج داکوتـاو، سەقامگیر، پایەدار.

●**مـالَ ١/** لار بویـەوە. ٢/مـاڵ و سـامانی زۆر بـــوو. ٣/**الی الـــشيء او الـــشخص:** ئارەزوی کردیان خۆشی ویست. ٤/**الحاکمُ في حکمـه:** سـتەمی کــرد. ٥/**ت الـشمسُ:** لەناوەڕاســـتی ئاسمـــان نـــەماو نزیـــك کەوتەوە لەئاوابوون، لاروخوار بوو.

مــال سامان، مـاڵ، دارایی، لای عەرەبـە گونــد نــشینەکان مەبەســت لێــی ولاّخ وەمەڕو بزن و وشتر دەگرێتەوە، پارەپول.

● **مـــالأ ١/ه علـى الأمــر:** یارمەتیــدا، هاوکــاری و کۆمــەکی کــرد، هاریکــاری ویاریەیدا.

●**مالَثَ ١/ه:** یاری لەگەڵدا کرد.

مالِج ماڵەی وەستا، کەمچە.

●**مالَحَ ١/ه:** نانی لەگەڵدا خوارد.

مالِح ئاوی سوێر، ئـاوی خـوێ دار، ئـاوی تێکەڵ بەهۆی خوێ، هەرشتێکی سوێر.

●**مــالَغَ ١/ه:** یــاری وســوعبەتی لەگــەڵ کرد، گەمەو شۆخی لەتەك کرد.

مالطَة دورگەی ماڵتە.

مــالِطي دانیــشتوانی دورگــەی ماڵتــە، خەڵکی دورگەی ماڵتە.

●**مالَطَ ١/ه:** تێکەڵاوی کرد.

مالِغ گەمژەو گەم فامێك قسەی قۆڕو نەشیاو بكات.

●**مالَقَ** ۱/ه: مەرامی بۆ كرد، ڕوپامایی بۆ كرد كورد بەو جۆرەی دواندن دەڵێت: ماستاوی بۆ كرد.

مالك خاوەن موڵك، خاوەنی هەرشتێك، ناوێكە لەناوەجوانەكانی خوای گەورە، فەرمان ڕەوا.

مالَم مەگەر.

مالیّ كارشناسی دارایی، كەسێكی شارەزا لەبواری داراییدا.

مالیّة دارایی، نوسینگە یان وەزارەت وفەرمانگەی تایبەت بەدیسپلاندنی كاروباری دارایی.

●**مانَ** ۱/درۆی كرد، قسەی ناڕاستی كرد. ۲/**الأرضَ**: كێڵای بۆ كشت وكاڵ.

مان ئەو ئاسنەی زەوی پێ دەكێڵرێت، گاسن.

●**مائحَ** ۱/ ت **العينُ**: فرمێسكەكانی بەدوای یەكدا هاتنەخوارەوەو لێی نەبڕان.

مانَعَ بەربەستی كرد، ڕێگەی گرت لێی.

مانِع بەربەست، ڕێگر، كۆسپ، لەمپەر، قەدەغەكار، هەرچییەك بەربەست و قەدەغەت بكات لەشتێك.

●**مانی** ۱/**الرَّجلَ**: چاوەڕوانی كرد، موداراى كرد. ۲/**الرَّفيقَ**: لەدوای ئەو سوار بوو، بەدوایدا سوار بوو، بەنۆرە لەدوای ئەو سوار بوو.

ماوِيّة ئاوێنە، قودیك، عەینەك، نەینەك، نەینوك، جام.

●**ماهَ** ۱/ شمشێری بەئاوی ئاڵتون ئاودا. ۲/**الرَّجلُ**: ئاوی پێدا. ۳/**الشيءَ بالشيءِ**: تێكەڵاوی كرد. ٤/ت **البئرُ**: ئاوی زیاد بوو. ٥/ت **السفينةُ**: ئاوی تێ چوو.

ماه دینار، ئاو.

ماهِج شیری خۆلاسەی بێ تێكەڵ، شیرو بەزی تەنك.

ماهِر زیرەك، چاوتیژ، پێچەوانەی تەمەڵ.

●**ماهَرَ** ۱/ه: لەمەهارەت و زیرەكیدا بەسەریدا زاڵ بوو.

ماهِل پێشڕەو لەچاكەدا، پێش دەستی كەر لەچاكەدا.

●**ماهَنَ** ۱/ه: سەرقاڵ بوو پێیەوە، خەریك بو پێیەوە، مومارەسەی كرد.

ماهِن خزمەتكار، بەندە، كۆیلە.

●**ماهَة** ۱/ئاوڵە، خوریكە، خورویلكە، هاوڵە. ۲/بیرێك ئاوی زۆر تێدابێت.

ماهِيّة كرۆك وجەوهەری شت.

ماهيَّة مانگانه، كرێی مانگانه، هەق كاری بەمانگانه دراو، هەقیقەتی شت.

●**مايَر ١/ه**: لاسایی كردەوه، دەمەلاسكێی كردەوه.

مَاثَم گوناه، خراپەو تاوان.

مَاخَذ شێوه، ڕەوش، پرۆگرام وپەیڕەو.

مَأَدَ نەرم بوو، ناسك بوو.

مَأْد گیای ناسك ونەرم، پیاوی بەنازپەروەردەكراو.

مَأذَنَة مناره، شوێنی بانگدان، میمبەر.

مَأذونِيَة مۆڵەت، مۆڵەتدان لەبڕوانامەی بەرزی زانیاریەكاندا.

مَأذون ڕێگەدراو، مۆڵەتدراو، بڕوانامه پێ بەخشراو لەزانستەكاندا، كەسێك مۆڵەتی پێ بەخشرابێت.

مَأرَب ئارەزوو، خواست.

مَأزَق تەنگانه، شوێنی تەنگ و تەسكەلان.

●**مَأسَ ١/عليه**: توڕه بوو. **٢/بين القوم**: ئاژاوەی نایەوه.

مَأْس كەسێك گوێ نەگرێت بۆ ئامۆژگاری كەسانی تر.

مَأساة بەدبەختی، تراژیدیا.

مَأق قوڵپەی گریان.

مَأق، مُؤق گۆشەی چاو، ڕێڕەوی فرمێسك لەقتنچكی چاودا.

مَأقَة گریان، گریانی بڵند.

مَأكَلْ خۆراك، هەرچی یەك بخورێت.

مَأكول خوراو، هەرچی یەك بخورێت.

مَأل قەڵەو، گۆشتن.

مَآل پەناگا، حەشارگه، جێگەی خۆشاردنەوه لەهەرمەترسییەك.

مَألوف هەرچیەك مرۆڤ پێی ئاشنابێت وناموٚنەبێت بەلایەوه.

مَألوق شێت، تێكچوك لەڕوی هۆش وئاوەزەوه.

مَألَة باخ، مێرگوزار، باخچه.

مَأمَل ئومێد، ئارەزو، خۆزگه، هیوا، جێگەی ئومێد وئاوات.

مَأمَن پەناگا، هەرجێگەیەك بێ وەی وبێ ترس بێت.

مَأن ئاسنێكه زەوی پێ دەكێڵرێت.

مَأنَة ناوك ودەوروبەری لەسكدا.

مَأو سەختی، تەنگانه.

مَأوَة پەناگا، جێگەی خۆحەشاردان.

مَأوَة زەوی نزمەلان.

مَأوى پەنا، پەناگا.

مِأَة سەد، دەجاران دە، ١٠×١٠، سەت، ژمارەی دوای نەوەت ونۆ.

●**مأى** ٨/ **الجلد**: درێژی كرد. ٢/**الشجرة**: گەڵای كرد. ٣/**بينهم**: ئاژاوەو خراپەی نایەوە.

مُباح ڕێگەدراو، ڕەوا، دروست.

مبادیء بنەمای سەرەكی، بناغەو پایەی بنەڕەتی هەرشت ومەسەلەیەك.

مُباراة پێشبڕكێ لەتۆپ تۆپێن ویاری تردا.

مُباشِر ڕاستەخۆ.

مَبانی ئەپارتمانەكان، بیناو شوققەكان.

مُبْتَدأ سەرەتا، یەكەم، لەڕستەدا بەشی نیهاد دەگرێتەوە.

مُبْتَدِع نوێكار، بیدعەچی.

مَبحَث لێكۆڵینەوە، بەدوادا گەڕان، شوێنی لێكۆڵینەوە.

مَبدأ بنەڕەت، هۆكار.

مَبْدَإي پەیوەست بنەڕەت ومەبدەئەوە، بنەڕەتی، ئوصولی.

مِبْراة قەڵەم دادەر، پێنوس تاش.

مِبْرَد بڕبەند، بڕبەن، مڕمەند، مورەت، ئامرازی ئاسن ڕنین.

مَبْرَدة هەرچی یەك ببێتەهۆی ساردكردنەوە، فێنك كەرەوە.

مُبَرِدة فێنك كەرەوە، موبەریدە.

مُبَرْسَم كەسێك پەردەی نێوان جگەرو دڵی هەوی كردبێت.

مُبَشِر مزدە دەر، مزدە بەخش.

مِبْطان ورگن، ورگ زل.

مُبْغَض نەفرەت ئەنگێز.

مبغى پێویستی وداواكاری، جۆری پێویستی، جێگەی داواكاری وپێویستی.

مَبْلَغ بڕ، ئەندازە، بڕێك پارە یان هەرشتێكی تر، سنورو كۆتایی هەرشتێك.

مُبَلِّغ گەیەنەر، هەواڵ گەیەنەر.

مبنى ئەپارتمان، شوققەو بینا.

مَبْهوت سەرسام، حەیران.

مُبيد لەناوبەر، فڕكەر.

مَبيع كاڵای فرۆشراو.

مُبِيْن ئاشكرا، ڕون وبێ پەردە.

● **مَتّ** ٨/**ه**: درێژی كردەوە.

متات خزمایەتی ونزیكی، گوریسی دۆڵچە.

●**مَتاع** ٨/ كەل وپەلی ناوماڵ. ٢/هەرچیەك مرۆڤ لەبەری بكات یاخود ڕای بخات، هەرچی یەك مرۆڤ سودی لێ وەربگرێت لەدنیادا جگەلە زیو و ئاڵتون.

متانَة بەهێزیی، بەتوانایی و توندوتۆڵی.

●**مَتَأَ ١/هُ**: بەگۆچان لێیدا.

مُتَأَخِّر کەسێك لەگەڵ داب ونەریتی هاوچەرخدا هەڵنەکات و واز لەنەریتی باوباپیران وبۆماوە نەهێنێت، دواکەوتوو.

مَتْجَر جێگەی بازرگانی کردن، خانەی بازرگانی، بازرگانی کردن.

● **مَتَحَ ١/فلاناً**: لێیدا، دای بەئەرزدا.

مُتْحَف مۆزەخانە، شوێنی دانانی کەلوپەلی مێژوویی ودێرین بۆ نمایش کردن.

●**مَتَخَ ١/الشيءَ**: بەرزبوویەوە، بڵند بوویەوە.

●**مَتَدَ ١/بالمكان**: تیایدا مایەوە، سەقامگیر ونیشتەجێ بو تیایدا.

●**مَتَرَ ١/الحبلَ**: درێژی کردەوە. **٢/الشيءَ**: بڕیی، لەتی کرد.

مِتْر ئەندازەی سەت سانتی مەتر، ١٠٠سم.

●**مَتَشَ ١/الشيءَ**: بەپەنجەجیای کردەوە، بەپەنجە پرژوبلاوی کردەوە، کۆی کردەوە.

●**مَتِشَ ١/ت عينه**: بەهۆی برسێتی یان گەرمی خۆرەوە تاریکایی بەسەردا هات.

مُتَشَرِّد ئاوارە، وێڵ گەرد، هەڵومدا، دورلەژینگەی خۆ، تەرە.

مُتَطَرِّف زیادەڕەو، توندڕەو.

مُتَطَوِّع خۆبەخش، کەسێك لەخۆە کاری چاکەی زیادلە پێویستیخۆی بکات.

مُتَطَهِّر خۆپاك کەرەوەی خۆپاك ڕاگر.

●**مَتَعَ ١/الشيءَ**: درێژبویەوە. **٢/النبيذُ**: سوریەکەی زۆر بوو.

●**مَتَّعَ ١/الشيءَ**: درێژی کردەوە.

مُتَعَبَّد ئەو جێگەیەی خواپەرستی تێدا دەکرێت.

مُتْعَة دۆڵچە، سەتڵی چەرمین، مەشکە، مەشك، پێستەی حەیوانی گووراو کەماستی تێدا دەژێنن.

مُتْعَة توێشویەکی کەم، مارەکردنی ژن بەشێوەی کاتی بۆ چێژ لێ وەرگرتن.

مَتْفَحة باخی سێو، سێوستان.

مُتَّقي پارێزکار، لەخواترس، خۆپارێز لەهەرکارێك خواپێی ناخۆش بێت.

مُتَكاسِل تەوەزەل، خۆتەمەڵ کەر.

مُتَّكَأ هەرچیەك پاڵی لەسەر بدرێتەوەو شانی لەسەر دابدرێت.

مُتَكَلِّم کەسێك شارەزای زانستی کەلام بێت، جێگەی قسەکردن.

مُتَّكِيء شان دادەر، کەسێك پاڵی دابێتەوە یان شانی دادابێت.

مُتَلالي درەخشاو، بریکاو، هەرشتێك بریکە بداتەوە.

مُتَلَوِّن كەسێك لەسەریەك جۆرە ڕەوشت نۆقرە نەگرێت، ڕەنگاوڕەنگ.

مَتُنَ ڕەق وسەخت وبەهێز بوو، هێزی پەیدا کرد.

●**مَتَنَ ١/ه بالسوط،** لێیدا، زۆربە سەختی لێیدا بەقامچی.

●**مَتَّنَ ١/الشيء،** توندوتۆڵ ودامەزراوی کرد.

مَتْن پشت، دەق، تێکست.

●**مَتْنُ ١/الأرض،** هەرجێگەیەك بەرزوتەخت بێت. ٢/**الشيء،** ئەو بەشەی دەردەکەوێت. ٣/**الطريق،** ناوەڕاست وپانتایی ڕێگە. ٤/**الكتاب،** دەقەکەی بەدەر لەڕافەو پەراوێزە لەسەر نوسراوەکانی.

مُتَنَعِّم کەسێك سامان ومالّی زۆربێت، کەسێك حالّ وگوزەرانی خۆش بێت.

مَتْنَة زەوی بەرزو ڕەق وسەخت.

مُتَواصِل بەردەوام و بەدوای یەکدا هاتوو لەهەرشتێك.

مَتُوح دوور، بیرێك ئاوی زۆر تێدابێت یان بنکەکەی نزیك بێت بەجۆرێك بەدەست ئاوی لێ دەربهێنرێت.

مُتُوع گەشتن بەکۆتایی بەرزی وبلّندی.

مُتَوَفّي مردوو، کەسێك کۆچی دوایی کردبێت.

مُتَوَقِّد ڕۆشنایی بەخش، بلاّوکەرەوەی ڕۆشنایی.

مُتَهَجِّد کەسێك لەخەوهەستابێت بۆ نوێژکردن، شەونوێژکەر.

مَتى کەی؟چ کاتێ؟ چ وەختێ؟، ئامرازی پرسیارکردنە لەکاتی ڕودانی هەر ڕوداوێك.

مَتّى ناوی ئەوکەسەی کەئینجیلی مەتی نوسیوە.

مَتِين توندوتۆڵ، بەهێز، سەخت وڕەق، بەرقەرارو سەقامگیر، ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە.

●**مَثَّ ١/العظم،** چی تێدا بوو ڕژا. ٢/**الرجل،** لەتاوقەلّەوی ئارەقی کرد. ٣/**الحديث،** پەخشی کرد، بلاّوی کردەوە. ٤/**شاربَهُ،** سمێڵی چەوریی تێوە چوو وبەدەستی سڕیی.

مَثابَة جێگەی کۆبونەوە، ژوانگە.

مَثاث ڕۆن وچەوریی موی سەر.

مَثّال پەیکەر تاش و وێنەکێش، موجەسەم ساز.

مِثال بڕ، ئەندازە، شێوە، نمونە، تۆڵە، نوێنی لەسەر نوستن.

مَثالَة حالّ باشی، باشی حالّ وگوزەران.

مِثالی نمونەیی، ئەو شتەی دەکرێتە نمونە لەخەسڵەتە جوانەکانیدا.

مِثالیّة ئایدیالیسم، فەلسەفەی پێچەوانەی ماتەریالیزم.

مُثبَت سەقامگیر، دامەزراو، نەخۆشێك بەهۆی قورسی نەخۆشیەکەیەوە نەتوانێت نوێنەکەی بەجێ بهێڵێت.

مُثری ماڵدار، دەوڵەمەند، خاوەن سامان.

مَثغَر کەلێن.

مَثقال مسقاڵ، بەئەندازەی نوکی دەرزی، گەردیلە.

مثقالَ ذرة: زۆر بچوك، ئەندازەی گەردیلەیەك کەهەرگیز بەچاو نابینرێت.

مِثقَب ئامێرێکە بۆ کون تێکردن، پیاوی زیرەکی زۆرلێزان.

مُثقّف رۆشنبیر، روناکبیر، رۆشنفیکر.

●**مَثَلَ** ١/ **فلانا بفلان**، لێکی چواندن، فلان کەسی بە فلان کەس لێکچواند. ٢/ نوێنەرایەتی کرد. ٣/ **الحدیث**، رونی کردەوە. ٤/**بالقتیل**، تەرمەکەیی شێواند، تەرمی کوژراوەکەی شێواند.

●**مَثَلَ** ١/ **بین یدی فلان**، لەبەر دەستیدا راوەستێنرا.

مِثل وەك، شێوە، هاوشان وهاوشێوە.

مَثَل پەند، داستان، بەڵگە، ئەوقسە پڕماناپانەی لەناوخەڵکدا باوەو بۆهەرمەسەلەیەك پەندێکی تایبەت دەبێژن، پەندی پێشینان.

مُثلَة سزاو بەلا.

مَثُلَة ئەو بەلاو ناڕەحەتیانەی دوچاری سەدەکانی رابردوو بون و هەنوکە بونەتە پەندو وانەیان لێ وەر دەگیرێت.

مُثمِر بەردار، سودبەخش، هەر درەخت ودارێك بەروبوم بدات.

مَثِن میزی لەمیزڵدانیدا ڕانەدەگرت، میزی بەخۆی ڕاگیر نەدەکرد.

مَثِن کەسێك میزبەخۆی ڕاگیرنەکات لەمیزڵدانیدا، میز بەخۆداکەر.

مُثَنّی دوتایی.

مَثوبة پاداشت لەسەرکردەوە ئیدی چاك بێت یان خراپ بەڵام زیاتر لە بەرانبەر پاداشتی چاکدا بەکار دەهێنرێت.

مَثوی مەنزڵ، ماڵ، جێگەی نیشتەجێ بوون.

مَثیل شێوە، هاوشان دەگوترێت: (**لیس له مثیل**، واتە هاوشێوە یان هاوشانی نیە).

مَجّ دنکۆڵەی ماش.

مَجّاج نوسەر.

مَجّاح خۆبەزلزان، لوت بەرز.
مُجادَلَة گفت وگۆی بەمشت ومڕ، ڕوبەڕوبونەوە بەگفتوگۆ.
مجار دەم بەس وپێوەندی وشتر.
مَجاز ڕێگە، پرد، واژەیەك مانای بنەڕەتی خۆی لێی داڕنرابێت ومانایەكی پێ درابێت كەتەم ومژی بۆ دروست بكات.
مَجاعة برسێتی، پێچەوانەی تێرێتی.
مَجال بوار، زەمینە.
مَجّان خۆڕایی، بێ بەرانبەر، هەرچی شتێك بەخۆڕایی بدرێت.
مُجاهِد كەسێك بۆ بەرگری لەئاینی ئیسلام بجەنگێت وئامادەبێت گیانی خۆی ببەخشێت، تێكۆشەر.
مُجتَمَع جێگەی كۆبونەوە، كۆمەڵگە، كۆمەڵگا.
مُجتَهِد كەسێك زۆر شارەزابێت لەزانستی ئیسلامیداو بتوانێت خۆی فەتوابدات، كۆششكار.
مَجَحَ شانازی كرد، لوت بەرزی نواند.
●**مَجُدَ** ١/خاوەنی سەربڵندی بوو. ٢/**الراعیُ الإبلَ**: ئالفی پێداو تێری كرد.
●**مَجَّدَ** ١/**فلاناً**، گەورەی كرد، كردیە خاوەن سەربڵندی. ٢/**العطاءَ**: زیادی كرد، زۆری كرد.
مَجد گەورەیی، سەربڵندی، هەر زەویەكی بەرزوبڵند وەك ناوچەی (نەجد).
مَجْدَرَة شایستە، شیاو، شایان.
مَجَرَ تینوی بوو، تینو بوو.
مَجْر سوپایەكی زەبەلاح وگەورە، زۆر لەهەرشتێك، كۆرپەی نێوسكی مەڕو وشتر، سوو، ئەقڵ، ژیری، ئاوەز.
مَجَر وڵاتی مەجەرستان.
مُجَرَّب هەرشتێك تاقی كرابێتەوە، ئازمودەكراو.
مُجْرِم تاوانبار، گوناهكار، تاوانكار.
مَجروح برینداار، زامدار، زامار، برینار.
مَجَرَّة كەهكەشان، گەلەستێرە.
مَجْری ڕێڕەوی ئاو.
مَجزَرَة جێگەی سەربڕینی ئاژەڵ، قەسابخانە، كوشتارگا.
مَجْزَم پڕ، لێوان لێو، پێچەوانەی خاڵی.
●**مَجَّسَ** ١/**ه** كردیە ئاگرپەرست، كردیە مەجوسی.
مَجَعَ خورمای خواردو شیری بەسەردا خواردەوە.
مَجِعَ شەرم و ئابڕوی كەم بویەوە.

مَجْع سوعبەتچی، شۆخی باز.

مَجِعَة، مِجَعَة، مُجَعَة ژنی بێ شەرم وئابڕوو، ژنی داوێن پیس.

مِجْعَة ژنی نەفام، ژنی کەم ئەقڵ.

مَجْلِس شوێنی دانیشتن، ئەنجومەن.

مَجْمَع جێگەی کۆبونەوە، ئەکادیمیای زانستی و وێژەیی وهونەری.

مَجْموع کۆ، کۆی کۆمەڵێك ژمارە یان شتی پەرتەوازە.

●**مَجَنَ ١/الهيةَ**؛ ڕەق وسەخت بوو، سوعبەتی کردو ئابڕوی کەم بویەوە.

مِجَنّ قەڵغان، سووپەر.

مِجْنَب قەڵغان، سوپەر.

مَجْنون دێوانە، بێ ئەقڵ، شێت.

مَجُوس نەتەوەیەکن ئاگریان هەمتاو(خۆر) دەپەرستن، زەردەشت پێغەمبەر.

مَجوسی زەردەشتی، وشەیەکە بەعەرەبی کراوی وشەی "میخ گوش"ی فارسیە کەبەمانای "دووگوێ بچوك)دێت، هەروەها لەبەرانبەر زاناو داناو فەیلەسوفیشدا بەکاردێت.

مُجَوَّف پیاوی ترسنۆك، پیاوێك هێندە نەوێرو ترسنۆك بێت وەك ئەوەی دڵ لەناوسکیدا نەبێت وناوسکی خاڵی بێت.

مِجهار کەسێك نەریتی وابێت بەدەنگی بەرز بدوێت، بڵندگۆ.

مِجْهَر وردبین، میکرۆسۆپ.

مَجْهُول نادیار، نەناس، فرمانێك بکەرەکەی نادیار بێت.

مَجید بڵندپایە، سەربەرزو خاوەن گەورەیی، ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە.

مَجیدی پارچە زیوێکی پاڵفتە بوو لەسەردەمی عوسمانیەکاندا نرخی(٢٠قرش) بوو بەناوی عبدالمجیدی یەکێك لەسوڵتانەکانی عوسمانیەوە ناونرابوو.

مَجیء هاتن.

مَحَّ کۆن بوو، کۆن بوو و بەکەڵك نەما.

مُحّ پاڵفتە لەهەرشتێك، سەرگوڵ وسەرتۆپی هەرشتێك.

مَحّ جلکی کۆنە، پۆشاکی کۆن.

مَحَا پاکی کردەوە و ئاسەواری نەهێشت.

مَحّاج درۆزن.

مَحّاح زۆر درۆزن، کەسێك بەقسەکانی قایلت بکات نەك بەکردەوەکانی.

مُحادَثة گفتوگۆ، هەمپەیفین، دیالۆك، ئاخاوتن.

مُحَاسَبَة لێپرسینەوە، ژمێریاری، حسابداری.
مَحاسِن کردەوە جوانەکان، ڕەوشت و کردارەچاکەکان.
مَحاش کەلوپەلی ناومالّ، شمەك.
مُحاش سوتاو.
مِحاش کۆمەڵێکن لەهۆزی جیاجیا کۆدەبنەوەو لای ئاگرێکدا پەیمان دەبەستن.
مَحّاص درەخشاو، بریکەدار.
مُحاضَرَة کۆ وتار.
مِحَال فرِوفێلّ، تەڵەکە، سزاو ئەشکەنجە، توانااداری وبەهێزی، لەناوبردن و لەناوچوون، دوژمنایەتی.
مَحّال شەیتان، فێڵباز، فرِوفێلّ کار.
مُحال ئەستەم، زۆر نارەحەت، مەحالّ.
مَحَالَة فێلّ، تەڵەکە.
مُحاماة دەستەی بەرگری کار لەبەرانبەر دەستەی داواکاردا، پیشەی پارێزەری.
مُحامی پارێزەر.
مُحاوَلَة هەولّ، کۆشش.
مُحِبّ خۆشەویست.
مِحْبَرة قوتوی لەشوشە دروست کراوی مرەکەب، مرەکەفدان.
مَحَبّة خۆشەویستی.

●**مَحُتَ ٨/اليوم:** سەخت وگەرم بوو.
●**مَحَتَ ٨/فلاناً:** پڕی کرد لەقین، بەتەواوی تورەی کرد.
مَحْت ڕۆژی گەرم وسەخت، سەخت و توند لەهەر شتێك، پیاوی ژیرو ئاقلّ، پالّفتە لەهەر شتێك.
مُحتَرِف پیشەوەر، دەست ڕەنگین، پرۆفیشنالّ.
مُحْتَضَر کەسێك لەساتەوەختی گیان دەرچوندا، کەسێك لەسەرەمەرگدا.
مُحْتَمَل چاوەڕوان کراو، هەرچیەك ئەگەری ڕودانی هەبێت.
مَحّ درۆی کرد، ڕاستی نەگوت.
●**مَحَحَ ٨/** پەلەی کرد، خێرای کرد. **٢/ت و الريح الأرضَ:** خۆڵی لەسەر لابرد. **٣/اللبن:** ژەندی، ماستی ژەند.
مَحَجّة ڕێی ڕاست، ڕاستە شەقام.
مُحّ، مُحّة زەردێنەی هێلکە.
مُحْدَث تازە، نوێ، نۆ.
مُحَدَّد دیاری کراو.
مَحْدود سنوردار، خاوەنی ئەندازەو سنور.
مِحْراب جێگەی پێش نوێژی کردنی مامۆستا لەمزگەوتدا، میحراب، لانەی شێر، ئازارو چاو نەترس، قیبلە.

مِحراث گاسن، ئامرازی کێلآنی زەوی.
مُحَرِّك ماتۆڕ، بزوێنەر.
مَحروق سوتاو، سوتیاگ.
مَحروم بێ بەخت، بێ بەش، بێ بەشکراو.
مَحْسُوس هەست پێکراو، زەویەك توشی لێشاوی کوللە بوبێت.
مَحْشَر جێگەی کۆکردنەوەی خەلکی بۆ لێپرسینەوە لەدوای زیندوبونەوە لەقیامەتدا.
● **مَحَصَ ١/الشيءَ:** لەهەموو ناتەواوی ولەکەیەك پاکی کردەوە.
● **مَحَّصَ ١/الشيءَ:** لێی کەم کردەوە. **٢/ه عنه:** دوری خستەوە وپاکی کردەوە. **٣/الرجلَ:** تاقی کردەوە.
مَحِص زێی نەرم وناسکی کەمان.
مِحْصَد ئامرازی دروێنەکردن، داس، دارێ.
مَحصول وەدەست هێنراو، بەرهەمی دەغڵ.
مَحْضَ نەژادی پاك وبێ لەکەبوو.
مَحَضَ شیری پالفتەی خواردەوە.
● **مَحَضَ ١/الرجلَ:** شیری پالفتەی پێدا تابیخواتەوە.

مَحض شیری پالفتەی بێ ئاو، هەرشتێکی پالفتەوبێ خەوش.
مَحض شیری پالفتەی بێ تێکەڵەو ئاو.
مَحضَر جێگەی ئامادە بون، ئامادەگی، ئیفادەی دەستنوسی گەواهی دانی پیاوی پۆلیس یان ئاسایش بۆ دادگا، کۆنوسی هەر دانیشتن وئیفادەو بڕیارێ.
● **مَحَطَ ١/الوتَرَ:** پەنجەی بەسەردا گێڕا بۆ وەی چاکی بکات.
مَحط ئاوی لوت، چڵم، ئاوی خەستی کەپۆ.
مَحَطَّة وێستگە، وێستگەی شەمەندەفەر، ئێستگە، ئێستگەی ڕادیۆیی یان تەلەفیزیۆنی.
مَحْفَظَة کیف، تورەکەی چەرمین بۆ شت تێخستن، جزدان، جانتا.
مَحفَل ئەنجومەن، جێگەی کۆبونەوە، کۆمەڵگە.
● **مَحَقَ ١/الشيءَ:** پوچەڵی کردەوە، بەتاڵی کردەوە. **٢/فلاناً:** لەناوی برد. **٣/الحرُّ الشيءَ:** سوتاندی.
● **مُحِقَ ١/الرجلُ:** لەمەرگ نزیك بویەوە.
مَحق تۆقێ دارخورمای لەنزیك یەکەوە نێژراو.
● **مَحَّقَ ١/الشيءَ:** پوچەڵی کردەوە.

مَحَقَة تیاچوون، لەناوچوون.
محَك پێومر.
مُحْكَم سەقامگیر، توندوتۆڵ.
مَحْكَمَة دادگا، جێگەی یەکلایی کرنەوەی ناکۆکیـەکان و لێپرسـینەوەی تـاوان وحوکمدان بەسەر تاوانبارانداا.
● **مَحَلَ ١/الشيءَ:** درێژی کردەوە.
● **مَحِلَ ١/المكانُ:** بێ بەرو بوم بوو.
مَحْـل برسـێتیەکی زۆر، سـەختی و تەنگانـە، بـێ بـەروبومی و وشکەسـاڵی و بێ بارانی، تەپوتۆز، فروفێڵ، تەڵەکە.
مَحْلَة زەویەك بەروبومی نەبێت.
مَحَلَ جێگە، شوێن، شوێنکار.
مَحْمِـل کـەژاوە، سـندوقی زل کەلەسـەر پـشتی بارەبـەر دادەنـراو بنیـادەمی تیاسوار دەبوو.
محمول هەڵ گیراو، سوارکراو.
مَحمـوم تـادار، کەسـێك توشـی تـا(بەرزبونـەوەی پلـەی گـەرمی لەش)هاتبێت.
● **مَحَنَ ١/فلاناً:** تاقی کردەوە، ئازمودەی کـرد. **٢/الفِضَةَ:** بـەئاگر پاڵفتـەی کـرد. **٣/الناقةَ:** بەڕۆشـتن هیلاکی کـرد، بـەڕێ بڕین شەکەتی کرد.
●**مَحُـنَ ١/الأديمَ:** نـەرمی کـرد و درێـژی کردەوە.
مَحِـن نـەرم لەهەرشـتێك، نـەرم ونـۆڵ، دیاریی، بەخشین.
مُحَنَّك ئـازمودەکراو، کەسـێك ئـەزمون و تاقی کردنەوە کردبێتیـە پسپۆڕو داناڵـە کاروباردا.
مِحنَـة تـاقی کردنـەوەو بـەلا، سـەختی و تەنگانە.
مَحْو پاك کردنەوە، ڕاماڵین، لەناو بـردن و نەهێشتن.
مِحْوَر تـەوەر، تیرۆکـی ئانـەوا کەهـەویری پێ پان دەکاتەوە.
مَحْـوَة عـەیب، عـار، بـاران، بـای بـاکور کەهەورەکان ڕادەماڵێت.
مَحْيا جێگەی تێدا ژیان.
مُحيط ئۆقیانوس.
مُخّ ناواخنی ئێسقان، مۆخ، مێشکی سـەر، بــەزی چـــاو، پاڵفتــەو بـــێ خـــوش لەهەرشتێك.
مُخَّة پارچەیەك لەمۆخ.
مُخاط چلم، ئاوی خەستی لوت.
مَخـاطِر مەترسـیەکان "بـەم سـیغەیە وشەکە دەستەواژەی جەمعەو تاکی نیە".

مُخاطِئ هەرچیەك لەسیفەتدا لەچڵم بچێت، لیق، لینج.
مُخالِف سەرکێش، سەرکەش، پێچەوانەکار، هەرکەسێك پێچەوانەی یاسا بجوڵێتەوە.
مُخالَفَة پێچەوانەی یاسا جوڵانەوە.
مَخْبَأ حەشارگە، پەناگە.
مُخْتار هەڵبژاردە، هەڵبژێردراو.
مُختال خۆپەسەند، خودپەسەند.
مُختَبَر تاقیگە، جێگە تاقیکاریە زانستیەکان، ئازمایشگا.
مُختَفي پەنهانی، پەنامەکی.
مُختَلّ ناتەواو، ناکامڵ، تێکچوگ.
مُختَلَق ڕەوشت پەسەند.
● **مَخَّخَ ١/العظمَ**: مۆخەکەیی لێ دەرهێنا.
مُخَدِّر هەرگیایەکی بێ هۆش کەر.
مَخَدَّرات مادە بێهۆشکارەکان وەك: تریاك، هیرۆین.
● **مَخَرَ ١/الذئبُ الشاةَ**: ورگی مەڕەکەی هەڵدڕی. **٢/السابحُ**: لەکاتی مەلەکردندا بەدەستی ئاوی لەت کرد.
مَخرَت ڕێگەی ڕون وئاشکرا.
مَخْرَة بۆنی پیس کەلەدەم دەردەچێت.
مُخْرَة ئەوشتەی هەڵی دەبژێریت، هەڵبژاردە.
مَخْرَج ڕێگەی چونەدەرەوە و دەربازبون، دەلاقەی دەربازبون.
مُخرِج دەرهێنەری فیلم وبەرنامەو شانۆو. . . هتد، ڕێژسیور.
مَخْزَن ئەنبار، گەنجینە، عەمار.
مَخَض ماستی ژەند، مەشکەی ژەند.
مَخَض ماست ژەندن، مەشکەژەنین تاکو ماستەکە دەبێتە دۆو کەرێی لێ دەکەوێت.
● **مَخَطَ ١/** چڵمی داکرد. **٢/ ة بيدهِ**: لێیدا، پیایدا کێشا. **٣/الرجلُ في الأرضِ**: بەپەلە ڕۆشت.
مَخْط پۆشاك و قوماشی کورت.
مَخْفَر بنکەی پۆلیس، مەخفەر، جێگەیەکە پۆلیس یان سەربازی تێ دەکرێت بۆ پاراستنی ئاسایشی ناوخۆ یان سەرسنورەکان.
مِخْلَب چنگاڵی شێرو پەلەوەر، چڕنوك.
مَخلوع داماڵراو، لەسەرکار لابراو.
● **مَخَنَ ١/** گریا. **٢/البئرَ**: ناوی لێ دەرهێنا.
مَخَنّ پیاوی بالابەرز.

مُخَنَّث ناپیاو، ژنانی، ژن سیفەت، پیاوێ سیفەتی لەژن بچێت.

مِخْنَقَـة خشلی ڕازاندنەوەی گەردن، ملوانکە.

مِخَنَّة ژنی بالاّ بەرز.

مَخُوف ترسناك، ترس بەخش.

مَخِيض ماستی ژەندراو، دۆ.

مُخَيَّمٌ ئۆردوگا، جێگەیەك چادرو خێوەتی تێدا هەڵبدرێت، خێوەتگا، چادرگە.

● **مَـدَّ ١/الشيءَ:** ڕای کێشا، ڕای خست، درێژی کرد. **٢/الحرفَ:** درێژی کردەوە. **٣/الرجلَ:** هاوکاری وکۆمەکی کرد. **٤/الجُنْدَ:** پشتگیری وکۆمەکیکردن بەکۆمەڵێك سەرباز لەغەیری خۆیان.

مَـدّ درێژکردنەوە، ڕاکێشان، هەڵکشانی دەریا، نیشانەیەکی تایبەتە لەسەر پیتی ئەلیف دادەنرێت و بەهۆیەوە ئەو پیتە لە خوێندنەوەدا درێژ دەکرێتەوە، نیشانەی (~).

مَدائِن شارۆچکەیەکە لە نزیك بەغدا، شارێك بوو لەنزیك بەغدا ئەیوانی کیسرا لەوێندەر بوو، پایتەختی ئەنوشیروان بوو.

مِداد مەرەکەبی پێنوس.

مَدَّاد پێنوسی مەرەکەب.

مُدافِع بەرگری کار، بەگری کەر.

مُـداواة دەرمان، دەرمانکردن، چارسەرکردن.

مُـداهِن چەورە، ڕوپامایی کەر، ماستاوچی.

مُداهَنَـة چەورەیی کردن، ڕوپامایی کردن.

● **مَدَحَ ١/هُ:** مەدحی کرد، ستایشی کرد، بەچاکە باسی کردو ناوی برد.

مَدح بەچاکە باسکردن، ستایش.

مَـدَخ پارمەتیدا پارمەتیەکی تەواو و ڕێك وپێك.

مَدخ گەورەیی، مەزنی.

مَدخَل جێگەی چونە ژورەوە.

مَدْخَنَـة دوکەوڵکێش، لولەی دوکەڵ کردنە دەرەوە.

مَـدَد کۆمەك، پارمەتی، هاوکاری، هاریکاری وپشتگیری.

مَدَرَ ورگی زل بوو.

مَـدَر قوڕی خەستی بێ تێکەڵ، شاروشارۆچکەو گوند.

مَدراء ژنی ورگ زل.

مُـدَرَّب ئازمودە، تاقی کراوە، ئازمودەکراو.

مُدَرِّب ڕاهێنەر، فێرکاری هونەرە وەرزشیەکان.

مُدَرِّس فێرکار، مامۆستای قۆناغی ناوەندی و دواناوەندی، فێرمەند، سەید.

مِدْرَس ئەو پەرتوکەی وانەی تێدا دەخوێندرێت، جێگەی وانە خوێندن.

مَدرَسَة قوتابخانە، فێرگە، جێگەی فێربون، شوێنی ڕاهاتن، دەرسخانە.

مُدَرَّعَة زرێ پۆش، تانك، کەشتی جەنگی کە بەپۆلا ڕوپۆشکراوە.

مَدْرَعَة پۆشاکێکی لەکەتان دروست کراوە گەورە حاخامەکانی جولەکە لەبەری دەکەن.

مُدرِك دەرك کەر، پەی بەر، کەسێك زۆر پەی بەشت بەرێت.

مَدَرَة تۆپەڵێك قوڕی بێ خەوش، خانەو لانەی پیاو.

مِدْرَى شانە، ددانە دارێ کەسەرو ڕیشی پێ دادەهێنن.

● **مَدِشَ ١/من الطعام** کەمی خوارد، کەمێکی خوار.

● **مَدِشَ ١/ت عينه** لەبرساندا یان لەگەرماندا چاوی تاریك بوو، بەرچاوی ڕەش بوو.

مَدَش سستی بینین، بەرچاو ڕەش بون بەهۆی برسێتی یان گەرماوە، کەم فامی، قلیشانی قاچ، لەری مەمکەی ژن.

مَدَش کەم لەوەی دەبەخشرێت، دیاریی کەم.

مَدَشَ بەخشی.

مُدَّعي شکایەت کەر.

مِدْفَا زۆپا، سۆپا.

مِدْفَع تۆپ، ئامێری تۆپ تەقاندنی سەربازان لەجەنگدا.

مِدْفَعِيَّة تۆپخانە، جێگەی ئەسپەردەکردن، گۆڕ.

مدمَع جێگەو ڕێڕەوی فرمێسك.

● **مَدَنَ ١/المدائن** دروستی کردن، ئاوەدانی کردن.

مَدَنيّ شارستانی، شارنشین، پێچەوانەی لادێیی.

مُدَوَّر خڕ، بازنەیی.

مُدهِش سەرسامکەر، هەرشتێك مرۆڤ سەرسام بکات.

مَدْهُن، مُدْهُن ڕۆندار، چەوری دار.

مُدَّة ماوەیەك لەکات ئیتر درێژبێت یان کورت.

مِدَّة کێم و زوخ کەلەبرینندا کۆدەبێتەوە، زرینچکاو.

مَدَّة یەکجار قەڵەم نقوم کردن لەناو مرەکەبداندا بۆ نوسین.

مَدْیَة شەفرەی گەورە، کارد.

مَدْیح ستایش.

مَدْیحَة قەسیدەی ستایش ئامێز.

مَدیخ گەورە، مەزن وبەرێز.

مَدید تەمەنی درێر، تولانی.

مَدِید درێژ.

مُدَیْدَة ماوەیەکی کورت.

مُدیر بەڕێوەبەر.

مَدِیْن شێری بێشە وجەنگەڵ، بەندە، کۆیلە، قەرزدار.

●**مَدینَة** ١/ شار، پێچەوانەی لادێ، شاری یەسریب. ٢/**السلام:** نازناوی شاری بەغدایە، شاری ئاشتی.

مَذّاع کەسێك نهێنی نەپۆشێت، بێ وەفا، بێ ئەمەل، درۆزن، ناسەقامگیر.

مَذّاق کەسێك دۆستایەتیەکەی بێ خەوش نەبێت، ڕیاکار، دۆستی بەتەماع.

مَذاق چێژ، تام، مەزە.

مَذْبَح جێگەی سەربڕین، کوشتارگا، جێگەی سەربڕینی قوربانی.

مُذَبْذِب دودڵ، پیاوی ڕاڕا، نابەرقەرار لەڕادا.

مَذِر کەندەڵ، بۆگەن.

مَذِرَة ژنی قێزەون، ژنی چڵکن وپیس وپلۆخ، هێلکەی بۆگەن کردو.

●**مَذَّرَ** ١/**الشيءَ:** پرژوبڵاوی کردەوە، پەرتەوازەی کرد.

●**مَذَعَ** ١/**الفلانٍ:** هەندێك هەواڵی پێداو هەندێکی تری لێ شاردەوە. ٢/**ت المیاه:** لەبەرزایی شاخەکاندا ڕژاو داچۆڕا.

● **مَذَقَ** ١/**اللبنَ:** شیری تێکەڵاوی ئاوکرد. ٢/**فلاناً:** شیری تێکەڵ بەئاوی پێدا تابیخواتەوە. ٣/**الودّ:** نادڵسۆزی تێکەڵ بە دڵسۆزی کرد.

مَذق، مَذیق ئاوەکی، شیری تێکەڵ بەئاو.

مُذَکَّر نێر، نێرینە، پیاو.

مُذَکَّرَة یاداشت، یاداشتنامە، تیانوسی یاداشتەکان.

●**مَذَلَ** ١/**بسرّه:** توشی ڕاڕایی هات ونهێنیەکەی ئاشکرا کرد.

مَذِل ئاشکراکەری نهێنی، دەم شڕ.

مُذْلَة ناوکی خورما.

مَذْموم لۆمەکراو، سەرکۆنە کراو.

مَذَمَّة هەق وحورمەت.

مُذنِب گوناهکار، هەڵەکەر، تاوانبار.

مُذَنَّب ئەستێرەی کلکدار، تەنی ئاسمانی کەبەر بەرگی هەوایی زەوی دەکەوێت

تیـــــشکێکی درێـــــژی لێ دەبێتــــەوەو بەخێرایی تێ دەپەڕێت.

مَذهَب ئایین، ڕێباز.

مَـذی شـلەیەکی لینجـی ڕەنـگ ئاویـە لەئەنـدامی نێرینـەی پیـاو دێتـە دەرێ لەکاتی یاری کردن یان دەستبازی لەگەڵ ئافرەتدا، ئاوێکە بەرلە مەنی لەئەنـدامی نێرینـەی پیـاو دێتـەدەرێ و لەشـەرعدا لەش پیس ناکات، مەزی.

مَذّی مەزی هاوردەوە.

مـذیاع ڕادیـۆ، ئـامێری بڵاوکردنـەوەی هــــەواڵ وگــــۆرانی و ڕۆشـــــنبیری هەمەچەشن.

مَـذیل دەم شـڕ، بڵاوکـەرەوەی نهێنــی، کەسێك نهێنی نەپارێزێت.

●**مَرَّ** ۱/ڕۆشت، گـوزەری کـرد، تـێ پـەڕی، تاڵ بوو. ۲/**الـبعیرَ** گوریسەکەی لێ تونـد کرد.

مَرّ حەبل، گوریس، بێڵ.

مُـرّ تـاڵ، تـەحل، تـامی هـەرە نـاخۆش، پێچەوانەی شیرین.

مَرئیَـات هەرشـتێك لـەگروپی بینـراوو هەست پێکراوەکان بێت بەچاو.

مَرْآة دیمەن، شێوە، شیاو، شایستە.

مِرْآة ئاوێنـە، قودیـك، عەینـەك، نـەینك، نەینوك، جام.

مُراجِــع ژنێــك مێردەکــەی بمرێــت وبگەڕێتـــەوە مـــاڵی بـــاوانی خـــۆی، بێوەژنێـك لـەماڵی باوانیـدا بـژی نـەك لەماڵی خەزورانی.

مُراجَعَــة دووبـارە سـەردان کردنــەوە، سەرلێدانەوە.

مِراح شادومانی، خۆشحاڵی.

مُراد ئامانج، مەبەست، مراد.

مَراد، مَرّاد مل، گەردن.

مُراسِل هەواڵنێر، هەواڵدەر، پـەیامنێری ئاژانسە هەواڵدەریەکان.

مِـراس، مَرَاسَـة هێـزو تونـدی، قـووەت وتوانا.

مَـرّاش زۆرکەسـابەت کـەر، کەسـێك زۆر کاسب بێت.

مَراغَــة جێگەیــەك چـوارپێ و ئــاژەڵ خۆیی تیابگەوزێنێت.

مَرّاغَة گەزوین، گەوزاندن.

مُرافَعَــة دادخــواهی، بەرزکردنـــەوەی داواکاری لەدادگا.

مُراقِب چاودێر.

مَراقّ نەرمایی وتەنکایی سك.

مَرام خواست، مراد.

مُرامِـر نـەرم وناسـك، پـوچ وباتـڵ، پێچەوانەی هەق وڕاستی.

مِـران دووبـارە كردنـەوەی نـیش، كـار ئاموزی.

مُـرّان درەختێكـە ڕمـی لێ دروسـت دەكرێت.

مَرَايـا وشـتری پڕشـیر، ڕەگێـك پڕبێـت لەشیر(وشەكەجەمعە).

● **مَـرأَ ۱/الطعـام فلانـاً**: خـۆش بـوو بەلایەوەو سودی پێ گەیاند.

مَرْأَة ژن، ئافرەت.

مُرَبَّع چوارگۆشە، هەرشتێكی چوار پاڵو.

●**مَرَتَ ۱/الشيءَ**: نەرمی كرد.

مَرْت دەشتی بێ ڕوەك وگیا، پیاگێ موو بەبرۆكانیەوە نەبێ.

مُرتـاح ئاسودە، بێ خەم وخەفەت.

مَرتَـان دووجار، دووكەڕەت.

مَرتَبَة پلە، جێگەو پایە.

مُرتَزِقـة كۆمـەڵێك خـەڵك كـەڕۆزی خۆیانیان وەرگرتبێت، كۆمەڵێكی یاخی.

مَرْتَج ڕێگەیـەكی زۆر تەسـك بـەجۆرێك لەتەسكیدا وابێتە بەرچاو كەداخراوە.

مُرتَج جێگەیەك ڕوەكی زۆر بێت.

مُرتَفَع بەرز، بڵند.

مُرتَفِق پڕ، پێچەوانەی خاڵی.

●**مَـرَثَ ۱/الشيءَ**: نـەرمی كـرد، نـەرمی كردەوە.

مَـــرِث بـــەئارام بـــوو لەبەرانبـــەر دوژمنەكانیدا.

مَرِث كەسێكی بەئارام لەدوژمنایەتیدا.

مَرْج زەوی فراوانی پڕلەگیاو ڕوەك.

●**مَـــرَجَ ۱/الدابـــة**: لـەزەوی فراوانـــی پڕلەگیاو ڕەوەكدا ئاژەڵەكانی لەوەڕانـد.

۲/الشيءَ بالشيءِ: تێكەڵ وپێكەڵی كردن.

مَرجَان مرواری بچكۆلە، جۆرێ مـوروی سورە بۆ خشڵ.

مَرْجِع خوارەوەی دەفەی شان.

مِرْجَـــل شـــانە، شـــانەی قـــژداهێنان، ددانـەداری سـەرو ڕیـشی پـێ دادەهێـنن، قازانگ، قابلەمە، قابلمە.

●**مَرِحَ ۱/الرجلُ**: زۆر شادومان بـوو تـاكو ڕادەی خـــۆڵێ گـــۆڕان و خۆبـــادان.

۲/السحابُ: بارانی داكرد.

۲/الزرعُ: گوڵی كرد.

●**مَـــرَّحَ ۱/الرجـلُ**: چـوو بـۆ جـەنگ.

۲/الجلدَ: ڕۆنی تێوەدا، چەوری كرد.

مَرَح چالاكی وخۆشی.

مَـرِح شـادان، شـادومان، كەسـێك لەبـەر شـادومانی خـۆی لێ بگۆڕێـت و فیزبكـات، مایەی شادومانی.

مرحاض پارچە تەختەیەکە لەکاتی جل شۆردانداا پێی دەدرێت لەجلەکە بۆوەی پاکبێتەوە، ئاودەست.

●**مَرحَبَ ١/ فلانا وبه:** مەرحەبایی کرد، پێی گوت: مەرحەبا.

مَرحباً مەرحەبا، وشەیەکە لەتوشی یەکتربونا دەیڵێن واتا: جێ گوشادە، بەهاتنت سەغڵەت نیم، بەخێربێت، بەخێرهاتی.

مَرْحَمَة بەزەیی، سۆز، دڵسۆزیی.

مرحی ئافەرین، وشەیەکە لەکاتی سەرسوڕماندا بەو تیرهاوێژە دەگوترێت کەنیشانە دەپێکێت.

●**مَرِخَ ١/** شۆخی کرد، گاڵتەو سوعبەتی کرد. **٢/جسدَهُ بالدهن:** چەوری کرد.

مَرِخ گەمژە، نادان وگێل وکەم فام، هەر درەختێکی نەرم وناسك.

مَرْخ دارێکە زوو گردەگرێت بۆ سوتاندن وەکاردەبرێت.

مُرْخ کلك، کلکی ئاژەڵە چوارپێکان.

●**مَرَّخ ١/ه:** چەوری کرد، ڕۆنی لێدا.

●**مَرِدَ ١/الشيء:** بڕیی، لەتی کرد. **٢/مرودا:** سەرکەش ویاخی بوو، لەسنوری هاوشانەکانی خۆی دەرچوو.

●**مَرِدَ ١/الغلام:** ماوەیەك بەکۆسەیی مایەوەو پاشان ڕیشی دەرکرد.

مَرُدَ سەرکەش ویاخی بوو، لەسنوری هاوشانەکانی خۆی دەرچوو.

مَرَّدَ لقەدرەختەکەی لەگەڵا ڕوتاندەوە، گەڵای لەپەلی درەختەکە ڕوتاندەوە، گەڵای بەلقی درەختەکەوە نەهێشت.

مِرداس بەردێکی چکۆلانەیە فڕێ دەدرێتە ناوبیرەوە بۆ وەی بزانرێت ئاو لەبیرەکەدا هەیە یان نا جا ئەگەر بیرەکە قوڵتەی لێوەهات ئەوە نیشانەی بوونی ئاوە لەبیرەکەدا وبەپێچەوانەشەوە.

مَرداء درەختی بێ گەڵا، زەوی بێ ڕەوك و گژوگیا، کچێ ڕوخساری جوان و تابان بێت.

مُرَدِّد دودڵ، ڕا ڕا وناسەقامگیر.

●**مَرَزَ ١/الرجلَ:** لەکەداری کرد، بەدەست لێیدا. **٢/ه** بڕیی، لەتی کرد. **٣/الشيءَ:** بڕیی، لەتی کرد.

مَرزوق بەبەخت، بەخت دار، ڕۆزی دراو، کەسێك شانسی باش بێت.

مَرْزَة، مِرزَة پارچە، بەش لەهەرشتێك.

●**مَرَسَ ١/الدواءَ:** لەئاودا تواندیەوە، بەدەست خەریکی بوو تاکو لەئاودا تواندیەوە.

مَرس ڕۆشتنی بەردەوام، یەکبینە ڕێ کردن.

مَرِس کارزان لەشەڕدا، کەسێکی بەئەزمون لەجەنگدا.

مَرسا جێگەی وەستان و لەنگەرگرتنی کەشتی، لەنگەرگەی پاپۆڕ.

مِرساة لەنگەر گری کەشتی، لەنگەرگری پاپۆڕ.

مُرْسَل نێردراو، نوماینده، باڵوێز.

مُرسِل نێرەر، ڕەوانەکەر.

مَرسوم فەرمانی والی، دەست خەت، نوسراو.

مَرَسَة گوریس، حەبل.

●**مَرَش ١/وجهَهُ** ڕوشاندی. **٢/هُ** بەقسە ئازاری دا، بەقسە عەزیەتی پێ گەیاند، ڕەنجاندی. **٣/الملَهُ** ڕژا.

مَرْش زەویەك باران ڕوپۆشەکەی ڕوشاندبێت، دامێنی کێو کەناوی لێوە دەڕوات.

مرشاء هەرئاژەڵێکی گەزندە، هەرگیانلەبەرێك بگەزێت، زەوی پڕلەگزوگیای هەمە جۆر.

مُرَشَّح کاندیدکراو، پاڵێوراو، بەوکەسە دەگوترێت کەخۆی بۆ هەڵبژاردن دەپاڵێویت، پلەیەکی سەربازیە هاوشانی پلەی(ئەسبیران)ە.

مِرْشَح پۆشاکێك دەخرێتە سەرپشتی چوارپێ بۆ وەی ئارەقی پشتی هەڵمژێت.

مُرشِد ڕێنمونی کەر، ڕێنما، رابەر.

مِرَشَّة ئامێرێکی سادەیە بۆ پژاندنی ئاو، مەسینەی تایبەت بەئاو پرژێن.

مرصاد کەمین گا، جێگەیەك کەمینی تیابگیرێت، ڕێگە، ڕێ.

مَرصَد جێگەیەك بۆتەی تێدا بگیرێت، کەمین گا، جێگەیەك لێیەوە چاودێری جێگەیەکی تربکرێت، قوللەی چاودێری کردن.

مُرصِدة زەویەك کەمێك گزوگیای تێدابێت.

مَرِضَ نەخۆش کەفت، لەپاش لەش ساغی تەندروستی تێك چوو.

مَرِض نەخۆش، بیمار، ناتەندروست، ناساغ، ناساغڵەم.

مَرْض، مَرَض نەخۆشین، بیماری.

●**مَرَّضَ ١/هُ** نەخۆشی خست، چارەسەری کردو لەنەخۆشینەکەیدا گرنگی پێدا. **٢/فی الأمر** تەمبەڵی تێداکرد.

مُرضِعة ژنێ شیربدات، ئافرەتی شیردەر.

●**مَرَطَ** ١/**الشعر**: هەڵی کەند. ٢/**الرجل**: خێری کرد. ٣/**فلاناً**: پەنایدا.

مُرْط تیرێك پەڕی پێوەنەبێت.

●**مَرَّطَ** ١/**الشيء**: کۆی کردەوە.

مُرط دز، گورگێ توکی هەڵوەری بێت "وشەکەجەمعە".

مَرِطَ ڕیش وبرۆی تەنك بوو.

مُرَطِّبَة هەر خواردنەوەیەك گەروو پاراو بکات، ساردی.

مَرَعَ قژی داهێنا، پرچی بەشانە کرد.

●**مَرِعَ** ١/کەوتەناو نازو نیعمەتەوە. ٢/**المكان**: بەفەڕو پیت بوو.

مُرَعَة پیو، بەمز، باڵندەیەکە بەقەبارەی چۆلەکەیەك دەڵێن گوایە تەنها لەباراندا دەردەکەوێت.

مَرْع گژوگیا.

مَرعى گژوگیاو ئاڵف، لەوەڕگا.

مَرعى، مَرع لەوەڕگا، جێگەی لەوەڕاندنی ئاژەڵان.

مَرَغَ ئاژەڵەکە گژوگیای خوارد، لەوەڕا.

مَرْغ لیکی دەم، ئاوی دەم، لیق.

مُرْغ باخ، مێرگوزار.

●**مَرَّغَ** ١/**ه**: لەناخۆڵدا هەڵی گێڕایەوە، لەناوخاکدا گەوزاندی.

مِرغاة کەفگر، کەفگری سەری شیر، ئەو ئامێرە سادەیەی کەفی سەری شیری پێ دەگرن.

مِرفاع ئامێرێکە لەچەکە ئاگریەکاندا بەکار دەهێنرێت بۆوەی باش بپێکێت.

مَرفَا بەندەر، لەنگەرگای کەشتی، جێگەی لەنگەرگرتنی کەشتی.

مِرْفَع هەرچیەك شتی پێ بەرز بکرێتەوە.

مَرْفَق ئەنیشك، ئانیشك، جومگەی پێکەوەگرێ دانی قۆڵ وباڵ، جومگەی نێوان دەفەی شان ومەچەك.

مِرْفَق ئەنیشك.

مُرْفِق بەکەسێك دەگوترێت لەهەرشتێك زیاد لەپێوستی هەبێت.

مَرْفِق هەرچیەك تۆ سودی لێ وەربگریت.

مَرفوع بەرزەوەکراو، جۆرە ڕێ ڕۆشتنێکە، فەرمودەیەکە لەسەنەدەکەیدا ڕەفع هەبێت.

●**مَرَقَ** ١/**الطائر**: ڕیقنەی کرد. ٢/**من الدين**: لەئاین دەرچوو بەهۆی گومڕایی یان بیدعەیەکەوە.

مَرْق، مِرق خوری یان پێستەی بۆگەن کردگ.

مَــرَق ئاوێــك گۆشــتى تياكولێنرابێــت وچــەوربوبێت، ئــاوى گۆشــت، گۆشــتاو، شله.

مرقَــاة، مَرْقــاة پله، نمره.

مَرْقَــب جێگەيــەكى بــەرزە پاســەوان وچــاودێرتيايدا دادەنيــشن، بــورجى ديدەوانى.

مِرقَــب تەلــسكۆپ، تيلــسكۆب، ئــامێرێكى ئــاڵۆزە بـۆ دۆزينــەوەو چاودێرى كردنــى كەهكەشــان وهەســارە دورەكــان زانايــانى گەردونناسى بەكارى دێـنن ورۆڵێكـى زۆر گرنگـى هـەبوە لـەپێش خـستى زانـستى گەردونناســيدا، دوربينـــى زەبـــەلاحى ئەستێرە ناسان.

مَرقَد جێگەى خەوتن، گۆڕ، قەور.

مُرْقِد دەرمانێكە هەركەس بيخوات وەك تريـاك سـەرخۆش و بـێ هۆشـى دەكـات، ڕێگەى ڕون و ئاشكرا.

مَرَقَة گۆشتاو، ئاوى گۆشت، شله.

مَرْقى پله، نمره.

مَركَب هەرهۆكارێكى لێ سوار بـوون، وەك ترۆمبيل و فڕۆكەو ئەسپ. . . هتد.

مَركَز چەق، ناوەند، سەنتەر، ناوەڕاست، نێوەند.

مَرمــار هەنارى پڕلەئاو، كيـژى جـوان و نەرم ونۆڵ.

مَرْمَرَة بارانى زۆر.

مَرْمَر هەنارى پڕئاو، بەردى مەڕمەڕ.

●**مَرْمَرَ** ١/تـوڕە بـوو، ڤينـى داهـات، ڕقـى هەستا. ٢/**الشيءُ**: تاڵ بوو، تامى تاڵ بوو.

مَرمــى جێگـەى تيرمنــدازى، گـۆڵ، ئــەو جێگەيـەى لـە گۆڕەپـانى تۆپانێـدا يـارى كــەران هــەوڵ ئــەدەن تۆپەكــەى پيــادا بكەن.

●**مَــرَنَ** ١/خـوى گـرت. ٢/**الجلدَ**: نـەرمى كرد.

مَــرِن چــەرمى نــەرم، جــۆرە پۆشـاكێكە، كەنارولاپاڵ، بەخشيش.

مَرِن خوو، نەريت، نـەرم ونـۆڵ، جـەنگ وشەڕو شۆڕ.

●**مَــرَّنَ** ١/**الـشيءَ**: نـەرمى كـرد. ٢/**فلانــا على الأمرِ**: ڕاى هێنا.

مَرو بەردى چەخماخ.

مَروت زەوى بێ گژوگيا.

مَروُح مەى، شەراب، ئەسپى چالاك.

مِروَحَــــة پانكــە، بزوێنــەرى هــەوا، ئامێرێكى كارەباييە بۆ جوڵاندنى هـەواو پاڵپێوە نانى بەرەوپێشەوە.

مَــــروُخ مەڵهــەم، مەرهــەم، هــەتوان، هەرچيەك لەشى پێ چەوربكرێت.

مُرور گوزەر کردن، تێ پەڕین، پەڕینەوە، ڕۆشتن، هاتوچۆ.

مُـرور گوزەرکردن وتێ پەڕین، مۆڵەتی پەڕینەوە، ترانزێت.

مُرُوط خێرایی ڕۆشتن وتێ پەڕین.

مُرونَة نەرمی، نەرم و نیانی.

مُـرُوءَة پیاوەتی، سیفەتی پیاو، جوانمەردیی.

مُرْهَق هەرزەکار، کەسێك سیفەتی کەم ئاوەزیی و نەفامی درابێتە پاڵ، دەست گوشادوبەخشەر، کەسێك لەڕوی دینداریەکەیەوە تۆمەتی لەسەربێت.

مَـرْهَم مەڵهەم، هەتوان، مەرهەم، مەڵحەم، ئەوەی زامی پێ چەور دەکەن.

مُرهَـة ڕەنگی سپی بێ لەکە، ڕەنگێکی سپی کە هیچ تێکەڵەیەکی تری نەبێت.

مَرَّة جارێ، جارێك، یەك کەڕەت.

مُرَّة تاڵ، ڕوەکێکە بەرەکەی دەخورێت، ڕژدوبەغیل.

مَرَّة جار، کەڕەت.

مِرِّيح شادومان، زۆرخۆشحاڵ.

مِـرِّيخ نادان، گەمژەوکەم فام، ناوی یەکێك لەهەسارە گەڕۆکەکانی کۆمەڵەی خۆرە.

مَرِيد خورمایە دەگرێتە ناوشیرتاکو نەرم دەبێتەوە وپاشان دەخورێت، سەرکەش، شەڕانگێز.

مِرِّيد زۆر سەرکەش، شەڕانگێزو بەدرەفتار.

مَرِير پیاوی بەهێزو توانا، عەزیمەت وبەهێزی.

مَـرِيض نەخۆش، بیمار، ناتەندروست، پێچەوانەی تەندروست ولەش ساغ.

●**مريضَة ١/ من الرياح،** بای بێ هێزو خاو. ٢/خۆرێ ڕوناکی لاوازبێت. ٣/زەمینێك زۆر ئاشوب و شەڕوشۆڕی تیابێت. ٤/ ژنی ناساغ.

مَرِيط تیری بێ پەڕ، هەرگیاندارێکی بێ موو.

مَرِيع بەپیت، بەفەڕ، پڕلەخێرو بێر.

مَرينا جۆرێکە لەمارماسی.

مَرِيَّة وشتری پڕلەشیر.

مُرِيَـة جەدەل، گفتوگۆ و موناقەشە، گومان ودودڵی.

مَرِيْء ڕێڕەوی خۆراك لە گەروەوە تاکو گەدە، خاوەن سیفەتی پیاوەتی، کەسێك پیاوەتی تیادابێت.

مَرِیءَ وەکو ژن دووا یاخود وەك ژنی لێهات، وەك ژنی لێهات لەڕوخساردا یان لەقسەکردندا.

مَرُءَ خاوەنی سیفەتی پیاوەتی بوو.

مَرء پیاو، پیاگ، پێچەوانەی ژن.

مَرْؤوس کەسێك ژێردەستەی سەرۆکێك بێت.

● **مَزَّ ١/الرجلُ** بەڕێز بوو، ڕێزداربوو. **٢/الشیءُ** زۆر بوو، زیاد بوو. **٣/الطعمُ** تامی ترش وشیرین بوو. **٤/الشیءَ** مژیی.

مَزّ نارەحەت، دژوارو سەخت.

مِزّ ڕێزو حورمەت، زۆرو زەوەندێتی.

مُزّ هەرشتێك تامی ترش وشیرین بێت، مێ خۆش.

مِزاج خوو سروشتی ئادەمیزاد، ڕەفتارو ئاکـــار، ئەوبنەمایـــەی مرۆڤـــی لەسەردروست کریاگە وەك خوو ڕەوشت ولەش ساغی ونەخۆشین و. . . هتد.

مَـزّاج درۆزن، پیاگێ لەسەر تەوەرێکی ڕەوشتی نەوەستێت.

مُـزاح، مَزاحـة گاڵتەوگەپ، سوعبەت وشۆخی.

مَزاد، مـزادة تێشەدان، ئەو هەگبەیەی توێشووی تێ دەکرێت.

مَزار سەردان، جێگەی سەردان، مەزاری پیاوچاکان، زیارەتگا.

مُزارِع جوتیار، فەلا، کشتیار.

مَزّاع زیزگ، ژیژك، ژیژۆك، ژیشك، ژژو، ژیـژۆ، ژیـژی، ژیـژو، ژوژك، گیانداریکـە پشتی بەپەڕیکی زۆر تیـژی وەك دەرزی داپۆشـراوەو لـەکاتی هەسـت کردنیـدا بەمەترسی خۆی گرمۆڵەدەکات وبەڕۆژدا خـۆی وون دەکـات وبەشـەودا هاتوچـوی زۆر دەبێت.

مُزاعَة وردەو ڕیزەی هەرشتێك.

مَزْبَلَة جێگەی زباڵە، سەلوێنك.

مَـزْج تێکـەڵ کـردن، ئاوێتـە کـردن، هەنگوین.

مَزْح گوڵە گەنم.

مَزَحَ سوعبەتی کرد، گاڵتەو گەپی کرد.

مَزْد سەرماو سۆڵە، ساردی.

مُزْدَحِم قەرەباڵغ، پڕلەخەڵك، ئاپۆڕەدار.

مَزَرَ تامی شیری کرد، کەمێك شیری بۆ تامکردن خواردەوە.

مَزِر پیاوی ڕوخۆشی زیرەك.

مِزر نـادان، گەمـژە، بنـەڕەتی هەرشـتێك، ئاوی جۆ، بیرە.

مِزراب جۆگەلەی ئاو.

مَزرعَة جێگەی کشتوکاڵ کردن، کێڵگە.

مَزْرَة یەك جار مژین.

مَزّ زۆریی وزەومەندی، لەسەرخۆ.

●**مَزَعَ ١/القطن:** بەپەنجەکانی لۆکەکەی شی کردەوە.

●**مَزَّعَ ١/الشيءَ:** پرژوبڵاوی کردەوە.

٢/القطن: بەپەنجەکانی شیکردەوە.

مِزعَة کڵۆیەك لۆکە.

مُزعَة پارچەیەك گۆشت یان پیو، قومێك ئاو.

●**مَزَقَ ١/الثوبَ:** دڕاندی، دڕیی.

مِزَق پۆشاکی دڕیاگ.

مِزقَة پارچەی جلکی دڕاو.

مِزلاج کێلونی درگا، ئەوشتەی بۆ داخستنی درگا بەکاردەهێنرێت.

مِزمار نەی، جۆرە شمشاڵێکە، بلوێر.

مُزَمِّل کەسێك پۆشاك و لێفەی لەخۆیەوە پێچابێت وئاڵاندبێت.

مُزمِن دێرین، نەخۆشی درێژخایەن.

●**مَزَنَ ١/ فلاناً:** مەدح و ستایشی.

٢/القربة: پڕی کرد.

مُزن هەور، هەوری پڕلەباران، هەورێ بارانی پێوەبێت.

مَزَن خو، ڕەوش، شێوە، حاڵەت.

مُزنَة باران، واران، هەوری سپی.

مَزهَرِيَّة گوڵدان، دەفرێکە گوڵی تێدەکرێت و بۆجوانی دادەنرێت.

مَزهُو خۆ بەمزلزان، لوت بەرز.

مَزَّة مەزە، شەرابی بەتام، یەکجار مژین.

مَزِيج تێکەڵاو، تێکەڵ، ئاوێتە.

مَزِيد زیاتر، زیاد.

مَزِير پیاوی ڕوخۆش، دڵ ڕەق.

مُزَيِّن ئارایشگەر، ڕازێنەرەوە، سەرچاککەر.

مَزِيَّة تایبەتمەندی، شایستەگی.

●**مَسَّ ١/الشيءَ:** دەستی لێدا، دەستی پیادا خشاند، توخنی کەوت.

مُسّ توشی شێتی بوو.

مَسّ سەرشێتی، دەست لێدان، توخن کەوتن.

مِسّ مس، پاقر، کانزایەکی سورە دەفرو زۆر ئامرازی لێ دروست دەکەن.

مَسا بێ باکی، بێ دەربەستی.

● **مَسَأَ ١/الرجلَ:** بەقسە یان هەرشتێکی تر پیاوەکەی خەڵەتاندو نەرمی کرد.

مَسَّاح ئەندازەگری زەوی، ڕوپێوکاری زەوی، مەساح.

مِساحَة ڕووبەر.

مِساد خیکی ڕۆن وهەنگوین.

مَسّار تاوێری زلە، بەردی زەبەلاح.

مَسار ڕێڕەو.
مَسّاس زۆر دەست لێدەر.
مَساك ڕژدیی، چاوچنۆکی وبەغیلی، جێگەیەك ئاوگل بداتەوە.
مُساهِم بەشدار، هاوبەش، سەهم دار.
مُساهَمَة بەشداریی کردن، هاوبەشی کردن.
مَساء ئێوارە، ئێوار، ئێوارێ، تەنگەی خۆر ئاوابون، شێوان.
● **مَسا ١/هـ** پێی گوت ئێوارەت باش.
مُسَبَّج پۆشاکی پان وپۆڕ.
مُسَبَّح پۆشاکێ زوو نەدرێت وبەرگەگرو بەهێزبێت.
مَسبَح مەلەوانگە، جێگەی مەلەکردن.
مُسَبِّحة پەنجەی شایەتومان.
مِسبَحَة تەسبیح، تەزبیح.
مُستَبِد ستەمکار، دیکتاتۆر، خۆسەپێن.
مُستَتَر شاردراوە، پەنهان، نائاشکرا.
مُستَحَمّ جێگەی خۆشۆردن، گەرماو، حەمام.
مُستَحِيل نەستەم، مەحاڵ، هەرشتێك نەگەری دروست بون وسەرهەڵدان و بەئاکام گەشتنی نەبێت.
مُستَخدَم بەکار براو، بەکارهێنراگ.
مُستَخدِم بەکارهێنەر، ئەوەی شتێك بەکار دێنێت.
مُستَشرِق ڕۆژهەڵاتناس.
مُستَشار ڕاوێژکار.
مُستَشفى نەخۆشخانە، خەستەخانە، بیمارستان.
مُستَطِير پەڕاکندە، پرژوبلاو.
مُستَعجِم لاڵ، کەسێك نەتوانێت بەباشی بدوێت وزمانگربێت.
مُستَعرِبَة بەوکەسانە دەگوترێت کەلەبنەڕەتدا عەرەب نین و وپاشتر بونەتە عەرەب واتە بێگانەن بە خەسڵەت وزمانی عەرەبان.
مُستَعمِر ئاوەدان کەرەوە، داگیرکەر.
مُستَعِير ئەسپی قەڵەو وپڕگۆشت.
مُستَغِل ژێربارخەر، ئیستغلال کەر.
مُستَغَلّات بەروبوم وداهاتی موڵك وزەوی.
مُستَقبَل پاشەڕۆژ، ئاینندە، داهاتوو.
مُستَلقي بەپشتدا خەوتگ، کەسێك بەپشتدا خەوتبێت.
مُستَمِيت گیان لەسەر دەست، کەسێك لەشەڕدا گوێ بەمردن نەدات.
مُستَنَد هەرچیەك پشتی پێ ببەسترێت، پاڵپشت، سەنەد.

مُستَنْقَع ئاوگر، جێگەیەك ئاوی تێدا کۆببێتەوە، زەلکاو.

مُستَوْدَع جێگەی پاراستن، سپاردەگا، جێگەی تایبەت بۆ سپاردنی کەلو پەل یان هەرشتێکی تر، جێگەی منداڵ لەسکی دایکیدا، مندالأن، منالْدان.

مُسْتَوصَف نەخۆشخانەی بچکۆلە کەبۆ جۆرەهانەخۆشی راوێژ پێشکەش دەکەن.

مُسْتَوْقَد ئاگردان، جێگەی ئاگر.

مُسْتَوِی ئاست.

مَسْجون زیندانی، بەندکراو.

●**مَسَحَ ١/الشيءَ** سڕیی، مالّیی، ڕایمالّی. **٢/الإبلَ** هیلاك وشەکەتی کرد. **٣/فلاناً** لێیدا. **٤/مَسْحاً** درۆی کرد. **٥/الأرضَ** پێوانە ودابەشی کرد.

●**مَسَّحَ ١/فلاناً** قسەی چاکی بۆکرد بۆ وەی بیخەڵەتێنێت.

مِسح پەلاس، بەڕە، بەڕەکۆن، بەڕەی لەسەر دانیشتن.

●**مَسَخَ ١/هُ** وێنەو شێوەیی گۆڕی بۆ شێوەو وێنەیەکی دزێو و ناشیرینتر. **٢/الكاتبُ** لەنوسیندا هەڵەی زۆری کرد.

مَسخ نەسخ بونەوە، لەبەشەکانی تەناسوخە وهەلگرانی ئەم تێزە پێیان وایە گیان لەلەشی مرۆڤەوە دەگوازرێتەوە بۆ لەشی ئاژەڵێکی تر بەمەرجێك ئاژەڵەکەو مرۆڤەکە لەسیفەتدا هاوتابن، واتە گیانی مرۆڤێکی ئازا دەگوازرێتەوە بۆ ناولەشی شێر، مرۆڤی ترسنۆك گیانی دەخرێتە جەستەی کەروێشك و. . . هتد.

مُسَخَّر ژێربارخراو، دەستەمۆکراو، بێگار پێکراو.

مَسْخَرَة هەرشتێك شیاوی گاڵتە پێکردن بێت.

مَسْخَط هەرچیەك ببێتە هۆی تورە بوون.

مَسْخُوط بێزراو، تەرێز لێکراو، نەخوازراو.

مَسَد گوریس لەلیفی خورما.

مُسَدَّس روبەری شەش پالو، دەمانچە.

مُسَدَّل پرچێکی زۆر درێژ.

مَسْرَب ڕێڕەوی ئاو، جۆگە یان هەر ڕێڕەوێکی تر.

مِسْرَح شانە، هەرشتێك پرچی پێ دابهێنرێت.

مَسْرَح تەختی شانۆ، جێگەیەکە بۆ پیشاندانی شانۆگەری سازدەکرێت.

مَسْرَحِيَّة شانۆگەری، نمایشی سەرتەختی شانۆ.

مسرور شادومان، شاد، پێچەوانەی دڵتەنگ وغەمگین.
مَسَرَّة شادی، خۆشی.
●**مَسَطَ ١/فلاناً:** بەقامچی لێیدا، بەشەلاق لێیدا.
مَسْطَرة، مِسْطَرة ڕاستەی خەت کێشان، ڕاسە، یەکێکە لەپێویستیەکانی قوتابی.
مَسْقَبَة برسێتی وتەنگانە.
●**مَسْفَلَة ١/** خوارو، بەشی خوارەوە.
٢/الجبل: دامێنی کێف، دامێنی شاخ.
مَسْقط باڵی پەلەوەر، باڵی باڵندە.
مَسْقَط جێگەی کەوتن، ئەوجێگەیەی منالْ تیایدا لەدایك دەبێت، زێد.
مَسْقَی کاتی ئاودان، وەختی ئاودێران.
مَسْك پێستە، پێست.
مُسْك ئاوەزێکی گەورە، ئەقڵێکی فراوان.
مِسك میسك، بۆنێکی خۆشە.
مُسُك، مُسُكة ڕژد، بەغیلْ، چاوچنۆك.
مَسکَن ماڵ، خانوو، لانەی مرۆڤ، خانگ.
مُسَکِّن ئارامی بەخش، هێمن کەرەوە.
مَسْکَنَة هەژاریی، نەداری وسەرشۆڕی، کەم توانایی و لاوازی.
مُسَکَة ڕژد، چاوچنۆك، بەغیلی بەرچاوتەنگ.
مِسْکین هەژار، نەدار، دەستکورت، بێ نەوا، بەکەسێك دەگوترێت ئەوەندەی نەبێت بیدات بەماڵ ومنداڵی تا کومساییان بێت.
مَسَل ڕێڕەوی ئاو.
مِسَلّة سوژن، سوزن، دەرزی گەورە.
مُسَلَّح چەکدار.
مَسْلَخ قەسابخانە، جێگەی تایبەت بەسەربڕین وقەڵغ کردنی ئاژەڵ.
مَسْلَك ڕێگە، ڕێ.
مسلول کەسێك دوچاری نەخۆشینی سیل بوبێت، شمشێری بڕندە.
مِسمار مێخ، بزمار، بسمار.
مِسْمَع گوێ، گوێچکە.
مُسَمّی دیاریکراو، دیاری کریاگ، ناولێنراو، ماوەیەکی دیاریکراو.
مَسَنَ ١/هـ: لێیدا تاکو بکەوێت، ئەوەندەی پیاکێشا تاکو بکەوێت.
مُسِنّ بەساڵاچووگ، پیر، بەتەمەن.
مُسَوَّدة ڕۆژگاری خەفەت هێنەر، ڕۆژانی خەمگینی.
مُسَوَّدة ڕەش نوس، دەست نوسی بۆچاپ ئامادەکراو.
مُسْهِل دەرمانی ڕەوانی، دەرمانێك مرۆڤ ڕەوان بکات وقەبزێتی نەهێڵێت.

مَسيح ناوى حەزرەتى عيسايە (د. خ)، كەسێك زۆر گەشت وگەڕان بكات، جوان ڕوخسار، پارچەيەك زيو، هاوڕێ، هەڤاڵ ودۆست، برادەر، كوێر، نابينا، زۆر درۆزن.

مَسيحى شوێنكەوتوى ئاينى عيسا پێغەمبەر، فەلە، گاور، فلە، خاچپەرست.

مَسيخ بێ مەزە، بێ تام، چێشتى بێ خوێ، گەمژەو نادان، هەركەسێكى ناشيرين وناجوان.

مَسيط قوڕ، ناوى لێخن كەلەبنكى حەوزدا دەمێنێتەوە.

مُسَيْطِر چاودێر، زاڵ.

مُسِيف هەژار، نەدار، دەست كورت، فەقير.

مَسيك ڕژد، چاوچنۆك وبەخيل.

●**مَشَّ ١/الشيءَ** لەئاودا خوساندى تاكو تواندیەوە. **٢/فلاناً** دوژمنايەتى وركابەرى لەتەكدا كرد. **٣/الناقةَ** وشترەكەى دۆشى وهەندێك شيرى لەگوانيدا هێشتەوە. **٤/يَدَه** سڕيى بۆ وەى چەوريەكەى لێ بكاتەوە.

مُشارَكَة بەشداريكردن، بەشدارى.

مَشَارة پارچە زەويەك كەبۆ كێلان دەست بدات.

مُشَاش زەوى نەرمەڵان، بنەڕەتى هەرشتێك، سروشت.

مُشان، مَشَان جۆرێك خورمايە، لەهەرە باشترين جۆرەكانى خورمايە.

مَشأمَة بەدبى، شومى.

مُشَبَّك جۆرە شيرينى يەكە، هەرشتێكى شەبەكەدار.

مَشْبُوه گومانلێكراو.

●**مَشَجَ ١/ه بكذا** تێكەڵى كرد، ئاوێتەى كرد.

مَشْج، مِشْج، مَشَج، مَشيج تێكەڵ، ئاوێتە.

مُشْجِر جێگەيەك درەختى زۆر بێت، پڕلەدرەخت.

مُشَجَّر هەرشتێك لەشێوەى درەختدا بێت، نوسينى خەڵكى چين وژاپۆن كەلە شێوەى درەختدايەو تێكەڵ وپێكەڵ وپێكدا ئاڵاوە، خەتى نوسينى چين وژاپۆن.

مَشْحون پڕ، بارگاوى كراو.

مِشْذَب داسى تايبەت بەقرتاندنى پەل وپۆى زيادەى درەخت.

●**مَشَرَ ١/الشجرُ** پەل وپۆى سەوزى ناسكى دەركرد.

●**مَشَّرَ ١/الشيءَ:** دابەش وپرژوبلاوی کرد. **٢/الشجرُ:** پەل وپۆی سەوزی ناسکی دەرکرد.

مَشَر شوێنەوار، ئاسەوار.

●**مَشْرَة ١/**پەل وپۆی سەوزی ناسکی درەخت. **٢/الأرض:** ڕوەك وگژوگیای زەوی.

مَشْرَب ئاو، جێگەی خواردنەوە، هەنوکە ئەم وشەیە لەبەرانبەر هەوەس و ئارەزودا بەکاردەبەن.

مُشَرَّد ئاوارە، دەربەدەر، تەرە، هەڵوەدا، دورلەزێنگەی خۆی.

مُشرِك هاوبەش پەرست، کەسێك هاوبەش بۆ خوای گەورە بڕیار بدات، کەسێك بڕوای بەبونی هاوبەشێك بۆخودا لەخوایەتیدا هەبێت ئیتر ئەم بڕوایە بەدەم دەربڕێت یاخود لەکردەوەکانیدا ڕەنگ بداتەوە.

مَشْروب خواردنەوە، هەرشتێك بخورێتەوە.

مَشروع شەرعی، دروست، ڕەوا.

●**مَشَطَ ١/الشعرَ:** پرچی شانەکرد، قژی بەشانەکرد.

مَشط، مِشط، مَشِط شانەی پرچ داهێنان، ددانەدارێ بۆ قژ ڕەهاکردن.

مُشْط ئامرازێکی چنینە، جۆرە ماسیەکە.

مشطَة جۆرێ لە قژ داهێنان.

مَشْظ، مِشْظَة دڕکێ چوبێت بەدەست یان قاچدا.

مَشْظَة هەواڵی پەنهانی، هەواڵی پەنامەکی کەنەزانرێت ڕاستەیان نا.

●**مَشَعَ ١/الشيءَ:** بەدەستی هێنا، دزیی. **٢/القطن:** شیکردەوە. **٣/الرجل:** نەرمە ڕەوتی کرد.

مَشْعَب ڕێگە، ڕێ.

مَشْعَر نیشانە، ئامـاژە، جێگەی مەناسیکەکانی حەج، درەختێك سێبەری پێ بکرێت.

مَشْعَلْ مەشخەڵ، مەخشەڵی ئاگر کەبەدەست هەڵدەگیرێت بۆ ڕێگە ڕوناك کردنەوە.

مَشْعُوف شێت وسەرگەردان.

مِشعَة، مِشيعَة پارچەیەك لۆکەی هەلاجی کراو.

●**مَشَغَ ١/ه:** لێیدا، لەکەداری کرد، عەیبداری کرد.

مشْغ قوڕی سور، قوڕە سورە.

مشغَة پارچە قوماش وپۆشاکی کۆنە.

مُشفِق دڵسۆز، بەبەزەیی.

● **مَشَقَ ١/الشعرَ** شانەی کرد. **٢/الثوبَ** دڕاندی. **٣/ه بالسوط** لێیدا. **٤/في الكتابة** پیتەکانی درێژ کردەوە، پەلە پەلی تێدا کرد.

مُشِقَ درێژو باریك بوو.

مَشْق قوڕی سور، قوڕە سورە.

مَشِقَ هەردوو ڕانی بەریەکتری کەوتن ولێك خشان وبەهۆیەوە بەینی ڕانی سوتایەوە.

مُشقَة سوتانەوەی نێوان هەردوو ڕان بەهۆی لێك خشانیانەوە.

مَشَقَّة نارەحەتی، ڕەنج ودەردەسەری.

مُشْكِل، مُشكِلَة گرفت، هەرمەسەلەیەکی قورس ودژوار، هەرمەسەلەیەك ڕون نەبێت.

مَشْل شیری کەم، شیرێکی کەم.

مِشْمِش قەیسی، درەختی قەیسی، زەردالۆ، دنکە خۆشەی زەردالۆ.

مُشَمَّع موشەمما، موشەما، هەرچنراوێکی لەلاستیك کەباران و ئاو دانەدات.

مَشْمَعَة جێگەی دروستکردن یان فرۆشتنی مۆم.

● **مَشَنَ ١/ه** ڕنیی، ڕوشاندی. **٢/ه بالسوط** بەشەللاق لێیدا. **٣/ه بالسيف** بەشمشێر لێیدا و پێستەکەیی ڕوشاند.

مَشْنَقَة سێدارە، پەتی سێدارە، ئەو جێگەی تاوانبارانی تێدا لەسێدارە دەدەن و دەیان خنکێنن.

مَشُوب تێکەڵ، ئاوێتە.

مَشْوَرَة مشورەت، ئامۆژگاری، ڕاوێژ.

مَشُوش دەسماڵ، دەسڕ، دەستەسڕی دەست، دەسڕە، دەرسۆك.

مُشَوَّش بزرکاو، شڵەژاو، ئاڵۆسکاو، ئائاسایی، حەپەساو.

مَشْهَد جێگەی کۆبونەوەی خەڵك، دیمەن و کەفاڵ.

مَشهور ناودار، بەناوبانگ، شۆرەت دار.

مَشي بەرێدا ڕۆشت.

مَشّي دەرمانێ مرۆ ڕەوان بکات.

مَشيج تێکەڵ، ئاوێتە.

مَشيئَة خواست، ئارەزوو، ویست.

مَشْؤم نەحس، شوم، بەد، نەگبەت.

مَص، مُصّ مژین.

مُصابَة بەدبەختی، بەلا.

مصاحات پێستەی بێچوی مردوی وشتر کە پڕدەکرێت لەگیاو دەخرێتە بەردەم وشترەکە بۆ وەی واگومان بەرێت کەبێچوەکەی خۆیەتی و نەمردوە.

مُصَاخ گیایەکە بەتەواوی لەپیاز دەچێت.

مَـصَاد قوللـەی کێـو، لوتکـەی شـاخ، گردۆلکەی بەرز.
مَصَارّ ریخۆلە.
● **مُصارِع** ١/ زۆرانباز. ٢/**الثیران** گاباز، کەسێك گابازی بکات، کەسێکە ململانێ لەگـەڵ گـادا دەکـات لەبـەردەم جەماوەرێکدا.
مُصارَعَة زۆرانبازی.
مُـصاص پوختـەو پاڵفتـەی هەرشـتێك، کەسێك زۆر نەژادی پاك بێت.
مَـصاص کەسـێك زۆر بمـژێت، مـژەر، کەلەشاخگر.
مُصّان قامیشی شەکر.
مَصّان ناچیزە، کەلەشاخگر.
مـصاعِب نارەحەتیـەکانی ڕۆژگار(وشەکەجەمعە).
مصافَحَة تەوقەکردن.
مصالَحَة ئاشتی، ئاشتەوایی کردن.
مُصالَة ئاوێ لەزام بتکێت.
مَصَبّ جێ ڕژێنگەی ئاو.
مصباح چرا، گلۆپ.
مَصبَغَة خۆبەزلزانین، لوت بەرزیی.
مصبوغ ڕەنگین، ڕەنگ کراو.
مَصَحّ ڕۆشت، ڕۆیی.
مُصْحَف قورئانی پیرۆز.

●**مَـصَخَ** ١/**الـهیءَ لنفسه،** شتەکەی بـۆ خۆی بچڕی.
مَصْد، مَـصَد گردۆلکەی بـەرز، سـەختی سـەرما، قرچـەی گـەرما، بـاران وچەخماخە.
مَصَد مژیی.
مصدر چاوگ، سەرچاوە، ژێدەر.
مُصَدَّر شێری بێشەو جەنگەڵ، گورگ، پیاوێ سنگی گەورەبێت، پیاگێ سنگی بەهێز بێت.
مصدوع سەرپەشاو، کەسێك توشی ژانـە سەر بوبێت.
مَصْدَة باران، واران.
مِصر بەربەستی نێوان دووشت، سنوری نێـوان دووزەوی، شـار، نـاوی ولاتێکـی گەورەی عەرەبیە، جۆرە خۆڵێکی سورە.
مِصران کوفە وبەسرە.
●**مَصَرَ** ١/**القوم،** پرژوبلاو بونەوە.
مَـصْرَع جێگـەی لەناوچـون وکـەوتن، لەناوچوون و سەرنگوم بوون.
مُصطفی هەڵبژێردراو.
مَصْع بازاڕ، شوێنی سەداو مامەڵە.
مَصِع کەسێك بەشمشێر بجەنگێت.
مـصْنَعَد سـەرخەر، ئامێرێکـە بـەکارەبا دەبزوێـت بەشـێوازی شـاقولی دەخرێتـە

ناو ئەو ئەپارتمانانەی نھۆمی زۆریان هەیە ومرۆڤ وکەل و پەلی پێ سەر دەخرێت بۆ نهۆمە بەرزەکان و بەپێچەوانەشەوە.

مِصقَل وتاربێژی زمان پاراو وقسەزان.

مسکوکات هەرجۆرە پارەیەك لەسکە درابێت، لەسکەدراو.

●**مَصَلَ ١/مالهُ:** ماڵ وسامانی خۆی لەشتێکدا سەرف کرد کەخێری تێدا نەبوو. **٢/الجرح:** کەمێك زرینچکاوی لێ تکی.

مُصْلِح چاکساز، ڕیفۆرمیست.

مَصْلَحة بەرژەوەندی، خێرو بەرژەوەندییەك بەچاکە بگەڕێتەوە سەر مرۆڤ خۆی یان نەتەوەو هۆزەکەی.

مَصْلِيّ گۆشتی برژاو، گۆشتی برژیاگ.

مُصَلَّى جێگەی نوێژ کردن.

مَصْنَع کارخانە، کارگە، ئەو جێگەیەی ئاوی بارانی تیاکۆ ببێتەوە.

مُصَنَّف پەڕاوی نوسریاگ.

مَصْنوع دروست کراو، وەدی هێنراو.

مَصوُر وشترێ خاوەخاو شیر لەگوانی بێتە دەر، کەم.

مُصَوِّر وێنەگر، وێنەکێش، ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە.

مُصَوَّرة کامێرای وێنەگرتن.

مِصْهَر کوورە.

مُصّة پاڵفتە وپوختەی هەرشتێك.

مُصيب کەسێك ڕاستی بپێکێت، پێچەوانەی هەڵەکار.

مُصِيْبَة موسیبەت، بەڵا وسەختی، هەر پێشهاتێکی ناخۆش وبێزراو کەتوشی ئادەمیزاد دەبێت.

مِصْيَد هەرچیەك ڕاوی پێ بکرێت.

مَصير جێگەیەکە لەدوای گەدە خواردنی پێدا دەڕوات.

مَصير چارەنوس، مەسیر، سەرەنجامی هەرکارێك، کۆتایی هەرمەسەلەیەك.

مَصيص شێدار، تەڕونماك.

مَصِّيص جۆرە دەزویەکی بەهێزە.

مَصيف هاوینەهەوار، هاوینگە، هاوینەوار، وار، جێ ژیانی خێڵات لەزۆزان.

●**مَضَّ ١/الجرح فلاناً:** ئازاری پێگەیاند. **٢/الخَلُّ فاهُ:** سرکەکە دەمی ئەوی سوتاند.

مَضاض سوتان.

مَضّاض سوتێنەر.

مُضَاض ئاوێك لەبەر سوێری نەخورێتەوە، ژانی چاو یان

هەرجێگەیەکی دیکەی بەمئازار، پوختە و باڵفتەی هەرشتێك.
مُضَاغَة نادان، گەمژە، گەلحۆ.
مَضاء توندیی وتیژیی.
مَـضّاء کەسـێك زۆر ویـست وخواسـتی بەهێزبێت.
مَضجَع جێگەی خەوتن وهەلاَ ژیان.
● **مَـضَحَ ١/عِرضَـهُ**: لەکـەداری کـرد، ناموسـی کەسـێکی عەیبـدار کـرد. **٢/تِـو الـشمسُ**: تیـشکەکەی بەسـەر زەویـدا بلاّوبویەوە.
مَضَخّة ترومپای ئاو.
مَضَرّة زیان، زەرەر.
مِضْغَط دەستگای پێوانی فشاری هەوا.
مُـضغَة پارچـەیەك گۆشـت، پارچـە گۆشتێکی بچوك.
مَضمون نـاوەڕۆك، چـەمك، ئـەو مانایـەی لەڕستەیەك دەفامرێتەوە.
مَضَّة شیرو ماستی ترش.
● **مـضی ١/الـشيءُ**: ڕۆشـت وڕابـورد، تـێ پەڕی وگوزەری کرد. **٢/سبيلهُ**: مرد.
● **مَضَى ١/الامرَ**: جێ بەجێی کرد.
مُضيء ڕۆشن کەرەوە، ڕوناك کەرەوە.
مِضياف میوان نەواز، مێڤان دۆست.
مَضيف میوانخانە.
مَضيق تەنگە، تـەنگایی، جێگـەی تەسـك بونەوەی دەریا.
● **مَطَّ ١/الشيءَ**: درێژی کردەوە. **٢/الدلوَ**: ڕای کێشا. **٣/خَدّهُ**: لوت بەرزی نواند.
مَطَا لەرێ ڕۆشـتندا پەلـە پـەل وخێـرای کرد.
مَطا پشت، لەدواوە لەشان ڕا تاسەر ڕان.
مطاخ نادان، گەلحۆ، کاڵ فام، لوت بـەرز، خۆبەزلزان، درۆزن.
مَطـار فڕۆکەخانـە، فڕگـە، جێگـەی نیشتنەوەو لێوەهاتنی فڕۆکە.
مَطار، مَطَارَة بیروچاڵێ دەمەکەی پـان بێت.
مَطـارِد ڕمـی کـورت، نێـزەی کـورت (وشەکەجەمعە).
مُطارَدَة ڕاوەدونان.
مَطـاط لاسـتیك، پلاسـتیك، لاسـیق، لاستیق، جـیر، جیـل، مادەیـەکی نەرمـەو کێشی دێت و دەتوانرێت بەپێی پێویست ڕابکێشرێت وکاریگەری گـەورەی بەسـەر ژیاری هەنوکەی مرۆڤایەتیەوە هەیە.
مَطّـال کەسـێك زۆر بژاردنـەوەی قـەرزدوابخات، کەسـێك دەسـی دەسـی بەدانەوەی قەرزبکات، قەرزکوێر.

مَطْبَخ، مُطَبَّخ چێشتخانە، جێگەی ئاشکردن، جێگەی چێشت دروست کردن.
مَطْبَع، مَطْبَعَة چاپخانە، جێگەی چاپکردنی پەڕاو و چاپکراوەکان.
مِطْبَع دەستگای چاپکردن، ئامێری چاپکەر، ئامرازی چاپکردنی کتێب و. . . هتد.
مَطْحَنَة ئاش، جێگەی هارینی دانەوێڵە.
●**مَطَحَ ١/ هُ بِيَدِه** لێیدا. **٢/ عِرضَهُ:** شەرەف و ناموسی ئەوی لەکەدار کرد.
●**مَطَرَ ١/ الشيء:** بەرز بویەوە، بڵند بویەوە.
مَطَر باران، واران، دڵۆپە ئاوێ لەهەور بێتە خوارێ.
مُطْر خوو، نەریت، گوڵی گەنمە شامی.
مَطِر باراناوی، ڕۆژێکی باراناوی.
مُطْرِب گۆرانی بێژ، ستران وێژ.
مِطْرَد ڕمی کورت، نێزەی کورت.
مِطْرَح ڕمی درێژ، نێزەی درێژ.
●**مُطَرَّد ١/ من الأيام:** ڕۆژی درێژ، هەر ڕۆژێکی درێژ.
مُطْرِد هەر فەرمانێکی گشتگیرو بێ ڕێزپەڕ.
مَطْرَدَة ناوەڕاستی ڕێگە.
مُطْرِف ماڵ وسامانێك تازەکی بەدەست هێنرابێت.
مِطْرَق چەکوش، چەکوچ، دەستگایەکی تایبەت وسادەیەو زۆرێك کاری پێ دەکرێت.
مِطْرَقَة چەکوش.
مَطْرَة خوو، نەریت، ناوەڕاستی حەوز.
مُطْرَة، مَطْرَة خوو، نەریت.
مَطْعَم چێشتخانە، جێگەی نان خواردن، خۆراك.
مَطَلَ دەسی دەسی کرد، موماتەڵەی کرد.
مُطْلَة، مَطْلَة ئاو لەبنکی حەوزدا، پاشماوەی ئاو لەبنکی حەوزدا.
مَطْلَب داخوازی، داواکاری.
مَطْلَع سەرەتای خۆرکەوتن، یەکەم کۆپلەی هۆنراوە.
مَطْلِع ئەو جێگەیەی ئەستێرەی لێوە هەڵدێت.
مُطْلَق ڕەها، ئازاد، بێ سنور، بێ بەندوباو.
مُطْمَئِن ئاسودە، ئارام، دڵنیا.
مِطْو گوڵی گەنمە شامی، هاوڕێ وهاوشان.
مَطْوَة چەقۆ، قەڵەم تاش، قەڵەم دادەر.

مَطهَـرَة جێگەی پاکی وپاك کردنەوە، هۆکاری پاکژی وخۆپاك کردنەوە.

مَطهَـر دەڵێن گوایە جێگەیەکە دەرونە پاکەکانی تیادا دادەنرێت لەدوای مردن وماوەیەك سزادەدرێن بۆ وەی باشترپاك ببنەوە.

مَطیلـة پارچە ئاسنێکە گەرم دەکرێت ولێی دەدرێت وپان دەکرێتەوە.

مَطیّة حوشتری سواریی ئیدی نێربێت یان مێ.

● **مَطّ ٨/ه:** لۆمەی کرد، تانەو تەشەری لێدا.

مَظّ هەنار.

مُظاهَرَة خۆپیشاندان بۆ پشتگیری ڕێك بخرێت یان بۆ پرۆتستۆ کردن.

مُظلَة پاشماوەی گژوگیا.

مظعان ئەسپی نەرمەڕەوت.

مظفار کەسێك هەوڵی بۆ هەر شتێکدا سەرکەوتوبێت تیایدا، کەسێك سەرکەوتوبێت لەهەوڵەکانیدا.

مُظلِم تاریك، نوتەك، تار.

مَظلَمَة زەوت کراو، هەرچیەك بەستەم لێت داگیر کرابێت.

مِظَلّـة چادری گەورە، چەتر، سەیران، شتێ کەبۆ پارێز لەهەتاوی گەرم وباران بەسەریانەوە دەگرن، پاراشوت، پەڕەشوت.

مِظَلّی ئەوکەسەی بەپاراشوت لەفرۆکەوە خۆی هەڵدەداتە خوارێ.

مَظهَر ڕواڵەت.

معاد ڕۆژی قیامەت، جیهانی ئاخیرەت.

مَعاد نەخۆشینی گەدەیە.

مَعاذ پەناگە.

● **مَعـاذ ٨/الله:** پەنابەخوا، پەنا بەخوادەگرم، خودا جێگەی پەنایە.

مَعار لاف لێدەر، گەزاف لێدەر.

مُعـارِض نەیار، دوژمن، دوشمن، ئۆپۆزسیۆن، بەرهەڵستکار.

مَعارِف زانست وزانیاری، ڕوخسار، شێوە، جوانیەکانی ڕوخسار(وشەکەجەمعە).

مَعاز شوانی بزن، خاوەنی بزن.

مَعـاش ڕۆزی، هۆکاری ژیان، معاش، بژێوی.

مُعالَجَـة چارەسەر، دەرمان، دەوا، چارەسەرکردن.

مُعامَلَة مامەڵە، سەوداو مامەڵە.

مَعان خانو، مەنزڵ.

مُعاهَدَة پەیماننامە، پەیمان وبەڵێن، پرۆتۆکۆل.

مَعـــایر ناتـــەواوی وکـــەم وکورپیـــەکان، عەیبەو بەدیەکان.

معاء ڕیخۆڵە، ڕۆخلە، ڕۆدی، روفی.

مَعْبَـد پەرستـگا، جێـگە بـەجێ هێنـانی پەرستش، جێگەی خواپەرستی کردن.

مَعاً پێکەوە، بەیەکەوە، لەگەڵ یەکدیـدا، لەتەك یەکتردا.

مَعْبَر گوزەرگا، جێگەی لێوە گوزەرکردن و پەڕینەوە.

مُعْتَدِل میانە ڕەو، ناوەڕاست.

مُعْتَرّ هەژار، نەدار.

مُعَتَّر پیاوی قەڵەوی گۆشتن.

مُعْتَزّ سەرفراز، سەربەرز.

مُعْتَصَم جێگەی پەناگرتن.

مُعْتَقَد باوەڕ، بڕوا.

مَعْـج جـەنگ، شـەڕ، پـشێوی ونائـارامی، هەلکردنی بابەهێمنی.

● **مَعَـجَ** ١/بـەخێرایی ڕۆشـت. ٢/**البحـرُ**: شەپۆلیدا.

مُعْجِب خودپەسەند، لەخۆڕازی.

مُعْجِـــزَة مـــوجیزە، مـــۆجیزە، هـــەر ڕوداوێکی نائاسایی کـەمرۆڤ دەستەوسـان بێـت لـەوەی بتوانێـت لاسـایی بکاتـەوە، ئەوکارانەی خودا کارمکتەری خولقێنەرو هەڵسوڕێنەری ڕاستـەقینەیان بوگـەو بـۆ پـــــشتگیری پێغەمبـــــەران "د. خ" وســـەلماندنی ڕاســـتی بانگەشـــەکانیان نیشانی مرۆڤایەتی داون، قورئان چونکە بۆخۆی مۆجیزەیە.

مُعْجَـم فەرهـەنگ، پـەڕاوی لێکدانـەوەی زمان.

مَعجَـنة سـەرەتاو دەسـتپێکی هەرشـتێك، ترۆپکـی گـەنجی، تـافی لاوێتـی، هـەرەتی لاوی.

مُعِـدَ گـەدەی ژانـی کـرد، مەعیـدەی هاتەئێش.

● **مَعَـدَ** ١/**الـشيءَ**: دزیـی، بەپەلـەو خێـرا ڕای کێشا. ٢/**الشيءُ**: خراپ بوو.

مَعْـد وشـتری تیـژڕەو، حوشـتری خێـرا لەڕۆشـتندا، قـەوی وقـۆڵ، تـەڕو تـازە، میوەی تەڕوتازە.

مَعَدَ سك، زگ، ورگ، هورگ.

مَعِـدة، مِعْـدَة گـەدە، مەعیـدە، شـوێنی هەرسـکردنی خـواردن لـەزگی مـرۆڤ وئاژەڵدا.

مَعْدَن کانزا، کان.

مُعَدِّن کانزاچی.

مَعْدوم نەبو، شتێك نەهاتبێتە بوون.

مَعديَ دەرمانی بەهێزکردنی گەدە.

مَعْدِيَ ستەم لێکراو، ستەمبار.

مَعْذِرَة پۆزش، داوای لێبوردن.

مَعِر کەم موو، بێ موو، پیاوی ڕژدی کەم خێر، هەرجێگەیەك کەم ڕوەك بێت.

مَعَّر هەزارکەوت وتوێشوی لێبڕا.

مِعْرَاج برێتیە لە بەرزبونەوەی پێغەمبەر"د. خ" بۆخزمەتی خوای مەزن، سەرخەر، پلەکانە.

مَعْرَض پێشانگا، پیشانگە، نمایشگا، جێگەی تایبەت بەنیشاندانی کەلوپەل.

مَعرِفَة زانیاری و زانست، ناسینی شتێك وەك ئەوەی هەیە، بەچاکی ناسینی هەرشتێ.

مَعْرَكَة شەڕ، جەنگ، کوشتار، گۆڕەپانی شەڕ، ئەوجێگەی شەڕوکوشتاری تێدا دەکرێت.

مَعروف ناسراو، ناسیاو، بەناوبانگ، ناودار، کاری چاکە، خێرو پیاوەتی، ڕۆژی.

مَعْز بزن، ئاژەڵی بەشاخ وریشی دایکی گیسك وکار.

مِعْزَف ئامرازی مۆسیقی وەکو عودوسازو. . . هتد.

مَعَز ڕەقەلانی لەزەویدا، بزن.

مِعْزَاة مێینەی بزن.

مُعْسِر تەنگ دەست، کەسێکی بێ پارەو پوڵ.

مُعَسكَر سەربازگە، ئۆردوگای سەرباز، ماعەسکەر.

مَعْشَر کۆمەڵ، دەستە، گرۆ، جنۆکە، پەری، مرۆ، مرۆڤ، ئادەمیزاد.

مِعْصَر ئاوی میوەگر، ئامێری گوشینی میوەو دەرهێنانی ئاوەکەی.

مِعْصَم مەچەك، ئەو جێگەی بازنی تێدەکرێت لەمەچەکدا.

مَعصوم بێ گوناه، پاك، کەسێك پارێزراوبێت لەگوناه و تاوان.

مَعْصِيَة گوناه، تاوان.

مُعْضَل هەرکارێکی نارەحەت، مەسەلەی دژوار، کێشەو قەیران.

● **مَعَطَ ١/الشيءَ:** درێژی کردەوە.

مَعِط کورکێ موی لەشی هەڵوەریبێت.

مَعطَاء زەوی بێ ڕوەك، خەم وخەفەت.

مِعْطَف پۆشاکێکە بۆ خۆپاراستن لەسەرما وباران لەبەردەکرێت، پاڵتۆ.

مُعْظَم بەشی زۆرینەی هەرشتێك.

مُعَظَّم زۆر بەڕێز.

مِقْنَب سەرپۆش، پەچەی ئافرەتان، ئەوپارچە پەرۆیەی ژنان سەرو ڕوخساریانی پێدا دەپۆشن.

مُعَقَّـد تـەم ومـزدار، پرلـەگرێ وگـۆڵ، جادوباز، سیحرباز.

مَعْقِـل پەناگـە، سـەنگەر، شـاخی بـەرز، قەلاّ.

مَعقوف چەماوە، پیری پشت کۆم.

مَعقول ژیـری، نـاوەز، مـاقوڵ، هەرشـتێك ئەقڵ پەسەندی بکات وبچێتە ئەقڵەوە.

●**مُعِقَ ١/الرجل:** کەدەی تێك چوو.

●**مَعَـكَ ١/الرجـل:** سـوکایەتی پێکـردو سەرشۆڕی کرد.

مَعِـكَ نـادان، کەمـژە، گێـل، گـەلحۆ، کـەم فام.

مَعُكَ کەمژەو نادان بوو.

●**مَعَلَ ١/الشيءَ:** فڕاندی، دزی. **٢/الرجل:** لەرێ ڕۆشتندا پەلەی کرد.

مَعِل چست وچالاك.

مُعَلَّـــق هەڵواســـراو، هەڵپەســـێردراو، هەرمەسـەلەیەك یـەکلایی نەکرابێتـەوە وازی لێ هێنرابێت.

مَعْلَم نیشانەی رێگە، ئامـاژەو هێماکـانی رێگـە، ئەونیـشانانەی شـار کەلـەدورەوە دەردەکــــەون شـــارەکە بەهۆیانــــەوە دەناسرێتەوە.

مُعَلِّم مامۆستا، فێرکار.

معلوم ناسراو، زانراو.

مَعْلومـــات زانیـــاری موخابـــەراتی یـــان ئیداریی. . . هتد(وشەکەجەمعە).

معمار وەستای بیناساز.

معماري بیناسازی.

مَعْمَل جێکار، کارگە، کارخانە.

مَعْـــن کـورت، درێــژ، زۆر، هەرچـــیەك سودبەخش بێت، کەم، چەرم.

مُعْنان رێرەوی ناو لەدۆڵدا.

مَعْنَة هەرشتێکی کەم.

معنـی واتـا، ئـەو مەبەسـتەی لـەواژەدا هەیە.

مَعْـو کـەلیی لەلـچی ژێـرەوەی حوشـتردا، هەرشتێکی تەڕ کەمێکی وشك بوبێتەوە.

مِعْـــوَل پـاچ، قـولنگی دوسـەر، قەزمـــە، کەرەستەی هەڵکەندنی زەوی.

مَعُون هاوکاری وکۆمەڵ، یارمەتی.

مَعَ، مَعْ لەگـەڵ، لەتـەك، دەگـەڵ، لەگـەڵ، لێل.

مَعْهَد جێگەیەك پەیمانێکی تێدا درابێت، پەیمانگا، پەیمانگە، ئەنستیتو.

مَعْهود ناسراو.

مَعْی لەگەڵمدا، لێل مندا، دگەل ئەزدا.

مِعیار پێوەر، هۆکاری پێوانەکردن.

مَعیشَة گوزەران، هۆکارەکانی بەردەوامیدان بەژیان وەك خواردنەوە، ئەوەی ژیانی لەسەربەندە.

مُعیل خێزان ومنداڵدار، کەسێك خێزان و منداڵی هەبێت.

مَعی، مِعی ڕیخۆڵە.

مَعین ئاشکراو ڕون و لەبەرچاو، هەرشتێك دیارو بە بەرچاوەوە بێت، ئاوی لەبەر ڕۆشتگ.

مُعَیَّن دیاری کراو، دەست نیشانکراو، گا، نێرینەی چێڵ.

مُغاث درەختێکە گەڵای پان و گوڵی سپی هەیە.

مُغالاة لەسنور دەرچون، زیادە ڕەوی، زیاد ڕۆچون.

مُغامِر کەسێك خۆی بخاتە ناو پرکێشی گەورەو لەناوبەرەوە، سەرەڕۆ.

مَغبون کەسێك لەکڕین وفرۆشتندا دەستی بردرابێت، فێڵێکراو، کەسێك سەرنج وراکانی لاوازبن.

●**مَغَثَ ٨/الرجلَ**: دای بەئەرزدا. ٢/٥ **فی اللمِ**: نوقمی کرد.

مَغْث بەدیی، جەنگ، شەڕ.

مَغَدَ مژیی.

●**مَغِدَ ٨/البدنُ**: قەڵەو بوو، گۆشتی گرت.

مَغْد وشتری پرگۆشت، حوشتری قەڵەو، باینجان، بایجان، بامجان، باجان، ناسك، دۆڵچەی گەورە.

مَغَرَ بەپەلە ڕۆشت، بەخێرایی ڕۆشت.

مَغْرِب ئێوارە، شێوان، کاتی خۆرئاوابوون، مەغریب، مەراکیش، وڵاتێکە لەباکوری خۆرئاوای ئەفریقا، خۆرئاوا.

مُغْرَب بەیانی، سەرلەبەیانی، هەرشتێکی سپی.

مَغرِس ئەو جێگەیەی شتێکی لێ دەچێنرێت.

مُغْرِض مەبەستدار، کەسێك مەبەستێکی ڕامیاری یا. . . هتدی هەبێت وهەوڵی بۆ بدات.

مِغرَف ئەسپی تیژڕەو.

مَغْر، مُغرَة ڕەنگێکی سورە، سوری تۆخ تێکەڵ بێت لەگەڵ سپیدا.

مَغرور فێڵێکراو، فریودریاو، خۆڵی گۆڕپاك، بایی هەوا.

مَغرَة، مَغَرَة قوڕە سورە، بارانی لاوازو سست.

مِغزَل، مَغزَل، مُغزَل تەشی، ئەتەرە، ئامرازی ساکاری بەن بادان.

مَغـزى مەبەسـت لەقسەدا، واتـا، مانـا، گۆڕەپانی جەنگ وشەڕو شۆڕ.
مَغسِل ئـەو جێگەیـەی شـتێکی تێـدا دەشۆردرێت، شۆرینگە.
مِغسَل شـۆرەر، ئەوشـتەی شـتێکی پـێ دەشۆردرێت.
مَغـسَلَة تەشـت، ئەوشـتەی پۆشـاکی تیادەشۆردرێت، دەستشۆر.
مَغـشوش غـەش تیـاکراو، ناپاڵفتـە، هەرشتێك ساختەو غەشی تیاکرابێت.
مَغْـشَم سـتەمکار، زاڵـم، زۆردار، ئـازاو چاونەترس.
مَغِص، مُغِص توشی ئازاری ڕیخۆڵە بوو.
مَغص ئازاری ڕیخۆڵە.
مَغَص چاکترینی وشتر.
مغصوب بەتۆبزی داگیرکراو.
مَغضوب غەزەب لێگیراو.
●**مَغَـطَ ٨/الـشیءَ،** ڕای کێـشا بـۆ وەی درێژبێت.
مَغفرَة لێبوردن، عەفو، چاوپۆشین.
مُغْفُر شلەیەکی لینجە لەهەندێ درەخت دێتەدەر، جۆرە کە تیرەیەکە، جەوی.
مُغَفَّـل کەسـێك زیرەکـی نـەبێت، کـەم ئاوەز.

●**مَغَـلَ ٨/تِ الدابـةُ،** لەگـەڵ دانەوێڵـەدا خۆڵی خواردو سکی هاتە ئێش.
مَغْلَة خراپ وگەندەڵی.
مَغلطة قسەی ناڕاست وپڕلەگومان.
مُغْلَـق داخـراو، بەسـراو، قـسەیەك بەسانایی لەواتاکەی نەگەیت.
مَغـل، مَغَـل شـیری ئـافرەتی دوگیـان کەبەمنداڵی بدات.
مَغْمُـور نادیـار، ون بـووی لـەیاد چـوگ، لەیادکراو.
مَغْنـاطیس موفنـاتیز، موگنـاتیس، ئاسنگر.
مَغْنَم دەستکەوت، دەستکەوتی شەڕ.
مَغی برێتیە لەوەی باسی یەکێك بکەیت بـەجۆرێك کەلـەودا نـەبێت ئیـدی چ بەڕاست بێت یان بەگاڵتەوە، نەرمیی.
مُغیـث فریـاد ڕەس، ناوێکـە لـەناوە جوانەکانی خوای گەورەودلۆڤان.
مُفاوضَة دانوستان، گفتوگۆ، دیالۆك.
مفتـاح کلیـل، ئاچـەر، شـتێ کـەقفڵ بکاتەوە، کلێل.
مُفَتِّش پشکنەر، کەسێك ئـەرکی پشکنین لەئەستۆ بگرێت یان بخرێتە ئەستۆی.
مَفتُون دێوانە.

مُفــتي فــەتوادەر، دەرکــەری بڕیــارە ئاینیەکان بەتایبەت بڕیارە فیقهییەکان.
مُفرِج مریشکێ جوجەڵەی هەبێت.
مُفــــرَج کوژراوێـــک لەجێگەیەکـــدا بدۆزرێتەوەو نەزانرێت کێ کوشتویەتی، کەسێک نەماڵێ هەبێت نە منداڵ ونەهۆزو عەشــرەت، بــێ دەرەتــان، لەزینــدان دەرکراو.
مُفرَح هەژار، نەدارو دەست کورت.
مُفْــرَح کەســێک نــەژادو نەســەبی نەناسرێت.
مُفرِح دڵخۆشکەر.
مُفرَد تەنیا، تەنها، تاک.
مِفــرَصْ ئاســن بــڕ، ئــامێری بڕینــەوەی ئاسن یان زیو.
مَفْرُوض سەپێنراو، واجب کراو، فـەرز، هەرشـــتێک بڕابێتـــەوەو مـــشت ومرهەڵنەگرێت.
مَفْسَدَة سەرچاوەی خراپـەو گەنـدەڵی، پێگەی فەساد، هۆکاری فەساد.
مُفَسِر ڕاڤـەکار، کەسێک ڕاڤـەی دەقێکی تەمومــژدار بکــات وچــەمکەکانی ڕون بکاتەوە.
مَفْـــسول پیـــاگێکی لاواز کــــەهیچ پیاوەتیەکی تێدا نەمابێت، ناپیاو.
مَفسی کونی قنگ، کۆم.
مفَشِل کەسـێک ژنێکـی بێگانــە بەقــەوم وخزمــەکانی خــۆی بێنێــت، پــەردەی کەژاوە، ڕاخەری ناوکەژاوە.
مُفْصِح ڕون، ئاشکرا، ڕۆژی بێ تەمومژ.
مِفصَل زمان، زار، زوان.
مَفْصَل جومگـە، جێگـەی پێـک گەشـتنی دوو ئێسقان لەلەشدا.
مَفْضَحَة هۆکاری بەدناوی، ڕیسوایی.
مُفْطَح پان، فراوان.
مُفلِـس کەسـێک لەدەوڵەمەندیــەوە زۆر هەژارکەوتبێت، دەوڵەمەندێک پارەوپولی نەمابێت.
مُفَلَّس هەر مرۆڤ یان گیانـدارێک لەسـەر پێـستەکەی پەڵـەی لەشـێوەی پولەکـەی ماسی هەبێت.
مَفلوج ئیفلیج، کەسێک توشـی نەخۆشـی ئیفلیجی بوبێت.
مفلوذ شمشێری لەپۆلا هەڵکەنراو.
مَفْلُــوش کەســێک نــەزانێت بەچــاکی کاروبارەکانی خۆی ڕێکبخات.
مَفهوم چەمك، لێ فامراو.
مُفید سودبەخش، بەکەڵك.
مُقابَلــة ڕوبــەڕو بونــەوە، دیــدار، چاوپێکەوتن.

مُقاتِـــل جـەنگاوەر، شـەڕكەر، كەسـێك توانای شەڕو كوشتاری هەبێت.

مُقاتَلَة كوشتار كردنی یەكتر.

مُقاطَعَـــة دابـڕان، لـەعورفی ڕامیاریـدا بریتیـــە لەمامەڵـــە نـــەكردن لەتـــەك دەســـتەڵاتێك یـان گـروپ وڕێكخراوێكـدا لەڕوی ڕامیاری وسەربازی وئابوری و. . . هتد.

مَقال وتار، گوتار، گوفتار.

مَقام پلە، جێگەو مەنزیلە.

مقامَـــــة ســـــەرداریتی، ســـــەرومری، ئەنجومەن، كۆمەڵێك خەڵك.

مُقاوَمَـــــة بـــەرەنگاری، بەرهەڵـــستی، بەگژاچونەوە.

مُقایَسة بەراوردو پێوانكاری.

مَقّاء ڕانێك گۆشتی پێوە نەبێت.

مَقبَرَة گۆڕستان، مەغریبسان.

مِقبَض دەسك، شوێنی دەست پێوە گرتن.

مُقبِل ئاینده، داهاتوو.

مُقَبَّل قبوڵ كراو.

مَقبول قبوڵكرياگ.

مَقـــت نـــەفرەت، بێزاریـــی، ڕق لێ بـون، برێتیـە لـەوەی پیاوێـك باوەژنی خـۆی بهێنێـت لـەدوای مردنـی بـاوكی، كوڕێـك ژنـی بـاوكی خـۆی مارەبكـات لـەدوای مردنـی بـاوكی پێـی دەگوترێـت **(زواج المقت)**.

● **مَقتَ ۱/الرجل،** ڕقی لێی بوو، زۆر لێی بێزار بوو.

مُقتَدِر توانـا، بـەتوانا، بەهێزوبـەتوانا، هاوەڵ لەكاردا، ناوەڕاستی هەرشتێك.

مَقتَل جێگەی كوشتن، كوشتن.

مُقتَّلْ كارزان، كارشوناس، بەئەزمون.

مقدار ئەندازە، بڕ.

مَقدرة هێزو توانا.

مَقدس جێگەی پاك وپیرۆز.

● **مُقَدّس ۱/** پاك، پیرۆز، قەشە. **۲/بیت المقدس،** یەكەم قیبلەگای موسوڵمانان.

مَقدِم ئەو بەشەی چاو كەهاوسێی لوتـە، قنگەچاوی تەنیشت بە لوت.

مُقَدِّمَـــة ناوچـاوان، تـەوێڵ، ڕوخـسار، پێـــشەكی پـەڕاو، دەسـت پێـك، پـێش دەستی، سـەرەتای پـەرتوك، پێـشڕەوانی لەشكر.

مَقـــدور هەرمەســـەلەیەك بـۆ مـــرۆڤ بڕابێتەوە و لەناوچاوانی نوسرابێت واتە تەقدیركرابێت.

مُقَذّف پڕگۆشت، قەڵەو.

● **مَقِرَ ۱/الشيء،** ترش بوو، تاڵ بوو.

●**مَقَـرَ ١/هتفـة،** بەگۆچـان لێیـدا تـاکو ئێسقانەکەی شکاند.

مَقَـرّ مقـەڕ، بارەگـا، جێگـەی نیـشتەجێ بوون و مانەوە.

مِقـــــراص چـــــەقۆیەك نوکەکـــــەی چەماوەبێت.

مَقْرُبَـة خزمایـەتی، نێزیکـی، ڕێگـەی کورت کراوە، ڕێگەی قەدبڕ.

مَقــــر، مَقِــــر گیایەکــــە لــــەبواری پزیشکایەتیدا وەکار دەبرێت ولەگروپی زێنبەقیەکانـە وگـوڵێکی لولـەیی شـۆڕی زەردباوی هەیە، زەهری کوشندە.

●**مَقَـسَ ١/القربـة،** پـڕی کـرد. **٢/الماءَ،** لەبەری ڕۆشت.

مَقساة هۆکاری دڵ ڕەقی، هـۆی دڵـڕەق بون.

مُقَــسَّم جـوان، پێـچەوانەی ناشـیرین، بەشکراو، دابەشکراو.

مَقْسَم، مِقْسَم بەش، قیسمەت.

مِقَصّ مقەس، مقەست، قەیچی، تۆڕتۆ.

مَقْصَد مەبەست، نیاز.

●**مَقَــطَ ١/بــەگاڵۆك لێیــدا. ٢/الـشيءَ،** بەستی، گرێیدا.

مَقَـط منـداڵێك بەشـەش مـانگی لـەدایك بوبێت.

●**مَقُطَ ١/ه** دای بەئەرزدا.

مُقَط دەزویەکە باڵندەی پێ ڕاو دەکەن.

مُقْطَع نامۆ، نەناسراو، بێگانە.

مَقْطَـع جێگـەی چـڕان وقرتـان، کۆپلـە، پارچە، کەرت.

مِقْطَع بڕەر، ئەو شتەی شتێکی ترببڕێت.

مَقْطَعَة جێگەی بڕان، هۆکاری بچڕان.

مُقَطَّع پارە پارە، بەش بەش.

مِقْطَف ئەسڵی هێشو، هێشو.

مَقْطـوع بـڕراو، جیـاکراوە، جیاکریـاگ، جێگیرو نەگۆڕ.

●**مَقَعَ ١/الشرابَ،** بەتوندی خواردیەوە.

مُقَع جنێودان، جوێن دان.

مَقْعَـد جـێ دانیـشتن، جێگـەی دانیـشتن، کورسی، ئەسکەمل، سەنگەڵی.

مَقَق دوری نێوان دووشت، درێژیی، درێژ.

مِقلاة تـاوە، دەفرێکـە خواردەمـەنی تێـدا سـوردەکەنەوە، مەنجەڵۆکـەی پـەل بـۆ سورکردنەوە.

مَقْـلاة تاوەخانـە، ئەوجێگەیـەی تـاوەی تیادا دروست دەکەن.

مَقْـل بنکـی چـاڵ، هەرچـیەك لـەبنکی بیرەئاودا هەیە وەك لم وقوڕ.

●**مَقَلَ ١/هـ** نوقمی کرد لەئاودا، لەئاودا غەرقی کرد، بۆی ڕوانی، لێی نواڕی، سەرنجیدا.

مِقْلاع بەردەقانی، قۆچەقانی، پارچە پەڕۆیەکە بەجۆرێکی تایبەت سازدەکرێت بەردی پێ دەهاوێژرێت.

مَقْلَمَة قەڵەمدان، جێگەی تیادانانی قەڵەم.

مَقْلوب هەڵگەڕاوە، سەرەوخوار، شتێك هەڵگەڕابێتەوە.

مُقْلَة بەزی چاو، سپیایی ورەشایی چاو، چاو، ناوەڕاستی هەرشتێك.

مَقْلِیّ گۆشتێك سورکرابێتەوە.

مُقْمِر مانگەشەو، مانگاشەو، شەوێك مانگ تیایدا دنیا ڕوناك بکاتەوە.

مِقْنَع، مِقْناع پارچە قوماشێ ئافرەتان سەریانی پێ دادەپۆشن، جۆرە دەمامکێکە.

مُقْنِع قەناعەت پێکەر، سوکنایی بەخش.

مُقَنَّعْ نیقابدار، دەمامکدار، کەسێك بەدەمامك ڕوخساری خۆی داپۆشی بێت.

مُقَوَّد شاخی درێژ، چیای درێژ.

مِقْوَد جڵەوی وڵاخ.

مَقْهور چەوساوە، کەسێك چەوسێنرابێتەوە، شکست خواردوو.

مَقْهَى قاوەخانە، جێگەی خواردنەوەی قاوە، چاخانە، چایخانە.

مِقْیاس پێوەر، ئامرازە پێوانە کردن.

مُقِیت بەتوانا، پارێزەری هەرشتێك.

مُقَیَّد سنوردار، حوشترێك بەسرابێتەوە، پوزی ژن، ئەوجێگەیەی قاچی ژن کەپاوانەی تێ دەکرێت، ئەوجێگەیەی حوشتری تێدا دەبەسترێتەوەو بەجێ دەهێڵرێت، پێچەوانەی ڕەهاو ئازاد، کەسێك پێی لەکۆت وزنجیردا بێت.

مَکّار زۆر فێڵ وحیلەباز، کەسێك زۆر فڕوفێڵ بازبێت.

مَکّاس گومرگچی، ئەو فەرمانبەرانەی دەوڵەت کەگومرگ لەکەل وپەل وکاڵا وەردەگرن لەکاتی فرۆشتنیدا یان لەوکاتەدا دەهێنرێنە ناو شارێکەوە.

مُکافَأَة پاداشتی چاك، دەستخۆشانە.

مُکافَحَة قەڵاچۆکردن، بنەبڕکردن.

مُکاك، مُکاکَة مۆخی ناوئێسقان، مۆخی ناو ئێسك. .

مَکّان کەسێك شیری مەڕ بمژێت.

مَکان جێگە، شوێن.

مَکانَة پلە، نەرمی وناسکی، پلەوپایە.

مَکانِس جێگەی خەوتن وحەوانەوەی مامێز، لانەی ئاهو.

مُكّــــاء پەلەوەرێکــە ڕەنــگ ســپی و چریکەیەکی خۆشی هەیە.

●**مَکا ١/مَکاءً**: بەدەمی فیکەی کرد.

مِکباس مەنگەنە، ئامێرێکە بۆ گوشینی زەیتون و دەرهێنانی ڕۆنەکەی.

مَکبَرَة، مَکبُرَة بەساڵا چون، تەمەن بڕین.

مُکَبِّرَة دەنگ گەورەکەر، بڵندگۆ.

مِکبَس دەسگای فشار، دەسگای کەپس کردن، مەنگەنە.

مَکتَب نوسینگە، فێرگە، جێگەی نوسین وفێربون، مەکتەو، مەکتەب.

مَکتَبَة پەڕاوگە، جێگەی فرۆشتنی کتێب وپەڕاو، کتێبخانە.

مَکتوب نامە، پەیام، قاقەزی نوسراو بۆ بەرێ کردن، نوسراو.

مَکث مانەوە ونیشتەجێ بونی کاتی.

●**مَکَثَ ١/بالمکانِ**: تیایدا مایەوەو نیشتەجێ بوو.

مِکثار زۆر بڵێ، فرەبڵێ، کەسێك زۆر قسەبکات.

مُکثِر خاوەن ماڵ وسامان، ساماندار.

●**مَکَدَ ١/بالمکانِ**: تیایدا مایەوەو نیشتەجێ بوو.

مِکَد شانە، ددانەدارێ بۆ قژ وڕیش داهێنان.

مُکَذِّب بەدرۆخەرەوە، بڕوانەکەر.

مَکر فڕوفێڵ، حیلەوجادو، چاوبەست، قوڕەسورە.

مَکر ڕەنگی سورهەڵگەڕا.

●**مَکَرَ ١/الرجلَ**: فێڵی لێکرد، خەڵەتاندی، چاوبەسی لێکرد.

مَکَرَ فڕوفێڵ لەجەنگدا.

مَکَرَ دانەوێڵەی لەماڵدا کۆی کردەوەو پاوانی کرد.

مِکَرّ زۆر هێرش بەر لەشەڕدا.

مُکرَم پیاوی زۆر جوانمەرد لەگەڵ هەموو کەسێکدا.

مَکرُمَة جوانمەردی وبەخشندەیی، خەڵات.

مَکس باج، گومرگ.

●**مَکَسَ ١/باج وگومرگی وەرگرت ٢/ه**: ستەمی لێکرد، زوڵمی لێکرد.

مِکسَحَة گسك، جاڕو، گزك، گزگ.

مَکسِر جێگەی شکان.

مَکسور شکاو، شکیاگ، هەردەنگێکی نەرم وکز.

مَکشوف ئاشکرا، بێ پەردە.

مُكَعَّب کەنیزەکێك بناغەی مەمکی دانابێت، تەنێك شەش ڕووی گۆشە یەکسانی هەبێت.

مُكَلَّف کەسێکی ژیری بالق، کەسێك خۆی لەشتێك هەڵقورتێنێت کەپەیوەندی بەوەوەنیە.

●**مَكَنَ ١/ت الجرادة** کوللەکە گەرای دانا.

مَكُنَ لای ئەمیر پلەوپایەی بەرزبویەوە.

مَكْن، مَكِن گەرای کوللە.

مَكْنَز گەنجینە، خەزێنە.

مِكْنَسَة گسك، گزگ، گزك.

مِكْوَاة ئوتو، ئامێرێکی کارەباییە بۆ لابردنی چرچ ولۆچی جلك بەکاردێت.

مَكُّوك جامێ ئاوی پێ دەخورێتەوە.

مَكُّو کولانەی کەروێشك.

مِكْيَال پێوانە، ئامرازی پێوان، قاپی بەراورد کردن.

مَكِيث کەسێك لەشوێنێکدا مابێتەوە.

مَكِين پلەوپایەدار، خاوەنی دەستەلآت وپلەوپایە.

مَلا بیابان، دەشتی فراوان، ڕۆژگارێك لەزەمان، خۆڵەمێشی گەرم.

مُلاءَة پۆشاکێکی نەرمە.

مَلاَّح خوێ فرۆش، خاوەن خوێ، کەشتیەوان، مەلەوان.

مِلاح بایەکە پاپۆڕوکەشتی وەگەڕدەخات ودەیانبات بەرێوە.

مُلاحَظَة تێ بینی، خستنەڕوی تێ بینی، چاودێری.

مُلاحَقَة بەدوادا چون، شوێن پێ هەلگرتنی تاوانبار کون بەکون هەتاکو دەستگیرکردنی.

مِلاحَة کەشتیەوانی، پیشەو هونەری گەشت کردن بەدەریادا.

مَلاَّحَة جێگەی فرۆشتنی خوێ، جێگەیەك خوێی تیادا دروست بێت.

مُلاحِي ترێ سپیکەی دنکۆڵە درێژ.

مَلاذ پەناگا، حەشارگە.

مَلاَّذ کەسێك بڕوا نەکرێت بەدۆستایەتیەکەی.

مِلاَز کورگ.

مُلازِم هاوڕێ، پلەیەکی سەربازیە هاوشانی "لیوتنان"ە.

مُلازَمَة هاورێ یەتی.

مَلاسَة نەرمی وناسکی.

مِلاَسَة پارچە تەختەیەکە زەوی پێ تەخت ونەرم دەکرێت.

مِلاص بەردی سپی وگەورە، تاوێری سپی.

مِلاط قوری دیوار سیواق دان.

مَلاع دەشتی بێ گیا.

مَلاّق کەسێك زۆر ماستاوچی وزمان لوس بێت، ڕوپامایی کەر.

مَلآك تواناو هێز.

مِلاك قوڕ، لەعورفە ئیداریەکاندا بریتیە لەو کەسانەی پۆستی هەمیشەییان گرتومو ناگۆڕێن لەسەر ئەو پۆستانە یان خودی پۆستەکان ئیدی گیرابن یان بەتاڵ بن.

مُلاکِم بۆکس باز، یاریچی بۆکسێن، یاریچی مشتەکۆڵە.

مُلاکَمَة یاری مشتەکۆڵە، بۆکسێن.

مُلال ناڕەحەتی وبێتاقەتی، بێ قەرایی ونۆقرە لێبڕان، ئازاری پشت، پشت یەشە.

مَلال دڵتەنگی، نائارامیی.

مَلامِح ئەدگار، جوانی وناشیرینیە دەرکەوتومکانی دەم وچاو (وشەکەجەمعە).

مَلاة دەشت وبیابانی پڕلە وردکە بەردو ڕیخ، دەشتی پڕلەخیز.

مَلاة شێوازو چۆنێتی پڕ بوون.

●**مَلّ** ۱/**السفر**؛ گەشتەکە درێژبویەومو زۆری خایاند. ۲/ دڵتەنگ بوو، نیگەران بوو. ۳/**ق المشي**؛ خێرای کرد، پەلەپەلی کرد، شتێکی خستە ناوسکڵەوە.

مَلّة پشکۆ، سکڵ، خۆڵەمێشی گەرم.

●**مَلأ** ۱/ پڕی کرد. ۲/**ه على الأمر**؛ کۆمەکی پێکرد، یارمەتیدا، هاریکاری کرد.

مِلأ پڕیی، ئەوەندەی دەفرێك بیگرێت تا لێوان لێودەبێت.

مَلأ گومان، دەستەو کۆمەڵ.

مُلاَّة هەلامەت، ئەلامەت، پەسیف، پەسیو، ئارسم، هەلامات.

مَلبَس پۆشاك، جل، ئەوی لەبەردەکرێت.

●**مَلَت** ۱/**ه**؛ جولاندی، بزواندی، جموجولی پێکرد.

● **مَلَثَ** ۱/**ه**؛ کەمێکی لێدا.

مُلتَزِم پەی گیر، پابەند.

مُلتَقى جێگەی چاوپێکەوتن وبەیەك گەشتن، ژوانگە.

مَلث، مَلَث سەرەتاو دەست پێکی تاریکی شەو.

مَلَجَ منداڵەکە مەمکی دایکی مژی.

مَلجَأ پەناگا، پەناگە، حەشارگە.

●**مَلَحَ** ۱/**الطعام**؛ خوێی تێکرد، خوێی کردە چێشتەکەوە. ۲/ **الرجلَ**؛ غەیبەتی کرد، لەپاشملە باسی کرد.

مِلح خوێ، خوەی، بنەمای سوێی، ئاوی سوێر، پیو، بەز، قەڵەویی، گۆشتنی، زانایان، زانیاری.
مَلَح رەنگی سپی تێکەل بەرەش بوێت، شینێکی زۆر تێر.
مِلحَب زمانی پاراوو رەوان، جنێودەری زمان پیس.
مُلحِد کافر، بێ بروا.
مُلحَد قەور، گۆڕ.
مَلحَز تەنگە، تەنگەلان، تەنگانە.
مِلحَس ئازاو چاونەترس، دلێر و بوێر.
مَلحَص پەناگە، حەشارگا.
مِلحَف پۆشاك، هەرشتێك مرۆڤ خۆی پێ داپۆشێت.
مُلحَق پاشبەندی پەرتوك، هاوپێچ و زیادە یەك لەدوای تەواوبونی پەرتوك دەلکێنرێت پێیەوە، هەرشتێکی زیاد.
مَلحَمَة داستان، نەبەردیی لەشەڕدا.
مُلحِم کەسێك گۆشت لەلای زۆربێت، گۆشتدار.
مُلَحِّن ئاواز دانەر، کەسێك ئاواز بۆ هۆنراوە دابنێت وبیکاتە گۆرانی.
●**مَلَخَ** ١/بەدەست یان بەددان ڕای کێشا. ٢/**الرجلُ**: ڕای کرد، فیراری کرد، هەلات.
مَلَخ بەددان ڕاکێشانی هەرشتێك.

مُلَخَّص پوختەی هەرشتێك، کورتەی هەرشتێك.
●**مَلَدَ** ١/**الشيءَ**: درێژی کردەوە.
مَلِدَ ١/**الغصنُ**: لەرزاو نەرم بوو، هەژا.
مَلَد گەنجی وجوانی، لاوێتی.
مَلد پەل وپۆی ناسکی درەخت.
●**مَلَذَ** ١/**فلاناً**: بەنێزە لێیداو بریندازی کرد. ٢/**الرجلُ**: درۆی کرد. ٣/ **الرجلَ**: پیاوەکەی بەقسەی خۆش قایل کرد بێ ئەوەی کردەوەی لەگەڵدا بێت.
مَلَزَ دواکەوت، تاخیربوو.
●**مَلَزَ** ١/**ه عنه**: قوتاری کرد لێی، دەربازی کرد لێی.
مَلِسَ، مَلُسَ نەرم بوو، نەرم بویەوە.
مَلَس هەرجێگەیەکی تەخت.
●**مَلَّسَ** ١/**الأرضَ**: تەختی کرد، زەویەکەی تەخت کرد.
مَلسی حوشتری مێینەی تیژڕەو.
●**مَلَشَ** ١/**الشيءَ**: بەدەست پشکنی وەك ئەوەی بیەوێت شتێکی لێی دەستکەوێت.
●**مَلِصَ** ١/**الشيءُ**: شتەکە لەدەستی خزا"وەك خزانی ماسی کاتێ بەدەست دەگیرێت". ٢/**الرجلُ**: هەلات، فیراری کرد.

مَلِص گوريس يان حەبلێك لەدەستدا بخزێت ونۆقره نەگرێت.

مَلِص ڕوت، ڕوت وقوت، بێ جل وبەرگ.

مَلصَة جێگەیەك دزی زۆر تیابێت.

●**مَلَطَ، مَلَّطَ ١/الحائط:** بەقوڕسیواغیدا، دیوارەکەی بەقوڕ سیواقدا.

مِلط پیاوی ناپاك، پیاوێك نەژادی پیس بێت وباوکی نەزانراو ونەناسراوبێت.

مَلَعَ بەرخەکەی قەڵخ کرد، منداڵەکە شیری دایکی خوارد.

مَلعَب یاریگا، گۆڕەپانی یاری، شوێنێك کەمە ویاری تێدا دەکرێت.

مُلعبَة پۆشاکێك گیرفانی نەبێت منداڵ یاری پێ بکات.

مِلعَقَة کەوچك، کەچك، کەفچی، کەوچە، ئەوەی چێشتی پێ دەخورێت.

مِلغ گەمژەی جنێودەر، پیاوی کەم فامی جنێودەر.

مُلغَز قسەی پرلەپێچ وپەنا، مەتەڵ.

مَلغَم دەم ولوت، دەروبەری دەم ولوت.

مَلَفّ دۆسیە، مەلەف.

●**مَلَقَ ١/الشيء:** نەرمی کرد، مەحوی کردەوە. ٢/**الثوب:** شۆردی. ٣/**ه:** بەگۆچان لێیدا. ٤/**الرجل:** بەتوندی ڕۆشت.

مَلِق لاواز، سست.

مَلَق پاڕانەوە، نزا، خۆشەویستی، بەزمییەکی زۆرو نەرم ونیانی، زەوی تەخت، سەوزی زۆر نەرم.

●**مَلَّقَ ١/ه:** بەگۆچان لێیدا.

مُلَقَّب لەقەب دار، کەسێك نازناوی هەبێت.

مَلقَط مقاش، پەنگر.

مَلقی شوێنی دیدار وچاوپێکەوتن وبەیەك گەشتن.

مُلَقی ئەوجێگەیەی شتێکی تێداتوڕ دەدرێت.

●**مَلَكَ ١/الشيء:** بویە خاوەنی. ٢/**على القوم:** دەستی بەسەردا گرتن. ٣/**المرأة:** کردیە ژنی خۆی.

مَلك خاوەن موڵك.

مُلك مڵك ومالێ مرۆڤ هەسی، ئاوێکی کەم، دەستەڵات و توانادارى ومەزنێتی.

مِلك هەرچیەك مرۆڤ هەی بێت وخاوەنی بێت.

مَلِك خودای گەورە، خاوەن مڵك، پادشا، پاشا.

مَلَك فریشتە.

مَلَكوت دەستەڵات وسەربەرزی.

مَلِکَة شاژن، هاوسەری پادشا، شاهەنگ.

مَلَكَة مەلەکە، هەرشتێك لەمرۆڤدا بوبێتە خەسڵەت، بەهرە.

مَلَكيّ پادشایی، سیستەم ودەستەلاتی شاهانە، رژێمی پادشایی.

مَلَل دڵتەنگی وبێزاری.

مَلمَس دەست لێدان، دەست پیاداهێنان، جێگەی دەست لێدان.

مَلمُوس دەست لێدراو، شتێك دەستی لێدرابێت وچنگ کەوتبێت.

مُلِمَّة بەلاو ناڕەحەتی، سەختی یەك لەسەختیە توندوتیژەکانی ڕۆژگار.

مَلَوان شەو و ڕۆژ.

مَلوع وشتری تیژڕەو.

مُلُوغَة جنێو وقسەی ناشیرین وکەم فامی لەقسەکردندا.

مَلّول جۆرە بەڕویەکە لەپێستە خۆشەکردندا بەکاردە هێنرێت.

مَلول دڵتەنگ، پەژموردەو خەمگین.

مُلَوَّن ڕەنگاو ڕەنگ.

مَلهوف دڵتەنگێ ماڵی لەدەست چوبێت، زۆر لێکراو وستەمبارێك هانابەرێت وهاواربکات.

مَلهَی یاری، کاتی یاری، شوێنی یاری و ڕابواردن، مەلها.

مِلهَی ئامرازەکانی یاری وڕابواردن و سەرگەرمکردنی وەك ئامێرەکانی مۆسیقا.

مِلّة ڕێباز، شەریعەت، بەهای خوێن، ئەو پارەیەی لەبری خوێندا وەردەگیرێت.

مَلّة خۆڵە کەوەی گەرم، خۆڵەمێشی گەرم، ئارەقی تالێهاتن، پشکۆ، سکڵ.

مُلِّي نانێك لەخۆڵەمێشی گەرم داکرابێت، جۆرەنانێکە فارس پێی دەڵێن"نان کوماج"ولەناو خۆڵەمێشی گەرمدا دەبرژێنرێت.

مَلِيّ ماوەی ژیان، فەترەی زیندەگانی، ماوەی درێژ.

مِليَار ژمارەیەکە بریتیە لەهەزار ملیۆن "١٠٠٠ ٠٠٠X١٠٠٠".

مَليح سوێر، خوێدار.

مَليخ هەرخوراك و چێشتێکی بێ تام، سست ولاواز.

مَليس نەرمو نۆڵ.

مُلَيساء نێوانی نێوارەو عیشا، نێوان شێوان وخەوتنان، مانگی سەفەر.

مَليط کەسێك موو بەلەشیەوە نەوێ، کۆرپەلە بەرلەوەی موی لێ بروێت، تیری بێ پەڕ.

مَليع زەوی فراوان، بیابانی بێ گیا.

مليق ئەسپ یان پیاوی تیژڕەو.

مَلِيك خاوەن ملك، خوای گەورە، پادشا، پاشا.

مَلِىءَ پڕ بوو، لێوان لێو بوو.

مُلِىءَ توشی پەسیف بوو.

مَلِىء دەوڵەمەندو بەدەستەڵات، پڕ، لێوان لێو.

مَمات مردن، مەرگ.

مُمارِس پسپۆڕ، شارەزا، بەئەزمون، تەجروبەدار.

مُمارسَة پسپۆڕێتی وتەجروبەداریی.

مِمْحاة خەت کوژێن، لاستیکی خەت کوژاندنەوە.

● **ممدود** هەرماڵ وسامانێکی زۆرو زەوەند، لەزانستی "صرف"دا بەو ناوانە دەگوترێت کە کۆتاییەکەی هەمزە بێت و پیتی بەر لەکۆتاییش ئەلفی زائدە" بێت وەکو: **صحراء**، درێژ، فراوان.

مَمَر گوزەرگا، جێگەی لێوەتێ پەڕین، ڕێگەی گوزەرکردن، ڕێ ڕەو.

مُمِرّ گوریسێ توند گرێ دریابێت.

مِمْرَح چالاك، چوست وچالاك.

مُمَرِّضَة پەرستار، ئافرەتانێ لەبیمارستان خزمەتگوزاری پێشکەش ئەنجۆش دەکەن بەتایبەت خزمەتگوزاری نۆژداری.

مِمْسَح، مِمْسَحة تەختەسڕ، هەرچیەك کرداری سڕینی پێ جێبەجێ بکرێت.

مِمْشَط شانە، ددانەدارێ بۆ ئەگریجەو ڕیش داهێنان.

مُمَشَّق شتێك بەقوڕە سورە ڕەنگ کرابێت.

مُمَصَّر شتێك بەخۆڵە سورە ڕەنگ کریاوێ.

مِمْطَر بارانی، جۆرە پاڵتۆیەکە بۆ خۆپاراستن لەباران لەبەردەکرێت.

مِمْطَرَة بارانی، جۆرێ پاڵتاوە بۆ خۆپاراستن لەباران لەبەردەکرێت.

مُمْكِن هەرشتێك ئەگەری هەبونی هەبێت، پێچەوانەی مەحاڵ وئەستەم.

مُمِلّ ڕێگەیەك خەڵکی زۆر بیگرنەبەرو هاتوچۆی لێوە بکەن.

مِمْلَحَة خوێ دان، دەفری چکۆلەی خوێ تێکردن.

مَمْلَكَة وڵاتی شانشین، هەرچیەك لەژێردەستەڵاتی پاشادابێت لەوڵات وخاك و خەڵك وکەلوپەل.

مَمْلوك بەندە، کۆیلە.

مُمَيَّـز دانـاو ئاقـڵ، خـاوەنی ئیمتیـاز، تەمیز کراو.

●**مِنْ** بۆ چەند مەبەستێك ئەم وشە دوو پیتیە بەکاردێت، لەوانە:

١/حەرفی جەڕ: بەواتای "لە" وەك لەم دوو ڕستەیەدا دەردەکەوێت: (**مرض من یوم الجُمعَة. سارَ من بیروت**).

٢/ **تبعـیض**، وەك: (**مـنهم مَـن احـسن ومنهم من اساء**).

٣/**تعلیل**، (**ممّا خطیئاتهم اغرقو**).

٤/**بَـدَل**، (**اترضَـون بالحیـاة الـدنیا مـن الآخرة**). . . هتد.

●**مَـنْ** ئـەم وشـە دوپیتیـەش بەچـەند واتایـەك دێـت وبـۆ چـەند مەبەسـتێکی جیاجیا بەکار دەهێنرێت، لەوانە:

١/ئیـسمی ئیـستیفهام: (**مَـن اتـی؟** کـێ هات؟).

٢/ ئیسمی شەرتی جازم: (**مَن یعمل خیراً یجزیـه**=هەرکـەس کـاری چـاکە بکـات پاداشتی دەدرێتەوە پێی).

٣/ ئیــــسمی مەوســــوڵی موشــــترك" کەبــەزۆری بــۆ گیانــەوەری ژیــر بەکاردەبرێت": خوای گەورە دەفەرمێت، (**یـسجد لله مَـن فی الـسموات والأرض**= ئەوانەی لەئاسمانەکان وزەویدان کڕنـوش بۆ خودا دەبەن). . . هتد.

●**مَنّ** ١/**علیه بکذا**، منەتی بەسەردا کرد، بـەبێ شـەکەت بـون نیعمـەتێکی دەسـت خست.

مَنّاح زۆر بەخشندەو بەخشەر، کەسێك زۆر ببەخشێت.

مُناخ ئاو وهەوا.

مُنادي بانگ کەر، بانگ دەر.

منارَة منارەی مزگەوت.

مُناسِب گونجاو، نزیك.

مُناسَبَة بۆنە.

مُناصَـرَة کۆمـەك و هاوکـاری کـردن وپشتگیری کردنی یەکتر.

مُناضَرَة موناقەشە، ڕوبەڕوبونـەوە بـۆ گفتوگۆ ودیالۆك.

مَناعَـة هێزێکـە لـەش دەسـتی دەخـات وخـۆیی پـێ دەپارێزێـت لەنەخۆشـی یەباوەکانی وەك "ئایدز"، هێزی بەرگری و خۆپارێزی.

مُنافِق دوو ڕوو، موونافیق.

مَنـام خـەوتن، نوسـتن، شـوێنی خـەوتن، خەونێك مرۆڤ لەخەوتندا دەی بینێت.

مَنَامَة شوێنی نوستن، جلی خـەو، قـەوڕ، گۆڕ، پایتەختی شانشینی بەحرەین.

مُناوَرة مانۆڕ.

مَنْبِت جێگەی ڕوەك، جێگەیەك ڕوەكی لێ بڕوێت.

مُنْبِج كەسێك بەڵێنی شتێك بدات كە نایكات، بێ بەڵێن.

مِنْبَذَة ڕاخەر، دۆشەك و ڕاخەری لەسەر دانیشتن.

مِنْبَر میمبەر، دوانگە، جێگەیەكی بڵندە وتاربێژ لەمزگەفتدا لەسەری دەوەستێت و وتار دەدات.

مَنْبَع سەرچاوەی ئاو.

مُنَبِّه بێداركەرەوە، هۆشیاركەرەوە، شتێك یان كەسێك بێتە هۆی بێداكردنەوە.

مُنْتِج بەرهەم هێنەر.

مَنْتِح دەرچەی ئارەق لەلەشدا، ئەو كونەی ئارەقی لێوە دێتە دەر.

مُنْتَخَب هەڵبژاردە، هەڵبژاردراو.

مُنْتَدی ئەنجومەن، كۆڕ.

مُنْتَصِر سەركەوتوو، كەسێك لەشەڕێكدا یان لەهەوڵ و تەقالایەكدا سەركەوتوبێت.

مُنْتَصَف نێوەند، ناوەڕاست، نیوە.

مَنْتَغ كەسێك خوو نەریتی بریتی بێت لەپاشملە باسكردنی خەڵك، غەیبەت كەر.

مُنْتَهی كۆتایی، دوابەش.

مِنْثَر فرەبڵێ، كەسێكی فرەوێژو نهێنی بڵاوكەر.

مُنَثَّر لاوازی بێ خێر.

مَنْثور پەخشان و دارشتن، پێچەوانەی شیعر وهۆنراوە، پرژێنراو.

مِنْجَد شاخی بچكۆلە، چیای چكۆلە، خشڵێكی ژنانەیە لەملەوە تاكو خوار مەمكەكانی دەگرێتەوە.

مِنْجَدَة گالۆكی ولاخ لێخوڕین، كۆڵەوژە دارێك خوری پێ شیدەكرێتەوە.

مِنْجَر دەستگاو ئامێری دارتاشی.

مِنْجَش برێتی لەكەسێك بەدوای لەكەو ناتەواوی خەڵكیدا بگەرێت وئاشكرای بكات.

مِنْجَل پیاوێ منداڵی زۆر بێت، داس، دارێ، برێتی لەئاسنێكی تەخت وتەنككراوی چەماوەی تیژكە دەغڵ ودانی پێ دەدرون، دەغڵی پێكدا ئاڵیاگ.

مَنْجَم كانزا، ڕێگەی ڕۆشتن وبێ پێچ وپەنا.

مُنَجِّم ئەستێرەناس، كەسێك پروپاگەندەی خوێندنەوەی بەخت وشانسی خەڵكی بكات لەڕێگەی ئەستێرەناسی وزانینی شوێنی ئەستێرەكانەوە.

مَنْجنيق مەنجەلیق، ئامرازێکی جەنگی بوو بەردیان پێ دەهاویشت.

منجى شوێنی ڕزگاربون، بەرزایی لەزەویدا.

مِنَح دیاریی، بەخشش (وشەکەجەمعە).

●**مَنَحَ ٨/الشيء**: پێی بەخشی.

منحَت، منحات ئامرازی هەڵکوڵین.

مِنْحار پیاگی بەخشندە، پیاوێ زۆر وڵاخ سەربڕێت.

منحاز ئاوانەو دەسکەوانە، ئاونگی دەسکاونگ بۆ شت کوتان.

مُنحاز لایەنگری کەر.

مُنْحَدَر شوێنێ سەرەولێژی وچەمانەوەی تیابێت.

مَنْحَر جێگەی سەربڕین لەملدا، ئەو شوێنەی وڵاخی تیادا سەردەبڕدرێت.

منْحَة دیاریی، بەخشیش.

مَنْخَر، مِنْخَر، مَنخِر، مِنخِر، مُنخُر لوت، کەپۆ، بێڤڵ، کەپ، دەم.

مُنْخَل، مُنْخُل هێڵەك، ئێڵەك.

مندوب بریکار، نێردراو، نومانیدە.

منديل دەستەسڕ، دەسماڵ.

مُنذِر ترسێنەرو ئاگادارکەرەوە.

مَنْزِل ماڵ، خانوو، خانگ، لانە، شوێنی حەوانەوە و ئۆقرە گرتن ونیشتەجێ بونی مرۆ.

مَنْزِلَة پلەو پایە.

مَنْساة هۆی لەبیرچون وفەرامۆشی.

مِنساة گالۆك، گۆچان.

مِنشار جۆرەماسیەکی دەریاییە، مشارە، مشار، ئامرازی ددانە داری داربڕینەوە، هەرە.

مَنْشَأ زادگا، زێد، جێگەی پەروەردەبون وگەشە و پێگەشتن.

مُنشَأة دامەزراوە، دەزگا، کۆمپانیا.

مَنشَط چالاك، بزێو، ڕۆح سوك.

مَنْشور هەواڵ یان فەرمانێك بڵاوکرابێتەوە، دەستوری پاشاو دەستەڵاتدار.

مَنْصِب پلەو پۆستی بەرپرسیارێتی.

منصوبَة فروفێڵ، حیلە.

●**مَنْصوص ٨/عليه**: بڕیار لەسەردراو، دیاری کراو.

مِنَصَّة ئەسکەملی وتار لەسەردان.

منضَدَة مێز، تەختەی بەپێچکە بۆ چشت لەسەردانان.

منطاد باڵۆن.

منطَقة ناوچە، حەوزە، دەڤەر.

مَنطِقِيّ کەسێك شارەزای زانستی ژیربێژی بێت، لۆژیکی.

مَنْظَر دیمەن، چاوەنداز، بەرچاو، ئەو دیمەنەی تۆبۆی دەڕوانیت یان پێت جوانە وسەرسامت دەکات یان پێت ناجوانەو بێزارت دەکات.

مَنْظار ڕوانگە، دەلاقەی لێوە نواڕین.

مَنْظَرَة دیمەن، تابلۆ، خەڵکێك سەیری شتێك بکەن، بەرزییەك لەزەویدا کەلێوەی سەیری شتێك بکەیت.

●**مَنُعَ** ١/ بەهێزو توندبوو. ٢/الحصن: سەخت وتوندوتۆڵ بوو، قایم و قوڵ بوو.

●**مَنَعَ، مَنَّعَ** ١/ه: یاساغ و قەدەغەی کرد.

مَنْع یاساغ کردن، قرژانگ، قرژان.

مَنَعَة سەربڵندی وهێز.

مَنْفَذ دەلاقە، گوزەرگا، شوێنی لێوەتێپەڕین ودەربازبون.

مُنْفَس ماڵ وسامانێکی زۆر.

مِنْفَضَة تەپلەك، تەپلەکی ژێرجگەرە، دەفرێکی گچکەیە سوتوەجگەرەی تێ دەکەن.

مَنْفَعَة سود، هەرچییەك سودی لێ وەربگیرێت.

مَنْفَى مەنفا، جێگەیەك مرۆڤی بۆ دور بخرێتەوە.

مَنْفِيّ کەسێك دورخرابێتەوە و نەفی کرابێت.

مِنقار دەنوکی پەلەوەر، دندوك.

مِنقاش مووکێش، مووەدەرهێنەر، دوو پارچەکانزای درێژۆکەی باریکی بچوك و تەختەو لەسەرێکەوە لکێنراوە بەیەکداو سەرەکەی تری بەتوندی چەسپ دەبێت بەیەکەوە لەکاتێکدا فشاری لەسەر دروست بکرێت ومووی پێ دەردەهێنرێت لەپێستدا.

مَنْقَب ڕێگەی ناوشاخ، ڕێگەی ناوچیا وکۆه.

مَنْقَبَة هەرکارێکی چاك کەمرۆڤ شانازی پێوەبکات، ڕێگەی ناوشاخ، کۆڵانی تەسك وباریکی نێوان دوو خانگ، دیوار.

مَنقَصَة کەم و کوڕی، لەکەوناتەواوی.

مَنْقَل ئاگردان، ڕێگە لەشاخدا، ڕێگەی قەدبڕ.

مَنْقُولات هەرماڵێك لەباربێت بۆ گوێزانەوە وەك ماڵی زیندوو. . . هتد.

مَنْكِب زەوی بڵند، ڕێگە.

مُنْكَر کاری خراپ وناشیرین و قێزەون، کاری نادروست.

مَنوع زۆر یاساغ کەر.

مَنَوِيّ نوتفە، ئاوی پیاو، سپێرم.

مِنهاج پرۆگرامی کار ولەسەر ڕۆشتن، ڕێگەی ڕون وئاشکرا.

مِنهال قەور، قەبر، گۆڕ.

مَنْهَج، مِنْهَج پرۆگرامی کارو لەسەر ڕۆشتن، ڕێگەی ڕون وئاشکرا.

مِنَّة چاکەو پیاوەتی، منەت.

● **مَنى ١/ه** تاقی کردەوە.

مَنَى قەدەری خوا، مردن، مەرگ.

مَنِيّ ئاوی پیاو، ئاوێکی خەست ولینج وسپی ڕەنگە لەکاتی جوت بون وزۆردەست لێدانی ئەندامی زاوزێی پیاودا بەتوندی لەو ئەندامە دەردەفرتێ.

مُنِيَ تاقی کرایەوە.

مَنِيع قەلای سەخت کەشکاندن و دەست بەسەردا گرتنی زۆر نارەحەت وتەنانەت ئەستەم بێت، بەهێزو سەربلند.

مَنِيَّة مەرگ، مردن چونکە لەچارەی هەموو ئادەمیزادێك نوسراوە.

مُنيَة ئەوشتەی ئارەزوی دەکرێت، ئارەزوو.

مَوَات شتێ ڕۆحی تیانەبێت، زەوی چۆل وهۆل، زەویەکی بێ فەڕو سود.

مُوات مەرگ، مردن.

مَوّاج زۆر شەپۆل دەر.

مُواجَهَة ڕوبەڕو بونەوە.

مَوّاز مۆز فرۆش، کەسێك مۆز بفرۆشێت.

مَواس بریتیە لەودەسکۆکە بچوکەی موسی لێ دەبەستن وتراشی پێ دەکەن(وشەکەجەمعە).

مواصلات ڕێگەکانی پێك گەیاندن، ڕێگەکانی گەیاندن وپێکەوە بەستنەوە.

مواصَة شتێ جلك یان دەفری پێ شۆریابێت.

مواطِن هاولاتی، هاونیشتمانی.

موالد بەرواری لەدایك بوون.

مَوّان کەسێك دەکۆشێت بۆ کۆکردنەوەی زەخیرەی مالّ.

مَوت مەرگ، مردن، کۆچی دوایی، جیابونەوەی گیان لەجەستە، لەدنیا دەرچون.

مَوْتَة مردن، مەرگ.

●**مَوْتٌ ١/الأبيض** مردنی کتوپڕ یان مردنی سەرجێ. **٢/الأحمر** کوژران، مردنی سور. **٣/ الأسود** مردن بەخنکان.

مَوْثِق پەیمان، بەلێن.

مَوْج شەپۆل، پێل، مۆنجی دەریا.

مُوجِب هۆكارو فاكتەر.
مَوْجِب مەرگ، مردن.
مُوجَب جەمسەری بەرانبەر سالب.
مُوَجّه ئاراستە كراو، هەرقسەیەك دومانای دژبەیەك لەخۆبگرێت بۆ نموونە: هەم بۆ زەم دەست بدات وهەم بۆ مەدح وستایش.
مُوَحّد یەكتاپەرست، كەسێك باوەڕی بەیەكتایی وبێ هاوەڵی خوا هەبێت، هەرپیتێك یەك نوختەی هەبێت وەكو: ج، ب، خ. . . هتد.
مَوَدّة خۆشەویستی، دۆستی.
مَوْر خێرایی، ڕێگەی تەخت وپەیماڵ كراو، هەرشتێكی نەرم.
مُوْر تەپ وتۆزی پەراكەندە بووك لەهەوادا، تەپ وتۆزێك با وروژاندبێتی، بایەك تەپ وتۆز دروست بكات.
مَوْرِد ڕێگەیە مرۆڤ بیگەیەنێتە ئاو، ڕێگەی بەرەو ئاو.
مَوْز مۆز، میوەیەكە لەولاتانی گەرمەسێرەوە دێت.
مُوسِر سەروەتدار، ماڵدار، دەوڵەمەند.
مَوْسُوعَة دایەرە تولمەعاریف، ئینسكلۆپیدیا.

مُوسی ناوی پێغەمبەری گەورەی جولەكە، موساپێغەمبەر "د. خ".
مُوسَی تیغ، موس.
مَوْص كا، لاسكی وشكی كوتراوی دەغڵ بۆ ئالفی ئاژەڵ.
مَوضوع بابەت، ئەو بابەتەی قسە یان توێژینەوەی زانستی لەسەر دەكرێت.
مَوْطَأ جێ پێ، جێگە قاچ، شوێن پا.
مَوطِن وڵات، دیمەنێك لەدیمەنەكانی جەنگ.
مُوَظّف كارمەند، فەرمانبەر.
مَوعِد پەیمان وبەڵێن، ژوان.
موعِظة ئامۆژگاری، قسەی ئامۆژگاری كەر.
موعوك تالێهاتوو، نەخۆش، بیمار.
مُوق تەپ وتۆز، مێرولەی باڵدار، ڕێڕەوی فرمێسك لەچاودا، كەم فامی و بێهۆشیی.
مَوْقِد ئاگردان.
مُوَقّر ژیرێك ڕۆژگار فێری ئەزموون وژیرێتی كردبێت، ژیری بەئەزموون، مامۆتك.
مَوقِع جێگە كەوتن، جێگەی شەڕكردن، جێگەی كاركردن.
مُوَقّع واژۆكەر، ئیمزاكەر، چەقۆی تیژكراوك.

مَوْقِف وێستگە، شوێنی وەستان.

مَوقِف هەڵوێست.

مَوْقــوف ڕاوەسـتێنراو، ماڵێـك یـان هەرشتێك لەبەر خواو بۆ خێر وەقف کریاوێ.

●**مَوَّل ٨/هـ** کردیەخاوەن سامان ودارایی، باربوی کرد.

مَوَلّـدَة مامـان، مـامون، مـامو، تایـەن، ئاریکاری دایك لەزاندا.

مَولِد جێگە یان کاتی لەدیك بوون.

مَوْلُـود زارۆی تـازە لـەدایك بـوو، منـاڵی چکۆلانە.

مَـوْلَى سـەردارو گـەورە، کۆیلـە، بەنـدە، هاوپـەیمان، دراوسێ، هاوسێ، هاوبـەش، شـەریك، کـوڕ، مـام، مامـە، ئـامۆزا، خوشکەزا، کوڕی خوشك، خزم بەڕەهایی.

مَوْهَبَــة شـتێك بەخـشرابێت، دیـاری وبەخشیش.

مَوهـوم وەهمـی، شـتێك وەهمـی تێکـەلاو بوبێت.

مُوهَة ئاو، ئاوی ڕوو.

مُوامَرَة پلان ونەخشەی ژێـر بـەژێر بـۆ خیانــەت کــردن و زیـان گـەیانــدن بەکەسێك یان بەکۆمەڵ ودەستەو ڕژێم و وڵاتێك.

مُؤَبَّد هەمیشە، هەمیشەیی، هەتاهەتایی.

مُؤتَمَر کۆنگرە، کۆنفرانس.

مُؤَجَّل پاش خراو، دواخریاو.

مُـؤَخَّر کۆتـایی، دواوە، بەشـی دواوەی هەرشتێك.

مُؤذِّن بانگ دەر، بانگ وێژی مزگەفت.

مُؤَرِّخ مێژونوس، دێرۆکفان.

مُؤَسِّس دامەزرێنەر.

مُؤَسَّسَة دامەزراوە، شەریکە.

مُؤَلِّف نوسەری پەڕاو، دانەری کتێو.

مُؤمِن باوەڕدار، بەبڕوا.

مُؤَنَّث مێ، مێینە، پێچەوانەی نێر.

مُؤنَـة، مَؤونَـة قـوت، ڕۆزی، بـاروگرانی، تەنگانەو قورسیی.

●**مَها ٨/الرجلَ** بەتوندی لێیدا.

مُهاجِر کۆچ کردوو.

مُهاجَرَة کۆچ کردن.

مِهاد زەوی نزم ونشێو.

مِهار بێچوە ئەسپ، جوانوی ئەسپ.

مَهارَة کارزانی، دەست ڕەنگینیی.

مُهّـــان خزمــەتکار، کۆیلـــە، بەنـــدە (وشەکەجەمعە).

مَهاة خۆر، هەتاو، چێڵی دەشتی.

مَهاه، مَهَه نەرمی، تەڕی و تازەیی.

مُهاة ناوی نێر لەمنداڵانی مێینەدا.

مَهاء کەچیی وناتەواوی.

مَهْبِط جێگەی کەوتنە خوارەوە.

مهتر ئەمیرو دەستەڵاتدار.

مَهَجَ منداڵەکە شیری دایکی مژیی، لەدوای نەخۆشین ڕوخساری جوان بویەوە.

مُهْجَة خوێن یان خوێنی دڵ، گیان، ڕۆح.

● **مَهَدَ ١/الفراشَ**: نوێنی ڕاخست. **٢/لنفسه**: کەسابەت وکاری کرد.

مَهد بێشکە، لانک، بێشیك، لاندك، دەرگوش، دەیدیك.

مُهد زەوی نزم.

مِهذار پیاوێك قسەی تێکەڵ و پێکەڵ و ناپێویست بکات.

مُهَذَّب پاك وبێگەرد لەهەر ناتەواوی وعەیبێك، بەڕەوشت، پاك ڕەوشت.

● **مَهَرَ ١/المرأة** مارەیی پێدا، مارەیی بۆ دانا.

مَهْر مارەیی ژن، مارە بڕانە، پارەیەك کەژنی لەسەر مارە دەکرێت.

مُهْر جوانوی ئەسپ ومایِن، بەچکەی کۆتر.

مَهْرَب قاچاخچی.

مِهرَجان ئاهەنگ، کەرنەفال، کەرنەڤاڵ.

● **مَهَزَ ١/ه** بەدەست پاڵی پێوەنا.

● **مَهَشَ ١/ه** سوتاندی، ڕوشاندی.

● **مَهَصَ ١/الثوبَ**: پاك و سپی کردەوە، جلکەکەی پاك وسپی کردەوە.

مَهِقَ زۆر سپی بویەوە.

مَهَق سەوزی ئاو، سپێتی موو وچاو.

مُهق هەرشتێك زۆر سپی وبێ لەکەبێت بەڵام بریکەی نەبێت (وشەکەجەمعە).

مُهقَة ڕەنگی زۆر سپی بێ لەکەو بریکە.

● **مَهَكَ ١/الشيءَ**: زۆر بەتوندی وردوخاشی کردو هاڕیی.

مَهَكَ پەلەپەل وخێرای کرد لەڕۆشتندا.

مُهْل ژەهر، ژەهر، جەواهیری وەك ژەردو ئاسن وزیو، ژەرداوی مردو.

● **مَهَلَ ١/في العملِ**: بەنەرمی ولەسەرخۆیی تیایدا جوڵایەوە و پەلەی نەکرد.

مَهْل، مَهَل ژەرداوی مردو، نەرمی زمان، ئارامی، هەل، دەرفەت، نەرم ونیانی.

مُهْلَة فرسەت، هەل، پاشماوەی سکڵ لەناو خۆڵەمێشدا.

مَهْلَة، مِهْلَة، مَهَلَة ژەرداو و زرینچکاوی مردو.

مَهما هەرچەند، هەرچەندە.

مَهْموم خەمگین، غەمگین، خەفەتبار.

مُهِمَّة ئەرکی ناڕەحەت.

●**مَهَنَ ١/الرجل:** خزمەتی کرد، لێیدا، ڕەنجاندی.
مَهُنَ لاوازو سست وبێ ئەرزش بوو.
مِهْنَة پیشە، کار.
مِهَنی پیشەیی.
مَهو چەوی سپی، ماستێ ئاوی زۆر بێت، مرواری، تەرزە، تەیرۆك، گللێرە، خورمای تازە، شمشێری تەنك، بلور، بللور، جۆرێ شوشەی جوان و ئەستورە.
مَهوك کەوانی نەرم.
مَهین بێ ئەرزش، بێ کێش، لاواز.
مَهْیَمْ وشەیەکە بۆ پرسیارکردن بەکاردێت بەواتای "حالی تۆ چۆنە؟" یان "چیت بەسەر هاتوە؟" یان هەواڵ چیە؟).
مَیَّاح کەسێك ئاو بەمشت بخواتەوە، کەسێك بەلەپی هەردوو دەستی ئاو بخواتەوە.
مَیّاد زۆر جمو جوڵ کەر.
مَیّاس شێری بێشە وجەنگەڵ کەبەلوت بەرزیەوە بڕوات، گورگ، پیاگێ بەکەش وفشەوە بڕوات.
مِیاط دوورخستن و پاڵ پێوەنان.
مَیّاط بێهودەکار.
مَیّال زۆر کەچ ولار، مەیل دار.

مَیْت، مَیِّت مردو، کەسێك گیانی لەلەشی جیابوبێتەوە.
مِیتَة جۆری مردن، مرداربونەوە.
●**مَیتَة** بەهەمان واتای " **میت**" دێت لەباری " **تأنیث**" دا، گیاندارێك مردار بوبێتەوە واتە بەڕێگەی شەرعی سەرنەبڕرابێت.
مَیِّث نەرم، پێچەوانەی زبرو ڕەق.
●**مَیَّثَ ١/الشیء:** لەئاودا تواندیەوە.
میثاق پەیمان وبەڵێن.
میثاء زەوی نەرمەڵان.
مَیَّحَ لقی درەخت یان سەرخۆشەکە بەم لاو لادا لاربویەوە.
مَیَد جموجوڵی تراویلکە، سەرخول خواردن بەهۆی سەرخۆشیەوە.
مَیدان گۆڕەپان، زەوی تەختی فراوان بۆ پێش پێشێنی ئەسپ ویاری جۆراوجۆر، گۆمپانی شەڕ.
مَیْدَة خۆراك، سفرەیەك خۆراکی لەسەر بێت.
●**مَیْدَی ١/**خوارو لار، کەسێك سەرەسوڕێ پێکەوتبێت بەهۆی سەرخۆشیەوە(وشەکەجەمعە). ٢/وشەیە کە بەواتای (لەپێناوی) دادێت،

دەگوترێت: (**فعلته مَيْرى ذلك** = لەپێناوی فلان شتدا کارەکەی کرد).

مَیْر خواردن.

میراث میرات، ماڵ وسامانی مردو کەلەپاش خۆی بۆ وەچەکانی جێ دەمێنێت.

مِیرة خواردن، خواردنی مرۆڤ پاشەکەوتی دەکات ودەیکاتە زەخیرە.

میزان ترازی، ترازو، شایەن، ئامرازی کێشان وکێش بەسەنگ کردن، کۆمەڵە ئەستێرەیەکە لەعاسمان، بورجی ترازو.

میزانیّة بودجە، پارەیەکی خەمڵێنراو کە دەوڵەت بۆ ڕاپەڕاندنی کارەکانی وباربوی پرۆژەکانی بۆ ساڵێکی ڕەبەقی تەرخان دەکات.

●**مَیَّزَ ١/الشيء:** جیای کردەوە لەشتەکانی تر، تەمیزی کرد.

مَیس جۆرە مێوژێکە، ڕوەکێکە بۆ جوانی وڕازاندنەوە دەنێژرێت.

مَیْسر قومار، بازی بۆ پوڵ بردنەوە.

مُیَسَّر ئاسان وئامادە.

مَیْسَرَة ئاسانیی، چەپ، لای چەپ.

مَیْسُرَة ئاسانی و دەوڵەمەنیی.

مَیْعَة لەبەر ڕۆشتن و ڕەوان بونی شتێکی ڕژاو، شادومانی، سەرەتای ڕۆژ.

میقات کات، وەخت، ئەو وەعدەی کاتێکی بۆ دیاری کراوە.

میْلاد کاتی لەدایك بون.

●**مَیْلاء ١/**درەختێك پەل وپۆی زۆر وێ.
٢/بەهەمان واتای (**أمْیَل**) دێت لەباری (**تأنیث**)دا.

میْل میلی چاوڕشتن بەکل، نەشتەری نەشتەرگەر کاری پێ دەکات لەسەر برین، ماوەی چوار هەزار باڵ لە زەوی، ماوەی دوکیلۆمەتر زەوی، ماوەیەکە سنوری دیاری کراوی نیە دەڵێن ئەوەندەی چاوبڕکات میلێکە.

میْلَة کات و وەخت، زەمان.

مَیْمَنَة خۆشبەختی، سەعادەت، بەرەکەت، لای ڕاست.

مَیْمون خاوەنی فەڕو بەرەکەت و پیرۆزیی.

مَیْن درۆ، قسەی ناڕاست.

مینا بەندەر بۆ لەنگەر گرتنی کەشتی.

میناء بەندەر، مادەیەکی ڕەقی شوشەییە.

مَیّه ئاو، ئاڤ.

نَئَاج شێری بێشەو جەنگەڵ.
نَئِیش دوور، پێچەوانەی نزیك.
نَئِیم دەنگی کەوان، زرەی کەوان.
نَادَ بەڵاو نارەحەتی، ڕەنج و موسیبەت.
نَاءِ دوورە دەست.
نائِب جێگر، کەسێك لەجێی کەسێکی تر کارێك ڕاپەڕێنێت، ئەندامی پەرلەمان، پەرلەمانتار.
نائِبة موسیبەت، ڕووداوەکانی ڕۆژگار چ خێر بێت یان شەڕ.
نائِجَة بای توند.
نائِخَة زەمینی دوور.
نائِر تێکدەری بەینی خەڵك، فیتنە.
نائِرة قین وئاژاوە، دوژمنایەتی ورقەبەری.
نائِط ڕەگی پشت، دەماری پشت.
نائِع تینگ، برسی.
نائِـل دیاری، بەخشیش، هەر کارێکی چاکە.
نائِل کەسێك خواستێکی بە دەست هێنا بێت، بەدەست هێنەر.
نائِلة ناوی بتێکە جاران قورەیشیەکان دەیان پەرست.
نائِم خەوتوو، نوستگ.
نائِمَة ژنی خەوتوو، ژنێك نوستبێت، مار.
نائِه بڵند، بەرز.
نائِي دوور.
ناب ناشایستە، نابەجێ.
●**نابُ ٨/القوم** سەرۆك و دەمڕاستی هۆز.
ناب وشتری بەساڵاچوو، حوشتری بەساڵا چووگ
نابِت هەر شتێکی تازە ڕواو.
نابِتَة چوار پێ و زاڕۆی تازە پێگەیشتوو.
نابِجَة بەڵاو نارەحەتی، دژواریی و سەختی.
نابِح سەگی وەڕیوو، سەگێك بوەڕێت.
نابِخَة پیاوی زۆر بڵێ وخۆ بەزلزان، زەوی دوور.
●**نابَذَ ٨/ه** ناکۆکی لەگەڵدا کرد.
نابِض تورەیی، ڕق دەگوترێت (نبض نابضه = توورە بوو، ڕقی هەستا).
نابِغـه پیاوی بەشان و شەوکەت، قسەیەك ڕەوان بێژی وپاراویەکەی دەرکەوتبێ.
نابِك جێگەی بەرز وبڵند.
نابِل تیرهاوێژ، تیردروستکەر.

نابه زیرەك، پیاوی شەریف.

نات هەر ئەندامێكی هەڵاوساو.

ناتج بەرهەم.

ناتق ژنێ یان وشترێ منداڵ وبەچكەی زۆر بێت.

ناثر وێژەر یان نوسەری پەخشان.

ناج ڕزگار بووگ.

ناجح سەركەوتوو، ڕۆشتنێكی زۆر خێراو بەپەلە.

ناجخ دەنگی خورەی ئاو، وشەپەی شەپۆلی ئاو.

●**ناجَدَ** ٨/هـ، یارمەتیدا، كۆمەكی پێ كرد.

ناجذ كاكیلە.

ناجر هەر مانگێكی هاوین چونكە كاتی گەرمایەو وشتر تیایدا تینوی دەبێت.

ناجز ئامادە، سازو حازر.

●**ناجَزَ** ٨/هـ، شەڕی لەگەڵدا كرد.

ناجم بەرەنجامی هەر شتێ یان ڕوداوێ.

ناجود كاسەی گەورە، زەعفەران.

ناحَ شیوەنی كرد بە دەنگی بەرز.

●**ناحَبَ** ٨/هـ، گرەوی لەگەڵدا كرد.

ناحر دوورەگی لامل.

ناحس، نحیس تەنگانە، ڕۆژگاری سەخت وناڕەحەت.

ناحط كەسێك توندو سەخت بكۆكێت.

ناحل تەنك و ناسك، لاواز.

ناحیة لاپاڵ، ناحیە، بەش.

ناخب دەنگدەر (لەهەڵبژاردندا).

ناخر كۆن وپوارتكاو، كەر.

ناخس گەڕیەكە دووچاری وشتر دەبێت لەكلكیەوە.

ناخع دانا.

نادح پان، فراوان.

نادر دەگمەن.

نادرة چشتێ یان كەسێ لە سەردەمی خۆیدا ناوازە وبێ وێنە بێت.

●**نادَغَ** ٨/هـ، عەشق بازی لەگەڵدا كرد.

نادم پەشیمان، پەژیوان.

نادم هاونیشنی عارەق خواردنەوە.

نادی بانگی كرد.

نادیة ڕوداو.

ناذر ناوێكە لە ناوەكانی مەككە.

نارَ ڕۆشن بویەوە، ئاگری گرت.

نار ئاگر، ئاهر، ئاور.

نارجیل گویزی هندی.

نارجیلة نێرگەلە، قلیان.

ناریّ ئاگریی.

نازح دوور، ئاوارە، لێ شێواو.

● **نـــازَعَ** ٨/ﻫ ململانێـی لەگەڵـدا کـرد، نەخۆشەکە کەوتە سەرە مەرگ.

نازِع نامۆ، غەریب

●**نـــــــــازَقَ** ٨/ﻫ لێــــی نزیـــــك کەوتەوەوجنێویدا.

●**نازَلَ** ٨/ﻫ بۆی دابەزی وشەڕی لەگەڵدا کرد.

نازِلة بەڵاو تەنگانەی سەخت.

ناس خەڵك، مەردوم، نانی وشك.

●**ناسَبَ** ٨/گونجا. ٢/ﻫ هاوڕەچەڵەك بوو لەگەڵیدا.

●**ناسَخَ** ٨/ﻫ سڕیەوە، نەسخی کردەوە.

ناسِخ سـڕەرەوە، نەسـخ کـار، قورئـان چـونکە شـەرعی پـێش خـۆی نەسـخ کردۆتەوە.

ناسِع مل وگەردنی درێژ.

ناسِعة ژنی پشت یان سك درێژ.

نـَـسّافة کەشـتیەکی جەنگیــە بۆمــب دەهاوێـــژێت بۆکەشـــتیەکانی دوژمـــن وتێکی دەشکێنێت.

ناسِك خودا پەرست.

ناسِل پەلە پەل کەر.

ناسِم نەخۆشێ کەوبێتە سەرە مەرگ.

●**ناسَمَ** ٨/ﻫ لێی نزیك کەوتەوە.

ناسِي لەبیرکەر، فەرامۆش کەر.

ناشِـــئة ســــەرەتای ڕۆژ، کاتـــژمێرە یەکەمینــەکانی شــەو، کــچ وکــوڕی تــازە پێگەیشوو.

ناشِب تیرەنداز، تیرهاوێژ.

ناشِر بڵاوکار، بڵاڤکار.

ناشِرة ڕەگی بن باڵ، ڕەگی بن هەنگڵ.

ناشِـزة ژنــێ دڵـی پیاوەکـەی ڕانـەگرێت ولەگەڵیدا خراپ بێت.

ناشِط چالاك.

ناشِع هەڵتۆقیوو.

ناشِف وشك.

ناشِئ هەرزەکار، پێگەیوو.

ناصِّ دەمەدەمەو پێداگری لێکرد.

●**ناصَبَ** ٨/ﻫ دوژمنایەتی لەگەڵدا کرد.

ناصِب ڕەنج و نارەحەتی.

ناصِبی دوژمنی ئەهل وبەیت (خودایـان لێ ڕازی بێت)، کەسێك لایەنگری معاویە وهۆزی ئومەیە بێت.

ناصِـــح ئامۆژگـاری کـەر، هــەنگوینی پاڵفتە.

●**ناصَحَ** ٨/ﻫ ئامۆژگاری یەکتریان کرد.

ناصِر یارمەتیدەر، پشتیوان.

●**ناصَرَ** ٨/ﻫ یارمەتی یەکتری یاندا.

ناصِــــرة شــارێکە لەناوچــەی جــەلیل لەفەلەستین، زێدی عیسا پێغەمبەر.

ناصِع پاك وبێ گەرد.

●**ناصَفَ** ۱/**ه**: لەگەڵیدا كردی بەدووبەشەوە.

ناصِفة ڕێڕەوی ئاو.

●**ناصی** ۱/**الرجلان**: هەر یەك قژی پێشە سەری یەكتریان ڕاكێشا.

ناصیة پێشە سەری مرۆڤ.

ناض درهەم ودیناری كاش.

ناضِب وشك وبێ ئاو، دوور.

ناضِج میوەی پێگەیوو، پێگەیشتوو.

ناضِح باران، وشترێ ئاوی پێ ڕابكێشرێت.

ناضِر قەوزە، نەرم، باش وچاك.

●**ناضَلَ** ۱/خەباتی كرد، تێكۆشا. ۲/**عنه**: بەرگری لێكرد.

ناطَ دوركەوتەوە.

ناطِح هەرپەلەوەر وباڵندەیە لەبەردەمتەوە بێت بۆت.

ناطحات كۆشكە هەور بڕەكان، تەلاری هەرەبەرز كەتێكەڵ بە هەور دەبن.

ناطر، **ناطور** دەشتەوان، باخەوان.

ناطِس سیخوڕ، جاسوس.

ناطِف جۆرێ شیرینیە.

ناطِق وتەبێژ، قسەكەر.

ناطِل پاشماوەی هەرشتێ لەناوتیای شایەندا یان لەنێو ئامێری پێوانە كردندا.

ناطور باخەوان، باغەوان.

●**ناظَرَ** ۱/**ه**: بوە هاوشانی.

ناظِر چاو، سەیركەر، تەماشاكار.

ناظِم هۆزانڤان، هۆنەر، بونیاد گوزار، ڕیكو پێك كەر.

ناعَ چەمیەوە، چەمایەوە.

ناعِج زەوی نەرمەلان.

ناعِجة ژنی سپی وسۆڵ.

ناعِصة پشتیوان ویارمەتیدەران.

●**ناعَفَ** ۱/**ه**: لەڕێگە ڕۆشتندا ململانێی لەگەڵ كرد

ناعِقان دوو ئەستێرەی بورجی (جەوزا)ن.

ناعِل گوێ درێژی كێفی (بۆیە وا ناو نراوە چونكە سمەكانی زۆر بەهێزن).

ناعِم نەرم ونۆڵ.

ناعَمَ بەناز ونیعمەت پەروەردە بوو.

ناعِمة باخ.

ناعٍ هەواڵی مەرگ.

ناعور ئامێرێكی سادەی ئاوداشتنە، ناعور

ناعِي کەسێك هەواڵی ناخۆش ومەرگی یەکێك بێنێت.

●**ناغَمَ ١/ه** قسەی ناسك ولاوازی لەگەڵدا کرد.

●**ناغَی ١/المرأة** عەشقبازی لەگەڵدا کرد.

ناغِيَة پەیف، وشە.

نافَ بەرز بویەوە.

نافِث جادوباز، سیحر باز.

نافِج دەنگی بەرزو ڕەق.

نافِجَة هەوری پڕ باران، کاسەی گوڵاو.

●**نافَجَ ١/ه،** دوژمنایەتی لەگەڵدا کرد.

نافِخ فووکەر.

نافِذَة پەنجەرە.

نافِر سەرکەوتوو.

نافِرَة خزم وخۆشیی مرۆڤ.

نافَسَ پێشبڕکێی کرد لەکاری چاکەدا.

نافِس چاو پیس.

نافِض لەرزو تا، جلکی هەندێ لەڕەنگەکەی کاڵ بوبێتەوە.

نافِطَة مێینەی بزن.

نافِع سودبەخش، ناوێکە لەناوە جوانەکانی خوای گەورە.

نافَقَ دوو ڕوویی پیشاندا لەئیمانداریدا.

نافِق کاڵای ڕەواجدار.

نافِلَة نوێژو خودا پەرستی دیکەی سوننەت، دەستکەوت، هەر سروتێکی دینی کەمرۆڤ بیکات ولە سەری فەرز نەکرابێت.

نافِه ترسنۆکی دڵ لاواز.

●**نافَی ١/ه** دوری خستەوە.

ناقّ پیوی پاککردەوە لەگۆشت، بەزی جیاکردەوە لەگۆشت.

ناقَبَ بەکرداری باشی خۆیەوە شانازی کرد.

ناقِد ڕەخنەگر.

●**ناقَدَ ١/ه** ڕەخنەی لێگرت ولەمەسەلەکەدا گفتوگۆی لەگەڵدا کرد.

ناقِد تیری نیشانەی پێکاوی، ڕەخنەگر.

ناقِرَة بەڵاو سەختی.

ناقِز بێ ڕێزو ناچیزە.

ناقِس خواردنەوەی ترش.

●**ناقَسَ ١/ه** عەیبداری کرد.

ناقَشَ گفتوگۆ ودەمبەدەمەی کرد.

ناقِص ناتەواو.

ناقَضَ پێچەوانەو ناتەبابوو.

ناقِع ژەهری کوشندە.

ناقِل گوازەرەوە، کۆچەریی.

ناقِم کینەوەر، سزادەر.

ناقَة مێینەی وشتر.

ناكَ جيماعى كرد، گانى كرد.

ناكِح ژنى مارەكراو، مارە بڕاو.

ناكِد وشترێ شيرى كەم بێت.

ناكِر ناسوپاسگوزار، سپڵە.

●**ناكَرَ ١/ه** شەڕى لەگەڵدا كرد.

ناكِز بيرى وشك، بيرێك ئاوى تيادا نەمابێت.

ناكِس سەرشۆڕ.

ناكِل ترسنۆك.

نال جوامەرد.

نالَ بەدەستى هێنا.

نالَة دەوروبەرى حەرەمى مەككە.

نامَ نوست، خەوت.

نامِ هەر شتێ لەحاڵەتى گەشەو زياد بوندا بێت.

نامِرة داوى گورگ گرتن.

نامِل كەسێ قسەى خەڵكى هاتو چۆ پێ بكات بۆتێكدانى بەينى خەڵك.

نامور خوێن، خون.

ناموس خاوەنى ڕاز، مەتەڕێزى ڕاوچى، درۆزن، فرۆفێل، شەريعەت.

نامّة جوڵە، بزاڤ.

ناميَة وشترى قەڵەو، دروستكراوانى خودا (بۆيە وا ناونراون چونكە گەشە دەكەن).

نامِي ڕزگار بووگ.

ناوِ وشترى قەڵەو.

●**ناوَحَ ١/ه** ڕوبەڕوى بويەوە، بەرانبەرى بويەوە.

●**ناوَرَ ١/ه** جنێوى پێدا.

ناوِي گردۆلكەى سەر پشتى وشتر.

ناهَ بەرزبويەوە.

ناهِ ڕێگر، بەربەست ولەمپەر.

ناهِج، نَهج ڕێگەى ڕۆشن، شاڕێ.

ناهِد شێرى بێشە وجەنگەڵ.

ناهِد، ناهِدَة ژنێ مەمك بەرز.

ناهِر ترێى سپى، ترێ سپيكە.

ناهَزَ نزيك كەوتەوە لێى.

ناهِض باڵەفرە، بێچوى پەلەوەر لەكاتێكدا باڵ دەردەكات وتواناى فڕينى دەبێت، ڕاچەنيو، هەستاو، ڕاوەستاو.

ناهِقان هەرتكە ئێسقانى گۆناى ئاژەڵى سمدار.

ناهِك زيادەڕۆچوگ لەهەموو شتێكدا.

ناهِل وشترى تينگ، وشترى تێراو (ماناى پێچەوانە).

ناهِم هاواركەر.

ناهور هەور.

ناهِئ تێر، تێراو.

ناهِي تێر، تێراو.

نـاي شمشالّ، نەی، بلوێر.
نـايب سەهم، پشك وبەش.
نـاءَ پیٚ نەگەیی.
نـأَتَ هاوار و فریادی کرد، نالاندی.
نـأَثَ دورکەوتەوە.
●**نــأَجَ** ١/بایەکــە تونــد هــەلّی کــرد.
٢/**الأمرَ** مەسەلەکەی دواخست.
نـأَدَ ئێرەیی برد.
نـأَشَ دوری خستەوە.
نـأَفَ لەکاردا کۆششکاربوو.
نـأَلَ لەڕۆشتندا لەرزی ولەنگی.
نـأَمَ بەسوکی نالاندی.
نـأَيَ دورکەوتەوە.
نـأَيَ چالّی دەوری چادر.
نَبَّ هاواری کرد.
نبات ڕوەك.
نباتيّ گیایی، ڕوەکی، ڕوەك ناس.
نَبّاج درۆزن.
نَبّاح سەگێ زۆر بوەڕێت، سەدەفی سپی.
نُباح وەڕەی سەگ.
نَبّاخ هەویری ترشەلۆکی هەلّاوساو.
نَبّاذ شەراو فرۆش.
نَبّار زمان پاراو.
نَبّاش گۆڕ کەن.

نَبّاعة ملاشوی منداڵ بەر لەوەی تونـد ببێت.
نُباغ ئارد، کرێشی سەر.
نَبّال خاوەن تیر، تیر هاوێژ، دروستکەری تیر.
نَبالة گرۆ وپیٚری ئەشراف.
نِباوة پیٚغەمبەریی.
نَبــاوة هــەر شــتیٚ لەســەرزەویەوە بــەرز بوبێتەوە.
نَباهَة زیرەکیی.
نُباة دەنگی سوك یاخود دەنگی سەگ.
نَبَأَ بەرزبویەوە.
نَبَّأَ هەوالّیدا.
نَبَأ هەوالّ.
نَبَتَ ڕوا، ڕویی.
نَبْت ڕوەك.
نَبَثَ چالّی هەلّکەندو خۆلّەکەیی دەردا.
نَبَث شوێنەوار.
نَبَجَ کەوەکە لەهێلانەکەی هاتە دەرێ.
نَبَحَ وەڕی، وەڕەوەڕی کرد.
نَبَخَ هەویرەکە هەلّهات.
نَبْخ ئاسەواری ئاگر لەسەر لەش، داغ.
نَبْخَة کبریت.
●**نَبَذَ** ١/**الشيءَ** توڕیداو خستیە لاوە.
●**نَبَّذَ** ١/**العصيرَ** بویە شەراب.

نَبْذ هەر شتێکی کەم.

نَبَرَ غەیبەتی کرد، دەنگی بەرزکردەوە.

نَبْر کەم ئابڕ، بێ شەرم.

نِبْر جۆرێ مێشە ودەگەزێت

نُبْرَة پارەی زل.

نَبْرَة لەرەی دەنگ.

●**نَبَزَ ١/هـ** ناوناتۆرەی لێنا.

نَبَزْ نازناو، ناوناتۆر، لەقەم

●**نَبَّزَ ١/هـ** ناوناتۆرەی لێنا.

نَبَشَ کانزای لەزەوی دەرهێنا، پشکنی، گۆڕی هەڵدایەوە.

نِبْشْ درەختێکە وەك سنەوبەر وایەو تەختەکەی ڕەنگ سورو زۆر بەهێزە.

نَبَضَ لێیدا، جولا، ترپەترپی کرد.

نَبْضَ جولان، ترپەی دڵ.

نَبْضَة یەك ترپەی دڵ.

نَبَطَ ئاوەکە لەزەویەوە هەڵقولا.

نَبَط یەکەم ئاوی بیر کەدەردەکەوێت.

نَبَعَ ئاو هەڵقولا.

نَبْع چاوگی ئاو، کانی، درەختێکە لەپەلوپۆکەی تیروکەوان دروست دەکرێت.

نَبَغَ دەرکەوت، ئاوەکە هەڵقولا.

نَبْغ تەپوتۆزی بەرداش وئاش.

نَبَقَ نووسی، دەرکەوت وسەری هەڵدا.

نَبَكَ بەرزبویەوە.

نَبُلَ خاوەنی نەجابەتو ڕێز بوو.

نُبْل زیرەکی ونەجابەت.

نُبْلَة پاداشت.

نَبْو بەرزی وبڵندێتی.

نَبِه زیرەك، شەریف.

نَبَهَ ئاگاداریدا.

نَبُهَ شۆرەت وناوبانگی پەیدا کرد.

نَبِه بەناوبانگ، ناودار.

نَبِئ ڕێگەی ڕۆشن.

نَبِيت پیاوی ناکەس.

نَبِيذ شەراب، مەی.

نَبْير پەنیر.

نَبِيل خاوەنی ڕێزونەجابەت، بزورگەدار.

نَبِيّ پێغەمبەر، پەیامبەری خودا.

نَبِيْه زیرەك ووشیاگا.

نَتَّ هاتە کوڵ، کولا.

نَتَأَ هەڵتۆقی، هەڵاوسا.

نِتاج بەرهەم، بەری وشترو ئاژەڵی تر.

نِتاق ڕشانەوە.

نَتَبَ ئاوسا، بەرزەوەبوو هەڵاوسا.

نَتَجَ وشترەکە بەروبومیدا، بەرهەمیدا.

نَتَعَ ئارەق لەلەش هاتە دەرێ.

نَتَخَ سوکایەتی پێ کرد.

نَثَرَ به توندی ڕایکێشا.
نَثِر سستی لەکاردا.
نَثِرَ خراپ بوو.
نَتَشَ موی هەڵ کێشا، کەسابەتی بۆ ماڵ ومنداڵی کرد.
نَتَحَ کەم کەم خوێن لە زامەکە یان ئاو لە کانیەکە هاتە دەر.
نَتَغَ غەیبەتی پیاوەکەی کردو بەخراپ باسیکرد.
نَتَفَ موی هەڵکەند.
نَتَقَ بەرزی کردەوە.
نَتْل هێلکەی وشترمر.
نَتَنَ بۆگەنی کرد.
نَتِنْ بۆگەن.
نَتیجة بەرەنجام، بەرهەم.
نَتیلة وەسیلەو هۆکار.
نَثَّ هەواڵی بڵاوکردەوە.
نِثـــاث ڕۆنـــێ زامـــی پـــێ بمالرێـــت، چەوریەك برینی پێ چەوربکرێت.
نَثّاث کەسێك زۆر ڕاز ئاشکرا کەر بێت، ئاشکراکەری نهێنی.
نِثـــار هـەر شـتێ لەشـایی وزەماوەنـددا بکرێت بە سەر ئامادەبواندا.
نَثْر پەخشان، تۆز بەباداکرن.
نَثَرَ پەخشانی گوت یان پەخشانی نوسی.

نَثِر قسە زۆر کەر، بڵاوکەرەوەی ڕازان.
نَجا ڕزگاری بوو.
نَجابَة نەجابەت و ڕێزداریی.
نُجاث لێکۆڵەرەوە لەشتان.
نَجاح سەرکەوتن لەهەوڵدا.
نَجاحَـــة ئـارامگریی، بەدەسـت هێنـانی سەرکەتن لەهەوڵدا.
نَجّـــاد دروســتکەری فــەرش ودۆشــەك وسەرین، لەحافدۆز.
نِجادة پیشەی لەحافدۆزی.
نُجار ئەصڵ وبنەڕەت، نەژاد.
نَجّار دارتاش.
نُجارة دارتاشی، پیشەی دارتاش.
نِجار ڕەنگ.
نَجاز بەدەست هێنانی پێداویستی.
نَجاسَة پیسی وپڵۆخی.
نَجّاش ڕاوکەر.
نَجّاشي کەسێکە نێچیر هەڵدەستێنێت بـۆ وەی نێـچیرەکە بەبـەردەم ڕاوکـەردا بـڕوات تـا ئـەمیش ڕاوی بکـات، نازنـاوی پادشایانی حەبەشە.
نَجاة ڕزگاریی، دەرباز بوون.
نَجُبَ خاوەنی نەجابەت بوو.
نُجْب بەخشندەو دەست گوشاد.
نَجَثَ بەدویدا گەڕا، توێژینەوەی بۆ کرد.

نَجَحَ سەرکەوت، لەهەوڵەکانیدا سەرکەوتنی بەدەست هێنا.
نُجْح سەرکەوتن.
نَجَخَ شانازی کرد.
●**نَجَدَ ٨/هُ** یارمەتیدا، فریای کەوت.
نَجْد ڕێگەی بەرز، مەمکە، هەرجێگەیەك درەختی تێدا نەبێت.
نَجُدَ ئازاو دلێر بوو لەکارێکدا کەکەسی تر نەیدەتوانی توخنی بکەوێت.
●**نَجَّدَ ٨/البیتَ** ڕازاندیەوە.
نَجَذَ گەستی، پێداگری کرد.
نَجَرَ ڕۆژەکە گەرم بوو.
نَجْر گەرمی، بنەڕەت ونەژادی هەر شتێ، ڕەنگ.
نَجَر تینوێتی وشترومەڕ.
نَجَزَ بەدەستی هێنا.
نَجِس پیس وپلۆخ.
●**نَجَّسَ ٨/هُ** پیسی کرد.
نَجَس پیسی، چەپەڵی، پلۆخی.
نَجَشَ بەدویدا گەڕا، لەدوێی پەرتەوازەیی کۆی کردەوە.
نَجْع گوندی گچکە، چادری پەشمین.
●**نَجَعَ ٨/القومُ** ڕۆشتن بۆ هێنانی گیا.
نَجَفَ دارەکەی لەبنەوە بڕی.

نَجَفْ هەرجێگەیەك بڵند بێت وئاوی بۆ سەر نەکەوێت، شارێکی عێراقە مەزارگەی حەزرەتی عەلی لێیە.
نُجفَة هەر شتێکی کەم.
نَجَلَ دەریخست، زەوی کێڵا.
نَجْل کوڕ، کار، گرۆیەکی زۆر.
نَجَمَ دەرکەوت وهەڵهات.
نَجْم ئەستێرە، بنەڕەت.
نَجوع ئاوی تێکەڵ کراو لەگەڵ ئاردا کە بۆ قەڵەو بون دەدرێ بە ئاژەڵ.
نَجو نهێنی نێوان دوو کەس.
نَجوی نهێنی.
نَجوُء پیاوێ زۆر چاوی پیس بێت.
●**نَجيَ ٨/هُ** ڕزگاری کرد.
نَجِيّ دۆستی گیانی بەگیانی.
نَجیب ڕەسەن، وشیار، جوانمەرد ونەجیب.
نَجیث نهێنی، نیشانەی وەستاو، سست لەکاردا.
نَجیح ژیرو دانا، ئارامگر.
نَجید ئازاو دلێر، شێری بێشە وجەنگەڵ.
نَجیع خوێنی ڕەشباو.
نَحات سروشت.

نَحَّات سەنگ تاش، پەیکەرتاش، سەنگ تەراش.

نِحَاتَة تراشکاری، پیشەی سەنگتراشی.

نِحاز بنەڕەت.

نُحاز نەخۆشیەکە توشی سییەکانی وشتر دەبێت.

نَحّاس مسگەر، مس فرۆش.

نُحاس مس، کانزایەکی زەردە.

نِحاسَة مسگەریی.

نُحاط پەنگ خواردنەوەی گریان لەسنگ وگەرودا.

نَحّاط لوت بەرزی خۆبەزلزان.

نَحافَة لاوازی.

نَحّال پەروەردەکەری هەنگ.

نَحّام پیاوی ڕژد، شێری بێشەوجەنگەڵ.

نَحَبَ دەنگی بەگریانەوە بەرزکردەوە.

نَحْب خەو، درێژی، گریانی بەکوڵ، کۆکە، مەرگ.

نَحْت سروشت.

●**نَحَتَ** ١/ه دای بەئەرزدا.

نَحر بەشی سەرەوەی سینگ، سەربڕین، قوربانیکردن.

نِحْر زیرەك، دانا.

●**نَحَرَ** ١/ه سەری بڕی.

نِحرِير زیرەك ودانا.

نَحِزَ کۆکی، کۆکەی کرد.

نَحْس بای سارد، خراپ وبەد.

نَحَصَ وشترەکە زۆر قەڵەو بوو بەجۆرێ قەڵەوێتی یەکەی ڕێگەی نەدا ئاوس بێت.

نُحص بنی کێو.

نَحَضَ گۆشتی لە ئێسقان کردەوە، کڕاندیەوە.

نُحِضَ گۆشتی پێوە نەما.

نَحُضَ گۆشتی زیاد بوو.

نَحَطَ نرکاندی لەتاو هیلاکی.

نَحْط پەنگ خواردنەوەی گریان لەسینگدا.

نَحُفَ لاواز وکەم گۆشت بوو.

نَحَلَ لەشی لاواز ولات بوو بەهۆی نەخۆشیەوە.

نَحْل هەنگ، مێشەنگوین.

●**نَحِلَ** ١/القاصرُ قصيدةً، هۆنراوەیەکیان دایە پاڵی کەلەڕاستیدا هینی ئەم نیە.

نُحْلَة لاوازیی.

نِحْلَة دیاری.

نَحَمَ ناڵەو ئاهی کێشا.

نَحْمَة کۆکە.

نَحن ئێمە، هێمە.

نَحْـو وەكـو، ڕێگـە، زانـستی، زماننـاسـی عەرەبی.
نُحُول سستی و لاوازی.
نَحوِيّ زانای زماننـاسی زمانی عەرەبی.
نَحَى لایدا، ڕای مالّی.
نَحْي تیرێکی پانە.
نحيت ناچیزە لەهەرشتیَ، بێگانە لە نـاو هۆزێکدا.
نَحِير سەربڕاو، کۆتاشەوی هەیڤ.
نَحيرة یەکەم ڕۆژی مانگ.
نَحيزة سروشت.
نَحيف لاواز وکەم گۆشت.
نَحيم قۆڕەی سك.
نَحيّة ئامانج، مەبەست.
نَخَّ بە توندی ڕۆشت.
نَخّ ڕاخەری درێژ.
نخاب پەردەی دلّ.
نَخّاس کۆیلە فرۆش، ئاژەلّ فرۆش.
نَخَاسة کۆیلە فرۆشتن، ئاژەلّ فرۆشتن.
نُخاع دڕکەپەتك، ڕەگێکی تایبەتـە لەناو بڕبڕەکانی گازەری پشتدا درێژدەبێتەوە.
نُخاعة چلّم، بلغەم.
نِخاف کەوش"خوف".
نِخَال جێگەیەك دارخورمای زۆر لێبێت، کەسێك ئارد ببێژێتەوە.
نُخَالة سۆسی ئارد.
نُخامة چلّم وبەلغەم یان هەرشتیَ مـرۆڤ لەسنگ ولوتیەوە بیکاتە دەرێ.
●**نَخا ۸/الرجل**: مەدح وستایشی کرد.
نَخْبْ ترسنۆك.
نَخْبَة ترسنۆك.
نُخبة بژاردە، هەلّ بژاردە.
نَخِرَ پوارتکا، خراپ بوو.
نَخَّرَ قسەی کرد.
نَخِر خراپ، پوارتکا.
نُخِسَ گۆشتی کەم بویەوە.
نَخَشَ بزواندی، هانیدا.
نَخَطَ چلّمی داکرد.
نَخَلَ ئاردی بێژایەوە.
نَخْل دارخورما.
نَخَمَ گۆرانی گوت، وازی کرد.
نَخْمَة چلّم، ئازایەتی.
نَخوة نازو لوت بەرزی.
نُخَة شەراب.
نَخَّة بارانی کەم.
نَخيب پیاوی ترسنۆك.
نخيسَة شیری بزن ومەڕ تێکەلّ کرابیَ، کەرێ.
نَخِيلَـة سروشـت، ئامۆژگاری پاکـتـەوبیَ گەرد.

نَدّ گردۆلکەی بەرز.

نِدّ هاوتا، هاوشان وهاووێنه.

نَدئة سورێتی هەور ساتیخۆر ئاوابوون یـان خـۆر هـەڵاتن، خەرمانـەی دەوری مانگ.

نَـدّاف زۆرخـۆر، شـیکەرەوەی لۆکـە، هەلاج.

نَدامة پەشیمانێتی.

نَداوة تەڕی وشێداریی.

نِداء بانگ، دەنگ، نزا.

●**نَدَأ ١/ه** ترساندی.

نَدَبَ بۆ مردوو گریا.

نَدَبْ ئاسەواری برین.

نُدبَـة لاواندنـەوەی مـردوو، ژمـاردنی چاکەکانی مردوو بەدەم گریانەوە.

نَدْح شتێ لەدوورەوە بەدی بکرێت.

نَدْح، نُدْح فراوانی، زۆری وزەوەندی.

نَدَحَ فراوانی کرد.

نَدْر دەگمەن.

●**نَدَرَ ١/الشيء** دەگمەن بویەوە.

نُدْرة دەگمەنێتی.

نَدَس زیرەکێتی.

نَدْس دەنگی کپ وشاردراوە، کەسێ خێرا گوێ بیستی دەنگی شاردراوە ونزم ببێت، گوێ سوك، زیرەك.

نَدَش بەدوی شتدا گەڕا.

نَدَص بەخێرایی چوە دەری.

نُدْغَة سپیایی بنی نینۆك.

نَـدَف خواردنەکـەی خـوارد، لۆکەکـەی شیکردەوە.

نُدْفَة شیرێکی کەم.

نَدْل پیسی.

نَدِمَ پەشیمان بویەوە.

نَدْم پیاوی زیرەك.

نَدَم شوێنەوار.

نَدوة کۆڕ.

نَدَه بەبانگ دەری کرد.

نَدْهَة دەنگ.

نُدْهَة زۆریی ئاژەڵ و وڵاخ

نَدِیَ تەڕبوو.

نَدّى تەڕی کرد.

نَدَی باران، گژوگیا، شەونم، بەز.

نَدِيّ تەڕو نمناك.

نَدِيّ پیاوی دەست گوشاد.

ندیان تەڕ، نمناك.

ندید هاوتا، هاوشان.

ندیم هاوەڵ، هاوڕێ، هاونشین.

نَذالَة نامەردیی، ڕەزالەت وبێ شەرمی.

نَذَرَ شتێکی لەسەر خۆی فەرزکرد، نەزری کرد.

نَذْر هەر شتێ کەسێ لەسەر خۆی فەرزی بکات بۆ ڕەزامەندی خودا.

نُذْر ترس وبیم.

نَذُلَ ناچیزەو کەم نرخ بوو.

نَذْل کەسێك لەئاینداریدا یاخود لەنەژادو ڕەچەڵەکیدا ناچیزە بێت.

نَذیر ترسێنەر، ئاگادارکەر، زڕەی کەوان، پێغەمبەر.

نَرجِس نێرگس، گوڵێکی بۆنخۆشی بەهاریە.

نَزَّ ئاسکەکە ڕایکرد، دورکەوتەوە.

نَزَأَ نێوانی خەڵکی تێکدا.

نَزار کەمی.

نِزار ئاکۆکی وکێبەرکێ.

نِزاع کێشەو ململانێ، ئاکۆکی.

نُزّاع ئامۆو هەژاران.

نَزاعَة دوژمنایەتی.

نَزّاغ ئەو کەسەی خراپە دەخاتە نێوان خەڵکەوەو بەینیان تێکدەدات.

نَزّاك زۆر عەیبدارکەر، کەسێك زۆر خەڵکی لەکەداربکات.

نَزاهَة پاکیزەیی، دووریی لەخراپەوە.

نُزاء جۆرێ نەخۆشی مەڕە.

نَزَحَ دورکەوتەوە، ئاوارە بوو.

نُزُح بیرە ئاوێك ئاوی کەم تیادا بێت یاخود تێیدا نەمابێت، بیری وشك.

نَزَرَ ئەوەی پێی بوو کەم کەم دەری هێنا، لەداواکردندا پێداگری کرد.

نَزْر کەمی بێ نرخ، کەم، وەرەمێکە لە گوانی وشتردا.

نَزِرَة ژنی کەم شیر یان کەم منداڵ.

نَزِعَ مووی قژی لەلای هەردوو قەنافسیەوە کەم بویەوەو هەڵوەری.

نَزع داماڵین، داماڵینی چەك، چەککردن.

●**نَزَعَ** ١/گەشتە حاڵی سەرە مەرگ. ٢/منه: لێیداماڵی.

نَزعَة ڕێگە لەشاخدا.

نَزعَة هەست، ئارەزوی لایەنگری کردن.

●**نَزَغَ** ١/ه: غەیبەتی کرد.

نَزْغ ئەو قسەیەی خەڵکی پێ هەڵدەخەڵەتێت، دڵڕاوکەی شەیتان.

نَزَفَ ئاوی بیرەکەی هەموو دەرهێنا، خوێنی بەربوو.

نُزِفَ سەرخۆش بوو، ئەقڵی لەسەردا نەما.

نُزْف لاوازی وبێ هێزی بەهۆی خوێن بەربونەوە.

نَزَقَ غاریدا.

نَزَق همر جێگەیەکی نزیك.

●**نَـزَك** ١/ه عەیبداری کردو بەناهەق قسەی دەربارەکرد.

نُزَك عەیبدارکەر.

نَزَل دابەزی، لەهەمقی‌خۆی هاتەخواریْ.

نُزُل خواردنی بەبەرەکەت.

نَزَل باران، واران.

نُـزْل میوانخانـه، هـەر شـتێ بـۆ میـوان ئامادە بکریْ.

نَزِ، نَزِير بێ ئۆقرە، کەسێ لەجێیەکدا ئۆقرە نەگرێت، بێ تاب.

نُـزوح ئـاوارەبوون، دورکەوتنـەوە و وازهێنان لەنیشتمان.

نَزُور ژنی کەم شیر یان کەم مندالّ.

نَـزوَة کـورت، شـالاّوی ناگـەهانی، شەبەیخون.

نَزَه دورکەوتەوە لەخراپە.

نَـزُهَ پـاك و بێگـەرد بـوو، دورکەوتـەوە لەخراپە.

نَزَه دوور لەخراپەو گوناه.

نُزَه پاکدامێن.

نُزهَة پیاسەو گەشت.

نَزِيَ خوێنی لێ ڕۆشت

نَزِيح دوور

نَزِير کەم و بێ نەرزش.

نَزِيلَة هەور، دەمی تیژی تەور.

نَزِيع دوور، ئاوارە، بێگانە.

نَزِيعَـــة ژنێـــك لەناوخزمەکانیـــدا شوونەکات بەڵکو مێرد بەبێگانە بکات.

نَزِيفَة قسەو وشەی بەد.

نَزِيـــف خـــوێن بـــەربوون، مەســـت، سـەرخۆش، کەسـێك هێنـدە تینوبێـت زمانی وڕەگەکانی وشك بوبێتەوە.

نَزِيل میوان، خواردنی بەبەرەکەت.

نَزِيه پاکداوێن.

●**نَسَّ** ١/النَّخِيرُ نانەکە وشك بویەوە.

نَـــسَّاب پیـــاوی زۆر زاناڵەرەچـــەڵەك ناسیدا.

نَسَابَة خزمایەتی.

نَسَّاج درۆزن، کەسێك جلك یان درۆچنی بکات.

نِساجَه پیشەی چنین.

نَسَّاسَة ناوێکی مەککەی پیرۆزە.

نَـسَّاف باڵندەیەکـە دەنـوکێکی گـەورەی هەیـە زیادەیـەك لـە شـێوەی شـاخ بـە سەردەنوکیەوەیە.

نِساء ژنان.

نَسَاء درێژی تەمەن.

نَسَّاء کەسێ زۆر شتی لەبیربچێتەوە.

نُسْأَة دواخستن.

●**نَسَبَ ١/ه** باسی نەژادو ڕەچەڵەکی ئەوی کرد.

نَسَب نەژاد، خزمایەتی.

نِسبَة خزمایەتی، ڕێژە، وا بەستەگی نێوان شتان.

نَسَجَ چنی.

نَسْج ڕێژەی وردەی خورماو توێژاڵەکەی.

نَسَخَ پوچەڵی کردەوەو ڕایماڵی.

نَسْخ ڕونووس گرتنەوە، پوچەڵکردنەوە.

نُسْخَة ڕونووس.

نَسْر داڵ.

نَسَّسَ ولاخەکانی لێخوڕی.

نَسَعَ درێژبوویەوە.

نِسع جۆرە گوریسێکی پانە باری پێ دادەبەستن.

نَسَغَ غەیبەتی کرد، شیری تراوکرد.

●**نَسَّغَ ١/ت الشجرة** لە دوای بڕینی ڕوایەوە.

نَسَفَ ١/خاپووری کرد. **٢/الإناء:** دەفرەکە پڕ بوو لێی ڕژا.

نَسَقَ ڕێکی خست.

نَسَق هەر شتێ لەسەر یەک شێوازوسیستەم بێت، ڕەوش وشێواز.

نُسك خودا پەرستی، هەر هەرقێ هینی خودا بێت.

نُسُك قوربانی بۆ خودا، هەرچیەك بۆ پەرستش بەخودا ببەخشرێ، خودا پەرستی، خوێن.

نَسَكَ خودا پەرستی کرد.

نَسْل وەچە.

نَسَل ئەو ئاوە شیرباوەی لەهەنجیری سەوزی نەگەیوودێتەدەر.

نَسَلَ لەڕۆشتندا پەلەی کرد، منداڵی زۆربوو.

نَسَمَ با هەڵی کەند.

نَسمَ گۆڕا.

نَسَّمَ دەستی پێکرد.

نَسَم بۆنی شیرو ڕۆن، بای نەرم، بای شەماڵ.

نَسَمَة مرۆڤ، گیاندار، دانیشتوانی وڵات.

نَسناس هەوڵ وکۆشش ونارامگرێتی مرۆڤ، جۆرە مەیمونێکە.

نِسناس برسێتی زۆر توند.

نُسُوع درێژیی.

نَسْوَة ژەمێ شیر.

نِسوة ژنان.

●**نَسِيَ** لەبیریچوو، دەماری ڕانی هاتە ئێش.

نسيئة دواخستن.

نَسيء شیری تراو.

نِسيان لەبیرچوون.

نَسيب مێرووله گەر یەك بەدوای یەك بڕۆن، ڕێچکه مێرووله، ڕێگەی مێروولەومار.

نَسيج قوماشی چنراو.

نَسيس برسێتیەکی زۆر.

نَسيسَة قسه هێنان وبردن بۆ تێك دانی نێوانیخەڵك.

نَسيف قسەی پەنهانی.

نَسيق ڕێکوپێك، هەرشتێ لەسەریەك شێواز ڕێکخرابێت.

نَسيك زێڕ، زیو.

نَسيل هەنگوینێ جۆرابێتەوەوله شانه ومۆمەکەی جیابوبێتەوە، ڕینگاڵی هەنگوین.

نَسيم بای شەماڵ، بای نەرم.

نَسي لەبیرکراو، فەرامۆشکراو.

نَشَّ گۆشتەکە لەسەر ئاور جزەجزی کرد.

نَشّ نیوی هەرشتێ.

نَشّاب تیر.

نَشّاب تیر هاوێژ.

نَشّاش زەویەك ڕوەکی لێ نەڕوێت.

نَشّاص سوپا، هەورێ هەندێکی لە سەرهەندێکی تری بەرزوکەڵەکە بێت.

نَشاط چالاکی.

نُشاعَة هەر شتێ بەدەست بیبچڕیت وئینجا تورِی بدەیت.

نُشافَة هەر شتێ بەگەرمی لەمەنجەڵ دەربهێنرێت.

نَشّال گیرفان بڕ.

نَشّاة درەختی وشك.

نَشاء بۆنی خۆش.

نَشَأَ سەری هەڵدا، گەشەی کرد.

●**نَشَّأَ ٨/ه** پەروەردەی کرد.

نَشْأة هەر ڕوەکێك سەری لەزەویدەرهێنا بێت وهێشتەرناسك بێت، گەشەکردن، پێگەیشتن.

نَشِبَ هەڵواسرا، چەسپا، لکا، هەڵایسێنرا.

●**نَشَبَ ٨/ت الحرب** جەنگ هەڵایسا، بەرپابوو.

نُشبَة ناوێکی ڕەگەزی گورگه.

نَشَجَ مەنجەڵەکە کولاّو قوڵتەی لێوەهات.

نَشَج ڕێڕەوی ئاو.

●**نَشَدَ ٨/ه بالله** سوێندیدا بەخودا، داوای لێکرد سوێند بخوات بەخوا.

نَشَد ستایش ومەدح.

نِشدَة دەنگ.

نَشْر بڵاوكردنەوەو پەخش كردن، بۆنیخۆش، هۆزێكی پەرتەوازە كە سەرۆكێ نەبێ كۆیان بكاتەوە.

نَشْرَة پەخشنامە، پەڕەیەك شتێكی تیادا نوسرابێت وبەناو خەڵكیدا بڵاوكرابێتەوە وەكو ڕۆژنامە.

نُشْرَة نوشتە كەبۆ چاككردنەوەی نەخۆش یان شێت دەنوسرێت.

نَشَزَ بەرزبویەوە.

نَشْز، نَشَز جێگەو شوێنی بەرز.

نَشَصَ هەورەكە بەرزبویەوە.

● **نَشَّصَ ١/هـ:** بەرزی كردەوە.

نَشَطَ كوریسی گرێدا.

نَشِطَ چالاك بوو، چالاكی نواند.

نَشَطَ گەستی لەناكاو.

نَشَغَ گەشتە سەرە مەرگ وئینجا ڕزگاری بوو.

نَشَغ ئاوێ تامی خراو بوبێت.

نَشَغَ بەمشت ئاوی خواردەوە، ئاوەكە لە بەری ڕۆشت.

نَشَفَ هەڵیمژی، وشكی كردەوە.

نَشَّفَ بیرەكە لەناو برا، وشكی كرد.

نَشِقَ هەناسەی قوڵی هەڵمژی، بۆنی كرد.

نَشَق بۆنكردن.

نَشَلَ گۆشتی پێوە نەماولاواز بوو، دزیی.

نَشَل گۆشتی پوختەی بێ داوودەرمان.

نَشِمَ گایەكە خاڵی سپی ورەشی تێدا بوو، گایەكە بەڵەك بوو.

نَشِم گای بەڵەك.

نَشْوان سەرخۆش، مەست.

نُشُور ناوی ڕۆژی قیامەت.

نَشُوع ئەودەرمانەی دەكرێتە دەمی نەخۆشەوە.

نَشْوَة سەرەتای مەست بوون، بۆن.

نَشِيَ سەرخۆش بوو.

نَشِيج دەنگ.

نَشِيد بەرزكردنەوەی دەنگ، سرود.

نَشِيط چالاك، چاپوك.

نَشِيل ئاوێ تازە لە بیردەرهێنرابێ، شمشێری تەنك وسوك.

نَشْيَة بۆن.

نَصَّ بەرزی كردەوەودەری خست.

نَصّ تێكست، دەق، دەقی ئایەتەكانی قورئان.

نِصاب ئەسڵ وبنەڕەت، سەرەتای هەرشتێك، دەسكی چەقۆ، لەزمانی یاساییەكانیشدا بەوە دەگوترێت ژمارەی ئامادەبوانی كۆنگرەیەك یان نیو بێت

يان كەمێك لەنیو زیاتر بێت بۆ وەی شەرعیەتی یاسایی هەبێت.

نَصّاب كەسێك خۆی لەكارێ وەربدات كەداوای لێ نەكرابێ.

نَصَبَ داینا وسەقامگیری كرد.

نَصِبَ هیلاك بوو.

نَصِب نەخۆش، هیلاك.

نَصَب بەیداخی چەقێنراو، ڕەنج ونارەحەتی.

نَصب نیشانەی فەتحە لەڕێنوسی عەرەبیدا، بەلا.

نُصب پەیكەر، بت.

نِصب بەخت.

نُصُب نەخۆشی، بەلا.

نَصَتَ بێ دەنگ بوو، گوێی بۆقسەكانی وی ڕادێرا.

نَصَحَ ئامۆژگاری كرد.

نُصح ئامۆژگاریی.

نَصَرَ هاوكاری كرد، پشتگیری كرد.

نَصر سەركەوتن، كۆمەك وپشتگیریی، باران.

نَصَعَ پاڵفتەوخاوێن بوو.

نَصع، نِصع، نُصع هەرپێستە یان جلكێكی زۆرسپی.

نِصَع ڕاخەرێكە لەپێستە دروسكراوە لەبەرپێی كەسێكدا ڕادەخرێت كە فەرمانی سەربڕین یان ئەشكەنجەدانی توندی بەسەردا درابێت.

نَصَفَ گەشتە نیوە.

نِصف نیو، داد.

نَصَف پیاوی پەنجا ساڵە، ژنی چل وپێنج یان پەنجا ساڵە، كەسێ لەنیوەی تەمەنیدا بێت.

نَصَلَ دەرهات.

نَصْل شمشێر یان چەقۆی بێ دەسك، سەرە ئاسنەكەی تیرو ڕم.

نَصو ژانێكی سكە.

نَصوح ئامۆژگاری كەر، پاڵفتەو بێ خەوش.

نَصّة چۆلەكەی مێچكە، چۆلەكەی دایكانە.

نَصیب بەخت، بەش.

نَصیحة ئامۆژگاری، پەند.

نَصیر پشتیوان.

نَصیّة هەڵبژاردەی ناو خەڵك وناو وڵاخ

نَضّ كاری خراپ، درهەم ودینار.

نَضْ ئاوەكە كەم كەم ڕژا، باڵندەكە باڵی ڕاوەشاندوبزواند.

نَضّاح بارانی خوڕ وبەلێزمە.

نُضار زێڕ، ئاڵتون وزیو.
نِضار باشترین تەختە بۆ دروستکردنی دەفر.
نَضارة نەرمی، تەڕوتازەیی.
نُضاض هەڵبژاردەی کۆمەڵ.
نُضاضَة پاشماوەی ئاو، دوایەمین کوڕی پیاو.
نِضال کۆشش، خەبات.
نُضاوة بەو وردە خەنەیە دەگوترێت کەلەکاتی خەنە تێگرتنی ئەندامێکدا هەڵدەوەرێت.
نَضَبَ مرد، کۆچی دوایی کرد.
نَضِجَ پێگەیی، پێگەیشت.
نُضج پێگەیشتنی میوەوگۆشت، کامڵ بوونی ئەقڵ.
نَضَحَ ماڵی ئاو پرژێن کرد.
نَضَح حەوز.
نَضَخَ پرژاندی، ئاوەکە فوارەی کرد.
نَضْخ ئاسەواری بۆنی خۆش وعەترکە بەجلکەوە دەمێنێتەوە.
نَضَدَ کەل وپەلەکەی ڕێکوپێک کرد، شمەکەکانی ڕیزکرد.
نَضَد حوشتری قەڵەو، نوێن، هەوری کەڵەکەبوگ.
نَضَرَ تەڕوتازەبوو.
نَضْر زێڕوزیو.
نِضْر ژنی مێرد دار.
نَضِر زێباو تەڕو تازە.
نَضَفَ خزمەتی کرد.
نَضِف پیس وپۆخڵ.
نَضِلَ لاوازوهیلاك بوو.
نِضو تیرێك لەبەر زۆر تەقاندنی بەکەڵك نەمابێ، ئاژەڵی لاواز.
نَضوح جۆرێ بۆنی خۆشە.
نَضِيّ ئاژەڵی لاواز.
نَضِيد کەلوپەلی ڕیزکراو.
نَضِيف پیس، پۆخڵ.
نَطَّ درێژی کردەوە، بەستی وتوندی کرد.
نِطارة پاسەوانێتی باخو بێستان، باغەوانێتی.
نِطاسِيّ، نَطَاسِيّ پزیشکی زیرەك ودانا.
نَطّاط زۆر بێهودە گۆ، ئەو کەسەی پڕوپاگەندەی شتێ بۆ خۆی بکات کە تیادا نیە.
نِطاب سەر.
نَطّاع کەسێ زۆر بەقوڵی قسەبکات وزمانی بۆبخاتە ئاسمانەی دەمیەوە.
نُطاعة تیکەیەك نیوەی بخورێت ونیوەکەی دیکەی بخرێتەوە سەرسفرەکە.

نُطافة کەمێ ئاوی پاشماوەی ناو سەتڵ.
نِطاق پشتوێن، کەمەربەند، چوارچێوە.
نِطاقَة نامەو کاغەزی بچوکی نوسراو.
●**نَطَحَ ا/هـ** بەشاخ لێیدا، بەقۆچ لێیدا.
نَطْحَة یەکجارقۆچ وەشاندن.
نَطَرَ پاسەوانی باغوبێستانی کرد.
نَطْس داناوزانا.
نُطُس پزیشکانی داناوزیرەك(وشەکە جەمعە).
نُطِعَ رەنگی گۆڕا.
نَطْع ڕاخەرێکی چەرمینە لەبەرپێی کەسێکدا دادەخرێت کەفەرمانی سەربڕین یان ئەشکەنجە دانی بەسەردا درابێت.
نَطَفَ ئاوەکە کەم کەم لەبەری ڕۆشت، بە لەکەیەك عەیبدار بوو.
نَطَفَ عەیبداری کرد.
نَطِف پیس.
نُطْفَة ئاوی پیاو یان ژن، ئاوی پاکژ ئیدی زۆربێت یان کەم.
نُطَفَة مرواری ساف.
نُطلاء بەڵاوسەختی.
نُطْل توێکلی ترێ، شیری کەم.
نَطَّلَ بەئاوی گەرمی دەرماناوی شۆردی.
نُطو دووریی.
نَطول ئاوێ داودەرمانی تێدا بکوڵێنرێت وبکرێت بەسەرهەرئەندامێکدا کەتوشی نەخۆشی بوە.
نَطِيّ دوور.
نِظار فیراسەتوبیرتیژی.
نَظّارة چاویلکە، عەینەك.
نَظافَة پاکژیی، پاقژی، خاوێنی.
نِظام ڕەوشوشێواز، ڕژێم.
نِظامِيّ سوپای نیزامی، هەرشتێ بەگوێرەی ڕەوش ویاسابێت.
نَظَر بینایی.
نَظَر هاو وێنە، هاووەك.
نَظْرَة ڕەحمەتوبەزەیی، عەیبولەکە، یەکجار سەیرکردن، سەرنج.
نَظِرَة کەمتەرخەمی ودواخستن لەکاردا.
نَظَرِيَّة بیردۆز، تیۆر.
نَظَري تیۆریی.
نَظُفَ پاکەوەبوو.
نَظَّفَ پاکی کردەوە.
نَظْم هۆنراوە، ڕشتەی مرواری.
نَظُورَة دیدەوانوپێشەنگی لەشکر.
نَظير هاوتا، هاوشان.
نَظيف پاکژ، خاوێن، پاك.
نَعّاب بێچوی قەلەڕەشکە.
نَعّابَة حوشتری مێینەی تیژڕەو.

نَقّار یاخی، بولبولی زەرد.

نَقّارة ژنی دەم بەهاواری بێ ئابڕو

نُعــــاس ســــەرەتای خەولێکــــەوتن، خەوەنوچکە.

نَعّاق زۆرهاوارکەر.

نَعّال نەعل بەند.

نَعامَة وشترمر.

نَعَــبَ بانگوێژەکــە ملــی درێــژکردەوە وسەری لەقاند بۆبانگدان.

نَعَتَ وەسفی کرد.

نَعت وەسف، خەسڵەت.

نَعْثَلَ کۆی کردەوە.

نَعْثَلْ پیاوی پیری بێئەقڵ.

نَعَج سپی بێخەوش.

نعجَة مەڕ، مێ.

نَعْــس بــێڕەواجی بــازاڕ، ســستی وداهێزرانی لەش.

نَعسان خەوالۆو.

نَعشَ لەسەرداردەمەیت بەرزکرایەوە.

نَعْش مانەوە، داردەمەیت، تابوت.

●**نَعَشَ ١/هـ** بەرزی کردەوە.

نَعَصَ بزواندی.

نَعفْ جێگەی بەرز.

نَعَفَة پۆپەی کەڵەشێر، پۆپنە.

نَعَقَ قەلەڕەشکە قیڕاندی

نَعلَ نەعلی کردە پێ، کەوشی لەپێ کرد.

نَعْل نەعل، قۆندەرە، کەوش.

نَعَمَ ژیانی خۆش بوو.

●**نَعَّمَ ١/الشيءَ** شتەکەی نەرم کرد.

نَعْم خۆش گوزەرانی، نەرمیوناسکی.

نَعَم بەڵێ.

نعمَة شادومانی، ئاسودەگی، بەرەکەت.

نعومَة نەرمێتی.

نَعي هەواڵی مەرگیدا.

نَعِيّ هەواڵی مەرگ.

نَعير هاواروهەڵای شەڕ.

نَعيــق هــاواری شــوان لــە مێگەلەکــەی، قوولەی شوان.

نَعيم ماڵوسامان، خۆشگوزەرانی.

نَغّاز زۆر تێکدەری بەینی خەڵك.

نَغّاش زۆرکورتە باڵا، گرگن.

نَغّاض هەورێ یەك بەدوی یەکدا بجوڵێ، پیاوی ورگ پان.

نُغَر چاوگی ئاوی سوێر.

نُغَر بولبول، بەچکە چۆلەکە.

نَغَّرَ منداڵەکەی ختوکەدا.

نَغَزَ مندا لەکەی ختوکەدا

●**نَغَصَ ١/هـ** نەی هێڵائاوبخواتەوە.

نَغَضَ جوڵاولەرزی.

●**نَقَضَ ١/الشيءَ** جولاندی.
نَغَلَ بۆگەنی کرد.
نَغِل پێستەی بۆگەن کردوو لەدەباغیدا.
نَقَلَة قسەهێنان وبردن بۆتێکدانی نێوانی خەڵك.
نَغْم، نَغَم ئاوازی خۆش، گۆرانی، قسەی پەنامەکیوشاردراوە.
●**نَغَمَ ١/في الشراب** کەمی لێ خواردەوە.
نُغوص حوشتری مێینەی سەرکۆڵ زل، وشترێکی مێنگە کە قوچەکەکەی سەرپشتی گەورە بێت.
نُغولة حەرام زادەیی.
نُغوم ئاواز خۆش، دەنگ خۆش.
نُغوَة قسەی جوان.
نغيل منداڵێك زۆڵ بێت، زارۆیەك باوکی نەناسرێت.
نُغيَة قسەی جوان، سەرەتای هەواڵ کەهێشتر مرۆڤ لەراستی وناڕاستیەکەی دڵنیانیە.
نَفَّ تۆوی کردبەزەویەوە.
نَفّاث جادوکەر.
نَفّاج لاف لێدەر، خۆبەزلزان، شانازی کەر بەشتێکەوە کەلەخۆیدا نیە.
نُفّاخة بلقی سەرئاو.
نَفاد تەواو بوون.

نَفّاذ جێبەجێ کەری هەموو کاروبارەکانی.
نُفارة ئەوەی سەرکەوتوو لەژێرکەوتوی دەسێنێت.
نِفاس منداڵبوون، خوێنی منداڵ بوون، زەیستانی، زەیسانی.
نَفّاش نارنج، خۆبەزلزان.
نُفاص نەخۆشینێکی مەڕە.
نِفاض شەرواڵێکی منداڵانەیە.
نَفّاط دەرهێنەری نەوت.
نَفاطة ئەوجێیەی نەوتی لێیە.
نَفاع سود، کەڵك.
نِفاق دووڕویی.
نُفاء ناچیزە، بێنرخ، پاشماوە.
نَفَثَ تفی کرد، فوی کرد.
نَفَث تفی خەست.
نُفُج قورس.
نَفَجَ بایەکە بەتوندی هەڵی کرد.
نَفَحَ بۆنی گوڵاوەکە بڵاوبویەوە.
نَفَخَ فوی کرد.
نَفْح شانازی کردن، خۆبەزلزانین.
نَفِدَ تەواو بوو، کۆتایی هات.
نَفَذَ جێبەجێی کرد، ڕای پەڕاند.
نَفَذ جێبەجێکردن.

نَفَــرْ كۆمــەڵێ پیــاو لەســێ کەســەوە تاکودەکەس، کەس.

نَفَرَ دورکەوتەوە.

نَفس ڕۆح، خوێن، مەبەست.

نَفَس هەناسە، نەسیمی با.

نُفسَة موڵەت، دەرفەت.

نَفَشَ خوری شیکردەوە.

نَفَــش خــوریی شــیکراو، کەل‌وپــەلی شپرزوبلاوکراو.

نَفِــشَ حوشــتریان مەڕەکــە بەشــەودا بەبێ‌شوان لەوەڕا.

نُفضَاء لەرزوتا.

نَفط نەوت، نەفت، پترۆڵ.

نُفطَة کەسێك زوو توڕە ببێت.

نَفع سود، کەڵك.

●**نَفَعَ ٨/هـ** سودی پێ گەیاند.

نَفعَة کۆچان.

نَفَق تونێل.

نَفَقَة نەفەقە، خەرجی وبژێوی.

نَفَلَ سوێندی خوارد.

نَفَلْ دەست کەوت.

نُفَل شەوانی(٤و٥و٦)ی مانگ.

نَفَــل هــەرجۆرەکارێکی چــاك مــرۆڤ بیکاولەســەری فەرزنــەکرابێ، پەرســتــشی سوونەت.

نُفُــوح حوشــترێك بــەبێ دۆشــین شیرلەگوانی بێتەدەر.

نُفُوذ دەستەڵات، هەژموون.

نُفُــور بێــزاری، نــەفرەت، گــورێز، ڕۆژی سێیەمی جەژنی قوربان.

نَفَهَ ترسنۆك‌و بەددڵ بووە.

نَفيَ ئــەوپرزە ئاوانــەی کەبــەدەم هــەڵمی کوڵانی قابلەمەوە دێنەدەرێ.

نَفى نکولی کرد، نەرێی کرد.

نَفــي وەلامــی نــەرێ، ملەجــەڕێ، دورخستنەوە.

نَفيذ فەرمانی لەگوێگیراو وڕاپەڕێنراو.

نَفير هەستان‌وڕاپەڕینی خەڵکی بۆشەڕی دوژمنان، دەستە، شەیپور.

نَفيس گران بەها.

نَفيش شمەکی شپرز لەدەفردا.

نَقّ بۆقەکە قیڕاندی.

نِقاب پەچە، ڕوپۆشی ڕوخساری ژنان.

نِقابَة سەندیکا.

نَقّاد شوانی مەڕ.

نَقّار هەرکەسێك پیشەی هەڵکۆڵینی دارو بەردبێت.

نَقّارَة نەقارە.

نُقــاز نەخۆشــینێکی ئاژەڵانــەو لــەتاعون دەچێت.

نَقاز چۆلەکەی بچوك.

نقاش گفتوگۆ، دەمبەدمە.

نَقّـــاع کەســـێ زۆر پروپاگەنـــدە بـــۆ خەسڵەتانێ بکات کەلەخۆیدانین.

نَقّاف پیاگی خاوەن تەگبیروڕا.

نقاف پیاوی بەڕاوتەگبیر.

نَقّـــال گـــوازەرەوە، ئەوکەســـەی شـــتان دەگوازێتـــەوە لەجێیەکـــەوە بـــۆ جێیـــەکی تر، تەلەفۆنی باخەڵ، مۆبایل.

نَقاوة گیایەکە چلکی پـێ دەشـۆردرێت، پاڵفتەی هەرشتێ.

●**نَقا** ۸/ە: پاکی کردەوەوهەڵی بژارد.

نقاة هەڵبژاردەوپاڵفتەی هەرشتێ.

نَقایَة ئەوبەشەی خواردن کەتوڕدەدرێت وبەکەڵك نەماوە.

نقاء پاکیزەیی.

نَقب ڕێگە لەشاخدا.

نَقَـــبَ وەدوی هەواڵـــدا گـــەڕا یـــاخود هەواڵیدا.

نُقبَة ڕوخسار، ڕەنگ.

نَقَـتَ مـۆخی ئێـسقانی دەرهێنـا، قـسەی هاورد وبرد پێکرد.

نَقْث هێنان وبردنی قسە.

نَقْد ڕەخنە، پارەی کاش.

نَقَد جۆرەپەزێکی قاچ کورتە.

●**نَقَذَ** ۸/ە: دەربازو ڕزگاری کرد.

نَقْذ سەلامەتیوبێوەیی.

●**نَقَرَ** ۸/ە: لێیدا.

نِقر چاڵی بچوکی پشتی ناوکەخورما یان هەرناوکێکی تر.

نَقر توڕە.

نَقْر چەقەنە، دەنگی پل تەقاندن.

نُقرة پارچەی تواوەی زێڕوزیو.

نُقز بیر، چاڵەئاو.

نَقز لەقەم، نازناو.

نَقَسَ نێوانی خەڵکی تێکدا.

نَقْـــش شـــوێنەوار لەزەویـــدا، نـــەخش ونیگاری نەقشکراو لەسەرهەرشتێ.

نَقَصَ کەل بوو، لێی کەم بویەوە.

نَقص ناتەواوی.

نُقـصان کـەمی، ناوێکـە بـۆ ڕێـژەی کـەل بون وناتەواوێتی هەرشتێ.

نَقَضَ ڕوخاندی، هەڵی وەشاندەوە.

نقض بینای ڕوخاو.

نَقَطَ خاڵی لەسەر یان لەژێر پیتدا دانا.

نُقطَـــة خـــاڵ، نوختـــە، دڵۆپـــێ ئاویـــان خوێن.

نَقَعَ دەنگی بەرز کردەوە، جنێویدا.

نَقـــع جێگەیەکـــە لـــەنزیکی مەککـــەدا، تەپوتۆز، ئاوی گردەوە بوگ.

نَقَفَ جوجەڵەکە هێلکەکەی شکاندو لێی هاتەدەر، بەدوی شتدا گەڕا.

نقف جوجەڵەی بچکەڵە کاتێ لەهێلکە دێتە دەر.

نَقَفَة تەختاییەکی بەرتەسکە لەلوتکەی کێودا.

نَقَلَ گواستیەوە، نوسراوی وەرگێڕا، قسەی گێڕایەوە وگواستیەوە لەبوێژەکەیەوە.

نَقَل پەڕێ لەتیرێکەوە بگوازرێتەوە بۆ یەکێکی تر، دارو پەردوی خانوی ڕوخاو.

نُقل ڕێگەی کورت، کەوش، گواستنەوە، وێزانەوە، نقڵ.

نقلَة ژنێ لەبەر پیرێتی کەس مارەی نەکات.

● **نَقَمَ** ١/ تۆڵەی کردەوە، سزایدا. ٢/**الشيء** بەپەلە شتەکەی خوارد.

نَقَم ناوەڕاستی ڕێگە.

نقمَة تۆڵەو سزا.

نقود پارە، سکە.

نَقُوق هاوارکەر، بانگ کەر.

نَقيّ پاك، خاوێن، پاکژ.

نقي مۆخی ئێسقان، بەزی چاو لەقەڵەوێتیدا.

نَقيب ئەو ئەفسەرەی پلەی لەبەرامبەر (**کابتین**)دا بێت.

نَقيذَة ئەسپ وزرێ وهەر شتێکی تری ڕزگار کراو لەدەستی دوژمن.

نقيص ئاوی شیرین و سازگار.

نَقيصة عەیبەو کەم وکورتی، خوی بەد.

نقيض پێچەوانە.

نقيع هاوار.

نقيف گوژاڵکی لەتکراو.

نَقيق قیرەی قربۆق.

نُقيّة پەیف ووشە.

نَكّات زۆر تانەو تەشەر دەر لەخەڵك، نوکتەچی.

نكاح مارەکردن، مارە بڕین.

نكارة زیرەکی، نەفامی.

نُكاف نەخۆشیەکە توشی ملوقورگی وشتر دەبێت وزۆر کوشندەیە.

نَكّال سزا، هەر شتێ ببێتە هۆی ئەوەی کەسانی تر پەندی لێ وەربگرن.

نَكب بەلاَ وموسیبەت.

نَكبَ لەڕێگە لایدا.

نُكبَ توشی بەلاَبوو، توشی نسکۆ بوو.

نَكبَة بەلاَ ونارەحەتی، تەنگانە ونسکۆ.

نُكبَة بڕێ خواردن ڕێژەکەی دیاری نەکرابێ.

نُكتة خالی سپی لەڕوبەری ڕەشدا یان بەپێچەوانەوە، نوختە، خاڵ، پەڵە بەناوێنەوە، نوکتەوسوعبەتێ دلگوشاد بکات.

نَکث شکاندنی پەیمان.

نَکح عەورەتی ژن.

نَکَحَ مارەی کرد، مارەی بڕی.

نَکد پیاوی کەم خێر.

نَکُرَ ناڕەحەت و سەخت بوو.

●**نَکِرَ ١/الأمرَ** پێی ناشنانەبوو.

نُکراء خراپ وبەد، زیرەکی.

نَکِرة نەزانراو، ڕستەیەك بکەرەکەی دیارنەبێ.

نِکز بەتاڵ، پاشماوەی مۆخ لەناو ئێسقاندا.

●**نَکَزَ ١/هُ** لێیدا، پاڵی پێوە نا.

●**نَکَسَ ١/هُ** سەرەوخوار هەڵی گێڕایەوە، نگونساری کرد.

نِکس پیاوی ناچیزەی بێ خێر.

●**نَکَشَ ١/البئرَ** قوڕی نێو بیرەکەی دەرهێنا، بیرەکەی دەردا.

نَکَصَ گەڕایەوە سەر ئەو بارەی کەپێشتر تیایدا بوو.

نَکَظَ زۆری برسیی بوو.

نَکَظ کۆشش ورەنج، ناڕەحەتی سەفەر.

نَکَع ڕەنگی سوور.

نَکَعَة پیاوێ ڕەنگی سور بێت وتوێکڵی لوتی لەبەر سورێتیەکەی دابماڵرێت.

●**نَکَفَ ١/عن کذا** لێی دورکەوتەوە و وازی لێ هێنا.

نَکْل پیاوی بەهێز.

نِکل قەیدوبەندی سەخت وبەهێز، نیکڵ، کانزایەکی سپی جوانە.

نَکِلَ ترسا.

●**نَکَّلَ ١/بِهِ** کردیە پەند بۆخەڵکانی تر.

نَکَهَ بۆنی دەمی کرد.

نَکیت زەربە لێدراو.

نَکیثة سروشت، هێز، ئەوپەڕی کۆشش.

نَکیر هەر کارێکی قورس وزۆر ناڕەحەت.

نَمّ دەرکەوت، قسەی ڕازاندەوە بەدرۆ.

نَما گەشەی کرد، زیادی کرد.

نَماص دەزوی دەرزی، بەکرە.

نُماص هەیف، مانگ.

نَمّال زۆر قسە هێنەرو قسەبەر، زۆر قسە هەڵبەس.

نَمّام قسە هێنەرو قسەبەر، گیایەکی سەوزی بۆنخۆشە.

نَمَرَ سەرکەوت بەسەر شاخدا.

نَمِرَ تورە بوو ڕقی داهات.

نَمْر، نِمْر پلنگ.

نَمَس بۆنی ناخۆشی ڕۆن وشیر.

نَمس ڕۆنێ بۆنی ناخۆش بوبێت.

نَمْش قسەی ڕازاوە.

نَمَّش درۆی کرد، بەدرۆ قسەی ڕازاندەوە.

نَمَسَ هەڵی کەند.

نَمَص جوزی گیا

نَمَط شێواز.

نَمْقَة زۆرێتی ماڵ وسامان.

نَمَقَ نوسراوی نوسی.

نَمُل مێرووولە، مێرووچە، مێلورە.

نَمْلَة درز لەسمی ئاژەڵدا، یەك مێرووولە.

نَمّ قسە هێنەرو قسە بەر.

نَمُوّ گەشە.

نَموذَج نمونە.

نموذِجي نمونەیی.

نَمی گەشەی کرد، زیادی کرد.

نَمیر ئاوی پاکیزەو ڕۆشن.

نمیمَة هێنان وبردنی قسەوبردنی بۆ تێکدانی بەینی خەڵك، جوڵە، خشەی پێنوس لەکاتی نوسیندا.

نَواجِذ ددانی ئەقڵ گرتن.

نُواس تۆڕی جاڵجاڵۆکە.

نَوَاسَة فتیلە، چراوك.

نَواصي ئەشرافی خەڵك.

نَواعِج ژنانی سپی وسۆڵ.

نَوال بەخشش ودیاری، بەش، پاداشت.

نَوّام پیاوی خەواڵو.

نَواة تۆو.

نَوْب هێز، توانایی، نزیکی.

نوبَة بەڵاو ناڕەحەتی.

نَوبَة هەل، سەرە.

نُوتيّ کەشتیەوان، دەریاوان.

نَوح ژنانی شین و واوەیلاکەر.

نُوح ناوی پێغەمبەرێکە.

نَوَّرَ ڕوناك بویەوە

نَور گوڵ، گوڵی سپی.

نُور ڕوناکی.

نُوريّ وێنگەرد، درەخشان و تابان.

●**نَــوَسَ ١/بالمكـان**، تیایــدا مایــەوە ونیشتەجێ بوو.

نَوْص کەری کێوی.

نُوص ڕاکردن وهەڵاتن.

نَوْض دۆڵ، شیو، ڕێڕەوی ئاو.

نَوَّطَ هەڵی واسی.

نَوط هەر شتێ هەڵواسرابێت، مەدالیا.

نَوْطَة چیقڵدانی مریشك.

نَوع جۆر.

نُوع تینوێتی.
نُوعَة میوەی تەڕو تازە.
نُوف دەنگ، بەشی خوارەوەی کلك.
نُوْفَل دەریا، گەنجی جوان، پیاوی دەست گوشاد.
نُوَق سپییەك کەمێ سوری تێکەڵاو بێ.
نُوقَة دانایی لە هەموو شتێکدا.
نُولَة هەرشتێ مرۆڤ بەدەستی بێنێت.
نُوم نوستن، خەوتن.
●**نَوَّمَ ١/ه** خەواندی، خەوی لێخست.
نُـون نازنـاوی یـونس پێغەمبـەر، حـوت، شمشێر، پیتی نون.
●**نَوَّهَ ١/الشيءَ** بەرزی کردەوە. **٢/بفلان** ستایشی کرد، بەدەنگی بەرزبانگی کرد.
نُوْه تەواو بون لەهەر شتێ.
نَوَى دووریی، ئەو جێگەیـەی سـەفەرکەر مەبەستیەتی بۆی بچێ.
نَوِيّ ئەو هاوڕێیەی کە هەمان مەبەستی تۆی هەیە.
نُوِيص هێزو توانا.
نَـوء بـاران، بەخـشش، ئەسـتێرەی ڕوو لەئاوا بوون.
نَـوّ لای دەریاوانـان بـرێتیـە لەبەسـەختی هەڵکردنی باو شەپۆلی دەریا.
نَهَا ڕێگەی نەدا، نەهی کرد.

نِهائِي کۆتـایی، هـەر فـەرمان وقـسەیەك کەیەکلایی بێت ومشت ومڕو گۆڕانکـاری هەڵنەگرێ، دوابڕیار.
نَهّاب زۆر تالانکەر.
نَهّات پیاوی زۆر هاوار کەر، گوێ درێـژێ زۆر بسەرێنێ.
نُهاد برِو ئەندازە.
نَهـار ڕۆژ، لـەنێوانی خـۆر هـەڵاتن تـاکو ئاوابونی خۆر.
نَهَـــارِيّ خواردنـــێ لەســـەرەتای ڕۆژدا بخورێ.
نَهّاش گازگر.
نِهاض خێرایی.
نَهّاض مل، گەردن، بەرز.
نَهّام شێری بێشەو جەنگەڵ.
نُهام قەشە لەکڵێسادا.
نُهامِيّ قەشە، ڕێگەی ئاسان.
نَهـــاوش ســـتەمەکان، تەنگانـــەکانی مرۆڤ(وشەکە جەمعە).
نِهايَة کۆتایی هەرشتێ.
نِهـاء کۆتـایی ومەبەسـتی هـەر شـتێ، بەرزبونەوەی ڕۆژ وئاو.
نُهاء بەرزبونەوەی ئاو، ئەندازە.
نَهْب تالانکردن.
نَهِبَ تالانی کرد.

نَهَجَ مەسەلەكەی ڕونكردەوە، ڕێگەكەی گرت ولەسەری ڕۆشت.
نَهج ڕێگەی ئاشكرا، پەیڕەو، ناوی پەرتوكی دانراوی ئیمام عەلیە.
نَهد هەرشتێكی بەرز، مەمكی ئافرەت، شێری بێشەوجەنگەڵ.
نَهَدَ ئافرەتەكە مەمكی كرد.
نَهد ڕوبار، چۆم، ناوی لەبەر ڕۆشتوی فراوان.
نَهَر فراوانی، گوشادی.
نَهْز بڕو ئەندازە.
نَهِز شێری بێشەو جەنگەڵ.
●**نَهَزَ ١/ه** بزواندی.
نُهْزَة هەل، فرسەت، دەرفەت.
●**نَهَسَ ١/اللحمَ** بە ددانەكانی پێشەوەی گرتی، گازی لێگرت.
نَهَشَ گازی گرت.
●**نَهَضَ ١/**هەستا، ڕاپەڕی. **٢/فلاناً** ستەمی لێكرد.
نَهضَة تواناو هێز، هەستان وڕاپەڕین.
نَهِلَ وشترەكە تینوی بوو.
نَهَل ئەو بەشەی خواردن كەخوراوە.
نَهِمَ خواردنی زۆر بوو، ئارەزوی بۆ خواردن زۆر بوو.
نَهِم زۆرخۆر، سكڕاو.

نَهوس شێری بێشەوجەنگەڵ.
نَهوك ئازاو دلێر.
نَهَی ژیری، ئاوەز.
نَهید كەرەی چڕ، تۆپەڵە كەری.
نَهیر زۆر، فرە.
نَهِیرة وشترێ شیری زۆر بێ.
نَهیس كەم گۆشت ولاواز.
نَهیك پیاوی ئازاو دلێر، شمشێری بڕندە.
نَهیم نەرەی شێر، دەنگی فیل.
نَهي نەهی كردن، داوای وازهێنان لەكردنی هەركارێ.
نِهَی شوشە.
نَيّ بەز.
نِیابَة كاری نماینده، كاری ئەندامی پەرلەمان.
نَیّاك زۆر گانكەر.
نَیَّبَ گازی گرت.
نِیر كەناری ڕێ.
نَیْرَجْ پیاوێ قسە بهێنێ وببات بۆ تێكدانی بەینی خەڵك.
نَیْزَك ڕمی كورت، نەیزەك، ڕوناكیەكە لەشێوەی ڕمێكی تیژڕەو بەشەوانی ساماڵدا لەعاسماندا دەبینرێت.
نَیْص جوڵەیەكی لاواز.

نَيْط جەنازە، مەرگ.

نَيّق پیاوی خۆش خۆر وجلوبەرگ جوان.

نِيْل هەور، ڕوباری نیل.

نَيل، نَيْلة ئەو شتەی کەبەدەست دەهێنرێت، دەستکەوت.

نِيْم جلی خەوتن، نازو نیعمەتی تەواو، فەروە.

نَيُوب وشتری مێینەی پیر.

نِيَّة مەبەست، نیاز، نیەت.

نِيء گۆشتی کاڵ، گۆشتێ ئاگری بەر نەکەوتبێ یان پێ نەگەشتبێ.

نَوْش پیاوی بەهێز.

و

واو پیتی عەتفە.

وئام پێکەوە ژیان، پێکڤەگونجان.

وئید کیژی زیندە بەچاڵ کراو، دەنگ وسەدای توند، تەپەی هەر شتێ کە بکەوێتە سەر زەوی.

وَئیَة مرواری، وشتری ورگ زل.

وائر ترسناك.

وَأَبَ شەرمی کرد.

وأب کاسەی گەورە، سمی پێکەوەچەسپاو.

وابط سست،لاواز، ترسنۆك وبەددڵ.

وابل بارانی ڕەهێڵ.

وابور کەشتی بەهەڵم کارکردوو.

واتد سەقامگیر، چەسپاو.

واتن سەقامگیر، ئاوی مەنگ.

واثق دڵنیا، متمانەدار.

واثن سەقامگیر، بەرقەرار.

واجب پێویست، زەروری، کوژراو.

واجز قسەیەك کورت بێت وخێرا مرۆڤ لێی حاڵی ببێت.

واجس ئەندێشە، خەیاڵ.

واجف هەرشتێکی لەرزاو وشڵەژاو.

واجم کەسێك بەهۆی خەفەت ودڵتەنگی زۆرەوە ڕوخساری تێك چوبێت.

واجَهَ دیدارو گفتوگۆی کرد، ڕو بەڕوبوو، بەرانبەر بوویەوە.

واجهة ڕوی پێشەوەی هەرشتێ.

واجن زەوی ڕەقی بەردەڵان.

واحد یەك، یەکتا، بێ هاوتا، ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە.

واحف باڵێ پەڕی زۆر پێوە بێت.

واحة زەوی سەوزە زار، زەنوێر.

وَأج برسێتی یەکی زۆربرسێتی سەخت.

●**وَأَدَ ٨/البنت**: شاردیەوە لەخۆڵدا بەزیندویی، زیندە بەچاڵی کرد.

وَأد دەنگی گەورەی وەك دەنگی ڕوخانی دیوار، زیندەبەچاڵکردن.

وادق هەرشتێکی تیژ شمشێربێت یان هەرشتێکی تر.

وادي شیو، دۆڵ، نێوانی دوکێو، شێواز، ڕێباز، جۆری قسە.

●**وَأَرَ ٨/الرجل**: ترساندی.

وارث میراتگر، میراتبەر.

وارد ئازاو چاونەترس، ڕێگەقزی درێژوخاو.

واردة ئاوەردە.

وارس هەرجلکێکی ڕەنگ سور.

وارق درەختی گەڵادار.

وارك ئاوزەنگی.

وارِم باكردوو، ئاوساوهەڵاوساو.

وارِه فراوان، پان.

وارِي ئاگردان، پیوی قەڵەو، بەزی قەڵەو.

●**وازى ١/هـ** روبەروی بویەوە.

وازِع سالاری سوپا، بەڕێوە بەری کاروباری لەشکر، سەگ.

●**وازَقَ ١/القوم** لەیەك نزیك کەوتنەوە.

وازِن کێش دار.

●**وازَنَ ١/هـ** دەست خۆشی لێکرد لەسەرکارەکانی. ٢/ **بين الشيئين** سەرنجیدان کامیان کێشیان زیاترە.

واسِط درگا، کەسێك لەناوەڕاستی کۆمەڵێکدا دانیشتبێت.

واسِطَة واسیتە، میانگیری کەر، هۆکارو وەسیلە.

واسِع فراوان،پان، ناوێکە لەناوە جوانەکانی خوای گەورە.

واسِل کەسێك کارێکی کردبێت پێی نزیك کەوتبێتەوە لەخوای گەورە.

واسِلة پلە، نمرە، هەرشتێك بەهۆیەوە لەکەسێکی ترنزیك بکەوێتەوە، وەسیلە وهۆکار.

●**واسَمَ ١/هـ** لەخۆشرویدا لەگەڵیدا بەرانبەرکێی کرد.

واشِ قسە هەڵبەست، بەدگۆ، کەسێك قسەبهێنێ وقسە ببات.

واشِج تێکەڵ وبەنێو یەکداچوگ.

واشِجَة نزیکی وخزمایەتی، پەیوەست بەیەکەوە.

واشَكَ لەڕۆشتندا خێراو پەلەی کرد.

●**واشِل ١/** ئاوێك لەکێوەوە بدڵۆپێت. ٢/**الحظ** بێ بەخت، بێ شانس، کلۆڵ.

واشِي کەسێك کوڕو ولاخی زۆر بێت، بەڵەکی دەست وپێی ئەسپ.

واصِب بەردەوام، هەمیشەیی ئارامگر.

واصِبَة بیابان ودەشتی دورو درێژ کە مرۆڤ وازبێنێت کۆتایی نایەت لەبەر دورو درێژیەکەی.

●**واصَفَ ١/هـ** شتێکی پێ فرۆشت بەوەسف بۆ کردن بێ ئەوەی کڕیارەکە شتەکە ببینێت.

●**واصَلَ ١/الشيء** یەکبینە وبێ بچڕان بەردەوامی پێدا، بەردەوام بوو لەسەری وتیایدا.

واصِل گەیەنەر.

واضِح ئاشکرا، ڕون، بێ پەردەبێ تەموموژ، وشترێ سپی بێت بەڵام سپیەتیەکەی زۆر نەبێت.

واضِحَة ئەوددانانەی کەلەکاتی پێکەنیندا دەردەکەون.

●**واضَعَ ١/هـ** گرەوی لەگەڵدا کرد.

واضِع دانەر، ژنێك پەچەو خوماری بەسەرەوە نەبێت.

واضِعَة مێرگوزار.

واضي پاکژوجوان.

واطِئَة خورمای وەریوی لەسەر ئەرزو بەرپێدا کەوتوو.

واطي نزم، ناچیزە.

واظِب بەردەوام لەسەر کار، بەکەسێك دەووترێت لەسەر کارو فرمان بەردەوام بێت.

واعِ بەئاگا، وشیار، هۆشیار.

●**واعَدَ ١/هـ** بەڵێن و پەیمانیان بەیەکتریدا.

واعِر نارەحمەت، دژوار.

●**واعَسَ ١/ت الابل** وشترەکە لەڕۆشتندا ملی درێژو قوت وهەنگاوەکانی فراوان کرد.

واعِظ ئامۆژگاریکەر، کەسێك ئامۆژگاری و وەعزی خەڵك بکات.

وافِد وشتری پێشڕەو، وشترێ پێشی وشترەکانی ترکەوتبێت.

وافِر زۆر، زۆر و زەوەند.

وافَقَ قایل بوو، ڕەزامەندی نیشاندا.

وافي تەواو، لای هۆزانڤانان بەو کۆپلە هەڵبەستە دەگوترێت کەتەواو بێت وواتاکەی ئاشکراوبێ.

واقِ ئەسپێك بەهۆی ئازارێ لەسمیدا نەتوانێت بڕوات یان بەهۆی ئەو ئازارەوە کەلەسمیدایە لەڕێ ڕۆشتن بترسێت.

واقِع ڕوداو، واقیع، بوبەر.

●**واقَعَ ١/هـ** شەڕی لەگەڵدا کرد، لەتەکیا جەنگا.

واقِعَة بەلاًپێشهاتی خراپ، قیامەت.

واقِعي پەیڕەو کەری ڕێبازی واقیعیەت، ڕاستەقینەو واقعی.

واقِف وەستاو، ڕاوەستاو، لەسەرپێ وەستاو.

واقِ، وقى نیگابان.

واقِه فەرمانبەر، خزمەتگوزاری کلێسا.

واقي بەربەست وپارێزگاری کار، ڕێگر، قەلەرەشکە.

واکا دەستی لەکاتی نزاکردندا درێژو بڵند کرد.

واکِر باڵندەیە کەهاتبێتە ناوهێلانەکەیەوە.

واکِف بارانی ڕەهێڵ یان نەمەباران.

واكِل ئەسپێك لەكاتی ڕۆشتنندا پێویستی بەتێكوتین و لێدان هەبێت.

واكِن دانیشتوو.

●**وَألَ** ٨/**اليه**: پەنای بردەبەری.

وَأل پەناگا.

والِ ئوستاندار، والی، پارێزگارو دەستەڵاتداری هەرویلایەت و پارێزگایان وهەرێمێك.

والِبَة منداڵ و وەچە.

والِجَة دەردوزانی ناوسك یان جۆرە ئازارێكی سەختە.

والِد باوك.

والِدَة دایك.

والِع زۆر درۆزن.

●**والَفَ** ٨/**ە**: ئولفەتی لەگەڵدا كرت.

والِه كەسێك بەهۆی خەفەتەوە وای لێهاتبێت كەخەریك بێت ئاوەزی لەسەردا نەمێنێت، شەیدا.

وَألَة كۆبوەوەی پشقڵی وشترو مەڕ.

●**والى** ٨/یارمەتی وكۆمەك وپشتگیری كرد. ٢/**القدم**: هەندێكی جیا كردەوە لەهەندێكی تری.

وَأمَ ڕەزامەندی نیشاندا، قایل بوو.

وَأم خانوی گەرم، خانەو لانەی گەرم وكوڕ.

وامِئَة بەڵاو سەختی.

●**وامَقَ** ٨/**ە**: یەكتری یان خۆش ویست.

وان لاواز، سست.

وانِي كەسێك لەشی لاوازبێت.

واهِ سست، پوچ، ئەفسوس.

واهِب بەخشندە.

واهِمَة هێزی وەهم.

واهِن لاواز، سست.

واهِنَة لاوازی، بڕبڕەیەكە لەبڕبڕەكانی پشت.

وَأي گومان، وەهم، بەڵێن.

وَأيَة قازان وقابلەمەی فراوان، كاسەی فراوان.

وَبّ ئامادەبوو بۆ هێرشكردن لەجەنگدا.

وَبَأ پەتا، هەرنەخۆشینێكی درم وكشتگیر.

وبائي نەخۆشینی بەربلاو، پەتا.

وبّاص مانگ، هەیف، هەرشتێ ڕەنگی بریكەداربێت.

وباط سستی ولاوازی.

وبَال سەختی وتەنگانە، خراپی چارەنوس وناقیبەت.

●**وبَتَ** ٨/**بالمكان**: تیایدا نیشتەجێ بوو مایەوە.

وَبِدَ حالی تێك چوو پارەو سامانی كەم بویەوە.
وَبِد برسی.
وَبَد بەدحالْ وخراپ گوزەرانی.
وَبْد چالْ لەشاخدا.
●وَبَرَ ١/بالمكان: تیایدا مایەوە.
وَبِرَ پەشمی زۆر بوو،خوری زۆر بوو.
وَبَـــر پەشـــم وخـــوری وتـــوكی وشـــترو كەروێشك.
وَبِر وشترو كەروێشكی توكن وپرپەشم.
●وَبِـــشَ ١/الظفـــر: خـــالی ســـپی تیـــادا دەركەوت، نیتكەی سپی تیادا دەركەوت.
وَبْش،وَبَـــش نیتكـــەی ســـپی لەســـەر نینۆكدا.
●وَبَشَ ١/الكلام: قسەی قۆرو ناشیرین.
وَبَص بریكەی دایەوە، بریقەیدایەوە.
●وَبَـطَ ١/المرح: كردیـەوە، برینەكـەی كردەوە.
وَبِطَ سست ولاواز بوو.
وَبُطَ ترسنۆك ولاواز بوو، ڕێزی نەبوو.
وَبِقَ تیاچوو، لەناوچوو.
●وَبَـلَ ١/فلانـا: بەگۆچـان یـەك لـەدوای یـەك پیایـدا كێشا. ٢/ت السماء: بـارانی ڕەهێڵی داكرد.
وَبْل بارانی ڕەهێڵ، وارانی خوڕ.

وبیلَة عاسای قەوی، بەستەیەك دار.
وَتَـــح، وَتِـــح كـــەمی بـــێ نـــەرزش، هەرشتێكی كەمی بێ بابەخ ونرخ.
وَتَدْ مێخی دەوارو چادر، مێخ.
●وَتَـدَ ١/الوتـد: سـەقامگیرو تونـدوتۆڵ بـــوو. ٢/القـــوس: ژێـــی بەســـت بەكەوانەكەوە. ٣/فلانا: ترساندی.
وَتَر ژێی كەوان.
وِتْر،وَتْر تۆڵە كردنەوە یان ستەمكردن لەتۆڵە كردنـەوەدا، تـاك، تـەنها، ڕكاتێـك نوێژ لەدوا ساتەكانی شەودا.
وَتْش كەم لەهەرشتێك.
وَتِـــغَ گونـــاهی كـــرد، كـــەم فـــام بـــوو لەقسەكردندا.
●وَتَنَ ١/الماء: بەردەوام بـوو بچڕانی تـێ نەكەوت.
وُتِنَ ڕەگی دڵی ژانی كرد.
وَتِین شاڕەگی خوێنبەری دڵ.
وِثــاب نــوێن، جێگــەی لەســەر نوســتن، جێگـــەی لەســـەر دانیـــشتن، تـــەخت وكورسی.
وَثـــاق، وِثـــاق كـــوریس یـــان هەرشـــتێ كەشـــتی پـــێ شـــەتەك وقـــایم و بەنـــد بكرێت.
وِئـام سازكاریی، هەماهەنگی.

وَثَبَ راپەڕی وهەستایە سەرپێ، بازی هەڵدا.

●**وثَّبَ ١/ه:** لەسەر نوێن یان جێگەی دانیشتن دای نیشاند.

●**وَثَجَ ١/الفرس:** گۆشتی زۆری گرت وقەڵەو بوو. **٢/المكان:** گژوگیای تێدا زۆر بوو.

وِثْر نوێنی نەرم ونۆڵ.

●**وَثَرَ ١/الفراش:** پایماڵ ونەرم ونۆڵی کرد.

وَثْر نەرم.

وَثْفَة بارانی کەم.

وَثِقَ متمانەی کرد، بڕوای کردو دڵنیا بوو.

●**وَثَّقَ ١/بفلان:** بڕوای پێکرد، متمانەی پێکرد.

وَثَلَ ماڵ وسامانی کردەوە.

وَثَمَ شتێکی شکاندو وردی کرد.

وَثَنَ بەردەوام بوو لەسەر پەیمان وبەڵێن.

وَثَن بت، خودای لەدارو بەرد وخورما وکانزا دروستکراوی نەفامەکان.

وَثَنِيّ بت پەرست، کەسێك بڕوای بە خودایەکی دروستکراو هەبێت.

وُثوق توندو تۆڵی ومتمانەکردن.

وَثِيج چڕوپڕ.

وَثِيجَة جێگەی پڕ لەدرەخت.

وَثِير نوێنی نەرمونۆڵ.

وَثِيرة ژنی گۆشتن.

وَثِيفَة گژوگیای پێکداچووی هەمەچەشن، بارانی کەم.

وَثِيق توندوتۆڵ.

وَثِيقَة بڕوانامە، پڕۆتۆکۆل، توندو تۆڵی لەکاردا.

وَثِيمة بەرد، بەردی چەرخ.

وَجَّ خێراو پەلەپەلی کرد.

وَحَّ پەلەکردن، وشترمر.

وجاء هەرشتێکی بێ خێر وەك بیری بێ ئاو.

وجَاب ترسنۆك.

وجَابَة ترسنۆکی.

وَجاح،وِجاح پەردە.

وَجّاد کەسێك ڕق وتوڕەیی زۆر بێت.

وَجار کونە کەمتیار.

وجازة،وجز قسەی کورت وپوخت.

وَجَاق ئاگردان.

وَجَاهَة پلەو پایە مەقام.

●**وَجَبَ ١/الرجل:** کەوت ومرد. **٢/ت الشمس:** ئاوابوو.

وَجُبَ ترسنۆك بوو.

وَجْــبَ یــەك ژەم نــانی خــوارد لــەڕۆژو شەوێكدا.
وجبة ژەم، یەك ژەم نان خواردن.
وَجَحَ ئاشكرابوو.
وَجَح غار، شكەفت، ئەشكەوت، كەورگ.
وُجِدَ هێنرایە بوون، لەنەبونەوە هێنرایە بون.
وَجَدَ دۆزیەوە.
وُجْــد دەوڵەمەنــدێتی، دڵخۆشــیی، توانادارِیی.
وَجِدَة توانادارِیی، دەوڵەمەندیی.
وَجــذ چــاڵ لەشــاخدا كــەئاوی تیــادا كۆبێتەوە وگل بخواتەوە.
وَجِرَ ترسا.
وَجْــر هەرشتێ وەكو ئەشكەوت وابێت لەشاخدا.
●**وَجَرَ ۸/ە**: قسەیەكی دابەگەنێدا كەئەو پێی خۆش نەبوو.
●**وَجَزَ ۸/الكلام**: كورت وپوختی كردەوە.
وَجْــز قــسەی پوخــت وكــورت، پیــاوی بەپەلە وخێرا لەبەخشین وجموجوڵدا.
وَجَسَ ترسـالەوەی كەبیـستی یـان چـوە دڵیەوە.
وَجْــس تــرس وبــیم، دەنگــی نــزم وپەنامەكی.
وَجَعَ نەخۆش كەوت وئازاری چەشت.
وَجَع ئازارو ژان، نەخۆشین.
●**وَجَفَ ۸/الشيء**: شلەژا.
وَجَل ترس.
وَجِلَ ترسا یاخود هەستی بە ترس كرد.
وَجِل ترسیاو، ترساو، كەسێك لـە شـتێك ترسا بێت.
وَجَمَ بێدەنگ بوو نـەیتوانی قسان بكات بــە هــۆی تــرس یــان قینــی زۆرەوەدەموچــاوی تێكــچوو بــەهۆی دڵتەنگی زۆرەوە.
وَجَم نێرەیی بەر، ناچیزە، بەغیلّ.
وَجِم كەسێك بەهۆی دڵتەنگی وخەفەتی زۆرەوە ڕوخساری تێكچوبێت.
وَجْمَة یەك ژەم.
●**وَجَّنَ ۸/الجلد**: لێیداو شێلای بۆ ئـەوەی نەرم بێت.
وَجْن، وَجَنْ زەوی ڕەقەلانی بەردەلان.
وجود بوون، پێچەوانەی نەبوون.
وجودیّــــة ڕێبــــازی هەبونایــــەتی (ئەگزیستانــــــسیالیزم) لــــــەفیكرو فەلسەفەدا، بونگەرایی.
وجُور دەرمانێك بكرێتە دەمەوە.
وجُوم دڵتەنگی و خەفەت.

وَجْـه ڕوخساری مـرۆڤ نیـەت و نیـاز، مەبەسـت، کـەمێك ئـاو، جـۆرو بـەش، سـەرەتای ڕۆژگـار، ڕەزامەنـدی، قایلمەندی.

وَجِه خاوەن پلەو پایە.

●**وَجَّهَ** ١/ئاراستەی کرد. ٢/**البیت**: ڕوی ماڵەکەی کردە قیبلە. ٣/**لعهده**: پێی گوت تۆ لەدوای مردنم ئازادیت.

●**وجهَـة** ١/**النظر**: دیـد و بۆچوون، ڕاو بۆچوون.

●**وَجَی** ١/**الرَجُل**: سەرنجیدا هیـچ سودو کەڵکێکی تێدا نیە.

وَجِي پیاوێـك یـان کەسێك هیـچ سود و کەڵکێکی تێدا نەبێت.

وَجِیذ زەوی تەخت.

وَجِیز کورت و پوخت.

وَجِیع ئازار بەخش.

وَجِیل چاڵێك ئاو تێیدا گل بخواتەوە.

وَجِیم ڕۆژی زۆر گەرم.

وَجِیه بەڕێز و پایەدار، دەمڕاستی هۆز.

●**وَحَّـدَ** ١/ تـاکی کـردەوە. ٢/**الله تعالی**: خـودای بـەتاك وتـەنها زانـی، بـڕوای بەتـەنهایی خـودا هێنـا، گـوتی خـودا تاکوتەنهایە یاخود واژەی (**لا اله الا الله**)ی گوت.

وَحْد تەنها، تاك.

وَحدانِيّ تەنها، تاك.

وَحدانِیّة حاڵەتی تەنهایی، تاك بوون.

وَحْدَة یەکە، یەکتایی.

وَحِرَ بەهۆی خواردنی پۆخڵەوە ژەهراوی بوو.

وَحْر کینە، توند ترین تووڕەیی.

وَحَر کینە، قین.

وَحِر تووڕە، قین هەستاو.

وَحَـرَة ژنـی کورتـە بـاڵا یـاخود وشـتری کورت، جانەوەرێکی ژەهراویە.

وَحْشَة ترس و خەم، دڵتەنگی، تەنهایی.

وَحش دڕندە، ئاژەڵی کێوی.

●**وَحَـفَ** ١/ نزیـك کەوتـەوە. ٢/**الرَجُل**: دانیشت.

وَحْف،واحِف باڵی پڕ لە پەڕی باڵندە.

وَحَفَ پەلەی کرد، خێرای کرد.

وَحِفَ چڕبوو.

وَحْفَة دەنگ، سەدا.

وَحَل قوڕاو.

وَحَم بێزوو، ژن کاتێك منداڵی دەکەوێتە سـکەوە حـەزی زۆری دەچـێتە سـەر هەنـدێك خـۆراك و بـەو حاڵەتـەی ژن دەگوترێت بێزوو.

●**وَحِمَ** ١/**الشيءَ**: ئارەزووی کرد، حەزی چووە سەری. ٢/**تِ المرأةُ**: دەستی کرد بە بێزووکردن.

وَحمَی ژنی بێزووکەر.

●**وَحَی** ١/**الی فلانٍ**: نیگای پێدا، پەیغامی بۆ نارد. ٢/**الذبیحةَ**: بەپەلە سەری بڕی.

وَحَی دەنگ، ئاگر، پەلە، پەلەکردن، پادشا.

وَحْي نیگا، سروش، پەیام و نوسراو، پەیغامی خودا بۆ سەر پەیامبەرانی.

وَحِید تەنها، تاك، کەنارگیر، گۆشەنشین،نامۆ و بێکەس.

وَخّاط وشتری تیژ ڕەو.

●**وَخَزَ** ١/**هُ**: دەرزی ئاژنی کرد.

وَخُشَ بێ نرخ بوو، نرخ و بەهای نەما.

وَخَّشَ دیاری و بەخشینی کەم کردەوە.

وَخْش ناچیزەو بێ نرخ لەهەر شتێ.

وَخَصَ جموجوڵی کرد.

وَخَطَ لەکڕین و فرۆشتندا جارێك قازانجی کرد وجارێك زەرەری کرد.

●**وَخَفَ** ١/**الرَّجُلَ**: بەخراپ باسی کرد.

وَخَم حاڵەتی تەمبەڵی وخەواڵوێتی وحەزکردن لەنوستن.

وَخَي مەبەست ونیاز، ڕێگەیەك گیرابێتەبەر.

●**وَدَّ** ١/**هُ**: خۆشی ویست، خۆشەویستی بۆ دەربڕی.

وُدّ خۆشەویستی، خۆش ویستن.

وِداج ڕەگی لامل کەلەکاتی تورەبوندا هەڵدەئاوسێت.

وِدَاس گژوگیایەك ڕوپۆشی زەوی کردبێت.

وَداع خواحافیزی و ماڵئاوایی.

وُداف ئالەتی نێرینە، کێر.

وَدّاك چەوری فرۆش، فرۆشیاری بەزە وچەوری گۆشت بەتایبەت.

●**وَدَأَ** ١/**بِالقوم**: خراپە و زیانی پێ گەیاندن.

وَدَأ تیاچوون، لەناوچوون.

وَدَب بەد گوزەرانی، خراپی حاڵ و گوزەران.

●**وَدَجَ** ١/**الدابّةَ**: ڕەگی لاملی ئاژەڵەکەی بڕی.

وَدَج شاڕەگی گەردن، ئەو ڕەگەی لامل کە لەکاتی سەربڕینی ئاژەڵدا دەبڕدرێت و ئیتر ئاژەڵەکە گیانی تێدا نامێنێت.

وَدَر مەست بوو تا ڕادەیەك خەریك بوو لەهۆش بچێت.

●**وَدَسَ** ١/**بالشيء**: شاردیەوە.

وَدَس عەیبە و ناتەواوی.

●**وَدَعَ ١/الشيء:** وازی لێهێنا، دەستی لێ هەڵگرت. ٢/**مالا عنده:** ماڵی پێ سپارد.
وَدْع قەور، قەبر، گۆڕ.
وَدفَة، وَديفَة باخچە و مێرگوزاری سەوز.
●**وَدَفَ ١/الشحم:** بەزمکەتوایەوە، پیومکە توایەوە.
وَدْق باران، واران.
●**وَدَقَ ١/اليه:** نزیك کەوتەوە لێی.
وَدْقَة خاڵی سور کەلەناوچاودا دەردەکەوێت،نیتکەی سوری ناوچاو.
وَدَك چەوریی گۆشت وبەز.
وَدك چەورو قەڵەو.
●**وَدَنَ ١/الشيء:** کورتی کردەوە،تەڕی کرد.
●**وَدَّنَ ٢/الشيء:** نەمری کرد.
وَدود زۆر خۆشەویست، ناوێکە لەناوەجوانەکانی خوای گەورە.
وَدوك قەڵەوو بەزدار.
●**وَدَى ١/الشيء:** ڕژاو لەبەری ڕۆشت.
وُدِيّ دۆستانە.
وَديد دۆست، دۆستان وخۆشەویستان.
وَديع هێمن، ئارام، گۆڕستان، پەیمان وبەڵێن.
وَديعة سپاردە.
وَديق مێینەی بەکەڵ.
وديقَة سەختی گەرما،هەرجێگەیەك گژوگیای لێ بێت.
وديكة مریشکی قەڵەو، مامری گۆشتن وبەزدار، ئاردێ تێکەڵ بەچەوری کرياوێ.
وَذَح پشقڵ ومیزێ کەبەخوری پەزەوە وشك دەبنەوە.
وَذِرَة ژنێ بۆنی ناخۆش بێت، ژنی بۆگەن، ژنێ لچی ئەستورو قەوی بێت.
وذماء ژنی نەزۆك.
وَذِيَة ئازار، زان، ئێش، نەخۆشی، ناتەواوی وعەیب، ئاوێکی کەم.
وراب هەڵگەڕانەوەو لادان.
وِراثَة میرات گریی، میرات بردن، ئەوەی مردو لەپاش خۆی بۆ کەس وکارەنزیکەکانی بەجێ دێڵێت.
وِراط بیر، چاڵی ئاو، تیاچون، هەرمەسەلەیەك کەمرۆڤ نەتوانێت لێی ڕزگار بێت(وشەکەجەمعە).
وِراق کاتی گەڵادەرکردن، کاتێك درەخت گەڵا دەردەکات.
ورّاق خاوەن گەڵا، گەڵا فرۆش، پیاوێ ماڵ ودرهەمی زۆربێت.

وراء پشت، پشتەوە، دوا، دواوە، کوڕی کوڕ، کوڕەزا.
وَرَأَ پڕبو لەخواردن.
وَرْب دەمی کونی مشك، درگای کونی دوپشك.
وَرِب هەرشتێکی خراپ وبۆگەن کردو.
وَرِب،وراب لادان وکەچی.
وَرِثَ میراتی برد، میراتی بۆمایەوە.
● **وَرَّثَ ٨/النار:** بزواندی بۆ وەی باش گربگرێت.
وِرْث میرات، ئەو شتانەی مردوو لە پاش خۆی بەجێی دێڵێت بۆ کەسە نزیکەکانی، پاش مەرگ.
وَرْث تەڕو تازە لەهەرشتێك بێت.
وَرِخ هەرشوێنێك گژوگیای چڕی لێ بێت.
وَرد گوڵ، گوڵی هەردرەختێك، زەعفەران، هەر ئەسپێکی سوری زەردباو، شێری بێشەو جەنگەڵ، پیاوی ئازاو بوێرودلێر.
وِرد تینوێتی، سوپا، پۆلێ مەل وباڵندە.
وَرَدَ گوڵی کرد.
وَرْدَة سەرەتای شەو، یەك گوڵ.
وَرديّ گوڵی، هەرشتێ لەگوڵ بێت یان وەك گوڵ بێت.
وِرْدیان پاسەوان.

●**وَرِسَ ٨/الصخر:** قەوزەی لەسەر نیشت وڕەنگی سەوز بوو.
وَرْس هەرجلکێکی ڕەنگ سور.
●**وَرَشَ ٨/علیَ القوم:** چوە ناویان خەریکی نان خواردن بون بەڵام بانگیان نەکرد تاکو نانیان لەگەڵ بخوات.
وَرِش زۆر جموجوڵ کەر،چالاك.
وَرِش ژانێکی ناوسکە، ژانێکە لەناوسکدا دروست دەبێت.
ورطة گرفتاریی، بیری ئاو، تیاچون و گرفتاریی، هەر مەسەلەیەك مرۆڤ نەتوانێت لێی ڕزگارو دەربازببێت.
وَرَعَ دورکەوتەوە لەگوناه.
وَرِع کەسێك پارێزگاربێت و دور کەوتبێتەوە لەگوناه، ترسنۆك، لاواز.
وَرُعَ ترسا، لاوازبوو، دورکەوتەوە لەگوناه.
وَرَع دورکەوتنەوە لەگوناه و تاوان.
●**وَرَّعَ ٨/الفرس:** ئەسپەکەی بەلێڤاو بەستەوە.
وَرِعَ دەستی هەلگرت، دورکەوتەوە لەگوناه.
وَرَفَ درێژو فراوان بویەوە.
●**وَرَّفَ ٨/الأرض:** دابەشی کرد.

●وَرَقَ ١/الـشجرُ: گـەڵای کـرد، گـەڵای دەرکرد.
وَرَق گـەڵای درەخـت، مـاڵ و سـامان چ ئاژەڵ بێت یان درهەم.
وَرَق، وِرق، وُرْق درهەمی سکەلێدراو.
وَرِق درەختی گەڵادار.
وَرَقَـة کاغـەز، قاقـەز، پـاپیرۆس، کلۆیـان پارچەخوێن.
وَرِقَة کەم وکوڕی وناتەواوی لەکەواندا.
وَرِمَ ئاوسا، هەڵاوسا.
وَرَم ئاوساویی بەهۆی نەخۆشیەوە.
وَرِهَ گەمژەو نادان بوو.
وَرِهَة ژنێ بەزی گیانی زۆر بێت.
وَرِه هەورێ بارانی زۆر بێت.
●وَرِیَ ١/الشیءَ: شاردیەوە.
وَرِیّ پیـوی قەڵـەو، میـوان، دراوسـێ، ئاوسێ، ماڵاوسێ، گۆشتی قەڵەو.
وَرْقاز، باڵدارێکی سپی زەلامـە گۆشـتی دەخورێ.
وَزّاب دزی زۆر زیرەك ولێزان.
وِزام خێرایی.
وَزّان قەپاندار.
وِزان هاوکێش.
وِزْر گوناھ، تاوزان، باری قورس.
وُزِرَ گوناهبار بوو.
وَزْر پەناگا، شاخی سەخت وبڵند.
وَزْرَة بەروانکە.
وَزَّعَ دابەشی کردبەشی کرد.
وَزْغ لەرزە، پیاوی ترسنۆك.
وَزَفَ پەلەی کرد، خێرای کرد.
وَزَّفَ زۆر پەلەپەلی کرد.
وَزَمَ گازێکی سوکی گرت، قەپێکی بچوکی گرت، لەرۆژێکدا ژەمێ نانی خوارد.
وَزْم برێ ئەندازە.
وَزْمَة برو ئەندازە، یەك ژەم نان خواردن لەرۆژێکدا.
●وَزَنَ ١/الـشیءَ: کێـشای، کێـشی تـاقی کردەوە.
●وَزُنَ ١/الـشیءُ: قـورس بـوو، کێـشی پەیداکرد.
وَزْنَة ژنی ژیر وخاوەنی ڕای بەهێز.
وَزْن کێش، قورسایی.
وَزَّة قازی مێچکە.
وَزَی پیاوی کورتە باڵا.
وَزیر وەزیر، شالیار.
وَزیم گۆشتی پارچە کراوی وشك کراوە.
وَزین گران، سەنگین، قورس.
وساخَة چڵك وچەپەڵیی.
وَسَاد، وِسَـاد نـوێن، پێخـەف و دۆشـەك، سەرین وپشتی.

وَساطَة میانگیری، ناوەندگیری کردن لەنێوان دوو لایەنی دژبەیەکدا یا. . . هتد.
وساع ئەسپێ هەنگاوی پان بێت.
وِسام مەدالیای ئازایەتی ودڵسۆزی کەدەدرێت لەسەرسنگی کەسێك کاری باش راپەڕاندبێت.
وَسامَة جوانی وجەماڵ.
●**وَسَبَ ١/المكان:** گژوگیای زۆر بوو.
وِسْب گژوگیا.
●**وَسِبَ ١/الثوب:** چڵکن بوو.
وَسَبْ چڵك وچەپەڵی.
وَسَجَ وشترەکە بەخێرایی ڕۆیی.
وَسْج ڕۆشتنی خێراو پەلەی وشتر.
وَسَخَ چڵکن بوو، چڵکی لێ نیشت.
وَسِخ چڵکن، چەپەڵ.
وَسَخَ چڵك وچەپەڵی.
●**وَسَّدَ ١/ه الوسادة:** سەرینی بۆدانا. **٢/اليه الأمر:** پێی سپارد، کارەکەی خستە ئەستۆی ئەو.
وَسَطَ ناوەڕاستی گرت، لەناوەڕاستا دانیشت.
●**وَسَّطَ ١/ه:** کردیە میانگیری کەر، خستیە ناوەڕاستەوە.
وَسُطَ بەڕێزو شەریف بوو.
وَسط ناوەڕاست، ناوەند، نێوەڕاست.
وُسْطى پەنجەی ناوەڕاست لەدەستدا کەکورد پێی ئەڵێ زەڕنەقوتە، قامکی قونی، تلیا ناڤی.
●**وَسِعَ ١/** فراوانی کرد. **٢/الله عليهم رزقه:** خودا ڕۆزی خۆیی بۆ فراوان کردن.
وَسُعَ فراوان بوو، بەربڵاو بوو.
وَسْع، وِسْع، وُسْع توانا، وزە.
وَسَّعَ فراوان و گوشادی کرد.
وُسْعَة فراوانیی وگوشادیی.
وَسْق باری وشتر.
وَسَلَ کارێکی کرد بەهۆیەوە لەخوا نزیك کەوتەوە، کۆمەکی داواکرد.
●**وَسَمَ ١/ه:** داغی کرد، نیشانەیەکی بۆ دانا کەبەهۆیەوە بناسرێتەوە.
وَسْم داغ، داخ، جێگەو ئاسەواری سوتان، نیشانە.
وَسِنَ قورسی خەونیشتە سەری، خەو دایگرت، لەهۆش خۆی چوو بەهۆی بۆنی پیس و بۆگەنی ناوبیرەوە.
وَسَن پێداویستی، پێویستی، خەو.
وَسِن خەواڵو، کەسێك خەو دایگرتبێت.
وَسْوَسَة ئەندێشەی خراپ وراڕایی دڵ.

وسيط کەسێك میانگیری نێوان دولایەن وتەرەفی دژ بەیەك بکات بەمەبەستی لێکنزیك کردنەوەیان، دەلاڵ.

وَسیع پان وپۆڕ، فراوان وگوشاد.

وَسیق باران، واران.

وَسیلَة هۆکار، نزیکی، پلەو پایە، هەرشتێك نزیکت بکاتەوە لەیەکێکی تر.

وشائِج ڕەگی هەردوگوێ.

وشائِز سەرینی پڕلەلۆکە.

●**وِشاح** ١/ شمشێر، کەوان. ٢/**ذوالوشاح**: ناوی شمشێرەکەی عومەری کوڕی خەتتاب.

وَشاحَة شمشێر.

وِشاك خێرایی.

وَشاء زۆری وشتر، زۆری هەبونی وشتر.

وَشْب خورمای قەوی.

وَشَزَ پەلەو خێرای کرد.

وَشْز، وَشَز پەلەکردن، هەرجێگەیەکی بڵند، کولەمەرگی وتەنگانە لەژیان وگوزەراندا.

●**وَشَظَ** ١/ پارچەیەکی لەئێسقانەکە شکاند. ٢/**الفأس**: بەپارچەدار کونی دەمەتەورەکە: واتە ئەو کونەی کەکلکەدارەکەی تێ دەخرێت تەسك کردەوە.

●**وَشَعَ** ١/**الشيء**: تێکەلاوی کرد.

وُشْع لانەی جاڵجاڵۆکە، ماڵی جاڵجاڵۆکە.

وَشَعَ سەرکەوتە سەرشاخەکە.

وَشْغ کەم.

●**وَشَقَ** ١/**ه**: ڕنی، برینداری کرد.

وَشَق ئاژەڵێکی دڕندەیە، ئاژەڵێکە لەپێستەکەی فەروەی نایاب دروست دەکرێت.

وَشَقَ بڕیی وپەراگەندەی کرد.

وَشَقَ پەلەپەل وخێرای کرد.

وَشَل ترس وبیم، کەمێك ڕۆندك.

وَشَلَ دڵۆپاو ڕژا، لاوازو هەژارکەوت.

وَشْم خاڵ ونەخش ونیگارێ کەبەدەرزی ورەشی لەسەر پێست دروستبکرێت، خاڵ.

وَشَمَ خاڵی کوتا لەسەر پێستی دەست یان قاچ یان ڕوخسارو. . . هتد، بەدەرزی ورەشیی خاڵ ونەخش ونیگاری لەسەر پێست دروست کرد.

●**وَشَمَ** ١/**الغصن**: گەڵای دەرکرد.

وَشمَة دڵۆپی باران، تنۆکی واران.

وَشَن زەوی بڵند.

وُشول کەمی ماڵ وسامان.

وَشْی نەخش ونیگاری قوماش.

وَشيج درەختێکە ڕم ونێزەی لێ دروست دەکەن، ڕم.
وشيع سەقف وبانی خانوو، حەسیرو نیرگەی بانی خانوو.
وَشيك هەرشتێ کاتی ڕودانی نزیك بێت.
وشيمَة شەڕو دوژمنایەتی.
وصّاف پزیشك، نۆژدار، کەسێك وەسف ناس بێت.
وَصاة ئامۆژگاری ووەسیەت.
وصاية سەرپەرشتی شەرعی.
وَصَبَ سەقامگیرو بەرقەراربوو.
وَصِبَ نەخۆش کەفت.
وَصِب نەخۆش.
وَصَب نەخۆشی و ئازاری هەمیشەیی ولاوازی لەش، هیلاکیی.
●**وَصَدَ** ١/ سەقامگیر بوو. ٢/**الثوب**؛ چنی.
وَصّدَ چنی.
وِصر پەیمان، بەڵێن.
وَصَفَ وەسفی کرد، پزیشکەکە دەرمانی بۆ نەخۆشەکەی دانا.
وَصْفَة دەستوری پزیشك، دەرمان وشێوازی بەکارهێنانی کەنۆژدار بڕیاری لەسەر دابێت.
●**وَصّلَ** ١/**الشيء بالشيء**؛ پەیوەستی کردن پێکەوە، بەیەکی گەیاندن، پێکیەوە گرێدان، گەیاندنی.
وصْل گەیاندن، کۆتا شەوی مانگ قەمەری.
وَصَلَة دانەی زنجیر، یەك ئەڵقەی زنجیر، هاوڕێیەتی، زەوی دور، پەیوەستەگی.
●**وَصَمَ** ١/**الشيء**؛ بەخێرایی بەستی، عەیب داری کرد.
●**وَصّمَ** ١/**الرجل**؛ تەمبەڵ و تەوەزەل کرد، ئازاریدا وخاوی کردەوەو تەمبەڵی کرد.
وَصْم ناتەواوی ونەنگی، عەیبە وعار، گرێ لەداردا.
وَصَم نەخۆشیی.
وَصْمَة پەڵەی عەیبە وعار.
وُصمة لاوازی و سستی.
وُصول گەیشتن.
وُصُوليّ تەماعکارێ کەهەوڵ بدات بەهەرنرخێك بوە بگاتەمەبەستی خۆی.
●**وَصّى** ١/وەسێتی کرد. ٢/**فلانالبکذا**؛ وەسێتی بۆکرد. ٣/**اليه بالصلاة**؛ فەرمانی نوێژ کردنی پێدا.
وَصِيّ سەرپەرشتکاری شەرعی.
وَصيل هاوڕێی گیانی بەگیانی.

وَصِيَّة ئامۆژگاری، وەسێت.

وَضّ شلەژاو خەیاڵی تێك چوو.

وَضَائَة جوانی وپاکژێتی.

وَضَّاح سپی ڕەنگ، جوان ڕوخسار، پیاوی دەم بەخەندە، ڕۆژ.

وَضَأ ١/هـ: خاوێنی کردەوە.

وُضَاء خاوێن وجوان.

●**وَضَّحَ** ١/**الامر**: مەسەلەکەی ڕۆشن کردەوە.

وَضَح ڕۆشنایی، تیشك و ڕواکی دەمەوبەیان، گزوگیای وردی بچوك، شیرو ماست، خشڵێکە لەزیو.

●**وَضَحَ** ١/**الأمر**: ڕۆشن بویەوە، مەسەلەکە ڕوناك بویەوە. ٢/**الأمر**: ڕۆشنی کردەوە.

●**وَضَخَ** ١/**الدلو**: نیوەی دۆڵچەکەی پڕکرد لەئاو.

وَضَر پاشماوەی چێشت بەدەفرەوە.

●**وَضَعَ** ١/**الحديث**: هەڵی بەست. ٢/**الكتاب**: پەرتوکی نوسی.

وَضَعَ، وُضِعَ زیانی کرد لەبازرگانیدا.

وَضْع، وِضعَة چۆنێتی، حاڵەت.

وضوح ڕۆشنێتی.

وَضوء ئاوێ تانیوەی دۆڵچەبێت.

وُضُوء دەست نوێژگرتن.

وَضُوء ئەو ئاوەی کەدەست نوێژی پێ دەگیرێت.

وضيع ناچیزەو کەم، سپاردە.

وضيعَة سپاردە، ئەو خەراجەی پادشاوەری دەگرێت.

وَطْئَة کۆمەڵێك خەڵك بەڕێگادا بڕۆن.

●**وَطِىءَ** ١/**الشيء**: پێی پیانا، خستیە ژێرپێیەوە.

وَطّاس شوان، شڤان.

وَطَاء زەوی نزم.

وطأة جێ پێ.

وَطْب مەمکەی زل.

وطبَاء ژنێ مەمکەی زل بێت.

●**وَطَحَ** ١/هـ: بەدەست بەتوندی پاڵی پێوە نا.

●**وَطَدَ** ١/**الشيء**: سەقامگیرو توندوتۆڵی کرد.

وَطَر پێداویستی.

●**وَطَسَ** ١/هـ: بەنوکی پێ بەتوندی لێیدا. ٢/**الشيء**: شکاندی و وردی کرد.

●**وَطَشَ** ١/هـ: لێیدا. ٢/**الكلام**: ڕونی نەکردەوە.

وَطِفَ موی برۆکانی زیادی کرد.

●**وَطَمَ** ١/هـ: پێی پێدانا.

●**وَطَنَ ١/بالمكان**، تیایدا مایەوە، کردیە نیشتمانی خۆی.
وَطَن نیشتمان، زێد، جێگەی نیشتەجێ بوونی مرۆ.
وَطَـني نیـشتمانی هەرشـتێ پەیوەسـت بێت بەنیشتمانەوە، نیشتمان پەروەر.
وَطنیّـة نیـشتمان پـەروەرێتی، هەسـتی نیشتمان پەروەریی.
وَطواط شەمشەمە کوێرە.
وطیئة جۆە خواردنێکە لەشیرو خورما دروست دەکرێت.
وَطید چەسپاو، سەقامگیر.
وَطیس جەنگ، کوورە، تەنور.
وَطيء نەرم.
وَظائفی فیزیۆلۆژی.
●**وَظَـــفَ ١/ه**، وەزیفـــەو ئـــەرکی بـــۆ دۆزیەوە.
وَظیف باریکایی دەستی ئەسـپ و وشـتر، مەچەکی وشترو ئەسپ.
وَظیفَة ئەرك وخۆراکی ڕۆژانـە، پـەیمان، ڕۆژی دیاری کراوی ڕۆژانە.
وِعاب جێگەی پان وپۆڕ لەزەویدا.
وَعّاظ زۆر ئامۆژگاری کەر.

وُعاق، وَعیق دەنگی هەرشتێ، دەنگێکە لەسکی چوارپێوە دەبیسترێت کەدەڕوات بەڕێدا.
وِعاء، وُعَـــاء دەفـــر، هەرشـــتێ شـــتی تیاکۆبکرێتەوەو بپارێزرێت.
وِعَائیَـات ئـەو ڕوەکانـەی کـەتۆوەکانیان ڕوت نیەو لەناوبەرگ دایە وەك (بادام).
وَعب ڕێگەی پان وفراوان.
وَعث ئێسقانی شکاو، پیریی، هەرشـتێکی ناڕەحەت.
وَعثَ ڕێگەکە ناڕەحەت ودژوار بوو.
وَعثاء ناڕەحەتی وهیلاکیی.
وَعَدَ پەیمانیدا، بەڵێنیدا.
وَعْـد پـەیمان، بـەڵێن وقـەول، مـژدەدان بەهەرشتێکی چاك یان خراپ.
وَعر هەرجێگەیەکی دژوار.
وَعْر هەرجێگەیەکی ترسناك.
وَعَزَ ئامـاژەیدا.
●**وَعَسَ ١/الشیء**، خستیە ژێرپێوە، پێی پیانا.
وَعْـس لمێـك ڕۆشـتن پیایـدا ناڕەحـەت وسەخت بێت.
وِعَاط گوڵی زەرد.
وَعْظَـــة پەنـــدو ئامۆژگـــاری، گوتـــەو گوفتاری واعیزو ئامۆژگاری کەر.

●وَعُفَ ۱/البصرُ: لاواز بوو.

●وَعِقَ ۱/عليه: پەلەی کرد.

●وَعَّقَ ۱/ه: خراپی کرد، گەندەڵی کرد.

وَعْقَة بەد خویی.

●وَعَكَ ۱/گەرماکە تاوی سەند.

۲/الرجلُ: لەبەر زۆر هیلاکی توشی ئازار بوو.

وَعْك سەختی گەرما.

وَعْكَة ئارام بونی (با) وسەخت بون وتاوسەندنی گەرما.

وَعِل، وُعِل بەرانی کێوی.

وَعْل پەناگا، شەریف وبەتوانا.

وَعْلَة جێگەی قایم وقوڵ وبڵند وسەخت لەچیادا.

وَعْن پەناگا.

وَعِيّ فەقیه، وشاگا.

وَعي هۆش، ئاگا، هەستی دەرەکی، وشیاری، زەرداوی برین، زریچکاوی زام، کیم، جەراعەت، زوخ.

●وعىَ ۱/الشيءَ: کۆی کردەوە.

وَعيد هەڕەشەکردن، ترساندن.

وَغْب وشتری قەڵەو وزل، کەل وپەلی خراپ وبێ نرخ، کەسێك لەشی لاواز بێت.

●وَغُبَ ۱/الجملُ: قەبەو زل بوو.

وَغْبَة گەمژەو نادان.

●وَغَدَ ۱/القومَ: خزمەتی کردن.

وَغُدَ ئەقڵی لاوازو ناچیزە بوو.

وَغْد ڕاو، شکار.

●وَغَرَ ۱/اليومُ: گەرمیەکەی زۆر بوو.

وَغَر کینەو ڕق، دوژمنایەتی.

وَغْرَة، وَغَرَة سەختی گەرما، کینەو تورەیی وقین.

●وَغَفَ ۱/البصرُ: لاواز بوو.

وَغْل لاوازو ناچیزە، کەسێك بەشداری خواردن وخواردنەوەی کۆمەڵێك بکات بێ ئەوەی بانگ بکرێت بۆ بەشداری کردن، مشەخۆر، درەختی چڕی پێکدا ئاڵاو، پەناگا.

وَغِل کەسێك بانگەشەی نەژادێکی درۆینەبکات، بەدخۆراك.

وَغْم گەمژە، نادان.

وَغَى، وَغْى جەنگ، شەڕ.

وِفَاض هەرجێگەیەك ئاو گڵ بداتەوە.

وِفَاع سەربەندی شوشە.

وِفَاق گونجاندن، تەواقق.

وَفَاة مەرگ، مردن.

وَفَاء ئەمەك، وەفا بەرانبەر بەڵێن وپەیمان.

وَفَدَ وەفدی نارد، شاندی نارد.

وَفْد شاند، وهفد.

●**وَفَرَ ١/له المال:** بۆی زۆر کرد، سامانی بۆ دابین کرد.

وَفَّرَ دابینی کرد.

وَفْر ماڵ وسامانی زۆرو فراوان.

وَفْراء پڕ، گوێچکەی زل.

وَفْرة زۆریی، قژێ بەسەر گوێچکەدا هاتبێتە خوارێ.

وَفُرَ زۆر بوو، زیادی کرد.

وَفْز، وَفَز پەلەکردن.

وَفْض، وَفَض توێشو وکۆڵەپشتی شوان کەنان وپێداویستی تێ دەکات، ئەو چاڵییەی بەرلوتی پیاو کەسمێڵ دەکات بەدوبەشەوە.

●**وَفِقَ ١/الامر:** گونجابوو لەتەك مەبەستدا، ڕاست ودروست و گونجاو بوو.

وَفْل هەرشتێکی کەم.

●**وَفَلَ ١/الشيء:** زۆرو دابینی کرد.

●**وَفَى ١/**بەنەمەك بوو. **٢/الشيء:** درێژ بوو.

وَفِيّ بەنەمەك، خاوەن قەول، بەوەفا، وەفادار.

وِقائذ بەردوچەوی ڕاخراو.

وِقاحَة ناشیرینێتی، بێ حەیایی.

وَقّاد ڕۆشن وشوعلەوەر.

وِقاد هەرشتێ ئاگری پێ دابگیرسێنرێت.

وَقار گەورەیی وەزنێتی، ئارامگریی وهەیبەت.

وَقّاص تۆڕی باڵندەگرتن، تۆڕی مەل ڕاوکردن.

وَقّاع،وقّاعَة کەسێك لەپاشملە باسی خەڵکی بکات، کەسێك غەیبەتی خەڵکی بکات، غەیبەت کەر.

وَقّاف کەسێك خۆی دورگرێت یان ڕابکات لەکارزارو جەنگ.

وِقام قامچی، شەلاق، شمشێر، تیغ، گۆچان، گاڵۆك، حەبل، گوریس.

وَقايَة پاراستن، پارێزگاری.

وُقاة،وقاهِيَة خومەتگوزاری کێشا.

وَقاء،وِقاء هەرشتێك شتی پێ بپارێزێت.

●**وَقَبَ ١/ت الشمس:** ئاوابوو. **٢/الظلام:** بڵاوبویەوە. **٣/الرجل:** هات.

وَقْب کەمژمونادان، ناچیزە، چاڵ لەناوگابەردا ئاوی تێدا کۆبێتەوە، هەرچاڵێك لەناولەشدا وەك چاڵی چاو.

وَقبة چاڵی چاو.

وَقْت کات، سات، وەخت.

●**وَقَتَ ١/الامر:** کاتی بۆ دانا تاکو تیایدا جێ بەجێ بکرێت.

●**وَقَّتَ** ١/**الأمرَ:** کاتی بۆ دانا.

وَقِح پیاوی کەم شەرم.

وَقَحَ کەم شەرم وحەیابوو.

وَقِحَ شەرمی کەم بویەوەو بوێری نواند بۆ کردنی کردەوەی ناشیرین.

وُقح،وُقُح سوعبەت، شۆخی.

●**وَقَدَ** ١/**ت النارُ:** هەڵگیرسا، درەخشایەوە.

وَقْد ئاگر، ئایر، ئاهر.

وَقَد،وَقُود سوتەمەنی.

وَقْدة سەختترین گەرمی.

●**وَقَذَ** ١/**ه:** دای بەزەویدا، زۆر بەتوندی لێیدا تاکو خەریك بوو بمرێت.

وِقْر باری قورس، هەورێ لەبەر زۆری ئاو قورس بێت.

وَقُرَ بەویقاربوو، رێزداربوو، بەرێزبوو.

وَقُر بەویقار، رێزدار، بەرێز.

●**وَقَرَ** ١/**ت الأذنُ:** گوێچکەی گران بوو یان لەبیستن کەوت.

وَقْر چاڵ.

وَقْس زینا، گانی حەرام یان هەرگوناهێك لەسنور دەرچوبێت.

وَقْش عەیب، ناتەواوی، جموجوڵ، دەنگ.

وَقَش وردەدار کەئاگری پێ خۆش دەکرێت، توێتەلاش.

وَقْشة،وَقَشة دەنگ، بزاڤ وجموجوڵ.

وَقِصَ ملی کورت بوو.

وَقَص عەیب، ناتەواوی.

●**وَقَّصَ** ١/**علی النارِ:** توێتەلاشی کرد بەسەر ئاگردا.

وَقَصَ ملی شکاند.

●**وَقَطَ** ١/**ه:** دای بەئەرزدا.

وَقْط چاڵێك ئاوی باران گل بداتەوە.

●**وَقَظَ** ١/**ه:** بەتوندی لێی دا تاکو نزیکی کردەوە لەمردن. ٢/**علی الأمرِ:** بەردەوام بوو لەسەری.

●**وَقَعَ** ١/**الشيءُ:** کەوت، کەوتە خوارێ. ٢/**الحقُ:** سەقامگیر بوو، سەلێنرا.

وَقَّعَ ئیمزای کرد، واژۆی کرد.

وَقَع چەوی وردو بچکەڵە.

وَقْع جێگەی بەرز لەشاخدا.

وَقَعَ،وَقَّعَ تیغی تیژ کرد.

وَقِعَ پێخاوس بوو، قاچی ئازاری پێ گەیی بەهۆی تیژی بەردەکانی سەرزەویەوە.

وَقَفَ وەستا بەپێوە، ڕاوەستا.

وَقْف وەقف کردنی پارەو ئەپارتمان و زەوی وئاو. . . هتد بۆ خێر کردن.

وَقَل بەرد.

وَقَلَ قاچێکی دانا لەسەرزەوی وقاچەکەی تری بەرز کردەوە، لەسەر قاچێك ڕاوەستا.

وَقور بەڕێز، ڕێزدار، ئارام، بەویقار.

وقوع کەوتن، کەفتن.

وُقوف وەستان، ڕاوەستان.

●**وَقَهَ ١/لفلان،** گوێڕایەڵی کرد.

●**وَقی ١/فلانا،** پاراستی، پارێزگاری لێکرد.

وَقید سوتەمەنی.

وَقیذ قورس، کەسێك زۆر نەخۆش بێت ولەسەرە مەرگدا بێت.

وَقیر سەرشۆڕو سوکایەتی پێکراو، مێ گەل.

وَقیصَة پشتی ئێسقانەکانی بێخی مل، نێچیر.

وکاب زۆر غەمگین.

وِکاد گوریسێکە لەکاتی دۆشیندا مانگای پێ دەبەستنەوە.

وِکاف کورتانی سەرپشتی ئاژەڵ.

وَکالَة،وِکالَة بریکارێتی، وەکالەت.

وَکَبَ هەستا، ڕاوەستا.

●**وَکَبَ ١/التمر،** لەکاتی پێگەشتنیدا ڕەنگی ڕەش بوو.

●**وَکِبَ ١/الثوب،** پیس و چلکن بوو.

وَکَب ڕەشێتی خورما لەکاتی پێگەشتنیدا.

●**وَکَتَ ١/الکتابة،** خاڵی بۆ دانا، خاڵبەندی کرد.

وَکْت هەرشتێکی کەم.

وَکَتَ هەنگاوی بچوك ولەیەکتر نزیکی ناڵەکاتی ڕۆشتندا.

●**وَکَتَ ١/القربة،** پڕی کرد.

●**وَکَحَ ١/ه،** توند پێی پێدانا.

●**وَکَدَ ١/بالمکان،** تیایدا مایەوەو سەقامگیر بوو.

وَکْد مەرام ومەبەست.

وُکْد هەوڵ وتێکۆشان.

وَکْر هێلانەی باڵندە،لانەی پەلەوەر.

وَکْرَة لانەی باڵندە.

●**وَکَرَ ١/الإناء،** پڕی کرد.

●**وَکَزَ ١/ه،** پاڵی پێوەنا. ٢/**القربة،** پڕی کرد.

وَکْس ئەو جێگەیەی مانگی تێدا دەگیرێت، کیم وزرینچکاو لەبریندا.

●**وَکَعَ ١/الشيء،** ڕەق وتوند بوو.

●**وَکَعَ ١/ه،** گەستی.

وَکْف عەیب، ناتەواوی، لاوازیی، گەندەڵیی.

●**وَكَـفَ ١/الحمار:** كورتـانى خـسته سەرپشتى كەرەكە.

●**وَكَفَ ١/الرجلُ:** گوناهبار بوو.

●**وَكَـفَ ١/البيت:** سـەربانى ماڵەكـە دڵۆپەى كرد، بانى ماڵەكە دڵۆپ دڵۆپ ئاوى پێدا هاتە خوارێ.

وَكَـلْ كەسێكى دەستەوسان كەهەميشە پشت بەخەڵكى تـر ببەسـێت وكارەكـانى بداتە دەست خەڵكانى تر.

وَكِل ترسنۆك، دەستەوسان.

●**وَكَّـلَ ١/فلانـاً:** كردیـە بریكـار، كردیـە وەكیل.

●**وَكَمَ ١/الأمرُ فلاناً:** خەمگین و دڵتەنگى كرد.

وَكْن هێلانەى باڵندە.

وَكَنَ بەتوندى ڕۆشت بەڕێدا.

وَكَنَة،وُكْنَة هێلانەى باڵندە.

وَكِيد سەقامگیر، توندوتۆڵ.

وَكِيع توندوتۆڵ، قایم وقۆڵ.

وَكِيـل بریكـار، كەسـێك پـشتى پـێ ببەسـترێت لەڕاپەڕانـدنى كاروبـاردا، ناوێكە لەناوە جوانەكانى خواى گەورە.

وَلاج دەرگا.

وِلادَة منداڵ بوون، زایین.

وَلاّس گورگ.

وِلايَـة دەسـتەڵات وسـوڵتان، ویلایـەت، جێگەیـەك والى دەسـتەڵاتدارى بێـت، نزیكى وخزمایەتى، پادشاهى.

وَلايَة نزیكى وخزمایەتى.

وَلاء دۆستى، دۆستایەتى، خۆشەویستى وهاوڕێیەتى، پشتگیرى.

وَلْـث شـوێنەوارى چاویەشـە، بـارانێكى كەم.

وَلَجَ چوەناوەوە.

وَلَج ڕێگەلەناو زیخدا، ڕێگەى زیخەلان.

وَلَجَة ئەشكەوتێك لەبەر باران و شتى تـر ڕێبـواران بـچنە ناویـەوە و خۆیـانى تێدا حەشار بدەن.

●**وَلَّحَ ١/الدابة:** زیاتر لەتواناى ئاژەڵەكە بارى لێ باركرد.

●**وَلَّغَ ١/ه:** چەپازلەى لێدا، زللەى لێدا.

وَلَغْ گژوگیاى درێژى پێكدا ئالاو.

وَلَدَ منداڵى بوو، زا.

وُلِدَ لەدایك بوو، هاتە دنیاوە.

وَلَد،وُلْد، وَلْد،وِلْد ڕۆڵە، فرزەند، كوڕ وازەكـە(مـذكرمفرد)ە بـەڵام دەبڕێـت بەسەر (مذكر، مثنى، جمع) یشدا.

وَلَـذَ لەڕۆشـتندا خێـراى كـرد، بەپەلـە جموجوڵى كرد.

وَلَسَ فێڵى كرد.

وَلَس فێڵ، فریو.

●**وَلِعَ ١/بـه،** خۆشی ویست، حەزی لێکردو ئاشقی بوو.

وَلَعَ درۆی کرد، قسەی ناڕاستی کرد.

وَلَّعَ ئاگری هەڵگیرساند.

وَلْع درۆ، پەیڤی ناڕاست ونادروست.

وَلِعْ زۆر تامەزرۆ، کەسێك زۆرتامەزرۆی شتێك بێت.

●**وَلَغَ ١/الكلب،** سەگەکە هەرچی لەناو دەفرەکەدا بوو خواردیەوە یان لێسایەوە بەزمانی، سەگەکە دەمی خستە ناو دەفرەوە.

ولف هاوڕێ، خاوەن.

وَلَقَ پەلەی کردلەڕێ ڕۆشتندا.

وَلْم،**وَلَم** زنجیر.

وَلُوس وشتری مێینەی تیژڕەو.

وَلـــوع زۆر تامـــەزرۆ، کەســـێك زۆر تامەزرۆی شتێك بێت.

وَلَهَ، وَلِهَ زۆرخەفەتی خواردو دڵتەنگ بوو تاکو خەریك بوو ئاوەزی لەدەست بدات.

ولَی نزیك کەوتەوە.

وَلِـــيّ دۆســـت، یـــاوەر، پـــشتیوان، خۆشەویـــست، هـــاوڕێ، دراوســـێ، هاوپـــەیمان، شـــوێنکەوتە، بارانێـــك کەلـــەدوای بـــارانێکی تـــر دەبارێـــت، پلەیەکەلەخودا پەرستیدا.

وَلِيخ پارچە قوماشی کەتان.

وَلِيد کۆیلە، خزمەتکار، منداڵ.

وَلِيمَــة شـــایی، چێـــشتی شـــایی، هـــەر چێشتێك بۆ دەعوەت ساز بکرێت.

وَمَأَ ئیـشارەتی کـرد، ئاماژەیـدا، ئامـاژەی کرد.

وَمَدَة سەختی گەرمای شەو.

●**وَمَــدَ ١/ت اللیلـة،** گەرماکـەی سـەخت بوو.

وَمِدَ تورە بوو، ڕقی هەستا.

وَمَضَ درەخشایەوە.

وَمَغَة تاڵە مویەکی درێژ.

●**وَمِهَ ١/النهار،** گەرمیەکەی سەخت بوو.

وَنَّ لاوازی و سستی.

ونـــاة مـرواری، ژنـێ جموجوڵی هێواش بێت.

وَنِيَّة مرواری یان ڕشتەی مرواری.

وَهّـــاب زۆر بەخـــشندە، ناوێکەلـــەناوە جوانەکانی خوای دلۆڤان.

وَهّاج داگیرساو ودرەخشان.

وَهّاس شێری بێشە وجەنگەڵ.

●**وَهَبَ ١/** بەخـشی. **٢/المـال،** مـاڵی بـەبێ بەرانبەر بەخشی.

●**وَهَثَ ١/الشيءَ:** توند پێی پیانا.
وَهَج تین و گەرمی ئاگر وخۆر لەدورەوە.
وَهِج ڕۆژی گەرم.
وَهَجَ هەڵگیرسا، تاوی سەند.
وَهَّدَ نوێنی ئامادەكرد.
●**وَهَرَ، وَهَّرَ ١/هُ:** خستیە ناوشتێكەوە كەڕێگەی دەرباز بوونی نیە.
وَهْز پیاوی كورتە باڵا.
●**وَهَزَ ١/هُ:** پێی پیانا، خستیە ژێر پێوە.
●**وَهَسَ ١/الشيءَ:** شكاندی.
وَهْسَة ڕێگەی پامال كریاو، ڕێگەیەك كوترابێتەوە.
وَهْس خراپە.
وَهَصَ شتی نەرمی شكاندتوندخستیە ژێر پێوە.
●**وَهَطَ ١/هُ:** شكاندی.
وَهْط لاوازیی، كۆمەڵ.
●**وَهَفَ ١/الى كذا:** نزیك كەوتەوە.
●**وَهَلَ ١/**لاواز بوو، ترسا. **٢/ في الأمر:** هەڵەی تێداكردو لەبیری چوو.
وَهَل ترس، ترسان.
وَهِمَ هەڵەی كرد لەحساب وژمارەدا.
وَهْم ڕێگەی فراوان، پیاوی زل وزەبەلاح، وەهم، ئەو خەیالاتەی دێتە دڵەوەو بەیەكێك لەهەستە ناوەكیەكانی مرۆڤ دەژمێردرێت.
●**وَهَّمَ ١/هُ:** خستیە ناو وەهمەوە.
وَهْمِيّ خەیاڵیی، ئەندێشەیی، وەهمی.
وَهْمَة وشتری مێینەی زل.
●**وَهَنَ ١/هُ:** لاوازی كرد، سستی كرد.
وَهُنَ، وَهِنَ لاواز بوو، سست بوو.
●**وَهَيَ ١/الثوبُ:** دڕا. **٢/الشيءُ:** لاواز بوو.
وَهِيج تاوسەندنی گەرما، بەتین بوون وهەڵایسانی ئاگر، بڵاوبونەوەی بۆن وبەرامی گوڵاو ومیسك.
وَيس هەژاری، نەداری، ئەوەی مرۆڤ پێویستی پێیەتی.
وَيْ وشەی سەر سوڕمانە دەگوترێت: (**وي لزيد** ئەی لە زەید!!).
وَيْح وشەی بەزەیی هاتنەوەیە وهەندێ جاریش بۆ ستایش بەكاردێت.
وَيْك وشەی سەرسوڕمانە و پێكهاتوە لە **(وي)** و كافی **(خطاب)**.
وَيْل تیاچوون، لەناوچوون.
وَيْلَة بەڵا و ئابڕوچوون.
وَيْن ترێی ڕەش، عەیبە وناتەواوی.
وَيْنَة مێوژی ڕەش.

هائِج خرۆشاو.

هائِد کەسێك گەڕابێتەوە بۆلای خوا، کەسێك پاشگەز بوبێتەوە بۆلای خوا.

هائِع شەوی تاریك ونوتەك.

هائِعة دەنگی ترسێنەر.

هائِف زۆر تینگ،کەسێك زۆری تینووبێت.

هائِل ترسناك، ترسێنەر، هەرمەسەلەیەکی گەورەو زەبەلاح، زۆرو زەوەندە.

هائِم سەرگەردان، سەرسام، سەرسوڕماو.

هاب مار.

هابِذة وشتری تیژ ڕەو.

هابِشة کۆمەڵ، دەستە، گرۆ، پێڕ.

هابِط لاواز، هەرشتێك لەبەرزیەوە بۆ نزمی هاتبێت.

هابِل کاسب، فریودەر، هەرشتێك گۆشت و بەزی زۆر بێت.

هابِي خۆڵی قەور، گڵی قەبر.

هات بدە، پێم بدە، بم دەرێ، بێنە، بمەرێ.

هاتِر بەکەسێك دەگوترێت کەبەجنێوی ناشیرین ناوبانگ وناموسی خەڵکی ناشیرین ولەکەدار بکات.

●**هاتف** ١/بەکەسێك دەگوترێت گوێت لەدەنگی بێت بەڵام خۆی دیار نەبێت، تەلەفون. ٢/**المحمول،** مۆبایل.

هاتِن هەورێك بارانی بەرەهێڵ وزۆری پێوە بێت.

هاتُوا بهێنن، بێنن، خودا دەفەرمێت: **(قل هاتوا برهانکم ان کنتم صادقین-** بڵێ بەڵگەتان بهێنن گەر ڕاستگۆن).

●**هاتَى** ١/**ه،** پێی دا، پێی یا.

●**هاثَ** ١/**الشيء،** جوولا، بزوا، جموجوڵی کرد، بزوت.

●**هاجَ** ١/**النبت،** وشك بوو. ٢/**الشيء،** ئاڵۆزاو خرۆشا وجولا. ٣/**تر الإبل،** تینوی بوو. ٤/**البحر،** پێکداهات وخرۆشا.

هاجِد نووستوو، خەوتوو، کەسێك خەوتبێت، کەسێك شەونوێژبکات.

هاجَرَ کۆچی کرد، باری کرد، کۆچ و ڕەوی کرد.

هاجِرة نیوەڕۆ تاکو عەسر، قرچەی گەرما.

هاجِرِيّ شارنشین، نیوەڕۆ.

هاجِس هەرچی ئەندێشەو خەیاڵات وترس وبیمێك کەبەمێشك و دڵدا بێت.

●**هاجَسَ** ١/**ه،** نهێنی یەکی پێ گوت، قسەیەکی بەگوێدا چپاند.

هاجِشَة کۆمەڵێك خەڵك.

هـاجِع ئـارام، بـێ جموجـوڵ، خـەوتگ، نوستوو.

هاجِعـة ئافرەتێـك بەشـەو خـەوتبێت، ئافرەتی نوستوو.

هاجِـــل خـــەوتوو، نوســـتگ، زۆر سەفەرکەر.

●**هاجَمَ** ۸/هـ یەکێکیان هێرشی بردەسەر ئەوی تریان، هێرشی برد، شاڵاوی برد.

هـاجِن کیژۆڵەیـەك بەرلـە بـاڵق بـوونی شـوبکات، دارخورمایـــەك بەکۆرپـــەیی بەربگرێت.

هاجِنـــة دارخورمایـــەك بەکۆرپـــەیی بەربگرێت.

هاجَـة قربـۆقی مێینـە، بـۆقی مـێ، مێینەی قربۆك.

هـاجي هەجووکـەر، دەرخـەری عەیبـەو عاری کەسێك.

هادّ دەنگ وئاوازی دەریا، وشەپەو لـورەی دەریا، شڵپ وهوڕی دەریا.

هادِ ڕابەر، ڕێنمونی کەر.

هـادَ تۆبـەی کـرد، پەشـیمان بویـەوە، هیدایەتی وەرگرت، بویە یـەهودی، بویـە جولەکە.

●**هـــادَ** ۸/هـ جولانـــدی وبزاونـــدی، ڕوخانـدی، قەڵـسی کـرد، تۆرانـدی، چاك وڕێك وپێکی کرد.

هـادِر پیاوی بـێ ئـەرزش، شیرو ماسـتی ترشەڵۆك.

هادِرَة زەوی پڕلەگژوگیا.

هادِف پیاوی نامۆو غـەریب، هەرشتێکی ئامانجـدارو بـۆ مەبەسـت ئاراسـتە کـراو، بەمەبەست وئامانج دار.

هادِفَة گرۆ، کۆمەڵ، دەستە، پێڕ.

هادِل وشتری لچ شۆڕ.

هادِم ڕوخێنەر، مردن، مەرگ.

●**هـــادَنَ** ۸/هـ ســولحی لەگەڵــدا کــرد، هودنەی لەگەڵدا بەست.

هادّة ڕەعد، هەورە چەخماخە.

هـادِي ڕێنمـا، ڕێ پیـشاندەر، ڕێنمـونی کـەر، ڕابـەر، ناوێکـە لـەناوە جوانـەکانی خوای گەورە، گۆچان، مل، گەردن، شێری بێشەو جەنگەڵ.

هـــادِي نازنـــاوی پێـــشەوای دەیـــەمی شیعەکان.

هادِیَـــة گۆچـان، گـاڵۆك، مـل، گـەردن، بـــەردێك لـــەناوئاودا قـــوت بوبێتـــەوە، بەردەبازە.

هاذَبَ پەلەی کرد، پەلەپەلی کرد.

هاذِر ڕۆژی زۆر گەرم، ڕۆژی بەقرچە.

هاذِل نیوەشەو، ناوەڕاستی شەو.

هارِ سەگێك کەڵبەکانی دەرکەوتبێت.

هارِب ڕاکردوو، هەڵاتوو، جۆگەلەی ئاو.

●**هارَ ١/هـ:** بەڕوویدا هێزاندی، هێزاندی بەڕوویدا، دەنگی هەڵبڕی لەڕوویدا، ئەوی تۆمەتبار کرد، گومانی پێبرد.

هازِئَة بیابانێ گوزەر کردن پیایدا ناڕەحەت و سەخت بێت، سەرلە بەیانیەکی ساردو سۆڵ.

هازِجَة باڵندەیەکە لە بولبول دەچێت.

هازَلَ سوعبەتی کرد، گاڵتەی کرد، شۆخیی کرد.

هازِمَة بەڵاو سەختی.

هازِيء گاڵتەکەر، سوعبەتچی.

●**هاسَ ١/الشيء:** لێیداو شکاندی. **٢/حولَ الشيء:** بەدەوریدا سوڕایەوە. **٣/الطعام:** بەتوندی خواردی.

●**هاشَ ١/القوم:** ئاڵۆزان و شڵەژان وئاشوب وفیتنە کەوتە ناویانەوە. **٢/الشيء:** خراپی کرد، گەندەڵی کرد. **٣/المالَ:** ماڵ وسامانی کۆکردەوەو پەزمەندی کرد.

هاشِمَة شکاوی لەئێسکی سەر یان لە هەرئێسقانێکی تردا.

هاصَّة چاوی فیل.

هاصِر شێری بێشەو جەنگەڵ.

●**هاضَ ١/الطائرُ:** ڕیقنەی کرد. **٢/الحزنُ قلبَهُ:** جار لەدوای جار غەم دوچاری دڵی بوو.

هاضِب بارانێ دڵۆپەی گەورەی هەبێ، بارانی تنۆك قەوی.

هاضِم هەرشتێك نەرمی تێدابێت.

هاضِمَة هێزی هەرس کەری گەدە، یەکێك لە(١٩) هێزەکەی ناو لەشە.

هاضُوم هەردەرمانێکە کەیاریدەی هەرس کردن بدات، کەسێك سامان و ماڵی خۆی سەرف بکات، شێری بێشەو جەنگەڵ.

●**هاضَ ١/هـ:** وردوخاشی کرد، پەراش پەراشی کرد، پەژار پەژاری کرد.

هاطِل بارانی تنۆك گەورەی بەرەهێڵ، کشتی پێکدا ئاڵراوی پێکدا هەڵچوگ.

●**هاعَ ١/الشيءُ:** ڕاخرا بەسەر زەویدا. **٢/الرصاصُ:** توایەوە. **٣/هيوعاً وهيعاناً:** ترساو سڵەمایەوە. **٤/الرجلُ:** برسیی بوو.

●**هافَ ١/** زۆر تینوی بوو، شکستی خواردو سەرکەوتوە نەبوو. **٢/العبدُ:** هەڵات، ڕایکرد.

هافِت لاواز.

هافي برسی.

هافِل مشکی نێره، نێرینەی مشك.

هاك نادان، گەمژە، گێل، گەلحۆ.

●**هالَ ١/الأمرُ فلاناً**: ترساندی وقورس کەوت لەسەری.

هال تراویلکە، سەراب، چینی هەرمنزمی کەش لەبیاباندا خۆر لێی دەدات ودەبریکێتەوە مرۆڤ کە لە دوورەوە لێی دەڕوا نێت وادەزانێت ئاوە بەلاّم کەلێی نزیك دەبێتەوە هیچ نیە.

هالّ کرێکاری بەکرێ گرت لەم سەری مانگەوە بۆ ئەوسەری مانگ.

هالِج کەسێك خەون زۆر ببینێت وخەونەکانی نەهێنێتە دی.

هالِس هەرکەسێك جەستەی لاوازبێت.

هالِك مردوو، بێ ئومێد، نائومێد، هیوا بڕاو.

هالكيّ ئاسنگەر.

هالَـة تەوقی نورینی دەوری مانگ، خەرمانە.

هامّ گرنگ، هەرشتێك سەرنج ڕاکێش و جێگەی گرنگی پێدان بێت، پڕبایەخ، بایەخدار.

●**هامَ ١/**تینوی بوو. **٢/على وجهه**: ڕۆشت و نەی دەزانی ڕوو لەکوێ دەنێت، خۆبەسەر ڕۆشت.

هامِجْ واز لێهێنراو، هەرشتێك وازی لێهێنرابێت و شپرز بوبێت وەك پەزی بێ شڤان و سەروازی بێ فەرماندە.

هامِد گیاو ڕوەکی وشك، هەرجێگەیەکی بێ گیا، مردوو، بێجموجوڵ، خامۆش.

هامِدَة وشك وبێ سەوزە، پەژموردە.

هامِر خۆڵ وزیخێکی زۆر.

هامِز، هَمّاز غەیبەت کەر، قسە هەڵبەست.

●**هامَسَ ١/ه**: نهێنی پێ گوت، قسەی بەگوێدا چپاند.

هامِش پەراوێزی پەڕاو، دامێنی پەرتوك.

هامِشي پەراوێزی، هەرشتێك لەپەراوێزدا بێت و زۆر گرنگ نەبێت.

هامِع فرمێسکی تکاو.

هامَّـة گیانەوەری خشۆك وژەهرداری وەك مار.

هامَة سەری هەرشتێك، سەرۆك، ڕیش سپی وسەرداری هۆز.

●**هانَ ١/الأمرُ على فلانٍ**: مەسەلەکە لەسەر فلاّن کەس نەرم وئاسان بوو.

●**هانَفَ ١/ت المرأة:** پێکەنی وەك پێکەنینی گاڵتەکەرێ.
هانم بانو، خاتوون، خان، خاتوو.
هَانَة بەزێکە لەناوچاودا، پیوی وشتر.
هانِيء نۆکەر،خزمەتکار، خزمەتگوزار.
هاوِ عاشق، شتێك کەوتبێت یان کەوتبێتە خوارەوە.
●**هاوَدَ ١/هـ** گوێ ڕایەڵی کرد، سازش وناشتی لەگەڵدا کرد.
هاوِي کوللە، کولە، کلۆ، کوللۆ.
هاوِيَة دۆزەخ، جەهەنم، جەحانم.
هايِشَة ئەو ماسیەی یونس پێغەمبەری قوتدا.
هاءَ خۆشحاڵ وشادومان بوو، بەرزو بڵندبو، ڕوخسارو شێوەی جوان بوو.
●**هاءِ ١/یارَجُل:** بێنە، بیهێنە، بەواتای (هات) دێت.
هَبْ حسێب بکە، بژمێرە: (**هب لي من لدنك رحمة**).
●**هَبَّ ١/ت الريح:** باهەڵی کرد. ٢/**الرجل:** لەخەو هەستاو وئاگا هاتەوە.
هَبَاب بایەك زۆر هەڵبکات وتەپ وتۆز بوروژێنێت.
هَباب تۆزو غوبار.

هَبّار جۆرە مەیمونێکی توکنە، مەیمونێکە توکی زۆرە.
هُبّاران هەردومانگی کانونی یەکەم وکانونی دووەم، سەرماوەرز و بەفرانبار.
هُبّارِيَة بایەك تەپوتۆزو غوباری هەبێت، پەڕێك هەڵوەری بێت، پەڕی هەڵوەریوی باڵندە.
هَبّاش کەسێك زۆر کەسب بکات وکۆبکاتەوە، کەسێك زۆر سامان پەزمەندە بکات.
هُبَاشَة بەکۆمەڵێك خەڵك دەگوترێت کەلەیەك هۆز نەبن.
هَبّال نێچیرڤانێك بەفێڵ وتەڵەکە نێچیرەکەی ڕاوبکات.
هُبالَة دەست کەوت، دەسکەوت، غەنیمەت.
هَبَاء تۆز، تەپوتۆز، خەڵکانی کەم ئەقڵ وفام.
●**هَبَتَ ١/هـ** لێیدا، لەنرخ وڕێزی هێنایە خوارێ.
●**هَبَجَ ١/هـ** یەك لەدوای یەك بەگۆچان لێیدا.
هَبَج وەرەمی گوانی وشتر.
هَبِجَ دەم وچاوی ئاوسا، ڕوخساری هەڵئاوسا.

هَبْد، هَبيد گوژالك، كالّەكە مارانە.
هَبَدَ پەلەی كرد لەرێ ڕۆشتندا یان لەفڕیندا، بەپەلە ڕۆشت، بەپەلەفڕی.
●**هَبَرَ ١/اللحمَ:** كردیە پارچەی گەورە، پارچەپارچەی كرد بەپارچەی گەورە.
هَبر وشتری گۆشتن وقەڵەو.
هِبْرِيَة كرێشی سەر، پەڕی هەڵوەریوو.
هَبَزَ مرد، لەناكاودا مرد.
●**هَبَشَ ١/الشيءَ:** كۆی كردەوە. **٢/فلاناً:** لێدانێكی بەئازاری لێدا. **٣/لعیالە:** كەسابەتی كرد.
●**هَبَّشَ ١/المالَ:** كۆی كردەوە، پەزمەندەی كرد.
●**هَبَصَ ١/**چالاك وبزێو بوو، شادومان بوو. **٢/علی الشيء:** پێداگربوو لەسەری.
هَبِص شادومان، پێداگر لەسەر هەرشتێك.
هَبصَة ماڵ وسامانی زۆر.
هَبَصی ڕۆشتنێكی بەپەلە.
هَبط كەمی وناتەواوی، كەوتنە ناوشەڕو خراپەوە، سەرشۆڕی وزەلیلی.
هَبَطَ لەبەرزیەوە دابەزی بۆ نزمایی، دابەزی، هاتەخوارێ.
هَبَعَ وشترەكە لەكاتی ڕۆشتندا ملی بەرز كردەوە.
هُبَع كەر، گوێ درێژ.
●**هَبَغَ ١/ الرجلُ:** خەوت، نوست.
هَبْغَة خوتن، نوستن.
هُبَكَة نادان، گەمژە وگێل، گەلحۆ و كاڵ فام.
هِبِلّ پیاوی زل، پیاوی بەرز و بلندقامەت، كەڵەگەت.
هُبَل بتێك بوو لەكەعبەدا دانرابوو.
هَبِل گورگ، شینو.
هَبَّلَ كەسابەتی كرد بۆ ماڵ و منداڵی.
هَبَلَة بوخارو هەڵم.
هِبِلّی كەش وفش ولوت بەرزی لەڕۆشتن ورێ كرندا.
هَبوب بایەك تەپ وتۆز بوروژێنێت، بای تەپوتۆزامێز.
هَبُور جاڵجاڵۆكە.
هُبُوط كەوتنە خوارەوە، هاتنە خوارەوە، دابەزین بۆ نزمی.
هَبَّة ماوەیەك لەڕۆژگار.
هِبَّة حاڵ، بارودۆخ، جۆر، پارچەیەك لەقوماش وپۆشاك، پۆشاكی كۆن، بریسكەی شمشێر لەكاتی ڕاوەشاندنیدا.
هِبَة دیاری، هەدیە.
هُبَيْرَة قەمتار، كەمتیار.

هَبيط لاواز،چەق ولەڕ، بێ گۆشت، کەم گۆشت.

●**هَتّ ١/الكلام:** بەرێك وپێكی گێڕایەوە. ٢/**الماء:** ڕژاندی. ٣/**الثوب:** دڕاندی.

هَتّات سوك، پیاوێك زۆر قسەبكات، فرەبڵێ.

هُتاف نەعرەتە، نەعرە، دروشم گوتن بەدەنگی بەرز، هوتاف.

هَتامِل قسەی نهێنی وژێربەژێر (وشەكەجەمعە).

هُتامَة شكاو، شكیاگ، ئەو پارچەیەی لەشتێك دەبێتەوە.

●**هَتَأَ ١/ه:** لێیدا بەگۆچان پیایداكێشا. ٢/**الطعام:** خواردی.

هَتا درز، كەلێن.

●**هَتَرَ ١/** دڕاندی. ٢/**الكِبَرُ فلاناً:** بەساڵاچون وپیرێتی ئەقڵی فلان كەسی برد، پیرێتی فامی فلان كەسی نەهێشت.

هِتْر درۆ، هەڵە لەقسەدا، قسەی ناڕاست، سەختی وبەلا، كاری سەرسوڕهێنەر، نیوەی یەكەمی شەو.

هُتْر لەدەستدانی فام و ئاوەز بەهۆی پیری یان نەخۆشین وخەفەتبارییەوە.

هَتْرَة نەحمەقی، نادانی، گەمژەیتی.

هَتْرَك شێری بێشەو جەنگەڵ، زەمان و ڕۆژگارێكی زۆر سەخت وناڕەحەت.

●**هَتَفَ ١/** هاواری كردو دروشمی گوت. ٢/**بِ الحَمامَةُ:** كۆترەكە گماندی.

هَتف دەنگی بەرز، نەعرەتە لێدان ودروشم گوتن.

●**هَتَكَ ١/الثوب:** لەباری درێژی دڕاندی. ٢/**ه:** ڕیسواو بەدناوی كرد.

هُتك نیوەی شەو.

هَتك پۆشاكی دڕیاگ.

هُتكَة پەردەدڕین، ڕیسوایی، كاژێرێك لەشەو.

●**هَتَلَ ١/ت السماءُ:** بارانی تاو لەدوای تاو دایكرد.

هَتلان بارانی لاواز ونمەی بەردەوام.

هَتَمَ ددانی لەبێخەوە شكا.

●**هَتمَلَ ١/الرجلُ:** قسەیەكی نهێنی وشاردراوەی كرد.

هَتْن بارانی پەیاپەی، بارانێك تاو لەدوای تاو دابكات.

هَتون هەورێك بارانی تاو لەدوای تاوی پێ بێت.

●**هَتّ ١/ه:** سەرزەنشتی كرد، سەركۆنەو لۆمەی كرد.

هَتء، هتء كات، وەخت، هەنگام.

هَتِيكَة ئابڕوچون، ڕیسوایی، بەدناویی.
هَتَّ درۆی کرد.
هَتَّات درۆزن.
● **هَـتَمَ ١/هـ** لێیـدا تـاکو وردوخـاش و هەپرون هەپرونی کرد.
● **هَتَّهَتَ ١/الوالي** ستەمی کرد. **٢/الشيء** توند پێی پیانا. **٣/الشيء** تێکەڵ وپێکەڵ بوو.
● **هَجَّ ١/البيت** ڕماندی، ڕوخانـدی. **٢/ت النار** هەڵگیرساو کڵپەی لێوەهات.
● **هَجا ١/هـ** ناتـەواوی وعەیبـەکانی یـەك یەك ژماردو جنێوی پێدا، هەجوی کرد.
هَجَاج ڕۆشتنی بەپەلە.
هَجاجَة گەمژەو نادانێـك کـە ڕێ نەباتـە سەرمەسەلەکان وەك ئەوەی کوێر بوبێت لەعاست مەسەلەکاندا.
هَجّاس لاف وگەزاف لێدەر، شێری بێشە وجەنگەڵ.
هَجّام ئـازاو دلێـر، کەسـێك زۆر هێـرش وشـالاو بکاتـە سـەردوژمن، بەپـەلامار، شێری بێشە وجەنگەڵ.
هِجـان پاڵفتـە وپوختـەی هەرشـتێك، کاکڵـەی هەرشـتێك، وشـتری مـوو سـپی هەڵبژاردە.
هَجَاة بۆق، قربۆق، قرپۆك.

هَجّـاء کەسـێك زۆر جنێـو بـدات، دەم پیس.
هِجـاء لێـك بڕینـی واژەکـان و دەسـت نیشان کردنی پیت وحەرەکاتەکانی.
هَجأ برسیی بوو.
هُجَأة ژن وپیاوی گەمژەو نادان.
● **هَجَـأَ ١/الطـعام** خـواردنی. **٢/بطنـه** پڕی کرد، سکی خۆی پڕکرد.
● **هَجَّـدَ ١/الرجـل** بێـدار بویـەوە، شەونوێژی کرد.
هَجْر جودایی، وازهێنان، پشت تێکـردن، قرچەی گەرما، نیوەڕۆ.
هُجْر قسەی قۆڕ، قسەی بێ هودە.
● **هَجَّـرَ ١/النهار** گـەرمی یەکـەی تـاوی سەند.
هِجران جودایی، دابڕان.
هِجرة کۆچ، بار، ڕەو.
هَجْرَة ژنی قەڵەو و گۆشتن.
هَجْـــس ئەندێـــشە، خـــەیاڵاتی دڵ، هـەردەنگێك گوێـت لێ بێـت و لێـی تـێ نەگەیین.
● **هَجَشَ ١/**خرۆشا. **٢/بين القوم** ئاشوب وفیتنەی نایەوە.
هَجَعَ خەوت، نوست، بەشەودا خەوت.
● **هَجَّعَ ١/القوم** نوستن،خەوتن.

هِجع، هُجَع، هَجِـــع نـــادان، گەمـــژە، مەدهۆش، بێ ئاگا.

هَجْعَـــة ســوكەخەوی ســەرەتای شــەو، سەرخەو شكاندن لەسەرەتای شەودا.

هُجَعَة نادان، گەمژەو بێ ئاگا.

هَجَفَ برسیی بوو.

هِجَـفّ درێـژی قەبـە، هەركەسـێكی زل ودرێژ.

هِجفَة تەڕو نمناك.

● **هَجَـمَ** ١/هێرشـی بـرد، شـالاوی بـرد، پـەلاماری دا. ٢/**البیـت**: ڕوخـا، ڕمیـا. ٣/**البیـت**: ڕوخانـدی، ڕمانـدی. ٤/**فلانـاً**: دەری كرد.

هَجمَـــــة هێـــرش بـــردن، ســـەختی سەرماوگەرما، گەلە وشترێك لەنێوان چل یان حەفتا تاسەد سەربێن.

هَجمَـة، هُجُوم هێـرش، شـالاو، پـەلامار، هەڵمەت.

هُجنَـــة زیـــان وزەرەر، قـــسەی قـــۆڕو نابەجێ.

هِجنَة هەرشتێكی سەیرو نامۆ.

هُجُـــوع خـــەوتن، نوســـتن، ئـــارامی ونۆقرەگرتن.

هُجُوم هێرش، پەلامار.

هَجوم بای سەخت كەتەپ وتـۆز دێنێتـە سەرئەو شوێنەی هەڵدەكاتە سەری.

هَجیع بەشێك لەشەو.

هَجـــیِن نارەســـەن، بەدنـــەژاد، كەســـێك لەباوكێكی عـەرەبی ودایكێكـی كەنیزەك بوبێت.

هِدّ پیاوی لاوازو سست.

هَـدّ پیـاوی جوانمـەرد، دەنگـی قەڵـەو و ڕەق، دەنگی وشتر.

هُدّاب پـەلكی دارخورمـا، تاڵـە دەزولـەی دامێنی پۆشاك.

هَدّاج كەسێك وەكو پیر بڕوات بەڕێدا.

هَدَاد خەڵكی ترسنۆك.

هَـــدّاف تیرەنـــدازی لێـــزان وزیـــرەك كەنیشانە بپێكێت، یـاری كـەرێكی گـۆڵێن كەزۆر گۆڵ بكات.

هَدّال پەلی شۆڕۆبوگی درەخت.

هَدَالَة كۆمەڵ، دەستە، پێڕ، تۆق (لەگەڵ تۆقێك خەڵكدا چوم).

هُدَام سەرگێژ خواردن بەهۆی سواربونی كەشتیەوە لەدەریادا.

هُدانَة ئاشتەوایی دوای جەنگ.

هَدَأَة جۆرە ڕۆشتنێكە.

هُداة قوت وبژێوی.

هِدایَة ڕێنمونی، هیدایەت، ڕێنمایی.

هَدَأَ هێور بویەوە، هێمن بویەوە، ئارامی گرت.

●**هَدَبَ ١/الشيءَ:** بڕی. **٢/الناقة:** دۆشی. **٣/الثمرة:** چنی، ڕنی.

هَدِب شێری بێشە وجەنگەڵ، درەختی بێ گەڵا، کانی وچاوگی بێ ئاو.

هُدْب، هُدُب برژانگ، مووی پێڵووی چاوەکان.

●**هَدَّدَ ١/** هەڕەشەی کرد،چاوی سور کردەوە. **٢/ه:** هەڕەشەی لێکرد، ترساندی، چاوی لێ سورکردەوە.

هِدر پیاوی قنگ قورسی بێ خێر.

هَدَر پوچ، بێ هودە، بێ سود، هەدەر.

●**هَدَرَ ١/الشيء:** زۆر درێژ بوو.

●**هَدَسَ ١/هيه:** بیری لێکردەوە، سەرنجی لێدا.

هِدف کەسێك لەشی گەورە وقەڵەو بێت.

هَدَف پیاوی گەورە، هەر بەرزو بڵندێك چ ئاپارتمان بێت یان گردۆڵکە یاخود شاخ، ئامانج و مەبەست.

هَدَفَ لاوازو تەمبەڵ بوو.

●**هَدَكَ ١/البناءَ:** ڕوخاندنی، ڕماندی.

●**هَدَلَ ١/الشيءَ:** شۆڕی کردەوە بۆ خوارەوە.

هُدِم خوێنی بەفیڕۆ ڕژیاگ.

هِدْم پیاوی پیر، پیاوی بەساڵاچوو.

هَدْمَة بارانی سوك، نمەباران.

هِدمَة ڕوپۆش، عەبا.

هُدْنَــة ئاشـتەوایی، ڕاوەسـتاندنی شەڕتاماوەیەك بەمەبەستی دانانی مەرج وڕێ وشوێنی ئاشت بونەوە.

هَدْنَة بارانی کەم، نمەبارانی کەم.

هَدُوج قازانێك خێرا بێتە کوڵ.

هُدُون ئارامی، ئاشتەوایی.

هُدُوء ئارامی، هێمنی.

هُدهُد پەپوسلێمانە، پەپوسلێمانکە، شانەبەسەر، پەپوسلێمانی، پەپوسێمانە، باڵندەیەکە.

●**هَدَى ١/ه:** ڕێنمونی کرد، ڕێی نیشاندا.

هُدَى ڕێی ڕاست، ڕۆژ، ڕێنمایی، ڕاستی، پێچەوانەی سەرلێ شێواوی وگومڕایی.

هَدِيّ دیل، بەند، بوك، وەوی.

هِدَى ڕەوش وخوو.

هَدِير گمەی کۆترو دەنگی وشتر.

هَدِيَّة دیاریی، هەدیە، بوك، وەوی.

هَدْء سێ یەکی سەرەتایی شەو.

هَذّ زۆر بڕندە.

هَذا ئەو، ئەوە، ئامرازی ئیشارەت دانە بەنێرینەیەکی نزیك.

هَذّاد زۆر بڕندە.

هُذارِم كەسێك بەپەلە بێت لەڕۆشتندا.
هُذام ئازا، دلێرو چاو نەترس، شمشێری بڕندە، شمشێری بوڕان.
هَذاة بێلْ وقولنگی ئاسن.
هُذّاء شمشێری بڕندە، تیغی بوڕان.
● **هَذَأ ١/هُ**: بەخێرایی بڕیی.
● **هَذَبَ ١/** بڕی وپاك وخاوێن وڕێك وپێکی کردەوە. ٢/**الشيءَ**: ڕژا، داچۆڕیا.
هَذَبَ پەلەی کرد.
هَذَب پاکی وپاکژی، پالْفتەیی، پاکیزەیی.
هَذِب ئەسپی تیژڕەو.
● **هَذَرَ ١/الرجلُ**: قسەی هیچ و پوچ وناپێویستی کرد.
هَذَر قسەی بێ هودە، قسەی پوچ، قسەیەك پێویست نەبێت، ناچیزە.
هَذرَمَة پەلەکردن وخێرایی لەڕۆشتندا.
● **هَذّ ١/هُ**: بڕیی، بەخێرایی بڕیی.
هَذَیان بێ هودە قسەکردن.
هِرّ دەنگێ بۆ لێخوڕینی وشتر یان بانگ کردنی بۆ ئاوخواردنەوە، پشیلە، گوربە، کتك، پشیك، پشتی، جانەوەرێکە لەتیرەی پڵنگ بەلاّم بچوك، دڕندەشیی هەیەو کەویشیی هەیە.
هُرّ ئاو یان شیرێکی زۆرشیری بێشە وجەنگەڵ.
هَرّات شێری بێشەو جەنگەڵ.
هُراثِم شێری بێشە وجەنگەڵ.
هُرار دەدرێکە وەك وەرەم لەنێوان پێستی وشترو گۆشتەکەیدا.
هَرّار سەگێ زۆر مرە مرکات، سەگێك کەلْبەکانی دیارنەبێت.
هُراس شێری زۆر خۆر.
هَرّاس شێری زۆر خۆرکەسێك چێشتی (هریسە) دروست بکات وبیفرۆشێت.
هِراش دوژمنایەتی وشەڕ، جەنگ وناکۆکی.
هُراع ڕێ ڕۆشتن لەشلەژان وپەلەکردندا.
هَراقَة ڕشتنی ئاو وخوێن.
● **هَراقَ ١/الماءَ**: ڕشتی، ڕۆی کرد.
هَراكِلَة سەگی ئاوی.
هَرامِسَة زانایانی ئەستێرە ناسی وشەکە یۆنانییەو بەعەرەبی کراوە.
هُراهِر شێری بێشە وجەنگەڵ، ئاو یان شیرێکی زۆر.
هُراء قسەی پڕهەڵەو پەلەو بێ هودە، قسەی قۆڕ.
هِراء نەمامی هەلّەمکراوی درەختی خورما، خەلْفە درەختی خورما.

●**هَـرَأَ ١/البرد فلانـاً:** سەرما توندوتیـژ بوو لەسەری خەریك بوو رەقی بکاتـەوە وبیکوژێت یان کوشتی.
هُرَاء پیاویٚ زۆر بەبێ هودە بدوێت.
●**هَـرَبَ ١/** رایکرد،هـەڵات. **٢/في مـشیه:** پەلەپەلی کرد، خێرای کرد.
هَـرّبَ کـەل وپـەلی قاچاغی لـەم وڵاتـەوە گواستـەوە بـۆ وڵاتێکـی تـر، قاچاغـچێتی کرد.
هَرِبَ پیر بوو، بەساڵدا چوو.
هَرِتَ فراوان بوو، پان بوو.
هَرّتَ فراوانی کرد، پانی کردەوە.
هَرِت شێری بێشە وجەنگەڵ.
●**هَرَتَ ١/**بەنێزە لێیداو بریـنداری کـرد. **٢/الثوب:** دڕاندی.
هَرْثَم شێری بێشە وجەنگەڵ.
هرثَمَة ڕەشایی نێوان هەردوو کونەلوتی سەگ، شێری بێشە وجەنگەڵ.
هَرَج ئاژاوە، ئاشوب وفیتنە.
هِــرَج نــادان وگەمــژە، ســست ولاواز لەهەرشتێك.
●**هَـرَجَ ١/** دەرگاکـەی بـەکراوەیی بـەجێ هێــشت. **٢/النــاس:** کەوتنــە ئاشــوب وفیتنەوە.
هِرْجَة کەوانی نەرم.

●**هَرَدَ ١/ه:** دڕیی وشندڕو وندڕی کرد.
هَرد ئاشوب وفیتنە، ئاژاوە.
هِرد وشترمر، پیاوی بێ ئەرزش.
هُرْد زەعفەران، گڵەسورە.
●**هَرَزَ ١/ه:** بەتەختە لێیدا، بەتەختەدار لێیدا.
هَرِزَ مرد، کۆچی دوایی کرد، لەناو چوو.
هِرْس پشیلە، گوربە.
هَـرِس پـشیلە، شێری زۆرخـۆر، پۆشـاکی کۆنە.
●**هَــرَسَ ١/** وردو خاشــی کــرد، پــەژار پــەژاری کــرد. **٢/الطعــام:** بەتونــدی خواردی.
●**هَــرَشَ ١/الــدهر:** ڕۆژگــار ســەخت وناڕەحمت بوو.
هَـرِشَ ئاکـاری بـەدو ناشـیرین بـوو، خـو وڕەوشتی تێك چوو.
هَرّشَ سەگەکانی بەشەڕدا، ئاژاوەی لەناو خەڵکدا دروستکرد.
هِرش نادان وگەمژە، بەدخوو.
هَرِضَ توشی گەڕی بوو.
هَرَض کرم، جانەوەرێکی خزۆکی بـچوکە لەناو میوەو وگڵ و گۆشتی گەنی پەیـدا دەبێت، نەخۆشینی گەڕی.
هَرَضَ جلکەکەی دڕاند.

هَـرَطَ نـاموس وشـەرەفی ئـەوی لەکـەدار کرد.

هَرِطَ گۆشتی لەشی داچۆڕاو شل وپـەت بوو بەهۆی نەخۆشین یان ترسێکەوە.

هِرْط گۆشتێکی شل وپـەت کـەوەك چڵم وایەو هیچ سودی لێ وەرناگیرێت، تەڕافە.

هِرطَة نادان و گەمژەو ترسنۆك.

هَرَعَ بەپەلە وخێرایی ڕۆشت.

هَـرِع پیـاوی گرینـۆك، پیاوێـك بەپەلـە بڕوات.

هَرِعَة ژنی گرینۆك.

هَـرَفَ بـەبێ شـارەزایی مـەدحی کـرد، لەبـەری ئـەوەی سـەری لێ سـوڕما بـوو زۆری مەدح کرد.

●**هَرَقَ** ١/الماءَ: ڕژاندی.

هِرَق پۆشاك وجلکی کۆنـە.

هَرَل کوڕی ژن لەمێردی یەکەمی.

هَـرِمَ پیربـوو، بەسـاڵدا چـوو، چـویە تەمەنەوە.

هَـرَم پـیری ولاوازیـەکانی، قوچـکەی سێ گۆشە، هەرەم.

هَـرِم کەسـێکی زۆر پـیر، زۆر بەتەمـەن، نـەفس ودەرون، ئاوەزو ژیری.

هِرْمَل ژن و وشتری بەساڵا چووگ.

هَرْمِـــي داری وشـــك، داری وشـــکی بۆسوتاندن لەبار.

هَرْوَلَ بەپەلە پەل وجرتە جـرت ڕۆشـت بەرێدا.

هَروم ژنی بەد ڕەوشت.

●**هَرْهَرَ** ١/ بەبێ هودە پێکەنی، لـەخۆوە پێکەنی. ٢/الشيءَ: جولاندی، بزواندی.

هَرهَر خورەوی ئاو، دەنگی ڕۆشتنی ئاو.

هِرهِر پەزی پیر، مەڕی بەساڵاچوگ.

هِرّة پشیلەی مێچکە.

●**هَـرَّى** ١/الثـوبَ: زەردی کـرد، ڕەنگـی زەردی تێوەدا، ڕەنگەکەیی زەرد کرد.

هُـرْي عـەماری گـەنم، ئـەنباری گـەنم، عەمباری گەنم.

هَرِيــت فــراوان، پــان، پیاوێـك نهێنــی نـەپارێزێت و قـسەی قـۆڕ بکـات، شـێری بێشە وجەنگەڵ.

هَرِيد هەرشتێك لەبـەر خراپـی دڕابێـت ولاوەنـرابێت، پوارتکاو.

هَـرِيس هـاڕدراو، هاڕیـاو، شـتێك زۆر بەتوندی ورد کرابێت.

هَرِيــسَة چێـشتێکە لەگۆشـت وگـەنمی هاڕاباو سازدەکرێت.

هَرير مرەی سەگ.

هُرَيَة کۆنە، وردە.

هَزَّ ڕای وەشاند، بزواندی.
هَزائِر ناڕەحەتی وتەنگانە.
هُزابِر شێری بێشە وجەنگەڵ.
هِزار گاڵتە، سوعبەت وشۆخی.
هَزار هەزار دەستان، باڵندەیەکی پچکەلانکەیە لەفەوارەی بولبولدایە.
هَزّاز جوڵێنەر، بزوێنەر، ڕاوەشێنەر، بزواو.
هَزّاع شێرێك زۆر نێچیر تێك وپێك بشكێنێت.
هُزال لاوازی وكەم گۆشتی، لەڕی و لاتی، پێچەوانەی قەڵەوێتی.
هَزّال كەسێك زۆر گاڵتەو گەپ كەربێت، سۆعبەتچی.
هُزالَة گاڵتەو گەپ.
هَزاهِزنەو ئاشوب وئاژاوانەی كەخەڵكی ڕادەتەكێنن وڕایان دەچڵەكێنن ودەیان هەژێنن.
هُزاهِز ئاوێكی زۆری لەبەر ڕۆیشتگ.
●**هَزَأَ** ١/هـ: شكاندی. ٢/ إبله: لەسەرماندا ڕەقی كردەوە. ٣/زیدا: مرد. ٤/منه: گاڵتەی پێكرد.
هِزَبْر زۆر قەبەو قەڵەو، زۆر ڕەق.
هِزَبْر شێری بێشە وجەنگەڵ.
●**هَزَبَرَ** ١/ هُ: بڕی، لەتی كرد.
●**هَزبَلَ** ١/الرجلُ: زۆر هەژار كەوت.
هَزِج گۆرانی بێژ، ستران بێژ.
هَزَج دەنگی هەورەگرمە، جۆرە سرودێكە.
●**هَزَرَ** ١/هُ: بەگۆچان زۆری لێدا. ٢/فلانا: دەری كردو دوری خستەوە. ٣/الرجلُ: پێكەنی.
هِزر توندوتیژ.
هَزرَة تەمبەڵی تەواو، تەوەزەلی تەواوەتی.
●**هَزَعَ** ١/ پەلەی كرد. ٢/الشيءَ: شكاندی.
●**هَزَّعَ** ١/هُ: شكاندی.
هَزَع شڵەژان، جوڵاندن.
هُزَع شێرێكە زۆر نێچیر بشكێنێت.
هَزِقَ شادومان بوو، خۆشحاڵ بوو.
هَزَق شادومانی، چالاكی وچاپوكی، توندی گرمەی هەورەگرمە.
هَزِقَة ژنێكە قنگی لەشوێنێكدا توێتكە نەخوات، ژنێكە جێ بەخۆی نەگرێت، ژنی گەڕاڵ.
●**هَزَلَ** ١/ لاوازو لات ولەڕ لەڕ بوو. ٢/في كلامه: سوعبەتی كرد، گاڵتەی كرد.
●**هَزَّلَ** ١/هُ: لاوازو لەڕی كرد.
هَزْل سوعبەت، گاڵتە، قسەی ناجددی.
هَزَلِيّ سوعبەتچی، هەزەل، نوكتەباز.

● هَـزَمَ ١/العدو: دوژمنـانی شـکاندو شکستی پیّ هیّنان.

هَـزْم هـەوری تـەنکی بـیّ بـاران، زەوی نشیّو.

هَـزَم زرەی کـەوان، دەنگـی کـەمانی تیرهاویّژانی مەیدان.

هَزِم ئەسپی گوێڕایەڵ، ئەسپی ڕامکـراو، ئەسپی دەستەمۆکراو.

هِـزَّة شـادومانی، خۆشـحاڵی، دەنگـی هەورەچـەخماخە، گیـزەی قابلەمـەی کوڵاو.

هَـزَّة تـەکان، لـەرزین، ڕاتەکانـدن، بومەلـەرزە، زەوی لـەرزە، موبەلـەرزە، ئـەرد هـەژێن، ڕاتـەکین ولـەرزینی زەوی بەهۆی دیاردە جیۆلوژیەکانەوە.

هَزِيءَ مرد، کۆچی دوایی کرد.

هَزِيز گفە گفی بـا، گیفـە گیف و وشپە وشپی با، گرمەی هەورە چەخماخە.

هَزِيع بەشـێك لەشـەو، سیّ یـەك یـان چـوارێەکی شـەو، پیـاوی گەمـژەو گێـل ونادان.

هَزِيل لەڕ، لات، لاواز، کەم گۆشت.

هَزِيم سوپاو لەشکری تێکشکاو، دەنگە دەنگـی هەورەچـەخماخە، هـەورە چەخماخە.

هَزِيمَة شکـست وتێـك شـکان لەشـەڕو شۆڕدا.

● هَـسَّ ١/شـتێك لەدڵیـدا دروست بـوو.
٢/الكـلام: شـاردیەوە، گومـشاری کـرد.
٣/الشيء: پێیدا کێشاو شکاندی.

هَشّ نەرم و سست بوو.

هَش هەرشتێکی نەرم ونۆڵ، نـانی نـەرم، پیاوی ڕۆح سوکی شادومان.

● هَـشَرَ ١/الناقـة: چـی لەهـەموو گوانەکانیـدا بوودۆشـی، شیری هـەموو گوانەکانی دۆشی.

هَشَرَة درەختێك گەڵاکانی زوو بومرێت.

هَشَم زەوی وشکی بیّ گیا.

هَشَم جوان مەرد، پیاوی سەخی ودەست گوشاد.

● هَشَمَ ١/الشيء: وردوخاشی کرد.

هَشَمَة بزنەکێوی، بزنە کێفی.

هَصّ ڕەق و توندوتۆڵ لەهەرشتێك.

● هَـصَّ ١/الـشيء: پێـی پێـدانا، خـستیە ژێرپێوە.

هَصَبَ ڕای کرد، هەڕای کرد، هەڵات.

● هَـصَرَ ١/الـشيء: ڕای کێـشا ولاری کردەوە.

هَصر، هَصُور، هُصَر، هَـصُوَر، هُـصَرَة، هَـصْوَرَة، هَيْـصَر، هَـصّار، هَيْـصار،

هَيصُور شێری بێشەو جەنگەڵ، ئەو وشانە سەرجەمیان ناون بۆ شێر بۆیە واناو نراوە چونکە نێچیرەکەی تێك وپێك دەشکێنێت.

● **هَصَمَ ١/ه:** شکاندی.

هُصَم، هَصَام شێری بێشە وجەنگەڵ.

● **هَضَّ ١/الشيء:** شکاندی. ٢/ت الأبل: پەلە پەلی کرد، خێرای کرد.

هَضَّاض نێرەیەك ملی نێرەی تربشکێنێت.

هَضَّام هەرس کەر، هەردەرمانێك پاریدەی هەرس کردنی خۆراك بدات لەگەدەدا.

هَضَّاء کۆمەڵێك خەڵك یان تۆقێك ئەسپ.

هَضبَة گردۆلکە، تەپۆلکە، شاخی درێژ، بەرزایی لەزەویدا، بارانی دنکۆڵە گەورە.

هَضْل زۆر، زەوەند، فرە.

هَضلاء ژنێ مەمکەکانی درێژبن، ژنی مەمك جەوەنە.

● **هَضَمَ ١/ت المعدة الطعام:** گەدە خۆراکەکەی هەرس کرد. ٢/الشيء: شکاندی. ٣/فلاناً: ستەمی لێکرد. ٤/ على القوم: هێرشی کردە سەریان.

هَضم: هەرس، کردەوەی گۆڕینی خۆراك لەگەدەدا بۆ شێوەیەك کە بتوانرێت بەئاسانی لە ڕیخۆڵەکاندا بمژرێت.

● **هَطَرَ ١/الكلب:** لەسەگەکەی دا.

هَطَع چاوی بڕیە شتێك و چاوی لێ بەرز نەکردەوە.

هَطف بارانی لێزمە، وارانی ڕەهێڵ.

هَطْل نمە بارانی سستی بەردەوام.

هِطْل گورگ، شێنو، دز، پیاوی گەمژەو نادان.

هُطَی لێدانی توندوتیژ.

هَطیع ڕێگەی فراوان و پان و پۆڕ.

● **هَفَّ ١/الرَّجل:** لەڕێکردندا پەلەی کرد. ٢/ ت الريح: با هەڵی کرد و دەنگی گفەگفی بیسترا.

هِفَّ کشتوکاڵێك لەکاتی درەوێنەدا درەو نەکرێت و شپرزە بێت، ماسی بچکۆلە، هەوری تەنکی بێ باران.

هَفَا پەلەپەل و خێرای کرد، برسی بوو، سەرشۆڕ بوو.

هَفَّاف باڵی سوك و سۆڵی باڵندە بۆ فڕین.

هَفَات نادان و گەمژە، گەلحۆ.

● **هَفَتَ ١/الرَّجل:** بەبێ بیرکردنەوە قسەی زۆری کرد.

هَفْت زەوی نشێو، کەوتنە خوارەوەی شت پارچە لەدوای پارچە وەك کەوتنە خوارەوەی بەفر کلۆ لەدوای کلۆ، بارانی فرە، پەیڤی زۆری بێ بیرکردنەوە.

هَفْوَة سەرشۆڕیی.

هَقّ ڕای کرد، هەڵات، فیراری کرد.

هُقاع بێ ئاگاییەك دوچاری مرۆڤ ببێت بەهۆی خەفەت یان نەخۆشینەوە.

هَقِع ئارەزوومەند، پێداگر لەسەر هەرشتێ.

هَقِل برسیی، پێچەوانەی تێر.

هِقْل وشترمری لاو، وشتر مرێك نەپیر بێت و نەبار بێت، جوانەی وشتر مر.

هَقِمَ زۆری برسی بوو.

هِقَمّ دەریا، پیاوی زۆر خۆر.

● **هَكَّ** ١/تسی کەند. ٢/**الثماء** ڕیقنەی کرد. ٣/**الشيءَ** ورد وخاشی کرد.

هَكّ بارانی زۆر و توند، پیاوێ ئەقڵی ناتەواوبێت، زۆر گان کردن.

هُكاع خەوتن لەپاش هیلاکی، نوستن لەدوای شەکەت بوون، کۆکە، قۆزە.

هَكَبَ گاڵتەی پێکرد، پێی ڕابوارد.

هكذا ئاوا، ئابەوشێوە، ئاواهی، وەها، وەکو ئەوە، ئاوەها.

● **هَكَعَ** ١/تر **الهاجرة** چێڵەکە لەبەر گەرما چووە بن سێبەری دارەکە. ٢/ **هكوعاً** ئارامی گرت.

هُكَعَة نادان، گەمژە، گەلحۆ.

● **هَكَّمَ** ١/**فلاناً** گۆرانی بۆ گوت، سترانی بۆ بێژا.

هَكِم کەسێك خۆی هەڵبقورتێنێت لە شتێك کە پەیوەندی پێیەوە نەبێت.

هُكُوع کۆمەڵێك مانگا لەژێر درەختدا سێبەریان گرتبێت.

هَكُوع لاواز، بێ توانا.

هَكَوْك قەڵەو، گۆشتن، پڕگۆشت، جێگەی نەرم، جێگەی ڕەقەڵان.

هَلْ ئایا، ئامرازی پرسیارکردنە.

هَلاّب بای ساردی بەباران، چەند ڕۆژێکی زۆر سارده لەمانگی بەفرانباردا، ساڵی تەڕ و پڕباران.

هَلاّبَة بای سارد لەگەڵ باراندا.

هُلاس نەخۆشی سیل، نەخۆشیەکە دوچاری سیەکان دەبێت.

هُلاع ترس، ترسنۆکی.

هَلاك تیاچوون، فەوتان، سەرنگوم بوون، مردنی بەدبەختانە.

هَلال سەرەتای باران.

هِـــلال مـــانگی ئاسمـــان بەکەوانـــەیی، مانگەشـــەو لەیەکـــەم و دووەم شـــەوی هەڵهاتنیدا.

●**هَلَّ ١/الرَّجلُ:** شادومان بـوو، دڵخۆش بووـهـاواری کـرد. **٢/المطـرُ:** بـەخوڕ دایکرد. **٣/الشهرُ:** مـانگی کەوانـەیی تێـدا دەرکەوت.

هَلّ مووی تەنك، پۆشاك، جلك.

هَلَبَ جنێویدا، جوێنیدا.

هُلـب مـوو بەگـشتی، موویـەك لەسـەر پێڵوی چاوەکان دەرهاتبێت، مـووی کلکی گیانلەبەران.

هُلبَـــة کۆتـــایی مـــانگ، لەســـەروی بەرمتووکەوە تاکو دەگاتە ناوك.

هَلبـــاء ژنـــێ مـــووی زۆر بێـــت، بـــەڵاو نارەحەتی سەخت.

هَلِبَ مووی زۆر بوو.

●**هَلَـتَ ١/الشيءَ:** تـوێی کـردەوە، تـوێکی کردەوە.

هُلثَة کۆمـەڵێك دەنگـەدەنگیان لـێ بـەرز بوبێتەوە.

هَلَجَ هەواڵی ناواقیعی گەیاند.

هَلج هەواڵی ناواقیعی.

هَلَج درەختێکی دڕکدارە.

●**هَلَسَ ١/ه المرضُ:** نەخۆشـین لاواز و سستی کرد.

●**هَلَسَ ١/الرَّجلُ:** لەڕو لاواز بوو.

هَلس نەخۆشینی سیل، خێروبێـری زۆر، فەڕی فرە.

هَلَع ترس، بـێ قـەراری، دڵەڕاوکێ وجـێ بەخۆ نەگرتن لە ترسدا.

هَلِـــع دڵتـەنگ، خەفـەتبار، خـەمگین، غەمگین، بێ تاقەت.

هَلَقَ پەلەی کرد، خێرای کرد.

هلقام شێری بێشەوجەنگەڵ.

هَلَـكَ لەسـەر بەدبـەختی مـرد، تیاچـوو، لەناوچوو.

هَلَك هەرگیانلەبـەرێك مـردار بوبێتـەوە، نێوانی دووشت، نێوانی لوتکە ودامێنـی کەژ.

هَلَكة وشکەساڵ، ساڵی وشکی بـێ بـاران و بێ ئاو.

هُلُم مامزی کێفی، کەژاڵی چیا.

هَلوَسَ بێ هودە بیری کردەوە.

هَلُـــوع کەسـێك لەخراپـە نەترسـێت، کەسـێك لەسـەر بـەڵا ونارەحـەتی ئـارام نەگرێت.

هِلّـــوف ڕیـــش زل، پیـــاوێ ڕدێنـــی گەورەبێت، حوشتری پیری توکن، ڕۆژێـك

تەم و غوبارەکەی خۆر دابپۆشێت، بەراز، درۆزن، زۆر درۆزن، پیاوی پیری زۆر بەسالاْچووگ.

هَمّ خەم، خەفەت، غەم، دڵتەنگی.

هَمّاز غەیبەت کەر، تانەلێدەری بەدگۆ.

هَمّاس شێری بێشە وجەنگەڵ، شێرێك نێچیرەکەی زۆر تێك بشکێنێت.

هَمّاط ستەمکار، زاڵم.

هُمّال زەوی وێرانە، زەویەك کەس ئاوەدانی نەکاتەوە، نەرم لەهەر شتێك.

هَمّام قسە دروستکەر، کەسێك قسە بهێنێت و ببات، قسە هەڵبەس.

هُمّام بەفر یاخود پیوی تواوە، گەورەیەکی ئازا وسەخی، شێری بێشە وجەنگەڵ.

●**هَمَجَ ١/** برسی بوو. **٢/تـ الإبلُ من الماء:** یەکجار بینی نا بەئاوەکەوە تاکو گەروی تێراو بوو.

هَمَج برسێتی.

هَمَجَة پەزی لاتەڵە، مەڕی لەڕ، جۆرێ پێشکەیە، مێشی بچکەڵە کەلەچاوی کوێدرێژ گرد دەبنەوە.

●**هَمَدَ ١/تـ النارُ:** کڵپەکەی دامردەوە، کوژایەوە، خامۆش بوو. **٢/القومُ:** مردن.

هَمْدَة خامۆشیی، ئارامی، بێدەنگی.

●**هَمَرَ ١/الماءَ:** رژاندی، ڕشتی. **٢/الماءُ:** رژا، رژیا. **٣/البناءَ:** روخاندی.

هَمِر پیاوی قەڵەوی زلە، پیاگی کەتە وزەبەلاح.

●**هَمَزَ ١/هُ:** لێیدا، گەستی، گازی لێگرت، لەپاشملە باسی کرد، غەیبەتی کرد.

هَمْز شێتی، شێتێتی.

هَمَزَات ئەو خەیالاتەی شەیتان دەیخاتە دڵی مرۆوە، وەسوەسەی شەیتان (وشەکەجەمعە).

هَمْزَة پیتی یەکەم لەپیتەکانی (مبانی).

●**هَمَسَ ١/الصوتَ:** شاردیەوە. **٢/العنبَ:** گوشی، گوشاردی. **٣/الشيءَ:** شکاندی.

هَمسَ چپەی کرد، سرتەی کرد.

هَمْس چپە، سرتە، دەنگی کپ ونزم، چرپەی پێ.

همساً لەژێرلێوەوە قسەکردن، بەچپە قسەکردن.

●**هَمَشَ ١/الشيءَ:** کۆی کردەوە، گردی کردەوە. **٢/فلاناً:** پشت گوێی خست، گەستی، گازی لێگرت.

هَمَش پەلەکردن لەخواردندا، هەڵپە هەڵپ لەخواردندا.

هَمِش کەسێك بەپەلە کار بەپەنجەکانی بکات.

●**هَمَطَ** ١/ گوێی نەدا بەوەی دەیڵێت یان دەیخوات. ٢/**الشيءَ**: بەبێ مەزنەنە بردی، بەگۆترە بردی. ٢/**المالَ**: داگیری کرد، بەتۆبزی بردی.

●**هَمَعَ** ١/**ت العينُ**: فرمێسکی ڕێزا، ڕۆنکی ڕشت. ٢/**رأسَهُ**: شکاندی.

هَمَغ سەری شکاند.

هَمِلّ بەتەمەن، بەساڵاچووگ.

هَمَلّ ماڵی بچکۆلە.

هَمَل ئاوێك لەبەری بڕوات وبەربەستی نەبێت، وشترێك بەردرابێت وشەو و ڕۆژ بلەوەڕێت بەبێ شوان.

هِمْل پۆشاك، خێمەی کۆنەی پەشمین.

هَمُوس شەو ڕەومەند، ڕەومەندی شەو، گەڕۆکی شەو، شێری بێشە وجەنگەڵ، شێرێك زۆر نێچیرەکەی تێك بشکێنێت.

هموع ڕەوان، جاری، لەبەر ڕۆیشتوو.

هَمُوم بیرێك ئاوی زۆر بێت.

هِمّ پیر، بەساڵاچوگ.

هِمَّة هیمەت، ویست.

هَمَّة، هِمَّة هیمەت، ویست وخواست، غیرەت.

هَمِير، هميرة ژنی پیری بەساڵاچوو.

هَمِيس چرپەی سمی وشتر.

هَمِيغ مردن، مردنی بەپەلە.

هَنّ گریا.

هَنّ فەرجی ژن، قوز، زێ، خەمشە.

هُنّ ئەوان، بۆ ئاماژەدانە بەکۆمەڵێك مێینەی نادیار.

هُنا ئێرە، ئەیرە، ئەگرە، ئەگرا.

هنادك پیاوانی هند، هندۆسەکان.

هِناف زەردەخەنەی گاڵتە ئامێز.

هُناك ئەوێ، ئەویا، ئەوێندەر.

هِناء قەتران.

●**هَنَأَ** ١/**هُ**: خواردنی پێدا. ٢/**فلاناً**: پێی بەخشی. ٣/**الرجلُ**: پشتی گرت وسەری خست.

●**هَنَّأَ** ١/**هُ**: پیرۆزبایی لێکرد.

هِنْأ بەشێك لەشەو، بەخشش ودیاری، قەتران.

هَنَأ خۆشحاڵی، دڵ خۆشی وشادومانی.

هِنبر جاشۆلکە، بێچوی کەر، بێچوی گوێدرێژ، قەمتار، کەمتیار، بێچوی کەمتیار.

هِنْبِز قەمتار، گا، ئەسپ.

●**هَنْبَغَ** ١/**الرجلُ**: برسی بوو.

هُنْبُغ خۆڵێك بەبچوکترین شت بەبادا بچێت، شێری بێشە وجەنگەڵ، ژنی داوێن پیس، قەحبە.

هِنـدْ نـاوی ولآت وگەلێکـە لەرۆژهـەڵاتی کیــشوەری ئاسـیا، هنـد، گەلەوشــترێك ژمارەیان لەصەد سەر بەرەو ژورتربێت، ناوێکی ژنانەی عەرەبیە.

هَنْدَسَ ئەنـدازیاریی کـرد، ئـیش وکـاری ئەندازەیی کرد.

هَنْدَسَــةْ ئەنــدازە، زانــستی ئەنــدازە، ئەندازە ناسی.

●**هَنَــعَ ۸/الفلان،** مـل کـەچ بـوو بـۆی، سەرشۆڕ بوو بۆی.

●**هَنَـفَ ۸/الرجل،** پەلـەی کـرد، خێـرای کرد.

هُنُــوف پێکـەنین زیـاتر لەزەردەخەنــە بێــــت، پێکــــەنینێ زیــــاتر بێــــت لەزەردەخەنەی سادە.

هَنَم خورما، جۆرێکە لەخورما.

هَنِيئاًلك نۆشی گیانت بێت.

هَنِيء هەرشتێك بەسانایی وبێ دەردی سەر دەست مرۆڤ بکەوێت.

هُوَ ئەو، هێماو ڕاناو بۆکەسی نێرینـەی نادیاری تاك.

هَوَ لاپاڵ، تەنیشت.

هَـوَائيّ هـەوایی، هەرشـتێکی پەیوەسـت بەهەواوە، ئارێل، ئاڵیار.

هَــوادة نــەرمی ومیهرەبــانی، بــەزەیی، خۆشەویـستی، هەرشـتێك هیـوای ئـەوەی لێبکرێـت ببێتـە هـۆی چاکـسازی لـەناو خەڵکدا.

هَـوّاس، هَوّاسَـة شـێر چونکە بەشـەودا دەگـەڕێت وبـوێرە لەداواکردنـدا، ئـازاو چاونەترسی کارامە.

هواصِــر، هواصِــير شـێرانی بێـشە وجەنگەڵ (وشەکەجەمعە).

هُـوَاع ڕشـانەوە، خـواردن هەڵهێنانــەوە لەدەمەوە.

هَوّاك سەرسام، سەرسوڕماو.

هُـوام تینـوێتی سـەخت وزۆر نارەحـەت، شێت بوون لەتاو عەشق ودڵداری.

هَـوّام شـێری بێـشە وجەنگـەڵ، پادشـای دارستان وئاژەڵان.

هِوايَة ئارەزوو، هیوایەت، حەز.

هَــوَاء کــەش، هــەوا، ئــەو هەوایــەی لەرێگــەی لوتــەوە هــەڵی دەمــژین، ترسنۆك.

هَـوْب دووریـی، نـادان وگەمـژە، ڕونـاکی ئاگر، بڵێسەی ئاپر.

هَوْبَر مەیمونی توکن، پڵنگ.

هَوْتَـة ڕێگـەی لێـژ بـەرەو ئـاو، هەڵەتـە ڕێی بەرەو سەرچاوەی ئاو، زەوی نشێو.

هَوْجاء مێینەی وشتری تیژڕەو.

هَوْجَـل شـەوی درێـژ، شـەوگاری درێـژ، قەحبە، ژنی داوێن پیس.

●**هَوَّدَ ١/فلاناً:** کردیە جولەکە. **٢/الشرابُ فلاناً:** سەرخۆشی کرد، مەستی کرد.

هُـوْد جـوو، جولەکـە، پـەیڕەوانی ئـاینی موسـا پێغەمبـەر (علیـه السلام)، نـاوی پێغەمبەری هۆزی(عاد)ە، هود پێغەمبەر علیه السلام.

هَـــــوْدَج کــــەژاوە، ســــــندوقی زل کەلەسەرپـــــشتی بارەبــــەر دادەنــــراو بنیادەمی تیاسوار دەبوو.

هَوْدَة چەماوەی پـشتی وشـتر، گردۆلکـەی سەر پشتی حوشتر.

هَوْدَك قەڵەو، گۆشتن.

هَوْدَع وشترمر، نەعامە.

●**هَوَّرَ ١/هُ:** دای بەزەویدا، دای بەنـەرزدا، خستیە ناو گێژاوی تیاچوونەوە.

هَـوْر دەریاچـەیەکە کـەم کـەم ئـاوی بـۆ دەچێت، مێگەل، ڕانێك پەز.

هَوْرَة مەترسی، جێگەی تیاچوون.

هَوْزَ مرد.

هُـــــوْز وەدی هێنــــراو، دروســــتکراو (دەگوترێـت: **مـا فِي الهَـوز مثلـك**= لـەناو وەدی هێنراواندا نمونەی تۆی تیادانیە).

هَوْزَب داڵ، باڵندەیەکی گۆشت خۆرە.

هَوْزَن تەپ وتۆزو غوبار.

●**هَوَّس ١/هُ:** پیایدا کێشا.

●**هَـوِسَ ١/القـومُ:** کەوتـە ناوسەرسـامی وگەندەڵی وپشێویەوە.

هَوَس لاوازی ئاوەز، کـەم فـامی، جۆرێکە لەشێتی.

●**هَـــوَّش ١/الـــشيءَ:** تێکـــەڵاوی کـــرد، ئاوێتەی کرد، تێکەڵ وپێکەڵی کرد.

هَـوْش ژمارەیـەکی زۆر، برسـێتی، خـاڵی بونی ورگ.

هَوْشَة ئاژاوەو ئاشوب، کۆمـەڵێکی تێکـەڵ وپێکەڵ.

هَوِشَ زگی لەبەر لاوازی بچوك بویەوە.

●**هَـوَّعَ ١/الرجلَ:** پیاوەکـەی ڕشـاندەوە، ئەوەی خواردبوی پێی هەڵهێنایەوە.

هَـوْع ڕشـانەوە، خـراپترین وتونـدترین شێوەی پێداگری وسوربوون.

هُوْع، هَوْع دوژمنایەتی، ڕقابەری.

هَوْف بای گەرم.

هُـوْف پیـاوێ هـیچ خێـری تیانـەبێت، پیاوی گەمژەو نادان.

هَوِكَ نادان وگەمژە بوو.

هَوْك، هَوِك، هِوَكّ گەمژەیەك کـەمێك ئاوەزی لەسەردا مابێت.

هَوَكَه گەمژەیی لەتەك هەندێك ئاوەزدا.

هَوْكَ (هُوك) چاڵی هەڵکەند.

هُوْكَة چاڵ.

هَوَّلَ ترساندی.

هُوْلَة شتێك زارۆی پێ بترسێنرێت، هەرشتێك منداڵی پێ بترسێنرێت وەك: شەو لەبان و دێو ودرنج.

هَوْم سوکەخەو، خەوێکی سوك.

هَوَّمَ کەمێك خەوت، لەبەرخەواڵویی سەری ڕاوەشاند.

هَوَّنَ ئاسان وسادەی کرد، مەسەلەکەی سوك کرد لەسەر فلان کەس.

هَوْن نەنگی، سەرشۆڕی، خواری و ڕیسوایی.

● **هَوِیَ** ١/ه: ئارەزوی کرد، حەزی لێکرد.

● **هَوَى** ١/ت **الريح**: باهەڵیکرد. ٢/**الشيء**: لەبەرزاییەوە کەوتەخوارێ بۆ نزمایی.

هَوَى ئارەزوو، حەز، هەوەس، خواستی دڵ.

هَوِیس ئەندێشە، بیر، ڕازی دڵ، ئەو ڕازەی لەناودڵدا دەیشارێتەوە.

هَوِيَّة بیرە ئاوی قوڵ، بیرێك بنکەکەی دوور بێت، کەسایەتی، ناسنامە، شوناسنامە.

هُوِیَّة بنەڕەت وڕەچەڵەکی شت، (میشة) ماهیەتی شتان.

هَوْء هیمەت، ڕاو ئەندێشە.

هِيَ ئەو، ڕاناوی ئامازە دانە بەکەسی تاکی مێینەی نادیار.

هَيئَة شێوە، شکڵ، چۆنێتی شت، ڕەوش، سیما، پەیکەر، دیمەن، دەستە، هەیبەت.

هَيَّ پەلەبکە، خێراکە(ئیسمی فیعلە) بۆ فەرمانندان.

● **هَيَّأَ** ١/ه: ڕێك وپێك و ئامادەیکرد، سازی کرد.

هَيَّا پەلەبکە، خێراکە.

هِياج ئاشوب، فیتنە، ئاژاوە.

هَيَّار ئەو شتەی دەڕوخێت وهەرەس دێنێت ودەکەفێت.

هَيَاع بڵاوبونەوە.

هُيَام سەخت ترین تینوێتی، شێتی وسەرگەردانی لەدڵداریدا.

هِيَام تینوو، تینگ (وشەکەجەمعە).

هَيبَة ترس وبیم، هەیبەت.

● **هَيَّتَ** ١/**بفلان**: بانگی کرد، هاواری لێکرد.

هَيْتَ وەرە، بێرۆ، وەرە پێشەوە، نزیك بکەوە.

هَيْث جولان، بزوتن، جموجوڵ.

هَيْشَةٌ گروپ، دەستە، کۆمەڵ، پێر، تۆقێك خەڵك.
هَيَّجَ
●**هَيَّجَ ١/ه**: خرۆشاندی.
هَيْج جەنگ، شەڕ، جموجوڵ، بای توند، وشکی.
هَيْجَا شەڕ، جەنگ.
هَيْد پەرێشان، پەشێو وشڵەژاو.
●**هَيَّدَ ١/الرجلُ**: پەلەی کرد لەڕێڕۆشتندا.
هَيْدَانْ ترسنۆك، پەشێوو شڵەژاو، ڕژد ونادان.
هَيْدَب پیاوی توکن، مەمکی ژن، هەورێك کەزۆر لەزەوی نزیك دەکەوێتەوە.
هَيْدَام ئازاو دلێر، زۆر خۆر.
هَيْدَم تیژڕەو.
هَيْر بای باکور، نیوەی یەکەمی شەو.
هَيِّر بای باکور، نیوەی یەکەمی شەو.
هَيِّرَط نەرم ونۆڵ، پێچەوانەی ڕەق.
هَيْرَع بای توند، ترسنۆك، کەمژەو گێل.
هَيْرَعَة شمشاڵی شوان، بلوێر، تەپ وتۆزی گۆڕەپانی شەڕ.
هَيْرَة زەوی نەرمەلان.
هَيْزَعَة شڵەژان ودودڵی، ترس وسڵەمینەوە، هاوارکردن لەکوشتارگادا.

هَيْشَةٌ کۆمەڵێکی تێکەڵ وپێکەڵ، شڵەژان ونائارامی و پێکداهاتن، ئاژاوە.
هَيْكَل
هَيْشَةٌ درەختی چڕو پێکدا هەڵچوو، جەنگەڵ.
هَيْصَم پیاوی ئازاو بەتوانا.
هَيْض ڕیقنەی پەلەوەر.
هَيْضَل گروپێکی چەکدار، سوپاو لەشکری بەژمارە زۆر.
هَيْضَلَة دەنگە دەنگی خەڵك، حوشتری شیردار، وشتری پیر.
هَيْط بانگ وفریاد، ناڵەو هاوار.
هَيْطَل ڕێوی، کۆمەڵێکی کەم، ڕەگەزێکی تورکی یان هندیە.
هَيْعَة ڕۆشتنی شتێکی ڕژاو بەسەرزەویدا، بانگ وهاوار، هەردەنگێك یان ڕیسواییەك بتترسێنێت.
هَيْف بایەکی گەرمە ڕوەك وشك دەکات وئاژەڵ تینودەکات.
هَيْفَان تینوو، زۆر تینگ.
هَيْقَل وشترمری گەنج.
هَيْقَم دەریای فراوان، هاژەو شڵپ وهوڕی دەریا لەکاتی شەپۆلداندا.
●**هَيْكَلَ ١/الزرعُ**: درێژ بوو، گەشەی کرد، نەش ونمای کرد.

هَيكَل پەیکەر، هەیکەل، هەرئاژەڵێکی زەبەلاح، جێگەیەکە لەکەنیسەدا قوربانی تێدا دەکرێت.
هَیل
هَیْل خۆڵ وزیخ، ماڵ وسامانی زۆر.
هَیْلَلَ واژەی (لااله الاالله) ی گوت.
● **هَيَّمَ ١/ ه الحب:** خۆشەویستی شێت وسەرگەردانی کرد.
هَیم وشتری تینوو.
هَیمَع مەرگی خێرا، مردنی کتو پڕناکاو.
● **هَيمَنَ** ١/ گوتی ئامین. ٢/ **علیه:** هەژمونی بەسەردا سەپاند.
هَيْن، هَيِّن ئاسان وساکار.
هَيُوب پیاگی ترسنۆك وبەد دڵ.
هَيُول وردیلەی تەپ وتۆز کە لە تیشکی خۆردا دەبینرێت گەر تیشکەکە لەدەلاقەیەکی بچوکەوە بێتە ژووری.
هَيُوم سەرسام، سەرسوڕماو، تینگ.
هیهات پەکوو، چ دوورە!،چەند دوورە!،وشەیەکە بۆ بەدوورگرتنی شتێك یان ڕودانی مەسەلەیەك بەکاردەبرێت (چ دوورە ئەوەی تۆ ئەیڵێیت ڕوو‌بدات!!).
هؤلاء ئەوان، ئەوانە (وشەیەکە بۆ ئاماژەدان بە کۆمەڵێکی نێرینە بەکار دەهێنرێت).

هؤلاء

ی

يَئِسَ نائومێدبوو، هیوابڕاوبوو، نومێدی بڕی.

يائِس ئومێدبڕاو، بێ هیوا، نائومێد.

يابِس وشك، پێچەوانەی تەڕ، پیاوی کەم خێر، بەردی ڕەقوسەخت.

يابِسة، يَبَس زەوی وشکی بێ بەروبوم، زەویەك لەبنەڕەتدا تەڕبوبێت و پاشتروشك بوبێتوئاوی لێ بڕابێت.

ياسِر ئاسان، چەپ، چە پلەر، قومارباز، قەساب.

●**ياسَرَ ٨ ه** لە لای چەپیەوە هات.

٢/الشئ لە لای چەپەوە بردی٠

ياسمِين گوڵێکی جوانی بۆنخۆشە.

ياسِين ناوی پێغەمبەرە (د٠خ)، مرۆڤی کامڵ.

يافِع بالق، منداڵێك لە سنوری بالغ بون نزیك کەوتبێتەوە، بەرز، بڵند.

يافوخ نەرمایی سەری منداڵ، مەلاشوو.

ياقوت بەردێکی بە نرخە ڕەق و سەختە و جۆرەها ڕەنگی هەیە (یاقوتی سور) باوترین ڕەنگیەتی، لەعل.

يامِن پیرۆز، بەرەکەت دار، خاوەن پیرۆزی.

يانِع سوور، سوور لە هەر شتێك، هەر شتێکی سوور، میوەی پێگەیشتوو.

●**ياوَمَ ٨ ه** بە (ڕۆژ بە ڕۆژ) مامەڵەی لەگەڵدا کرد.

يَأْس بێ ئومێدیی، هیوا بڕین، ڕەش بینی.

●**يَأْيَأ٨/القوم** بانگی کردن، هۆوی لێکردن.

يَأْيَا ناوی دەنگێکە خەڵکی پێ بانگ دەکرێت بۆ کردبونەوە، هۆو.

يُباس عەورەت یان ڕیسوایی و ئابڕوچوون، ژنی ڕەوشت ناشرین، ژنی بەدڕەوشت.

يَبِسَ وشك بوو.

●**يَبَّسَ ٨/الشئ** وشکی کردەوە.

يَبيسُ ٨ الماء ئارەق، ئاوی لە لەش تکاو.

يَبيسَ گیای وشك.

●**يَتَمَ ٨/الصبيُ** هەتیو کەوت، لە باوکی جیا بویەوە بە تەواوی، تاك کەوتەوە، خۆی بە تەنهایی مایەوە.

●**يَتِمَ ٨/**کورت بوو، سست و بێ هێز بوو٠ **٢/من هذا الأمر** لێی قوتار بوو.

●**يَتَّمَ٨/ ه** هەتیوی خست، باوکی کوشت.

يَتَم دڵتەنگی و پەشێوی، خەفەت.

يُتم بێ باوکیی، هەتیویی، تاك و تەنهایی.

یتیم هەتیو، منداڵی بێ باوك، بێچووی ئاژەڵی بێ دایك، تاك لە هەر شتێك.

یَد دەست، لە نوکی پەنجەکانەوە تاکو مەچەك، دەستەڵات و تواناداری.

●**یَدُ ١/العلیا:** دەستی باڵاو بەخشندە.

٢/السفلی: دەستی نزم و وەرگر.

٣/الطائر: باڵی پەلەوەرو باڵندە.

یُدَیّة دەستۆکە، بچوك کراوەی دەست.

یَدِيّ دەستی، بە دەست دروستکراو، جل و پۆشاکی فراوان و پان و پۆڕ.

یَدي، یُدي، یِدي چاکەو ئیحسان لە هەقی هەر کەسێك

یراع ترسنۆك، لاواز، بێ ڕای بێ ئەقڵ، پێنوس، جانەوەرێکە لە قەبارەی مێشدا کەبەشەو دەفرێت بەشی دواوەی لەشی دەبریسکێتەوە، گۆنەستێرە.

یَراعَة کەم فام، گەمزە، پێنوس، ئەو قامیشەی شوان فوی پێدا دەکات، وشتر مر.

یَرَاء بەردی سەخت و ڕەق.

یَرَع گوێرەکە، گوڵك، گورە، گۆرە، گۆل، بەچکەی جێلی کێوی.

یَرِعَ ترسنۆك بوو.

یُرِقَ دووچاری زەردویی بوو.

یَرقان نەخۆشیی زەردویی، نەخۆشیەکی کشتوکاڵە.

یَرَة ئاگر، ئاور، ئێگر، ئاهر، ئایەر، ئاتەر.

یَسار چەپ، لای چەپ، پێچەوانەی ڕاست، ئاسانی.

یَساريّ چەپی، فیکریی چەپڕەوی.

یسارة ئاسانی، پێچەوانەی نارەحەتی.

یَسَّرَ ئاسانی کرد، سوکی کرد، نارەحەتی تێدا نەهێلا.

●**یَسُرَ ١/ الامرُ:** ئاسان بوو، ساکار بوو.

یُسر ڕزگاری، گوشادی دوای تەنگانە.

یَسور قومار باز.

یَسیر کەم، ئاسان، ڕەحمەت.

یُعار باعەو بارەی مەڕو بزن.

یَعسُوب شاهەنگ، مێشنگوینی نێر.

یَفَن پیری بەساڵا چوگ.

یَقطین هەرچی ڕوەکێك ساقی نەبێت وەك ترۆزی.

یَقَظَ بێدار بوو، وشیار وزیرەك بوو.

یَقِظ بێدار، بە ئاگاو چاوکراوە.

یَقَظَة بێداری، بە ئاگایی.

●**یَقَنَ ١/الامرُ:** ڕۆشن بویەوە، ئاشکرا بوو، چوەباری دڵنیاییەوە.

یَقَن لابردنی گومان، بێ گومانی، دڵنیایی.

یقین دلنیایی، بێ گومانی، مەرگ، مردن.

یقیناً بە دلنیاییەوە، بێ گومان.

یَم دەریا، زەریا، بەحر.

یَمام مەبەست، نیاز، کۆتری دەشتی، کۆترە باریکە.

یَمَانيّ هەر کەسێکی خەلکی ولاتی یەمەن، یەمەنی، ئەقیق.

یُمن بەرەکەت، پیرۆزی، بەخت باشی.

یَمَن ولاتی یەمەن، یەکێکە لە ولاتانی نیوە دورگەی عەرەبی.

●**یَمُنَ ١/ لقومه:** پیرۆز بوو لە لایان.

یَمَّنَ بەرەو لای ڕاست چوو.

یُمنی ڕاست، لای ڕاست.

یَمَنی یەمەنی، هەر کەسێکی خەلکی یەمەن.

یَمّ مار.

●**یَمَّمَ ١/ المریض للصلاة:** تەیەمومی کرد بۆ نوێژ، هەردوو دەستی و ڕوخساری بە خۆل مالی.

یَمَم کۆتری دەشتی.

یَنبوع سەرچاوەی ئاو، چاوگ.

●**یَنَعَ/١ الثمرُ:** پێ گەیشت و کاتی لێکردنەوەی هات.

یَنَع جۆرە ئەقیقێکە.

یَوم کات، وەخت، ڕۆژ لە کاتی هەلهاتنی خۆرەوە تاکاتی ئاوابونی.

●**یَومُ ١/ الآخر:** ڕۆژی بەری، ڕۆژی قیامەت. **٢/التالي:** ڕۆژی دوای ئەمڕۆ، سبەینێ، سۆزی.

یَومي ڕۆژانە، هەر ڕۆژێ.

یَومیّات ڕووداوی ڕۆژانە، هەوالی ڕۆژانە.

●**یَیّا ١/ الیاءَ:** نوسی، پیتی یای نوسی.

dictionary